

İTHAF

Bu eseri, sadece Allah'ın rızası uğruna, yine O'nun isimlerini aracı kılarak, dini aziz kılmak ve bu uğurda yardım etmek isteyen her Müslüman`a ithaf ediyorum.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Kim Allah'ın rızasını arzu ediyorsa salih amel işlesin ve ibadette Rabbine kimseyi ortak koşmasın!”

(Kehf, 18/110)

RAVZA YAYINLARI: 327
Raşid Halifeler Dönemi: 5

Halife Hz. HASAN (ra)

Müellif : Prof. Ali Muhammed Sallâbî
Editör : Mustafa Kasadar
Türkçesi : Harun Ünal / Mustafa Kasadar
Şerafettin Şenaslan / Turgut Akyüz
Tuğrul Sofran
Dizgi : Ravza
Tashih&Redaksiyon : Mustafa Çalışkan
Kapak : Yunus Karaaslan
İç Düzen : İrfan Kahramanoğlu / Sinan Aktürk
Baskı&Cilt : Ravza Yayıncılık ve Matbaacılık
Davut Paşa Caddesi Kale İş Merkezi
No: 51-52 Topkapı-İST
Tel: 0212. 481 94 11

© Ravza Yayınları 2006

Prof. Ali Muhammed Sallâbî'nin eserlerinin Türkçe yayın hakları müellif tarafından
Ravza Yayınları / Mustafa Kasadar'a devredilmiş olup her hakkı saklıdır.

Sertifika No: 31896

3. BASKI
OCAK 2018 İSTANBUL

RAVZA YAYINLARI
Büyük Reşit Paşa Cad. No:22/42
Vezneciler-İSTANBUL
Tel: 0212-528 46 17
0212-514 27 31

www.ravzakitap.com
e-mail: ravzasiparis@hotmail.com

Prof. Ali Muhammed SALLÂBÎ

Raşid Halifeler Dönemi: 5

Halife

HZ. HASAN (ra)

Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi

Türkçesi:

Harun Ünal / Mustafa Kasadar

Şerafettin Şenaslan / Turgut Akyüz

Tuğrul Sofran

İSTANBUL - 2018

Prof. Ali Muhammed Sallâbi

1963 yılında Libya'nın Bingazi şehrinde doğdu. Lisans eğitimini Medine-i Münevvere Üniversitesi Davet ve Usulu'd-Din Fakültesinde, 1992-1993'te derece ile tamamladı.

Ümmü Derman İslâm Üniversitesi, Usul Fakültesinde 1996 yılında master yaptı.

“Kur'an-ı Kerim'de Temkin Anlayışı” adlı doktora çalışmasını Ümmü Derman İslâm Üniversitesi, İslâmî Araştırmalar Bölümünde tamamladı.

Bu tarihten sonra kendisini tamamen İslâm Tarihi araştırmalarına vakfeden müellifin yazdığı eserler, İslâm dünyasında büyük kabul gördü ve kısa bir sürede ünü her tarafa yayıldı. İslâm Tarihi ile alakalı, hepsi derin araştırma ürünü olan yirmiyi aşkın eseri yayınlandı. Şu an Katar'da bir araştırma kurumunda çalışmakta olan yazarın Türkçe'ye çevrilen ve Türkçe olarak yayınlanan eserleri şunlardır:

- 1- Siret'ün-Nebeviyye / Olaylar ve Tahlili
- 2- Hz. Ebu Bekir / Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi
- 3- Hz. Ömer / Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi
- 4- Hz. Osman / Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi
- 5- Hz. Ali / Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi
- 6- Hz. Hasan / Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi
- 7- Emeviler Dönemi
- 8- Selçuklular Dönemi
- 9- Eyyübler ve Selahaddin Eyyübi
- 10- Zengiler ve Nureddin Zengi
- 11- Murabıtlar Devleti
- 12- Osmanlı Devleti
- 13- İstanbul'un Fethi ve Fatih Sultan Mehmet
- 14- İmam Gazali
- 15- Abdulkadir Geylani

MUKADDİME

Ya Rabbî! Saltanatının azameti ve celalinin gerektirdiği şekilde hamd Sana'dır. RAZI oluncaya kadar, razı olduğunda ve razı olduktan sonra da hamd Sana'dır.

Bu kitap, "Nübüvvet Dönemi" ve "Raşit Halifeler Dönemi" ile alakalı yazdığım kitapların bir devamıdır. Bu konuda yazdığım eserler şunlardır:

- 1- Siretî'n Nebeviyye, Olayların Sunuluşu ve Tahlili,
Dersler ve İbretler,
- 2- Hz. Ebubekir Hayatı Şahsiyeti ve Dönemi,
- 3- Mü'minlerin Emîri Ömer Hattab'ın Sireti,
- 4- Müminlerin Emîri Osman bin Affan,
- 5- Mü'minlerin Emîri Ali bin Ebi Talib,
- 6- Raşit Halifelerin Beşincisi, Mü'minlerin Emîri
Hasan bin Ebi Talib.

Bu kitap, Mü'minlerin Emîri Ali bin Ebu Talib'in oğlu Hz. Hasan'ın doğumundan başlayıp ta şehadetine kadar olan olayları kapsamaktadır. Söze; ismi, nesibi, künyesi, özellikleri, lakabı, Resûlullah (s.a.v)'in kendisine isim koyması, kulağına ezan okuması, başındaki saçları traş etmesi, akika kurbanını kesmesi, Ümmü Fazl'ın ona sütanneliği yapması, evliliğinden ve hanımlarından, hanımlarıyla ilgili konuşulan sözlerden başladım. Ayrıca Hz. Hasan'ın çok evlendiğine ilişkin bazıları'nın ortaya attığı iddiaların hakikatini de açıkladım.

Yine bu kitapta, Hz. Hasan'ın çocuklarından, kardeşlerinden, amcalarından, halalarından, dayılarından ve teyzelerinden de bahsettim.

Annesi Hz. Fatıma (ra)'dan, mihrinden, evliliğinden, düğün yemeğinden, geçiminden, zühdünden ve sabrından bahsettim. Resûlullah (s.a.v)'in ona olan sevgisini, ona olan düşkünlüğünü, Resûlullah (s.a.v)'in vefatından sonra da Ebubekir Sıddık ile olan ilişkilerinden bahsettim. Peygamber (s.a.v)'in miras meselesini ve kızı Fatıma'nın vefatını anlattım.

Bu kitap, Hz. Hasan Efendimiz'in dedesi Hz. Muhammed (s.a.v)'in yanındaki değerini, Resûlullah (s.a.v)'in ona olan sevgisini, ona olan muhabbetini ve onunla oynamasını anlattım; böylece bu kitap, Resûlullah (s.a.v)'in çocuklarla olan ilişkilerdeki nebevi metottan çıkarılan dersleri de içermektedir.

Resûlullah (s.a.v)'in onları öpmesi, çocuklara şefkat ve merhamet göstermesi, onlara latife yapması, şakalaşması, onlara hediye vermesi, onları güler yüzle karşılaması, onların durumlarını araştırması, onları arayıp sorması ve onlarla oyun oynaması gibi...

Yine bu kitap, Hz. Hasan'ın, Peygamber (s.a.v)'e olan benzerliğini ve Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in cennet ehlinin gençlerinin efendileri olduğunu anlatmaktadır.

Resûlullah (s.a.v), "**O ikisi (Hasan ve Hüseyin), dünyada benim iki reyhanımdır.**" buyurmuş ve yine Hz. Hasan'ın vasıtasıyla iki büyük Müslüman grup arasında sulh yapılacağını ilan etmiştir.

Bu kitapta, Hz. Hasan'ın dedesinden rivayet ettiği hadislere de yer verdim. Hz. Hasan'ın naklettiği şekilde Resûlullah (s.a.v)'in özelliklerini anlattım. Hz. Hasan'ın faziletine ilişkin temizlik ayeti (Ahzab, 33) ve örtü hadisi gibi faziletlerinden bahsettim. Ahzab suresi 33. ayete ilişkin Ehlisünnet ve Şia arasındaki ihtilafları tartıştım. Bu ayetle ilgili ilk devir ulemasının ve onların izi üzerine giden ulemanın görüşlerini naklettim. Mübahale (lanetleşme) ayeti ve Necran Hıristiyanlarının heyetlerinden bahsedip, bunların Hz. Hasan'la alakalarını açıkladım.

Hz. Hasan'ın yetişmesinde aile terbiyesinin ve içinde yaşadığı toplumun terbiyesinin etkilerinin üzerinde durdum.

Hz. Hasan'ın dört halife döneminde geçirdiği hayatı özel bir başlıkta inceledim. Hz. Hasan'ın, Ebubekir Sıddık'ın hilafeti döneminde yetişmesine tesir eden olaylardan bahsettim. Bu olaylardan nasıl istifade ettiğini anlattım. Aynı şekilde Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (Allah hepsinden razı olsun) dönemlerindeki durumunu da anlattım.

İslam'ın anlaşılması ve şer'i hükümlerin uygulanması konusunda Hz. Hasan'ın yol gösterici fıkhi anlayışının kapsayıcılığından ve Raşit Halifelerle olan yakın alakasından bahsettim. Onun Sıffin ve Cemel olaylarına ilişkin duruşunu anlattım.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra)'ın şehadetini ve oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e yaptığı vasiyeti anlattım.

Hz. Ali (ra)'ın katiline müslu yapılmasını yasaklamasını, Hz. Hasan'ın babasının vefatından sonra bir hutbe okumasını, Hz. Muaviye'nin Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin katilini nasıl karşıladığını, Hz. Hasan'ın biat almasından ve biat için koyduğu şartlardan halifelğine ilişkin (Şiilerin ileri sürdüğü) nassın batıllığından ve onu bilinen şer'i nizama uygun olarak İslam ümmetinin seçtiğinden bahsettim. Mü'minlerin Emîri Hz. Hasan'ın hilafetinin müddeti ve Ehlisünnet ulemasının bu konudaki itikadı hakkında konuştum.

Şunu ispatladım ki, onun hilafeti, gerçekten Raşit Halifelerin hilafetidir. Zira Peygamber (s.a.v)'in otuz yıl olarak bildirdiği Raşit Halifeler dönemi, ancak onun hilafetiyle tamamlanmaktadır.

Tirmizi'nin rivayet ettiği hadiste, Resûlullah (s.a.v) şöyle buyuruyor:

“Ümmetimde hilafet otuz yıldır. Ondan sonra, melikler (krallar) gelecek.”¹

İbni Kesir, bu hadisi tahlil ederek şöyle demiştir:

“Otuz yıl, ancak Hasan bin Ali'nin hilafetiyle tamamlanmaktadır. Zira o, hicri 41. yılda Rebiülevvel ayında hilafeti Muaviye'ye bıraktı. Bu tarih de, Resûlullah (s.a.v)'in vefatından sonra otuzuncu yılın tamamlandığı tarihtir. Zira Resûlullah (s.a.v) hicri 11. yılın Rebiülevvel ayında vefat etmiştir. İşte bu Resûlullah (s.a.v)'in peygamberliğinin delillerinden/mucizelerindendir. Salat ve selam onun üzerine olsun.”²

İmam Ahmed'in bu hadisle ilgili rivayeti şöyledir:

“Hilafet otuz yıldır. Bundan sonra krallık olur.”³

Ebu Davud'un rivayeti ise, **“Nübüvvetin hilafeti otuz yıldır. Sonra Allah (cc) krallığı dilediğine verir. (Ya da dilediğini melik yapar.)”** şeklindedir.⁴

Resûlullah (s.a.v)'den sonra otuz yıllık hilafet dönemi ancak dört halife ile birlikte ve Hz. Hasan'ın hilafet günleri ile tamamlanıyor.

“Ümmetimde hilafet otuz yıldır.” hadisini şerh eden ilim ehlinin çoğunluğu, babası Hz. Ali'nin vefatından sonra Hz. Hasan'ın hilafette geçirdiği günlerin Raşit Halifeler döneminden olduğunu ve onu tamamladığını ikrar etmişlerdir. İşte ilim ehlinin sözlerinden bazıları:

1- Kadı İyaz (rh):

“Otuz yıllık hilafet, ancak dördüncü Raşit Halife ile birlikte Hasan bin Ali'nin hilafette geçirdiği günler eklenince tamam oluyor. **‘Hilafet otuz yıldır.’** şeklindeki hadisin kastı, nübüvvet hilafetidir ki, bazı rivayetler bunu açıklayıcı olarak gelmiştir. **‘Benden sonra nübüvvet hilafeti otuz yıldır; ondan sonra krallık olur.’**⁵

2- İbni Ebu'l İz el-Hanefi, *Tahavi Şerhi*'nde şöyle diyor:

“Hz. Ebubekir (ra)'ın hilafeti iki yıl üç ay, Hz. Ömer (ra)'ın hilafeti on yıl altı ay, Hz. Osman'ın hilafeti on iki yıl, Hz. Ali (ra)'ın hilafeti dört yıl dokuz ay, Hz. Hasan'ın hilafeti ise altı ay sürdü.”⁶

1 Süneni Tirmizi, Tuhfetü'l Ahfani, 6/395-397

2 El-Biladaye ve'n Nihaye, 11/134

3 Fezailu's Sahabe, 2/744

4 Süneni Ebu Davud, 2/515

5 Şerhu'n Nevevi, 12/201

6 Şerhu't Tahaviyye, 545

3- İbni Kesir:

“Hz. Hasan’ın Raşit Halifelerden birisi olduğuna dair delili, *Delailü’n Nübüv-ve’de*⁷ getirdiğimiz Resûlullah (s.a.v)’in kölesi Sefine’nin hadisidir. O hadiste Resûlullah (s.a.v), **‘Benden sonra hilafet otuz yıldır.’** buyuruyor. Bu otuz yıl ise Hasan bin Ali’nin hilafetiyle tamam olmaktadır.”⁸

4- İbni Hacer el-Heysemi:

“Hz. Hasan, dedesinden gelen delil ile Raşit Halifelerin sonuncusudur. Babasının şehit edilmesiyle birlikte Kûfe halkı kendisine halife olarak biat etmiş ve hilafeti altı ay sürdürmüştür. O, gerçek bir halife ve adil bir imamdır. Onun hilafetini doğru söyleyen ve doğru söylediği tasdik olunan dedesi haber vermiştir: **‘Hilafet benden sonra otuz yıldır.’**⁹ Zira bu altı ay, otuz yılı tamamlar.”¹⁰

İşte bu sözler, Hz. Hasan’ın Raşit Halifelerden birisi olduğuna dair ilim ehlinin sözlerinin bazılarıdır. Ehlisünnet, Hz. Hasan’ın gerçek bir halife olduğuna, hilafetin Resûlullah (s.a.v)’den sonra otuz yıl süreceğine dair Peygamber (s.a.v)’in haberini tamamlayan bir cüz olduğuna dair itikat etmişlerdir. Burada, Hz. Hasan’a nisbet edilen ama doğru olmayan bir hususu da açıkladım. Bazı kitaplarda yer alan **Ebu’l Ferec İsfehanî’nin *Kitabu’l Eğanî***’si gibi kitaplarla ilgili ilim ehlinin sözlerini naklettim. Kaynak olarak alınan bazı kitaplar İslam tarihinin başlangıcını çirkinleştirmiştir.

Bu kitap, bir edebiyat ve bir hikâye kitabı olabilir. Ama hiçbir zaman bir ilim, tarih ve hüküm kitabı olamaz. Onun hakkında edebiyatçılar ve tarihçilerin kulaklarına çok fısıltılar ve yazılar gelmiştir. İsfehanî hakkında ilim ehlinin görüşlerini naklettim. Nakillerinde sika (güvenilir) olmadığı, zayıf kaldığı ve töhmet altında tutulduğu ortadadır. Çeşitli delil ve burhanlarla ve ilmî metotlarla ispat ettim ki, bu kitap ilmî bir kaynak değildir. Tarih ve edebiyat araştırmacıları için kaynak olamaz. Bu kitabın tarihimizin yanlış şekillenmesinde çok büyük bir etkisi vardır. Onun için bu kitaptan uzak durmak şarttır.

Sahabe döneminin yanlış olarak nakledilmesinde etkili olan kitaplardan birisi de “*Nehcu’l-Belâğâ*”dır. Bu kitap, gerek senedi ve gerek metni itibarı ile telin edilmiştir.

Mü’minlerin Emîri Hz. Ali (ra)’ın vefatından üç yüz yıl sonra toplanmış bir kitaptır. Yarısının senedi yoktur. Şiiler, bu kitabın telifini Şerif Rıza’ya nisbet ederler. Kendi usulüne uyan isnatlarla rivayet ettikleri dahi hadisçilerce kabul edilmemiş-

7 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/134

8 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/134

9 Es-Sevaiku’l Muhrika alâ Ehlî’r Rafzi ve’d Dalali ve’z Zenduka, 2/347

10 Akidetü Ehli Sünneti fi’s Sahabe, 2/748

ken, *Nehcu'l-Belâğa*'dan yaptığı gibi isnatsız rivayetleri nasıl kabul edelim ki? Şerif Rıza'nın *Nehcu'l-Belâğa*'yı uydurduğunu söyleyen kardeşi Ali'dir.

Sahabe ile ilgili *Nehcu'l-Belâğa*'da rivayet edilen hadislerden uzak durmak lazımdır. Ama yine de *Nehcu'l-Belâğa*'dan faydalanmak isteyen kişi, gerek akaid meseleleri, gerek şeriat hükümleri ve gerekse ashâbı kiramla ilgili rivayetlerini Allah'ın kitabına ve Resûlullah (s.a.v)'in sünnetine sunmalı. Bunlardan, Allah'ın kitabına ve İslam ulemasınınca sahih kabul edilen sünnete uyanları almakta bir mahzur yoktur. Kitaba ve sünnete muhalif olanlara ise itibar edilmemelidir: *Kitabu'l Eğani*, *Nehcu'l Belâğa* ve benzeri kitaplar gibi...

Hz. Hasan (ra)'ın en önemli özelliklerini ve toplum içerisinde yaşantısını bu kitapta topladım. Onun şahsiyeti gerçekten örnek bir şahsiyettir. O, Rabbani sıfatlarla muttasıftır. İşaret ettiğim en önemli özellikleri ise şunlardır:

- Uzak görüşlülüğü,
- Etrafında meydana gelen olayların künhüne vakıf olması,
- Topluma liderlik etmedeki yeteneği,
- Belirlediği hedeflere ulaşma hususundaki sarsılmaz gayreti.
- Kur'an'ı ve sünneti çok iyi bilmesi,
- Huşu ile ibadet etmesi,
- Dünya işlerine ve saltanata karşı büyük bir duruşu olması,
- İkrâmının, kereminin ve cömertliğinin çok büyük olması,
- Zengin, fakir, büyük, küçük, yakın, uzak ayrımı yapmaksızın herkese karşı son derece cömert olması,
- Allah'ın rızası için yedirme, içirme ve cömertlikte âdeti kendini yerlere sermesi.

Onun Anlattığımız Diğer Bazı Özellikleri de Şunlardır:

Hilmi, tevazusu, yöneticiliği: Ben yöneticiliğin ne olduğunu ondan öğrendim. Yöneticiliğin kan dökmek olmadığını, malları ve mukaddesatı heder etmek olmadığını ondan öğrendim. Bilakis yöneticiliğin sertlikleri ve kızgınlıkları gidermek olduğunu ondan öğrendim. Zira o, sulh yapıp Müslümanların kanlarını koruyarak liderliğin zirvesine ulaşmıştır.

Hz. Hasan'la birlikte yaşadığı toplumda (âdeti) ben de yaşadım. Bozuk fikirli insanları nasıl çevirdiğini, insanların ihtiyaçlarını karşılamaya nasıl koştuğunu, onun nebevi şerife nasıl yapıştığını, kendisine kötülük yapana nasıl muamele ettiğini, insanlar arasındaki iyi ahlakını, boş sözlerden uzak duruşunu âdeti birlikte yaşa-

dım. İslam toplumunun önderlerinin onun hakkındaki övücü sözlerinden bahsettim. Onun sözlerinden, hutbelerinden, vaazlarından bir kısmını topladım. Çağdaş hayatımızda bunlardan daha çok istifade etmemiz için onları açıkladım.

Etrafında yer alan şahsiyetlerden bazılarını özel olarak anlattım. O özel olarak seçip anlattıklarımın bir tanesi, Kays bin Sa'd bin Ubade el-Hazrecî'dir. Bu zat, Hz. Hasan'a biat eden ilk kişidir. O, çağının dehalarından ve Hz. Hasan'ın ordusunun komutanlarındandı.

Ubeydullah bin Abbas bin Abdulmuttalib ise Hz. Hasan'ın ordu komutanlarından ve Hz. Ali'nin valilerindendi. Bazı tarih kitaplarında kendisine hücum edilerek birtakım çirkin işler, günah ve iftiralara bulaşmakla itham edilmiştir. Bunun için ben bu kişiyi seçtim ve onun gerçek durumunu araştırıp ortaya çıkardım.

Hz. Hasan (ra)'ın yanında yer alan ve en büyük danışmanı olan Abdullah bin Cafer bin Ebu Talib'tir, Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile yapacağı barışı bununla istişare etti. Abdullah, bu işe Hz. Hasan'ı teşvik edip cesaretlendirdi. Ben, bu mühim şahsiyetlerin hayatlarını anlatmayı gerekli gördüm. Zira benim Hz. Hasan'ın siretini anlatırken yaşadığı dönemi, kendisine etki eden şahsiyetleri anlatmam bu kitapta takip ettiğim metodun bir gereğidir. Zira bu şahsiyetlerin hayatlarından çıkan dersler bu çağın ruhu hakkında bazı işaretlere ulaşmamıza imkân veriyor.

Hz. Hasan'ın yaptığı sulh üzerinde çok durdum. Bunun şer'i şerife uygun çok büyük bir ıslah olduğu kanaatine vardım. Hz. Hasan'ın ortaya koyduğu ve uyguladığı bu sulhu bütün detaylarıyla inceledim. Nihai barışa ulaşıncaya kadar geçen merhalelerin tümünü inceledim ve her bir merhalede neler olduğunu anlattım. Sulhun en önemli sebepleri ve onun korunması hususuna işaret ettim. Hz. Hasan'ın Allah'a olan bağlılığı, Müslümanların kanının dökülmemesi, ümmetin vahdeti, Resûlullah (s.a.v)'in peygamberliğinin tahkiki gibi hususları anlattım.

Sulha sebep olan ve onu koruyan Hz. Hasan (ra)'ın sözlerini açıkladım ki o sözü Hz. Hasan'ın, şeriat-ı ğarranın maksadını kavramadaki derin anlayışına işaret etmektedir.

Nihayet Hz. Hasan ve Hz. Muaviye arasında uzlaşılan antlaşma şartları ve sonuçları hakkında konuştum. Tarihî delillerden şu neticeyi çıkardım: Hz. Hasan, bazı tarihçilerin iddialarının aksine çok güçlü bir konumda iken Muaviye lehine hilafet makamından çekilmiştir.

Hasan bin Ali'nin hayatındaki en önemli duraklardan ve uygulamalarından en önemlileri çok mükemmel bir düşünce gücüne sahip olması ve bu düşüncelerini fütursuzca uygulamasıdır. Zira insanlardan birçokları çok güzel düşünce ve teori üretirler ama onları insanların dünyasına indirgemekten aciz olurlar.

Bu kitapta bazı tarihçilerin yalanlarını da tartıştım. *Mesela Emevi Devleti'nin Hz. Muaviye döneminde camilerde minberlerden Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'ye küfredildiği şeklindeki yalan gibi birçok delil, hüccet ve sahabe sözüyle bu iftiranın batıllığını ispatladım.*

Bu devşirme bilgiler hiçbir tenkit ve tahlile tabi tutulmaksızın tarih kitaplarına o denli girmiştir ki bazı güvenilir tarihçilerin kitaplarında bile tartışma ihtiyacı duyulmadan nakledilmiştir. Bu araştırma, kitaplara alınan nakillerin metinlerinin hatalıklardan, senetlerinin de cerhden kurtulması ve sıhhatli nakillerin ayrılması için bir çağrıdır.

Gerçek araştırmacılar ve tahkik ehli Hz. Muaviye'nin, Mü'minlerin Emîri Hz. Ali ve onun tertemiz ehlibeytine karşı son derece saygılı olduğunu ve onlara çok kıymet verdiğini tarihî bir gerçek olarak bilirler. Ben bu hususla ilgili olarak bazı tarih kitaplarında Hz. Muaviye'ye atılan Hz. Hasan'ı zehirlettiğine ilişkin iftiranın da gerçek yüzünü ortaya çıkardım. Şunu ispat ettim ki, bu olay, metin ve senediyle birlikte hiçbir yerde rivayet edilmemiştir.

Barış antlaşması yapıldıktan sonra Hz. Hasan'ın, Hz. Muaviye'yi ziyaretine, hayatının son günlerine, kardeşi Hz. Hüseyin'e yaptığı vasiyete, Allah'ın melekûtu hakkındaki düşüncesine ve Allah'ın huzurunda kendi nefsinin hesaba çekmesine işaret ettim. Sonra da Hz. Hasan'ın şehadetini ve Medine'de Cennetü'l Baki mezarlığına defnedilişini anlattım. (Allah kendisinden razı olsun)

Şüphesiz ki Hz. Hasan'ın hayat öyküsü, bize, uzak görüşlü bir komutanın Allah'tan yardım dileyerek doğru bir yol üzerinde yürümesinde kendine hâkim olabilmesinin önemini açıklıyor. Hz. Hasan; ıslah edici, reformcu bir görüşe ve o görüşünü uygulama gücüne sahipti. Bununla beraber o meseleyi bütün boyutlarıyla açıklığa kavuşturur, bütün şartları, sebepleri ve neticeleri inceler, bütün engelleri tespit eder ve onlara karşı nasıl mücadele edeceğini bildirir.

Hz. Hasan bize; ihtilaf fıkhi, mürsel maslahatlar ve mefsedetler, mekasıd-ı şeriat, görüşmeler, Allah'ın yanında olanı arzularak nefsin isteklerine ve hastalıklarına galebe çalma konularında ışık tutan ilkeler bıraktı.

Bugün büyük İslam dünyasında hâkim olan ailelerin (hanedanlar), yol gösterici cemiyetlerin, İslami hareketlerin, müesseselerin ve grupların; sıkıntıları aşmak, safları birleştirmek, akan kanları durdurmak ve tek bir sözde birleşmek için Hz. Hasan'ın medresesinin anlayışına çok fazla ihtiyaçları vardır.

Hz. Hasan (ra) Raşit Halifelerdendir. Ona uymak ve onun fıkhına, anlayışına önem vermek hususunda Resûlullah (s.a.v) bizi irşat ederek şöyle buyurmuştur:

“Benden sonra hidayete erdirici Raşit Halifelerinin sünnetine sarılınız.”¹¹

Araştırmacılar, ümmetin hafızasındaki Hz. Hasan'ın anlayışının zayıflığından dolayı şaşırırlar. Yine araştırmacılar, Hz. Hasan'ın yaptığı büyük antlaşmanın kültürümüzde çok az yer edinmesinden dolayı da hayrete düşerler. Hâlbuki toplumların ayağa kalkması; kendisine kurtuluş yolunu gösterecek maziye dönüp bakması, şu anını iyi değerlendirmesi ve geleceğini planlamasıyla mümkündür. Bilindiği üzere tarih, ümmetin hafızası ve tecrübe ve bilgilerin saklandığı yerdir. Ümmetin görünen ve görünmeyen aklı ve kendisini ayağa kaldıracak en büyük değerdir. Çok eskiye dayanan tarihî geçmiş, zamanın akışı içerisinde ümmetin olgun şahsiyetinin temelini teşkil etmiştir.

Peygamber (s.a.v)'in derinliklerine inilmemiş bir sireti, Raşit Halifelerinin ise dopdolu büyük bir tarihi vardır. İslam ümmeti diğer ümmet, millet ve devletlere karşı böbürlenebileceği müstesna bir tarihe sahiptir. Bize düşen bu derin tarihten gereği gibi yararlanmak, dersler, ibretler, nasihatler çıkarmak, çıkış yollarını bulmaktır. Bu yüksek medeniyetin inceliklerini anlamak, Kur'an kıssalarından, nebevi hidayetten ve bu derin tarihten ilham alarak bugünkü şartları da göz önüne alarak acılar içerisinde kıvranan ümmeti uyandırıp tekrar ayağa kaldıracak genelgeçer bir görüşe sahip olmamızdır. Bu gereklidir, çünkü insanların doğru yolu bulması ancak bu medeniyetle mümkün olur.

Dünyanın geri kalan ömrü bize gösteriyor ki, ebedî bir risaletle gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v) ölmedi, ölmeyecek. Kur'an-ı Kerim de kıyamete kadar kalacaktır. Bize düşen, sadece uzun ağlayışlardan sonra dönüp ona sarılmak değil, bütün işlerimizde her zaman gözlerimizi açıp ona bakmamızdır.

Ben, Mü'minlerin Emîri Hz. Hasan (ra)'ın şahsiyetini bütün yönleriyle araştırdım ve onunla alakalı her şeyi gücüm yettiği kadarıyla toplamaya gayret ettim. Onun hayatı İslam tarihinde yeni bir doğuştur. O; sözleri, fikirleri ve yol göstericiliği ile bu dünya hayatında insanlara en çok etki eden önderlerdendir. Onun hayatı; imanının en kuvvetli örneklerinden, sahih İslam inancının ve bu dini doğru anlamının en önemli kaynaklarından. Biz onun hayatından ihtilaf fikhını, mesalihi, mefsedeti ve mekasid-ı şeriatı öğreniyoruz. Yine onun hayatından nefislerin isteklerine nasıl galip gelineceğini, Kur'an-ı Kerim'le birlikte nasıl yaşayacağımızı, onun hidayeti ile doğru yolu nasıl bulacağımızı ve Resûlullah (s.a.v)'e nasıl uyacağımızı öğreniyoruz.

Biz onun sözleri ve davranışları sayesinde Allah'a varan yolun inceliklerini kalplerimize nakşediyoruz. Bunun için gücüm ve takatim oranınca Hz. Hasan'ın yaşadığı dönem ve şahsiyeti üzerinde çalıştım. Ben bu araştırmamın hatalardan berî ve yanlışsız olduğunu iddia etmiyorum. Benim bu çalışmamdan kastım yalnızca Yüce Allah'ın rızasını kazanmak, ondan sevap ummaktır.

Raşit Halifeler serisini 12 safer 1425, miladi 11 Nisan 2004 tarihinde gece 09.45'te bitirdim. Bundan önce de sonra da fazl-ı ikram Allah'tandır. Yüce Allah'tan bu amelimi kabul edip bereketlendirmesini ve bizi nebiler, sıddıklar, şehitler ve salihlerle komşu etmesini diliyorum.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Allah, insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu tutacak, kısacak yoktur; her neyi de tutar kısarsa onu da O’ndan sonra salacak yoktur. O daima galiptir, hikmet sahibidir.”¹²

Bu kitapla Raşit Halifeler serisini okuyucunun önüne koyuyorum ve mükemmel olduğuna dair bir iddia da taşıyorum.

Şair şöyle demiştir:

*“Onda bir hata ve helal yoktur,
Yapabilene onu düzeltmesi için izin verdim.
Fakat ilim ve insaf şartıyla, işte bu...
Ve şu en güzel vasıflardandır:
Kurtuluş yoluna eriştirecek Allah'tır,
Onu tespih ederim ve O'nun ipine sarılırım.”*

Bana verdiği nimetlerden ötürü işin başında da sonunda da Yüce Allah'a hamd olsun. Yüce Allah'tan, esma-i hüsnası ve Yüce isimleriyle tarih silsilesini kendi rızası için kılmasını, kullarını onunla menfaatlendirmesini, yazdığım her harfiyle beni mükâfatlandırmasını iyilik olarak terazime koymasını istiyorum.

Yine ben bu mütevazı çalışmamın tamamlanmasında bana yardım eden tüm kardeşlerimin sevap kazanmasını istiyorum. Okuyucularımdan da Rabbinin rızasına, rahmetine, mağfiretine, affına muhtaç olan bu fakir kulu dualarından eksik etmemelerini istiyorum.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“O da bunun sözünden gülercesine tebessüm etti de dedi ki: ‘Ey Rabbim! Beni nefsim zâbıt kıl ki bana ve anama, babama ihsan buyurduğun nimetine şükredeyim ve razı olacağın iyi bir amel yapayım ve beni rahmetinle salih kulların arasına girdir.’”¹³

Yüce Allah'ın rahmeti, Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'e ve onun âli ve ashabının üzerine olsun.

Ey Allah'ım! Seni noksan sıfatlardan tenzih eder ve sana hamd ederiz. Şehadet

12 Fattır, 2

13 Neml, 19

ederim ki senden başka ilah yoktur, yalnız sen varsın. Senden bağışlanmamı istiyor ve sana yöneliyorum. Dualarımızın sonu, Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd etmektir.

Yüce Allah'ın affına, mağfiretine, rahmetine ve rızasına muhtaç;

Ali Muhammed Muhammed es-Sallabi

Aziz okuyucu kardeşlerim!

Bu kitabın yazarına gerek bu kitapla ilgili gerekse diğer kitaplarıyla ilgili tespit ve değerlendirmelerinizi ulaştırmanız kendisini sevindirecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞUMUNDAN HALİFELİĞİNE KADAR HASAN BİN ALİ BİN EBU TALİB (Radiyahallahu Anh)

boş sayfa

HZ. PEYGAMBER (s.a.v) DÖNEMİNDE HZ. HASAN (ra)

Adı, Soyü ve Künyesi

O, Ebu Muhammed Hasan bin Ali bin Ebu Talib bin Abdulmuttalib bin Hişam bin Abdimenaf el-Haşimî olup Kureyş kabilesindedir, Medinelidir, şehittir.¹

Resûlullah (s.a.v)'in torunu ve dünyadaki reyhanıdır. Hz. Hasan, cennet gençlerinin seyididir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızı Hz. Fatıma'nın oğludur. Babası Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra)'tır, mü'minlerin anneleri Hz. Hatice'nin torunu olup beşinci halifedir.

Doğumu, İsim Konması ve Künyesi

Hz. Hasan (ra) sahih olan bilgilere göre Hicret'in üçüncü senesi Ramazan ayında doğmuştur. Gerçi kimi rivayetlere göre Şaban ayında, kimisine göre de daha sonra dünyaya gelmiştir.

Leys bin Sa'd diyor ki:

"Resûlullah'ın kızı Fatıma (ra), Ali'nin oğlu Hasan'ı Ramazan ayının üçünde doğurmuştur. Oğlu Hüseyin'i de Hicret'in dördüncü senesi Şabanından sonra dünyaya getirmiştir.²

Berki Ahmed bin Abdullah bin Abdurrahîm de diyor ki:

"Hz. Hasan Hicret'in üçüncü yılında Ramazan ayının yarısında dünyaya gelmiştir." Nitekim benzer bir ifadeyi İbni Sa'd da *Tabakat* adlı eserinde zikretmektedir.³

Ali bin Ebu Talib (ra) diyor ki:

"Hasan doğduğunda, onun adını 'Harb' (savaş) koymuştum. Peygamber (s.a.v) geldi ve '**Bana oğlumu gösterin, adını ne koydunuz?**' diye sordu. Biz de, 'Adını 'Harb' koyduk' dedik. Resûlullah (s.a.v), '**Hayır, aksine onun adı 'Hasan' yani güzel ve adil olacaktır.**' buyurdu.

Oğlum Hüseyin doğunca bu defa yine adını 'Harb' olarak verdim. Peygamber (s.a.v) geldi ve '**Bana oğlumu gösterin, onun adını ne koydunuz?**' diye sordu. Biz de, 'Harb' koyduk.' dedik. Ancak Resûlullah (s.a.v), '**Bilakis onun adı Hüseyin'dir.**' buyurdu.

1 Siyeru alâ min Nubela, 3/246

2 Nesebu Kureyş, 1/23; Ed-Devhatü'n Nebeviyye, s. 71

3 Dolabi, Ez-Zürriyetu't Tahire, s. 69; İbni Sa'd, Tabakat, 1/226

Üçüncü oğlum da dünyaya gelince, onun da adını ‘Harb’ koydum. Ancak Resûlullah (s.a.v), **‘Bilakis onun adı ‘Muhsin’dir.’** buyurdu.”

Hz. Ali daha sonra sözlerine şöyle devam ediyor:

“Ben, onlara Harun Peygamber’in çocuklarının adını verdim: Şibr/Şeber, Şubeyr ve Müşebber.”⁴

Hz. Peygamber (s.a.v) yeni doğan bu çocuk sebebiyle çok mutlu oldu. Halk bu mübarek torun sebebiyle anne ve babayı tebrik yarışına girdi. Salih selef, yeni doğan yavrunun ailesini tebrik ve müjdeleme yarışına giriyorlardı.

Hasan Basri (ra)’tan rivayetle güzel bir tebrik tespiti bulunmaktadır. O diyor ki:

“Sana hibe edilen bu şey senin için mübarek olsun, bereket getirsin, bağışlayana da şükredesin, onun iyiliğine erişsin, Allah onu rüştüne erdirsin.”

Burada şu nokta üzerinde düşünmemiz gerekir: Torunları Hasan ile Hüseyin’e isim verirken, İslam öncesi geleneklere uymayarak, torunlarına onların âdetleri gereği isim vermemiştir. Yani savaşı ve kan dökmeyi çağrıştıran isimleri değiştirmiş, onun yerine onlara en saygın isimleri ve manaca en güzel ve en anlamlı adları vermiştir.⁵

Hz. Peygamber (s.a.v), torunu Hz. Hasan’ı, “Seyit” diye niteledi ve soylu dede Muhammed (s.a.v) ona bu lakabı uygun buldu. Nitekim sahih bir hadiste bu konuya işaret edilmiştir:

“Benim bu oğlum seyittir. Umulur ki onun sayesinde Allah Müslümanlardan iki toplumun arasını ıslah edecektir.”⁶

Biz, Hz. Peygamber (s.a.v)’in bu hareketinden hayatımızla ilgili olarak çok önemli bir şeyi öğrenmiş bulunmaktayız. O da, çocuklarımıza isim seçerken, onlara isimlerin en güzelini ve manaca en iyi olanını tercih etmeliyiz.

Resûlullah (s.a.v)’in bu davranışlarında, anne ve babalara hem güzel bir örnek ve hem de onları yönlendirme bulunmaktadır. Anne ve babalar çocuklarına isim seçerlerken, onlara en güzel isimleri ve manaca en uygun ve anlamlı olan adları koymalıdır. Yani hem söyleyiş bakımından ve hem de şeriat/din noktasından güzel bir isim olmalıdır. Kısaca verilecek isim; güzel, hoş, tatlı ve kulağı tırmalamayan türden olsun. İçinde birçok güzel manaları barındıran bir ad olsun. Dürüst bir vasıf olsun. Şeriatın haram saydığı ve uygun görmediği isimlerden olmasın. Yani verilen

4 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1/98-118; İbni Hibban, Sahih, 15/410 (Hadis isnat yönünden sahihtir.)

5 Fithan Kürdi, el-Hasan bin Ali ve Devruhu’s Siyasi, s. 16

6 Buhari, 2/306

isim birtakım kötü benzetmeleri, çağrışımları beraberinde taşımasın. Verilecek bir ismi; bilerek, seçerek, ne manaya geldiğini anlayıp kavrayarak vermelidir. Öyle bir isim seçilmeli ki, o isim onun geleceğini, sakınılması gereken şeylerden sakınmayı hatırlatabilsin. En sağlıklı ve en muhkem bir ad olabilsin.

Nitekim onların şu sözleri gelenek hâlinde nesilden nesile aktararak gelen bir sözdür: “Çocuğun babası üzerindeki hakkı; ona soylu bir anne seçmesi, güzel bir ad koyması ve ona güzel bir edep bırakmasıdır.”

Nitekim İslam bilginleri meşru olan isimler hakkında birtakım mertebeler ve menziller açıklamışlardır. Bunlar da müstehap olan isimler ve caiz olanlar diye aşağıda görüleceği şekilde açıklamışlardır:

Birincisi: Çocuklara Abdullah ve Abdurrahman isimlerinden birini vermek müstehaptır. Bu iki isim Allah nezdinde en çok sevilen isimlerdendir. Nitekim bununla ilgili olarak Resûlullah (s.a.v)’den gelen hadisler de bulunmaktadır. Yani Allah’a kulluk manasını içeren isimler konusunda gelen rivayetler bulunmaktadır.

Çünkü bu tür isimler gerçekten insanın Rabbine gerçek manada kulluklarını hatırlatır, ona muhtaç olduğunun, onun gücü karşısında zelil olduğunun şuurunu kazandırır. Nitekim İbni Ömer (ra)’tan gelen hadis bu gerçeği açıklamaktadır. O diyor ki:

*“Sizin Allah nezdinde en sevimli olan isimleriniz Abdullah ve Abdurrahman isimleridir.”*⁷

Bunun sebebi, bu iki ismin kulluk manasını içermeleri sebebiyledir. Kaldı ki Allah (cc) bu iki isme özellikle Kur’an’da yer vermiştir. Diğer esma-i hüsnası, yani en güzel isimleri yanında tahsisen bu iki isimden söz etmiştir. Nitekim şu ayetlerde bunu görebiliyoruz: Rabbimiz buyuruyor ki:

*“Abdullah (Allah’ın kulu) Muhammed ona ibadet etmek için kalktığı anda cinler nerede ise Kur’an’ı dinlemek için kalabalıktan onun etrafında birbirlerine geçiyorlardı.”*⁸

Ve “İbadurrahman (Rahman’ın kulları)”⁹ ismi. Yüce Allah, bu ikisine birden şu ayetinde yer vermiştir:

*“De ki: ‘Rabbinizi ister ‘Allah’ diye çağırın, ister ‘Rahman’ diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler onundur.”*¹⁰

Nitekim Resûlullah (s.a.v) amcası Abbas’ın oğluna “Abdullah” adını vermiştir.

7 Müslim, 2132

8 Cin, 19

9 Furkan, 63

10 İsrâ, 110

Hatta sahabe arasında yaklaşık üç yüz kişinin adı Abdullah'tır. Medine'ye hicretten sonra dünyaya gelen ilk çocuğa da bu isim verilmiştir: Abdullah bin Zübeyir.¹¹

İkincisi: Allah'ın nebilerinin ve resûllerinin isimlerinin çocuklara isim olarak verilmesidir. Çünkü onlar Âdemoğullarının sadatıdır. Onların ahlakı, ahlakların en şerefliisidir. Onların işledikleri ameller ise amellerin en temizdir. Çocuklara peygamber adlarının verilmesi, insana onları ve onların ahlakını, hayatlarını, özelliklerini ve hâllerini hatırlatır.

İslam âlimleri peygamber isimlerini çocuklara isim olarak vermenin caiz olduğunu söylemişlerdir. Nitekim bu konuda peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v)'de bizim için çok güzel bir örnek bulunmaktadır. Çünkü o (s.a.v), oğluna "İbrahim" adını vermiştir. Peygamber isimlerinin en faziletli de bizim peygamberimiz Abdullah oğlu Muhammed (s.a.v)'in ismidir. (Salat ve selam onun nebi ve resûl kardeşlerine, hepsine olsun)¹²

Üçüncüsü: Müslümanlardan salih olanların ve Resûlullah'ın sahabesinin isimlerini çocuklara isim olarak vermektir. Bu konuda Resûlullah'ın ashabının çok hassas davrandıklarını görmekteyiz. Mesela sahabeden olan Zübeyir bin Avam (ra)'ın dokuz çocuğu vardı. O bunların her birine Bedir Savaşı'nda şehit olan sahabenin adlarını vermiştir: Abdullah, Münzir, Urve, Hamza, Cafer, Mus'ab, Ubeyde ve Halid.

Dördüncüsü: Ayrıca çocuklara isim verirken isim verme şartlarına ve adabına riayet ederek insana isim olmaya uygun, doğru dürüst bir isim verilmelidir. Çünkü çocuğa verilecek isim, ne kadar uygun olan şartlara haiz olursa o nispette şer'i bir nitelelik kazanır. İşte o şartlardan bir kısmı şöyledir:

Verilecek isim, hep dil açısından hem de şeriat noktasından güzel olmalıdır. Dolayısıyla bu ifadeden hem lafız ve hem mana bakımından ya da her ikisi yönünden haram ve mekruh olan isimler dışta kalmaktadır. Hatta bu tür isim verilmesi Arap geleneğinde var olsa bile, bunlar kullanılmaz, isim olarak çocuğa verilmez. Örneğin tezkiye manasında olan veya mezemmet, kötülük ya da sövgü içeren isimler verilemez. Ancak verilecek olan isim doğru ve hak olan bir isim olmalıdır. Kaldı ki Resûlullah (s.a.v) de bunu uygulamıştır.¹³

Şeriat aşağıda gelecek olan örneklerde görüleceği gibi çocuklara o türden isim verilmesini yasaklar ve uygun bulmaz:

1- Kişiyi Allah'tan başkasına kul olarak gösteren her isim haramdır. Mesela;

11 Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd, Tesmiyetu'l Mevlud, s. 33

12 Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd, Tesmiyetu'l Mevlud, s. 35-36

13 Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd, Tesmiyetu'l Mevlud, s. 39

Abdu'r Resûl (Peygamberin kulu), Abdu'n Nebiy, Abdu Ali, Abdu'l Hüseyin, Abdu'l Emîr (Mü'minlerin Emîri Ali bin Ebu Talib'in kulu), Abdu's Sahib gibi isimlerin çocuklara verilmesi haramdır. Çünkü tüm yaratılmışlar; yerleri, konumları ve unvanları ne kadar büyük olursa olsun hepsi Allah'ın kullarıdır ve hepsi de O'nun önünde eğilmek zorundadırlar. O'nun karşısında zelildirler, küçüktürler ve hepsi de O'na muhtaçtırlar. Sadece ibadet ve kulluk edilmeye layık ve müstehak olan, Yüce Allah'tır. Bu itibarla bir kimseye, hepsi de Allah'ın yaratmış olduklarından olan birinin adına kul olarak isim verilmesi asla doğru olmaz.

2- Özellikle sadece kâfirlere has olan ve onlar yoluyla çıkmış olan yabancı kökenli adların çocuklara verilmesi de bu manasıyla sakıncalıdır. Dinine inanan ve güvenen, onunla huzur bulan bir Müslüman'ın o tür isimlerden uzak durması, onlardan nefret etmesi ve o isimleri çağrıştıracak isimler etrafında dönüp dolaşması yakışık almaz. Ne yazık ki günümüzde ve zamanımızda bu moda çok tehlikeli bir şekilde büyümüştür. Kâfirlere özgü olan isimler Avrupa'dan, Amerika'dan onlara özenerek alınmaktadır.

Doğrusu bu türden isim verilmesi günaha batmanın ve benliğini yitirtmiş olmanın bir işareti ve belirtisidir. Örneğin Petros, Cercis, Corc ve Dayana gibi isimler bu ve bu neviden olan isimlerdir.

İşte sırf kâfirlere özenerek ve onları taklit ederek onların isimlerini almak veya çocuklarımıza bu türden isimler vermek -her ne kadar bir heva ve heves sonucu, bir zihin bulanıklığından kaynaklanıyor olsa bile- günahtır, vebaldir.¹⁴

Nitekim dipnotlarda da kaynak olarak verdiğimiz gibi, Şeyh Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd, "*Tesmiyetu'l-Mevlud*" adını verdiği kitabında bunları açıklamıştır. Konu hakkında fazla bilgi edinmek isteyenler o kitaba baksınlar.

Resûlullah (s.a.v)'in Hz. Hasan'ın Kulağına Ezan Okuması

Hz. Hasan dünyaya gelince Peygamber (s.a.v) her iki kulağına da ezan oku-

14 Bekr bin Abdullah Ebu Zeyd, *Tesmiyetu'l-Mevlud*, s. 47. Bu arada çevirmen olarak buraya ben de bir not düşmek isterim. Bizden de bu tür isimleri çocuklarına veren birçok moda hastası vardır. Bir de öyle moda hastaları da var ki, Kur'an'da olan bazı isimler yanında, bir de soyut olarak pek bir anlam ifade etmeyen isimler de çocuklara ad olarak verilmektedir. Oysa Kur'an'da yer alan her isim veya kelime çocuklara ad olarak verilemez. Örneğin Kur'an'da "Firavun" adı da geçer, "Karun" adı da geçer, Bunlar Kur'an'da yer alıyor diye isim olarak verilemez. Bir de "aleyna" zamiri vardır, bu da isim olarak verilmektedir. Bu kelime yalın olarak alındığında bir anlam ifade etmez. Mana olarak sadece bizim üzerimize gibi bir anlam ifade eder, hatta dahası kimi zaman da lanet manasına, "Allah belamızı versin" gibi de bir anlam taşır. Bu nedenle çocuklara ad verilirken manası ve anlamı bilinmeli, öğrenilmeli ve öyle verilmelidir. Komşumuzun çocuğunun adı öyledir veya moda böyledir diye başkalarına maskara olacak isimleri çocuklarımıza ad olarak vermeyelim. (çev. H. Ünal)

muştur. Nitekim Ebu Rafi'den bu yolda rivayet bulunmaktadır.¹⁵

Bundaki sır ve hikmet -Dehlevi'nin de belirttiği gibi- neler olabilir acaba, bunu şöyle bir irdeleyelim:

1- Öncelikle ezan; İslam'ın şiarlarından bir şiar, sembollerinden bir semboldür.

2- İslam dinini ilan etmek, haykırmaktır, bildirip tanıtmaktır.

3- Mutlaka doğan çocuğun kulağına ezan sesli olarak okunmalıdır ki, çocuk onu ruhunda yaşamış olsun.

4- Bu şekilde çocuğun kulağına ezan okunma nedeni, şeytanın ona yaklaşmamasını sağlamaktır. Çünkü çocuk dünyaya gelince, hemen ilk anlarında şeytan, bebeği rahatsız etmek ister.

Nitekim Resûlullah (s.a.v)'den sabit olarak gelen bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

*“Dünyaya gelen bir çocuk yoktur ki, şeytan ona dokunup onu rahatsız etmemiş olsun. Bu durumda bebek, şeytanın kendisine dokunup rahatsızlık vermesiyle feryat eder, çığlıklar atarak ağlamaya başlar. Şeytan sadece Meryem'e ve oğlu İsa'ya dokunamamıştır.”*¹⁶

Nitekim yine Resûlullah (s.a.v)'den sabit olarak gelen rivayete göre o şöyle buyurmuştur:

*“Namaz için ezan okunurken, şeytan arkasından ses çıkararak (yellenerek) ezan sesini duymayacağı bir yere, noktaya kadar kaçar, uzaklaşır.”*¹⁷

İbni'l Kayyim el-Cevziyye çocukların kulağına ezan okunmasına dair bunlar dışında başka sırlardan ve hikmetlerden de söz etmektedir. O diyor ki:

İnsanın kulağında ilk yankılanacak ve ilk duyması gereken ses, Yüce Allah'ın büyüklüğünü ve azametini içeren kelimeler ve şehadet olmalıdır. Bu da ezan ile sağlanır. Nitekim Müslüman olacak olan birine öncelikle şehadet kelimesi öğretilir. Çünkü bununla İslam'a girişin ilk basamağına çıkılmış olur. Bu, âdeti ona bir telkin mahiyetindedir. Çünkü bu, İslam'ın bir şiarı ve sembolüdür. Dünyaya ayak basarken, o, bu kelimelerle karşılanmalıdır. Nitekim dünyadan ayrılacağında da ona tevhit kelimesi telkin edilir.

5- Bu arada bebeğin kulağına okunan ezanın etkisinin olacağı inkâr edilmeme-

¹⁵ Ebu Davud, Sünen, 5105. Ancak hadis, isnat yönünden zayıf olan bir rivayettir. Çünkü rivayet zincirinde Asım bin Ubeydullah bulunmaktadır. Yahya bin Main bu adamın rivayet konusunda zayıf olduğunu belirtmiş, Buhari de bu adamın münkerul hadis olduğunu, yani hadislerinin alınmayacağını söylemiştir. Nitekim el-Kâşif eserinde de (2530) böyle geçmektedir.

¹⁶ Şah Veliyullah Dehlevi, Huccetullahi'l Baliğa, 2/385

¹⁷ Buhari, 4548 (5/196)

li. Bebek bundan etkilenir. Her ne kadar ne dendiğini anlayamaz ise de, bunun başkaca faydaları da bulunmaktadır. Şöyle ki:

6- Şeytanın ezan kelimelerinden rahatsızlık duyarak ezan okunan yerden kaçıp uzaklaşmasını sağlar. Çünkü şeytan onun doğmasını sabırsızlıkla bekleyip durmaktadır. Doğunca da, Allah'ın onun için takdir buyurduğu ve dilediği sıkıntıyı vermek için harekete geçecektir. Bebeğin kulağına ezan okunarak onu zayıf düşürecek ve onu öfkeli edecektir ezan sesini ona duyurmak gerekir. Çünkü o bebeğe doğar doğmaz rahatsızlık vermek isteyecektir. İşte o andan itibaren ezan geciktirilmemelidir.

7- Bunun bir başka anlamı da vardır. Ezan; Allah'a, Allah'ın dini olan İslam'a ve O'na kulluğa bir davettir, bir çağrıdır. Bu nedenle şeytan devreye girmeden hemen bebeğin kulağına ezan okunmalıdır. Çünkü Allah onu, olması gereken fitrata uygun olarak yaratmıştır ki, bu durumda şeytan onun asıl fitratı üzerinde oynayabilir ve onu kendi yanına çekebilir, zarar verebilir.

İşte bu ve benzeri sırr ve hikmetler bulunmaktadır ki, zaten hepsini burada sayıp dökme imkânımız da yoktur.¹⁸

İşte burada görüldüğü gibi biz, bebeğin kulağına ezan okumanın Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir yolu ve sünneti olduğunu öğrenmiş oluyoruz. Ezan bebeğin sağ kulağına okunurken, sol kulağına da kamet okunur. Böylece bebeğin kulağına, Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın birliğinden, tevhitten sonra ilk olarak din açısından sağlam temeller üzerinde durması gereken kelimelerle temas etmesi sağlanmış olacaktır.¹⁹

Tahnik

(Bebeğin Damağına Hurma ve Benzeri Tatlı Bir Şey Sürmek)

Hz. Aişe (ra)'dan rivayete göre diyor ki:

“Peygamber (s.a.v)'e bebekler getirilirdi. O da onlar için hayır duasında bulunur ve ağzında ezip yumuşattığı hurmayı onların damaklarına sürerdi.”²⁰

Durum böyle olduğuna göre elbette Resûlullah (s.a.v) öncelikle torunu Hz. Hasan için hayır duada bulunmuş ve onun da damağına ağzında yumuşattığı hurmadan sürmüştür. Çünkü Hz. Aişe (ra)'nin, “Onlara hayır duasında bulunurdu.” sözüne bir ilave açıklama olarak böyle bir açıklama getirebiliriz. Çünkü hadiste yer

18 Muhammed Süveyd, Menhecuc Terbiyeti'n Nebeviyyeti li't Tıfl, İbni'l Kayyim, Tuhfetu'l Mevdud (Tahkik: Feyyaz Ahmet Zümerli, s. 54)

19 Nasr el-Ankari, Mevsuatı Terbiyeti'l Ecyali'l Müslime, s. 66

20 Müslim, 1/237-276

alan, “Yüberreku aleyhim” cümlesi, “Onlar için hayır duasında bulunur ve yüzlerini sıvazlardı.” demektir. Esasen “Bereket” kelimesi, hayrın sabit oluşu ve çokluğu manasınadır. Yine Hz. Aişe annemizin, “Onları tahnik ederdi.” sözü, lügat bilimcilerine göre hurma ve benzeri şeyleri ağzında çiğneyerek küçük bebeklerin damağına sürmek demektir.²¹

Tahnik olayı, eğer mümkün ise bebeğın kulağına ezan okunduktan sonra yapılır. Yine eğer mümkün ise, bu tahnik olayı salih ve dürüst bir kimsenin eliyle yapılmalıdır. Bu konuda sahabeyi örnek almak gerekir. Çünkü sahabe, yeni doğan çocuklarını bu amaçla Resûlullah (s.a.v)’e göndererek tahnik olayının onun tarafından yapılmasını isterlerdi. Tahnik olayında hurma kullanılır, eğer hurma bulunamazsa o takdirde tatlı olan bir madde ile tahnik yapılır. Peki, bunun sebebi ne olabilir?

1- Çünkü hurma tıpkı anne sütü gibidir, onu aratmaz. Bebeğın ihtiyacı olan her türlü vitamin hurmada mevcuttur.

2- Özellikle yeni doğmuş bebekler, tatma duyusu daha gelişmiş bir hâlde dünyaya gelirler. Eğer tahnik amacıyla bebeğın damağına ezilmiş hurma sürülürse, bu durumda tatma duyusu ile ilgili bezelere harekete geçer; bebek bu sebeple dilini ağzı içinde hareket ettirmeye başlar. Bebek bu sayede annesinin memesini emerken daha çabuk memeyi tutmaya alışmış olur.

3- Mide oldukça hızlı bir şekilde şekerli maddeleri hazmeder. Bu nedenle tahnik olayı hiçbir şekilde çocuk için bağırsaklarında bir zorluk oluşturmaz.

Dr. Faruk Müsahil, *Mecelletu’l Ümmeti el-Kutriyye* adlı derginin 50. sayısında, “İslam’ın Çocukların Gıdasına Verdiğı Önem” başlığı altında yazdığı bir makalesinde, tahnik hadisiyle alakalı bir açıklama mahiyetinde diyor ki:

“Tahnik, her yönüyle ve tüm kıyaslamalar açısından tıp noktasından çok önemli peygamberî bir mucizedir. On dört asırdır insanlık sırf bu hedefe ulaşmak ve bunun gerisindeki hikmeti öğrenebilmek için bir zaman dilimi geçirmiş, tüm tıp uzmanlarının vardıkları ortak karar şu olmuştur: Her küçük çocuk ve özellikle de henüz dünyaya gelmiş ve emme döneminde olan bebekler, eğer şu iki durumla karşılaşarlarsa ölüm olayı ile karşı karşıyadırlar:

Bunlardan birincisi, eğer açlık sebebiyle kanda kan şekeri eksilirse, ikincisi de soğuk hava ile karşı karşıya kaldığında vücut ısısı düşerse, o çocuk derhâl ölüme mahkûm kalır.²²

21 Nevevi, Müslim Şerhi

22 Muhammed Süveyd, *Menhecû’t Terbiyyeti’n Nebeviyyeti li’t Tıfl*, s. 64

Hz. Hasan (ra)'ın Saçlarının Kesilmesi

Cafer bin Muhammed babasından rivayet ediyor:

“Hz. Fatıma (ra), Hasan ile Hüseyin’in doğumlarının yedinci gününde saçlarını tıraş etmiştir. Sonrasında da tıraş ettiği saçlarını tartmış ve o saçların ağırlığına gümüşü sadaka olarak dağıtmıştır.²³ Bu konuda rivayet olarak gelen hadisler, tarikeleri itibariyle hepsi de sahih olan rivayetlerdir.²⁴

Şah Veliyullah Dehlevi (ra) bu hadisle ilgili açıklamasında diyor ki:

“Bebeğin saçının ağırlığına gümüş tasadduk edilmesi, yani hayır olarak dağıtılması şu sebepledir: Bebek, ceninlikten kurtulup nihayet küçücük bir bebekliğe dönüşünce, bu bir nimettir. Bu nimet sebebiyle onun Allah’a şükretmesi vacip olur. Bu konuda yapılacak olan en iyi şükür veya teşekkür de, onun karşılığı olabilecek bir şeyin olmasıdır. Burada özellikle gümüşten söz edilmiş olmasına gelince, altının çok daha pahalı olmasındandır. Onu da ancak bütçesi müsait olan zenginler yapabilir. Altın ve gümüşün dışında herhangi bir şeyin verilmesine gelince, onlar bu iki madde karşısında oldukça basit kalacaklarından ve bebeğin saçına denk düşmeyeceklerinden burada ona yer verilmemiştir.²⁵

Hz. Hasan'ın Akika Kurbanı

İbni Abbas (ra)'tan rivayete göre, Resûlullah (s.a.v), Hasan ile Hüseyin için ayrı ayrı olmak üzere birer koç akika kurbanı olarak kesmiştir.²⁶ Bir rivayete göre de, Resûlullah (s.a.v), her iki torunu için de akika olmak üzere ikişer koç kurban etmiştir.²⁷

“Ondan dolayı, ey Fatıma! Akika kesmeyin fakat başındaki saçını tıraş edin, onun ağırlığına gümüş tasadduk edin.” Daha sonra Hüseyin doğdu. Yine aynısını yaptı.²⁸

Resûlullah (s.a.v)'in kızından bu akika yükünü kaldırması, aslında bunu terk anlamında bir şey değildir. Zaten Hz. Ali (ra) tarafından gelen rivayet bu gerçeği bize göstermektedir. Bu hadiste deniliyor ki:

“Resûlullah (s.a.v), Hasan adına bir koyun akika olarak kesti ve ‘Ey Fatıma! Onun saçını tıraş et ve o saçın ağırlığına gümüşü sadaka olarak dağıt.’ dedi. Biz

23 Et-Tabakat, Et-Tabakatu'l Hamisa, 1/231. Bu rivayet isnat bakımından mürsel bir rivayettir.

24 Nasr el-Ankari, Mevsuatu Terbiyeti'l Ecyali'l Müslime, s. 72

25 Şah Veliyullah Dehlevi, Huccetullahi'l Baliğa, 2/385

26 Ebu Davud, Sünen, Edahi, 2841. (Bu hadis isnat bakımından zayıf olan bir rivayettir.)

27 Nesai, Sünen, 7/166 (‘Kız çocukları için kaç Akika kurbanı kesilir?’ bölümü. Hadis isnat yönünden sahihtir.)

28 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 6/392

de bunun üzerine saçını tarttı, bir dirhem ağırlığında olduğunu veya yaklaşık bu kadar olduğunu gördük.” demiştir.²⁹

Hz. Fatıma (ra)’dan gelen rivayete göre, Hz. Fatıma her iki oğlu için akika kurbanı kesmiş ve onların ebelerine de bir but ile bir dinar vermiştir.³⁰

Belki de Fatıma, bizzat kendisi vermeye kalkıştı. Hz. Peygamber (s.a.v) doğumunun yedinci gününde akika kurbanı için iki beyaz güzel koç kurban etti. Ebeye de budunu verdi. Saçını tıraş etti, saçının ağırlığınca sadaka dağıttı. Daha sonra Resûlullah (s.a.v) mübarek eliyle torunu Hasan’ın başına güzel kokudan sürdü. Sonra da şöyle buyurdu:

“*Ey Esma! Kan akıtma cahiliye filindedir.*” Bir yıl sonra da Hz. Hüseyin dünyaya geldi.³¹

Esasen akika kurbanının birçok faydaları bulunmaktadır. Şöyle ki: En başta akika kurbanı, çocuğun sağ salim dünyaya gelmesi sebebiyle, Allah’a yaklaşmak, ona ibadet manasında kesilen bir kurbandır. Bu kurban ile kişi, Allah’ın ona verdiği bu nimet sebebiyle O’na teşekkürü sumak, şükretmektir. Kaldı ki bunun daha birçok faydaları da bulunmaktadır.

Şah Veliyullah Dehlevi (ra) diyor ki:

“Eğer imkânları varsa, doğan erkek çocuk için iki koyun kurban edilmesi müstehap olur. Bunun sebebi, erkek çocuğun kız çocuklarına nazaran daha faydalı olmaları sebebiyledir. Böyle olunca doğal olarak çokça şükretmek icap eder. Bu da beraberinde tazimi ve saygıyı getirir.

Akika kurbanı kesilmesinin sebebine gelince, Araplar geleneksel olarak, doğan çocukları için öteden beri hep kurban keserlerdi. Bu nedenle akika kurbanını kesmek artık Araplarca terk edilemeyecek olan müekket bir sünnet, bir kesin âdet hâlini almış oldu. Elbette bunun için birçok şeyler gereklidir. Önce kişinin mal varlığı olacak, medeni yani şehirde yaşamış olacak ve kendisine ait bir mal varlığı bulacaktır.

Cahiliye döneminde uygulanan bir gelenek olan bu sünnetin Resûlullah (s.a.v) İslam’da da devamını sağladı, artık bunu uygular oldu, halkı da buna teşvik buyurdular. Ancak Resûlullah (s.a.v) burada şu noktaya dikkat çekti: Onların taklit etmelerini, onların geleneği olarak bunu yapmalarını istedi.

Büreyde (ra)’tan rivayete göre diyor ki:

29 Bu hadisi Tirmizi tahric etmiş, ancak hadis isnat yönünden muttasıl bir hadis değildir.

30 İbni’l Kayyım, Tuhfetu’l Mevdud, s. 55

31 Ebu’l Abbas Taberi, Zehairu’l Ukba fi Menakıbi Zevi’l Kurba, s. 207

“Biz cahiliye döneminde iken, bizim bir erkek çocuğumuz dünyaya gelmesi hâlinde, biz onun için bir koyun keserdik, saçını tıraş eder ve kestiğimiz koyunun kanını çocuğun başına sürerdik. Ancak İslam gelince, bu dönemde bizim bir erkek çocuğumuz doğduğunda, yine onun için bir koyun keserdik, saçını tıraş edip başını da zaferan denilen bir tür sarı boya ile boyardık.”³²

Bunun insanlara faydası vardı. Ancak uygulamada bir farklılık gerekmektedir. O da, çocuğun başına, cahiliye döneminde olduğu gibi kan sürülmeyecektir. “İnsanlar buna muhtaçtırlar” gibi bir iddia sebebiyle işin bu yönü mübah görülmemiştir. Aynı zamanda, bunda birtakım sapmalar var diyerek bunu bütünüyle yasaklamış da değildir. İslam, bunun halka yararlı olan tarafını almış, onu devam ettirmiş ve hatta işin bu noktasını desteklemiş, ancak cahiliye âdetini de yasaklamıştır. Zaten bu da peygamberliğin bir hikmeti, bir inceliğidir. Bu nedenle bunun üzerinde iyi düşünmek ve buna bu manada önem vermek gerekir.

Hz. Hasan'ın Sünnet Edilmesi

Hz. Cabir (ra)'tan rivayete göre diyor ki:

“Peygamber (s.a.v), Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin için akika kurbanı kesmiş ve doğumlarının yedinci gününde de onları sünnet ettirmiştir.”³³

Muhammed bin Münkedir'den rivayete göre diyor ki:

“Peygamber (s.a.v), Hüseyin'i yedi günlük iken sünnet ettirdi.”³⁴

Sünnet olmak, fitratın gereğinden olan bir şeydir. Ebu Hureyre (ra)'tan rivayete göre, diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: ***Beş şey fitrat gereğidir: Sünnet olmak, etek tıraşı, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek ve koltuk altlarını yolmak.***”

Sünnet olmak, hanifliğin bir şiarı ve sembolüdür. Bu uygulama hanifler için, tıpkı Hıristiyanlarda vaftiz yapmak ne ise, onun gibidir. Hıristiyanların iddiasına göre, onlar çocuklarını vaftiz suyu ile vaftiz ettiklerinde, artık bundan böyle çocuklarının bir Hıristiyan olduğunu söylüyorlar ve böyle inanıyorlar.

Her şeyden münezze olan Allah ise, hanifler için haniflik boyasını, şiarını meşru kılmıştır Bunun da sembolünü sünnet fiili ile gerçekleştirmiştir.³⁵

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

32 Hâkim, Müstedrek, 4/238 (Hâkim bu hadisin, Buhari ile Müslim'in şartlarına göre sahih bir hadis olduğunu söylemektedir. Zehebi de bu konuda onu tasdik etmiştir.)

33 Beyhaki, Sünen, 8/324 (Hadis isnat yönünden zayıftır.)

34 Buhari, 6297, 7/184

35 Age, s. 153

“Allah’ın verdiği renkle boyandık. Allah’tan daha güzel rengi kim verebilir? Biz ancak O’na kulluk ederiz.”³⁶

Bunun işaret ettiği şudur: Allah’ın boyası hanifliktir, bir tek Allah’a imandır. Çünkü Allah böylece kalpleri ve gönülleri; O’nu bilmek, O’nu tanımak, O’na muhabbet göstermek, O’nun için ihlas ile ibadete ve kulluğa sarılmak, ibadeti ve kulluğu sadece onun için yapmak ile boyayıp donatmıştır. O, bir tektir ve O’ndan başka ilah yoktur, O’nun ortağı da yoktur. İşte bu, kalplerin ve gönüllerin boyasıdır.

Bedenlerinin boyası ise, o da fıtratın hasletleri ne ise, onunla boyanacaktır. Bunlar da sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek, koltuk altlarını yolmak, ağza ve burna su vermek, misvak kullanmak ve istinca ile sağlanır. Böylece hanif inancına bağlı olanların hem gönüllerinde ve hem bedenlerinde Allah’ın fıtratı, yaratışı ortaya çıkmış olur.³⁷

Sünnet olan konusunda fıkhi güzelliklerden olmak üzere Hattabi şöyle bir şey zikrediyor:

“Sünnet konusuna gelince, gerçi her ne kadar tüm sünnetler içerisinde kendisinden bir sünnet olarak söz edilmekle beraber, genelde âlimlerin birçoklarına göre bu, vacip derecesinde olan bir sünnettir. Çünkü bu, dininin şiarı ve sembolüdür. Müslüman ile kâfir bununla ayırt edilirler. Mesela birtakım ölümler arasında hem sünnet edilmiş ve hem edilmemiş olanlar da varsa, bu durumda sünnetli olanların cenaze namazları kılınır ve onlar Müslüman kabrine gömülürler.”³⁸

Hasan bin Ali’nin Ümmü’l Fadl Tarafından Emzirilmesi

Ümmü’l Fadl’dan rivayete göre diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v)’e dedim ki: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Rüyamda senin bir parçanı sanki evimde -veya odamda- görüyor gibiydim.’ Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) buyurdu ki: **‘Allah izin verirse Fatma bir çocuk doğuracak, onun bakımını üstleneceksin.’**

Devamla diyor ki: “Ben bir keresinde çocuğu Resûlullah’ın yanına götürmüştüm. Derken çocuk Resûlullah’ın sırtına idrarını yaptı. Ben de bunun üzerine bebek Resûlullah’ın sırtında iken, onu dürttüm. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), **‘Allah rahmet edesi kadın, yavaş ol! Oğlumu incitmek mi istiyorsun?’** dedi. Ben, Resûlullah’a, ‘Gömleğini bana ver de yıkayayım.’ dedim. Ancak Resûlullah (s.a.v), **‘Hayır, gerek yok. Sadece üzerinden su dök, yeter. Çünkü erkek çocuğun elbiseye idrarını yapması hâlinde sadece üzerinden su akıtmak yeterlidir, fakat kız çocuğu ise onun idrarı sebebiyle giysi yıkanır.’** dedi.”³⁹

36 Bakara, 1-38

37 Mevsuatı Terbiyeti’l Ecyal, s. 75

38 Menhecû’t Terbiyeti’n Nebeviyye li’t Tıfl, s. 69

39 Hâkim, Müstedrek, 1/166 (Hâkim bu hadisnin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ancak yine de hadiste zayıflık bulunmaktadır.)

Ümmü'l Fadl Kimdir?

Bu, Abbas bin Abdulmuttalib'in, yani Hz. Peygamber (s.a.v)'in amcasının eşi-
dir. Adı Lübage'dir, Hilaliye kabilesinden Hâris'in kızıdır. Buna "Büyük Lübage"
manasında "Lübagetü'l Kübra" deniyordu. Hicret'ten önce Müslüman olmuştur.⁴⁰

İbni Sa'd da ilgili eserinde diyor ki:

"Ümmü'l Fadl, Hz. Hatice'den sonra iman eden ilk kadındır. Kendisi Hz. Pey-
gamber (s.a.v)'den hadis rivayet etmiştir. Ondan da iki oğlu Abdullah ve Temmam,
azatlı kölesi Umeyr bin Hâris ve oğlunun azatlı kölesi Küreyb, Abdullah bin Abbas,
Abdullah bin Hâris bin Nevfel ve daha başkaları hadis rivayetinde bulunmuşlardır.
Nitekim Zübeyir bin Bekkar ve başkaları da İbni Abbas yoluyla Hz. Peygamber
(s.a.v)'den şu hadisi tahrir etmişlerdir:

"Dört kız kardeş var ki, dördü de iman etmişlerdir: Ümmü'l Fadl, Meymune
(Bu, Ümmü'l Fadl'in öz kız kardeşidir), **Esmâ ve Selma.** (Bu kız kardeşleri ise, baba-
dan kardeşirler.) Bu ikisi Ha'samlı Umey's'in kızlarıdır." ⁴¹

Ümmü'l Fadl, Halid bin Velid (ra)'ın teyzesidir. Çünkü Hz. Halid'in annesi
"Küçük Lübage" manasında "Lübagetü's Suğra" olup bu da Hilaliye kabilesinden
olan Hâris'in kızıdır.⁴²

Nitekim Ümmü'l Fadl'in annesi hakkında şöyle söylenirdi:

"O; insanların en asili olmanın yanında Hz. Peygamber'in hanımı annemiz
Meymune'nin akrabasıdır. Hz. Abbas (ra) onun kız kardeşiyle ile evlenmiştir. Bunu
da öz kız kardeşi Lübage Ümmü'l Fadl'dir. Hz. Hamza onun üvey kız kardeşi Selma
ile evlenmiş, Hz. Cafer de bunun öz kız kardeşi Esmâ ile evlenmiştir.

Daha sonra Hz. Cafer'in şehit düşmesi üzerine Hz. Ebubekir (ra) Esmâ ile ev-
lenmiştir. Hz. Ebubekir'in de ölümünden sonra Hz. Ali onunla evlenmiştir. Hz.
Ömer bu hanımla ilgili olarak, "O, necip olan tertemiz kadınlardan biriydi. Pey-
gamber (s.a.v) onu hep ziyaret ederdi." diyerek onu övmüştür.⁴³

Sahih'te gelen rivayete göre halk, Hz. Peygamber (s.a.v)'in arefe gününde oruç-
lu olup olmadığından şüpheye düştüler. Bunun üzerine Ümmü'l Fadl, kendisine bir
tas süt gönderdi. O da bu esnada vakfede bulunuyordu. Burada iken Resûlullah
(s.a.v) o sütü içti. Böylece onlar da, Resûlullah'ın oruçlu olmadığını öğrenmiş oldu-
lar.⁴⁴

40 İbni Sa'd, Tabakat, 8/277

41 Halid el-Akk, Mevsuatü Uzemai Havle'r Resûl, 3/2162

42 Mecdi Fethi, Siretu Ali Beyti'n Nebiy el-Athar, s. 31; El-İstiab, 610

43 El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 8/450; El-İstiab fi Marifeti'l Ashab, 4/1908

44 Buhari, Hac, 1661

Yine Ümmü'l Fadl bize, Resûlullah (s.a.v)'den işittiği bir başka rivayette de bulunuyor. İbni Abbas'tan rivayete göre demiş ki:

“Kendisi ‘Ve'l Mürselati Urfen’ yani Mürselat suresini okurken, Ümmü'l Fadl bunu işitmiş ve kendisine, ‘Ey oğulcağızım! Sen bu sureyi okumakla bana bir şeyi hatırlatmış oldun. Bu sure, Resûlullah (s.a.v)’in akşam namazında okurken kendisinden dinlediğim en son sure olmuştu.”⁴⁵

Ümmü'l Fadl; Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman (ra)'ın hilafetleri dönemlerinin tümünde hayat sürmüştür. Kendisi eşi Hz. Abbas'tan önce vefat etmiştir.⁴⁶

Hz. Abbas (ra)'ın bu eşinden altı erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Bunlardan biri Fadl'dır ki, kendisi bununla künyelenmiştir. (Nitekim kocası Abbas da onunla künyelenmiş ve bu nedenle ona da Ebu'l Fadl denir olmuştur.) Bundan sonra Abdullah el-Fakih, Ubeydullah el-Fakih, Kusem, Abdurrahman ve yedincisi de Ümmü Habibe adındaki kızıdır.

Aşağıda okuyacağınız beyit Abdullah bin Yezid el-Hilali'nin Ümmü'l Fadl hakkında söylediğidir. O şöyle diyor:

*“Soylu bir kadın, dağ kadar önemli bir koçtan çocuk,
Dünyaya getirdi; biz onu ovalardan öğreniyoruz.
Hem de Ümmü Fadl'dan doğan altı kahraman gibisini,
Onlara saygılı ol, hepsi de olgun bir karı ile bir kocadandır.
Peygamber Mustafa'nın amcası Fazilet Sahibi (Zi'l Fadl)'dir o,
Resûllerin sonuncusudur ve hem en hayırlısıdır o.”*

Hz. Hasan'ın Evlenmesi, Çok Evlenmesi ve Bunun İçin İleri Geri Söylenenler

Tarihçiler onun eşleri hakkında şu bilgileri veriyorlar:

Havle el-Fezariye, Eş'as kızı Ca'de, Ha'samlı Aişe, Ümmü İshak binti Talha binti Ubeydullah et-Temimi, Ümmü Beşir binti Ebu Mesud el-Ensari, Hind binti Abdurrahman bin Ebubekir Ümmü Abdullah; bu kadın Şelil bin Abdullah'ın kızıdır. Bu zat da Cerir el-Beceli'nin kardeşidir. Ayrıca Sakifoğullarından bir kadınla, yine Amr bin Ehyem el-Munkiriogullarından bir kadınla, keza Hemmam bin Murre ailesinden olan Şeybanoğullarından bir kadınla da evlenmiştir. Hatta az da olsa bu sayıyı aştığı da rivayet olunmaktadır.

⁴⁵ Buhari, 763

⁴⁶ El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 8/451

Bu da senin de gördüğün gibi o çağın gelenekleri açısından çok diye ifade olunacak bir şey değildir. Ancak eser ravilerinin rivayetlerine göre, Hz. Hasan (ra), yetmiş aşkın kadınla evlilik yapmıştır. Bazılarına göre doksan kadınla evlenmiştir. Kimilerine göre ise bu sayı iki yüz elliyi bile bulmaktadır. Hatta bazıları da bu sayıyı üç yüze kadar çıkarmaktadır. Bunun dışında da yine gelen birtakım rivayetler de bulunmaktadır. Ancak o rivayetlerin pek de önemsenecek yanları bulunmamaktadır. Bu kadar evlilik yaptığı türünden ileri sürülen iddialar ve rivayetler uydurmadırlar. Bu rivayetlere gelince aşağıda görüleceği gibidir:

1- İlk rivayet, İbni Ebu'l Hadid ve başkaları tarafından gelen bir rivayettir. Bu rivayet, El-Medaini diye şöhret bulmuş olan ve H 225/M 839 yılında vefat eden Ali bin Abdullah el-Basri'den alınmadır. Bu zat, rivayetlerine değer verilmeyen önemsiz sayılan ve mesnet olarak kabul görmeyen zayıf rivayetlerde bulunan züfadan sayılır. Nitekim İmam Müslim, *Sahih* adlı eserinde ondan rivayette bulunmaktan kaçınmıştır. Kaldı ki, İbni Adiy de El-Kâmil adlı kitabında onu zayıf olarak göstermiştir. Hadis rivayetinde kuvvetli ve makbul olan biri değildir. Bu zat birtakım tarihî bilgiler verse de, verdiği bilgilerin doğruluğu kesin değildir, pek azı ancak senetlendirilebilmektedir.⁴⁷

2- Bu ikinci rivayet ise mürsel olan bir rivayet olup mürsel olan rivayetler de zayıf hadisler türündendir.

3- Üçüncü ve dördüncü rivayetlere gelince, bunu da “*Kutu'l Kulub*” kitabının sahibi Ebu Talib el-Mekki yazmaktadır. Oysa bu eserin yazarı olan Ebu Talib El-Mekki muteber biri değildir, bu nedenle delil olarak alınamaz. Her hâlükârda bu tür kıyaslamalara bağlı kalınarak Mü'minlerin Emîri Hz. Hasan ile ilgili olarak verilen çokça evlilik rakamları, hep bu adama varıp dayanmakta ve ondan çıkmış olduğu görülmektedir.

Ebu Talib El-Mekki, züht ve vaaz vermekle tanınan, bununla şöhret bulan biridir. Nitekim adı geçen “*Kutu'l Kulub*” kitabında reddi gerektiren çok uydurmalar bulunmaktadır.⁴⁸

Bu adam söz konusu bu kitabında birçok asılsız sözleri hadis diye rivayet ederek iftirada bulunmuştur. O, söz konusu bu kitabında diyor ki:

“Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan iki yüz elli kadınla evlenmiştir. Hatta üç yüz kadınla evlendiği de rivayet olunmaktadır.”

Hatta yazdığına göre, Hz. Ali, bundan rahatsızlık duymuş ve oğlunun onları boşaması sebebiyle, onların ailelerinden ötürü utancından rahatsızlık duyar ve oğlunun bu davranışlarından hoşlanmazmış.

47 Hayatı İmam Hasan bin Ali, 2/445-460; Mizanu'l İtidal, 4/138; Lisanu'l Mizan, 4/252

48 Lisanu'l Mizan, 5/339

Hatta Hz. Hasan'ın adı, "karı boşayan adam" diye ünlenmiştir. Bunun için de Hz. Ali (ra), "Hasan çok kadın boşar, sakın kızlarınızı onunla evlendirmeyin!" diye artık söyler olmuş. Nitekim Hemedanlı adamın biri Hz. Ali'ye, "Ey mü'minlerin emîri! Allah adına yemin olsun ki, o dilediği sürece biz kızlarımızı onunla evlendiririz. O sevdiğini tutar, hoşlanmadığını da bırakır." diye konuşmuş. Bu konuşma Hz. Ali'nin çok hoşuna gitmiş ve bunun üzerine şu şiiri söylemiştir:

*"Eğer cennet kapısında bekçilik eden biri olsaydım ben,
Kesinlikle Hemedanlılara 'Hepiniz girin cennete' derdim ben."*

"Hz. Hasan bazen dört kadınla evlenir ve evlenmiş olduğu dört tanesini de boşardı."⁴⁹ Bu türden gelen rivayetlerin hiçbiri ama hiçbiri sahih değildir ve sabit değildir. Dolayısıyla bu türden rivayetlere dayanılarak asla yola çıkılmaz ve güvenilmez.

Nitekim gelen birtakım kıssalar var ki, onların isnatları hakkında ciddi manada zayıflık bulunmaktadır ve ciddi manada isnat yönünden zayıf olan bu kıssaların hepsi de Hz. Hasan'ın evlilikleri ile alakalıdır. İşte onlardan birkaç örnek:

1- Hüzeli'den ve İbni Sirin'den rivayet ediliyor. İbni Sirin diyor ki:

"Süheyl bin Amr'ın kızı Hind,⁵⁰ Attab bin Useyd oğlu Abdurrahman ile evliydi.⁵¹ Hind ilk evliliğini bununla yapmıştır. Ancak Abdurrahman kendisini boşadı, bunun üzerine Abdullah bin Amir bin Küreyz kendisiyle evlendi. Daha sonra bundan da boşanmıştır.⁵²

Bunun üzerine Muaviye, Ebu Hureyre'ye bir mektup gönderir ve mektubunda, Hind binti Süheyl'i oğlu Yezid için istemesi talebinde bulunur. Ancak Ebu Hureyre, bu kadını istemeye giderken yolda Hz. Hasan ile karşılaşır. Hz. Hasan kendisine, 'Nereye gidiyorsun?' diye sorar. O da, 'Ben, Süheyl bin Amr'ın kızı Hind'i Muaviye'nin oğlu Yezid için istemeye gidiyorum.' der. Bunun üzerine Hz. Hasan, 'Ona benden de söz et.' diye söyler.

Ebu Hureyre de, Hind'in yanına varır ve kendisine durumu bildirir. Hind de, 'Tercihini sen yap, benim için hangisini uygun görüyorsan onu söyle.' der. O da, 'Ben

49 Ebu Talib Mekki, Kutu'l Kulub, 1/246

50 Hind bin Süheyl bin Amr bin Abdşems'in, yani Hind'in babası, Mekke fethinde Müslüman olmuştur. Kendisi daha önce Hafs bin Abdi Zem'a ile evliydi. Ondan çocuğu oldu. Daha sonra Abdurrahman bin Attab, ondan sonra da Abdullah bin Amir kendisiyle evlenmişler. Bunlardan sonra da Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan kendisiyle evlenmiştir. (Bak. Nesebu Kureyş, s. 420)

51 Abdurrahman bin Attab bin Useyd'in babası, Allah Resûlü (sav)'in Mekke valisiydi. Abdurrahman'ın kendisi de Cemal olayında Hz. Ali'nin yanında yer almıştı. Ancak savaşta hayatını kaybetmişti. (Bak. Nesebu Kureyş, s. 193)

52 Abdullah bin Amir bin Küreyz bin Rebia, Abdışemsoğullarındandır. Bu zat Hz. Osman'ın dayısının oğludur. Hz. Peygamber (sav) dünyaya gelmiştir. Hatta İbni Hibban'ın iddiasına göre kendisi Resûlullah (sav)'i bizzat görenlerdendir. Ben bunun hayatı ile alakalı olarak "Osman bin Affan" adlı kitabımda (s. 319) bilgi verdim.

senin için Hasan'ı tercih ediyorum.' diye söyler. Bunun üzerine Hz. Hasan da onunla evlenir.

Günün birinde eski kocası Abdullah bin Amir Medine'ye gelir ve Hz. Hasan'a, 'Benim onda bir emanetim var.' der. Bunun üzerine Hz. Hasan ile birlikte Hz. Hasan'ın eşi olan eski hanımı Hind'in yanına gider ve önünde oturur. Bu sırada İbni Amir duygulanır. Bu durumu gören Hz. Hasan (ra) ona, 'İster misin, senin adına ondan vazgeçeyim. Çünkü gördüğüm kadarıyla böyle bir davranışla eski eşini sana helal kılmam,⁵³ ikiniz adına benden daha hayırlıdır.' der. Ancak Abdullah bin Amir eski eşine, 'Ben sadece sendeki emanetimi istiyorum.' der. Hind de, içinde mücevherler bulunan iki kutu çıkarıp getirir ve her ikisini de açar. O da açılan bu iki kuttan sadece birisinden avucuyla bir miktar mücevher alır ve gerisini de ona bırakır. İşte bu nedenle Hind daha önce evlendiği eşleri hakkında şu şekilde bir tespitini dile getirir: 'Evlendiklerimin hepsinin seyidi (beyefendisi, en değerli olanı) Hz. Hasan'dır. Onların en cömerdi, eli en açık olanı Abdullah bin Amir'dir. Onların arasında en çok sevdiğim de Abdurrahman bin Attab'dır.'⁵⁴

Bu kıssanın isnadında El-Hüzeli bulunmaktadır. Bu kişi rivayet ettiği hadisleri terk edilen, kabul görmeyen bir tarihçidir, ahbaridir. Hatta Zehebi, onun zayıflığının da ittifak olduğunu belirtmektedir.⁵⁵

2- Ensar'dan olan Suhaym bin Hafs'tan rivayet olunuyor. O da İsa bin Ebu Harun el-Müzeni'den rivayet ediyor, diyor ki:

'Ali'nin oğlu Hasan, Ebubekir'in oğlu olan Abdurrahman'ın kızı Hafsa ile evlendi.⁵⁶ Münzir bin Zübeyir de onu seviyordu. Hz. Hasan bunu öğrendi. Bunun üzerine, Münzir'in onunla evlenebilmesi için Hafsa'yı boşadı. Münzir de, onunla evlenebilmek için hemen onu istetti fakat Hafsa bunu kabul etmedi ve şöyle dedi: 'O beni herkese ilan etti, hakkımda konuşup durdu.' Bu defa Hz. Ömer'in oğlu Asım, onunla evlenmek için onu istetti ve onunla evlendi.⁵⁷ Ancak Münzir durmadı, yine onunla evlenme ve onu elde etme yollarını aradı, dedikodu yaydı. Nihayet Asım da onu boşadı. Münzir de, hemen onunla evlenmek için onu istetti. Bu arada

53 Burada "helal kılma" diye verdiğimiz kelime, "muhallil" kelimesidir. Bu şu demektir: Üç talak ile yani bain talak ile eşinden boşanmış olan bir kadının eski kocasıyla veya eski kocasının onunla yeniden evlenebilmesi için o kadının boşanma sonrası evlendiği ve eski kocasına varmak için anlaşmalı olarak yeni kocasından boşanıp tekrar eski kocasıyla evlenmesi olayıdır. Ancak İslam bu türden anlaşmalı evlilikleri yasaklamıştır. Nitekim bu konuda gelen rivayetlerden biri şöyledir: "Allah, muhallile yani boşanma kaydıyla anlaşmalı olarak bir kadınla evlenene de, kendisi için böyle bir evliliği isteyene de lanet etmiştir." (Bak. El-İrva, 1897)

54 Et-Tabakatu'l Kübra, Et-Tabakatu'l Hamise mine's Sahabe, 1/303

55 Divanu'l Metrukin ve'd Duafa, s. 352

56

57 Asım bin Ömer bin Hattab, Medinelı Tabiin'dendir; H 70/M 689 senesinde vefat etmiştir. Takribu't Tehzib, 1/385

Hafsa'ya, 'Bak, onunla evlen. Çünkü insanlar da, onun sana iftira atacağını biliyorlar.' diyerek uyardılar. O da Münzir'le evlendi, insanlar da onun kadın aleyhinde yalanlar uydurduğunu anlamış oldular.

Hz. Hasan (ra), Hz. Ömer'in oğlu Asım'a, 'Gel, birlikte Münzir'in evine gidelim, ondan izin isteyerek Hafsa'yı görelim.' der. İki birlikte Münzir'in evine giderler. Bu arada kadın, Hz. Hasan'dan daha çok Asım'a bakar. Bunun üzerine Hz. Hasan, Münzir'e, 'Onun elini tut' der. O da kadının elinden tutar. Sonrasında da Hz. Hasan ile Asım da kalkıp oradan ayrılırlar. Oysa Hz. Hasan onu seviyordu, ancak Münzir'in ona gönül vermesi yüzünden onu boşadı.

Bir gün Hz. Hasan (ra), İbni Ebu Atik diye tanınan Abdullah bin Muhammed bin Abdurrahman'a demişti ki: (Hafsa onun halası olurdu.) 'Atik'e gitmeye ne dersin?'⁵⁸

O da, 'Peki, olur' der, ikisi birlikte oraya varırlar ve her ikisi de orada bulunan Hafsa'nın evine uğrarlar. Hz. Hasan, Hafsa'nın yanına varır ve ikisi uzun bir süre birlikte konuşurlar. Daha sonra Hz. Hasan oradan ayrılır.

Yine bir başka seferde de Hz. Hasan İbni Ebu Atik'e, 'Akik'e gitmeye ne dersin?' diye sorar. O da Hz. Hasan'a, 'Ey annemin oğlu! 'Senin Hafsa ile münasebetin ne?' diye sormayacaklar mı?' diye karşılık verir.'⁵⁹

Bu rivayetin isnadında öyle adamların adları geçiyor ki, bunlardan hiçbirisinin hakkında cerh ve tadil konusundaki kitaplarda adlarından söz edilmemektedir. Kim oldukları belli değildir. Kaldı ki bu metnin içeriği bile insanı iğrendiriyor.⁶⁰

3- Bize Hatim bin İsmail Cafer bin Muhammed'den aktardı. O da babasından nakletti, babası demiş ki: "Ali şöyle söyledi: 'Oğlum Hasan bu şekilde durmadan evlenip boşandıkça, bize ilgili kabilelerden düşmanlık doğacağı endişesine kapıldım.'⁶¹

Ancak bu eser, yani rivayet mürsel olan bir rivayettir ve zayıftır.⁶²

Hz. Hasan (ra)'ın evlilikleri ile ilgili olarak tarihlerde yer verilen sayılar, tamamen hayalî olan bilgilere dayanmaktadır. Hiçbirisi isnat bakımından sabit değildir. Durum öyle olunca bu rivayetlerin içerdiği şüpheler ve bunun etrafında koparılan dedikodular, dil uzatmalara bakıldığında hiçbirisinin itimada değer bilgiler olmadığı görülür. Nitekim bu türden uydurmalar ve hayalî bilgiler o kadar çoktur ki, işte size onlardan birkaçını şöylece aktarayım:

58 Akik, Medine bölgesinde bağ ve bahçelik olan bir vadinin adıdır.

59 Et-Tabakatu'l Kübra, Et-Tabakatu'l Hamise mine's Sahabe, 1/307

60 Et-Tabakatu'l Kübra, Et-Tabakatu'l Hamise mine's Sahabe, 1/305

61 Et-Tabakatu'l Kübra, Et-Tabakatu'l Hamise mine's Sahabe, 1/301

62 Et-Tabakatu'l Kübra, Et-Tabakatu'l Hamise mine's Sahabe, ???

1- Eğer gerçekten bu bilgiler doğru olsaydı, bu durumda Hz. Hasan'ın bu evliliklerine uygun olarak birçok çocuklarının da olması gerekirdi. Oysa gelen bilgilere göre Hz. Hasan'ın erkek ve kız çocuğu olmak üzere 12 çocuğunun olduğu görülmektedir. Bu da o dönemdeki töreler açısından oldukça doğal bir sayıdır, normaldir. Dolayısıyla sayısız evlilikler yaptığından söz edilen Hz. Hasan hakkında söylenenler bu çocuk sayısı ile çelişir durumdadır. Birinin diğeriyle asla bir alakası bulunmamaktadır. Çünkü çelişkilerle dolu bilgilerdir.

2- Yine bu rivayetlerin tamamen uydurma ve birtakım senaryolardan ibaret olduğunu ve sahih olmadıklarını gösteren delillerden biri de şudur: Ebu Talib El-Mekki'nin "*Kutu'l Kulub*" adlı kitapta yer aldığı gibi, Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) güya bir gün minbere çıkmış ve minberde halka hitaben, "Hasan'a kızlarınızı vermeyin. Çünkü o, çokça kadın boşayan biridir." diye söylemiş.⁶³

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin minberden halka seslenerek, halkı, kızlarını oğlu Hasan'la evlendirmekten menetmesinin, böyle bir istekte bulunmasının manası, bu davranışıyla oğlunu bundan menetmiş olduğu hâlde, onun babasının sözüne ve yasaklamasına aldırmandan buna devam ettiği'dir. Bunun üzerine babası Hz. Ali de artık mecburiyet karşısında kalkıp minberde bunu açıkça halka ilan etmiş olabilir. Yani Hz. Ali -eğer bu konuşmayı yapmışsa- bu nedenle bu konuşmayı yapmıştır. Yahut da bu yasaklama sebebi, Hz. Hasan'ın babası Hz. Ali'nin bu konuda kendisine karşı kızgın ve öfkeli olduğunu, babasının böyle bir şeyden hoşlanmadığını bilmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Ancak gerekçelerin her ikisi de geçersizdir ve konu ile yakından ve uzaktan asla bir ilgisi de bulunmamaktadır.

Birincisi; böyle bir olasılık oldukça uzaktır. Çünkü Hz. Hasan (ra), babasına karşı oldukça itaatkârdı ve onu üzecek bir davranışın içine girmesi de asla düşünülemez. O babasına muhalefet etmez, ona karşı çıkmazdı, ona isyan olabilecek bir davranışın içine de girmezdi.

İkincisi de; yine böyle bir ihtimal oldukça uzak bir ihtimaldir. Çünkü mü'minlerin emîri açısından olması gereken en öncelikli husus, oğlu Hasan'a, bu davranıştan hoşlanmadığını, bundan rahatsızlık duyduğunu ve kızdığını söylemesi gerekirdi. Hz. Ali gibi bir kimsenin doğrudan minbere çıkıp büyük bir halk kitlesinin karşısında oğlu hakkında açıkça böyle bir konuşma yapması da söz konusu olamaz. Çünkü böyle bir davranış baba ile oğul arasında ailevi bağların kopmasına, aralarına kin ve nefret girmesine sebep olurdu.

Buna ek olarak böyle bir şey ya şer'i yani dinî açıdan caizdir veya caiz değildir.

Eğer bu türden bir davranış yani evlilik caiz ise, o takdirde Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin böyle bir yasağı getirmesinin ne gibi bir değeri olabilir ki?

Eğer bu türden evlenmeler yanı sık sık boşanıp yeni evlilikler yapması caiz değilse, bu takdirde Hz. Peygamber'in torunu ve Hz. Ali'nin oğlu olan Hz. Hasan nasıl böyle bir suçlu işleyebilir ki?

İşte bu nedenle biz bu tür rivayetlerin tamamen uydurma olduğunu, hepsinin de Hz. Hasan'a karşı olan düşmanlıklar sebebiyle imal edildiğini söylüyor ve bunda asla bir kuşkuya da yer vermiyoruz. Çünkü burada güdülen amacın tamamen tertemiz olan bu soylu ailenin siretine leke düşürmek amaçlıdır.⁶⁴

Oysa Hz. Hasan'ın tek amacı vardı: Ümmetin birliğini sağlamak. Amacı bu olan bir insan, evlilikler peşinden koşturur mu? Bu türden yalana ve uydurmaya dayalı olan rivayetlerdeki yegâne amaç tamamen o soylu ailenin, salihlerin siretini ve ümmetin tarihini kirletmektir.

İşte işin bu noktasında bir tür tenkit ve insanların iyi ve kötü yönlerini deşifre etme noktasından cerh ve tadil ilminin ne derece önemli bir bilim dalı olduğu gerçeği ortaya çıkmış bulunmaktadır. Çünkü bu ilim sayesinde bu türden gelen haberlerin ve rivayetlerin önemli ya da önemsizliğini, değeri olanla olmayanını ortaya çıkarmışlar. Bu tür rivayetlerin değeri hakkında önemli hadis bilginleri oldukça kapsamlı olarak o dönemleri değerlendirmişler ve gerçek olan ile iftira olanlarını ayırt etmişlerdir.

Bu nedenle bizim, araştırma yapanlara, özellikle de İslam'ın ilk dönemleri hakkında çalışma yapanlara bir öğüdümüz bulunmaktadır. Onlardan bu türden rivayetleri eserlerinde tenkide konu etmeliler ki, böylece hangisi doğru hangisi değil gerçek ortaya çıkmış olsun. Bu sayede de ümmete şaibelerden uzak gerçek ve değerli bilgiler sunmuş olsunlar.

Böyle bir çalışma yapsınlar çünkü daha önce kendilerine saygı gösterdiğimiz değerli ilim adamlarının, kendilerinden önce geçenlere sırf güvendikleri için herhangi bir araştırmaya gerek duymaksızın eserlerine almış oldukları kabul edilebilir ve edilemez türünden olan rivayetlerini birlikte eserlerine almışlar. Sadece kendilerinden önce geçenlere güven duymalarından ötürü, çok büyük yanlışlara sebebiyet vermişlerdir. Bu nedenle araştırmacılar artık buna dikkat etmeliler ve eserlerini verirken bu türden rivayetleri mutlaka tenkitlerine konu edinmeliler. Uydurma ve zayıf, kabul edilemez rivayetleri önümüze getirmesinler.

3- Yine Hz. Hasan'ın çok kadınla evlendiğine ilişkin olarak gelen rivayetlerin uydurmaya dayalı olduğunu gösteren örneklerden biri de şudur:

64 Hayatu'l İmam el-Hasan bin Ali, 2/451

Herkes gibi Hz. Hasan (ra) da günün birinde vefat edince, birçok kadın yalın ayak, başı çıplak ağlayarak cenazenin peşine takılırlar ve “Biz hepimiz İmam Hüseyin’in hanımlarıyız!” diye feryat ederler.

Böyle bir ifadenin uydurma olduğu oldukça açık ve ortadadır. Çünkü neredeyse sayılamayacak kadar çok sayıda kadın, yalın ayak ve başları açık vaziyette cenazenin peşine takılarak, cenazede bulunan o kadar kalabalığın önlerinde feryat ve figan edecekler, hepsi de kendilerinin Hz. Hasan’ın hanımları olduklarını haykıracaktılar. Bu, olacak şey değildir.

Eğer bu kadınların ortaya çıkması gerçekten üzüntülerini ve acılarını açıkça meydana koymaksa, o takdirde o kadar kalabalık arasına ve erkeklerin içine girmelerini gerektiren, orada bağırıp çağırılmalarını icap ettiren olay nedir? Oysa o kadınların hepsi de tesettürle emrolunmuşlar, evlerinden dışarı çıkmama yasağı bulunmaktadır. Buna rağmen bütün bu yasakları çiğnemelerinin nedeni ne olabilir?

İşte bu türden rivayetler, görülüyor ki, isnat yönünden sahih ve sabit olan rivayetler değildirler.

Yine bu türden uydurma rivayetlere benzer haberlerden olmak üzere Muhammed bin Sirin tarafından rivayet olunan bir rivayet de şu haberdur: Rivayete göre, Hz. Hasan (ra) bir kadınla evlenir. Bu kadına, mihr olarak yüz cariyeye gönderir ve her bir cariyeye ile birlikte biner dirhem de para gönderir.⁶⁵

Yani bu rivayette o kadar sırtıyor ki, Hz. Hasan sadece evlendiği kadınlardan bir tanesine bu kadar mihr göndermesi tamamen şişirilmiş ve uydurulmuş bir haberdur. Birine bu kadar göndersiyse, diğerlerine ne kadar göndermiş olabilir? Ümmetin malı bunlara mı harcanmış oluyordu? Bu, kabul edilir bir rivayet değildir.

Kaldı ki bu derece büyük bir miktarda verilen mihr, İslam’ın yasakladığı israf içerisinde yer almaktadır. Çünkü bu, ümmetin malını çarçur etmektir. Oysa İslam’da gelen emir, mihr konusunda sünnette uygulama ne idiye onunla yetinilmesidir.

Sünnetteki uygulama ise, evlenmeyi kolaylaştırmak, burada bir zorluk çıkarılmasını, aşırıya ve israfa gidilmesini önlemektir. Kaldı ki bilinen gerçek de şudur: Hasan bin Ali bin Ebu Talib, dedesi Hz. Muhammed (s.a.v)’in sünnetine aykırı davranmaz, şeriat ve din ile çelişecek bir yola asla girişmezdi.

Nitekim bu ve benzeri hadisler ve rivayetler uydurmadırlar, asılsızdırlar. Kaldı ki bunun uydurma olduğu gerçeğini, Hz. Hasan’ın sayısız denebilecek sayıda kadınla evlendiği konusundaki rivayetler ortaya koymaktadırlar. Böylece bunların uydurma oldukları, birtakım merkezlerden imal edildikleri açıkça görülmektedir.

65 Hayatu’l İmam el-Hasan bin Ali, 2/451

Hangi durumda olursa olsun, gelen rivayetlerden hiçbirinin Hz. Hasan'ın sayısız kadınla evlendiğini gösteren sabit ve tespit olunmuş deliller olmadığını görmekteyiz. Elde var olan rivayetler sadece bu uydurma ve imalata dayalı olan rivayetlerdir ve onlar da asılsızdırlar. Kaldı ki birçoklarında da ta'n ve hakaret ifadeleri var ki, bu nedenle hiçbiri delil olma niteliğini taşıyan ve ispata yarayan deliller değildirler.⁶⁶

Düşmanların bu türden zayıf, batıl ve uydurma rivayetlerden yararlanmaları nedeniyle burada müsteşrik Lamens'in Hz. Hasan'ın evliliği ile alakalı olarak söylediklerini, buna bağlı olarak iftiralarını, hadis adamlarına dil uzatmalarını aktaralım. Bu kişi Hz. Hasan'ın hanımları ile alakalı olarak yazdıklarını şu ifadelerle dile getiriyor:

“Hasan, delikanlılık yaşına gelince, gençliğinin baharında evlilik ve boşanmanın tadını çıkardı. Kendisi için yaklaşık yüz kadar kadın saydılar. Bu nedenle de kendisine şu isabetli lakabı verdiler: ‘çok kadın boşayan adam’ Neticede Ali büyük bir sıkıntının içine düşürüldü. Böylece Hasan'ın çok saçıp savuran, israf eden biri olduğu ispat edilmiş oldu. Çünkü Hasan, her bir hanımı için bir ev tahsis etmişti, hepsinde ihtişam ve hizmetçiler bulunuyordu. İşte bu şekilde görüyoruz ki, Ali'nin hilafeti döneminde başgösteren aşırır derecedeki yoksulluğa rağmen mal varlığının nasıl çarçur edildiğini görmekteyiz.”⁶⁷

Nitekim İngiliz müsteşrik Lamens, “Hasan bin Ali bin Ebu Talib çok evlenip boşanan biriydi” ifadesinde dayanakları tamamen uydurma ve asılsız rivayetlerdir. O kadar iftira ve yalanlar ileri sürmüştür ki, hiçbir kimsenin söylemediklerini söylemektedir. O bu ifadelerinde şöyle demektedir:

1- Oğlu Hasan'ın çokça evlenip boşanması sebebiyle, babasını bile toplum içerisinde içinden çıkılamayacak manada zor bir durumda bırakmıştır. Müsteşrik Lamensin ileri sürdüğü bu türden ağır ifadeleri hiçbir kimse Mü'minlerin Emîri Ali ve oğlu Hasan için ileri sürmüştür değildir.

2- Yine bu adam diyor ki: “Mü'minlerin Emîri Hasan, evlendiği her bir kadın için tüm konfora haiz ayrı bir ev ve hizmetçiler tahsis etmiştir.” Oysa tüm tarihçiler, o döneme muttalıdır ve hiçbirisi de bu türden bir bilgiye yer vermemektedir. Doğru bu yalan ifadeler ve iftiralar sadece bu yazara aittir.

Doğrusu İslam'a karşı düşmanca bir savaş içerisinde olan Hıristiyanlar ve onların tüm kuruluşları bu kiralık kalemlere yatırım yaparak bu sayede İslam'a karşı üstünlük kazanmak istiyorlar. Olayları çarpıtarak verdirtiyorlar. Bu yoldan İslam ilim adamlarını ve onun önemli simalarını kötüleyerek gözden düşürmek istiyorlar. Oy-

66 Hayatü'l İmam el-Hasan bin Ali, 2/452

67 Dairetü'l Maarif, 7/400

sa onlar İslam toplumunun ve insanlığın yolunu aydınlatmışlardır. Dünyada medeniyetin ve uygarlığın yollarına ışık tutmuşlardır.⁶⁸

HZ. HASAN'IN ÇOCUKLARI

Hz. Hasan'ın o soylu insanın çocuklarını şöylece verebiliriz: Hasan, Kasım, Ebubekir, Abdullah. Bu dördü amcaları Hz. Hüseyin ile birlikte Kerbelâ'da şehit düşmüşlerdir.

Diğer çocukları ise Amr, Abdurrahman, Hüseyin, Muhammed, Yakup, İsmail, Hamza, Cafer, Ukayl ve Ümmü'l Hüseyin'diler.

Çocuklarından geride sadece Hasan ile Zeyd kalmışlardır. Oğlu ikinci Hasan'ın beş çocuğu olmuştur. Annesi Ümmü Havle binti Manzur el-Fezariye'dir. Oğlu Zeyd'den de bir çocuğu yani torunu bulunmaktadır. O da Hasan bin Zeyd'dir. Bundan da sadece bu çocuk kalmıştır. Ümmü Zeyd ise Ümmü Beşir binti Ebu Mesud olup bu zat da Ensar'dandır ve Bedir Savaşı'na katılan zatlardandır.

Ebu Cafer Mansur adına Medine'de valilik yapmıştır. Zeyd, Seyide Nefise Hanım'ın babasıdır. Bunun da Kasım, İsmail, Abdullah, İbrahim, Zeyd, İshak ve Ali adında çocukları olmuştur. (Allah hepsinden de razı olsun)⁶⁹

Hz. Hasan'ın Bazı Çocuklarının Hayat Hikâyeleri

1-Zeyd bin Hasan bin Ali (ra)

Annesi Ebu Mesud'un kızı Ümmü Beşir'dir. Ebu Mesud ise Ukbe bin Amr bin Salebe olup Hazrec kabilesindedir. Zeyd'in de bu kadından Muhammed isminde bir çocuk dünyaya gelmiştir. Ancak çocuk vefat ettiğinden, bundan sonra bir çocuğu olmamıştır.

Hz. Hasan'ın oğlu Zeyd, Ebu Cafer Mansur adına Medine'de valilik görevinde bulunmuştur. Ebu Cafer Mansur'un annesi Ümmü Veled'dir. Zeyd'in kızı Nefise ile Velid bin Abdulmelik bin Mervan evlenmiştir. Nefise, bu kocasının yanında vefat etmiştir. Annesi Lubabe de Abdullah bin Abbas bin Abdulmuttalib bin Haşim'in kızıdır.

Muhammed bin Ömer'in verdiği habere göre demiş ki:

“Bize Abdurrahman bin Ebu'l Meval haber verdi ve dedi ki: ‘İnsanların ona bakıp durduklarını gördüm. Hepsi de onun yüce ahlakı sebebiyle ona şaşkınlık ve

68 Hayatu'l İmam el-Hasan bin Ali, 2/455

69 İbni Hazm, Cemheretu Ensabi'l Arap, s. 39-98

hayranlıkla bakıp duruyorlardı ve şöyle diyorlardı: ‘Elbette öyle olacak, çünkü onun dedesi ‘Allah’ın Resûlü’dür.’

Yine bize Muhammed bin Ömer bildiriyor, demiş ki: “Bana Ebu Ubeyde bildirdi ve şöyle dedi: ‘Hz. Hasan’ın oğlu Hz. Zeyd vefat ettiği gün ben babamın ter-kisinde oraya gittim. Hz. Zeyd, Medine’ye birkaç mil mesafede bulunan İbni Ezher Topraklarında vefat etmişti. Buradan alınıp Medine’ye getirildi. İki vadi arasında bulunan bir tepenin başında iken, karşımıza bir deve üzerindeki bir kubbe içine yer-leştirilmiş olan Hz. Zeyd’in cenazesi çıkıverdi. Önde Abdullah bin Hasan yürüyor-du. Ridasıyla ortasından onu sarıp bağlamıştı, sırtında da bir şey yoktu.’

Bu durumu gören babam bana dedi ki: ‘Çocuğum terkimden in, şu devenin yularından sen tut, çek. Allah adına yemin olsun ki, Abdullah yaya yürüyüp gider-ken benim binit üzerinde gitmem, beni onun yanında basit bir insan hâline getirir.’

Babam indi ve yürümeye başladı. Ben de merkebe bindim. Babam böylece Zeyd’i, Hudeyleoğulları mahallesinde bulunan evine götürene dek Abdullah ile bir-likte yürüdü. Orada yıkandı, sonra bir yaygıya sarılı olarak Baki mezarlığına götü-rüp toprağa verildi.”⁷⁰

2- Hasan bin Hasan bin Ali

Bunun da annesi Fezariyeli İbni Manzur’un kızı Ümmü Havle idi. Hz. Ha-san’ın oğlu Hasan’ın bu kadından Muhammed adını verdikleri bir çocukları olmuş-tu. Hz. Hasan’ın oğlu Hasan’ın yani torun Hasan’ın annesi Said bin Zeyd bin Amr bin Nufeyl bin Abduluzza’nın kızıydı.

Abdullah bin Hasan, Ebu Cafer’in hapisanesinde vefat etti. Nitekim İbrahim bin Hasan da kardeşiyle birlikte hapisanede vefat etmiştir. Velid bin Abdulmelik bin Mervan, torun Hasan’ın kızı Zeyneb ile evlenmiştir. Daha sonra Velid onu bo-şadı. Torun Hasan’ın kızı Ümmü Gülsüm ve anneleri Hz. Hüseyin’in kızı Fatıma, onun annesi Talha bin Ubeydullah bin Teym’in kızı Ümmü İshak, Cafer bin Hasan, Davud, Fatıma, Ümmül Kasım -ki bu Kuseyme’dir-, Müleyke ve anneleri Ümmü Veled -ki Habibe adında idi- Farslardan bir kadındı. Habibe, Cudeyle kabilesinden olan Ebu Ebs ailesindedir. Hasan’ın kızı Ümmü Gülsüm de Ümmü Veled’dendi.⁷¹

Ehlibeyt’e karşı aşırı derecede ileri giden bir adama karşı Hasan bin Hasan’ın tavrı şöyle olmuştur:

“Yazıklar olsun! Bizi Allah için sevin. Eğer biz Allah’a itaat edersek, o zaman bi-zi sevin ve şayet biz Allah’a isyan edersek, bize buğzedin, bizi sevmeyin.” Bunun üze-rine adamın bir kendisine, “Sizler Allah Resûlü’nün akrabası ve onun ehlibeytisi-

70 İbni Sa’d, Tabakat, 5/318-319

71 Mecdi Fethi es-Seyyid, Siretu Ali Beyti’n Nebiyyi’l Athar, s. 312

niz.” der. O da, “Yazıklar olsun! Eğer hiç Allah’a itaat etmeksizin sadece Allah Resûlü’ne akraba olmak suretiyle Allah o kimselerin cezalandırılmasını bir mani kabul ediyor olsaydı, bu durumda bundan elbette en çok fayda görecek olanlar baba ve anne tarafından ona en yakın olanlar olarak bizler bundan yararlanırdık. Nerden çıkarıyorsunuz bu gibi şeyleri? Allah adına yemin olsun ki, bizden herhangi birimizin Allah’a asi olması hâlinde, başkalarına göre bizim azabımız iki kat fazla olacağından endişe ederim. Yine ben, bizden iyilikte bulunan birine de başkalarına göre verilecek ecrin iki katı verileceğini umarım. Yazıklar olsun size! Allah’ın emirlerini yerine getirmemekten ve itaatsizlikten dolayı Allah’tan, onun azabından korkun. Bizim hakkımızda yani Ehlibeyt hakkında sadece hakkı ve gerçeği söyleyin, bizim adımıza aşırılığa gitmeyin. Çünkü bu, sizin istediğiniz şey açısından daha yerinde olur. Biz de bundan dolayı sizden memnun kalırız.” diye uyarır.

Daha sonra sözlerini şöyle sürdürür:

“Allah’ın dini konusunda bu söyleyerek sonra da bizi muttali kılmadığınız, haberdar etmediğiniz ve bizim ona teşvikimizi görmediğiniz konularda Allah’ın dini hakkında ileri sürdüğünüzden dolayı atalarımız bize kötülük etmiş olurlar.”

Daha sonra Rafizî olan adam ona dedi ki:

“Peki, söyler misin, Resûlullah (s.a.v), Ali’ye, ‘Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır.’ diye söylemedi mi?”

Bu ifadeler üzerine Hz. Hasan’ın oğlu Hasan ona cevap olarak dedi ki:

“Allah’a yemin olsun ki eğer sen, bu ifadelerden emîr olmayı ve sultanlık manasını çıkarıyorsan; nasıl namaz, zekât, ramazan orucu ve Beytullah’ı haccetmek ne kadar açık ve net olarak ifade olunmuşsa, ben sana bu ifadeden buna benzer daha açık ve net ifade söyleyeyim:

Allah Resûlü (s.a.v) onlara, yani sahabeye, ‘Bu, benden sonra sizin velinizdir. Çünkü halka en güzel öğüt veren zat, Allah’ın Resûlü’dür. Eğer durum sizin anladığınız söylediğiniz gibi, ‘Resûlullah (s.a.v) bu görev için Ali’yi tercih etti, Peygamber’den sonra bu görevi üstlenecek olan odur.’ manasında anlıyorsanız, bu durumda o kimseler halkın en cüretkâr olanları ve en büyük hatayı işleyenleridirler. Çünkü Resûlullah (s.a.v) geride emrettiği şeyleri bırakmış ve o emrettiği şeyleri aynen yerine getirmelerini de onlara emir buyurmuştur ya da bu konuda halkın mazur sayılacaklarını bildirmiştir.”⁷²

İşte böylece Ehlibeyt konusunda aşırılığa gidenlerin durumları açıkça ortaya konulmuş oldu.

Erkek ve Kız Kardeşleri

Burada Hz. Fatıma'nın (ra) öz çocukları ile onlardan olan çocuklarının hâl tercemelerini vereceğiz:

1-Hüseyn bin Ali (ra)

Hz. Hüseyn, Ebu Abdullah el-Hüseyn bin Ali bin Ebu Talib'in, Resûlullah'ın torunu, sevgilileri ve kızı Fatıma'nın da oğludur. Hicret'in 4. yılında (M 625) doğmuştur. Gerçi bu tarihten önce doğduğunu söyleyenler de vardır. Kendisi muharrem ayının onuncu günü aşure gününde H 60/M 679 senesinde Irak toprakları içerisinde yer alan Kerbela'da şehit edilerek öldürülmüştür.⁷³

Hz. Hüseyn'in menakıbı, faziletleri hakkında birçok rivayetler bulunmaktadır. İşte bunlardan bazı rivayetler şöyledir:

a- Ahmed bin Hanbel'in kendi isnadıyla Ya'la el-Amiri'den olan rivayetidir. Ya'la, Resûlullah (s.a.v) ile beraber bir davete katılır. Diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) toplumun ön tarafında bulunuyordu. Hüseyn de çocuklarla beraber oyun oynuyordu. Bu arada Resûlullah (s.a.v) onu yanına almak istedi. Bunun üzerine Hüseyn bir o tarafa bir bu tarafa kaçmaya başladı. Resûlullah (s.a.v) de onu yakalamak için onunla koşuşturarak oyun oynuyordu. Nihayet onu yakaladı. Yakalayınca da elinin birisini ensesine dayadı, ötekisini de çenesinin altına koyarak ağzını oraya dayayıp öpmeye başladı. Daha sonra da şöyle buyurdu:

‘Hüseyn bendendir, ben de Hüseyn'denim. Allah'ım! Hüseyn'i sevenleri sev. Hüseyn torunlardan bir torundur.’⁷⁴

Bu rivayet Hz. Hüseyn (ra) ile alakalı olarak çok açık bir noktaya dikkat çekmektedir. Çünkü hadiste Hz. Hüseyn'i sevmeye teşvik bulunmaktadır. Burada Resûlullah (s.a.v) vahiy aydınlığı ile âdeta ileride Hz. Hüseyn ile kavmi arasında olabilecekleri biliyor gibi konuşmaktadır.

Çünkü burada özellikle onun adından söz etmektedir. Onu sevme konusuna özellikle üzerinde durarak dikkat çekmektedir. Ona herhangi bir şekilde tarizde bulunmaktan ve onunla savaştan kaçınmaya işaret etmektedir. Çünkü Resûlullah (s.a.v) bu ifadeleriyle şu durumu tekit etmektedirler:

“Allah, Hüseyn'i seveni sever. Çünkü Hüseyn'i sevmek, Allah Resûlü'nü sevmeyi sağlar. Resûlullah'ı sevmek ise, Allah'ı sevmeye götürür.”⁷⁵

73 İbni Kesir, el-Bidaye ve'n Nihaye, 8/152; El-İsabe, 1/331-334

74 Fedailu's Sahabe, 1361 (Hadis hasen bir isnat ile rivayet olunmuştur.)

75 Tuhfetu'l Ahvezi, 10/279

b- Bu rivayetlerden birisi de Buhari'nin kendi isnadıyla Enes bin Malik'ten (ra) yaptığı rivayettir. Enes diyor ki:

“Ubeydullah bin Ziyad, Hz. Hüseyin'in kesik başını getirdi. Onu bir leğenin içine koydu ve ona dürtüklemeye, laf atmaya başladı. Bu arada Hz. Hüseyin'in güzelliği hakkında bir şeyler söylemeye başladı. Bunun üzerine Enes, 'O, Resûlullah (s.a.v)'e en çok benzeyenleriydi.' der. O, onun karakteristik özelliğini taşıyordu, yüzü kana boyanmıştı.”⁷⁶

c- Yine Enes'ten gelen bir başka rivayette de şu ifadelere yer veriliyor:

“Ubeydullah bin Ziyad, Hz. Hüseyin'in kesik başını getirince, elinde bir çubukla dişlerine dürtmeye başlar ve şöyle konuşur: 'Öyle sanıyorum ki ... idi, güzeldi.' dedi. Ben de, 'Vallahi ben sana yapacağım kötülüğü, söyleyeceğim sözü bilirim, senden iğreniyorum. Ben kesinlikle Allah Resûlü'nü gördüm. Senin dürttüğün o dişleri Resûlullah (s.a.v) öpüyordu.' Diyor ki: "Bunun üzerine eli tutmaz oldu ya da elini geri çekti.”⁷⁷

2- Muhassen bin Ali

Biz bunu sadece Hani bin Hani'nin Hz. Ali'den rivayet ettiği hadisten öğrenmekteyiz. Hz. Ali demiş ki:

“Oğlum Hasan dünyaya geldiğinde Resûlullah (s.a.v) geldi ve bize, '**Oğlumu getirin, bana gösterin. Adını ne koydunuz?**' diye buyurdu. Ben de, 'Ona 'Harb' adını verdim.' deyince, Resûlullah (s.a.v), '**Bilakis onun adı 'Hasan' olacaktır.**' buyurdu.

Oğlum Hüseyin doğunca bu defa yine, '**Oğlumu bana gösterin, adını ne koydunuz?**' diye sordu. Ben de, 'Harb koydum.' dedim. Resûlullah (s.a.v), '**Hayır, onun adı Hüseyin'dir.**' buyurdu.

Üçüncü çocuğum doğunca, Peygamber (s.a.v) geldi ve '**Bana oğlumu gösterin, adını ne koydunuz?**' buyurdu. Ben de, 'Harb koyduk.' dedim. Resûlullah (s.a.v), '**Hayır, onun adı Muhassen'dir.**' buyurdu.”

Hz. Daha sonra şöyle devam etti:

“Ben de bundan böyle onlara Harunoğullarının adını koydum: Şeber, Şubeyir, Müşebber.”⁷⁸

İşin aslı, Hz. Ali'nin bu üçüncü çocuğu, henüz küçük yaşta iken vefat etmiştir.⁷⁹ Bu sahih rivayetten açıkça öğrendiğimiz o ki, Hz. Ali'nin “Muhassen” adında-

76 Ubeydullah bin Ziyad, H 76/M 695 yılında öldürüldü. (A'lam, 4/193)

77 Fedailu's Sahabe, 2/985 1197 (Hadis hasen bir isnat ile rivayet olunmuştur.)

78 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1/98 (Hadis isnat yönünden sahih olan bir hadistir.)

79 İbni Kudame el-Makdisi, Et-Tebyin fi Ensabi'l Kureyşiyin, s. 133

ki bu çocuğu henüz küçük yaşta iken ve Hz. Peygamber (s.a.v) hayatta iken vefat etmiştir. İşte bu rivayet galat takımı ile yalancılardan yalan rivayetlerindeki iddialarını geçersiz kılmaktadır. Çünkü yalancılardan yalan rivayetlerinde ileri sürdüklerine göre güya Hz. Ömer (ra) Fatıma'yı dövdü ve Fatıma da bebeğini düşürdü. Bu, tamamen asılsız bir iddiadan ve yalan öteye geçmez.

3- Ümmü Gülsüm binti Ali (ra)

Hz. Ali (ra), Hz. Fatıma'dan olan kızı Ümmü Gülsüm'ü, Hz. Ömer (ra) onunla evlenmeyi isteyince, o da onunla evlendirmiştir. Çünkü Hz. Ali, Hz. Ömer'in güvenilir, dürüst, faziletli bir insan olduğunu biliyordu. Kaldı ki onun hayattaki gidişatını, ahlaki güzelliklerini de biliyordu. Bu nedenle aralarında var olan güçlü bağı açıkça kanıtlamak, ortaya koymak ve yine aralarındaki sağlam bağı daha da güçlendirme ve bereketlendirme adına bunu gerçekleştirdi. Böylece onlara karşı haset ve kin içerisinde olanların, özellikle bu şerefli ümmete karşı kin ile dolu olan kimselelerin bu kini, haset ve nefretlerini kursaklarında bırakmak için bunu onayladı.⁸⁰

Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm, Hz. Ömer'den bir kız dünyaya getirdi. Adını "Rukayye" koydular. Bir de erkek çocuk dünyaya getirdi, ona da "Zeyd" adını verdiler. Rivayete göre, Adiy bin Kaaboğullarından bir grup arasında bir gece bir kavga meydana gelir. Zeyd de aralarını bulmak amacıyla yanlarına gider. Zeyd, onları ayırayım derken, bir darbe isabet eder, başından büyük bir yara alır ve oracıkta hemen vefat eder. Annesi Ümmü Gülsüm oğlunun böyle acı bir şekilde öldürülmesine çok üzülür, üzüntüsünden oğlunun üzerine baygın bir vaziyette yıkılır ve o da oracıkta can verir.

Ümmü Gülsüm ile Hz. Ömer'den olan oğlu Zeyd aynı anda toprağa verildiler. Cenaze namazlarını Hz. Ömer'in oğlu Abdullah kıldırdı. Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan yani Ümmü Gülsüm'ün ağabeyi de cenazeye katıldı o da Abdullah bin Ömer'in arkasında namaz kıldı. Ben bu konu ile ilgili detayları ve Ümmü Gülsüm'ün hayat hikâyesini *Ömer bin Hattab* adlı eserimde açıkladım.⁸¹

4- Zeyneb binti Ali

Bu da, Hz. Peygamber (s.a.v) henüz hayatta iken doğmuştu. Çok zeki, akıllı bir hanımefendi idi. Hz. Ali bu kızını, kardeşi Hz. Cafer'in oğlu Abdullah bin Cafer'le evlendirmiştir. Bundan birçok çocukları olmuştu. Kardeşi Hüseyin şehit edildiğinde o da beraberinde şehit olmuştu. Cenazesi Şam'a getirildi.⁸²

80 Eş-Şia ve Ehli'lbe't, s. 105

81 Üsdü'l'abe, 7/425; Mansur Abdulhakim, Nisau Ehli'lbe't, s. 185

82 El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 8/168

Baba Tarafından Olan En Tanınmış Kardeşleri

5- Muhammed bin Hanefiye

Bu, Hz. Ali'nin başka bir kadından olan çocuğu yani anne tarafından üvey kardeşidir. Annesi Hanifeoğulları esirlerinden Cafer kızı Havle'dir. Muhammed bin Hanefiye; fazıl, âlim, dindar, ibadetine düşkün olan biriydi. Cemel olayında babası Ali'nin sancağını taşıyordu, güçlü ve kuvvetli olan bilge bir insandı. Nitekim onun sözlerinden bir örnek şöyledir:

“İyilikle muamele etmeyen bir kimse hikmetle hareket eden biri değildir. Allah ona bir çıkış yolu, bir çıkar yol gösterinceye dek, muamelesinden bir pay bulamaz.”

Yine diyor ki:

“Allah, sizin için cenneti sekiz olarak var etti, sakın onu bir başkasıyla değiştirmeyin.”

Yine şöyle diyor:

“Nefsi kendisine cömert olan kimse; o kimse nezdinde dünyanın bir değeri yoktur.” O diyor ki:

“Kendisiyle Allah rızasının amacı güdülmeyen hiçbir şeyin önemi yoktur.”

Muhammed bin Hanefiye, H 93/M 711 yılında vefat etmiştir.⁸³

Amca ve Halaları

Burada da Hz. Hasan'ın amca ve halalarından söz edeceğiz.

1-Talib bin Ebi Talib

Bu amcaları, Bedir Savaşı'ndan sonra müşrik olarak ölmüştür. Bir diğer rivayete göre başını alıp ayrılmış fakat bir daha da dönmemiştir. Nerde olduğun bilinemediği gibi kendisinden herhangi bir haber de alınmamıştır. O böylece dünyada kaybolup gidenlerden biridir. Allah Resûlü (s.a.v)'i çok severdi, hatta bu konuda met-hiyeleri bile bulunmaktadır. Bedir Savaşı'na istemeyerek zor karşısında çıkmıştır. Nitekim Bedir için Mekke'den yola çıkma konusunda kendisiyle Kureyşliler arasında tartışma çıkmıştır. Hatta sırf bu bakımdan Kureyşliler kendilerine:

“Ey Haşimoğulları! Vallahi biz sizi çok iyi biliyor ve tanıyoruz. Siz her ne kadar bizimle birlikte Bedir'e gelseniz bile, gönlünüz Muhammed'in yanındadır.” demişlerdir.

Talib, Mekke'ye dönenlerle beraber Mekke'ye geri dönmüş, Hz. Peygamber

(s.a.v)'i öven kaside manasında bir şiir söylemiş. Bunun üzerine Bedir Savaşı'na katılanlar gözyaşlarını tutamamışlardır.⁸⁴

2- Akil bin Ebi Talib

Künyesi Ebu Yezid idi. Mekke'nin fethi senesinde Müslüman olmuştur. Bir diğer rivayete göre de Hudeybiye Savaşı'ndan sonra Müslüman olmuştur. Hicri sekizinci yılın başında hicret etmiştir. Bedir Savaşı'nda esir düşmüş, amcası Abbas (ra) fidyesini verip kurtarmıştır. *Sahib*'in birçok yerinde adı geçer, Mute Savaşı'nda hazır bulunmuştur. Ancak Mekke'nin fethinde olsun ve Huneyn'de olsun adı geçmemektedir. Sanki o dönemlerde hastaymış gibi bir durum bulunmaktadır. Nitekim işin bu yönüne İbni Sa'd eserinde işaret etmektedir. Ancak Zübeyir bin Bekkar'ın Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'e dayanarak yaptığı rivayete göre, Akil, Huneyn Savaşı'nda bulunanlardandı. Kendisi Muaviye'nin hilafeti döneminde vefat etmiştir. Buhari'nin küçük tarih kitabında sahih bir senetle gelen rivayete göre, Akil, Hara olayından önce Yezid'in hilafeti döneminde vefat etmiştir. Öldüğünde 96 yaşında bulunuyordu.⁸⁵

3- Cafer bin Ebi Talib

Hz. Cafer, İslam dinine ilk girenlerdendir. Fakir ve yoksulları çok severdi, onların yanlarında oturur, onlara hizmette bulunur, onlar da bunun için ona hizmet ederlerdi. Onlarla konuşur ve onlar da kendisiyle oturup konuşurlardı. Habeşistan'a hicret etmiş, onun etkisiyle gerek Necaşi'nin kendisi ve gerekse yanındakiler İslam dinine girmişlerdi. Ben, *Siretü'n Nebi* adlı kitabımda kendisinden, olayların tahlilini yaparken gereken bilgiyi sunmuştum. Kendisi Şam topraklarında bulunan Mute denilen yere savaşmaya gitmiş fakat orada şehit düşmüştür, gitmiş fakat dönmemiştir.⁸⁶

4- Ebu Talib'in Kızı Ümmühani

Hz. Peygamber (s.a.v)'in amcasının kızıdır. Adının "Fahite", bir başka rivayete göre "Fatıma" ya da "Hind" olduğu da söylenmektedir. Ancak en yaygın olan ismi "Ümmühani" ismidir. Kendisi Mahzum kabilesinden Amr bin Aiz'in oğlu Hubeyre ile evlenmiştir. Bu eşinden Amr adında bir oğlu bulunmaktadır ve künyesi de Ümmü Amr'dır. Mekke'nin fethi senesinde Ümmühani Mahzum kabilesinden iki adamı himayesine almış. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) de ona, "***Ey Ümmühani! Senin koruduklarını biz de koruyacağız, onlara dokunmayacağız.***" diyerek kendisine

84 Nedvi, El-Cevheretu fi Nesebi'n Nebiyyi ve Ashabihi mine'l Murtaza, s. 23

85 Nedvi, El-Cevheretu fi Nesebi'n Nebiyyi ve Ashabihi mine'l Murtaza, s. 24; El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 2/494

86 Nedvi, El-Cevheretu fi Nesebi'n Nebiyyi ve Ashabihi mine'l Murtaza, s. 24

teminat vermiş ve saygısını belirtmiştir. Ümmühani'nin Hz. Peygamber (s.a.v)'den gelen rivayetler gerek *Kütübi Sitte*'de olsun ve gerekse başkalarında olsun yer almaktadır. Tirmizî ile başkalarının dediklerine göre Ümmühani, Hz. Ali'den sonra da yaşamıştır.⁸⁷

5- Ebu Talib Kızı Cumane

Bu, Ümmü Abdullah bin Ebu Süfyan bin Hâris bin Abdulmuttalib'tir. İbni Sa'd ilgili eserinde, onun annesi Esed kızı Fatıma'nın hayatından söz ederken bundan da bahis açmıştır. Ayrıca, Peygamber (s.a.v)'in halaları bölümünde ona özel yer ayırmıştır ve orada şöyle demektedir:

“Bunun, Ebu Süfyan bin Hâris'ten bir oğlu olmuştur. O da Cafer bin Ebu Süfyan bin Hâris'tir. Hz. Peygamber (s.a.v) Hayber Savaşı'nda kendisine otuz vesak gıda maddesi vermiştir.”⁸⁸

Hz. Hasan'ın Dayıları ve Teyzeleri

Önce dayılarına gelince, hemen hepsi de henüz ergenlik çağına ermeden ölmüşlerdir. Bunlar da Kasım ile İbrahim'dirler. Gerçi Zübeyir bin Bekkar buna bir de Abdullah'ı eklemektedir. Abdullah'a aynı zamanda “Tayyib” ve “Tahir” isimleri de verilmiştir. Çünkü bu, Hz. Muhammed (s.a.v) peygamber olduktan sonra doğmuştur. Nitekim soy bilimiyle uğraşan soy bilimcilerinin çoğunun kanaati bu merkezdedir.

Farklı bir rivayete göre ise Tayyib ve Tahir de Hz. Peygamber (s.a.v)'in, Abdullah'tan ayrı iki çocuğunun adlarıdır. Ancak gerek Abdullah olsun, gerekse Tayyib ve Tahir olsun her üçü de, âlimlerin ittifakına göre Mekke'de vefat etmişlerdir.⁸⁹

Hz. Peygamber (s.a.v)'in tüm çocukları Huveylid kızı Hz. Hatice'dendirler. Sadece oğlu İbrahim ayrı annedendir. İbrahim'in annesi Mısırlı Kıptilerden olan Mariye'den dünyaya gelmiştir. Mısır Mukavkıs'ı Hz. Mariye'yi Resûlullah (s.a.v)'e hediye olarak göndermişti. Hz. Peygamber (s.a.v) Hicret'in altıncı senesinde İslam'a davet amacıyla Mısır'a elçi göndermiş, Mukavkıs da Müslüman olmamakla beraber elçiye iyi muamelede bulunmuş ve Resûlullah'a gönderdiği hediyeler arasında bir de Mariye annemizi hediye olarak göndermişti.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in künyesi Ebu'l Kasım idi. Rivayete göre Kasım, Hz. Peygamber'in en büyük çocuğu idi ve ilk ölenlerden de bu olmuştur. Kasım, peygamberlikten önce Mekke'de doğmuştur. Öldüğünde henüz küçüktü. Farklı bir ri-

87 Nedvi, El-Cevheretu fi Nesebi'n Nebiyyi ve Ashabihi mine'l Murtaza, s. 25; El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 9/317-318

88 El-İsabe fi Temyizi's Sahabe, 4/259-260; Nedvi, El-Murtaza, s. 27

89 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 31; El-İstiab, 4/281

vayete göre ise ergenlik yaşına kadar yaşamıştı. Bir başka rivayete göre yürümeye başlamıştı. Yine rivayete göre hayvanlara binecek kadar büyümüşü.⁹⁰

Hız. Hasan'ın teyzelerine gelince, onlar da Zeyneb, Rukayye ve Ümmü Gülsüm (ra) olmak üzere üç taneydiler.

1- Resûlullah (s.a.v)'in Kızı Zeyneb

Hız. Hasan'ın en büyük teyzesidir. İslam'a yetişmiş ve hicret etmiştir. Resûlullah (s.a.v) kendisini çok severdi. İlk evlendirdiği kızıydı. Hız. Aişe (ra)'dan rivayete göre demiş ki:

“Ebu'l Âs bin Rebi, mal varlığı, ticaret ve güvenilirlik bakımından Mekke'nin sayılı erkeklerindendi. Kendisi Hız. Hatice'nin kız kardeşinin oğluydu yani Hız. Hatice Ebu'l Âs'ın aynı zamanda teyzesi olurdu. Annesi Huveylid kızı Hale olup Hız. Hatice anne ve baba bir öz annemizin kız kardeşiydi.

Hız. Hatice (ra), henüz vahiy gelmeden önce, yeğenine ayrı bir yer ve değer verirdi. Onu da kendi çocukları yerine koyardı. Resûlullah'a onu Zeyneb'le evlendirmesini söylemişti ki zaten Resûlullah (s.a.v) Hatice'ye muhalefet etmezdi.

Yüce Allah, Hız. Muhammed'i peygamberlikle ödüllendirip ona bu görevi verdiğinde, bunun üzerine Hız. Hatice ve tüm kızları iman ettiler. Resûlullah (s.a.v), bu emri Kureyşlilere açıklayınca, Kureyş hemen Âs bin Rebia geldiler ve ona, “Siz Muhammed'i görevi için serbest bıraktınız. Onun kızlarını boşayıp kendisine gönderin ki, onların derdiyle uğraşsın da böyle bir şey kalkışmasın.” dediler. Ebu'l Âs bin Rebia'ya da dediler ki: “Hanımından ayrıl, onun yerine Kureyş'ten kimin kızını ve hangi kadını istiyorsan, seni onunla evlendirelim.” Ancak Ebu'l Âs, “Asla böyle bir şeyi Allah için yapmam. Ben hanımımından ayrılamam. Onu bırakıp da onun yerine Kureyş'ten herhangi bir kadını eş olarak almayı asla tercih etmem.” diye onları geri çevirdi.

Bundan dolayı Resûlullah (s.a.v) damadını hep hayırla anardı ve överdi. Hatta Şam'da ticarete gittiğinde eşi Zeyneb'i şu mısralarıyla anarmış:

*“Yol nirengileri arasında yatarken Zeyneb'i andım,
Birine, 'Bir kişiyi teskin edecek harem için bir yudum su' dedim.
O emin olan Muhammed'in kızıdır, Allah onu salihattan eylesin,
Her koca bir sembol olarak onu övecektir.”⁹¹*

90 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetüş Şerife, s. 31; Dulabi, ez-Zürrüyyetu't Tahire, s. 42

91 Siretu İbni Hişam, 2/296; Tabakatu İbni Sa'd, 8/32; Hâkim, Müstedrek, 4/44; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetüş Şerife, s. 38

Hz. Zeyneb'in Kocasına Karşı Vefakârlığı

Ebu'l Âs, ne kadar eşi Zeyneb'e karşı vefalı idiyse, Zeyneb de kocası Ebu'l Âs'a karşı o nispette vefalı ve bağlıydı. Ebu'l Âs, onu Mekke'de iken Müslüman olmak istemedi. Kendisi Müslüman olduğu hâlde Hz. Zeyneb, iman etmemiş olan kocası Ebu'l Âs ile beraber yaşardı. Bu Bedir Savaşı'na kadar devam etti. Ebu'l Âs Kureyş kâfirlerinin safında Bedir'de Müslümanlara karşı savaştı. O da esir düşenlerle beraber esir düştü. Mekkeliler fidye vererek esirlerini kurtarmak için Medine'ye geldiklerinde, Hz. Zeyneb de kocası Ebu'l Âs'ı kurtarmak için fidye olarak gönderdiği şeyler arasında, gelin olurken, Hz. Hatice annemizin kendisine hediye olarak taktığı bir gerdanlığını da göndermişti.”

Mü'minlerin annesi Hz. Aişe annemiz diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) o gerdanlığı görünce, yüreği yandı ve Müslümanlara dönerek, ***'Eğer izin verirseniz, kızımın tutsak eşini serbest bırakıp onun gönderdiklerini tekrar kendisine iade edeyim isterseniz, bunu yapmanızı diliyorum.'*** diye buyurdu. Sahabe de, 'Evet, ey Allah'ın Resûlü! Kabul ediyoruz, onu serbest bırakın ve ona ait olanları da ona geri verin.' dediler.”⁹²

İşte bu nokta şöyle bir durup düşünmemiz gerekir. Allah Resûlü (s.a.v) ashabına seslenirken ne kadar nazik ve hassas bir ifade ile ve nazikçe ashabına hitap ediyor. Burada nezaket var, edep var, hayâ var. Burada Resûlullah bizim hayatımız yön veriyor ve bize ışık tutuyor.

Hz. Peygamber (s.a.v) damadını serbest bırakırken ondan bir söz alıyor, Zeyneb'i kendisine göndermesini ve Mekke'de tutmamasını istiyor. Çünkü Hz. Zeyneb Mekke'de mustazaf kadınlardan bulunuyordu. Resûlullah (s.a.v), bu bakımdan bu durumu Mekkelilerden gizli tutmasını da damadından istiyordu. Ebu'l Âs (ra), Resûlullah (s.a.v)'e verdiği sözünde durdu ve Mekke'ye gidince Zeyneb'i gönderdi. Medine'ye gelirken yol boyunca büyük sıkıntılara maruz kaldı.⁹³

Ebu'l Âs'ın Müslüman Olması ve Güvenilirliği

Hz. Zeyneb'in kocası Ebu'l Âs bin Rebi, Mekke'de ikamet ediyor, eşi Zeyneb ise Medine'de Resûlullah'ın yanında kalıyordu. Çünkü Hz. Zeyneb'in Müslüman olması, eşinin henüz İslam'ı kabul etmemiş olması sebebiyle, Resûlullah (s.a.v) onun eşiyile bir arada bulunmasına izin vermedi.

Mekke'nin fethinden oldukça az bir süre önce Ebu'l Âs ticaret amacıyla Şam yolculuğuna çıktı. Kendisi oldukça güvenilir bir kimse idi. Hem kendisine ait ser-

92 Siyeru alâ min Nubela, 472

93 Zehebi, Tarihu'l İslam, El-Meğazi, s. 69

maye ile hem de ona güvenen Kureyşlilerin kendisine ticaret maksadıyla verdikleri emanet mal ile yola çıkmıştı. Onlar adına da mallarını ticarete değerlendiriyordu. Şam'da gerektiği gibi ticari faaliyetlerini bitirip satın aldığı ticaret eşyasıyla Mekte'ye geri dönmek üzere yıla çıktı.

Ancak dönüşünde Resûlullah'a bağlı hareket eden bir seriyye, bir tim tarafından önleri çevrildi. Elleri bulunan ticaret mallarına el konuldu ve onları da âciz bırakıp kaçmalarını sağladılar. Seriyye, kervandan elde ettikleri mal ile Medine'ye döndüklerinde, Ebu'l Âs geceleyin gizlice gelip Medine'ye girdi ve eşi, aynı zamanda Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızı Zeyneb'e sığındı, Zeyneb de onu himayesine aldı. Ebu'l Âs, mallarını yeniden alabilmek maksadıyla çıkıp gelmişti.

Peygamber (s.a.v) sabah namazında mescide çıkıp geldiğinde sahabe-i kiram hep birden tekbir getirdiler. Bunun üzerine kadınlar bölümünde bulunan kızı Zeyneb yüksek sesle, "Ey insanlar! Ben Ebu'l Âs bin Rebi'i himayeme aldım." diye seslendi. Resûlullah (s.a.v) bu sırada namazda olduğu için selam verdiğinde, cemaate döndü ve onlara, "Ey insanlar! Benim duyduğum sesi siz de duydunuz mu?" dedi. Onlar da "Evet" diye cevapladılar.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v), "**Muhammed'in varlığı elinde bulunan Allah adına yemin olsun ki, sizin de şu anda duyduğunuz gibi ben de şu anda bu konuda bilgi sahibi oldum. Benim bundan hiçbir şekilde haberim bulunmamaktadır. O, bu konuda Müslümanlardan bir yardım istemektedir.**" buyurdu. Daha sonra Resûlullah (s.a.v) oradan çıkıp ayrıldı.

Hemen kızı Zeyneb'in yanına varıp gitti ve kendisine, "**Kızım! Ona ikramında kusur etme, ancak onu yatağına alma. Çünkü sen ona helal değilsin.**" buyurdu.

Daha sonra da Resûlullah (s.a.v) onların mallarına el koyan askerî timi, seriyyeyi bulup getirtti ve şöyle buyurdu:

"Sizin de bildiğiniz gibi bu, bizden biridir. Siz onun ticaret malına el koymuşsunuz. Eğer kendisine bir iyilikte bulunmak isterseniz, ondan aldıklarınızı geri verirsiniz. Çünkü biz bunun böyle olmasını istiyoruz. Şayet vermek istemezseniz, zaten o mal, Allah'ın size gönderdiği bir ganimettir; sizi zorlayamam. Çünkü bu, sizin hakkınızdır."

Onlar da, "Ey Allah'ın Resûlü! Hayır, aksine biz aldığımız kendisine iade edeceğiz." dediler ve mallarını tekrar ona iade ettiler. Hatta öylesine davrandılar ki, eğer o ticaret mallarından ellerinde bir tek kova bulunan o boş kovayı alıp getirdi, elinde eskimiş kova ipi bulunan kimse onu bile alıp geri getirdi, abdest ibriği almış olan da onu getirip iade etti. Kısaca kim ne aldıysa aynen getirip hepsini geri verdiler. Hatta birisi kırık dökük eşyayı bile alıp getirdi ve iade etti.

Ebu'l Âs da hemen o malı yüklendi ve doğruca Mekke'nin yolunu tuttu. Mekke'ye varırı varmaz, Kureyşlilerden kimin kendisinde bir mal varlığı bulunuyor idiyse, hepsini tek tek kendilerine iade etti, hatta onunla birlikte ticaret yapanların da kârlarını verdi. Sonrasında da onlara dönerek kendilerine, "Ey Kureyşliler! İçinizden bende bir malı, bir alacağı olup da alamayan var mı?" diye sordu. Onlar da kendisine, "Allah sana hayırla muamele etsin, işini rast getirsin. Biz seni hep vefakâr ve soylu bir insan olarak gördük." dediler.

Ebu'l Âs da onlardan alacağı cevabı aldıktan sonra onlara karşı yüksek sesle, "Bakin ben, 'Eşhedu en la ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden Resûlullah' diyerek şahadet getiriyorum." dedi ve sözlerine şöyle devam etti:

"Allah adına yemin olsun ki, ben Muhammed'in yanında iken Müslüman olmama mani olan tek şey, sizin tüm mallarınızı bu yoldan elime geçirdiğimi zannetmeniz ve öyle düşünmeniz idi; bu yüzden ben orada iken Müslüman olduğumu açıklamadım. Artık Allah, sizin malınızı size verdiğiğine göre ve benim de elimde hiçbir mal varlığınız kalmadığından, bilin ki ben Müslüman oldum." Daha sonra da oradan ayrılarak Medine'ye Resûlullah'ın yanına vardı.⁹⁴

Amir eş-Şabi ve başkalarından gelen rivayete göre demişlerdir ki:

"Ebu'l Âs bin Rebi, elinde müşriklere ait sermaye de olduğu hâlde Şam'dan dönerken, kendisine, 'Bu mallar, senin olması kaydıyla Müslüman olmak istemez misin? Çünkü bu mallar müşriklere ait olan bir mal varlığıdır.' dediklerinde, onun cevabı şöyle olmuştur: 'Benim İslam'ı kabul etmem ve İslam'a girişim için ne kötü bir teklif. Ben elimdeki emanetten korkarım.'⁹⁵

Kendisinden büyük dersler çıkaracağımız manada Ebu'l Âs (ra)'ın sözlerinden bir güzel sözdür bu ifadesi. O güvenilir, emin bir kimse olduğu gibi, aynı zamanda üstün ahlak sahibiydi. Hatta gayrimüslimlere karşı da olsa, herkese karşı aynı muamelede bulunurdu. Ne sebeple olursa olsun herhangi bir Müslüman'ın bir başkasının emanetine ihanet etmesi asla doğru değildir ve olamaz.

Ebu'l Âs bin Rebi, İslam dinin kabul ederek Medine'ye Allah Resûlü (s.a.v)'in yanına çıkıp geldiğinde, kızı Zeyneb'i, yeniden bir nikâh kıymalarına gerek duymaksızın damadına verdi.⁹⁶

Ebu'l Âs (ra)'ın, gelip Medine'de Resûlullah (s.a.v) ile buluşması hakkında başkaca rivayetler de bulunmaktadır. Hepsinde de damat Ebu'l Âs'ın, Hz. Peygamber (s.a.v)'e karşı çok vefakâr olduğunda ve bu yüzden Mekke'den çıkıp ayrılacağına

94 Zehebi, Tarihü'l İslam, El-Meğazi, s. 70

95 Beyhaki, Delailü'n Nübüvve, 1/154

96 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 41

müşrikler tarafından baskı ve eza altında kaldığı konusunda ittifak bulunmaktadır.⁹⁷

Hz. Zeyneb'in Ölümü ve Çocukları

Urve bin Zübeyir'den gelen rivayete göre diyor ki:

“Adamın biri Resûlullah'ın kızı Zeyneb'i götürürken, Kureyş'ten iki kişi önlerine geçiyorlar ve onu öldürüyorlar. Bu defa Hz. Zeyneb'e saldırarak onu deveden düşürüyorlar, düşüğünde kafası orada bulunan bir kayaya çarpıyor, başı kırılıyor ve kanlar akmaya başlıyor. Hemen onu alıp Ebu Süfyan'a götürüyorlar. Derken Haşimoğulları kadınları yanına geliyor ve Hz. Zeyneb onlara teslim ediliyor. Daha sonrasında Medine'ye hicret ederek dönüyor. Aldığı bu yara sebebiyle yaşadığı sürece hep acı çekmiş ve vafatı da bu yüzden olmuştur. Hatta bu nedenle onun şehit olduğunu kabul edenler de bulunmaktadır. Hz. Zeyneb Hicret'in sekizinci senesi başlarında vefat etmiştir.⁹⁸

Hz. Peygamber (s.a.v) özellikle kızının teçhizinin başına bulunmuştu. Ümmü Atiyye (ra)'dan gelen rivayete göre demiş ki:

“Resûlullah, kızı Zeyneb vefat edince, bize dedi ki: ***'Onu tek sayı ile yıkayın. Yani ya üç veya beş defa olarak içine kâfur denilen kokuyu da katarak yıkayın. Beşincisinde onun üzerine kâfur veya kâfur benzeri bir güzel koku serpin. Onun yıkama işlemini bitirdiğinizde bana haber verin.'***”

Ümmü Atiyye diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) bize gömleğini uzattı ve şöyle buyurdu: ***'Bunu, kızımın iç gömleği (kefeni) yapın.'***⁹⁹

İşte biz, Resûlullah (s.a.v)'in dayanmak zorunda kaldığı musibetlerin hacminin ne kadar büyük olduğunu görmekteyiz. Çünkü bu zulüm ve işkence kızlarına varana dek yapılmıştır. Buna rağmen Resûlullah (s.a.v) davet yolunda sabretmiş ve sadece Allah'ın rızasını gözetmiştir. Biz de buradan şunu öğrenmekteyiz: İslam daveti için sabır gereklidir, canını ve malını ortaya koymak lazımdır.

Hz. Zeyneb'in, Ebu'l Âs bin Rebi'den “Ümame” adını verdikleri bir kızı ve “Ali” ismini verdikleri bir de oğlu olmuştur. Ancak oğlu Ali henüz çok küçükken, Resûlullah'ın hayatında vefat etmiştir. Öldüğünde henüz rüşet çağına ermişti. Resûlullah (s.a.v) Mekke'ye girdiği esnada, bu torunu devesi üzerinde onun terkisinde bulunuyordu.

97 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 41

98 Heysemi, Mecmau'z Zevaid, 9/216

99 Müslim, Cenaiz, 2/648, 36/939; İbni Sa'd, Tabakat, 8/34

Resûlullah'ın kız torunu Ümame'nin ise, Allah Resûlü'nün yanında ayrı bir yeri vardı. Çünkü Resûlullah (s.a.v) cemaate namaz kıldırırken onu boynu üzerinde taşımış. Nitekim Ensar'dan Ebu Katade'den gelen rivayete göre diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v)'i namaz kıldırırken gördüm. O torunu, kızı Zeyneb'in kızı Ümame'yi boynu üzerine oturtmuş, o şekilde namaz kıldırıyordu. Rükûya vardığında onu omuzlarından indiriyor, ayağa kalkınca da tekrar omzuna yerleştiriyordu.”¹⁰⁰

Hz. Aişe (ra)'dan rivayete göre, Necaşi Hz. Peygamber (s.a.v)'e içinde altın bir yüzük de bulunan bir hilye (elbise) hediye etmiştir. Bunun taşı Habeş incisindendi. Onu aldı, kendisi onu kullanmayıp hemen kızı Zeyneb'in kızı Ümame'ye gönderdi ve kendisine, “**Kızcağızım, al, bununla süslen.**” buyurdu.¹⁰¹

Bir başka rivayete göre de Peygamber (s.a.v) ailesinin yanlarına girdi, yanında Yemen işi bir inci vardı. Resûlullah (s.a.v) dedi ki:

“**Bu inciyi içinizden en çok sevdiğime vereceğim.**”

Hanımları aralarında, “Resûlullah (s.a.v) herhâlde o bu inciyi Ebubekir'in kızına yani Aişe'ye verecektir.” diye konuşurlar. Ancak Resûlullah (s.a.v) Ebu'l Âs'ın Zeyneb'ten olan kızı Ümame'yi çağırdı ve kendi eliyle onu onun boynuna taktı. Gözünde de bir çapak vardı, onu da eliyle sildi.

Ümame'ye gelince, yaşadı ve teyzesi ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatıma vefat edince, Hz. Ali ile evlendi. Ebu'l Âs bin Rebi, vefatından önce kızı Ümame'yi Zübeyir bin Avam'a emanet etti. O da onu Hz. Ali ile evlendirdi. Hz. Ali şehit düştüğünde, o, henüz onun yanındaydı. Hz. Ali'nin vefatından sonra ise Muğire bin Nevfel bin Hâris bin Abdulmuttalib ile evlendi ve bunun yanında iken vefat etti. Ümame'nin Hz. Ali'den herhangi bir çocuğu olmadığı gibi Muğire'den de çocuğu olmadı. Ancak bir rivayete göre “Yahya” adını verdikleri bir çocuğu Muğire'den olmuş fakat o da vefat etmiştir. Böylece Hz. Zeyneb'ten geriye herhangi bir evlat kalmamıştır.

2- Resûlullah (s.a.v)'in Kızı Rukayye (ra)

Sahih rivayetlere göre, Rukayye Hz. Zeyneb'ten sonra dünyaya gelmiştir. Bu sırada Resûlullah (s.a.v) 33 yaşlarında bulunuyordu. Annesi Hatice'nin Müslüman olmasıyla o da İslam dinini kabul etmişti. İnsanlar Resûlullah (s.a.v) ile biatte bulunurlarken o da biat etmişti. Ebu Leheb'in oğlu Utbe ile nişanlanmıştı. Ancak, “**Ebu Leheb'in iki eli kurusun. Zaten kurudu.**” mealinde devam eden Mesed suresi Ebu Leheb için inince, babası Ebu Leheb, oğlu Utbe'ye, “Eğer sen Muhammed'in kızını boşamazsan bundan böyle benim başım sana haram olsun.” dedi. Resûlullah (s.a.v),

100 Müslim, Cenaiz, 543; İbni Sa'd, Tabakat, 8/34

101 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 6/101, 261. Hadis senet yönünden zayıftır; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 43

Utbe'den kızını boşamasını istedi. O da ayrılmak istiyordu; zaten evlilikleri de henüz gerçekleşmiş değildi.

Odun taşıyıcısı olan annesi Ümmü Cemil de oğlu Utbe'ye, "Oğulcağızım, onu boş! Çünkü o dininden, müşrik inancından çıkmış ve dinsiz olmuştur." diye baskı yapıyordu, böylece onları ayırdı. Allah, bir lütuf olarak, Rukayye'yi onun elinden çıkarıp kurtardı. Bu Yüce Allah'ın ona bir ikramıydı. Ötekiler içinde bir aşağılanma, bir basitlikti. Hz. Osman (ra) Mekke'de iken onunla evlendi. Birlikte Habeşistan'a hicret ettiler. Daha sonra Medine-i Münevver'e döndüler. Bu nedenle Rukayye iki defa hicret edenlerdendir.¹⁰²

Rukayye, Bedir Gazvesi'nden sonra Medine'de vefat etmiştir. İbni Şihab ez-Zühri'nin rivayetine göre demiş ki:

"Hz. Osman, eşi ve Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızı Rukayye'nin hastalığı sebebiyle Bedir Savaşı'na katılamamıştır. Zeyd bin Hârise, Bedir zaferinin müjdesini getirdiği sırada Hz. Osman (ra) eşini kabirde toprağa veriyordu. Ebu Amr bin Abdulber diyor ki:

"Hz. Osman'ın, Hz. Peygamber (s.a.v)'in emri gereği, eşi ve Resûlullah'ın kızı Rukayye hasta olduğundan, Bedir Gazvesi'ne katılmamıştı. Bununla beraber Allah Resûlü (s.a.v) ona da Bedir Gazvesi'nde elde olunan ganimetlerden payını ve ücretini ayırdı."¹⁰³

Rukayye, Habeşistan'da iken Hz. Osman'dan bir erkek çocuk doğurdu ve adını da Abdullah koydular. Nitekim künyesi de Ümmü Abdullah idi. İki sene veya bir rivayete göre de altı sene yaşamıştır. Bir horuz, gözünü gagalayıp yaraladı, bundan dolayı mikrop kaptı, yüzü şişti ve çocuk hasta yatağa düştü ve sonunda vefat etti. Bir rivayete göre de, o, önce Hz. Osman'dan bir düşük yapmıştır. Daha sonra Abdullah adını verdikleri oğulları doğmuş ve o da vefat etmiştir. Nihayet ölene dek bundan başka da herhangi bir doğum yapmamıştır.¹⁰⁴

İbni Sa'd *Tabakat* eserinde diyor ki:

"Rukayye, eşi Osman ile birlikte Habeşistan'a iki defa hicret etti. Birinci hicrette hamile kalmış fakat düşük yapmıştır. Daha sonra ise adını Abdullah verdikleri bir erkek çocukları olmuştur. Hz. Osman İslam'da onun künyesini almıştı yani "Ebu Abdullah" künyesiyle anılırdı. Böylece onun da soyu kesilmiş oldu."¹⁰⁵

102 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 44; Kurtubi, Tefsir, 4/242

103 El-İstiab, 4/1952

104 Dulabi, ez-Zürriyyetu't Tahire, s. 53; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 45

105 İbni Sa'd, Tabakat, 8/36; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 45

3- Resûlullah'ın Kızı Ümmü Gülsüm

Hz. Hasan (ra)'ın üçüncü teyzesi Ümmü Gülsüm idi. O da bu künye ile tanınmıştı. Onun, Hkim'in Mus'ab bin Zübeyir'e dayanarak haber verdiği isim dışında bilinen bir başka ismi de yoktur. Bu rivayete göre, onu ismi Ümeyye idi. Fatıma'nın da yaşça büyüğü idi.¹⁰⁶

Ümmü Gülsüm de Ebu Leheb'in ikinci oğlu Uteybe ile evlenmişti. Ancak Rukayye'de gördüğümüz gibi Ümmü Gülsüm ile de zifaf gerçekleşmemişti. Ebu Leheb ve hanımı, oğullarından, ondan ayrılmalarını istediler. Uteybe de hemen Resûlullah'a geldi ve kendisine, "Ben senin dinini inkâr ediyorum, kızından da ayrılıyorum. Sen beni sevmiyorsun, ben de seni sevmiyorum." dedi. Sonra da Resûlullah (s.a.v)'in üzerine saldırdı ve gömleğini yırttı. Şam'ın dışında bulunuyordu.

Bu durum karşısında Resûlullah (s.a.v) onun için, "***Bana gelince, Allah'tan dileğim o ki, sana bir köpeklerinden bir köpek musallat etsin de senin hakkında gelsin.***" diye ah etti.

Uteybe, Kureyş'ten bir ticaret kafilesine katıldı, giderlerken yolda Zerka denilen yerde konakladılar. O gece aslanlar etrafını çevirip onu orada parçaladılar. Aslanların saldırısına uğradığı sırada Uteybe şöyle çığlık atıyordu:

"Yazıklar olasıca annem! Allah adına yemin olsun ki, Muhammed'in bana ettiği ah sebebiyle onlar beni yiyorlar. Ben Şam'da olduğum hâlde İbni Ebu Kebşe (yani Muhammed) ta Mekke'den beni öldürtüyor." Aslan, o toplum arasında olduğu hâlde üzerine atlayıp başından yakalayarak öylesine bir ısırışla ısırıldı ki onu anında öldürdü.¹⁰⁷

Uteybe, Ümmü Gülsüm'den ayrılınca, artık Mekke'de kalmayıp babası ve Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed (s.a.v) ile birlikte Mekke'den ayrılıp Medine'ye hicret etiler. Böylece ailesiyle birlikte Medine'ye yerleşti.¹⁰⁸

Ümmü Gülsüm'ün Evlilikleri

Said bin Müseyyeb diyor ki:

"Osman (ra), eşi Rukayye ölünce dul kalmıştı. Bu sırada Hz. Ömer'in kızı Hafsa da dul kalmıştı. Hz. Ömer (ra), Hz. Osman'a gitti ve kendisine, "Hafsa ile evlenmek ister misin?" diye sordu. Ancak Hz. Osman (ra), Hz. Peygamber (s.a.v)'in onunla evlenme isteğinde olduğunu duymuştu. Bu nedenle ona herhangi bir cevap vermedi.

106 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 46

107 Taberani, Mucemu'l Kebir, 22/435-436. Bu hadisin rivayet zincirinde Züheyr bin Alâ bulunuyor, ancak bu adam rivayet bakımından zayıf biridir; Dulabi, ez-Zürriyyetu't Tahire, s. 76

108 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 46

Bunun üzerine Hz. Ömer (ra), Hz. Peygamber'e giderek ona bu durumu ve üzüntüsünü aktardığında, Resûlullah (s.a.v) ona, **“Sen onu, ondan daha hayırlı olan biriyle evlendirmeye ne dersin?”** diye sordu ve **“Ben, Hafsa ile evleneceğim, Osman'ı da ondan daha hayırlı olan biriyle, kızım Ümmü Gülsüm'le evlendireceğim.”** dedi.¹⁰⁹

Ümmü Gülsüm (ra), Hicret'in üçüncü senesi Rebiülevvel ayında Osman'la evlendi. Cemadiyehra ayında da zifaf oldu.¹¹⁰

Bir keresinde, Resûlullah (s.a.v), kızı Ümmü Gülsüm'ün yanına gittiğinde, kızı Hz. Osman'ın başını (saçlarını) yıkıyordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), **“Kızcağzım, Ebu Abdullah'a güzel bak! Çünkü o, ashabım içerisinde ahlakça en güzel olanıdır.”** dedi.¹¹¹

Ümmü Gülsüm'ün Ölümü

Ümmü Gülsüm (ra), ölünceye kadar Hz. Osman ile beraber hayat sürdü. Hicret'in dokuzuncu senesi Şaban ayında vefat etti. Cenaze namazını Resûlullah (s.a.v) kıldırdı ve Resûlullah onun kabrinin kenarında oturdu.

Enes bin Malik'ten rivayete göre kendisi Resûlullah (s.a.v)'i, Ümmü Gülsüm'ün kabrinin başında oturduğunu görmüş, diyor ki:

“Baktım ki gözlerinden yaşlar akıyordu. Bu arada Resûlullah (s.a.v) **‘İçinizden geceleyn günah işlememiş olan bir var mı?’** diye sordu. Bunun üzerine Ebu Talha, ‘Ben’ dedi. Resûlullah da (s.a.v), **‘Kabrine indir’** buyurdu.”¹¹²

Onu Umeys kızı Esmâ ve Abdulmuttalib kızı Safiye yıkadılar ki, onun yıkanmasında Atiyye de hazır bulunmuştu. Hz. Peygamber (s.a.v)'in onu üç, beş veya gerekirse daha fazla yıkayın, hadisini anlatan kadındır.¹¹³

İbni Sa'd'dan gelen rivayete göre, Hz. Ali, Hz. Abbas'ın oğlu Fadl ve Usame bin Zeyd, Talha ile birlikte gidip kabri kazdılar. Umeys kızı Esmâ ile Abdulmuttalib kızı Safiye de onu yıkadılar.¹¹⁴

Ümmü Gülsüm'ün Çocukları

İslam âlimlerinin ittifakına göre Ümmü Gülsüm hiç doğurmamış ve bu nedenle ondan kalan bir çocuk da bulunmamıştır.¹¹⁵

109 Hâkim, Müstedrek, 4/49. Hadis sahihtir.

110 İbni Mace, Sünen, 110. Hadis zayıf bir rivayettir; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 47

111 Heysemi, Mecmau'z Zevaid ve Menbau'l Fevaid, 9/81. Haşimi diyor ki: “Bunun ravileri arasında Muhammed bin Abdullah vardır. Bu adam ‘Muttalib’ diye birinden rivayette bulunuyor, ancak ben Muttalib'in kim olduğunu bilmiyorum. Onun dışındaki ricali yani ravileri sikadırlar.

112 Buhari, Cenaiz, 3/208, 1285

113 Buhari, 1253; El-İstiab, 3063

114 İbni Sa'd, Tabakat, 8/38-39; El-İstiab, 3563

115 İbni Sa'd, Tabakat, 8/38; İbni Abdullber, El-İstiab, 4/487; El-İsabe, 4/489; Heysemi, Mecmau'z Zevaid, 9/217; İbni Seyyidu'n Nas, Uyunu'l Eser, 2/380; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetü's Şerife, s. 49

İşin garip yanı bazı İmamiyye Şiası, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızlarının nesep-lerinde dil uzatıyorlar ve buna rağmen Hz. Peygamber'i sevdiklerini ileri sürüyorlar. Bu hareketleriyle Kur'an ve sünnet gerçeğine, tarihe muhalefet ediyorlar, bunlarla ters düşüyorlar. Onların bu sakat görüşlerini ret bakımından Rabbimizin şu ayeti yeterlidir:

*“Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına bir ihtiyaç için dışarı çıktıklarında dış örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah bağışlayandır, esirgeyendir.”*¹¹⁶

Bu ayete dikkat edilirse, Resûlullah'ın kızlarından çoğul olarak söz edilmektedir. Sadece bir tanesinden bahsetmemektedir.

HZ. HASAN'IN ANNESİ

SEYYİDE FATİMATÜ'Z ZEHRA (ra)

Hız. Fatıma, muttakilerin imamı, lideri ve Âdemoğullarının seyidi Allah Resûlü (s.a.v)'in kızıdır. Annesi Huveylid kızı Hatice'dir. Babasının annesinin künyesini almıştır. Hız. Fatıma, Hız. Muhammed (s.a.v) peygamber olarak gönderilmeden önce dünyaya gelmiştir. Doğduğunda Resûlullah (s.a.v) otuz beş yaşındaydı.¹¹⁷

Resûlullah onu, Hicret'in ikinci senesinde Bedir olayından sonra Hız. Ali ile evlendirdi. Hız. Hasan, Hız. Hüseyin, Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Muhassen adlarını verdikleri çocukları doğurdu. Hız. Fatıma, Resûlullah (s.a.v)'in vefatından altı ay sonra hayata gözlerini kapatmıştır.

Hız. Fatıma'nın Mihri ve Çeyizi

Ali bin Ebu Talib diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v)'den Fatıma'yı istemişler. Benim azatlı bir cariye vardı, bana dedi ki: 'Haberin var mı, Resûlullah'tan Fatıma'yı isteyen dünürler varmış?' Ben de, 'Hayır, haberim yok' dedim. O da bana, 'Sen de git iste, buna engel ne var ki? Git, Resûlullah'tan onu seninle evlendirmesi için iste.' dedi. Ben de, 'Kendisiyle evlenebileceğim eşime vereceğim bir şeyim var ki?' dedim. O da bana, 'Hele sen bir kez Resûlullah'ın yanına var, o seni evlendirir.' dedi.”

Devamla diyor ki: “Allah adına yemin olsun ki, cariye durmadan onu istemem için bana baskı yaptı durdu. Nihayet Resûlullah'ın huzuruna vardım. Huzurunda diz çöküp oturunca, dilim tutuldu, konuşamaz oldum. Allah adına yemin olsun ki, onun heybetinden ne diyeceğimi şaşırdım, bir tek kelime söyleyecek gücü kendimde bulamadım.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), *'Herhâlde sen Fatıma'yı istemeye geldin.'* buyurdu. Ben de, 'Evet' dedim. Bunun üzerine, *'Peki onu helalin kılabileceğin bir şeyin, mihrin var mı?'* diye sordu. Ben, 'Allah adına yemin olsun, ey Allah'ın Resûlü! Bir şeyim yok.' dedim.

Bu defa Resûlullah (s.a.v) bana, *'Hani silah olarak kuşanman için sana bir zırh vermiştim. Sen onu ne yaptın?'* diye sordu. -Ali'nin varlığı elinde olan Allah

adına yemin olsun ki, o hatmi kumaşından olup dört yüz dirhem değerinde bir şeyden başka bir şey değildi.- Ben de, **‘Yanımdadır, duruyor.’** dedim.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) kendisine, **‘Öyleyse ben de seni onunla evlendirdim. Git o zırhı, ona mihr olarak gönder ki sana helal olsun.’** dedi. İşte Allah Resûlü’nün kızı Fatıma’nın mihri bundan ibaret bulunuyordu.”¹¹⁸

Resûlullah (s.a.v) çeyiz olarak Hz. Fatıma’yı kadife bir elbise ile gelin gönderdi. Bir de kırba ve deriden bir yastık verdi. Yastığın içi izhir denen bir otladoldurulmuştu.¹¹⁹

Şii kaynaklı gelen rivayetlerde, Meymune’nin evliliği sırasında Osman’ın bunda bir payı vardır. Ali demiş ki: “Ben zırhımı alıp pazara satmaya götürmüştüm. Onu pazarda 400 dirheme Osman’a sattım. Ben Osman’dan paraları alıp, Osman da benden zırhı aldığında dedi ki: ‘Ey Hasan’ın babası! Ben, senin yanında bu zırhtan daha değerli biri değil miyim? Sen de benim yanımda bu paralardan daha değerli değil misin?’ Ben de, ‘Evet’ dedim. Bunun üzerine Osman da, ‘O hâlde bu zırh benden sana hediye olsun’ dedi. Böylece ben hem zırhımı, hem de paraları aldım gittim. Resûlullah’ın yanına vardım ve önüne hem dirhemleri ve hem de zırhı bıraktım. Bu arada Osman ile aramızda olan biteni de kendisine söyledim. Resûlullah (s.a.v) ona hayır duasında bulundu.”¹²⁰

Hz. Fatıma’nın Gelin Olması

Umeys kızı Esmadır diyor ki:

“Ben, Fatıma’nın zifafında, yani gelin olurken düğününde yanında buldum ve evlerinde idim. Sabahleyin Resûlullah (s.a.v) kapıya geldi ve bana, **‘Ey Ümmü Eymen! Kardeşimi bana çağırın.’** dedi. Bunun üzerine ben de kendisine, ‘Mademki o senin kardeşindir, ne diye kızını kardeşinle evlendiriyorsun?’ dedim. Resûlullah da (s.a.v), **‘Evet, ey Ümmü Eymen!’** buyurdu. Derken Ali geldi, Peygamber (s.a.v) üzerine su serpti ve kendisine dua etti. Sonra da, **‘Bana Fatıma’yı çağırın.’** dedi.”

Diyor ki:

“Fatıma utancından yüzü kızarmış hâlde geldi. Resûlullah (s.a.v) kendisine, **‘Sakin ol kızım. Ben seni, ailemden benim yanımda en değerli olan birisiyle evlendirdim.’** dedi. Resûlullah (s.a.v) onun üzerine de su serpti ve ona da hayır duasında bulundu. Daha sonra Resûlullah (s.a.v) dönüp gitti.

Bu arada Resûlullah (s.a.v) önünde bir karaltı gördü ve **‘Kim o?’** diye sordu. O

118 Beyhaki, Delailu’n Nübüvve, 3/160 Hadis isnat yönünden hasen bir rivayettir.

119 Sahu’s Sireti’n Nebeviyye, s. 667; Müsnedü Fatımatı’z Zehra ve ma Verede fi Fadliha. (Tahkik: Ahmet Zümerli, s. 189)

120 Erbili, Keşfu’l’umme, 1/359; Eş-Şia ve Ehli’l Beyt, s. 137-138

da, ‘Ben’ diye konuştu. Resûlullah (s.a.v) de ‘*Esma mı?*’ diye tekrarladı. Ben de, ‘Evet’ dedim. Bu defa yine, ‘*Umeyy kızı Esma mı?*’ diye sordu. Ben de, ‘Evet’ dedim. Resûlullah (s.a.v) kendisine, ‘*Sen, Resûlullah’ın kızı Fatıma’nın zıfafi, gelin olması sebebiyle ona saygını ve tebrikini bildirmek için mi geldin?*’ diye sordu. Ben de, ‘Evet’ dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) bana da dua buyurdular.”¹²¹

Doğrusu bu kıssada sosyal dayanışma açısından büyük bir ders bulunmaktadır. O da aynı toplumdaki insanların birtakım farklı sosyal etkinlikler sebebiyle aralarında oluşan sağlam dayanışma ve yardımlaşmayı gösteren güzel bir tablodur.

Velime-Düğün Yemeği

Büreyde rivayet ediyor:

“Hz. Ali Fatıma’ya dünür gidince, Resûlullah (s.a.v) kendisine, ‘*Evlenenin mutlaka bir ziyafet vermesi gerekir.*’ buyurdu.”

Ravi diyor ki:

“Bunun üzerine Sa’d, ‘Benden bir koç var.’ dedi. Böylece Ensar kendi aralarında onun için yiyecek topladılar. Zıfaf gecesi olunca dedi ki:

‘*Ey Ali! Yanıma gelinceye dek sakın kimse ile konuşma!*’ Nihayet Resûlullah (s.a.v) su getirtti, ondan abdest aldı ve daha sonra da o sudan Ali’nin üzerine serpti ve şöyle buyurdu:

‘*Allah’ım bu evliliği her ikisi için mübarek kıl, kendileri için bereketli kıl, her ikisine de hayır ve bereketli yavrular ihsan eyle!*’¹²²

Hz. Ali ile Hz. Fatıma’nın Geçimleri

Gerek Hz. Ali olsun ve gerekse Hz. Fatıma olsun, her ikisi de Resûlullah’ın en fazla sevdikleriydi. Her ikisi de oldukça kanaatkâr idiler ve kıt kanat geçinirlerdi, sabırlıydılar, gayretliydi.

Hennad Ata’dan tahrir ediyor. Ata demiş ki:

“Bana bildirildiğine göre Ali demiş ki: ‘Biz günlerce, evimizde ve Allah’ın Nebisi’nin yanında hiçbir şey bulunmadığı hâlde öylece bekledik. Bir keresinde dışarı çıkmıştım. Baktım ki yerde, bir dinar yola atılmış hâlde duruyor. Bunun üzerine orada birazcık durakladım, ‘Alayım mı, almayayım mı?’ diye içimden geçirip durdum. Sonra, içinde bulunduğumuz zor anı ve açlığımızı düşünerek onu yerden aldım. Gittim onunla seyyar un ticareti yapanlardan un satın aldım. Sonra da o unu alıp Fatıma’ya götürdüm ve kendisine, ‘Hemen bunu yoğur ve bize ekmek yap.’ dedim.

121 Fedailü’s Sahabe, 2/955; 342. İsnat yönünden sahihtir.

122 Taberani, El-Mucemu’l Kebir, 1153; Fedailü’s Sahabe, 2/858. Hadis isnat yönünden sahihtir.

Fatıma hamuru yoğurmaya başladı. Daha sonra, da bundan ekmek yaptı ve ben o ekmekten alıp Allah'ın Nebisi'ne götürdüm, durumu kendisine haber verdim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): **'Yiyiniz. Çünkü o öyle bir rızıktır ki, Allah, sizin onunla rızıkklanmanız için onu size gönderdi.'**¹²³ buyurdu."

Şabi'den rivayete göre, Hz. Ali demiş ki:

"Ben, Allah'ın Resûlü Muhammed (s.a.v)'in kızı Fatıma ile evlendim. İçinde yatak olarak yatıp uyumamız için her ikimizin sadece bir koç derisi vardı. Geceleyin onda uyurduk, gündüzün de onun üzerinde otururduk. Fatıma'dan başka da bana hizmet eden yoktu."¹²⁴

Mücahid'den gelen rivayete göre, Hz. Ali demiş ki:

"Bir keresinde Medine'de öylesine bir açlık hâli yaşadım ki, Medine çevresinde iş bulabilmek için iş aramaya çıktım. Bir de ne göreyim, bir kadın kurumuş çamur topluyor. Ben de sandım ki kadın onu su ile karıştırıp çamur yapacak. Ben de hemen ona gittim, onunla her kova suya karşı bir hurma ücret üzerinde anlaştım. Nihayet on altı kova su çekmişim. Neredeyse elimde şişlik oluştu. Sonra suyu getirdim, ama elimde su kabarcıkları oluşmuştu. Daha sonra kadının yanına vardım ve kendisine ellerimi açıp göstererek, 'Herhâlde bu kadarı yeter.' dedim. Kadın da bana on altı hurma sayıp elime verdi. Ben de hemen onları alıp Peygamber (s.a.v)'e götürdüm ve durumu haber verdim; kendisi de benimle birlikte ondan yedi."¹²⁵

Bu olayda Hz. Hasan'ın babası Hz. Ali'nin Medine'de ne büyük sıkıntılar çektiğini görmekteyiz. O hâlde herhangi bir sıkıntıya ve zor bir duruma düştüğümüzde bu konuda onu kendimize örnek edinmeliyiz. Çünkü iş aramaya çıkıyor ve elinin emeğiyle kazanıp yemesini biliyor. Yoksa evde oturup bir zenginin getireceği bir yardımı beklemiyordu.

Bundan çıkaracağımız bir ders de şudur: O kadar açlık çekmesine ve neredeyse açlık sebebiyle gücünü bile yitirecek hâlde gelmesine rağmen gidiyor, elleri patlama noktasına gelecek o hâliyle zor işlerde çalışabiliyor.

Buradan çıkaracağımız bir başka ders de şudur. Kendisi aç ve muhtaç olduğu hâlde buna rağmen elde ettiklerini kendi başına tüketmiyor, başkalarını kendisine tercih ediyor ve kazandığını getirip Hz. Peygamber (s.a.v) ile birlikte yiyor.¹²⁶

Bu kıssadan çıkaracağımız en önemli ders şudur: Kişi maddi bakımdan ister fakir, ister zengin olsun, bunların hiçbirisi Allah sevgisine mani değildir. Burada ger-

123 Kenzu'l Ummal, 7/328; Nedvi, El-Murtaza, s. 41

124 Kenzu'l Ummal, 7/328; Nedvi, El-Murtaza, s. 41

125 Sıfatu's Safve, 1/320; El-Mevsuatu'l Hadisiyye, Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1135. Hadis münkati olduğundan isnat bakımından zayıftır.

126 Humeydi, Et-Tarihu İslami, 19/49-50

çek olan ölçü Allah'a karşı olan takva inancıdır. Bize de düşen görev, insanlara karşı hep bu yönümüzü göstermemiz ve yaşamamız gerekir.

Hz. Fatıma'nın Hâli ve Sabrı

Hz. Hasan'ın annesi Hz. Fatıma çok sade bir hayat tarzı sürerdi. Bolluk içerisinde yaşama imkânına sahip iken hep hayatın zor tarafını seçmiş ve öyle yaşamıştır.¹²⁷

İşte işin bu noktası da bize Hz. Fatıma'nın ne tür sıkıntılara göğüs gerdiğini ve onun Allah Resûlü (s.a.v)'in yanındaki değerine rağmen nelere katlandığını göstermektedir. Çünkü bir keresinde, Hz. Fatıma, babası Resûlullah'tan kendilerine, esirler arasından bir hizmetçi verilmesini ister. Günün birinde Hz. Ali, eşi Hz. Fatıma'ya, "Vallahi su çeke çeke göğsüm, belim ağrımaya başladı." dedi. Sonra da Hz. Fatıma'ya, "Allah senin babana esirler gönderdi. Babana git, ondan kendin için hizmetçi iste." dedi.

Hz. Fatıma da, "Vallahi, benim de ellerimde değirmen çevirmekten ötürü su birikti." dedi. Fatıma devamla, "Ben de hemen Peygamber (s.a.v)'e gittim." diyor. Babam, "**Kızcağızım, seni buraya kadar getiren şey ne ola ki?**" diye sordu. Ben de, "Sana bir selam vereyim diye geldim." dedim. Çünkü utancımдан ötürü kendisine isteğimi iletmedim ve geri döndüm.

Ali bana, "Ne yaptın?" diye sordu. Ben de, "Babamdan o konuda bir istekte bulunmaktan hayâ ettim." dedim. Bunun üzerine hepimiz birlikte Resûlullah'a gittik. Oraya vardığımızda eşim Ali, Resûlullah'a, "Ey Allah'ın Resûlü! Su çeke çeke, Allah adına yemin olsun ki, belim ağrımaya, göğsüme ağrılar girmeye başladı." dedi. Fatıma da, "Ben de değirmen çevire çevire ellerimde kabarcıklar oluştu, su birikti. Allah sana esirler ve genişlik gönderdi. Bize de ondan ver." dedi.¹²⁸

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), "**Suffa ehli açlıktan dolayı iki büklüm olmuşlarken ben size vallahi veremem. Çünkü ben onlara vereceğim bir şey bulamıyorum. Ben onları (esirleri) satacağım ve onlardan elde edilecek olan para ile de onların erzak ihtiyaçlarını karşılayacağım.**" diye buyurdu.

Biz tekrar evimize döndük. Nihayet Resûlullah (s.a.v) onlara gider. Bu sırada her ikisi de örtülerinin altında uzanıp durmuşlar. Başlarına çektiklerinde ayakları meydana çıkıyor, ayaklarını kapattıklarında ise başları açık kalıyordu. Resûlullah'ı görünce hemen toparlanırlar fakat Resûlullah (s.a.v), "**Yerinizde kalın**" buyurur ve sonra şöyle konuşur:

"Ben size, sizin benden istediğiniz şeyden daha hayırlı olanını haber vereyim

127 Şami, Muinu's Sire, s. 255

128 Müslim, 2727; Sallabi, Es-Siretu'n Nebeviyye, 2/99

ister misiniz?” Her ikisi de, “Elbette isteriz” dediler. Hz. Peygamber (s.a.v), “Ben size, Cebrail tarafından bana öğretilen bir duayı öğreteceğim. Bundan böyle her namazın arkasından 10 defa “Sübhanallah”, 10 defa “Elhamdülillah” ve 10 defa “Allahu ekber” diyeceksiniz. Yatağınıza uzandığınız zaman da, bu defa 33 defa “Sübhanallah”, 33 defa “Elhamdülillah” ve 33 defa da “Allahu ekber” diyeceksiniz.”¹²⁹

Bu kıssada da çok önemli dersler bulunmaktadır. İşte bazı dersler:

Öncelikle Hz. Peygamber (s.a.v) Medine İslam Devleti’nde nasıl bir ekonomik hayatı düzene koyma gayretinde olduğunu bize göstermektedir. Resûlullah (s.a.v)’in devlet idaresinde önceliklerin neler olduğuna dikkat çekmektedir. O, her şeyden önce Suffa ehlinin erzakını sağlamaya ve onların açlık problemlerini çözmeye çalışmaktadır. Kaldı ki Resûlullah, ekonomik manada çözüm bulmada birçok yolları denirdi.

İşte Hz. Hasan (ra) da bu manada nebevi bir eğitimden geçmiş ve yetişmiş biridir. Nitekim gün gelir Hz. Ali, mü’minlerin emîri olarak devlet idaresini elinde bulundurur. Onun yaşantısı üzerinde bu peygamberî eğitimin büyük rolü olduğundan o dünya süsüne ve debdebesine asla önem vermezdi. Elinde hazineler ve birçok mal varlıkları bulunmasına rağmen o, dönüp bunlara bakmazdı bile. Çünkü onun gönlü Allah’ın zikriyle kuşatılmış, hayatını ve varlığını da bu inanç kaplamıştı.

Kendisi Resûlullah’ın vasiyetine oldukça bağlı biriydi. Nitekim o bize bundan söz ediyor ve diyor ki: “Allah adına yemin olsun ki, Resûlullah’ın bana o kelimeleri öğrettiği günden beri hiçbir vakit onları bırakmış değilim.” Hatta arkadaşların biri bunu kendisine sormuş ve “Yani Siffin Vakası gecelerinde de mi bırakmadın?” demiş. Hz. Ali de, “Siffin Vakası gecesinde bile terk etmedim.” demiştir.¹³⁰

Hz. Peygamber’in Hz. Fatıma’ya Olan Sevgisi ve Ona Düşkünlüğü

Sevban (ra) anlatıyor, diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) son dönemlerinde Medine’den bir başka yere yolculuğa çıktığında, önce Fatıma’ya uğradı. Seferden döndüğünde de ilk defa onun huzuruna giren de Fatıma olurdu.”

Ebu Salebe el-Haşeni’den bir rivayete göre demiş ki:

“Peygamber (s.a.v) bir gazveden dönünce veya bir yere yolculuk yapınca önce mescide gider, orada iki rekât namaz kılardı. Sonra da Fatıma’ya uğradı ve daha sonra da eşlerinin yanına giderdi.”¹³¹

129 Buhari, 3705; Müslim, 2727

130 Müslim, 4/2092

131 El-İstiab, 4/376. Bunun senedinde Ebu Ferve er-Rehavi bulunuyor; bu adam zayıftır. ??? Ed-Devhatu’n Nebeviyyetü’s Şerife, s. 56

Hz. Aişe (ra) diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v)’e, namaz kılariken kıyamında olsun, oturduğunda olsun, Fatıma’dan daha çok ona benzer namaz kılan birilerini görmedim. Fatıma babasının yanına geldiğinde, babası ayağa kalkardı, onu öper ve yanında oturdu.”¹³²

Bir rivayete göre de, Hz. Fatıma da babasının ellerinden öperdi.¹³³

Usame bin Zeyd diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) buyurdu ki: *‘Ehlibeytim içerisinde bana en sevimli olanı Fatıma’dır.’*¹³⁴

Bir keresinde Hz. Ali, Hz. Fatıma üzerine Ebu Cehil’in kızı ile evlenmeye kalkışır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) halka şöyle seslenir:

*“Fatıma benden bir parçadır, kim onu üzer ve kızdırırsa, beni üzer ve kızdırmış olur.”*¹³⁵

Hz. Aişe’nin rivayetinde ise her iki seyide arasında yani Hz. Fatıma ile Hz. Aişe arasında sevginin var olduğunu göstermektedir. Yoksa muarızlarının söylediği gibi değildir.¹³⁶

Misver bin Mahreme (ra) rivayet ediyor; kendisi, Resûlullah (s.a.v) minberde iken şöyle buyurduğunu ondan dinlemiş:

*“Benî Haşim İbni el-Muğire, kızlarını Ali ile evlendirmek için benden izin istediler. Ben onlara böyle bir izin vermiyorum. Sonra tekrar ediyorum, ben onlara böyle bir izin vermiyorum ve sonra yine tekrar söylüyorum, ben onlara izin vermiyorum. Meğerki Ebu Talib’in oğlu benim kızım boşar, o takdirde onların kızı ile evlenebilir. Doğrusu benim kızım benden bir parçadır. Onu huzursuz edecek bir şey beni de huzursuz eder, ona eza verecek olan bir şey bana da eza verir.”*¹³⁷

Tirmizî kendi senediyle Abdullah bin Zübeyir’den (ra) rivayet ediyor:

Rivayete göre Hz. Ali, Ebu Cehil’in kızı ile evlenme isteğini konuşur. Bu durum Hz. Peygamber (s.a.v)’e ulaşır. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurur:

*“Fatıma benden bir parçadır. Ona eza veren bir şey bana da eza verir. Onu yoracak olan bir şey beni de yorar.”*¹³⁸

Hz. Fatıma’nın birtakım menkıbelerinden de söz edelim. Hâkim kendi isnadıyla Büreyde (ra)’tan rivayet ediyor, demiş ki:

132 Müslim, 2450; Sahihu Süneni Ebu Davud, 5217

133 Ebu Davud, Sünen, 5217. Elbani sahih olduğunu söylemiştir. Sahihu Süneni Ebu Davud, 3/979

134 Tayalisi, Müsned, 2/25. Hadis Hasen sahihtir.

135 Buhari, 4273

136 Emsal Metalib fi Sireti Emiri’l Mü’minin Ali bin Ebi Talib, 1/136

137 Buhari, 5230

138 Fedailu’s Sahabe, 2/756, 1327. Hadis isnat yönünden sahihtir.

“Kadınlardan Resûlullah’ın en çok sevdiği kızı Fatıma’dır. Erkeklerden de en fazla sevdiği kişi Ali’dir.”¹³⁹

Bu hadisten, bunun *Sahih*’te yer alan ve Amr bin Âs hadisiyle çelişiyor gibi bir anlam çıkmaz. Bu hadise göre, Amr bin Âs Resûlullah (s.a.v)’e, “İnsanlar arasında en fazla kimi seversin?” diye sormuş. Resûlullah da, “**Aişe’yi**” diye buyurmuştur. Bu defa, “Ya erkeklerden kimi daha fazla seversin?” diye sormuş. Resûlullah da, “**Aişe’nin babasını**” demiştir.¹⁴⁰

Bu hadisten murat -gerçi Allah en iyisini bilir ya- Fatıma, ailesi kadınları arasında Resûlullah’a en sevimli olandır. Nitekim Ali de, erkekleri arasında kendisine en sevimli olanıdır. İbni Arabi bu konuda bu hadis ile ilgili olarak diyor ki:

“Halk arasında Allah Resûlü (s.a.v) tarafından en çok sevilen zat, Ebubekir’dir ve hanımları arasında en çok sevdiği de Aişe’dir. Kendi ailesi, ehlibeyti içerisinde en fazla sevdiği kadın kızı Fatıma’dır, erkekleri arasında da en çok sevdiği kişi Ali’dir.”

Bu duruma göre hadisler arasında çelişki gibi gösterilen şey de ortadan kalkmış bulunuyor.¹⁴¹

Güzel ve Doğru Konuşması, Lehçesinin Düzgünlüğü

Hâkim, Hz. Aişe (ra)’ya isnat ile rivayet ettiği hadiste, kendisi Hz. Peygamber (s.a.v)’in kızı Hz. Fatıma’dan söz ettiğinde şöyle derdi:

“Onu doğurmaya sebep olan (yani Resûlullah) dışında, ondan lehçesi daha düzgün olanını ve konuşanını göremedim.”¹⁴²

Burada Hz. Fatıma (ra) ile ilgili çok net bir menkıbe, bir ders yatmaktadır. Çünkü mü’minlerin annesi Aişe (ra), namaz kılariken, babasının namazına en fazla benzer namaz kılanın o olduğunu söylemektedir. (Allah hepsinden razı olsun) Aralarında bir problem olsaydı, böyle bir rivayetten söz edilir miydi?¹⁴³

Hz. Fatıma’nın Hem Dünya ve Hem Ahirette Seyide Olması

Hz. Peygamber (s.a.v)’den sahih olarak gelen rivayetlerde Hz. Fatıma’nın her iki dünyada da seyide, yani hanımefendi olduğu gerçeğidir.

Tirmizî, kendi isnadıyla Enes bin Malik’ten rivayet ediyor:

139 Hâkim, Müstedrek, Kitabu Marifeti’s Sahabe, 3/155. Hadis isnat yönünden sahihtir. Nitekim Zehebi de bu noktada ona muvafakat etmiştir.

140 Buhari, 4358

141 Arızatu’l Ahvezi, 13/247-248; El-Akide fi Ehli’l Beyt, s. 137

142 Hâkim, Müstedrek, 3/160-161. Hadis Müslim’in şartına göre sahihtir. Nitekim Zehebi de bu konuda ona katılmaktadır.

143 El-Akide fi Ehli’l Beyt, s. 136

“Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *‘Dünya kadınları arasında senin için şu yeterlidir: İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice, Muhammed kızı Fatıma ve Firavun’un eşi Asya arasında anılman kâfidir.’*”¹⁴⁴

Hâkim kendi isnadıyla Ebu Said Hudri’den rivayet ediyor:

“Resûlullah (s.a.v), *‘İmran kızı Meryem dışında Fatıma, cennet kadınlarının seyidesidir, hanımefendisidir.’* dedi.”¹⁴⁵

İmam Buhari, Hz. Fatıma’nın menkıbeleri ile ilgili bölümde, Hz. Peygamber (s.a.v)’in, *“Fatıma, cennet kadınlarının seyidesi, hanımefendisidir.”*¹⁴⁶ diye buyurdu.

Hz. Ebubekir Sıddık, Hz. Fatıma ve Hz. Peygamber’in Mirası Meselesi

Aişe (ra) diyor ki:

“Fatıma ve amcası Abbas, Ebubekir’e geldiler ve kendisinden Resûlullah’ın bıraktığı mirası istediler. Onlar bu sırada Fedek’tе kendilerine verilen arazi ile Hayber’de paylarına düşenleri istiyorlardı. Bunun üzerine Ebubekir kendilerine dedi ki:

‘Ben Resûlullah (s.a.v)’den dinlemişim, o, *‘Biz peygamberlerin bıraktığı sadakadır, bize miras olunmaz, biz miras bırakmayız. Ancak Muhammed ailesi bu maldan yer.’* diye buyurdular.”¹⁴⁷

Bir rivayete göre de, Ebubekir (ra) dedi ki:

“Resûlullah’ın yaptığı ve işleyegeldiği bir şeyi ben bırakacak değilim, kesinlikle ben de onu yerine getiririm, uygularım. Endişem ve korkum o ki, onun emrinden ve işinden bir şeyi terk etmem hâlinde sapmış olurum.”¹⁴⁸

Hz. Aişe de diyor ki:

“Peygamber (s.a.v) vefat edince, hanımları, Osman’ı Ebubekir’e gönderip Hz. Peygamber (s.a.v)’den kalan mirası istemeyi düşündüler. Bunun üzerine ben onlara, ‘Resûlullah (s.a.v), *‘Bize miras olunmaz, bizim bıraktığımız şey sadakadır.’* diye buyurmadı mı?’ dedim.”¹⁴⁹

Ebu Hureyre, Resûlullah şöyle buyurdu diyor:

*“Benim varislerime bir tek dinar bile bölüştürülemez. Benim, eşlerimin nafakasından ve valimin ihtiyacından başkası sadakadır.”*¹⁵⁰

144 Fedailü’s Sahabe, 2/255 1325. Elbani sahih olduğunu söylemiştir. El-Miŝkat, 3/745

145 Fedailü’s Sahabe, 2/255 1332. Hadis isnat yönünden hasen ligayrihidir.

146 Buhari, Fadlu’s Sahabe, 4/252

147 Buhari, 6726

148 Müslim, 1759

149 Buhari, 6730; Müslim, 1758

150 Buhari, 6729

İşte Ebubekir'in Fatıma'ya karşı muamelesi bundan ibarettir. Çünkü o, bu konuda Hz. Peygamber'in emrine uymuştur. Bu nedenledir ki, Ebubekir Sıddık, "Resûlullah'ın yaptığı ve işleyegeldiği bir şeyi ben bırakacak değilim, kesinlikle ben de onu yerine getiririm, uygularım."¹⁵¹ demiş ve yine, "Vallahi, Allah Resûlü (s.a.v)'i yapar gördüğüm bir şeyi asla ben bırakacak değilim ve mutlaka onu yapacağım." demiştir.¹⁵²

Hz. Fatıma'ya bu deliller sunulduktan ve kendisine gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra o da isteklerinden vazgeçmiştir. Burada aynı zamanda Hz. Fatıma'nın hakkı kabul karşısında ses çıkarmadığını ve Resûlullah'ın ifadesini anlayışla kavradığını görmekteyiz.

Ancak Şiiler bu miras meselesi konusunda çok aşırıya kaçmışlardır. Haktan yana değil, hakka karşı ve doğruya karşı itiraza kalkışmışlardır. Nitekim ben, "*Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib*" isimli eserimde bu konuyu enine boyuna tartıştım. Orada Ebubekir (ra) ile Fatıma arasında cereyan eden miras konusunu dile getirdim.¹⁵³

Hz. Fatıma ile Hz. Ebubekir'in Karşılıklı Müsamahaları

Deliller çerçevesinde anlaşıldığı gibi artık Hz. Ebubekir ile Hz. Fatıma arasında herhangi bir sorun kalmamıştır. Hz. Fatıma, Hz. Ebubekir'e karşı herhangi bir kırgınlık içerisinde olarak vefat etmemiş, ondan memnun kalarak bu dünyadan ayrılmıştır. Nitekim Beyhaki, Şabi'ye dayandığı senediyle rivayet ettiği hadiste buna işaret etmiştir. Dediğine göre Şabi'nin, "Hz. Fatıma hastalandığında Ebubekir kendisini ziyarete gelmiş ve huzura girmek için izin istemiştir. Bunun üzerine Hz. Ali eşine, 'Fatıma, işte şu anda kapıda Ebubekir duruyor, ziyaret için iznini istiyor.' demiş. Hz. Fatıma da, kocası Hz. Ali'ye, 'Sen, beni ziyaret etmesi için ona izin vereyim ister misin?' diye sorar. Hz. Ali de, 'Evet' der. O da, kendisine izin verir. Huzura girer ve hâl hatırını sorar, onu memnun eder, karşılıklı helalleşirler. Hz. Ebubekir (ra) kendisine, 'Vallahi ben, Allah'ın, Resûlü'nün ve ehlibeytinin rızasını kazanmak için ne ev, ne mal, ne aile ne de akraba bıraktım; Allah rızası adına bunların hepsinden geçtim.' der. Daha sonra ondan memnurluk, helallik ister, onu memnun eder."¹⁵⁴

İbni Kesir diyor ki:

"Bu, sahih bir isnattır, kuvvetlidir ve açıktır. Çünkü Amir eş-Şabi, bunu Ali'den dinlemiş veya ondan dinlemiş olanlardan dinlemiştir."¹⁵⁵

151 Müslim, 1758

152 Buhari, 6726

153 Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebi Talib, 1/199

154 Beyhaki, es-Sünenu'l Kübra, 6/301

155 İbni Kesir, El-Bidaye ve'n Nihaye, 5/253

Bu gerçekler karşısında Şia'nın Hz. Ebubekir'e karşı ileri sürdükleri yanlışlar geçersiz kalmıştır. Çünkü onlara göre Hz. Fatıma, Ebubekir'e karşı kin ve öfke dolu idi. Gerçi ilk zamanlarda Hz. Fatıma böyle bir öfke sahibi idiyse de, daha sonra durumu öğrenince memnun kalmış ve vefat ettiğinde de aralarında herhangi bir küslük olmaksızın memnun olarak vefat etmiştir. Hiçbir kimse, Hz. Ebubekir'in Hz. Fatıma'ya karşı olan saygı ve sevgisini inkâr edemez. O da, onun hoşnut kaldığı şeyden zaten hoşnut kalmıştır.¹⁵⁶

Bu anlatılanlar Hz. Aişe tarafından rivayet olan ve sabit olan hadisle çelişki arz etmemektedirler. Çünkü o hadiste, "Ancak Muhammed'in ailesi, ehlibeyti bu maldan yer." deniliyordu.

"Ve ben, Allah adına yemin olsun ki, Resûlullah'ın sadakasından hiçbir şeyi değiştirecek değilim. O, Resûlullah'ın zamanında nasıl idiyse, ben de kesinlikle, Resûlullah'ı yaptığı gibi yapacağım." Hz. Ebubekir bunu söylüyordu. Bu nedenle de Ebubekir, Fatıma'ya bir şey vermek istemedi. Bu nedenle Hz. Fatıma, Ebubekir'e kırdı. Ölünceye kadar dargın kaldı; vefat sırasında barışmış oldular.¹⁵⁷

Hadis rivayeti açısından ilim olarak bu, Hz. Aişe için yeterli delildir.

Şabi yoluyla gelen rivayette daha çok bilgi yer almaktadır. Hz. Aişe hadisinde olanlar ret edilirken, Şabi yoluyla gelen tespitler daha açık ve net olarak Hz. Ebubekir ile Hz. Fatıma'nın karşılıklı konuşmalarına ve memnuniyetlerine yer verilmektedir. İlim adamlarınca da bilinen bir gerçek olduğu gibi, bir yerde bir şeyin varlığını, diğerinde ise olmadığını gösteren bir ifade kullanılıyorsa orada öncelikli olarak olumlu olan kabul edilir, olumsuz olana yer verilmez.

Çünkü olumlu ilan şey, olumsuz olan hakkında herhangi bilgi sahibi olunmadan söylenmektedir. Özellikle de bu meselede durum böyledir. Çünkü Hz. Ebubekir'in gidip Hz. Fatıma'yı hastalığında ziyaret etmesi, toplum arasında öyle meydana gelen büyük olaylar türünden bir hadise değildir ki, bundan hemen herkes haberdar olabilsin. Bu tür durumlar sıradan işler kabilindedir. Bu nedenle olaydan haberi olmayanlar doğal olarak bunu bilemeyeceklerdir. Kaldı ki, bunu etrafa duyurmanın da bir manası yoktur.

Özellikle ilim adamlarının anlattıkları şey, bu dönemde Hz. Fatıma'nın Hz. Ebubekir'e karşı kasten bir eylemin içerisine girerek onunla konuşmayı terk ettiği, küs kaldığı manasında değildir. Kaldı ki, Hz. Fatıma gibi birinin, Hz. Peygamber (s.a.v)'in üç günden fazla dargın kalmanın yasaklığı hakkındaki emirlerinden geri duracağı düşünülemez. Ancak Hz. Fatıma'nın Ebubekir'le konuşmaması, herhangi

156 El-İntisar li's Suhubi ve'l Al, s. 434

157 Buhari, 175 ve 4240

bir ihtiyaç duyulmadığından dolaydır, yoksa bir küslük sebebiyle değildir.¹⁵⁸

El-Müfhim sahibi Kurtubi, Hz. Aişe'nin geçen hadisini açıklama sadedinde diyor ki:

“Daha sonra Fatıma, Ebubekir ile karşılaşmadı. Çünkü Resûlullah'ın vefatı sebebiyle çok zor durumda idi, başka şeylerle zaman geçirecek vakti yoktu, evinin işleriyle ve problemleriyle ilgiliydi. İşte ravi, onun bu uğraşısını, ‘terk etti, küstü’ ifadesiyle sunmuştur. Oysa Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

‘Herhangi bir Müslüman’ın üç günden fazla kardeşini terk etmesi, ona dargın kalması helal olmaz.’¹⁵⁹

Oysa bu konuda helal ve haram sınırlarının neler olduğunu Hz. Fatıma herkesten daha iyi bilirdi. Bu nedenle diğer insanlara nazaran o, Allah Resûlü'ne muhalefetten en uzak olan biriydi. Nasıl öyle olmasın ki, çünkü o, Resûlullah (s.a.v)'in bir parçasıydı ve cennet kadınlarının da seyidesi, hanımefendisiydi.¹⁶⁰

Oysa Hz. Fatıma, yaratılmışların en asilini yitirmiş, onun derdiyle meşgul iken ve onun hüznünü yaşarken, bir başka şeyle ilgilenmesi aklına bile gelmezdi. Kaldı ki Resûlullah (s.a.v)'in kaybı sebebiyle üzüntüsünden yataklara düşmüş, âdeta yatalak duruma gelmiştir. Bırak gidip Müslümanların halifesiyle görüşmeye zaman bulması, kendi doğal işlerini yapabilmek için bir vakti kalmamıştır. Çünkü hâlsiz ve bitkin düşmüştür. Müslümanların halifesi olarak da Ebubekir'in her vakti, onların işleriyle meşgul olmakla dolu geçiyordu. Çünkü birçok olaylar başgöstermiş, mürtetler ortaya çıkmışken o da bu işlerle uğraşmaktaydı.

Üstelik Hz. Fatıma'nın kendisi de artık babasına kavuşmasının günlerinin yakın olduğunu biliyordu. Çünkü Resûlullah (s.a.v) ona, “vefatından sonra ailesinden kendisine en erken kavuşacak olanın kendisi olacağını” haber vermişti.¹⁶¹

Onun gibi bir ilme sahip olan bir hanımefendinin aklına dünya hiç gelmez bile. Nitekim Ayni tarafından nakledilen ve Mühelleb'e ait olan şu söz ne güzel bir sözdür: “Hiçbir kimse, ‘Ebubekir ile Fatıma'nın bir araya geldiler ve teslim olmanın imtina ettiler.’ diye bir rivayette bulunmamıştır. Ancak Hz. Fatıma evine kapanmış, kendi derdiyle baş başa olmuştur. Fakat onun bu hâlini raviler kırgınlık ve dargınlık manasında hicran olarak yorumlamışlardır.”¹⁶²

Bu da Hz. Ebubekir'in onu ziyaret ettiğini ve onunla helalleştiklerini, memnun kaldıklarını göstermektedir. Zaten daha önceden de buna değinilmişti.

158 El-İntisar li's Suhubi ve'l Al, s. 434

159 Buhari, 6077

160 Kurtubi, El-Müfhim, 12/73

161 Müslim, 2450

162 ???

Nitekim Hz. Ebubekir ile Hz. Fatıma arasında o kadar güçlü bağlar vardı ki, Hz. Ebubekir'in hanımı Umeys kızı Esmâ gidip hastalığında onun bakımını üstlenmişti, tedavisiyle ilgileniyordu ki, Hz. Fatıma bu hastalığı sebebiyle vefat etmiştir. Hatta o kadar ki, Hz. Fatıma (ra) son nefesini verene dek, Hz. Ebubekir'in hanımı Esmâ onun yanında bulunuyordu. O kadar ki yıkanmasında ve kefenlenmesi işinde hep onun yanındaydı.

Gerçi bizzat Hz. Ali'nin kendisi de onun bakımını yapıyordu ama Esmâ da ona yardım ediyordu. Hz. Fatıma, Hz. Esmâ'ya vasiyetlerde bulunmuş, bizzat yıkanması, kefenlenmesi ve cenazesinin kaldırılması gibi konularında bu görevleri üstlenmesini ondan istemişti. Nitekim Esmâ bütün bunları yerine getirdi.¹⁶³

Hatta Hz. Fatıma, Esmâ'ya demiş ki:

“Doğrusu ben kadınlar için yapılanlardan utanç duyuyorum. Üzerlerine bir bez parçası atıyorlar ve oradan seyrediyorlar.” Hz. Esmâ da kendisine, “Ey Allah Resûlü'nün kızı! Habeşistan topraklarında gördüğüm bir şeyi sana göstermemi, aktarmamı ister misin?” der. “Onlar birkaç kurumamış olan dal parçası getirip onları yontarlar, sonra da onun üzerine bir çarşaf (elbise) atarlar.” Hz. Fatıma bunu duyunca, “Bu ne kadar da güzel bir şey, böylece ölenin erkek mi, kadın mı olduğu anlaşılabilir.” der.¹⁶⁴

İbni Abdulber diyor ki:

“İslam'da cenazesinin üstü bir örtü ile ilk örtülen kadın Fatıma'dır. Daha sonra da Zeyneb binti Cahş gelir.”

Hz. Ebubekir, kimilerinin iddia ettiklerinin aksine Hz. Ali ile sürekli görüşür ve ona Hz. Fatıma'nın durumu hakkında bilgi sorardı. Hz. Fatıma hastalandığı sırada yine de Hz. Ali, mescide gelip beş vakit namazını burada kılardı. Namazdan hemen sonra gerek Ebubekir olsun ve gerekse Ömer olsun hemen gelip kendisinden, “Resûlullah'ın kızı nasıl?” diye durumunu sorarlardı.

Ayrıca Ebubekir (ra)'ın eşi Esmâ, Hz. Fatıma'ya hastalığında yardımcı olduğundan ve gidip onun hizmetini yaptığından ötürü de, ondan da durumu hakkında bilgi edinirdi. Hz. Fatıma vefat edince, Medine'de kadın ve erkeklerin ağlamasından Medine iniltiye boğulmuştu. Halk tıpkı Resûlullah'ın vefat ettiği gün gibi dehşet içerisinde bulunuyorlardı.

Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer (ra) gelip Hz. Ali'ye taziyelerini sundular. “Ey Hasan'ın babası, Resûlullah'ın kızının cenazesini yalnız kılmayın, bizi bundan mahrum bırakmayın” diyorlardı.¹⁶⁵

163 Eş-Şia ve Ehli'l Beyt, s. 77

164 El-İstiab, 4/378

165 Eş-Şia ve Ehli'l Beyt, s. 77; Kitabu Süleym bin Kays, s. 255

Hicret'in on birinci senesi Ramazan ayının üçü salı gecesi vefat etmiştir. Malik bin Cafer İbni Muhammed babasından, babası da dedesi Ali bin Hüseyin'den rivayet ediyor, demiş ki:

“Fatıma akşam ile yatsı vakitleri arasında vefat etti. Hemen Ebubekir, Ömer, Osman, Zübeyr, Abdurrahman bin Avf oraya geldiler. Cenazesinin kılınması için konulduğunda, Hz. Ali, ‘Ey Ebubekir, öne geç ve sen namazını kıldır.’ dedi. Hz. Ebubekir de, ‘Ey Ebu’l Hasan, sen geç kıldır!’ dedi. Hz. Ali de, ‘Evet’ dedi ve ‘Allah adına yemin olsun ki, senden başkası onun cenazesini kıldırılmayacak.’ dedi. Bunun üzerine Hz. Ebubekir (ra), öne geçip cenaze namazını kıldırıldı ve geceleyin toprağa verildi.”

Bir diğer rivayete göre, Ebubekir Sıddık (ra), Resûlullah'ın kızı Fatıma'nın cenaze namazını kıldırıldı ve namazı dört tekbir alarak kıldırıldı.¹⁶⁶

Müslim'den gelen rivayette, cenaze namazını Ali (ra) kıldırılmıştır. Racih olan rivayet de budur.¹⁶⁷ Ancak bazı Şii kaynaklarda yer alan bilgilere göre, “Seyide Fatıma, Hz. Ali'ye vasiyette bulunmuş ve bu vasiyetinde, kendisine haksızlık edenlerden ve hakkını inkâr edenlerden hiçbir kimsenin kabrinin başına gelmemesini istemiştir. Çünkü onlar hem Fatıma'nın ve hem de babasının düşmanlarıdır.” gibisinden yer alan ifadeler tamamen batıl ve asılsız ifadelerden öteye geçmezler. Bu rivayetlerin hiçbiri sahih değildir. Aksine hepsi de uydurma olan rivayetlerdir. Örneğin tıpkı “Hayatu'l İmam Hasan bin Ali” adlı kitabın sahibinin zikrettikleri gibi.¹⁶⁸

Muhammed İkbâl tarafından Hz. Fatıma hakkında söylenen çok nefis bir kaside:

*“Mesih'in soyu, Meryem için bir siret meydana getirdi,
Uzun bir süre hep devam edip durdu.
Şeref ve saygınlık üç yerden doğacaktır,
Fatıma'nın beşiğinden daha yücesi yoktur.
O bir kızdır; kocası kim, kimin annesidir o,
O babası övgüye değer olana yakındır.
O Mustafa'nın göz nurundan bir parıldamadır,
Yollarını şaşırdıklarında milletleri hidayete erdiren dir.
Ruhu ile uyuyan Fıratları uyandırandır o,
Sanki ölümlerinden sonra onları diriltendir.
Hayat tarihini yeniden canlandırandır o,
Yeni giysileri içinde sanki gelinler gibidir o.*

166 El-Muhtasar min Kitabi'l Muvafakati, s. 68. Senet yönünden zayıftır.

167 Müslim, 1759

168 Bakır El-Kureyşi, Hayatu'l İmam Hasan bin Ali, 1/164

*O annelere örnektir ve modeldir bilesin,
Adımları aydınlatan ay misalidir onun.
Sabr-ı cemil gıdasıdır onun,
Soylu eşinin hoşnutluğunu kendi hoşnutluğu bilendir.”*

Nihayet en sonunda şöyle diyor İkbâl:

*“Mustafâ'nın şeriatı önünde durmamış olsaydım eğer,
Onun şeriatının sınırlarında durmasaydım ben, eğer ki biz onun fedaileriyiz...
Kesinlikle ben onun kabri etrafında hep tavaf eder dururdum,
Onun kabir topraklarını öperek kendimden geçerdim.”*

Başka bir kasidesinde de onun Müslüman kadınlara örnekliliğini dile getiriyor ve şöyle diyor:

*“O kerem sahibi seyitlerin annesidir,
Biri Hasan, diğeri Hüseyin her ikisi de hayırlı ve halîm.
Haremın karanlıklarında kandildir,
Hayırlı ümmetin birliğinin koruyucusudur.
Sevgi adına ülfeti bırakandır ve,
Kardeşler arasında ateşi söndürendir.
O iyiler arasında sancak sahibidir,
Kör adımlarda özgürlerin modelidir.
Çocukların sireti, annelerin eseridir,
Doğruluk bahçesinde Betül bir çiçektir.
Hakkı göstermede kadınlara örnektir Betül,
O sabır ile rıza arasında yetişmiştir.
Ağızda Kur'an elinde değirmen taşı,
Allah korkusundan akar yaş gözlerinden,
Namazgâhında cevheri yücelere çıkar.”¹⁶⁹*

HZ. HASAN'IN, HZ. PEYGAMBER (s.a.v)'İN YANINDAKİ YERİ

Resûlullah (s.a.v), torunu Hasan'ın doğumu ile büyük sevinç içindeydi. Resûlullah (s.a.v) onu taşır ve onunla oynar dururdu. Hatta onu yanına çağırır, üzerine tırmanmasını ve onunla beraber oyun oynamasını isterdi. Hz. Hasan Resûlullah'ın kucağında yetişip büyümüştür. O peygamber gözüyle, Mustafa titizliğiyle hep onu korudu. Doğumundan ta büyüünceye kadar hep o bakıp durdu. Özellikle de onun Hz. Peygamber'e benzerliği her hareketinden, hayâ sahibi oluşundan ve sırları saklamasından itibaren her konuda ona benzerdi.

Hz. Hasan, dedesi Hz. Peygamber'den çok şeyler öğrendi. Onun yanındaki değeri ve önemi de bambaşkaydı. Bu, sadece onun kendisinin torunu olmasından kaynaklanmıyordu. Ayrıca Hasan güzel ahlak sahibi, soylu ve alçak gönüllü olmasından da kaynaklanıyordu.¹⁷⁰ İşte onun konumunu gösteren birtakım hadis rivayetlerinden örnekler:

Allah Resûlü Tarafından Sevilmesi ve Resûlullah'ın Kendisiyle Oyun Oynaması

1- Ebu Hureyre diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: *‘Hasan ile Hüseyin’i seven, beni sever. Onlara buğzeden bana buğzeder.*”¹⁷¹

2- Abdullah bin Mesud (ra) diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) namaz kılarken, Hasan ile Hüseyin üzerine atarlardı. Bunu görenler onları uzaklaştırmak isterlerdi de, Resûlullah (s.a.v), *‘Dokunmayın, bırakın onları, babam ve annem feda olsun onlara. Beni seven bu ikisini de sevsin.’ derdi.*”¹⁷²

3- Ebu Hureyre, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Hz. Hasan için şöyle dua buyurdıklarını rivayet ediyor: *“Allah'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu sev ve onu seven-*

170 Fetihan Kürdi, El-Hasan bin Ali ve Devruhu's Siyasiyyi ve'l İdariyi, s. 45; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu's Şerife, s. 72

171 Nesai, Sünen, 8168. Şeyh Osman el-Hamis “Ehadis bi Şeni's Sibteyn” adlı eserinde, s.312'de hadislerin tahricini yapmış ve bu hadisin derecesi hakkında hasen lizatıhi demektedir.

172 Osman el-Hamis, Ehadis Bişeni' Sibteyn, s. 293. Hadis hasendir.

leri de sev.” Ebu Hureyre diyor ki: “Onu her gördüğümde mutlaka gözlerimden yaşlar akardı.¹⁷³

4- Bera bin Azib (ra) diyor ki:

“Ali'nin oğlu Hasan'ı Peygamber'in omuzları üzerinde gördüğümde Resûlullah şöyle diyordu: *'Allah'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu sev.'*¹⁷⁴

5- Hz. Ali (ra) diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v), Hasan ile Hüseyin'in ellerine yapıştı ve şöyle buyurdu: *'Allah'ım! Bu ikisinin babası ve annesi kıyamet gününde dereceleri benimle beraberdir (beraber olsun).'*¹⁷⁵ Yine, *'Cennette benimle beraberdirler.'* buyurmuştur. Tirmizî bunun garip bir hadis olduğunu söylemektedir.¹⁷⁶

6- Ya'la bin Murre diyor ki:

“Hasan ve Hüseyin koşarak Resûlullah'ın yanına geldiler. Biri daha önce gelmişti. Elini onun boynuna koydu ve böylece bağrına bastı. Bir onu, bir de bunu öpüp duruyordu. Daha sonra, *'Ben o ikisini de seviyorum. Siz de onları sevin. Ey insanlar! Çocuklar cimrilik getirir, korkaklık doğurur.'* buyurdu.¹⁷⁷

7- İrsal diyor ki:

“Resûlullah şöyle buyururken duymuştum: *'Hasan ve Hüseyin'i seven beni sever. O ikisine buğzeden bana buğzeder.'*¹⁷⁸

8- Züheyr bin Akmur diyor ki:

“Ezd kabilesinden adamın biri, Resûlullah'ın Hasan'a, *'Beni seven, onu sevsin. İçinizden buna şahitlik eden, başkalarına da duyursun.'* dediğini işittim.’ dedi.¹⁷⁹ Eğer Resûlullah'ın bu konudaki hassasiyeti olmasaydı ben bunu anlatmazdım.

9- Usame bin Zeyd diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) beni kucağına alır ve dizleri üzerine oturturdu. Hasan'ı da diğer dizine alıp oturturdu ve *'Allah'ım! Ben her ikisine de merhametle bakıyorum. Sen de her ikisine rahmetinle muamele buyur.'* derdi.¹⁸⁰

173 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 2/249, 331. Senet yönünden sahihtir. Ed-Devhatu'n Nebeviyyetuş Şerife, s. 74

174 Müslim, 2422

175 Ahmed bin Hanbel ve Tirmizi tahrir etmişlerdir.

176 Ahmed, Müsned, 1/77; Tirmizi, 3734; Siyeru alâ min Nubela, 3/254. Sonra bunun zayıf bir isnat olduğunu zikrediyor. Hadis metin yönünden münker olan bir hadistir Bunu El-Mizan'da belirtmiştir. 3/117

177 Ahmed, Müsned, 4/172; İbni Mace, Edeb, 3666. Busrı ez-Zevaid'de diyor ki: “Bu, sahih bir isnattır. Ricali sikadırlar. Siyeru alâ min Nubela, 3/255

178 Zehairu'l Ukba fi Menakıbı Zevî'l Kurba, s. 215; Müsned, 5/288; Tarihi Dımeşk, 14/26

179 Müstedrek, 3/173-174; Siyeru alâ min Nubela, 3/253-254. İsnadı sahihtir.

180 El-İhsan fi Takribi Sahihi İbni Hibban, 15/415; Zehairu'l Ukba fi Menakıbı Zevî'l Kurba, s. 216

10- Ebu Hureyre diyor ki:

“Akra bin Habis, Peygamber’in yanına gelmişti, bu esnada Resûlullah da to-runlarından ya Hasan’ı veya Hüseyin’i sevip öpüyordu. Bu durumu görünce, ‘Sen onu öpüyor musun? Benim on kadar çocuğum var; onlardan bir tekini bile öpmüş değilim.’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), ‘**Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.**’ buyurdu.¹⁸¹

11- Muaviye bin Ebu Süfyan diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) Hasan’ın dilini veya dudağını ağzına alıp emerdi. Doğrusu Resûlullah (s.a.v)’in emdiği bir dili veya dudağı Allah ateşinde yakmayacaktır.”¹⁸²

12- Ebu Hureyre, zaman zaman Medine sokaklarında Hz. Hasan’la karşılaşır ve ona, “Babam yoluna feda olası karnını aç da Resûlullah’ın öptüğünü gördüğüm yerleri öpeyim.” dermiş. O da, karnını açardı, Ebu Hureyre de göbeğinden öperdi.¹⁸³

13- İkrime Ebu Abbas’tan rivayet ediyor, demiş ki:

“Peygamber (s.a.v), Hasan’ı omzuna almıştı. Adamın biri kendisine, ‘Ey çocuk bindiğin şu binek, ne güzel binektir.’ demiş. Peygamber de (s.a.v), ‘**Evet, binicisinin kendisi de öyledir.**’ buyurmuştur.”¹⁸⁴

14- Ebu Zübeyir Cabir’den aktarıyor, diyor ki:

“Peygamber’e gittim, bir de ne göreyim ellerini de yere koymuş, âdeta dört ayak üzerinde Hasan ile Hüseyin’i sırtında taşıyor, evin içinde onlarla hoplayıp oynuyor ve ‘**Ne güzel deve sizin deveniz, ne güzel yük sizin ikiniz**’ diyordu.”¹⁸⁵

15- Ebu Hureyre diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) ile birlikte namaz kılardık. Resûlullah, secdeye varınca, hemen Hasan ile Hüseyin sırtına atarlardı. Başını kaldırdığında onları alır ve yere bırakırdı. Tekrar secdeye varınca, onlar da yine üzerine atarlardı. Bu durum, namazını bitirinceye kadar sürerdi.”¹⁸⁶

16- İbni Büreyde babasından rivayet ediyor, diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) minberde hitapta bulunurken üzerlerinde kırmızı gömlek bulunan Hasan ile Hüseyin yürüyerek ve aksayarak çıkıp geldiler. Bunun üzerine

181 Müslim, 2318

182 Ahmed, Müsned, 4/93. İsnadı sahihtir. Siyeru alâ min Nubela, 3/259

183 Müstedrek, 3/163. Hâkim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de bunu uygun görmüştür.

184 Acurri, Şeriat, 5/2160. İsnadı zayıftır.

185 Acurri, Şeriat, 5/2160. İsnadı zayıftır. Çünkü raviler arasında Mesruh Ebu Şihab bulunuyor. Hakkında çok şeyler söylenen biridir.

186 Acurri, Şeriat, 5/2161. İsnadı zayıftır.

Resûlullah (s.a.v) minberden indi ve onları oraya beraberinde çıkardı ve *‘Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihan sebebidir.’*¹⁸⁷ diye buyuran Allah doğru söylemiştir. *Ben bu iki bebeğe baktım, tökezleye tökezleye yürüyüp geliyorlar; dayanamadım, konuşmamı kestim ve onları buraya aldım.’* dedi.¹⁸⁸

17- Ebu Hureyre (ra) diyor ki:

“Gündüz vakti Resûlullah (s.a.v) ile birlikte günün bir vaktinde beraberce dışarı çıkmıştık, ne ben onunla ne de o benimle konuşuyordu. Böylece sessiz bir şekilde Benî Kaynuka çarşısına geldi. Sonra benden ayrılıp Fatıma’nın evine gitti ve *‘Küçükler nerede, küçükler nerde?’* diye seslendi. Biz de sandık ki, annesi onları yıkamak, gerdanlık takmak ve giydirmek için evde tutuyor. Çok geçmeden baktık ki, Resûlullah (s.a.v) her ikisini de kucaklamış hızlıca geliyor.”¹⁸⁹

18- Seleme bin Ekva rivayet ediyor, diyor ki:

“Ben, Hasan ve Hüseyin’le beraber, Resûlullah’ın alaca katırını sürdürdüm. Böylece kendilerine ta Resûlullah’ın hücreğine kadar alıp götürdüm. Biri önünde, biri de arkasındaydı.”¹⁹⁰

Bütün bunlardan babalar sevgiyi öğrensinler, çocuklarına karşı şefkati, onları kucaklamayı, bağrılarına basmayı öğrensinler diyedir. Bu anlatılanlarda çok dersler bulunmaktadır. Hz. Peygamber’in torunlarını sevmesi, merhameti ve onlarla oynamasında büyük dersler bulunmaktadır. Aynı zamanda burada nebevi bir irşat metodu da bulunmaktadır. Çocuğun yetişip gelişmesi ve kişiliği üzerinde etkin olabilecek birçok dersler vardır.

Burada şu çok önemli soruya da bir cevap bulunmaktadır: Çocuklara karşı şefkati nasıl sağlayabiliriz? Geleceğin büyük bir insanı olacak olan bunlara nasıl haklarını yerine getirebiliriz? İşte bu hadisler bizim tüm bu sorularımıza cevap vermektedirler, nasıl bir yol izlememiz gerektiğini bildirmektedirler. Eğer doğru yola ve apaçık bir nur üzerinde hareket edersek karşımıza çıkacak olan gerçek budur. Şöyle ki:

a- Çocuklarla İlk İletişim Öncelikle Öpücük Yoluyla, Onları Sevmek, Şefkatle Bağrımıza Basmakla Sağlanır

Çünkü öpücüğün çocuk üzerinde çok büyük etkisi vardır, derhâl onu harekete geçirir. Nitekim bu hareket onun öfkesini, kızgınlığı ve huysuzluğunu da dindirir. Bu, çocuk ile büyük arasında güveni de sağlar. Büyüklerin küçüklere karşı tevazuunu geliştirir ve çocuğun çevresiyle olan ilişkilerinde etkili olur. Kaldı ki her şeyden

187 Teğabun, 64/15

188 Acurri, Şeriat, 5/2162

189 Müslim, 4/1882-1883

190 Müslim, 2423

önce Mustafa (s.a.v)'den sabit olarak çocuklar konusunda bize gelen bir sünnet bulunmaktadır, bir metot vardır. Çocukları sevmek, Hz. Peygamber'e özgü bir nitelik-tir. Böyle bir nitelik sahibi olmak da bir lütuftur. Çünkü cennete girişin ve Allah'ın rızasını kazanmanın da yolu budur.¹⁹¹

b- İkinci Temel Prensip, Çocuklarla Oyun Oynamaktır

Konuya dair hadisler sunmuştuk. Hz. Peygamber'in çocuklarla oynaması ve şakalaşmasında çok dersler bulunmaktadır. Kimi zaman onları sırtına alıyor, kimi zaman onlarla şakalaşıp oynuyor. Nitekim ashabı da onu izlemişlerdir. Hatta Hz. Ömer, "Kişi ailesi içerisinde çocuk gibi olmalıdır." derken işte bu noktaya dikkat çekiyor. Zira Resûlullah (s.a.v), Hasan ve Hüseyin ile birlikte oyun oynardı.

Böylece çocukları katı yürekli olmaktan, sert çehre takınmaktan kurtulmayı öğrenirler. Hz. Peygamber'in çocuklarla münasebetinde bu gerçeği görebiliyoruz.¹⁹²

c- Üçüncü Temel Prensip, Çocuklara Hediye Sunmaktır

Çünkü hediyeleşmenin çocuklar üzerinde etkisi büyüktür. Bizzat Resûlullah'ın kendisi hayatından örnekler bunu gözlerimiz önüne sermiştir. Hz. Peygamber'in, Ebu'l Âs'ın kızı, Hz. Hasan'ın teyzesi kızı Umame'ye karşı davranışlarını öğrenmiş-tik. Nitekim Hz. Aişe'den gelen rivayette, Necaşi tarafından gönderilen hediye arası-nda çıkan bir yüzükteki taşı ona hediye etmesi bunun en bariz misalidir.¹⁹³

d- Dördüncü Temel Prensip, Çocukların Başlarının Okşanmasıdır

Resûlullah (s.a.v) çocukların başlarını sıvazlayarak onlara şefkat ve merhametin hazzını tattırıyordu. Ona varlığını ve çevresinde büyüklerini yer aldığı duygusunu veriyordu. Mus'ab bin Abdullah diyor ki:

"Abdullah bin Salebe, Hicret'ten dört yıl önce doğmuştu. Onu Resûlullah'a ge-tirdiler. O da onun başını sıvazladı. Mekke'nin fethinde de ona hayır duasında bu-lundu. Resûlullah (s.a.v) vefat ettiği sırada 14 yaşlarında bulunuyordu."¹⁹⁴

e- Beşinci Temel Prensip Çocukları Güzel Bir Şekilde Karşılaktır

Çocukları karşılarırken mutlaka güzel bir yüzle karşılanmalıdırlar. Bu karşılaş-maların en önemlisi de ilk karşılaşmalardır. Eğer çocuk güzel bir şekilde karşılanır-sa, bunun peşinden onunla diyalog ve konuşma güzel ve kolay geçer. Bu, onun kal-bini, gönlünü açar. Problemlerini açar ve neler beklediğini söyleyebilir. Bütün bun-

191 Menhecû't Terbiyyeti'l İslamiyyeti li't Tıfl, s. 179

192 Menhecû't Terbiyyeti'l İslamiyyeti li't Tıfl, s. 184

193 İbni Mace, sünen, 3644; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu'ş Şerife, s. 73

194 Müstedrek, 3/379

lar ancak çocuk güler yüzle karşılandığında ona güzellikle muamele edildiğinde görülür.¹⁹⁵

Abdullah bin Cafer diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) bir seferden döndüğünde, ailesinden olan çocukları onu karşılardı. Bir keresinde bir yolculuktan dönmüştü, benimle yarıştı, beni önüne aldı. Daha sonra Hasan ile Hüseyin de getirildi. Onları arkasına aldı. Böylece her üçümüz hayvan üzerinde olarak Medine’ye birlikte girdik.”¹⁹⁶

f- Altıncı Temel Prensip, Çocuklarla İlgilenip Onların Durumlarını Sorup Öğrenmektir

Çoğu zaman çocuklar yollarda tek başlarına yürürler ve yollarını kaybederler. Eğer ana ve babalar çocuklarına karşı ihtimam gösterirlerse, mümkün olan en hızlı bir şekilde onlar üzerinde titizlik gösterirlerse, işte bu hareket onlar üzerinde büyük bir etki bırakır. Oysa onları önemsememek veya durumlarıyla geç ilgilenmek onları hırçınlaştırır, elemelerini ve korkularını artırır. Bu yüzden çocuk her ne zaman bu türden bir yalnızlık yaşarsa üzüntüsü giderek artar. İşte bu nedenle Resûlullah (s.a.v) bunun için koşuşturur ve ashabına da bu konuda hızlı hareket etmelerini emir buyurur ve ashabına yollarda bu gibi durumlarda yardımcı olmaları için dağılmalarını söylerdi. Nitekim Hasan ile Hüseyin için bile tökezleyip düşmemeleri konusunda titizlik gösterirdi.¹⁹⁷

Taberani Selman’dan rivayet ediyor, demiş ki:

“Resûlullah’ın yanında idik. Ümmü Eymen yanına geldiler ve ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hasan ve Hüseyin kayboldular.’ Resûlullah (s.a.v), ‘*Gün ortasında mı?*’ diye sordu. Peygamber (s.a.v), yanındakilere, ‘*Hemen kalkın ve oğullarımı arayın.*’ buyurdu. Bunun üzerine orada bulunanlardan her biri bir tarafa dağılarak aramaya koyuldular. Ben de Resûlullah’ın bulunduğu yere doğru geçtim. Fazla bir zaman geçmedi ki, bir dağın eteğinde Hasan ile Hüseyin bulundular, bir diğerini kucaklamış hâldeydiler. Bir de baktılar ki bir yılan, kuyruğu üzerinde dikilmiş, ağzından ateş fışkırıyor.

Resûlullah hemen hızlıca oraya vardı. Yılan, Resûlullah’a seslenir gibi dönüp baktı ve sonra yoluna devam edip gitti ve ağaçların arasında kayboldu. Sonra Resûlullah (s.a.v) torunlarının yanına geldi ve onları ayırdı, sonra başlarını ve yüzlerini sıvazladı ve ‘*Babam ve anam yolunuza feda olası yavrular, her ikinize de Allah ne kadar ikramda bulunmuş.*’ dedi. Sonra onlardan birini sağ omzuna, birini de sol

195 Menhecû’t Terbiyyeti’l İslamiyyeti li’t Tıfl, s. 185

196 Müslim, 2428; Siyeru alâ min Nubela, 3/458

197 Menhecû’t Terbiyyeti’l İslamiyyeti li’t Tıfl, s. 186

omzuna alıp getirdi. Ben de, ‘Ne mutlu ikinize, ne güzel binitiniz var?’ dedim. Resûlullah (s.a.v) de, ‘*O ikisi ne güzel binicidirler, babaları ise onlardan da hayırlıdır.*’ buyurdu.”¹⁹⁸

Hasan ile Hüseyin yılandan korkuları sebebiyle birbirine sarılmışlar ve öyle kalmışlardı. Resûlullah hemen hızlı davranarak onların korkularını gidermiş, sonra da onları ayırmış ve daha sonra da başlarını, yüzlerini sıvazlayarak kendilerine hayır duasında bulunmuştur. En sonunda onları omuzlayarak ve bir de onları “Ne güzel binicidirler” türünden ifadelerle överek getirmiştir. Bu Resûlullah’ın onları çok sevmesinden, onlara düşkünlüğünden ve her iki torununa özen göstermesinden kaynaklanıyordu.¹⁹⁹

g- Yedinci Temel Prensip, Büyüklerin Küçüklerle ve Çocuklarla Oyun Oynamalarıdır

Resûlullah, lider peygamber ve komutan olmasına rağmen Hasan ve Hüseyin ile birlikte oyun oynardı. Bu, ana ve babanın sadece yavrularını eğitmek ve onları yetiştirmek içindi ve gerekliydi. Böylece onu örnek edinsinler ve çocuklarıyla oyun oynasınlar istiyordu.

Rivayete göre Resûlullah (s.a.v), Hasan ile Hüseyin’i cesaretlendirmiş. Nitekim İbni Abbas diyor ki:

“Hasan ile Hüseyin, Resûlullah’ın yanında yarışlırdı. Resûlullah, ‘*Kaç Hasan!*’ derken diğer taraftan da, ‘*Hüseyin yakala onu!*’ derdi.”

Hz. Aişe diyor ki:

“Ben Resûlullah’a, ‘Sen büyüğüne, Hasan’a arka çıkıyorsun?’ dedim. Resûlullah da, ‘*Çünkü Cebrail de Hüseyin’e, ‘Haydi Hüseyin, yakala onu!’ demektedir.*’ buyurdu.”²⁰⁰

Gelen zayıf bir rivayete göre Cafer bin Muhammed babasından rivayetle diyor ki:

“Resûlullah, cenazelerin bulunduğu yerde oturdu. Bu arada Hasan ile Hüseyin de geldiler ve birbiriyle yarışmaya başladılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), ‘*Haydi Hasan, haydi!*’ diye ona cesaret veriyordu. Hz. Ali de dedi ki: ‘Ey Allah’ın Resûlü! Hasan’dan yana mı çıkıyorsun?’ Bunun üzerine Resûlullah, ‘*İşte Cebrail de şurada aynı şeyi Hüseyin için, ‘Haydi, Hüseyin!’ diye onu destek veriyor.*’ buyurdu.”²⁰¹

198 Taberani, Mucem, 3/65, 2677; El-Mecma, 9/182. Raviler arasında Ahmed bin Raşit Hilali bulunuyor; bu ravi zayıftır. Nitekim El-Muğni kitabında Zehebi de zayıf olduğunu belirtmiştir.

199 Menhecû’t Terbiyyeti’l İslamiyyeti li’t Tıfl, s. 187

200 Siyeru alâ min Nubela, 3/266. İsnadı hasendir.

201 Siyeru alâ min Nubela, 3/284. Bunda ciddi manada zayıflık vardır.

Sen de görüyorsun ki, Hz. Peygamber (s.a.v) Hasan ve Hüseyin’le birlikte değişik oyunlar sergilemiştir. Hatta onları bu konuda ne derece övdüklerine de şahit olmaktadır. Bütün bunlar seni Hz. Peygamber’in çocuklarla oynarken yönlendirme ve eğitme amaçlıdır. O yılmadan usanmadan onlarla oyun sergilemiştir. Böylece çocukların büyüyüp gelişmelerini, bedence güçlenmelerini sağladı. Bunun sosyal, psikolojik ve ahlaki manada onlar üzerinde etkileri olacaktır.²⁰²

HZ. HASAN’IN HZ. PEYGAMBER’E BENZERLİĞİ

1- Ebu Halid diyor ki:

“Ebu Cuhayfe’ye, ‘Peygamber’i gördün mü?’ diye sordum. O da, ‘Evet, ona en çok benzeyen Ali’nin oğlu Hasan’dır.’ dedi.”

2- Ukbe bin Hâris diyor ki:

“Ben Ebubekir ile beraberdim. Ali’nin oğlu Hasan’ın yanına vardı ve onu omzuna aldı sonra da, ‘Yemin olsun ki, o Ali’den fazla Resûlullah’a benziyor.’ dedi. Bu sırada Ali de orada bulunuyordu, bunu duyunca gülmeye başladı.”²⁰³

Yine Ukbe diyor ki:

“Hz. Peygamber (s.a.v)’in vefatından birkaç gece sonra Ebubekir ile birlikte ikinci namazını kılmak üzere mescide gittim. Ali de yanı başında yürüyordu. Bu arada çocuklarla beraber oyun oynamakta olan Hasan’ın yanına vardı, onu omzuna aldı ve ‘İnanın o, Ali’den daha çok Peygamber (s.a.v)’e benziyor.’ dedi. Ali de duyunca güldü.”²⁰⁴

Biz Ebubekir ile Ali arasında gerçek sevginin, saygının ve bağlılığın varlığını görmüştük. Bu rivayetler de gösteriyor ki, ikisi hakkında söylenenlerin aslı yoktur.

3- Hani bin Hani’nin dediğine göre Ali demiş ki:

“Hasan, sinesi ile başı arasında kalan yer itibariyle Resûlullah’a en çok benzemektedir. Hüseyin ise, burnu altında kalan kısım itibariyle daha çok benzemektedir.”²⁰⁵

4- Asım bin Küleyb diyor ki:

“Babam bana anlatmıştı, o da Ebu Hureyre’den dinlemiş, Resûlullah (s.a.v) buyurmuş ki: **‘Beni rüyasında gören, kesinlikle beni görmüştür. Çünkü şeytan benim şeklime girmez.’** Babam dedi ki: ‘Ben bunu İbni Abbas’a anlattım ve Peygam-

202 Menhecu’t Terbiyyeti’l İslamiyyeti li’t Tıfıl, s. 209-216

203 Buhari, 3750

204 Tabakat, Sahabenin beşinci tabakası, 1/247. İsnadı sahihtir.

205 Tabakat, Sahabenin beşinci tabakası, 1/247. İsnadı zayıftır

ber'i rüyamda gördüğümü de ona söyledim.' O da, 'Gerçekten gördün mü?' diye sordu. Ben de, 'Evet, vallahi ben onu gördüm.' dedim. Görünce de Ali'nin oğlu Hasan aklıma geldi. O da, 'Vallahi, ben onu hatırladım, yürümesinde tıpkı onun gibiydi.' dedi. İbni Abbas dedi ki: 'Hasan, Resûlullah'a benzer.'²⁰⁶

5- Zübeyir'in Mevlası anlatıyor, diyor ki:

'Resûlullah'ın ehlibeyti arasından ona en çok benzeyen kimdir?' diye aramızda konuşuyorduk. Bu sırada Abdullah bin Zübeyir çıkageldi ve 'Ben size, onun ehlibeyti arasında ona en çok benzeyeni, onun tarafından en çok sevileni söyleyeyim: O Ali'nin oğlu Hasan'dır. Onu secde ederken gördüm, hayvanına binerken gördüm; tıpkı onun gibi secdeye varıyor ve onun gibi binitine biniyordu.' Ya da, 'Onun sırtını gördüm; nerede inerse, onun gibi iner. Yine onu rükûya varırken gördüm; o bu sırada ayaklarının arasını öylesine açardı ki, arasından geçilirdi.'²⁰⁷

6- Abdurrezzak diyor ki:

Bize Mamer Zühri yoluyla haber verdi. Bana Enes haber verdi, dedi ki: 'Ali'nin oğlu Hasan kadar Resûlullah'a benzeyen bir başka kimse yoktur.' Yine ondan gelen rivayete göre diyor ki: "Yüzü itibariyle onlar arasında Peygamber (s.a.v)'e en çok benzeyen Hasan'dır."²⁰⁸

7- Hz. Fatıma (ra)'nın anlattığına göre, kendisi, Resûlullah'ın ölüm hastalığındaki rahatsızlığı sırasında Hasan ile Hüseyin'i Resûlullah'a götürmüş ve ey Allah'ın Resûlü! İşte iki oğlun, onlara bir şeyler miras bırak.' demiş. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), '**Hasan için olana gelince, ben ona miras olarak heybetimi, seyitliğimi bıraktım. Hüseyin'e de cesaretimi ve cömertliğimi bıraktım.**' buyurur.'²⁰⁹

8- Ebu Müleyke diyor ki:

'Fatıma, oğlu Hasan ile oynarken, 'Benim oğlum, Ali'ye değil, Resûlullah'a benziyor.' diyordu.'²¹⁰

9- Yine Resûlullah'a benzetilenlerden olmak üzere Cafer bin Ebu Talib, Hz. Hasan Ebu Süfyan bin Hâris, Kusem bin Abbas, Saib bin Ubeyd bin Abd Yezid Haşim bin Abdulmuttalib sayılmaktadır.²¹¹

10- Ebu İshak, Hubeyre bin Yerim'den dinlemiş, o da Ali'den duymuş, Ali demiş ki:

206 Tabakat, Sahabenin beşinci tabakası, 1/248. İsnadı hasendir

207 Tabakat, Sahabenin beşinci tabakası, 1/249. İsnadı zayıftır.

208 Adevi, Sahihu'l Müsned min Fedaili's Sahabe, s. 263; Zehairu'l Ukba fi Menakibi Zevi'l Kurba, s. 221

209 Şeyh Osman el-Hamis, El-Ehadisu'l Varide bişeni's Sibteyn, s. 287-289 Yazar Osman diyor ki: "Bu hadisnin ciddi manada zayıf olduğu ortadadır. Çünkü ravileri arasında Muhammed bin Hamid ile İbrahim bin Ali bulunmaktadır."

210 Mecma, 9/176. Ravileri arasında Zem'a bin Salih bulunuyor; leyyindir.

211 Et-Tebyin fi Esbabi'l Kureşyyin, s. 102

“Kim, boynu ile yüzü ve saçları bakımından Resûlullah’a en çok benzeyen birine bakmakla mutluluk duymak istiyorsa, Ali’nin oğlu Hasan’a baksın. Kim de boynu ile topukları arasına kadar yaratılışça en fazla Resûlullah’a benzeyen biri görmekle sevinmek isterse, o da Ali oğlu Hüseyin’e baksın.”²¹²

CENNETİN İKİ SEYİDİ HASAN VE HÜSEYİN

1- Huzeyfe diyor ki:

“Annem benden ne zamandan beri Resûlullah ile görüştüğümü sordu. Ben de, şu ve şu vakitlerden beri, diye söyledim. Bana, hakaret etti ve dil uzattı. Ben de kendisine, ‘Beni bırak, ben Peygamber’e gidip onunla birlikte akşam namazını kılacağım. Sonra da ondan hem benim için ve hem de senin için mağfirette bulunması isteyip onun bu duasını almadıkça oradan ayrılmayacağım.’ dedim. Hemen oradan ayrılıp Hz. Peygamber’e geldim, onunla birlikte akşam namazını kıldım. Peygamber (s.a.v) yatsıyı da kıldırdı, sonra oradan ayrıldı. Ben de kendisini izledim. Bu arada bir durum meydana geldi, ona seslendi. Sonra yoluna devam etti. Ben de kendisini izledim. Derken sesimi işitti. Bunun üzerine **‘Kim o?’** diye seslendi. Ben de, ‘Huzeyfe’ dedim. **‘Ne istiyordun?’** dedi. Ben de durumu kendisine aktardım. Peygamber de, **‘Allah seni de, anneni de bağışlasın.’** dedi.

Sonra bana, **‘Az önce bir şey oldu bana, gördün mü?’** diye sordu. Ben de ‘Elbette gördüm.’ dedim. Bana dedi ki: **‘O, bir melekti; bu gecedен önce hiç inmiş değildi. Rabbinden bana selam vermek üzere izin istemiş ve bana, Hasan ile Hüseyin’in cennet gençleri ehlinin iki seyidi, beyefendileri olacaklarını, Fatıma’nın da cennet kadınlarının hanımefendisi olacağı müjdesini verdi.’**²¹³

2- Ebu Said Hudri diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v), **‘Hasan ile Hüseyin cennet gençlerinin iki beyefendisi olacaklar.’** diye buyurdu.”²¹⁴

3- Hakem bin Abdurrahman babasından, babası da Ebu Said Hudri’den aktarıyor. Resûlullah (s.a.v) buyurmuş ki:

‘Hasan ile Hüseyin cennet gençlerinin iki beyefendisi olacaklar. Ancak iki teyze çocuğu İsa ile Zekeriya oğlu Yahya başkadır.’²¹⁵

Adı geçen Şeyh Osman bu hadisler hakkında geren incelemeyi yapmış ve bu rivayetlerin on altı sahabe yoluyla geldiğini açıklamıştır.²¹⁶

212 Acurri, Eş-Şeriatu, 5/2146

213 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 5/391

214 Şeyh Osman el-Hamis, El-Ehadisu’l Varide bişeni’s Sibteyn, s. 182. Hasen ligayrihidir.

215 Acurri, Eş-Şeriatu, 5/2144. İsnadı hasendir

216 Şeyh Osman el-Hamis, El-Ehadisu’l Varide bişeni’s Sibteyn, s. 211

Diyor ki, bu hadis konusunda Ahmed bin Hanbel'e de sorulmuş, o da sahih olduğunu belirtmiştir. İbni Kesir de ilgili eserinde buna yer vermiş ve tüm isnatlarının zayıf olduğunu söylemiştir. Zehebi de hadis birçok tariklerden geldiği için, "Biri ötekini takviye eder durumdadır" diyor.

Daha sonra yazar Osman diyor ki:

"Gördüğüm kadarıyla bu hadis imamlarının görüşleri arasında ortak yol bulunabilir. Evet, durum esasen İbni Kesir'in söylediği gibidir. Hadisin tüm isnatları zayıftır. Kimisi de hasendir, bazıları hasen ligayrihidir. Ancak hepsi de birbirini takviye etmektedirler. Nitekim Hafız Zeheb de böyle demektedir. Netice itibarıyla hadis sahihtir. Ahmed bin Hanbel de sahih olduğunu söylemekle birlikte, hadis sahih ligayrihidir. En iyisini Allah bilir.

O İkisi Benim Dünyadaki Reyhanlarımdır

Ebu Nuaym diyor ki:

"Abdullah bin Ömer'den işitmişim, ona, ihramlı olan kimsenin sinek öldürmesi hakkında soru sormuş. Şube diyor ki: "Sanıyorum ki, onlar sinekleri öldürüyorlardı. Dediğine göre Iraklılar, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızının oğlunu öldüren sinekten soruyorlardı. Peygamber (s.a.v) iki torunu için buyurmuş ki: **'Onlar dünyada benim reyhanlarımdır.'**"²¹⁷

Hasan'dan, o da Ebu Bekre'den rivayet ediyor, demiş ki:

"Ben, Hasan ile Hüseyin'i gördüm. Resûlullah (s.a.v) namaz kılarken onlar onun sırtına atlayıp duruyorlardı. Resûlullah da, düşmesinler diye, yere sağlam basıncaya dek onları elleriyle tutuyordu. Namazını kılınca, onları kucağına alıyor, başlarını sıvazlıyor ve **'Benim bu iki oğlum dünyanın reyhanlarıdır. (Güzel kokan iki gülüdürler.)'** diyordu. Daha sonra cemaate dönerek onlara, **'Benim bu oğlum seyittir. Yüce Allah'ın onun sebebiyle iki büyük toplumu ahir zamanda barıştıracak sulhu sağlayacağını umut ederim.'**"²¹⁸

Muhammed bin Hüseyin el-Acurri diyor ki: "Bununla Hz. Hasan'ı kastediyor."²¹⁹ Ebu Bekre de diyor ki: "Peygamber (s.a.v) namaz kılarken, secdeye vardığında hemen Hasan gelip sırtına atlardı. Peygamber (s.a.v) başını secdeden kaldırıncaya, onu sırtından alır, onu yavaşça yere bırakırdı. Yine secdeye vardığında, o yine üzerine atlardı. Resûlullah, namazını bitirince, onu kucağına alır ve öperdi. Bunun üzerine birisi kendisine, 'Sen bu çocukla böyle oynuyor musun?' der. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), **'O ikisi benim iki kokulu güüm, reyhanlarımdır. Umulur ki,**

217 Buhari, 3753

218 İbni Hibban, Sahih, 6964

219 Acurri, Eş-Şeriatu, s. 5/2157

Allah onun sayesinde Müslümanlardan iki büyük toplumun arasını ıslah edecektir.' diye cevap verir."²²⁰

Dünyada ve Ahirette Seyit Olması

Resûlullah (s.a.v) Hz. Hasan'ın yerini ve onun konumunu açıklayıp ilan ederek belirlemişti. Hem de toplum ortasında bunu birkaç defa açıkça belirtmişti. Bu konuda gelen rivayetler tevatür derecesindedir. Mesela, **"Benim bu oğlum seyittir."** gibi ifadeleri çoktur.

İbni Abdulber diyor ki:

"Hz. Peygamber'den gelen sahih rivayetler, Hz. Hasan ile ilgili olarak sayısız denecek derecede çoktur. Mesela, **'Benim bu oğlum seyittir. Umulur ki Allah, onun sayesinde Müslümanlardan iki büyük cemaatin arasını ıslah edinceye kadar yaşatacaktır.'**"²²¹

Bu hadisi sahabeden birkaç kişi rivayet etmişlerdir. Bu konuda Ebu Bekre'den²²² konuya dair gelen rivayette, **"O ikisi dünyada benim iki reyhanımdırlar."** şeklindedir. Allah Resûlü tarafından "Seyit" diye isimlendirilen birileri hakkında ben bir şey diyemem.²²³

Ebu Bekre diyor ki:

"Ben, Resûlullah (s.a.v) minberde iken şöyle buyurduğunu dinledim: Hasan o esnada onun yanında oturmuş, insanlar bir o tarafa bir bu tarafa olmak üzere bakınıp duruyordu. **'Benim bu oğlum seyittir. Umulur ki sayesinde iki büyük İslam toplumu barış yapacaktır.'**"²²⁴

Bu hadis aynı zamanda Hz. Hasan ile ilgili bir noktaya önemle dikkat çekmektedir. O da, Hz. Peygamber tarafından, "Seyit" olarak haber verilmesi meselesidir.

İbni Esir diyor ki:

"Seyit' demek, 'halim, yumuşak huylu kimse' demektir; Resûlullah burada bunu murat etmiştir. Çünkü hadisin bütününde şu ifadeler bulunmaktadır: **'Doğrusu Allah onun sayesinde iki büyük İslam toplumu barış yapacaktır.'**"²²⁵

Tuhfetu'l Ahvezi'de yer aldığına göre, deniliyor ki:

220 Acurri, Eş-Şeriatu, s. 5/2157. İsnat yönünden hasendir.

221 Müsned, 5/51. Buhari de benzerini rivayet etmiştir. 3/244

222 Burada adı geçen Ebu Bekre ile Hz. Ebubekir karıştırılmamalıdır. İki ayrı kişilerdir. Ebubekir ilk halifedir, Aişe'nin de babasıdır. Bu sadece bir sahabidir.

223 El-İstiab, 1/437

224 Buhari, Fedailu's Sahabe, 3746

225 İbni Esir, En-Nihaye fi Garibi'l Hadis, 3/417

“Seyitlik meselesi, üstün olmaya has bir şey değildir Bilakis o, kavmin başına geçen demektir. Bunun çoğu da ‘Sadad’ gelir. Kelime kök olarak ‘Su’ded’ sözcüğünden alınmadır. Yine bir diğer yoruma göre ise, bu ‘Sevad’ kelimesinden alınmadır. Çünkü halktan büyük bir kitleye hükmetmektedir. Umulur ki Allah onun sayesinde, iki büyük cemaat arasını, hem de bir cemaatin iki katı fazlası olarak ıslah edecektir. Bu da fırka demektir.”²²⁶

Resûlullah (s.a.v) iki fırka veya grubu, “Büyük iki fırka veya topluluk” diye ni-telemiştir. Nitekim *Buhari*’de de böyledir.²²⁷

Çünkü o dönemde Müslümanlar iki gruba veya fırkaya ayrılmışlardı. Birisi Hz. Hasan’ın tarafında yer alırken, diğeri de Muaviye tarafında bulunan fırka idi. Bu durum, Hz. Peygamber (s.a.v)’in büyük bir mucizesidir. Çünkü haber verdiğini de üzerinde büyük iki kitle arasında barış sağlanmıştı.

İşin aslı şudur: Hz. Ali (ra) Murâdîli Abdurrahman İbni Mülcem tarafından cuma günü yani cumartesi gecesi bıçaklanarak yaralanınca pazar gecesi vefat etmiştir. Hicret’in 40. senesi Ramazan ayının son gecesinde ölüm gerçekleşmişti. Bunun üzerine Ramazan ayında oğlu Hz. Hasan’a halife olması için biat edildi. Ancak Hz. Hasan bu konuda günlerce oturup düşündü. Sonra gördü ki halkın bir kısmı kendi yanında yer alırken diğeri bir kısmı ise Muaviye tarafında yer almaktadır. Bu yüzden işler pek de düzgün gitmemektedir.

Bu nedenle Müslümanların arasını bulmak ve akan kanı durdurmak istedi. Bu amaçla Hicret’in 41. senesi Rebiülevvel ayının beşinde, bir görüşe göre Rebiülahirde halifelîği ona teslim etti. Gerçi Cemadilula ayında halifelîği Muaviye’ye bıraktığı görüşleri de bulunmaktadır. Hz. Hasan yaklaşık altı ay kadar hilafet makamında bulunmuştur. Bu nedenle bu seneye, “Cemaat Yılı” adı verilmiştir. İşte bu olay, Hz. Peygamber (s.a.v)’in, “**Umulur ki, Allah onun sayesinde iki büyük cemaatin arasını ıslah edecektir.**” diye haber verdiği olaydır.²²⁸

Bu hadis, peygamberlik alametlerinden bir alamettir ve Hz. Hasan’ın da önemi belirten bir menkıbedir. Çünkü o bunu, dünya nimetinin azlığı sebebiyle veya lezzeti yönüyle veya herhangi bir sebepten ötürü değil, sadece Allah katında var olmanın elde etmek ve Müslüman kanını durdurmak için bunu yapmıştır. Bu nedenle o, sadece dinin önemi ve ümmetin maslahatı gereği bu işi bırakmıştır.

Said bin Ebu Said diyor ki:

“Biz Ebu Hureyre’nin yanındaydık. Derken Hasan oraya geldi. Bize selam ver-

226 Tuhfetü’l Ahvezi, 1/277

227 Buhari, Fedailü’s Sahabe, 3746

228 Askalani, Fethü’l Bâri, 13/66

di, biz de selamını aldık. Ebu Hureyre ise, onu tanımadı ve geçip gitti. Bunun üzerine biz kendisine, ‘Ey Ebu Hureyre, bize selam veren bu zat, Ali’nin oğlu Hasan’dır.’ dedik. Hemen kalktı, onun yanına vardı ve kendisine, ‘Ey seyidim!’ diye seslendi. Ben de kendisine sen ona, ‘Seyidim’ diye sesleniyorsun, neden?’ diye sordum. O da, ‘Resûlullah’tan şöyle söylediğini dinlemiştim:

‘O kesinlikle seyittir.’²²⁹

Cabir bin Abdullah demiş ki:

“Kim cennet gençlerinin seyidine bakarak mutluluk duymak istiyorsa, Ali oğlu Hasan’a baksın.”²³⁰

Hız. Hasan ile Hız. Hüseyin’in cennet gençlerinin seyitleri oldukları konusunda bize çok sayıda sahabe rivayet olarak haber vermişlerdir. Bunun da nedeni, konunun Resûlullah tarafından çokça söz konusu edilmesinden veya bunu büyük bir topluluk içerisinde dile getirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu haberi bildirenler arasında Abdullah bin Ömer, Abdullah bin Mesud, Cabir bin Abdullah, Hız. Ömer, Hız. Ali, Usame bin Zeyd, Kurre bin İyas, Malik bin Huveyris, Bera bin Azib ve Ebu Hureyre ve isimlerini sayamadığımız bunlar gibi daha başkaları yer almaktadırlar.²³¹

Her Türli Şeytandan, Rahatsızlık Veren Her Tür Zehirli Canlıdan ve Kınayıcı Her Türli Nazardan Sana Sığınırım

İbni Abbas (ra) diyor ki:

“Peygamber (s.a.v)’in yanındaydık; kendisi Hasan ile Hüseyin’i Allah’a sığındırıyordu, muhafazası için duada bulunuyordu ve diyordu ki: **‘Sizin ikinizin atası İbrahim (as) da o kelimelerle İsmail ve İshak’ı Allah’a sığındırıyordu. Allah’ın tam olan kelimeleriyle her şeytandan ve her zehirli ve zararlı canlıdan, kötüyeyici ve kınayıcı her türlü gözden, nazardan sana sığınıyorum.’**²³²

İbni Abbas diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) Hasan ile Hüseyin’i Allah’a sığındırıyor ve şöyle dua ediyordu: **‘Allah’ın tam olan kelimeleriyle her şeytandan ve her zehirli ve zararlı canlıdan, kötüyeyici ve kınayıcı her türlü gözden, nazardan her ikinizi sana sığındırıyorum, sana havale ediyorum.’** Bu şekilde dua buyurduktan sonra şöyle buyurdu: **‘İş-**

229 Müstedrek, 3/169. Hâkim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de buna katılmıştır. Taberani, 2596; Heysemi de, El-Mecma eserinde (9/178) bunun ricalinin sika olduğunu belirtiyor.

230 İbni Hibban, Sahih, 15/421-422, Menakıbu’l Hasan. İbni Kesir de El-Bidaye ve’n Nihaye kitabında zikretmiş, isnadından söz ederken, “Sakınca bulunmamaktadır” demiştir.

231 Bak. Mecmau’z Zevaid, 9/183; Mucemu’l Kebir, 3/24; Ed-Devhatu’n Nebeviyyetu’s Şerife,s. 81

232 Buhari, 3371

te İbrahim de, İshak ile İsmail'i bu şekilde dua ederek Allah'a havale ediyordu." Allah'ın selamı hepsinin üzerine olsun.²³³

İşte bu öyle bir tedavi yöntemidir ki, sadece peygamberî tıp çocuklar için bu manada çaredir. Bu da, çocukların sağlığını korumak için korunması gereken önemli temel direklerden biridir. O (s.a.v) Hasan ile Hüseyin'i böyle tedavi ederdi.²³⁴

Bu hadiste çok önemli bir noktaya dikkat çekiliyor. O da anne ve babanın çocukları için dua etmeleri meselesidir. Çünkü bunun onlar için çok faydaları bulunmaktadır. Çocuklar için sağlık, afiyet, bereket istenmektedir. Bu, işin anne ve babalarını ilgilendiren yönüdür.

Bir başka yönü ise, Allah'tan onları şerre bulaştırmamasını, haset, kin ve nefret gibi kötü duygulara sahip kılınmamasını istemektir. Allah'ın izni onların şeytanın ve bunun dışında kötülüğü dokunabileceklerin kötülüklerinden Allah'a sığınma talebinde bulunulmalıdır. Kaldı ki bütün bunların üzerinde dua ibadetin özüdür. Çünkü Resûlullah (s.a.v) de böyle buyurmuştu. Bu durumda tek başvurulacak merci Allah olduğu şuurunu geliştirecektir. Bir tek Allah fakirliğin, yoksulluğun önüne geçer ve kuluna istediğini verebilir. Bir başka güçten yarar ve beklenti içinde olunmalıdır. Zaten İslam'ın en temel hedeflerinden biri de budur.

Hz. Hasan Tarafından Rivayet Olunan Hadisler

Müslümanların en başta üzerinde ittifak ettikleri gerçek, insanları Yüce Allah'ın rızasına götürecektir olan ve onlara öğretecek olan ilmin ve bilgin yegâne temeli sadece ve sadece Kur'an'ı Kerim'dir. Bir de Resûlullah'ın söz, fiil ve takrirlerinden ibaret olarak gelen gerçek rivayetlerdir. Bunun adına "Sünnet-i Nebeviye" denmektedir. Bu ise asırlar boyu ancak nakil, rivayet ve haberler yoluyla bize kadar ulaşabilmektedir.

İlim ve marifet ehli ravilerin isimlerini tespit konusu olsun, onların hayat hikâyeleri ve durumları olsun hepsi bu ilim dalına yönelmişler ki, böylece iki önemli durumu pekiştirmek dilemişlerdir. Bir de her ravinin rivayetindeki derecesi nedir ne değildir, bilinsin istemişlerdir. Bu nedenle her ravi işte bu iki mizan yani terazi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Adil Olmaları

Yani adalet vasfına sahip olmalarıdır. Bu, o kimsenin hayattaki davranış ve tutumları, dürüst olup olmaması, iyi hâlde yaşaması, haramlardan uzak durması ya-

233 Tirmizi, 2060. Hadis hasen sahihtir.

234 Menhecû't Terbiyyeti'n Nebeviyyeti'ş Şerife li't Tıfl, s. 248

nında farzları kesin olarak yerine getirmesi, adam gibi adam olması, süs ve debdebeden kaçınmasıdır.

Zapt Yönü

Rivayet ettiği hadisi gereği gibi zapt altına almış olması, naklettiği nassı eksiksiz olarak aktarması ve onun ne manaya geldiğini bilmesi, gerek hafıza yoluyla olsun ve gerekse yazım yoluyla olsun, onları tespit etmiş olması gerekir. Ya da hem hafızası ve hem yazımına güvenle her ikisini de kullanır olmasıdır.

Bu anlatılan özellikler kesin olarak sahabe dışında her ravide olması gereken bir vasıftır. Hz. Peygamber'in sünnetini nakleden her ravi tüm bu özellikleri taşımaktadır. Çünkü sahabe (Allah onlardan razı olsun) Resûlullah'tan risalet mesajını bizzat alanlardır. Bu nedenle Resûlullah onları bizzat kendisi yetiştirmiştir.

Ehlibeyt'ten olan asil imamlar (Allah onlardan da razı olsun) ise hadis ve rivayet âlimlerince takdire değer olarak görülmektedirler. Çünkü onların rivayetleri, bizzat Allah Resûlü'nden alınmış olan rivayetlerdir ki onlar adalet ve itkan sahibi kimselerdir. Mü'minlerin Emîri Hz. Ali ve çocukları Hasan ile Hüseyin sahabenin en değerlilerindendirler. Bu itibarla onlar adalet üstü insanlar olup haklarında soru sorma gereği bile yoktur. Çünkü onlar sahabenin sadatıdır.

Ebu'l Hasan, Mü'minlerin Emîri Ali (ra), Endülüslü Bakîy bin Mahled (vefatı H 276/M 889) müsned eserinde ondan rivayette bulunmuştur ki bu, İslam'daki müsnedler içerisinde en geniş kapsamlıdır. İçerisinde 586 hadis bulunmaktadır.²³⁵

Nitekim Ahmed bin Hanbel de (H 241/M 855) müsned eserinde ondan rivayette bulunmuştur. Bu eser mevcut olup, tariklerin tekrarı ile birlikte bu müsned eserde Hz. Ali'den rivayetle yer alan rivayetlerin sayısı 819 adettir. Kaldı ki *Kütüb-i Sitte* sahipleri de yani Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizî, Nesai ve İbni Mace ondan hadis tahrir etmişlerdir. Bu hadislerin de sayısı 322 adettir.

Buhari ile Müslim bu hadislerin 20 adedinde ittifak etmişlerdir. Ayrıca sadece Buhari bunlardan ayrı olarak 9 hadis, Müslim de ayrı olarak 15 hadis rivayet etmiştir.

Bu hadislerde hemen ihtiyaç duyulan her konuya ait bilgi, hayatın her alanıyla ilgili akait, ahkâm, tefsir ve daha başkaca ilimlere dair rivayetler yer almaktadır.²³⁶

Raşit Halifeler içerisinde Hz. Ali en çok hadis rivayet eden olarak görülür. Bunun sebebi, onun halifeler içerisinde en son vefat etmiş olması sebebiyledir. Onun zamanında yetişen birçok Tabiin talebesi ondan birçok şeyler sorup öğrenmeleri so-

235 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu's Şerife, s. 139; Mukaddimetu Müsnedi Bakî bin Mahled, s. 80

236 El-Mizzi, Tuhfetu'l Eşraf bi Marifeti'l Etraf, 7/346; Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu's Şerife, s. 140

nucu olmuştur. Bir de birçok konuları içeren ve çözüm getiren rivayetler olması sebebiyle yaygınlık kazanmıştır. Böylece nezahet ve dikkatle ondan hadis nakletmişlerdir.²³⁷

Oğlu Hasan da doğal olarak bu konuda babasından çok faydalanmıştır. Dede-sinden faydalanmasına gelince, bilindiği gibi Hz. Peygamber (s.a.v) vefat ettiğinde Hasan henüz küçük yaşta idi. O da öteki küçük yaştaki sahabeler gibi dedesinden bazı şeyler hatırlayıp aktarmıştır. Örneğin İbni Abbas ve Mahmud bin Rebi gibi.

Hz. Hasan dedesinden, babasından ve annesinden bir şeyler hıfzetmiş olup, kendisinden de oğlu, Hasan oğlu Hasan rivayette bulunmuştur. Ayrıca Süveyd bin Gafele, Ebu'l Havra es-Sadi, Şabi, Hubeyre bin Yerim, Asbağ bin Nebate, Müseyyeb bin Necebe rivayette bulunmuşlardır.²³⁸

Yine Bakıy bin Mahled de müsned eserinde ondan rivayete Resûlullah'a varan 13 hadis rivayet etmiştir.²³⁹

Ahmed bin Hanbel de müsned eserinde ondan olmak üzere 10 adet hadise yer vermiştir. Hz. Hasan'dan rivayete dört sünende 6 hadis yer almaktadır.²⁴⁰ İşte o hadislerden birkaçı:

1- Ebu'l Havra, Hasan bin Ali'den rivayet ediyor, diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v) kunut duamda okumam için bana birtakım kelimeler, bir dua öğretti: *'Allah'ım, hidayette kıldıklarınla birlikte beni de hidayette kıl. Afiyette kıldıklarınla beni de afiyette kıl. Kendine yönlendirdiklerine beni de yönlendir. Verdiklerini hakkımda bereketli kıl ve hüküm verdiğin şeylerin şerrinden beni koru. Çünkü hükmü sen verirsin, kimse senin üzerinde hüküm veremez. Kaldı ki senin kendine dost edindiklerin zelil olmaz. Sen mübarek ve yücesin, ey Rabbi-miz!*”²⁴¹

Burada beşerin efendisinin Hz. Hasan'a öğretme konusunda ne kadar hassas ve titiz davrandığını görmekteyiz. Ona Allah sevgisini, Allah'a kulluğu, dua etmesi, sadece bir ve tek olan, eşi ve ortağı olmayan Allah'tan istekte bulunmasını öğretmiştir. İşte gerçek manada tevhit budur. Bu nedenle her Müslüman'ın hayatında bunu gerçekleştirmesi, çocuklarını bununla eğitmesi farzdır.

2- Hubeyre diyor ki:

237 Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu'ş Şerifetu, s. 140

238 Siyeru alâ min Nubela, 3/246

239 İbni'l Cevzi, Telkihu Ehli'l Eser fi Uyuni't Tarihî ve's Siyer, s. 369

240 Ahmed Müsned, 3/167 (Tahkik Ahmed Şakir); Müsnedu Ehli'l Beyt (Tahkik Abdullah el-Leyi el-Ensari, s. 25); Ed-Devhatu'n Nebeviyyetu'ş Şerife, s. 142

241 Müsned, 3/168. Ahmed Şakir hadisin isnat yönünden sahih olduğunu söylüyor.

“Ali’nin şehit edilmesinden sonra Hasan bize hitabede bulundu ve şöyle dedi: ‘Dün aranızdan biri ayrıldı. Öncekilerden ilimde onu geçen olmamıştır. Sonradan gelecek olanlar da ona yetişecek değillerdir. Resûlullah (s.a.v), Cebrail onun sağında ve Mikail de solunda yer aldığı bir şekilde ona sancağı verip, gideceği yere fethetmeden dönmek kaydıyla onu savaşa sancakla gönderdi.’”²⁴²

3- Amr bin Habeşi anlatıyor, diyor ki:

“Hasan bin Ali, Ali’nin öldürülmesinden sonra bize seslendi ve şöyle konuştu: ‘Dün aranızdan biri ayrıldı. Öncekilerden ilimde onu geçen olmamıştır. Sonradan gelecek olanlar da ona yetişecek değillerdir. Eğer Resûlullah (s.a.v), onu gönderir ve eline de sancağı verdiyse, o orayı fethetmedikçe geri dönmezdi. Ben altın ve gümüş olarak onun sadece 700 dirhem bıraktığını gördüm. Onu da ailesine hizmet eden hizmetçi için tutuyordu.’”

4- Muhammed bin Ali, Hasan bin Ali’den rivayet ediyor:

“Yanlarından bir cenaze götürülmüş. Herkes ayağa kalkmış ve o kalkmamış. Bunun üzerine Hasan ona demiş ki: ‘Ne yapıyorsunuz? Oysa Resûlullah, Yahudi rüzgârından rahatsızlık duyduğundan ayağa kalkardı.’”²⁴³

5- Ebu’l Havra es-Sadi diyor ki:

“Ali’nin oğlu Hasan’a, ‘Resûlullah’tan neler hatırlıyorsun?’ diye sordum. O da dedi ki: ‘Şu olayı hatırlıyorum. Bir keresinde zekât olarak getirilen hurmalardan ağzıma bir hurma almıştım. Resûlullah (s.a.v) onu salyama birlikte ağzımdan çıkarıp hurmaların arasına attı. Orada bulunanlardan biri, ‘Ne olacak, bir hurma yeseydi ya?’ dedi. Resûlullah da, ‘**Biz sadaka (zekât) malı yemeyiz.**’ buyurdu.”

Hasan diyor ki:

“Resûlullah şöyle buyururdu: ‘**Sana şüphe vereni bırak, şüphe vermeyene bak. Çünkü sadaka huzurdur, yalan ise şüphe.**’” Yine devamla dedi ki: “Resûlullah (s.a.v) bize şu duayı öğretirdi:

‘Allah’ım, hidayette kaldıklarınla birlikte beni de hidayette kıl. Afiyette kaldıklarınla beni de afiyette kıl. Kendine yönlendirdiklerine beni de yönlendir. Verdiklerini hakkımda bereketli kıl ve hüküm verdiğin şeylerin şerrinden beni koru. Çünkü hükmü sen verirsin, kimse senin üzerinde hüküm veremez. Kaldı ki senin kendine dost edindiklerin zelil olmaz.’ Çoğu zaman şöyle derdi: ‘Sen mübarek ve yücesin ey Rabbimiz!’”²⁴⁴

242 Ahmed, Müsned, 3/167, 168. İsnadı sahihtir.

243 Ahmed, Müsned, 3/167-169. İsnadında inkıta vardır.

244 Ahmed, Müsned, 3/167-169. İsnadı sahihtir.

Resûlullah'ın bu hadisini verirken, Resûlullah'ın ehlibeyti ile ilgili bir gerçeği de öğrenmiş oluyoruz. Onlara sadaka helal olmaz. Sadaka iki türdür. Birisi farz olan sadakadır ki; bu, zekâttır, diğeri de nafile olan sadakadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Onların mallarından sadaka al ki, onunla kendilerini günahlarından temizleyesin ve onları arıtıp yüceltesin.” (Tevbe, 103)

Tefsir bilginleri burada sözü edilen sadaka, farz olan zekât demektir. Esasen sadakanın her iki çeşidinin de Resûlullah'a helal olmadığına dair herhangi bir şüphe yoktur. Farz olan zekât Resûlullah'a ve ehlibeytine ne kadar haram ise, nafile olan sadaka da öylesine haramdır.

Ancak nafile sadakanın helal olup olmaması konusunda bir ihtilaf bulunmaktadır. İmam Şafii bu konuda iki görüş ileri sürmektedir. Bunlardan en sahih olan görüşü, haram olduğudur.

Hz. Peygamber'in kendisine ve ehlibeytine sadaka veya zekâtın haram oluş sebebine gelince, Resûlullah (s.a.v) uzunca bir hadisinde bunu açıklamıştır. O hadislerinden şu ifadelerini bir görelim:

“Muhammed'in ailesine sadaka almak doğru olmaz. Çünkü o, insanların kirlerinden ibarettir.”²⁴⁵

İmam Nevevi, Müslim şerhinde bu hadisi açıklarken diyor ki:

“Burada yer alan ‘insanların kiridir’ ifadesi ile demek istenen şey, zekât ile onların ve nefislerinin mallarının temizlenip arındırılmasıdır. Nitekim Yüce Allah söyle buyurmaktadır:

“Onların mallarından sadaka al ki, onunla kendilerini günahlarından temizleyesin ve onları arıtıp yüceltesin.” (Tevbe, 103)

Bu, tıpkı eldeki kirleri gideren yıkama suyu gibidir. Burada onları temizlemek vardır, onların konumlarının üstünlüğü vardır. Onların temizliğine verilen büyük önem vardır.”²⁴⁶

Bu nedenledir ki onlar, ne Resûlullah'ın zamanında ve ne de sonrasında olsun sadaka almazlardı. Onlar paylarını elde edilen ganimetlerin beşte birinden alırlardı. Çünkü Allah Teâlâ buyuruyor ki:

“Bir de bilin ki ganimet aldığınız herhangi bir şeyin mutlaka beşte biri Allah içindir ki o, Peygamber'e ve ona yakınlığı olanlarla, yetimler ve miskinlere ve yolda kalmışlardır. Eğer siz Allah'a iman etmiş ve o hak ile batılın ayrıldığı günü, o

245 Müslim, 1072

246 Nevevi, Müslim şerhi, 7/183-187

iki topluluğun çarpıştığı gün kulumuza indirdiklerimize iman eylemiş iseniz, bunu böyle bilin; Allah her şeye kâdirdir! ” (Enfal, 41)

Tefsir âlimleri diyorlar ki:

“Ayette yer alan ‘Ve li’r resûli’ ifadesi ile demek istenen şey, ‘Humus’ denen ‘beşte bir’den olan payıdır. Bu, Resûlullah’a ve onun yakınlarına verilecektir.”

Âlimlerin, zekât ile ilgili olarak hadiste yer alan “Al” kelimesinden murat ve onlarla tahdit konusunda iki görüş bulunmaktadır:

Ebu Hanife, İmam Malik ve İmam Ahmed’in de bir görüşüne göre, bundan maksat sadece Haşimoğullarıdır ki, onlar da Ali, Abbas, Cafer, Akil ve Hâris bin Abdulmuttaliboğullarından ibaret olanlardır. Yani bunların soyundan gelenler buna dâhildirler.

Bu sayıya Ebu Leheb dâhil edilmemiştir. Bunun dışında Haşimoğulları soyundan gelenlerin hepsi bundan pay alırlar. Onlara bundan verilmesi caiz olur. Çünkü Haşimoğullarına sadakanın haram oluş sebebi, Allah’tan onlara ve onların soyundan gelecek olanlara bir ikramdır. Çünkü cahiliye döneminde olsun, İslam döneminde olsun bunlar Hz. Peygamber’e yardım etmişlerdir.

Ebu Leheb ise, Allah’ın Resûlü’ne eziyet verebilmek için âdeta can atardı. Bu nedenle onun soyundan gelenler böyle bir hakka layık görülmediler.²⁴⁷

Hanbelî ilim adamlarından kimilerine göre bu tercihin içine Ebu Leheboğulları da dâhildirler. Çünkü onlar da nihayetinde Haşimoğulları soyundandırlar.²⁴⁸ Onlar neden bunlara dâhil edilmesinler ki? Çünkü Ebu Leheb’in oğullarından Utbe ve Muatteb Mekke’nin fethi gününde Müslüman olmuşlardır. Hatta onların Müslüman olmaları sebebiyle de Resûlullah memnun olmuş ve kendilerine hayır duada bulunmuştur. Bunlar Resûlullah ile birlikte Huneyn ve Taif savaşlarına katılmışlardır. Soy bilimcilere göre onların da soyundan gelenler bulunmaktadır.²⁴⁹

Şafii’den gelen rivayete göre, Haşimoğulları sadece Muttaliboğulları soyundan gelenlerdir. Buna delil olarak da şunları gösteriyor:

Hz. Peygamber (s.a.v) Haşimoğulları ile Muttaliboğullarından olan yakınlarına ‘beşte bir’den hisse vermiştir. Bunlar dışında Kureyş kabilelerinden hiçbirine ‘beşte bir’den pay vermemiştir. Nitekim Buhari tarafından Cubeyir bin Mut’im’den yapılan rivayete göre demiş ki:

“Ben ve Osman bin Affan, Resûlullah’a gittik ve kendisine dedik ki: ‘Ey Al-

247 İbni Humam, Şerhu Fethi Kadir, 2/272-274; El-Baci, El-Münteka, 2/153; Şevkani, Neylu’l Evtar, 4/172

248 El-Muradi, El-İnsaf, 3/255-256

249 Et-Tebyin fi Ensabi’l Kureyşiyin, s. 143

lah'ın Resûlü! Sen, Muttaliboğullarına Hayber ganimetlerinden gelen humustan (yani 'beşte bir'den) pay ayırdın, bizi ise terk ettin. Gerek biz ve gerekse onlar aynı konumdayız. Neden?' Peygamber (s.a.v) buyurdu ki: **'Ancak Haşimoğulları ile Muttaliboğulları bir tektirler.'**²⁵⁰

Bu hadisten böyle bir anlam çıkarma meselesine gelince, yani Haşimoğulları ile Muttaliboğullarının birlikte yakın akraba sayılmalarına gelince, çünkü bunlar, Hz. Peygamber'i âli yani ehlibeyti konumundadırlar. Bu da aynı şekilde Muttaliboğullarının da onun âli olduğunu göstermektedir. Bu itibarla onların da zekât almaları haramdır. Fakat alınan beşte bir ise, bu, onların alamadıkları zekât yerinedir. Çünkü sadaka almaları onlara haramdır. Buna bağlı olarak zekâtın bunlara yasaklanması, aynı şekilde yakın akrabası için de geçerlidir. Tıpkı humustan pay alma hakları gibidir. O hâlde bu noktada Haşimoğulları ile Muttaliboğullarının eşit olmaları vacip olur.²⁵¹

Ahmed bin Hanbel'den Muttaliboğulları hakkında iki rivayet bulunmaktadır. Birincisine göre bunların zekât almaları haramdır. Çünkü Peygamber (s.a.v), **"Biz ve Muttaliboğulları cahiliye döneminde olsun, İslam döneminde olsun birbirimizden ayrılmadık. Bizim hepimiz tek bir güç gibiyiz."**²⁵² buyurmuştur.

Şafii'nin kendi müsned eserinde rivayet ettiği lafızda ise, **"Biz ve Muttaliboğulları bir tek şey gibiyiz."** derken "Parmaklarını birbiriyle kenetledi." İfadesi yer almaktadır.²⁵³

İşte bundan ötürü onlar humustan yani 'beşte bir'den 'beşte bir' almaya hak elde ettiler. Onların da Haşimoğulları gibi zekât alma hakları yoktur.

İkinci görüş ise, onlar zekâttan alabilirler. Ebu Hanife ve Maliki mezhebine göre bunu almaları uygundur. Çünkü bunlar da şu ayetin genel ifadesi içerisinde yer alırlar:

"Sadakalar (zekâtlar), Allah tarafından emredilen kesin bir farz ve bir hüküm olarak şu kesimlere verilir. Hiçbir varlıkları bulunmayan fakirlere, kıt kanaat geçimlerini sürdürebilen yoksullara/miskinlere, zekât toplamakla görevli yetkililere, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimselere, özgürlüklerini elde etmeye çalışan esir ve kölelere, borç yükü altında kalıp da ödeyemeyecek durumda olanlara, Allah yolunda cihad edenlere ve kendi ülkesinde zengin bile olsa yolda kalmış kimselere aittir. Çünkü Allah yarattığı kullarının durumlarını en iyi bilen ve hikmeti gereği işlerini düzenleyendir." (Tevbe, 60)

250 Buhari, Farzu'l Humus, 3140

251 Hattabi, Mealimu's Sünen, 2/71; Şafii, El-Ümm, 2/69; Nevevi, El-Mecmu, 6/244; El-Akide fi Ehli'lbeyt, s. 181

252 Ebu Davud, Sünen, 2980

253 Nesai, Sünen, 4137

Ancak Haşimoğulları bu ayetin genel ifadesinden çıkarılırlar. Çünkü Resûlullah (s.a.v) onlar hakkında şöyle buyurmuştu:

“Doğrusu sadaka (zekât) almaları Muhammed’e ve Muhammed ailesine helal olmaz.”²⁵⁴ Bu itibarla yasaklama sadece onlara has bulunmaktadır.²⁵⁵

Yine derler ki, Muttaliboğullarının Haşimoğullarına kıyaslanması doğru bir kıyaslama değildir. Çünkü Haşimoğulları, Hz. Peygamber (s.a.v)’e hem en çok yakın olan akrabası ve hem en soylusudurlar. Ancak onların ‘beşte bir’in ‘beşte bir’inde bunlara ortak kılınmasına gelince, bu da soyut manada sadece akraba olmakla, bunu almaya hak kazanmış olamazlar. Aksine Resûlullah’a yardımcı olmaları sayesinde bu hakkı elde etmiş olurlar. Resûlullah’a yardımcı olmak ise, onları bundan menetmesini gerektirmez.²⁵⁶

Fakihler, burada adı geçenlerin ‘beşte bir’in ‘beşte bir’inden pay almaları gerekirken, buna engel olunması, haklarının kendilerine verilmemesi ve Beytülmal’de de feyden ve ganimetten eser kalmaması ya da zalimlerin istilasına uğramaları, kendilerine karşı müstebitçe davranılması hâlinde bunlar da zekâtattan ve sadakadan pay alabilirler. Kendilerine sadaka ve zekât verilebilir. Çünkü gerek daha önce geçen âlimlerden olsun ve gerekse daha sonra gelelerden olsun, bunu caiz görenler bulunmaktadır. Nitekim İmam Ebu Hanîfe’den rivayete göre o, Haşimoğullarına zekât verilebileceğini kendi zamanında caiz görenlerdendir. Çünkü bunların zekât yerine humus almaları söz konusu idi, Bunun engellemesi hâlinde bu defa humus yerine zekâtattan kendilerine pay ayrılabilir; bu, caizdir.²⁵⁷

Maliki imamlarından da kimileri diyorlar ki:

“Eğer Beytülmal’den bunlara verilmesi gereken hakları kendilerine ödenmezse bu takdirde fakirleşirler. Fakirleştiklerinde de kendilerine zekât verilmesi ve onların da bunu almaları caiz olur. Nitekim Ebubekir el-Ebhuri,²⁵⁸ bunların bu durumda ister farz, ister nafîle sadaka olsun almaları helal olur.” demektedir.²⁵⁹

Şafii âlimlerinden Ebu Said İstahri de diyor ki:

“Eğer, bunların humustan almaları gereken haklarına engel olunursa bu takdirde onlara sadaka ve zekât verilmesi caiz olur.²⁶⁰ Çünkü hadiste şöyle buyrulmaktadır: **‘Doğrusu sizin için humusun humusunda (‘beşte bir’in ‘beşte bir’inde) size**

254 Müslim, 1072

255 El-Akide fi Ehli’lbeyt, s. 181

256 İbni Kudame, El-Muğni, 4/111-112

257 Haşiyetu İbni Abidin, 2/91

258 Muhammed bin Abdullah bin Muhammed Salih Ebu Bekir Et-Teymi, Irak’ta Maliki âlimlerinden olan bir zattır. H 375 yılında vefat etmiştir. Bak. Şezeratuzzeheb, 3/85-86

259 Bülgatu’l Mesalik 1/232; Haşiyetu’d Desuki, 1/452-453; El-Baci, El-Münteka, 2/153

260 Nevevi, El-Mecmu, 6/244-246

yetecek kadar veya sizi başkalarına muhtaç etmeyecek kadar pay vardır."²⁶¹

Burada zekât almamaları için ölçü, 'beşte bir'in 'beşte bir'inin kendilerine verilmesidir. Çünkü humusun humusu, başkalarına muhtaç olmamaları ve zekât almalarına mani olunması için bir gerekçedir. Bu ortadan kalkınca zenginlik de ortadan kalkar. Zira bu bir şart idi. Eğer şart ortadan kalkarsa engel de ortadan yok olur. Kimi Hanbelî âlimleri de, eğer 'beşte bir'in 'beşte bir'inden engellenirlerse, zekâttan almalarının caiz olacağını öngörmektedirler. Çünkü artık bir ihtiyaç ve zaruret belirtmiştir. Bu da İbni Teymiye'nin tercihidir.²⁶²

6- Rebia bin Şeyban anlatıyor:

"Hz. Hasan'a demiş ki: 'Resûlullah'tan hatırında neler kaldı?' O da demiş ki: 'Bir keresinde Resûlullah (s.a.v) beni sadaka deposunun bulunduğu yere götürdü, ben oradan elime bir hurma alıp onu hemen ağzıma attım. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) bana, '**At onu. Çünkü o, Allah Resûlü'ne ve onun ehlibeytinden hiçbirine helal olmaz.**' buyurdu."²⁶³

7- Büreyde bin Ebu Meryem Ebu'l Havradan naklen aktarıyor, demiş ki:

"Biz Ali'nin oğlu Hasan ile beraberdik. Kendisine, 'Resûlullah (s.a.v)'den akında neler kaldı?' diye soruldu. O da dedi ki: 'Kendisiyle birlikte bir gün yürüyorduk. Derken içinde sadaka hurması bulunan bir yere uğradık. Ben de, o hurmalardan bir tane aldım ve onu hemen ağzıma attım. Resûlullah (s.a.v), hemen onu ağızımdaki salyama birlikte çıkardı. Bu sırada biri kendisine, 'Ne diye aldın, bıraksaydın ya?' dedi. Resûlullah da, '**Bize, Muhammed ailesine sadaka almamız helal olmaz.**' dedi. Bir de kendisinden beş vakit namazı öğrendim."²⁶⁴

8- Eyyub bin Muhammed anlatıyor:

"Hz. Hasan ve Abdullah bin Abbas her ikisi bir cenazeye rastladılar. İkisinden biri cenaze geçerken ayağa kalktı, biri ise oturdu kaldı. Ayakta olan, oturana, 'Resûlullah (s.a.v) kalkmaz mıydı?' diye sordu. Oturmakta olan da, 'Elbette ayağa kalkardı.' dedi ve oturmasına devam etti."²⁶⁵

İşte birkaç hadis örneği... Bunları Hz. Hasan dedesinden rivayet etmiştir. Hz. Hasan (ra) sahabenin âlim ve müftüleri arasından sayılırdı. Kendisi bu konuda üçüncü tabakadan sayılır. Muhaddisler sahabeden âlim olanları üç tabakaya ayırmışlardır. Bu da onların az veya çok fetva vermelerine göre yapılan bir değerlendiri-

261 İbni Kesir, Tefsir, 2/313. İsnat yönünden hasen bir hadistir.

262 Murdavi, El-İnsaf, 3/255; El-Behuti, Keşşafu'l Kına, 2/291; El-İhtiyarat, s. 104; El-Akide fi Ehli'l Beyt, s. 176

263 Ahmed, Müsned, 3/170. Ahmed Şakir, hadisin isnat yönünden sahih olduğunu belirtiyor.

264 Ahmed, Müsned, 3/170.

265 Ahmed, Müsned, 3/171. Ahmed Şakir, hadisin isnat yönünden sahih olduğunu belirtiyor.

medir. İbni'l Kayyım (ra) da diyor ki: “Bunlardan kimisi çok, kimisi az ve kimisi de orta derecede olmak üzere fetva verenlerdir.”

Çok Fetva Verenler

Resûlullah'ın ashabından olup da kadınlı, erkekli olmak üzere fetva vermiş olanlar sayı olarak 130 kişinin üzerindedirler. Bunlar arasında en çok fetva verenler yedi tanedir. Bunlar; Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah bin Mesud, mü'minlerin annesi Hz. Aişe, Zeyd bin Sabit, Abdullah bin Ömer ve Abdullah bin Abbas idiler.

Ebu Muhammed bin Hazm diyor ki:

“Burada isimleri geçenlerin vermiş oldukları fetvalarının bir araya toplanması hâlinde her birinin verdiği fetvalar büyük birer cilt tutarında olurlardı.” Yine diyor ki: “Ebubekir Muhammed bin Musa bin Yakup bin Emîri'l Mü'minîn El-Memun, İbni Abbas'ın fetvalarını 20 kitapta bir araya toplamıştır. Biraz önce adı geçen Ebubekir Muhammed ilim ve hadis bakımlarında İslam'ın önde gelen imamlarından, ilim adamlarındandır.”

Fetva Vermede Orta Derecede Olanlar

Ebu Muhammed diyor ki:

“Bu bölümde yer alanlar ise; Ebubekir Sıddık, Ümmü Seleme, Enes bin Malik, Ebu Said Hudri, Ebu Hureyre, Osman bin Affan, Abdullah bin Amr bin Âs ve Abdullah bin Zübeyir ile daha başkaları yer almaktadırlar.”

Çok Az Fetva Vermiş Olanlar

Bu bölümde yer alanlar, bir veya iki mesele ile ilgili fetva vermiş olanlardır. Bu sayının üzerine çıkanlar oldukça az kimselerdir. Bunlar arasında; Ebu Derda, Ebu'l Yüsr, Mahzum kabilesinden Ebu Seleme, Ebu Ubeyde bin Cerrah, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin, Numan bin Beşir, Übeyy bin Kaab, Ebu Eyyub, Ebu Talha, Ebu Zer, Ümmü Atiyye, mü'minlerin anneleri Safiye, Hafsa ve Ümmü Habibe gibi isimleri sayabiliriz.

Hz. Hasan'ın Anlattığına Göre Resûlullah'ın Vasfı

1- Hz. Hasan, dayısı Hind bin Ebu Hale'den naklen rivayet ediyor, demiş ki:

“Resûlullah'ın hüznülmü olmadığı bir zamanı olmamıştır. O hep tefekkür hâlindeydi. Hiç durup dinlenmesi yoktu. Çok konuşmazdı, ancak gerektiğinde konuşurdu. O konuşurken, konuşmasına yapmacık ifadeler ve tavırlara yer ermezdi. O, az sözle çok mana ifade eder tarzda konuşurdu. Söylediğinde hak ile batılı ayırt edici olarak konuşurdu. Ne fazla, ne eksik bir şey söylemezdi. O katı ve sert değildi, yumuşak huyluydu. Ne kadar basit olursa olsun nimete büyük değer verirdi. Bir hak

çignendiğinde veya haksızlık yapıldığında, artık öfkesinin önüne kimse geçemezdi, mutlaka haklının hakkını haksızdan alırdı. Kendi çıkarı için kızmadığı gibi kendi menfaati için de öç alma peşinde olmazdı. Bir şeye işaret edince tüm eliyle işaret ederdi.

Bir şey hoşuna giderse, ucûb oluşursa onu değiştirir, konuşunca ona gider ve sağ elinin ayasıyla sol elinin başparmağına vururdu. Kızınca, öfkesini yenmeye gayret gösterirdi. Sevinç duyunca gözünü kapatırdı; en büyük gülmesi de sadece tebesümünden ibaretti. Öylesine bir gülümserdi ki dişlerinin beyazı görünürdü. Onurluydu, göğsü ve gözleri genişti. Yüzü ayın dördü misali ay gibi parlardı. Ayakları pürüzsüzdü. Yürürken salına salına yürümezdi, ayaklarını yerden keserek, sürümeden yürürdü. Yürürken âdeta yol önünden dürülüyormuş gibi hızlı yürürdü. Dönüp bakınca bütün bedeniyle dönerdi. Göğe bakmaktan çok yere bakardı, ashabına yön verir ve karşılaştıklarına selam verirdi.”²⁶⁶

2- Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Ali'den rivayet ediyorlar. Hz. Ali, Hz. Peygamber (s.a.v)'i aşağıda görüldüğü gibi tanıtmıştır:

“O kötü söz söylemezdi; hem ahlakça ve hem yaratılışça en güzel olandı. Çarşı pazarda bağırıp çağırılmazdı. Kötülüğe kötülükle karılık vermez, affeder ve bağışlardı. Eliyle Allah yolunda cihad dışında hiçbir şeye vurmadığı gibi hiçbir hizmetçiyi ve kadını da dövmezdi. Hiçbir zalim ve haksıza yardım ettiğini görmedim. Meğerki Yüce Allah'ın haram kıldıkları bir şeyi çiğnemiş olsun. Eğer Allah'ın haramlarından birini çiğnendiğini görürse, onlara çok fena şekilde kızardı. İki şeyde muhayyer bırakılınca o en kolay olanını seçerdi. Evine vardığında sıradan bir adam gibiydi. Giysisini kendisi temizler, koyununu kendisi sağardı. Kendi işini kendisi görürdü. Kendisini ilgilendirmeyen bir konuda konuşmazdı. Herkese ülfet gösterir, nefret ettirip kaçırmazdı. Her toplumun önde gelenine ikramda bulunurdu ve ona karşı dostluk gösterirdi. Halkı uyarır ve onlardan hiçbirinden güler yüzünü saklamazdı. Ashabından olup da uzun süre görünmeyenleri sorup soruştururdu. İnsanlar arasında olan biteni sorardı. İyi ve güzel olanı güzel bulur ve onu destelerdi. Çirkin olan bir şeyi de kötüler ve onun zayıflamasını sağlardı. Normal davranırdı, işlerinde farklılık görülmezdi. Birileri gaflete düşer ve usanır diye, gaflet etmezdi. Onun yanında her durum için bir hazırlık bulunurdu. Haktan geri durmadığı gibi hakkı da çiğnemezdi.

Haktan ona yakın olanlar, en hayırlıları idiler. Ona göre en faziletli, öğüt bakımından daha genel hareket edenleridir. Onun yanında en değerli olan kimse, halka en iyi davranan ve yardımlarına koşanlardı. Kalkarken otururken hep zikir hâlinde olurdu. Bir meclise gittiğinde nerede yer bulursa hemen oraya otururdu ve böyle yapılmasını da isterdi. Yanına gelenlere eşit davranırdı. Yanında oturanlardan

hiçbir kimse, ‘Fılanı benden daha önemsedî.’ diyemezdi. Kendisinden bir ihtiyacının giderilmesini isteyen veya bir başka şey için gelenler arasında bir ayırım yapmazdı.

Biri bir ihtiyacının giderilmesini istese, onu geri çevirmezdi ya da güzel bir söz ile ona cevap verirdi. Herkesin babası gibiydi, Onun yanında herkes hak yönünden eşitti. Onun meclisi ilim ve hayâ, sabır ve emanet meclisiydi. Orada sesler yükselmezdi. Onun yanında kimsenin haremine dil uzatılamaz ve kınanamazdı. Herkes saygı görür, takva ve tevazu ile üstünlük belirirdi. Büyüklere saygı gösterilir, küçüklere merhamet edilirdi. İhtiyaç sahibi olan biri başkalarına tercih olunur, yabancının hakları korunurdu.”²⁶⁷

3- Hz. Hasan Hz. Ali’den rivayet ediyor. Bu rivayet Tirmizî’nin Şemailinden alınmadır.

“Resûlullah hep güler yüzlüydü, uysal huylu idi. Çabuk affederdi; kimseyle tartışmazdı. Sert değildi, kimseye öfkelenmezdi. Sokaklarda bağırıp çağırılmazdı. Ağzından kötü söz çıkmazdı, cimri değildi. Üç şeyden uzak dururdu: Tartışmaktan, büyüklük taslamaktan ve kendisini ilgilendirmeyen şeylerden. Üç şeyden ötürü insanları bırakırdı, kimseyi kötülemez, ayıplamaz ve kusurunun açığa çıkmasını istemezdi. İşin bu yönünü bırakırdı. Sadece sevap beklentisi olan şeyler hakkında konuşurdu. Konuşunca meclisinde bulunanlar, sanki başları üzerinde bir kuş varmış gibi başlarını önlerine eğerek onu dinlerlerdi. Peygamber susunca konuşurlar fakat onun yanında tartışmazlardı. Yanında biri konuşursa hepsi susup onu dinlerlerdi. Gülünce gülerler, hayret edilecek bir şey varsa taaccüp ederlerdi.

Meclislerinde yabancı biri bulunur da konuşmasında kabalık gösterirse, ona sabrederlerdi. Hatta yanında arkadaşları bulunuyorsa, onları çağırırlar ve onlara şöyle derdi: *‘Bir ihtiyaç sahibini gördüğünüzde ona yardımcı olun, kimseyi övmeye kalkışmayın, meğerki şımarmamış olsun. Kimsenin konuşmasını, o konuşmasını bitirmedikçe onu menederek veya oradan ayrılarak kesmeyin.’* Resûlullah halkın en cömerdi ve en dürüst olanıydı, en güzel konuşan da o idi. Kimseye sert davranmazdı. Onu ilk gören, ne ondan önce ne de sonra, ‘Onun gibisini göremedim.’ derdi.”²⁶⁸

267 Ebu’l Hasan en-Nedvi, Muhtarat min Edebi’l Arab, s. 15

268 Ebu’l Hasan en-Nedvi, Muhtarat min Edebi’l Arab, s. 16; Tirmizi, Şemail.

TEMİZLENME (Tathir) AYETİ VE GİYİNME (Kisa) HADİSİ

Tathir ayeti Yüce Rabbimizin şu ayetidir:

“Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” (Ahzab, 33)

Kisa hadisine gelince, Hz. Aişe'nin rivayetine göre, diyor ki:

“Bir sabah Peygamber (s.a.v) üzerinde bir geniş desenli giysi (aba) olduğu hâlde çıktı. Ali'yi, Fatıma'yı, Hasan ile Hüseyin'i bunun altına aldı ve dedi ki: *‘Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.’*”

Hz. Aişe'nin buradaki bu rivayeti, bize, “Sahabe, Hz. Ali ile ilgili faziletleri gizli tutuyor.” yalanını uyduranların da durumlarını ortaya koymaktadır. Çünkü Hz. Aişe'nin Hz. Ali'ye, Fatıma, Hasan ile Hüseyin'e karşı kin güttüğünü ileri sürmektedirler. Oysa o Aişe bakın böyle bir hadisi rivayet etmektedir.²⁶⁹

Esasen ayeti kerimelerdeki tüm hitaplar Hz. Peygamber'in eşlerinedir. Zira ayetler onlara hitap ile başlıyor ve onlara hitap ile sona eriyor. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey Peygamber! Eşlerine söyle: ‘Eğer dünya dirliğini ve süsünü, refahını istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim. Sizi güzellikle salıvereyim. Eğer Allah’ı, peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.’ Ey Peygamber hanımları! Sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu, Allah’a göre kolaydır. Sizden kim, Allah’a ve Resûlüne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz ve ona cennette hoş rızık hazırlamışızdır. Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’tan korkuyorsanız, yabancı erkeklere karşı çekici bir eda ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Güzel söz söyleyin. Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Evinizde okunan Allah’ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberdar olandır.” (Ahzab, 28-34)

Hitap bütünüyle Resûlullah'ın eşlerinedir. Emir, nehiy, vaat ve tehdit hep onları ilgilendirmektedir. Ancak burada söz konusu olan menfaat; hepsini, eşlerini ve onlar dışında yer alan Ehlibeyt'ten de hepsini kapsamaktadır. Çünkü ayette yer alan "Tathir" kelimesi müzekker (eril) zamiriyle gelmiştir. Eğer bir yerde hem erkek ve hem kadınlardan söz edilirse Arapçada kip olarak erkek kipi kullanılır. Bu nedenle ayet erkek ve kadın Ehlibeyt'in tümünü içine almaktadır.

Bu konuda Ali, Fatıma, Hasan ile Hüseyin ötekilere göre daha bir ayrıcalıklıydılar. Nitekim Zeyd bin Erkam hadisinde buna dikkat çekilmektedir. Çünkü "ehlibeytinden olan kadınları" dendiğinde, "kadınları" anlaşılır. Fakat Ehlibeyt'i ise, kendilerine sadaka almaları haram kılınanlardır. Bunlar da Ali, Cafer, Akil ve Abbas aileleridirler.²⁷⁰

Şia'dan "İsna Aşeriye" (12 imam) inancına bağlı ilim adamları, bu tathir ayetini, siyak yönünden kapsam olarak, ondan önce geçen ayetlerden ayırmakta ve onlardan tamamen bağımsız olarak değerlendirmektedirler. Çünkü o ayetlerde Hz. Peygamber'in eşlerine hitap bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in eşlerini kapsam içine dâhil etmemek için, 33. ayeti tamamen onlardan bağımsız olarak kabul etmektedirler.

Daha sonra bir de bu 33. ayete kısa hadisini eklemektedirler. Bu hadisi mü'minlerin annesi Hz. Aişe rivayet ediyor. Müslim de *Sahih* kitabında buna yer vermiştir. Hz. Aişe diyor ki:

"Peygamber (s.a.v) üzerinde siyah kıldan işlenmiş geniş bir giysi (örtü) olduğu hâlde çıktı. Derken Hasan geldi, onu, onun altına aldı, sonra Hüseyin geldi, onu da oraya aldı. Sonra Fatıma geldi, onu da onun içine aldı, sonra da Ali geldi, onu da o örtünün altına aldı ve sonra da şöyle buyurdu: *'Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.'*"

Mü'minlerin annesi Ümmü Seleme hadisinde ise, *"Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."* ayeti inince Ümmü Seleme, *"Ey Allah'ın peygamberi! Ben de onlarla beraber miyim?" demiş. O da, "Sen olduğun yerde kal, sen hayır üzeresin."* buyurmuştur.²⁷¹

Böylece istedikleri manayı elde edebilmek için, ayetin öncesiyle sonrasını birbirinden koparıyorlar, böylece bu ayeti bunun için delil olarak gösteriyorlar.²⁷²

Şii ulemasına göre bu tathir ayeti, örtünün altına girenlerin masum olduklarına da delildir ki, onlar Ali, Fatıma, Hasan ile Hüseyin idiler. Bu nedenle bunlar kü-

270 Müslim, 107

271 Tirmizi, Menakıb, 3788

272 Sümme Ebsartu'l Hakika, s. 176

çük ve büyük günah işlemekten masumdurlar. Hatta beşerî hata ve yanılmaldan da masumdurlar. Bir de Hz. Hasan'ın ikinci masum imam olduğuna inanırlar.²⁷³

İmamiyye Şiası'na göre masumiyet imametın şartlarındandır. Bu akide olarak onların ilk temel prensiplerındendir. Bu bakımdan bunun önemi onlara göre çok büyüktür. Onların imamlarına verdikleri özellikler neredeyse sınırsızdır. Çünkü Şia, imamların halk önünde hiçbir sorumluluklarının olmadığına inanırlar. Her ne yaparlarsa yapsınlar, yaptıkları hiçbir şey hata değildir. Hata gibi olanlar da hata değildirler. Hayır ve şer olarak ne işlerlse işlesinler buna iman etmek farzdır. Çünkü imamlar yanılmazlar ve onlardan masiyet südur etmez. Onlar için unutkanlık ve hata söz konusu değildir.

Hatta Şia âlimlerinden El-Müfid bu konuda icma bulunduğunu söyler. O diyor ki:

“İmamlar, hükümleri infaz, hadleri ikame, şeriatı koruma, halkı yola getirme konusunda peygamberlerin yerine kaimdirler ve masumdurlar. Tıpkı peygamberler gibidirler. Onlarda büyük ve küçük günah caiz olmaz. Dinî herhangi bir konuda onların yanlış yapmaları da caiz olmaz. Ahkâmdan hiçbir şeyi unutmazlar.”

İşte pek azı dışında Şia mezhepleri genelde bu inanca sahiptirler. Rivayetlerin zahirine göre hareket ederler ve hep tevil yolunu seçerler. Ben onların bu akideleri hakkında “*Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib*” adlı eserimde detay bilgi verdim. İsteyenler oradan öğrenebilirler.²⁷⁴

ŞİA'NIN TATHİR AYETİNİ HÜCCET SAYMALARI VE TENKİDİ

Önce konu ile ilgili Ümmü Seleme hadisini ele alalım. Bu hadis birkaç tarzda rivayet olunmuştur. Ondan gelen bir rivayete göre, Ümmü Seleme demiş ki:

“Peygamber (s.a.v) yanındaydı. Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin de bulunuyorlardı. Kendilerine yemek hazırladım, yediler ve uyudular. Üzerlerine bir örtü veya kadife örtüldü. Daha sonra da Resûlullah (s.a.v) şöyle dua buyurdu: ***Allah'ım! İşte bunlar benim ehlibeytimdirler. Onlardan kiri, pası gider ve onları tertemiz kılarak arındır.***”

Bir diğer rivayette de şöyle geçiyor:

“Peygamber (s.a.v) onları bir örtü (kisa) üzerine oturttu. Sonra sol eliyle örtünün dört ucundan yakaladı, başları üzerinde kapattı ve sağ eliyle de Rabbine işaret ederek, ***İşte benim ehlibeytim bunlardır. Onlardan kiri pası gider ve onları tertemiz kıl. buyurdu.***”

273 Sümme Ebsartu'l Hakika, s. 176

274 Esmal Metalib, 2/302

Yine bir rivayette de şöyle geçmektedir:

“Peygamber (s.a.v) onları bir kisa üzerine oturttu. Sonra sol eliyle örtünün dört bir ucundan yakaladı, başları üzerine onu kapattı ve sağ eliyle de Rabbine işaret ederek, **‘İşte ehlibeytim bunlardır. Onları tertemiz kıl.’** buyurdu.”

Bu iki rivayet, Hz. Aişe annemizden *Müslim*’de yer alan rivayetle uyushmaktadır ki orada Peygamber (s.a.v) dâhil beşi de o örtünü altına girmişlerdi. Ancak bu, onlardan başkasının girmedigini kesin olarak bildirmemektedir.²⁷⁵

Yine Ümmü Seleme’den gelen başka rivayetler de bulunmaktadır. Kimisinde daha fazla, kimisinde ise daha az ifadeler bulunmaktadır. Hepsinde de Ümmü Seleme’nin o örtünün altına girmedigine işaret vardır. Ancak bu rivayetlerin geneli zayıf olan rivayetlerdir. Onlar arasında sahih olanı şu rivayettir:

“Hz. Peygamber (s.a.v)’e, ‘Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.’ ayeti inince, Peygamber (s.a.v) Fatıma’yı, Hasan ile Hüseyin’i çağırdı, onları bir örtünün altına aldı. Ali de onun arkasındaydı. Onu da bir örtü ile örtü ve sonra da şöyle dua buyurdu: **‘Allah’ım! İşte bunlar benim ehlibeytimdirler. Onlardan kiri, pası gider ve onları tertemiz kılarak arındır.’** Ümmü Seleme de, ‘Ey Allah’ın Nebisi! Ben de onlarla beraber miyim?’ demiş. Resûlullah da, **‘Sen yerinde kal ve sen hayır üzeresin.’** buyurmuştur.”²⁷⁶

Yine konuya dair çok önemli rivayetler bulunmakta olup onlar da hasen isnatlarla gelmiş olan rivayetlerdi. O rivayetlere göre, örtünün altında bulunanlar oradan çıktıktan sonra Ümmü Seleme de onun altına girmiştir.²⁷⁷

Belki de buradaki gerekçe, Ümmü Seleme’nin Hz. Ali ile birlikte o bir tek örtünün altına girmesinin sahih yani doğru olmayacağı sebebiyledir. Bunun içindir ki, oradakiler onun altından çıktıktan sonra, Resûlullah onu oraya almıştır. Sebep de bu olabilir.

Şehr’den rivayete göre diyor ki:

“Irak’tan Hüseyin’in ölüm haberi gelince Peygamber’in eşi Ümmü Seleme’den işitmiştim. Irak halkına lanet okudu ve şöyle dedi: **‘Onu öldürdüler. Allah da onların belasını versin. Onu aldattılar, alıp götürdüler. Allah onlara lanet etsin.’** Resûlullah’ı görmüştüm. Fatıma, elinde içinde aside bulunan bir tatlı yiyecek ile yanına geldi ve o tabağı Resûlullah’ın önüne bıraktı. Bunun üzerine Resûlullah kızına, **‘Amcanın oğlu nerede?’** diye sordu. O da, ‘Evdedir’ dedi. Resûlullah, **‘O hâlde git,**

275 Sümme Ebsartu’l Hakika, s. 177

276 Fedailu’s Sahabe, 2/727, 1994. İsnat yönünden zayıf olmakla beraber bunu takviye eden güçlü tarikler bulunmaktadır.

277 Sümme Ebsartu’l Hakika, s. 177

onu bana çağır ve oğullarıyla beraber bana getir.’ dedi. O da gitti, iki oğlunun ellerine yapışarak geldiler; peşlerinden de Ali geldi. Hepsi Resûlullah’ın yanına vardılar. Resûlullah, torunlarını kucağına oturttu. Ali de sağında oturuyordu, Solunda ise Fatıma oturmuştu.”

“Ümmü Seleme dedi ki: ‘Resûlullah (s.a.v) Hayber dokuması olan bir örtüyü çektii. Biz onu uyurken yastık edinirdik. Resûlullah (s.a.v) hepsini onun altına aldı. Resûlullah sol eliyle onun bir ucundan tutmuş, sağ eliyle de Rabbine işaretle şöyle dua ediyordu:

‘Allah’ım! İşte bunlar benim ehlibeytimdirler. Onlardan kiri, pası gider ve onları tertemiz kılarak arındır.’ Ben de, ‘Ya Resûlullah! Ben senin ehlin değil miyim?’ dedim. O da, **‘Elbette ehlimsin. Sen de gir örtünün altına.’** dedi. Ben de, Resûlullah (s.a.v) amcası oğlu Ali’ye, torunlarına ve kızına dua buyurduktan sonra örtünün altına girdim.”²⁷⁸

Burada görüldüğü gibi Resûlullah (s.a.v) Ümmü Seleme’nin de Ehlibeyt’inden olduğunu söylemiştir ve onlara yaptığı duadan sonra onu da örtünün altına almıştır.²⁷⁹

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Melekler dediler ki: ‘Allah’ın emrine şaşıyor musun? Ey ev halkı! Allah’ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerindedir.” (Hud, 73)

Bu ayette olan hitap, ittifakla Hz. İbrahim’in eşi Sare’yedir. Bu ayette kişinin eşi, onun ehlibeytidir.²⁸⁰

Yüce Allah’ın şu kavline bir bakalım:

“Sonunda Musa süreyi doldurup ailesiyle yola çıkınca, Tur tarafından bir ateş gördü. Ailesine, ‘Siz bekleyin; ben bir ateş gördüm, belki oradan size bir haber yahut ısınmanız için bir ateş parçası getiririm.’ dedi.” (Kasas, 29) Burada da yine hitap Hz. Musa’nın eşinedir.

Yine Rabbimizin şu buyruğuna da bir bakalım:

“Resûlüm! Kitapta İsmail’i de an. Gerçekten o, sözünde sadıktı, resûl ve nebi idi. Halkına namazı ve zekâtı emrederdi; Rabbi nezdinde de hoşnutluk kazanmış bir kimse idi.” (Meryem, 54-55)

Peki, kendilerine namaz kılmalarını emretmesi gereken ailesi kimlerdir? Bu ayet de âdeta şu ayet gibidir: **“Ailene namaz kılmalarını emret, sen de sabırla ona**

278 Fedailu’s Sahabe, 2/852, 1170. İsnat yönünden hasendir.

279 Sümme Ebsartu’l Hakika, s. 178

280 Faysal Nur, El-İmametü ve’n Nassu, s. 386

devam et.” (Taha, 132) Bu ifadeler içerisinde eşlerinin de yer aldığı hiçbir kuşku yoktur. Bu surenin Mekki olduğunu düşünürsek hiç olmazsa Hz. Hatice de eş olarak bu ifadeye dâhildir.²⁸¹

Yüce Allah buyuruyor:

“Her ikisi de kapıya doğru koşular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında onun kocasına rastladılar. Kadın dedi ki: ‘Senin ailene kötülük etmek isteyen cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir?’” (Yusuf, 25) Bu ayette de muhatap Mısır azizidir. Eşinin kendisine, “Senin ailene kötülük etmek isteyen cezası,” ifadesinde yer alan aileden kasıt “senin hanımına” demektir. Bu, gayet açıktır.²⁸²

“Ricsi Gidermek” İsmet Manasında Değildir

Ayette yer alan “*ricsi gidermek*” ifadesi, Kur’an dilinde masumiyet manasını ifade etmez. Bundan böyle bir mana çıkmaz. Ragıp el-İsfahanî, “*El-Müfredat*” kitabında rics maddesinde diyor ki: “Bu, pis ve murdar olan şey demektir. Örneğin ‘rics adam veya adamlar’ denince, kirli, pasaklı, düzensiz kimseler demektir.”

Yüce Allah, “*Şeytan işi bir pisliktir*” (Maide, 90) buyurmuştur.

Şeriat, yani din açısından rics, şarap ve kumar demektir. Nitekim kâfirler de “rics” kabul edilmişlerdir. Çünkü akla rağmen Allah’a ortak koşmak, pisliklerin en çirkinidir. Allah Teâlâ buyuruyor: “*Kalplerinde hastalık olanlara gelince, onların da inkârlarını büsbütün arttırır.*” (Tevbe, 125)

Yüce Allah’ın şu kavline de bir bakalım: “*Allah, akıllarını kullanmayanları murdar kılar.*” (Yunus, 100)

Rics kelimesinin kokmuş ayak manasında olduğu gibi, aynı zamanda azap manasına da gelir. Nitekim “*Şüphesiz müşrikler necistir.*” (Tevbe, 2) derken, onların manen pis ve murdar oldukları söylenilmektedir. Ya da domuz eti manasıdır. Nitekim “rics” kelimesi esasen mutlak manası itibarıyla pislik ve murdarlık demektir. Bununla şirk kast olunduğu da vakidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“O hâlde, pislikten, putlardan sakının ve yalan sözden sakının.” (Hac, 30)

Yine kelime mutlak manada zikredilir. Bununla yiyecek ve içecek türünden haram olan iğrenç şeyler kast olunur. Şu ayette geçtiği gibi, Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“De ki: ‘Bana vahyedilenlerden başka, şu haram dediklerinizin, yemek iste-

281 Faysal Nur, El-İmametü ve’n Nassu, s. 386

282 Sümme Ebsartu’l Hakika, s. 393

yen bir kimseye haram kılınmış olduğunu bulamıyorum. Ancak leş veya akıtılmış kan yahut da pisliğin ta kendisi olduğunda asla bir şüphe olmayan domuz eti ya da Allah yolunu terk ederek Allah'tan başkası adına kesilen hayvan eti olursa başka.” (En'am, 145)

Keza Rabbimizin şu kavli de öyledir:

“Ey iman edenler! Sarhoşluk veren her şey, her çeşit kumar-şans oyunları, tapınılmak üzere dikilen putlar, geleceğe yönelik olarak haber vermek, şeytan işi, murdar olan şeylerdir. Öyleyse onlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz.” (Maide, 90)

Kur'an'da geçen “rics” kelimesinin mutlak manada günah veya suç anlamına geldiği, sadece bu manaya kullanıldığı sabit değildir. Birçok manalar içermektedir. Bu manasıyla Kur'an birini pislikten, murdarlıktan, günah ve suç işlemekten menediyorsa, zaten bu, Kur'an'ın insanları korumak istediği manasındadır. Yoksa birilerini masumiyeti anlamında değildir.²⁸³

Ricsten Temizlemek Demek,

Birinin Masumiyetin Ortaya Koymak Değildir

Rics kelimesiyle belirtilen temizleme olayı, birilerinin masumluğunu kanıtlamak anlamında değildir. Çünkü “rics” kelimesi, içtihadî açıdan bu, insanın günahları veya hataları manasında değildir. Ancak bu kelime ile ortaya konmak istenen şey; pislik, murdarlık, kokuşmuşluk, maddî ve manevî her türlü kir ve pas anlamındadır. Bu itibarla “tathir” kelimesi ile “ismet veya masumluk” manası anlaşılmaz ve kast olunmaz. Çünkü Yüce Allah her mü'minin temizlenmesini, arınmasını ister, sadece Ehlibeyt'i değil. Gerçi bu konuda daha dikkatli ve titiz davranmaları gereği, öteki insanlara göre öncelikle Ehlibeyt'edir, bu manada temizlenmeleri talebi de elbette onlara da öncelikli olarak yapılmıştır. Kaldı ki Allah Teâlâ, Resûlullah'ın ashâbından söz ederek buyuruyor ki:

“Allah sizin için herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Ancak Allah sizi günahlardan arındırıp tertemiz kılmak, (İslam esasları ile ilgili hükümleri koymakla) size nimetini tamamlamak ister.” (Maide, 6)

“Ey Peygamber! Onların mallarından sadaka al ki, bununla onları günahlarından temizleyesin ve onları daha çok arındırasın.” (Tevbe, 103)

“Allah tevbe edenleri de sever, şunu iyi bilin ki temizlenenleri de sever.” (Bakara, 222)

Allah Teâlâ, Ehlibeyt'in temizlenmeleri gereğini haber verdiği gibi, aynı zaman

da mü'minlerin de temizlenmeleri gereğini bildirmiştir. Eğer temizlenme yani tathir ile demek istenen şey masumiyet olmuş olsaydı, bu takdirde bunun sahabe için de, genel manasıyla mü'minler için de geçerli olmaları gerekirdi. Çünkü ayetlerde Yüce Allah onların da temizlenmeleri ve arınmaları istemektedir. Nitekim Yüce Allah, sahabeden Kuba mescidine devam edenler hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Doğrusu daha ilk günde temeli takva üzere kurulan (Kuba mescidinde) namaza durman daha doğrudur. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever.” (Tevbe, 108)

Bilindiği üzere bunlar günahlardan korunmuş masum kimseler değillerdi. Bu, ittifakla böyledir. Nitekim Rabbimiz 313 kişi kadar olan Bedir ashâbı için de şöyle buyurmaktadır:

“Ve Allah böylece, şeytanın endişe uyandıran vesvesesini sizden gidermek, kalplerinizin pekişmesini, sabretmenizi sağlamak ve savaş alanında sağlam bir zemin üzerinde savaşmak imkânını vermek için yapıyordu.” (Enfal, 11)

Bu ayette de onların masumluklarını kanıtlamak gibi bir durum bulunmamaktadır. Öyle ki Ehlibeyt ile alakalı geçen ayetle bu ayet arasında ifade ve lafız bakımından da pek bir fark bulunmamaktadır. Onlarla ilgili şöyle buyururken, **“Ey Ehlibeyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”** (Ahzab, 33);

“Ve Allah böylece, şeytanın endişe uyandıran vesvesesini sizden gidermek.”

Ayette geçen “ricz” kelimesiyle “rics” kelimesi birbirine manaca yakın olan iki kelimedirler. Ancak her iki ayette yer alan “yutahhirekum” lafzı aynıdır. Ancak insanın heva ve hevesi, ilk ayettekini masumiyet manasında değerlendirirken, ikinci ayette geçen aynı kelimeyi bu manada değerlendirmemektedir.

İmamiyye Şiasî ilim adamlarına şaşılır. Söz konusu ayete tutunuyorlar ve bu ayetten hareketle kısa yani örtü altına alınanlar hadisine gidiyorlar ve sonrasında da bunun manası ile tathir murat olduğunu söylüyorlar. Bununla kısa altındakilerin masumiyetini kanıtlamak istiyorlar. Bu arada aynı manaya gelen öteki ayetleri unutup görmezden geliyorlar. Oysa o ayetlerde Yüce Allah sahabenin temizlenmesini murat etmektedir. Aksine onlar buna karşılık, onlara dil uzatıyorlar ve onların topukları üzeri gerisin geri döndüklerini ileri sürmektedirler. Kaldı ki Allah ayetle de sabit olduğu gibi onların temizlemelerini murat ediyor:

“Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık o kimsenin aydınlıktan nasibi yoktur.” (Nur, 40)

Ayette Yer Alan “İrade” İfadesi, Şer’i-Dinî Manada Olan Bir İrade Demektir

Ayette geçen “irade” ifadesi, kaderi ilgilendiren manadaki irade değildir. Yani bu şu demektir: “Allah sizden kiri gidermek ister, diler.”

Ehl-i Sünnet âlimleri şeriat açısından iki iradeden söz ederler. Biri şer'i (dinî) manada olan irade, diğeri de kevnî manada olan iradedir, bu bakımdan diyorlar ki:

“Şer'i ve dinî manada olan irade, muhabbet ve rıza manasını içeren irade demektir. Nitekim bu manada olarak Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez.” (Bakara, 185)

“Allah, sizin tevbenizi kabul etmek ister. Şehvetlerinin esiri olanlar ise, sizin hak yoldan ayrılmış ve tamamen sapıklığa düşmenizi-harama saplanmanızı isterler.” (Nisa, 27-28)

İkincisi de yaratılışla ilgili olan kader iradesidir. Bu da tüm varlıkları içine alan manada “meşiet” anlamında olan irade demektir. Bu irade türü, Rabbimizin şu ayette yer alan iradedir: **“Fakat Allah dilediğini yapar.”** (Bakara, 253)

Yine Rabbimizin şu kavlinde ifade buyurdıkları irade demektir:

“Eğer Allah sizi azdırmak istiyorsa, ben size öğüt vermek istesem de, öğüdüm size fayda vermez.” (Hud, 34)

Masiyetler kevnî ve kaderle ilgili olan iradedir. Allah onları sevmez, istemez, onlara rıza göstermez ve onları emir buyurmaz. Aksine onlardan ötürü buğzeder, kızar. Onları yasaklar.

İşte selefın ve müçtehit imamların kesin ifadeleri ve görüşleri budur. Çünkü onlar Allah'ın rızasını ve muhabbetini içeren irade ile dilemesine bağlı olan kevnî iradeyi birbirinden ayırırlar. Zira kevnî olanda muhabbet ve rıza gerekmez.²⁸⁴

Kuşkusuz Yüce Allah, Fatıma'dan, Hasan ile Hüseyin'den, Resûlullah'ın eşlerinden gidermiştir. Ancak bu ayetteki irade, şer'i manada olan iradedir. Unun içindir ki hadiste, Peygamber (s.a.v) onları söz konusu örtünü altına alınca, onlara şöyle dua buyurmuştur:

“Allah'ım! Bunlar benim ehlibeytimdirler. Onlardan ricisi (kiri, pislği) gider.”²⁸⁵

Hz. Peygamber'in Duası Problemi Kesin Çözmektedir

Temizlenme ya da tathir ayeti ile eğer örtünün altına girenlerin temizlenmesi kastediliyorsa, Resûlullah (s.a.v) onlara örtünü altına almasına gerek kalmazdı ve ayrıca onlar için, **“Allah'ım! Bunlar benim ehlibeytimdirler. Onlardan ricisi gider”** diye dua buyurmazdı.²⁸⁶

284 Muhammed bin Abdullah, Vasatiye Ehlisünneti Beyne'l Firak, s. 387

285 Tirmizi, Sünen, Menakıbu Ehli'l'beyt, 3787

286 Tirmizi, Sünen, Menakıbu Ehli'l'beyt, 3787. Elbani sahih olduğu belirtmiştir.

Aksine burada çok açık ve net olarak bu dua gösteriyor ki, ayet bizzat Resûlullah'ın hanımları hakkında nazil olmuştur. Resûlullah (s.a.v) de, bu Rabbani ihbara, örtü altına aldığı ailesinin de bu temizlenmeye ermelerini dilemiş olmasıdır. Bu nedenle onları bir araya topluyor, örtü altına alıyor ve onlar için duada bulunuyor. Allah da onlar lehinde Resûlullah'ın duasını kabul buyurmuştur. Böylece ayetin nasıyla ortaya konulduğu gibi Peygamber'in hanımlarını Allah temize çıkardığı gibi onları da arındırıp temize çıkarmıştır.²⁸⁷

Ayetin İmamet ve Masumiyeti Göstermediğinin Delilleri

Bunlardan biri şudur: Mü'minlerin Emîri Ali ile Hasan ve Hüseyin'i ilgilendirdiği ileri sürülen bu ayet ile aynı durumun Hz. Fatıma için de sabit olduğunu ileri sürmektedirler. Oysa imamet görevi ve hususiyetleri kadınlara özgü bir görev değildir. Eğer bu, bir delil olmuş olsaydı ayette özellikleri belirtilenlerin masumiyete ve imamete müstehak olmaları gerekirdi. Nitekim Fatıma da bunlardan biri olurdu. Oysa ayet bunu göstermemektedir. Bununla masumiyet ve imamet murat olunmaktadır. Bu durumda imamlardan dokuzu bu ayetin dışında kalmış olur. Çünkü bu üçü dışında diğerlerinin de imametliklerini iddia ediyorlar. Oysa onlar bunun kapsamı içinde yer almamaktadırlar. Oysa ayet üç kişiyi tahsis etmektedir. Onlar da şu isimlerdir: Ali bin Ebu Talib, Hasan bin Ali ve Hüseyin bin Ali. (Allah hepsinden razı olsun)²⁸⁸

MÜBAHELE AYETİ VE NECRAN HEYETİ

Necran Hıristiyanlarından bir heyet Resûlullah'a gelir ve Resûlullah'a, "Biz sizden önce Müslüman'ız." der. Resûlullah da kendilerine, "***Sizin İslam'ınız önünde üç engel bulunmaktadır: Birincisi siz haça tapıyorsunuz. İkincisi domuz eti yiyorsunuz ve üçüncüsü de Allah'ın oğlunun olduğunu iddia ediyorsunuz.***" der.

Bunun üzerine karşılıklı tartışma ve aralarında kanıtlaşmalar oldu. Peygamber (s.a.v) onlara Kur'an'dan okuyor, delillerle onların batıl inançlarını çürütüyordu. Hatta bu yüzden Resûlullah'a, "Sana ne oluyor ki bizim sahibimize, İsa'ya dil uzatıyor ve onun Allah'ın kulu olduğunu söylüyorsun?" diyecek kadar ileri gittiler. Resûlullah da onlara, "***Evet, o Allah'ın kuludur ve başından hiçbir evlilik geçmemiş olan Bakire Meryem'e Allah'ın ilka ettiği kelimesidir.***" buyurdu. Bunun üzerine çok kızdılar ve Hz. Peygamber'e şöyle karşılık verdiler:

"Sen hiç babasız bir çocuğu dünyaya geldiğini gördün mü? Eğer bu dediklerin-

287 Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali, 2/314; Sümme Ebsartu'l Hakika, s. 182

288 El-İmametü ve'n Nassu, s. 387

de samimi ve dürüst isen bize bir örnek ver.” diye soru yönelttiler. İşte bunun üzerine onlara cevap olarak yüce kendisine şu ayetleri indirdi:

“İsa'nın garipsenen yaratılış durumu Allah katında tıpkı Allah'ın topraktan yarattığı Âdem'in durumu gibidir. Sonra da Allah ona,"Ol!" dedi, o da hemen oluverdi. Ey Peygamber! Allah tarafından bu konuda sana gelen vahiy haktır. Sana şüpheye kapılanlardan olma!” (Âli İmran, 59-60)

Bu, oldukça çarpıcı bir kanıt idi, garipsenecek olan bir olay, ondan daha fazlasıyla garipsenecek olan bir başka olaya benzetilerek cevap verilmiş olmaktadır.²⁸⁹

Hz. Peygamber (s.a.v), Necran heyeti ile hikmet ve güzel öğüt ile mücadele verme konusunda bir mecallerinin kalmadığını görünce, bu defa Rabbimizin aşağıdaki ayetine uyarak onlara mübahaleye davet etti.

“Sana gelen tüm bu gerçek bilgilerden sonra kim seninle İsa konusunda tartışmaya girerse onlara de ki: ‘Gelin, bizler ve sizler hepimiz kendimizi ortaya koymak suretiyle biz kendi çocuklarımızı siz de kendi çocuklarınızı, biz kadınlarımızı, siz de kadınlarınızı çağıralım ve sonra topluca lanetlenmek için dua ederek, kimler İsa konusunda yalan söylüyorsa, Allah'tan o yalancıları helak etmelerini dileyelim.’ (Âli İmran, 61)

Hz. Peygamber (s.a.v) beraberinde Hasan, Hüseyin ve Fatıma olduğu hâlde çıkıp geldi ve dedi ki: **“Ben dua ettiğim zaman, sizler de âmin deyin.”**²⁹⁰

Bu durum karşısında Necran heyeti kendi aralarında görüştüler ve Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu bildiklerinden, başlarına gelecekleri ve helak olacaklarını anladıklarından korkmaya başladılar. Çünkü bir kavme bir peygamber gelmemiş olsun ki, direnmeleri hâlinde helak omlulardır. Bu nedenle artık lanetlenmekten vazgeçtiler, dediler ki: “Hakkımızda nasıl bir hüküm vermek istiyorsan ver, razıyız.”

Resûlullah da (s.a.v), kendilerine iki bin elbise vermelerini, bunun bin tanesini recep ayında, bin tanesini de safer ayında teslim etmelerini istedi.²⁹¹

Böylece ayetin iniş sebebiyle ilgili gerçek ortaya çıkmış oldu. Dolayısıyla Şia'nın ileri sürdükleri gibi ayetin yakından ve uzaktan Hz. Ali'nin imametine delalet eden bir yönü bulunmamaktadır.

Ben bu konuyu **“Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib”** adlı eserimde ele aldım. Dileyenler o eserimden daha geniş bilgi edinirler.²⁹²

289 Zadu'l Mead, 3/633. Bunun senedi zayıftır. 3/629-638

290 Ebu Şehbe, es-Siretu'n Nebeviyye, 2/547

291 Ebu Şehbe, es-Siretu'n Nebeviyye, 2/547

292 Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebi Talib, 2/334-336

HZ. HASAN'IN AİLEDEN ALDIĞI EĞİTİM

Hız. Hasan, peygamberlik evinde yetişip büyüdü. Dedesi Allah'ın Resûlü ile baba ve annesi Hız. Ali ve Hız. Fatıma'nın ellerinde büyüüp yetişti. Onlardan İslam'ın ne anlama geldiğini öğrendi. İşte bu eğitimin Hız. Hasan'ın hayatı üzerinde büyük etkisi olmuştur. Buna göre İslami emirlere bağlı kalmış, onun öğretileri doğrultusunda hayatını biçimlendirmiştir. Çünkü Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmaktaydı:

“İnsanlar âdetâ gümüş ve altın madenleri gibidirler. Onların cahiliye döneminde hayırlı olanları, İslam döneminde de hayırlı olanlardır.”²⁹³

Ali'nin oğlu Hasan'ın madeni ender bulunacak olan bir madendir. Çünkü o cahiliye dönemi diye bir dönem yaşamamıştır. O bizzat Peygamber evinde yetişmiştir. Onu seyit makamına getirmiştir. Hız. Hasan hem nesep, hem eğitim ve aile bakımında asaletin her türü toplanmış bulunuyordu. Ondan başkasında böylesi bir asaletten söz edilemez. Çünkü:

Dedesi, El-Habibu'l Mustafa'dır.

Babası, Ali bin Ebu Talib'dir.

Annesi, Fatımatü'z Zehra'dır.

Ninesi, Huveylid kızı Seyide Hatice'dir.

Resûlullah'ın vefatından sonra Hız. Hasan ile Hüseyin'in terbiyelerini Mü'minlerin Emîri Hız. Ali üstlendi ve onlar üzerinde titredi durdu. Çocukları üzerinde babaları ve Mü'minlerin Emîri Ali'nin büyük etkisi görüldü. Kuşkusuz o Yüce Allah'ın şu kavlinin manasını pek fazlasıyla kavramış bulunuyordu:

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında; acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.” (Tahrim, 6)

Sorumluluk Bilinci Taşıyan Bir Babada Aranan Şartlar

Bir baba ve annenin çocuklarını yetiştirirken kendilerinde var olması istenen şartlar kısaca şunlardır:

1- En başta işi bilecek ve önemini kavramış olacak ve samimi olacaktır. Bu itibarla Hız. Ali çocukları Hasan ve Hüseyin'in yetişmeleri ve öğrenimleri üzerinde titizlikle dururdu. O bu konuda Allah rızasını, sevabını gözetirdi. Çünkü bu, aynı zamanda Allah'a itaati içerdiği gibi, Resûlullah'ın da gösterdiği yoldan gitmek demektir.

2- Çocuklara güzel bir örnek olmak ve modellik etmektir. Çünkü eğitim ve öğretimde en başta güzel bir örnek ve model olma gelir. Zira bu, mutlak manada böyledir. Bu da kişide mutlaka bir merak olmalı, yaratılış gereği önce gördüklerini taklit ederek başlamalıdır. Özellikle de küçük çocuklar için bu, böyledir.²⁹⁴

İbni Haldun der ki:

“Beşinci veya altıncı yaştan itibaren taklitçilik başlar. Bu durum normal seyrinde olmak üzere çocukluğun son evresine kadar sürer.”²⁹⁵

Esasen Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin kendisi, oğlu Hasan için en büyük ve güzel bir model idi. Çünkü sahabenin önde gelenlerinden ve Raşit Halifelerden biriydi. Hz. Hasan, babası Ali ile annesi Fatıma'yı sevgiyle ve saygıyla isteyerek taklit ederdi.

3- Mü'minlerin Emîri Hz. Ali; merhametli, yumuşak huylu idi.

Hz. Ali, rahmet ve merhametle dolu olarak bezenmiş olan bir kimseydi. Hasan ile Hüseyin'e karşı, onları eğitirken yumuşak davranırdı. Resûlullah'tan ötürü, nasıl davranmaları gerektiğini öğretirdi. Onlara Peygamber'in torunları olduklarını unutmamaları gerektiğini hatırlatırdı. Anneleri Fatıma'ya karşı tutum ve davranışlarının ne olması lazım geldiğini söylerdi.

4- Çocuklar arasında muamele ve ilişkilerde adaleti öğretirdi.

Hz. Ali özellikle çocuklarına Kur'an'da yer alan çocuk eğitim ve öğretimiyle ilgili hususları öğretir ve hatırlatırdı. Nitekim dünyadan ayrılırken Hasan ile Hüseyin'e, arkadaşlarına yaptığı vasiyetler hep bu manada idiler. Mesela şu ayet gibilerini onlara hatırlatırdı:

“Lokman oğluna öğüt vererek, ‘Yavrucuğum! Allah’a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür.’ demişti. Biz insana, ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. İşte bunun için önce bana, sonra da ana babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.” (Lokman, 13-14)

Bundan maksat, Kur'an, anne ve babaya çocuklarına iyi ve güzel bir terbiye vermeleri gerektiğini hatırlatması sebebiyledir. Kaldı ki Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin hayatı, Allah'ın emirlerini tatbik etmek, yasaklarından uzaklaştırmakla geçmiştir.

İşte Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin çocukları Hasan ile Hüseyin'i eğitirken nasıl bir özellik taşıdığını gösteren örneklerden sadece birkaçını burada vermiş olduk.

294 Adnan Ba Haris, Mesuliyetu'l Eb, s. 65

295 Mukaddimetu İbni Haldun; Nasr bin Muhammed Ankari Terbiyetu'l Ecyali'l Müslime, s. 86

Sosyal Gerçeklerin Hz. Hasan'ın Yetişmesindeki Tesiri

Kişiyi çevreleyen sosyal hayatın insan kişiliği üzerinde çok büyük bir etkisi bulunmaktadır. Onların gelişiminde, sanatlarında hep etkili olmuştur. Hz. Hasan da sahabenin yer aldığı bir zaman diliminde yaşamış ve yetişmiştir. Hem de bu dönemin ilk kuşağıyla beraber bulunmuştur.

Bu dönemde Resûlullah (s.a.v)'in bizzat kendisi vardır. O toplumda takva, ihlas ve salah vardır. Tek örnek toplumdur. İlim öğrenilmesi, kitap ve sünnete göre amel edilmesi konusunda Hz. Ali'ye yönelik çok fazlaydı. İşte işin bu noktası, Hz. Hasan'ı, içinde yaşamakta olduğu toplumdan çok şeyler öğrenmeye ve onları örnek edinmeye yönlendirdi.

Resûlullah (s.a.v) döneminde Medine'yi yurt edinmiş olan sahabe sayısı oldukça fazlaydı. Nitekim bu durum Resûlullah'ın vefatından sonra da devam etmiştir.

Bir toplum düşünün içlerinde âlemlere rahmet olan bir peygamber gönderilmiştir. Onun elinde ilk çekirdek kadro yetişmiştir. Çünkü insanlar için çıkarılmış olan en hayırlı ümmet bu ümmettir. Bu öyle bir toplum idi ki, başka hiçbir toplum ona denk olamazdı, onun yanında adından bile söz edilemezdi.

Bu toplum vahye şahitlik etti. Davetin sahipliğini yaptı. Resûlullah'a itirazsız bağlıydı ve ondan ayrılmazlardı. Elbette bu arkadaşlığın çok büyük etkileri olmuştur. İmani manada birçok manalar kazandırmıştır. Ruhi manada bir bağlılık meydana getirmiştir.²⁹⁶

İşte bu toplum, halkı cezbeden, hareketlerinde ve gidişatlarında onlar üzerinde etki bırakan bir toplumdur. İşte böyle bir toplumun Hz. Hasan'ın şahsiyetinin veya kişiliğinin gelişmesi üzerinde gerek ilmî manada ve gerekse terbiye anlamında büyük tesiri olmuştur.

RAŞİT HALİFELER DÖNEMİNDE

HZ. HASAN (Radiyallahu Anh)

HZ. Ebubekir (ra) Döneminde Hz. Hasan (ra)'in Yeri ve Konumu

HZ. Hasan ile Hz. Hüseyin'in Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'nin yanında çok farklı yerleri vardı. (Allah hepsinden de razı olsun) Hepsi de onları seviyor ve onlarla özel olarak ilgileniyorlardı. Bir keresinde ikindi namazından sonra Hz. Ebubekir ile Hz. Ali giderlerken, bu arada Hz. Ebubekir, Hz. Hasan'ı çocuklarla oynarken görür. Hemen onu yakalar ve omzuna alır. Bu arada da, "Yoluna babam feda olası çocuk, Ali'den daha çok, Peygamber (s.a.v)'e benziyor." der. Hz. Ali de tebesüm eder.²⁹⁷

HZ. Hasan, Hz. Ebubekir'in yaşantısından büyük ölçüde etkilenmişti. Hatta onu o kadar severdi ki, bu nedenle çocuklarından birine onun adını vermişti. Bir kimse eğer bir başkasının adını çocuğuna veriyorsa, bu demektir ki, o kişi, onun tarafından çok sevilen ve saygı duyulan biridir. Hz. Hasan, gerek Ebubekir'in sağlığında olsun, gerekse ölümünden sonra olsun, ondan büyük bir ölçüde bir şeyler öğrenmişti.

Resûlullah'ın Ölüm Acısı ve Ebubekir'in Halk Üzerindeki Etkisi

İbni Receb Hanbelî diyor ki:

"Resûlullah (s.a.v) vefat edince, Müslümanlar büyük bir ızdırıp yaşadılar. Kimisi dehşete kapılıp çıldıracak duruma gelirken kimisi olduğu yerde oturup kalmış, kendisinde ayağa kalkacak güç bulamamıştır. Kiminin dili tutulmuş, konuşamaz olmuştur. Kimisi de onun asla ölmediğini söylüyordu."²⁹⁸

İbni İshak da diyor ki:

"Resûlullah'ın ölümü üzerine Müslümanlar büyük bir musibet yaşadılar. Öğrendiğim kadarıyla Hz. Aişe şöyle demiş:

"Peygamber (s.a.v) vefat edince Araplardan kimileri irtidat ettiler, dinlerinden döndüler. Yahudi ve Hıristiyanlar da aleyhte harekete geçtiler. Nifak parıltıları gö-

297 Nesebu Kureyş, 1/23; Buhari, 5/93

298 Letaifu'l Maarif, s. 114

rülmeye başladı. Müslümanlar âdeta bir kış gecesinde saldırıya uğramış koyun sürüsü gibi korku ve ürperti hâli yaşamaya başladılar. Çünkü peygamberlerini kaybetmişlerdi.”²⁹⁹

Kadı Ebubekir bin Arabi de diyor ki:

“Durum çok nazikti. Çünkü Hz. Peygamber’in ölümü âdeta herkesin belini kırmıştı. Ömürde en büyük bir musibet idi. Ali ise Fatıma’nın evine çekilmişti. Osman sessiz bir hâlde öylece kalakalmıştı. Ömer ise bunu kabullenemiyordu. Bu nedenle de, “Resûlullah ölmedi, o sadece Musa’nın Tur’da Rabbiyle vaatleştiği gibi, Rabbiyle sözleşmeye gitti. Resûlullah kesinlikle tekrar dönecek ve birtakım kimselerin el ve ayaklarını kesecektir.” diyordu. Ancak Ebubekir bunu duyunca, hemen Sunh köyünde bulunan evinden bir at üzerinde hareket ederek Medine’ye geldi, atından indi, mescide girdi. Hiçbir kimseyle konuşmadı. Doğruca kızı Aişe’nin yanına, odasına vardı. Önce Resûlullah’a yaklaştı. Resûlullah’ın yüzü bir Yemen bezi ile örtülmüştü. Yüzünü açtı, sonra üzerine abandı, öptü ve ağladı. Daha sonra da, “Anam babam yoluna feda olsun. Allah’a yemin olsun ki, Allah senin üzerinde iki ölüm toplayacak değildir. Senin için takdir edilip yazılmış olan bu ölüm geçidini ise şu anda sen geçirmiş bulunuyorsun.” dedi.³⁰⁰

Ebubekir daha sonra dışarı çıktı, bu sırada Ömer konuşup duruyordu. Bunun üzerine Ebubekir kendisine, “Ömer, otur!” dedi. Fakat o hâlâ konuşuyordu. Büyük bir öfke içindeydi. Ebubekir ayağa kalktı, önce Allah’a hamd ve senada bulundu ve sonra da halka şöyle seslendi:

“Esas meseleye gelince, eğer Muhammed’e kulluk edenler varsa, bilsinler ki Muhammed artık ölmüştür. Fakat kim Allah’a kulluk ve ibadet ediyorsa, şüphesiz Allah diridir, o asla ölmez.” Ebubekir daha sonra şu ayeti okudu:

“Muhammed, ancak (diğer peygamberler gibi) bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler gelip geçmiştir. Eğer o ölür ya da öldürülürse siz, ökçelerinizi üzerine yeniden küfre mi döneceksiniz? Her kim dininden dönerse, hiçbir şekilde Allah’a zarar vermiş olmayacaktır. Dininde sebat edip şükredenleri Allah mükâfatlandıracaktır.” (Âli İmran, 144)

Bunun üzerine herkes ağlaşmaya başladı.

Hz. Ebubekir’in bu özlü konuşması, bir de Kur’an’dan ayet getirerek olayı şahitlendirmesi ile artık herkesi şaşkınlığı gitmiş, böylece atık sağlıklı düşünür olmaya başlamış oldular. Çünkü hiç ölmeyecek olan sadece ve sadece bir ve tek olan, Hay (diri) olan Allah’tır. İbadet ve kulluk edilmeye layık olan da odur. Muhammed ölmüş olsa bile İslam, onun ölümünden sonra da bakidir.³⁰¹

299 Siretu İbni Hişam, 4/323

300 Buhari, Meğazi, 4452

301 Cemal Abdulhadi, İstihlafu Ebi Bekr es-Siddik, s. 160

Nitekim bir rivayette bu mesele hakkında Hz. Ebubekir demiş ki:

“Şüphesiz Allah’ın dini hep kaim olacaktır, Allah’ın kelimesi tastamam devam edecektir. Doğrusu Allah, dinine yardım edenlere yardım edecektir ve dinini hâkim kılacaktır. Şüphesiz Allah’ın kitabı elimizdedir. O nurdur ve şifadır. Allah onun sayesinde Muhammed’e doğru yolu gösterdi. Allah’ın helal kıldıkları da, haram kıldıkları da ondadır. Allah adına yemin olsun ki, Allah’ın yaratmış olduklarından bize saldıracak olanlara biz aldırmayız. Çünkü Allah’ın kılıçları elbette çekilmiş vaziyettedir. Biz o kılıçları henüz indirmiş değiliz. Bizler, Resûlullah (s.a.v) ile birlikte cihad ettiğimiz gibi yine bize karşı çıkacak olanlara karşı kesinlikle cihad ederiz. Kimse azıp sapmaya kalkışmasın, sadece zararı kendine olur.”³⁰²

Hz. Muhammed’in (s.a.v) ölümü çok büyük bir musibet idi. Zor bir imtihandı. Bu arada da Ebubekir Sıddık’ın şahsiyeti artık ortaya çıkmıştı. Bir lider ve komutan edasıyla hareket ediyordu. Ümmet adına dengi olmayan bir insandı. Gerçek manada kulluk nedir, peygamberlik nedir ve ölüm nedir, bütün bunları bilen ve tahkik eden bir kimseydi. Çünkü o, “Kim Allah’a kulluk ediyorsa, şüphesiz Allah haydır, ölmez.” diyerek halkı teskin edebilmiş ve tevhidin ne manaya geldiğini anlayarak bu inancın devamını sağlamıştır. Bu nedenle onun gönlünde var olan tevhit inancı tazeliğini hep aynı şekilde koruyordu. Kim Ebubekir Sıddık’ın bu uyarısını duyduysa, hemen hakka dönmesini bilmiştir.³⁰³

Hz. Aişe (ra) diyor ki:

“Allah’a yemin olsun ki, Ebubekir (ra) söz konusu ayeti okuyuncaya dek sanki insanlar bu ayetin indiğini bilmiyorlar gibiydiler. İnsanlar o ayeti ondan öğrenmiş oldular. Kim duydu ise hemen bu ayeti okuyordu.”³⁰⁴

Hiç kuşkusuz bu olay, Hz. Hasan’ın hafızasında doğal yerini bulmuştu. Bilgisinin ve kültürünün yanında meseleyi kavramıştı. Hz. Peygamber (s.a.v), Yüce Rabbinin katındaki yerini aldığı sıralarda Hz. Hasan yedi veya sekiz yaşlarında bulunuyordu. Çocukluğunun baharında idi. Bu olay da bu şekilde onun hafızasına nakşedilmiş oluyordu.

Hz. Hasan gerçekten oldukça zeki olan çocuklardandı, büyük yeteneklere sahipti. Bu nedenle o dönemde cereyan eden olayları, önemli amaçları ve büyük işleri kavrayabilecek durumda idi. Yani Ebubekir’in ne türden önemli işlere ve hadiselere el attığını ve onlar için nasıl bir çözüm getirdiğini görebiliyor ve kavrayabiliyordu. Bütün bu olup biten olaylar ve işler, Hz. Hasan’ın yetişip gelişmesinde büyük rol oynamıştır. Onun gönlünde Hz. Ebubekir sevgisi taht kurmuş, bu nedenle de oğullarından birine onun adını vermiştir.

302 Beyhaki, Delailu’n Nübüvve, 7/218

303 Mecdi Hamdi, Devlet, s. 25-26; Cemal Abdulhadi, İstihlafu Ebi Bekr es-Sıddik, s. 160

304 Buhari, 241-242

Hz. Hasan'ın, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ölümü vesilesiyle edindiği birçok dersler olmuştur. Mesela bir kimsenin adının anılması, şahıslara göre değil, onun prensiplerine göredir. Bir ve tek olan Allah'a bağlılıkları da buna göre değerlendirilir. Zira baki ve kalıcı olan o olduğu gibi fayda ve zarar veren de Allah'tır. Çünkü Allah her şeye kadirdir.

Benî Saide Sakifesi Meselesi

Sahabe artık Resûlullah'ı vefatını öğrenmişti. Bunun için hemen aynı günde Ensar Saideoğulları sakifesinde toplanıp bir araya geldiler. Günlerden Pazartesiydi, Rebiülevvel ayınının 12'siydi. Hicret'in on birinci yılıydı. Aralarında, Hz. Peygamber'den sonra kimin halife olacağı meselesini görüşüyorlardı.³⁰⁵

Ensar bu maksatla Hazrec kabilesinin lideri olan Sa'd bin Ubade üzerinde duruyorlardı. Ensar'ın bu amaçla Saideoğulları sakifesinde (çardağında) toplandıkları haberi Muhacirlere ulaştığı sırada, onlar da Hz. Ebubekir'in etrafını sarmışlar ve bunun için kimin halifelige aday olması gerektiği üzerinde görüşüyorlardı.

Bunu duyan Muhacirler birbirlerine ve Ebubekir'e, "Haydi, çabuk olun, hemen oraya, Ensar kardeşlerimizin yanına varalım, çünkü onların da bu hakta bir payları bulunmaktadır." dediler ve vakit geçirmeden oraya gittiler. Bir de ne görsünler Ensar'ın ortasında örtüsüne bürünmüş olan biri duruyor. Ömer diyor ki:

"Onun kim olduğunu sordum, Sa'd bin Ubade olduğunu söylediler. Tekrar kendilerine, 'Ona ne oluyor?' diye sorduğumda, bu defa, 'Rahatsızdır, sıtmaya tutulmuştur.' dediler.

Henüz oturmuştuk ki, sözcüleri şehadet getirdi, Allah'a hamd ve senada bulundu. Sonra söze şöyle başladı:

'Esas meseleye gelince, bizler Allah'ın dininin yardımcıları ve askerleri, orduları olan Ensar'ız. Sizler de Muhacirler toplumasunuz. İçinizden az sayıda olan bir toplulukta, kendi toplumundan ayrılıp bize geldiler. Şimdi ise, bizi aslımızdan koparıp bu meselede bizim yerimize geçmek istiyorlar.'³⁰⁶

Hz. Ömer diyor ki:

"Adam susunca ben konuşmak istedim. Bu arada ben, hoşuma giden bir konuşmayı önceden hazırladım. İstiyordum ki, o konuşmamı Ebubekir'in huzurunda yapayım. Çünkü onun biraz öfkeli olduğunu seziyordum, sakinleştiriyim istedim. Ben konuşmak isteyince Ebubekir bana, 'Olduğun yerde kall' dedi. Ancak ona kızıp karşı gelmek ve öfkelenmek istemedim. Sözü Ebubekir aldı. Onu kendimden da-

305 Et-Tarihu'l İslami, 9/21

306 Umeri, Asru'l Hilafeti, s. 40

ha yumuşak ve daha halîm ve daha vakarlı olarak gördüm. Allah adına yemin olsun ki, içimde yapmak istediğim konuşmamın aynısını çok açık ve net olarak, hem de benden daha üstün bir şekilde konuştu. Nihayet konuşmasını bitirince dedi ki:

‘Sizin için biz sadece iyiliğinizi söyleriz. Çünkü siz ona layıksınız. Ancak bu meselede bu işi, Kureyş’ten başkasına kimse bırakmaz. Çünkü Araplar arasında onlar soyca ve yurtça en vasat olanlarıdır. Bu nedenle ben size, şu iki adamdan birine biat etmenizi istiyorum. O ikisinden hangisini isterseniz ona biat ediniz.’

Ömer diyor ki:

“Sonra da benim elime ve aramızda oturmakta olan Ebu Ubeyde bin Cerrah’ın eline yapıştı. Ben, Ebubekir’i yaptığı konuşmanın tamamını beğendim. Sadece katılmadığım kısmı ‘Şu ikisinden hangisini isterseniz ona biat edin.’ sözü oldu. Allah adına yemin olsun ki, boynumu uzatıp vurmanızı isterim de, içlerinde Ebubekir gibi bir zat olan bir toplum içerisinde benim emîr olarak seçilmemi, kendim için günah sayarım. Beni bundan başkası günaha sokmaz. Allah’ım! Ölümle pençelesen bir kimsenin duyduğu acı ve özlem misali şu anda onu ben üzerimde hissetmiyorum.’

Bu arada Ensar’dan biri çıkıp dedi ki:

‘Bizler bu emîrlik ağacından yararlanmak durumunda olan kökleriz. Âdeta uyuz develerin sürtünüp kaşınmalarını gidermek için ağıllara dikilen ağaç kökleri-yiz. Hasta develerin o ağaçlara sürtünerek şifa buldukları gibi, bu iş de bize şifa olur. Bundan böyle bizden bir emîr ve sizden de bir emîr olsun, ey Kureyş topluluğu!’

Bu sözler üzerine ortalık karıştı, bağırıp çağrışmalar başladı. Nihayet ben tartışmadan dolayı çekildim ve dedim ki:

‘Ey Ebubekir, uzat elini!’ O da hemen elini uzattı. Ben kendisine biatte bulundum. Peşinden Muhacirler biat ettiler. Sonrasında da Ensar gelip biat ettiler.”³⁰⁷

Ahmed bin Hanbel’den gelen rivayette şu ifadeler yer almaktadır:

“Ebubekir konuşma yaptı, Ensar hakkında söylemesi gerekenleri söyledi. Resûlullah’ın onlar için neler zikrettiğini aktardı.” Devamla dedi ki:

‘Bildiğim bir gerçek vardır, Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştu:

‘Eğer halk bir yana, bir vadiye gitseler, Ensar da bir başka vadiye gitse, ben kesinlikle Ensar’ın gittiği vadiye katılırdım. Ey Sa’d bin Ubade! Sen de bilirsin ki, senin de oturuyor olduğun bir sırada Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştu:

‘Bu işin kaptanı, velileri Kureyşlilerdir. Halkın iyi olanları onların iyilerine, kötü olanları da onların kötü olanlarına uyarlar.’

Ravi diyor ki:

“Bunun üzerine Sa’d, ‘Evet, doğru söylersin. Sizler emîrsiniz, bizler de veziriz.’ diye onayladı.”³⁰⁸

Ebubekir (ra), emîrlik görevi sırasında oldukça zahit olarak yaşayan biriydi. Nitekim yapmış olduğu hilafet konuşmasında bu mesele açıkça görülüyordu. Çünkü o bu hitabesinde diyordu ki:

“Vallahi ne bir gün ve ne de bir gece, ben bu emîrlik işine hiçbir zaman düşkün olmadım, istekli olmadım. Ben onu arzuluyor da değildim. Gizlimde veya açıkta olsun, Allah’tan böyle bir iş istemedim. Ancak tek endişem fitne çıkmasıydı. Oysa ben kim, emîrlik kim... Fakat ben, gücümün üzerinde bir görev üstlendim. Tek dayanağım, Yüce Allah’ın bana güç ve kuvvet vermesidir. İsteğim o ki, bu konuda insanların en güçlüsü olabileyim.”³⁰⁹

Hz. Ebubekir (ra) hilafeti döneminde herhangi bir Müslüman’ın huzursuz olmasını istemedi, çünkü onların kendisini bunun için seçtiklerini bilirdi. Bunun için derdi ki:

“Ey insanlar! Allah’ı anın. Kim bana biat ettiğinden ötürü bir pişmanlık duyuyorsa, iki ayağı üzere dikilip durmasın.”

Bunun üzerine Hz. Ali, kılıcını çekti minbere yaklaştı, ayağının biri minberin basamağında, biri de yerde idi, dedi ki:

“Biz ne senin hakkında bir söz söyleriz ve ne de söylenmesine izin veririz. Çünkü Resûlullah (s.a.v) seni öne geçirdi, seni geriye itecek olan kim olabilir?”³¹⁰

İşte bu gerçekler var ya, Hz. Hasan bütün bunları Sakife olayında tanıdı ve öğrendi. Yoksa yalancı tarihçilerin uydurageldikleri yalanların bir anlamı zaten yoktur. Bu hilafet ve getirdiği sorumluluk konusunda sadece Ebubekir kaçmak istiyor değildi. Aksine zahitlik o çağın ruhu ve özüydü.

Bunun için yapmanız gereken şey, eğer konu ile ilgili bilgi ve belgelere ulaşmak isterseniz, benim bu konuda yazdığım “*El-İnşirah ve Raf’uddik bi Sireti Ebu Bekri’s Siddik*” adlı eserimi okumanızı tavsiye ederim.³¹¹

Şunu söylemek de mümkündür:

“Saideoğulları sakifesinde geçen konuşmalar, bu anlatılanların dışında yorumlanamaz. Aksine Ensar’ın kendisi zaten İslam davasının ve davetini yayılmasını is-

308 Ahmed, Müsned, 1/5. Hadis sahih ligayrihidir.

309 Hâkim, Müstedrek, 3/66. Hâkim. Bunun sahih bir hadis olduğunu söylemiş ve Zehebi de bu konuda ona katılmıştır.

310 El-Ensar fi’l Asri’r Raşidin, s. 108; Er-Riyadu’n Nadra, 1/216

311 El-İnşirah ve Raf’uddik bi Sireti Ebi Bekri’s Siddik, s. 136-187

terler ve geleceği için çalışırlardı. Hatta bu uğurda her an canlarını feda etmeye hazır idiler. Eğer böyle bir şeye rıza göstermemiş olsalardı, hemen gidip Ebubekir'e biat etmezlerdi. Çünkü Hz. Ebubekir'in kendisi de zaten fitne çıkmasını için bunu kabullenmişti.

Oysa bilimsel metoda muhalefet eden ve daha sonradan gelenlerin görüşleri sahabe görüşleriyle ters düşmekteydi. Çünkü sonrakilerin aldıkları dersler o asrın ruhu ile uyuşmamaktaydı. Sakife olayı Muhacir ile Ensar arasında bir parçalanmaya gitmek için değildi. Oysa kimileri oradaki toplanma amacını bu şekilde yorumlamaktadırlar. Buna akıl erdiremeyenler diyorlar ki, ülkenin sahibi, evlerin maliki olmaları, onlara her türlü imkânı sağlamalarına rağmen nasıl olur da Ensar böyle bir sonuca katlanabilir?

Ebubekir'in halifeliğini nasıl kabul ettiler de gerek batıya ve gerekse doğuya yönelik olarak hilafet ordusunu gönderip onun temellerini pekiştirmek istediler, neden?

Burada işin doğrusu şudur: Ensar, hilafette güdülen siyasetin uygulanmasını ve dinden dönenlerin karşılıklarına dikilmesini istiyorlardı. Bu nedenle ne Ensar'ın kendisi ve ne de Müslümanlar Hz. Ebubekir'e biatten geri kalmadılar.

Esasen Muhacir ile Ensar'ın kardeşliği meselesi, onlar karşı kin dolu olanların eselerinde yalan yanlış yazdıkları iftiralarından ve hayal ettiklerinden çok öteye bir kardeşliktir.

"*El-İmam Hasan bin Ali*" adlı kitabı yazan yazarın bu eserinde yer verdiği gibi Hz. Hasan (ra) bu dönemde kendisini bir yalanın, bir hile ve dolabın içinde görmemiştir. Benî Saide sakifesinde hiçbir yalan dolan olmadığı gibi, hiçbir dolap da çevrilmemiştir. Böyle bir durum vaki olmamış ki Hz. Hasan kötü etkilenmiş olsun.³¹²

Hz. Hasan'ın öğrendiği gerçek, kimi İmamiyye tarihçilerinin yalan yanlış yazdıkları gibi değildir. Evet, İmamiyye'nin yalan rivayetlerine, edebiyatlarına ve yalancı tarihlerine bakarak gerçek öğrenilemez. Çünkü Hz. Hasan hiçbir zaman basit ve ya büyük çapta olsun hiçbir problemle bu dönemde karşılaşmamıştır.

Daha önceden öğrendiğimiz gibi Hz. Hasan, dedesi Resûlullah (s.a.v)'den aklederek öğrendiği beş vakit namazdan, mescide gidip gelişinden söz ediyor. Kuşkusuz bu durumda Hz. Hasan, Hz. Peygamber (s.a.v)'in hastalığı sırasında, Hz. Ebubekir'e bir öncelik gösterdiğini mutlaka gözleriyle görmüştür.

Yine o, dedesinin vefatından sonra insanların Hz. Ebubekir'e halife olarak biat ettiklerini de görmüştür. Ehlisünnet'in Hz. Ebubekir'in halife seçilmesi konusundaki inancı nasılsa, Hz. Hasan'ın da inancı aynen öyledir. Gerek fazilet derecesi olarak

312 Bakır Şerif el-Kureşî, Hayat'ul Hasan bin Ali, 1/123-139

ve gerekse ilk Müslüman olanlardan olması, Hz. Peygamber (s.a.v)'in onu namaz kıldırması için öne geçirmesi, bütün sahabenin önünde bunların cereyan etmemiş olmasının elbette bir nedeni vardır.

Bu nedenle Resûlullah'ın ashâbı, Peygamber Mustafa'nın muradının ne olduğunu, Hz. Ebubekir'i ne diye öne geçirdiğini elbette anlıyorlardı. Bu nedenle hilafette de onun üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu konuda kimsenin bir ihtilafı olmamıştır. Kaldı ki Allah onları dalalet üzere toplayacak değildir. İsteyerek ona biat ettiler. Onun verdiği emirlere bağlıdılar. Onun öne geçirilmesine itiraz eden olmamıştır.³¹³

Said bin Zeyd'e, "Ebubekir'e ne zaman biat edildi?" diye sorulduğunda, o da, "Resûlullah (s.a.v) vefat ettiği gün. Çünkü onun o şekilde bekletilmesini uygun görmediler ve namazını cemaat hâlinde kılmadılar." diye cevaplamıştır.³¹⁴

Muteber ilim sahiplerinden bir grup ve onlardan sonra gelmiş olan Ehlisünnet ve'l Cemaat, herkesten daha çok, halifelik görevine Ebubekir'in daha layık ve uygun olduğu üzerinde icmanın var olduğunu nakletmişlerdir.³¹⁵

Nitekim bunu nakleden Hatibi Bağdadi, Ebu Hasan Eşari, Abdulmelik Cuveyni ve Ebubekir Bakillani gibi isimlerdir.³¹⁶

Hz. Hasan (ra) Raşit Halifeliğinin tüm temellerini, esaslarını alıp öğrenmişti. Çünkü bu, Şûra'ya dayalıydı, biate dayalıydı. Müslümanlar, hilafetin vacipliği konusunda icma ve ittifak hâlinde dirler. Çünkü Müslümanların bir halife tayin etmeleri farzdır, ki o halife ümmetin işlerini yürütebilsin, had cezalarını uygulasın, İslam davetinin yayılmasıyla uğraşsın, içtihat yoluyla dini himaye edebilsin. Aynı zamanda şeriati uygulanmasını, halkın hukukunun korunmasını koru ve haksızlıkları da önemiş olsun. Herkes için zaruri olan ihtiyaçları ile ilgilensin.³¹⁷

İşte Benî Saide sakifesinde bu görevi Ehli Halk ve'l Akd denilen seçici kurul yerine getirmiştir. Hepsini de özellikle Hz. Ebubekir üzerinde, biat konusunda ittifak etmişlerdir. Daha sonra ikinci günde onu halka takdim etmişlerdir. Böylece mescitte kendisine genel manada biat olunmuştur.³¹⁸

Hz. Hasan (ra), Benî Saideoğulları sakifesinde olan bitenlerden birçok dersler çıkarmıştır. Nitekim onlardan bir kısmı şöyledir: Ümmetin başına geçebilme ancak seçimle olur. Biat, şer'i ve dinî anlamda bu meselenin temelidir. Hilafet görevi an-

313 Akidetu Ehli Sünneti fi's Sahabe, 2/550

314 Taberi, Tarih, 3/207

315 Akidetu Ehli Sünneti fi's Sahabe, 2/550

316 Tarihî Bağdat, 10/130-131; El-Ibane an Usûlî'd Diyane, s. 16; Kitabu'l İrşad, s. 361; El-İnsaf fi ma Yecibu İtikaduhu ve Layecuzu'l Cehlubihî, s. 65

317 El-Hilafetu ve'l Hulefau'r Raşidun, s. 113

318 El-Hilafetu ve'l Hulefau'r Raşidun, s. 66-67

cak dininde güçlü ve tavizsiz, idarede yeterli özellikle sahip olan kimse geçirilir. Halife seçimi mutlaka İslami esaslara göre yapılır. Yani hem şahsiyet ve hem ahlak bakımlardan buna dikkat edilir.

Sakifede yapılan konuşma ve görüşmeler Müslümanlar arasında şahsi güven ve emniyet içerisinde geçmiştir. Hiçbir vurup kırma yaşanmamıştır. Herhangi bir yalana başvurulmadığı gibi, birtakım toplantılar yapılarak, oturumlar düzenlenerek kapılar ardından işler çevrilmemiştir. İttifakı bozucu bir eylem görülmemiştir. Ancak elde var olan ve kendilerine hükmeden naslara teslim olunmuştur. Yani yapılan tüm konuşma ve görüşmelerde hep şer'i naslara bakılmış ve onlara müracaat olunmuştur.³¹⁹

Sıddık Döneminde Birtakım Hikmet İşaretleri

Doğrusu Hz. Hasan (ra), hem Hz. Peygamber (s.a.v)'in ve hem de Raşit Halifelerin yolunu ve yapılması ve olması gerekenleri tamamen öğrenmişti. Çünkü o halifeliliği Muaviye lehine terk ettiği zaman, ona kitap ve sünnete bağlı kalmasını şart koşmuştur. Ondan Raşit Halifelerin metodundan ve çizgilerinden ayrılmaması koşulunu getirmiştir. Onun bu davranışı, bize onu Hz. Ebubekir'den öğrendiklerini ilim ve dirayetine güvenerek öğrenip almıştır. Kısaca da olsa Hz. Ebubekir'in hilafet görevi sırasında izlediği yoldan söz etmek gerekecektir. Çünkü o, öyle bir konuşma yapmıştı ki, İslami hitabeler içerisinde öz ve öz olduğu kadar da kesin çizgiler içeren bir hitabeydi.

O bunu adalet ve merhamet kuralları çerçevesinde, hâkim ile mahkûm arasındaki muamelelerde bu ölçüye dikkati esas alan biriydi. Müminlerin emîrine itaatın, Allah'a ve Resûlüne itaat olduğu gerçeğini pekiştirmiştir. Allah yolunda cihad için bu nas ile belirlemiştir. Çünkü o, ümmetin güçlenmesi için bunun gerekli olduğunun önemini biliyordu. Kötülüklerin önüne geçilmesi ve bunlardan kaçınılması gereği üzerinde duruyordu. Çünkü ümmetin, İslam toplumunun ve sosyal hayatlarının çökmemesi, fesadın yaygınlaşmaması için de bu, gerekliydi.³²⁰

Gerek bu hitabeden ve gerekse Resûlullah (s.a.v)'in ölümünden sonra Hz. Hasan bulardan kendi adına birçok hikmetler ve dersler çıkarmıştır. Hem de ta hilafetin başlangıcından itibaren bütün bunlardan deneyimler edinmiştir. İşte en önemlilerinden bazıları:

a- En başta ilk merci Kur'an'ı Kerim ve sünnet-i nebeviye idi. Hz. Ebubekir (ra)'in İslam devletinde egemen olan bu ikisiydi.

Hz. Ebubekir (ra) hutbesinde diyordu ki:

319 Şuca, Dirasat fi Ahd'i'n Nübüvveti ve'l Hilafeti'r Raşide, s. 256

320 Et-Tarihu'l İslami, 9/28

“Ben Allah ve Resûlüne itaat ettiğim sürece bana itaat edin. Allah’a ve Resûlüne karşı gelmem hâlinde bana itaat etmeniz gibi bir mecburiyetiniz yoktur.”³²¹

b- Ümmetin hakkı hâkimin murakabe ve muhasebesi altındadır. Çünkü hutbesinde diyordu ki:

“Eğer iyilikte devam edersem bana yardımcı olun. Eğer yanlış yaparsam, beni doğrultun.”³²²

c- İnsanlar arasında muamele adalet ve eşitlik çerçevesinde olacaktır. Nitekim yine o hitabesinde diyordu ki:

“İçinizden güçsüz olan benim katımda güçlüdür. Bu nedenle onun hakkını alıncaya kadar çalışacağım. İçinizden gücüne güvenenler varsa, onlar da bana göre zayıftırlar. Çünkü Allah’ın izniyle güçsüzün hakkını onlardan tutup alacağım.”³²³

d- İdare edenle edilenler arasında doğruluk, muamelenin temelidir. Çünkü o, hitabesinde şöyle diyordu:

“Doğruluk emanettir. Yalan ve yalancılık ise ihanettir.” Çünkü idare eden ile ümmet arasında doğruluk, Raşit Halife Hz. Ebubekir döneminde muamelenin temelini oluştururdu.³²⁴

e- Cihada bağlı kalmalarını ve her zaman hazırlıklı olmalarını isterdi. Bu nedenle Ebubekir (ra) diyordu ki:

“Ya Allah yolunda cihada devam edersiniz ya da Allah sizi zelil kılar.”³²⁵

İşte bu, Hz. Ebubekir Sıddık’ın Allah Resûlü’nün şu sözünden anladığı mana idi. Çünkü Allah Resûlü (s.a.v) diyordu ki:

“Sizler îne yoluyla alışveriş yaptığınız, öküzlerin kuyruğuna yapıştığınız, ziraatçılığa razı olup oturduğunuz ve cihadı terk ettiğiniz takdirde Allah sizi öyle bir zilletle karşı karşıya bırakır ki, siz yeniden dininize dönüp onu yaşamadıkça o zilletten kurtulamazsınız.”³²⁶

f- Toplumun kötülüklerden ve fuhşiyattan arındırılması: Ebubekir (ra) diyor ki:

“Bir toplum içerisinde fuhuş ve ahlaksızlık yaygınlaşınca, Allah onların başlarını belalardan kurtarmaz.”³²⁷

321 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

322 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

323 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

324 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

325 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

326 Ebu Davud, Sünen, 3462. Elbani, “Hadis sahihtir” diyor.

327 İbni Kesir, El-Bidaye ve’n Nihaye, 6/305

Hz. Ebubekir burada ümmete Hz. Peygamber (s.a.v)'in şu kavlini hatırlatmak istiyor:

“Bir toplumda açıkça işlenir hâlde fuhuş ve ahlaksızlık ortaya çıkınca, o toplumda, daha önce geçmiş olan hiçbir toplumda ortaya çıkmamış olan veba ve açlık hastalıkları başgösterir.”³²⁸

İşte bunlar, genel biatten sonra Hz. Ebubekir (ra)'ın yaptığı konuşmasında dikkat çektiği temel prensiplerden birkaçıdır. Burada devletin idare siyasetini, hedeflerini, idare edenle edilenler arasındaki sorumlulukları dile getirmiştir. Çünkü bir devletin temelini oluşturmada bunların önemi çok büyüktür. Kaldı ki bir milletin eğitilmesinde de bunun önemi oldukça fazladır.³²⁹

Hz. Ali'nin Hz. Ebubekir'e Biat Etmesi

Sahih senetler yoluyla bize kadar ulaşan birtakım sahih rivayetlere göre, gerek Hz. Ali ve gerekse Hz. Zübeyir ta işin başında Hz. Ebubekir'e hemen biat etmişlerdi. Ben bunun detaylarını *“Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib”* isimli eserimde açıkladım.³³⁰

Hz. Hasan, babası Hz. Ali'nin Ebubekir'e karşı ne kadar saygılı olduğunu görmüştü ve biliyordu. Çünkü Hz. Ali, hemen her vakit Hz. Ebubekir'in yanındaydı. O, Ebubekir için bir öğüt veren ilim hazinesiydi. Müslümanların ve İslam'ın maslahatı neyi gerektiriyorsa ve ne olması gerekiyorsa bu konudaki danışmanı Hz. Ali idi. Çünkü Ebubekir'e karşı çok samimi, dürüst ve ihlas sahibiydi. Bu nedenle hilafetin korunması, bekası, Müslümanların sosyal hayattaki yerleri konusunda çok hassas davranırdı.

Hz. Ebubekir'in mürtetler konusundaki tavır ve tutumu konusunda onun yanında yer alır ve onu desteklerdi. Onun orduyu harekete geçirmesi ve benzeri konularda hep onu savunurdu. İslam varlığına gelebilecek olan her türlü tehlikeye karşı her zaman titizlikle gerekeni yapardı.³³¹

İbni Ömer (ra) diyor ki:

“Zi'l Kıssa, yani olay meydana getirenler üzerine Ebubekir saldırıya geçmek için binitine yerleşince, Hz. Ali de onun binitinin yularını tutmuş ve ona, ‘Ey Allah Resûlü'nün halifesi, nereye gidiyorsun?’ diye sormuştu. ‘Ben sana, Resûlullah'ın Uhud gününde söylediğini hatırlatmak isterim:

‘Kılıcını kınına sok, nefesine uyararak bizi bir fecaate götürme. Hemen Medine'ye

328 Elbani, Sahihu İbni Mace, 4019

329 El-İnşirah ve Raf'uddik fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ebi Bekri's Sıddik, s. 183

330 Esmal Metalib fi Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebi Talib, 1/187

331 Nedvi, El-Murtaza, s. 97

dön. Allah adına yemin olsun ki, senin sebebinle, senin de aramızdan ayrılmanla öyle bir fecaat yaşarsız ki, artık senden sonra İslam'ın ebedî olarak bir nizamı olmaz.” Bunun üzerine o da geri döndü.³³²

Eğer Hz. Ali (ra) Ebubekir'e gönlünü açmasaydı -ki Allah onu korumuştur-, böyle davranmazdı. O nefesine rağmen gidip ona biat etmiştir. Oysa böyle bir fırsat Ali için altın değerinde olan ve onu da beklediği bir şey olurdu. Çünkü Ebubekir'e yardımcı olmaz ve “Ne hâlin varsa git de gör!” derdi. Oysa Allah onu bundan korumuştur. O ona yardımcı olmuştur. Yani günümüz siyasetçilerin düşman kabul ettikleri rakipleri için arkadan çevirdikleri gibi o günün insanı böyle bir faaliyetin içine girmezlerdi ve girmediler.³³³

Çünkü Hz. Ali (ra) öncelikle mürtetlerin işinin bitirilmesi gerektiğini söylüyordu. Hz. Ali, Ebubekir'e mürtetler konusunda konuşunca, Ebubekir de Hz. Ali'ye diyordu ki: “Ey Hasan'ın babası! Sen ne diyordun?” Bunun üzerine Hz. Ali, “Demem o ki, Allah Resûlü'nün (s.a.v) onlardan aldığı herhangi bir şeyi eğer sen almayıp onlara bırakırsan, o takdirde sen, Resûlullah'ın sünnetine uymuyorsun, demektir.”

Hz. Ali'nin bu konuşması üzerine Ebubekir de, “Mademki bunları sen söylüyorsun. O hâlde bundan böyle ben, onlar benden bir yuları da esirgeseler, vallahi onu kendilerinden almak için onlarla savaşırım.” dedi.³³⁴

Şüphesiz Hz. Hasan, hem Hz. Ebubekir hem Hz. Ömer hakkında babasından methiyeler dinlemiştir. Mesela Hz. Ali'nin, “Kimse beni Ebubekir ile Ömer'in üzerinde göstermesin. Aksi takdirde onlara iftira sebebiyle celde cezası uygularım.” sözü bunlardan biridir.³³⁵

Nitekim Hz. Hasan diyor ki:

“Ebubekir ile Ömer'den sonra bu ümmetin en hayırlısının kim olduğunu size haber vereyim ister misiniz? Hz. Ali'den tevatür olarak gelen şu sözünü aktarmak isterim: ‘Peygamberlerinden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebubekir ve Ömer'dir.’ Bu rivayet birçok tariklerden gelmiştir. Hatta bunun seksenin üzerine çıktığı bile söylenmektedir.

Nitekim Sıla bin Züfer el-Absi diyor ki:

“Ali'nin olduğu yerde Ebubekir'den söz açılınca derdi ki: ‘Yarışçılar ondan söz ediyorlar. Varlığı elinde olan Allah'a yemin olsun ki, herhangi bir hayır meselesinde

332 İbni Kesir, El-Bidaye ve'n Nihaye,6/314-315

333 Nedvi, El-Murtaza, s. 97

334 Zemaşeri, El-Muhtasar min Kitabi'l Muvafaka beyne Ehli'l Beyti ve's Sahabe, s. 48

335 Fedailü's Sahabe, 1/83. Senet yönünden zayıftır.

yarışmayalım ki, Ebubekir hayır yarışını mutlaka hepimizin önünde bitirirdi.”³³⁶

Hz. Ali, Hz. Ebubekir’in verdiği emirlere bağlı kalırdı. Kâfirlerden herhangi bir heyet Medine’ye gelince, Müslümanların cihad ve mürtetlerle savaş, asiler gibi görevleri gereği birçok yerlere dağılıp gitmiş olmalarından kaynaklanan sayılarının azlığından ötürü Hz. Ebubekir, İslam’ın ve Müslümanların başkentine olabilecek bir saldırıdan endişe duyardı. Bu nedenle Ebubekir, Medine’nin korunması emrini verdi. Bunun için hazırlamış oldu güçlerin başına da Ali, Zübeyir, Taha ve Abdullah bin Mesudu getirdi. Böylece düşman güçler ve kâfirler tamamen ayrılıp şehir güven altında olunca dek onları izlerlerdi. Özellikle de geceleri bu görevi yerine getirilerdi.³³⁷

Hz. Ali ile Hz. Ebubekir arasındaki ilişki; dostluk, sevgi, saygı ve olgun insanlık esaslarına dayalıydı. Ehlîbeyt’in büyüğü yani seyidi Hz. Ali, aynı zaman Allah Resûlü (s.a.v)’in iki torununun da basıydı. Kendisi gönderilen hediyeleri alır, kabul ederdi, sevgi ve saygıya dayalı kardeşlik hukukuna önem verirdi. Nitekim Aynu’t Temr Savaşı’nda esir alınan Cariye Sahba’yı hediye olarak kabullenmiş, nitekim bu kadından Ömer ve Rukayye adında iki çocuk sahibi olmuştur.

Bunun dışında ayrıca Hz. Ebubekir Sıddık (ra) kendisine Cafer bin Kays’ın kızı Havle’yi de hediye etmiştir. Bu kadın da Yemame Savaşı’nda alınan esirler arasında bulunuyordu. Nitekim Hz. Ali bu kadından da Hasan ile Hüseyin’den sonra en değerli bir çocuk vermiştir. Bu çocuk Muhammed bin Hanefiye’den başkası değildi. Havle, irtidat edenlerden alınan esirlerdendi. Nitekim çocuğu da ona nispet ediliyor ve öyle biliniyordu. Muhammed İbni Hanefiye.³³⁸

İmam Cuveyni, sahabenin Ebubekir’e biatleri nedeniyle diyor ki:

“Herkes erkenden onun itaati altına girdiler. Hz. Ali (ra), Ebubekir’in emrini dinlerdi. Kendisi büyük ve kalabalık bir kitle huzurunda Ebubekir’e biat etmiştir. Aynı zamanda Benî Hanife Gazvesi’nde de etkili olmuştu.”³³⁹

Gelen rivayetlere göre gerek Hz. Ali’nin kendisi ve gerekse çocukları Hz. Ebubekir (ra) tarafından kendilerine sunulan mali hediyeler, ganimetlerden oluşan ‘beşte bir’den verilenleri alırlardı. Nitekim fey (ganimet) mallarından da alırlardı.

Öte taraftan devletin mali işleri ve dağıtımı Hz. Ali eliyle olurdu. Hem ‘beşte bir’ manasına gelen humusu ve hem de feyi yani ganimeti o paylaşırdı. Daha sonra bu görevi Hz. Hasan üstlendi, ondan sonra bu hizmet Hz. Hüseyin eliyle görüldü-

336 Ahmed, Müsned, 1/106-110-127. Ahmed Şakir, “Sahihîtir” diyor. Minhâcu’s Sünne, 3/162; Taberani, Evsat, 7/207, 208. İsnadı zayıftır.

337 Tarihu’t Taberi, 4/64; Eş-Şia ve Ehlî’l Beyt, s. 17

338 Et-Tabakat, 3/20

339 Cuveyni, El-İrşad, s. 428. Ayrıca Bak. Kaffal, Usûlü Mezhebi’ş Şia.

yordu. Hz. Hüseyin'den sonra da bu görevi yeğeni ve Hz. Hasan'ın oğlu, Hz. Ali'nin de torunu olan ve adı da babasının adı yani Hasan olan bu hizmeti yürütmüştür. Bundan sonra da Zeyd bin Hasan bu görevi üstlenmiştir.³⁴⁰

Hz. Ali (ra) beş vakit namazını mescitte Hz. Ebubekir'in arkasında kılıyordu. Çünkü onun imamlığından memnundu. Aynı zamanda, aralarında herhangi bir ihtilafı olmadığını da böylece açık olarak gösteriyordu.

İşte Hz. Hasan (ra), babasının Hz. Ebubekir'e karşı olan bu tutumu karşısında, bir de Hz. Ebubekir ile Ehlîbeyt arasında evlilikler sebebiyle var olan akrabalık da bu işi daha fazlasıyla perçinleştiriyor ve Hz. Hasan'ın Ebubekir'e olan bağlılığını arttırıyordu. Nitekim Ehlîbeyt'ten olan kimileri çocuklarına Ebubekir adını veriyorlardı. Bu, elbette aralarında var olan sevgi ve saygıya dayalı olarak meydana geliyordu. Hz. Ebubekir (ra)'ın, Resûlullah'ın halifesi olarak Ehlîbeyt'e karşı çok duyarlı, onları seven, sayan ve konumlarını çok iyi bile biriydi. Bu derece var olan bir bağlılık hiçbir zaman onların arasına soğukluk sokmazdı. Bu nedenle birtakım yalanlara dayalı ve tarihi çarpıtan haberlere inanmamak gerekir.

Hz. Ebubekir Sıddık'ın (ra) kızı Hz. Aişe (ra), Hz. Hasan'ın dedesi, Allah Resûlü (s.a.v)'in eşiydi, mü'minlerin annesiydi. Allah Resûlü tarafından en çok sevilen eşiydi. Nitekim çekemeyenler ve karşı olanlar iftira kampanyası yürüttüler. Bu, gerçek bir iftiraydı. Oysa Kur'an'ın şahitliğiyle onun arı ve duru olarak tertemiz olduğu kanıtlanmıştı. Buna rağmen inkârcılar dediklerinden vazgeçmediler.

Bir de Umeys kızı Esmâ'yı düşünün. Bu kadın da tertemiz bir Müslüman hanımdı ve Hz. Ali'nin öz kardeşi Cafer'in eşiydi. Kocasını şehit düşünce, Hz. Ebubekir onunla evlenmişti. Hz. Ebubekir'in Muhammed adını verdikleri bir çocuğu bu kadından olmuştu ki daha sonra bu, Mısır valiliğine atanmıştı. Hz. Ebubekir'in ölümü üzerine bu defa Hz. Ali kendisiyle evlenmişti. Hz. Ali'nin de bu kadından Yahya adını verdikleri bir çocukları olmuştu. Ehlîbeyt içinde Hz. Ebubekir tarafından en çok sevileniydi. Öyle olmasaydı, onlar çocuklarına hiç Ebubekir adını verirler miydi? Bütün bu gerçekler gösteriyor ki Ali ile Ebubekir arasında tarifi imkânsız bir sevgi ve saygı vardı.

Nitekim Hz. Ali, sırf ondan bereketlenmek ve manen yararlanmak amacıyla onun adını çocuklarına vermiştir. Oysa ondan önce Haşimoğulları içerisinde çocuklarının adını Ebubekir koyan olmamıştır.

Hz. Ebubekir'e karşı bu saygı ve sevgi sadece Hz. Ali ile sınırlı değildi. Onun vefatın sonra oğulları bunu aynen devam ettirdiler. Babasının izinden gittiler. İşte Hasan ve Hüseyin, her ikisi de birer çocuklarına Ebubekir adını vermişlerdir. Hatta

işin bu yönünü birer Şii yazar ve tarihçi olan Yakubi ile Mesudi de itiraf ederek eserlerine almışlardır.³⁴¹

Ehlibeyt böylece çocuklarına Ebubekir adını hep vermişlerdir. Hz. Ali ile Hz. Ebubekir arasındaki bu sonsuz sevgi ve saygı, elbette çocuklarını da etkilemiş ve onlar da kusur etmemeye gayret etmişlerdir. Onlar, Hz. Ebubekir'in İslam devletindeki rolünü, hizmetlerini ve değerini en iyi anlayan ve takdir eden kimselerdi.

Usame Ordusunun Harekete Geçirilmesi

Hz. Ebubekir (ra) dönemindeki en önemli olaylardan biri de Usame ordusudur. Bunun gerek Hz. Hasan ve gerekse onun çağdaşları olan gençler üzerinde büyük etkisi olmuştur. Resûlullah (s.a.v) döneminde harekete hazır durumda olan Usame ordusu, Resûlullah'ın vefatı ile biraz ertelenmiş oldu. Hz. Ebubekir hilafete geçince ilk yapacakları arasında olan birisi de Usame ordusunu derhâl istenilen yere doğru harekete geçirmektir. Çünkü bu, Resûlullah'ın bir vasiyeti idi. Gerçi Resûlullah'ın ölümü üzerine gönderilmemesi yönünde birtakım sesler çıkmış ise de, Hz. Ebubekir (ra) onları hiçbirisini önemsemedi ve onlara bakmadı.

İtirazcılar diyorlardı ki:

“Şu önemli olan büyük Müslüman kitlesi, senin de gördüğün gibi Araplar da sana başkaldırmış durumdadır. Böyle nazik bir dönemde senin Müslüman cemaatini yanından uzaklaştırman doğru bir davranış değildir.”

“Curuf” denilen yerde bulunan ordunun başkomutanı olan Usame, Hz. Ömer'i, Hz. Ebubekir'e gönderdi ve kendisinden ordu ile birlikte geri dönmesi için izin istedi. Usame diyordu ki:

“Müslümanların önde gelen isimleri şu anda benim emrim altında ve benim komutamda hareket etmektedirler. Onlardan önemli bir kesimi buradalar. Ben, Resûlullah'ın halifesinin ve Resûl'ün haremının güvende olmadığını düşünüyorum. Ola ki ansızın müşrikler harekete geçebilirler.”³⁴²

Yapılan görüşme ve tartışmalardan sonra Hz. Ebubekir, ilk toplantıyı dağıttı ve mescitte toplanmak üzere daha genel manada bir toplantı yapılmasını emir buyurdu. Hz. Ebubekir (ra) bu ikinci toplantıda, itirazcılara, “Bizzat Hz. Peygamber tarafından hazırlanıp yola konulmak üzere olan bir kararın lağvedilmesi fikrinin tamamen unutulmasını, itiraz edilmemesini istedi. Bu arada itirazcılara, söz konusu orduyu gönderme kararını uygulayacağını tebliğ etti. Hatta, “Bu uygulama sonucunda mürtet Araplar tarafından Medine işgal edilse bile ben bunu geri çevirmeyeceğim.” dedi. Ayağa kalktı, sahabeye seslendi ve dedi ki:

341 Tarihu'l Yakubi, 2/228

342 İbni Kesir, El-Bidaye ve'n Nihaye, 6/308; İbni Esir, El-Kâmil, 2/226

“Ebubekir’in varlığı elinde olan Allah adına yemin ederim ki, yırtıcı hayvanların beni kapıp parçalayacaklarını da bilsem yine de Usame ordusunu geri çevirmeyeceğim. Resûlullah’ın emrettiği gibi uygulayacağım. Hatta şehir ve kasabalarda benden başka kimse kalmasa bile yine de uygulamadan geri durmayacağım.”³⁴³

Bu defa Ensar, Usame’nin gençliğini ve tecrübesizliğini bahane ederek ordunun başına yaşça daha büyük ve daha deneyimli birinin getirilmesini istediler. Bu konuda Hz. Ebubekir’le görüşmek için de Hz. Ömer’i elçi seçtiler. Hz. Ömer (ra) gelip “Ensar, ordunun başına Usame yerine daha yaşlı ve deneyimli birini geçirmeni istiyorlar.” deyince, Hz. Ebubekir (ra) oturduğu yerden derhâl yerinden sıçrayarak Hz. Ömer’in sakalına yapıştı ve “Anan seni kaybedesi Ömer! Usame’yi ordunun başına geçiren, Resûlullah (s.a.v) iken, sen kalkmış bana onu oradan almamı söylüyorsun. Bu, olacak şey mi?” dedi.³⁴⁴

Daha sonra Ebubekir çıkar ve doğruca ordunun yanına varır, onları teşyi ederek harekete geçirir. Bu arada Usame deve üzerindedir. Hz. Ebubekir ise yayadır. Abdurrahman bin Avf ise Ebubekir’in devenin yularından tutmuş çekmektedir.

Usame (ra) Hz. Ebubekir’e, “Ey Allah Resûlü (s.a.v)’in halifesi! Ya sen de binitine binersin ya da ben binitimden inirim.” der. Hz. Ebubekir (ra), “Vallahi sen inmeyeceksin, vallahi ben de binmeyeceğim. Allah yolunda ne diye benim de ayaklarım tozlanmasın!” diye cevap verir.³⁴⁵

Daha sonra Ebubekir Sıddık (ra), Usame’ye, “Eğer Ömer’in bana yardımcı olması konusunda bana kolaylık gösterebilirsen bunu yap, Ömer’i yanımda bırak.” dedi. Usame de bunun için izin verdi.³⁴⁶

Daha sonra Hz. Ebubekir (ra) orduya dönerek onlara, “Ey insanlar, durun! Size on tavsiyem olacaktır, onları iyi dinleyin ve yerine getirin: İhanet etmeyin, aşırılığa kaçmayın, müslu yapmayın (kulak, burun vb kesmeyin), meyveli bir ağacı kesmeyin, yeme ihtiyacınız dışında herhangi bir koyun ve deveyi kesmeye kalkışmayın. Siz öyle toplumlar göreceksiniz ki, kendilerini mabetlere adanmışlar. Sakın onlara dokunmayın, mabetlerine de bir şey yapmayın. Yine sizler öyle bir topluma gideceksiniz ki, size kaplar içerisinde çeşitli yiyecekler getireceklerdir. Onların her birinden yerken mutlaka besmele çekin. Yine öyle toplumlara gideceksiniz ki, başlarının ortasını tıraş etmişler ve etrafını sargı misali öylece bırakmışlardır. İşte onların başlarını önlerine eğdirin, aman vermeyin. Haydi, Allah’ın adıyla yola çıkın!” diye konuştu.³⁴⁷

343 Eş-Şura beynel Asale ve’l Muasara s. 83; Tarihu’t Taberi, 4/45

344 Tarihu’t Taberi, 4/46

345 Tarihu’t Taberi, 4/46

346 Tarihu’t Taberi, 4/46

347 Tarihu’t Taberi, 4/47

Hz. Ebubekir (ra), Usame'ye, Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendisine emir buyurdularını yapmasını istedi ve dedi ki:

“Allah'ın Nebisi sana ne emir buyurmuşsa onu yap. Önce Kudaa beldesinden başla, arkasından da Ürdün'ün güneyinde yer alan Abil'e git. Resûlullah'ın emrini aynen uygula! Acele etme çünkü ben onun sözünden çıkmış değilim.”³⁴⁸

Usame ordusunu alıp yola çıktı, Hz. Peygamber (s.a.v)'in emir buyurduğu yere kadar, Kudaa kabilelerine kadar, atların ve çadırların yayıldığı her yere vardı. Abil'e baskın yaptı. Sağ salim kurtuldular ve ganimet elde ettiler. Böylece gidişi ve geliş süreleri 40 günü bulmuş oldu.³⁴⁹

Resûlullah (s.a.v)'in ölüm haberi Hirakl'e ulaşmıştı. Bu arada Usame ordusunun onun topraklarının bir bölümüne kadar geldiği haberini de almıştı. Bu durum karşısında Bizanslılar dediler ki:

“Bu adamlara da ne oluyor? Adamların lideri, peygamberi vefat etmiş, onlar da kalkıp ta bizim topraklarımızı baskına gelmişler. Bu nasıl iş?”

Araplar da dediler ki:

“Eğer adamlarının ölmesine rağmen ta buraya kadar kalkıp gelmişlerse mutlak bir güçleri var ki gelebiliyorlar. Böyle bir güçleri olmasaydı ta Habeşistan ülkesine gelemezlerdi. Kaldı ki yapmak istediklerinin çoğunu da yapmadılar.”³⁵⁰

İmamiye Şiası'ndan kimileri, *Kütüb-ü Sitt'e*'de yer almayan ve aslı olmayan bir hadis uydurmuşlar. Dediklerine göre, Resûlullah (s.a.v), Usame ordusuna katılmayanları lanetlemiştir. Bu rivayetin aslı yoktur. Onların böyle bir hadisi uydurma sebepleri, öncelikle Ebubekir ile Ömer'i bu lanetlenenler içerisinde ve en başlarında yer aldıklarını söyleme istekleridir.

Çünkü, “Ebubekir ve Ömer, Usame ordusuna katılmadılar.” demek için bu yola başvurdular. İmamiye, bu hadis için doğru dürüst bir senet bulamamıştır. Ancak hem İmamiye ve hem de Ehlisünnet tarafından meçhul olarak bilinen bir tarik ileri sürmüşlerdir.

Hz. Hasan ve Ehl-i Beyt'ten Çıkarılacak Dersler

a- Durumlar zaman içinde değişir, şiddetler ise hiçbir zaman iman ehlini dinleri noktasında meşgul etmez. Her şeye rağmen onlar dinlerine sahip çıkarlar.

Nitekim Hz. Sıddık bu ümmete şiddet ve musibetlere nasıl sabretmeleri gerek-

348 Tarihü't Taberi, 4/47

349 Tarihü't Taberi, 4/47; Tarihu Halife bin Hayyat, s. 101

350 Zehebi, Ahdu'l Hulefai'r Raşidin, s. 20; Dr. Fadl İlahi, Kıssatu Ba'si Ebi Bekr Ceyşa Usame, s. 14; İbni Esir, El-Kâmil, 2/227

tiğini öğretmişti. Onlara Allah'tan ve onun rahmetinden umutlarını kesmemeleri gereğini göstermişti. Çünkü,

“Şüphesiz ki Allah'ın rahmeti, affı ve duaları kabul buyurması ihsan sahibi iyilikseverlere daha yakındır” (Araf, 56) buyurulmaktadır.

Müslüman şu gerçeği hiç unutmamalıdır: Musibet ne kadar büyük olursa olsun, Allah'ın bilinen ve değişmeyen bir kanunu vardır. Çünkü O şöyle buyurmaktadır:

“Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.” (İnşirah, 5-6)

Doğrusu Müslüman'ın işine bu dünyada şaşılır. Zaten Resûlullah (s.a.v) de bir hadisinde şöyle buyurmuştur: **“Mü'minin işine şaşılır. Eğer büyük bir sıkıntı ve zarar veren bir musibet isabet ederse, bu, onun için hayırlı olur.”**³⁵¹

O hâlde musibet ve felaket ne kadar büyük olursa olsun, bunların hiçbirisi din konusunda inananların önünde bir engel oluşturmaz. Mesela Hz. Peygamber (s.a.v)'in ölümü, Ebubekir için din konusunda bir engel oluşturmamıştır. Her zorluğa rağmen Usame ordusunu gönderilmesi gereken yere göndermiştir. Ancak Hz. Ebubekir için din konusunda Resûlullah'tan öğrendikleri her şeyden önce gelir. Onun emri bu dünyadan ayrılana dek hep baki kalmıştır.³⁵²

İşte Hz. Hasan bütün bunlardan ibret almış be kendisine ders çıkarmıştır.

b- Davet görevi ve hizmeti sadece bir tek kişiye bağlı değildir; Peygamber'e tabi olmak farzdır.

Hz. Hasan, Usame ordusu sebebiyle şunu öğrenmiştir: İslam daveti herhangi bir kimsenin ölümü veya kaybı sebebiyle ger kalmaz. Hatta tüm yaratılmışların efendisinin, peygamberlerin imamının ve Müslümanların liderinin ölümü de olsa İslam davası geri bırakılmaz. Kaldı ki Hz. Ebubekir de (ra) ilk hutbesinde buna dikkat çekmiş ve dinî hizmetin bir an bile geri durmayacağını belirtmiştir. Bir rivayette şöyle denmektedir:

“Ey insanlar! Allah'tan sakının. Dininize sarılın. Rabbinize dayanıp güvenin. Çünkü Allah'ın dini her zaman bakidir. O'nun kelimesi tamdır. Allah kendi dinine yardım edene, yardım eder. Dinini üstün kılar. Vallahi Allah'ın yarattıklarından bize saldıranlar olursa, bilmelidirler ki, Allah'ın kılıçları çekilmiş ve keskindir. Biz henüz o kılıçları yerine koymuş değiliz. Resûlullah (s.a.v) ile birlikte nasıl düşmana karşı cihad vermiş isek, bize karşı gelenlere bugün de cihad ederiz. Kimse saldırıya kalkışmasın, sadece kendisine zarar verir.”³⁵³

351 Müslim, 4/2295

352 Dr. Fadl İlahi, Kıssatu Ba'si Ebi Bekr Ceşşa Usame, s. 24

353 Dr. Fadl İlahi, Kıssatu Ba'si Ebi Bekr Ceşşa Usame, s. 27; El-Bidaye ve'n Nihaye, 5/213-214

Yine Hz. Hasan'ın Usame ordusu sebebiyle öğrendiği derslerden birisi de şudur: Müslümanlar için darlıkta olsun, bollukta olsun Peygamber'in emrine uymaları farzdır. Zaten Hz. Ebubekir (ra) davranışıyla, Resûlullah'ın emrinin dışına çıkmayacağını göstermiştir. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

“Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.” (Ahzab, 36)

Müslümanlar şu gerçeği öğrenmişlerdir. Allah onlar için zaferi, Peygamber'e tabi olma şartına bağlı kılmıştır Kim ona itaat ederse on zafer ve fırsat vardır. Kim de karşı gelirse, o da zelil olacaktır Ümmetin hayatının sırrı, Rablerine itaatten ve Peygamber'e, onun sünnetine uymaktan geçer.³⁵⁴

c- İhtilaf hâlinde kitap ve sünnete müracaat: Yine Hz. Hasan'ın çıkardığı derslerden birisi de şudur. Samimi mü'minler arasında görüş farklılığı ve ihtilaf ortaya çıkarsa, biri üzerinde ısrar edilmemelidir. Usame ordusu olayında görüldüğü gibi iş Allah'ın kitabına ve Resûlünün sünnetine götürülmelidir. Burada çoğunluk veya azınlık görüşü değil, haklılık ve doğruluk esastır.

Oysa görüldüğü gibi çoğunluk Usame ordusu gönderilmeme taraftarıydı. Onlar Hz. Ebubekir'e demişlerdi ki:

“Araplar sana karşı harekete geçtiler. Sen insanları parçalamakla bir yere varamazsın.”³⁵⁵

Bunu Hz. Ebubekir'den isteyenler öyle sıradan insanlar değiller. Aksine hepsi de sahabeden olan ve insanlar içerisinde en hayırlı olan nesildirler. Çünkü nebi ve resûllerden sonra yeryüzünde bulunan en hayırlı insanlar bunlardır. Hz. Ebubekir hiçbirisinin görüşüne ve isteğine katılmadı, onlara, Resûlullah'ın emrinin her şeyin üstünde olduğunu açıkladı. Çünkü onların hepsinin görüşünden önce uyuması farz olan emir Allah Resûlü'nün emridir.³⁵⁶

İbni Hacer Askalani, Hz. Peygamber (s.a.v)'in ölümü sebebiyle çoğunluk görüşü ile ilgili olarak yaptığı açıklamasında şöyle diyor: “Burada dikkate alınacak olan şey, içtihatlarında isabet edenler az sayıda kimseler olmakla birlikte, isabet etmeyenler daha çoktu. Burada dikkate alınacak olan görüş, isabet edenlerin içtihadı ve görüşüdür. Tercih çoğunluğun görüşüne göre değil, isabetli olanların görüşüne göre olmalıdır.”

Özetle söylemek gerekirse, bizim buradan çıkardığımız dersler, Usame ordusu

354 Sallabi, El-İnşirah ve Rafuddik bi Sireti Ebi Bekri's Siddik, s. 227; Kısatsu Ceyşu Usame, s. 227

355 Tarihu Halife bin Hayyat, s. 227

356 Dr. Fadl İlahi, Kısatsu Ba'si Ebi Bekr Ceyşa Usame, s. 44

sebebiyle gelişen tartışma ve anlaşmazlık çoğunluğun görüşü doğrultusunda değil, isabet edenlerin görüşleri çerçevesinde hareket edilmiştir. Mü'min burada görüldüğü gibi hakkın karşısında teslim olacaktır. Resûlullah, Usame'yi atadığına göre komutan odur ve mutlaka gidilmesi gereken yere de gidilecektir. Ebubekir de bunu yapmıştır. Çünkü Resûlullah'ın emrine itiraz edilmez. O iyi insanlar da peygamberlerinin emrine boyun eğdiler.³⁵⁷

d- Davet, eylem ile gerçekleşir: Hz. Hasan Usame ordusu sebebiyle davetin önemini de kavramış oldu. Çünkü Hz. Ebubekir hem Usame'nin ordu komutanlığında ısrar etmiş ve hem pratik olarak da onu gönderirken uğurlamıştır. Burada karşımıza iki durum çıkmaktadır.

Birincisi, Ebubekir (ra) Usame ile beraber bir süre yürüyor. Bu sırada Usame binit üzerindedir, kendisi yaya yürümektedir. İtiraza rağmen o yaya yürümeyi tercih eder. Oysa Usame o sırada henüz yirmi yaşlarındadır. Usame de inip yaya yürümek istemişse de Ebubekir buna rıza göstermediği gibi, kendisi yaya yürümekten de vazgeçmemiştir.

Hz. Ebubekir, Usame'nin yanında yaya yürürken âdeta orduya ve çevresine şu mesajı vermektedir:

“Ey Müslümanlar! Dikkat edin! Ben halife olmama rağmen, Usame binit üzerinde ve ben ise onun yanı başında yaya olarak yürüyorum. Çünkü ben onun emîrliğini kabul ediyorum ve onu takdir ediyorum. Siz de ona itaat edin.”

İkincisi, bu arada Ebubekir (ra), ona olan ihtiyacı sebebiyle, Hz. Ömer'in yanında bırakılması için Usame'den izin istiyor. Fakat ondan bu izni isterken, ona emredersine hareket etmiyor. Hz. Ebubekir bütün bu davranışlarıyla şunu gösteriyor. İslam daveti sadece sözle değil, aynı zamanda onu pratik hayatta eyleme dönüştürmek ve gereğini yapmakla olur. Kendisi de zaten bunu fiilî olarak göstermiştir. Kaldı ki Yüce Allah sözü ile fiili bir olmayanları kınamıştır. O şöyle buyurmaktadır:

“Ey bilginler! İnsanlara iyiliği emredip de nefsinizi (kendinizi) unutup musunuz? Oysa sizler kitabı (Tevrat'ı, İncil'i, Kur'an'ı) okuyorsunuz. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?” (Bakara, 44)

e- İslam'da gençlerin yeri ve önemi: Bu olayda gençlerin İslam'a hizmetleri konusunda önemine de dikkat çekilmektedir. Çünkü Resûlullah (s.a.v) henüz ömrünün baharında ve 18 ya da 20 yaşlarında olan bir genci İslam ordusunun başına tayin ediyor. Bizans'a karşı gönderiyor ve ondan çok daha deneyimli olanları da onun emrine veriyor.

Hz. Ebubekir halkın tüm itirazlarına ve tenkitlerine rağmen onu görevde bıra-

kıyor. Nitekim genç komutan gittiği yerden ganimet ve zaferle dönüyor. Bu nedenle davetçiler, eğitimciler için bu noktasına mutlaka eğilmeliler. Gençlerin önünü açmalılar, onlara fırsat tanınmalılar. Onların üstün zekâlarından ve güçlerinden mutlaka faydalanmalı, onları boş ve muattal vaziyette bırakmamalıdır.

f- İslam'da cihad adabı: Hz. Hasan, Usame ordusu sebebiyle cihad gereğini ve adabını da buradan bir ders olarak öğrenmiş oldu. Çünkü işin bu yönünü de Hz. Ebubekir'in orduya yapmış olduğu tavsiyelerinden öğrenmekteyiz. Hz. Ebubekir bu tavsiyesinde Hz. Peygamber'in sünnetinden ayrılmamaları gereği üzerinde duruyor. Çünkü Resûlullah (s.a.v) bir yere bir ordu gönderdiğinde aynı tavsiyeleri onlara hep yapardı. Çünkü İslam'da savaşmanın veya cihadın amacı İslam davetidir. Milletler bu özelliklere sahip bir orduyu gördüklerinde çıkar yol olarak o dine kendi özgür irade ve seçimleriyle girmelerini kazandırır.³⁵⁸

g- Usame ordusu İslam devletinin heybetini kanıtlamıştır: Usame ordusu, Bizanslıları korkutup ürküttükten sonra zafer ve ganimetle gittiği yerden döndü. Hatta o sırada Humus'ta bulunan Hirakl bu nedenle patriklerini toplayarak onlara demiş ki:

“İşte şu olay sebebiyle sizi daha önce uyarılmıştım. Ancak siz benim dediklerimi kabul etmediniz. Araplar bir aylık yol yürüyüp buraya kadar geliyor ve üzerinize saldırıyorlar. Sonra da hiçbirisi bir yara almadan çekip gidiyorlar.”

Kuzeyde bulunan Arap kabilelerini bir korku aldı. Çünkü İslam devletinin gücünden artık korkmaya başladılar. Kaldı ki bu savaşın hem Müslümanlar üzerinde moral bakımından yüksek bir tesiri olmuş ve hem Arapların hayatında bir dönüm noktası oluşturmuştur. Çünkü Müslümanlara saldırmayı düşünen kimi Arap kabileleri bu olaydan sonra düşünmeye başladılar. Bunun Bizanslılar üzerinde de etkisi büyük olmuştur. Çünkü Bizanslılarla Müslümanlar ve Araplar sınır olarak komşu idiler.

Usame ordusu, kuvveti ve sayısıyla elde edemediği ünü, adını her yede duyurmakla bu üne kavuşmuştur. Çünkü mürtetlerden saldırıya geçmek niyetinde olanlar geri adım atmışlardır. Bir araya gelmekten kaçınmışlar ve dağılıp parçalanmışlardır.³⁵⁹

Düşmanlar Müslümanlara saldırıyı düşünürlerken, bu olanlar onların tüm planlarını altüst etti. Çünkü insanlar devreye girmeden heybetin devreye girmesi yapacağını yapmış oldu. Silaha sarılmadan önce İslam devletinin heybeti düşmana silah bıraktırttı.

358 Tarihü'd Daveti ile'l İslam, s. 269

359 Heykel Paşa, Es-Sıddik, 107

Usame ordusu gerçekten bir nimet oldu. Kaldı ki kuzeyde yer alan mürtetler artık en zayıf cihetlerden biri oldular. Öte taraftan Usame ordusunun, İslam'ın fetih hareketleri dönemleri üzerinde de olumlu etkiye sebep olmuştur. Bütün bunlar Hz. Ebubekir'in ne kadar çok uzağı gördüğünü ve ne kadar derin bir anlayış sahibi olduğunu da göstermektedir.

Bu nedenle bütün bu olup bitenlerden Hz. Hasan etkilenmiş ve alacağı dersleri almıştır. O, Müslümanların birliğine düşkün olan bir halifeydi.

RİDDET OLAYLARI

(DİNDEN DÖNENLERLE SAVAŞ)

Hız. Ebubekir "riddet" yani dinden dönme olayları konusunda oldukça hassastı. Hız. Ebubekir, dinden dönenlerle öncelikli olarak onları tekrar dine kazandırma yolunu seçmişti. Çünkü O Müslümanların maslahatını düşünüyor, farklı bir yol izlemenin büyük sıkıntılara ve bozguna neden olabileceğini biliyordu. Zira dinden dönmenin sonu bozgunculuk, cahiliye sistemine yeniden dönüş, fesadın yaygınlaşması gibi fenalıklara neden olabilirdi. Bu, insanlık için bir yıkım olurdu. Nitekim onun bu dine olan bağlılığı ve gayreti ona şunu dedirtiyordu:

"Vahiy kesildi ve din de tamamlandı. Ben hâlâ yaşıyorken o eksilecek mi?"³⁶⁰

Hız. Ebubekir (ra) mürtetlerle ilgili olarak sahabenin görüşlerini dinledi. Eğer bir konuda savaşa karar vermişse, zaman kaybeden derhâl uygulamaya geçirdi. Doğru ve gerçeği bulduktan sonra bir an bile vakit kaybetmezdi. Bu büyük lider hayatının her alanında böyleydi.³⁶¹

Müslümanlar, Ebubekir'in görüşünün doğruluğuna inandılar ve kanaat getirdiler, yapacağı harekette onu doğru kabul ettiler. Nitekim şöyle diyordu:

"Eğer onlar, daha önce Resûlullah'a getirip verdikleri bir yuları olsun, bana vermemekte direnirlerse bu direnmeleri sebebiyle vallahi onlarla savaşırım."³⁶²

Bu ifade onun ölmez ifadelerinden biridir ve tarih sayfalarında yerini bulmuştur. Çünkü mürtetlerle olan savaşa karar vermede bu, onun üstünlüğünü, kişiliğini, siyasetini, görüşünü, stratejisini, hazırlanmadaki tarzını gösterdiği gibi, aynı zamanda davete yönelik çabasını, istihbari bilgileri ve benzeri daha nice özellikleriyle varlığını kanıtlayan bir halifeydi.

Arap Yarımadası'nda ordusunu yönlendirmesi ve benzeri bütün bu özellikler-

360 Akkad, Abkariyyetu's Siddik, s. 107; Dr. Ali el-Atum, Hareketu'r Ridde, s. 168; Eş-Şura beynel Asale ve'l Muasıra, s. 86; Nedvi, El-Murtaza, s. 70; Mişkatu'l Mesabih, s. 6034

361 Eş-Şura beynel Asale ve'l Muasıra, s. 87

362 Buhari, 6924

den Hz. Hasan, Hz. Ebubekir'in bu özelliklerini almış ve bu konuda hassasiyet göstermiştir. Hz. Ebubekir'in en önemli prensiplerinden bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

-Cezire'de/Arap Yarımadası'nda idari nizam ve istikrarı sağlaması:

Kuşkusuz mürtetlerle savaşın ve nedenlerinin, Hz. Ebubekir'in onlar aleyhinde karar verirken derin anlayışının Hz. Hasan'ın aklında derin etkiler bırakmıştır. İster bunlar duymaya dayalı olsun veya bizzat görerek olsun, bunun etkileri görülmüştür.

Hz. Ebubekir'in dış siyasetinin de İslam devleti bağlamında büyük etkileri olmuştur. Bunların en önemlilerinden bazıları şöyledir:

-İslam devletinin heybetini diğer milletlere hissettirmesi,

-Fethedilen ülke milletleri arasında adalet ve yumuşaklıkla hareket edilmesi,

-Fethedilen milletler üzerinde baskı kurmaması,

-Kur'an'da emredilen cihada aralıksız devam edilmesi.

Hz. Ebubekir Sıddık'ın savaş planları ve taktikleri bu dönem neslinin bir kültürü hâline gelmiştir. Özellikle gençler arasında lider ve komuta mevkiine gelecekler için büyük model oluşturmuştur. Bu gençlerin de başında Hz. Hasan gelir.

Hz. Ebubekir, sahabeden oluşan danışmanlarına izlemek istediği savaş metotlarını ve taktiklerini oturup müzakere ederdi. Doğal olarak bu esasen Yüce Allah'ın da Müslümanları zafere erdirmesine, onlara zafer kazandırmasına dayanır. Ama önce alınması gereken tedbirlere dikkat olunmalıdır.

Kuvvet hazırlanmalı, askerî eğitim çalışması verdirilmelidir. Orduya nasıl ve hangi yollardan yardım edilmesi gerekiyorsa, onlar tanzim edilmelidir ki, Hz. Ebubekir bunlara riayet ederdi.

Savaş için hedefin sınırlandırılması gerekir. Değişik savaş taktiklerinin uygulanması: Askerî komuta kademesine kolaylıkla ulaşılmalı ve komutanlarla birlikte savaş planları ve haritaları hazırlanmalıdır.

Halifenin zekâsı ve uzağı görmesi: Çünkü fetihlerden önce düşünen ve tedbir sahibi olan birinin olması gereklidir.³⁶³

Birçok ilim dallarında bilgi sahibi olmalıdır. İstenen yardımı zamanında ve gününde göndermelidir. Ordunun moral değerleri açısından sürekli olması gereken manada öğütler verilmelidir.

Hz. Ali'nin oğlu Hasan doğal olarak kitap ve sünnet ile yetişip büyümüştür.

Raşit Halifelerden de çok şeyler öğrenmiştir. Özellikle Hz. Ebubekir'den öğrendiği çok tecrübeler olmuştur.

HZ. ÖMER (RA)

Hz. Ömer (ra), Resûlullah'ın Ehlîbeyt'ine karşı aşırı derecede saygılı ve ikram sahibiydi. O kadar ki onları herkese kendi çocuklarına ve ailesine bile tercih ederdi. Bu nedenle Ehlîbeyt karşısındaki tutumu çok farklıydı. Bunlardan birkaçına burada değinelim:

Sen Ömer'in Oğlundan da Öte İzne Layıksın

Hz. Hasan'dan gelen rivayete göre diyor ki:

“Bir keresinde Ömer bana dedi ki: ‘Keşke sen bize gelsen de seninle bir kucaklaşsak.’ Ben de bir gün kalkıp yanına vardım fakat o sırada Muaviye ile baş başa görüşüyorlardı. Oğlu Abdullah ise kapının dışında bekliyordu. İçeri girmesine izin verilmemiş. Ben de bunu görünce tekrar döndüm. Daha sonra kendisiyle karşılaştık. Bana, ‘Yavrucağım, hani gelecektin, gelmedin.’ dedi. Ben de, ‘Ben geldim ama sen Muaviye ile baş başa görüşüyordun. Oğlun Abdullah’ı da kapıda bekler görünce, ben de gerisin geri döndüm.’ dedim. Bunun üzerine Ömer bana, ‘Sen bana oğlum Abdullah’tan daha öndesin, senin için izne gerek yoktur, bu nedenle sen öncelikli olarak bu izne değersin. Çünkü senin de bildiğin gibi başımız üstünde önce Allah’ın, sonra da sizin yeriniz var.’ dedi. Elini onun başı üzerine koydu.³⁶⁴

Vallahi Sizin Elbiseniz Yok, Beni Tebrike Değmez

İbni Sa’d, Cafer bin Muhammed Bakır’dan, o da babası ve Hz. Hüseyin’in oğlu Ali’den rivayetle aktarıyor, diyor ki:

“Yemen’de Ömer’e elbiselik kumaş gelmişti. Herkes gelen bu giysileri giyip seviyorlardı. Ömer’in kendisi de kabir ile minber arasında oturuyordu. Herkes yanına gelip selam veriyor ve ona dua ediyorlardı. Derken Hasan ile Hüseyin anneleri Fatıma’nın evinden çıkıp geldiler. Halkın arasını yara yara ilerliyorlardı fakat onların üzerinde o giysilerden bir şey yoktu. Ömer kaşlarını çatmış duruyordu, sonra dedi ki:

‘Vallahi, ben tebrike değer bir iş yapmadım, çünkü sizi giydiremedim.’

Orada bulunanlar da, ‘Ey mü’minlerin emîri! Sen vatandaşlarını giydirdin ve iyi de yaptın.’ dediler. Hz. Ömer ise, ‘İki genç için, insanları yara yara geldiler fakat

her ikisinin de üzerlerinde bu giysilerden hiçbir şey yok. Ben onlar sebebiyle yaşlandım, o ikisi de onun yüzünden küçüldüler.’ dedi. Daha sonra Yemen valisine bir yazı yazarak, Hasan ile Hüseyin için çok acele olarak iki elbise gönderilmesi emrini verdi. Vali de ona iki elbise gönderdi, Ömer de onları giydirdi.”³⁶⁵

Hasan ile Hüseyin ve Haşimoğullarına Yardımda Öncelik

Ebu Cafer’in anlattığına göre Hz. Ömer (ra) fetihler yoluyla İslam devletinin imkânlarını artırınca halkı da bu imkânlardan yararlandırmak ve onlara hediyeler vermek istedi. Resûlullah’ın ahabından birtakımları toplandılar. Bu arada Abdurrahman bin Avf (ra) Hz. Ömer’e, “Bunun için önce kendinden başlayarak yardımda bulun.” diye öneri getirdi.

Hz. Ömer de (ra), “Hayır, vallahi bu, olamaz. Bu işe önce, Resûlullah’a en yakın olan akrabasından, Haşimoğullarından olan bir topluluktan başlayacağım.” dedi. Önce Hz. Abbas (ra) için, peşinden de Hz. Ali için pay ayırdı. Böylece aynı sırayı izleyerek işi beş kabileye kadar vardırdı. Nihayet Adiy bin Kaaboğulları ile nihayetlendirdi.

Bunun için şu sırlama ile isimleri kayda geçirdi: önce Haşimoğullarından Bedir Savaşı’na katılanlar, ondan sonra Ümeyye bin Abdışemsoğullarından Bedir Savaşı’na katılmış bulunanlar. Sonrasında da yakınlık derecelerine göre en yakın olanları yazdırdı. Bunlar için kendilerine verilmek üzere hediye ve armağanlar takdir etti.”³⁶⁶

Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’i de babaları Ali (ra) ile aynı hisseye ve aynı sıraya yerleştirdi. Yani bu ikisi sırf Resûlullah’ın yakını olmaları sebebiyle tıpkı Bedir ehli gibi muamele gördüler. Hz. Ömer (ra) bu ikisinden her birine verilmek üzere beşer yüz bin dirhem hediye ve bahşış verdi.³⁶⁷

Bu kıssadan da anlaşılacağı üzere Hz. Ömer (ra)’ın genel olarak Ehlibeyt’e bakış açısı sevgisi ve saygıda öncelik esasına dayanırken Hasan ile Hüseyin’e de özel bir ayrıcalık tanırdı. Çünkü görüldüğü gibi her ikisini de sahabenin ilk tabakası arasına sokuyor ve onlara yapılan muamele gibi muamelede bulunuyor. Bu, sadece onlara olan bağlılık, sevgi ve saygıdan kaynaklanıyordu. Allah Resûlü’ne olan yakınlıkları sebebiyle idi.

Resûlullah’ın Vefatından Sonra Hz. Ömer’in Hz. Fatıma’ya Karşı Tutumu

Eslem el-Adevi diyor ki:

365 Tarihü'd Daveti'l İslamiyye, s. 336; El-Murtaza, s. 11; Kenzu'l Ummal, 7/105, El-İsabe, 1/106

366 Ebu Yusuf, Kitabu'l Harac, s. 24-35; El-Murtaza, s. 118

367 Tarihî Dimeşk el-Kebir, 14/6

“Hz. Peygamber (s.a.v)’in vefatından sonra Hz. Ali ve Zübeyir bin Avam Hz. Fatıma’ya gidip danışır, görüşür ve onunla istişarede bulunurlardı. Hz. Ömer’de bu durum iletildi, o da gidip kendisiyle görüştü ve kendisine, ‘Ey Resûlullah’ın kızı! Şu insanlar arasında senin babandan daha çok sevdiğim bir başka kişi yoktur. Babandan sonra da senden daha çok sevdiğimiz biri yoktur.’ Sonra da onunla konuşmasını sürdürdü. Derken Hz. Ali ile Zübeyir de geldiler. O ikisi geldiklerinde Hz. Fatıma onlara dedi ki:

‘Hemen doğruca ve olgunlukla gidin, biat edin.’ Onlar da gidip biat etmedikçe geri dönmediler. Yani her ikisi de gidip biat ettiler.”³⁶⁸

İşte gerçekte sahih ve sabit olan rivayet sadece bundan ibarettir. Senedinin sahih olması yanında zaten bu ailenin ruhuna ve özüne uygun olan da böyle bir davranıştan başkası değildir.

Oysa İmamiyye Şiası bu rivayete birtakım eklemeler yapmış ve işi iftira ve büh-tana vardırarak kadar birtakım şeyler uydurmuşlardır. Diyorlar ki: “Ömer, Hz. Fatıma’ya geldi ve ona dedi ki:

‘Şu adamlar var ya gelip seninle toplantı yapıp görüşürlerse, iyi bil ki senin bu evini senin üzerinde ateşe veririm. Çünkü onlar biat etmeyi geciktirdiklerinden ötürü Müslümanların birliğini ve dirliğini bozmak istiyorlar.’ diyerek tehdit etmiş.

Hz. Ömer’in oradan ayrılması ile onlar da Hz. Fatıma’nın yanına gelirler. Hz. Fatıma da her zaman kendisiyle istişarelerde bulunduğu adamlarına dedi ki, sizin de bildiğiniz gibi Ömer bana geldi. Allah adına yemin etti. Eğer siz buraya, yanıma gelirsiniz, sizin üzerine bu evi ateşe verip yakacakmış. Allah adına yemin olsun ki, o bir meselede yemin ettiyse dediğini kesinlikle yerine getirir. Hemen buradan ayrılın ve gidip Ebubekir’e biat etmeden geri gelmeyin.’ der. Onlar gidip biat ederler ve ancak biat ettikten sonra dönüp Hz. Fatıma’ya gelirler.”³⁶⁹

Bu, tamamen batıl bir hikâyedir, asılsızdır. Hz. Ömer (ra)’tan bunun gibi bir tehdit içeren bir durum sabit değildir. Hz. Ömer (ra)’ın Hz. Fatıma’nın evini yaktığı, yakmaya giriştiği davası tamamen uydurmadır. İmamiyye’nin yalanlarından ibarettir. Onlar bununla beraber daha başka yalanlar da uydurmuşlardır. Taberi, “*Delailu’l İmamiyye*” adlı kitabında Cabir el-Cufi’den rivayetle yer vermektedir. Oysa bu adam Rafızî’dir, çok yalancı biridir. Bu durum hadis imamlarının ittifakıyla sabittir. Zehebi, *El-Mizan ve Tehzibu’t Tehzib* kitabında bu bilgilere yer vermiştir.³⁷⁰

Hatta İmamiyye’den bazıları da, Hz. Ömer’in Hz. Fatıma’yı darbettiğini ileri

368 İbni Ebu Şeybe, Musannaf, 14/567. Bu rivayet senet yönünden sahih olan bir rivayettir.

369 Ebu Muhammed el-Yemeni, Akaidu’s Selase ve’s Seb’in Fırkatén, 1/140

370 Delailu’l İmame, s. 26; Muhammed el-Yemeni, Akaidu’s Selase ve’s Seb’in Fırkatén, 1/140; Zehebi, El-Mizan, 1/279; Tehzibu’t Tehzib, 2/47

sürmektedirler. Hatta bu yüzden “Muhassen” adını verdikleri çocuğunu bile düşürmüştür.

Bu da onların yalanlarından biridir. Sıhhat bakımından aslı astarı yoktur. Hatta o kadar işi ileri vardiıyorlar ki, Hz. Ali'nin bile buna ses çıkaramadığını, çünkü korkak olduğunu söylemektedirler. Oysa sahabenin en cesur olan bir adama bunu söylemek en büyük iftiradır. Hatta aklı başında Şiilerden bazıları bunun bir hezeyan ve iftira olduğunu söylemektedirler. Çünkü onlar da Hz. Fatıma'nın Muhassen adındaki çocuğunun ta Resûlullah (s.a.v) zamanında vefat ettiğini biliyorlar. Nitekim bu gerçek sahih hadislerle ortadadır. Daha önceden de geçtiği gibi Ahmed bin Hanbel müsned kitabında buna yer vermiştir.³⁷¹

Hz. Ömer'in Ümmü Gülsüm İle Evlenmesi

Esasen Hz. Ömer (ra) öteden beri Ehlibeyt'e karşı içten içe hep sevgi ve saygı besliyordu. Bunun tek nedeni, onların Resûlullah'ın yakınları olmasıydı. Çünkü Resûlullah (s.a.v) Ehlibeyt'e ikram olunmasını, onlara saygı ve sevgi içinde davranılmasını tavsiye buyurmuştu. İşte bu nedenle Hz. Ömer (ra), Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'dan olan kızı Ümmü Gülsüm ile evlenmek istedi. Hz. Ömer bu arzusunu Hz. Ali'ye iletirken şu ifadeleri kullandı:

“Allah adına yemin olsun ki yeryüzünde en ileri seviyede kedisinden arkadaşlık beklediğim biri olarak sizden daha iyisini bulamıyorum. Bu duygum sadece size karşıdır.”

Hz. Ali de ona, “Tamam, dediğini yapıyorum.” dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (ra) hemen Muhacirlerden tarafa dönerek mutluluğundan şöyle diyordu: “Beni tebrik edin.”

Daha sonra da Ümmü Gülsüm ile evlenme sebebini şöyle açıkladı:

“Benim Ümmü Gülsüm'le evlenme sebebim Resûlullah (s.a.v)'den duyup dinlediğim bir hadis sebebiyledir. Çünkü Resûlullah şöyle buyurmuştu:

“Benim sebebim ve nesebim dışında kıyamet gününde her sebep ve nesep kesilecektir, birinin ötekisiyle bir ilgisi kalmayacaktır.” İşte ben bu nedenle istedim ki, benimle Resûlullah (s.a.v) arasında sebep bulunsun. İşte bundan dolayı onunla evleniyorum.”³⁷²

371 Hukberu't Tarih, s. 224; Muhtasaru't Tuhfeti'l İsna Aşeriye, s. 252

372 Hâkim, Müstedrek, 3/142. Hadis isnat yönünden hasen olan bir rivayettir. Ancak Buhari ile Müslim eserlerinde bu hadisi tahriç etmemişlerdir. Fakat Zehebi burada bu hadisle ilgili olarak “hadis münkatidir” diye bir açıklama getiriyor. Heysemi de Mecmau'z Zevaid, 3/173'te diyor ki, “Bu hadisi Taberani El-Kebir ve El-Evsat kitaplarında zikretmiştir. Hadis ricali yani bu hadisin ravileri arasında yer alan Hasan bin Sehl dışında hepsi sika yani güvenilir kimselerdir. Gerçi bunun zayıf olduğunu söyleyenler de bulunmaktadır.

Üstat Ebu Muaz el-İsmaili, “*Zevacu Ömer bin Hattab min Ümmi Gülsüm binti Ali bin Ebu Talib, Hakikatun ve Leyse İftiraun*” adlı kitabında özellikle konuyu enine boyuna incelemiştir. Bu arada Şii ve Ehli-sünnet kaynaklarını birlikte inceleyerek, bu mübarek evlilik konusunda doyurucu bilgiler vermiştir.

Ben de “*Faslu’l Hitab fı Sireti Emîri’l Mü’min’in Ömeru’l Hattab, Şahsiyeten ve Asruhu*” adlı eserimde Hz. Ömer döneminde onun hayat hikâyesini ve durumunu ele almıştım. İsteyen oraya bakabilir.

Medain’den Elde Edilen Ganimetler

Hicret’in 16. yılında Medain fethedilince, oradan birçok ganimet malları da Medine’ye gönderildi. Hz. Ömer (ra) gelen bu ganimetlerden Hasan ile Hüseyin’i her birine biner dirhem para verdi. Oğlu Abdullah’a ise sadece 500 dirhem verdi. Bu olay da gösteriyor ki Hz. Ömer (ra), Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin’i kendi oğlu Abdullah’tan daha fazla seviyor. Çünkü kendi oğluna 500 dirhem verirken, onlara biner dirhem veriyor.

Hz. Hasan (ra)’ın Hz. Ömer’in İlminden Etkilenmesi

Hz. Ömer’in devleti, Raşit Hilafet fikhına dayalı olarak varlığını sürdürüyordu. Allah’ın yardımı ve rahmeti sayesinde ki, Hz. Ömer’in dehası ve uygulamaları devlet kurumlarında yeniliklere gitti. Aynı zamanda meydana gelen fıkhi olaylar sebebiyle yeni içtihatların doğmasına neden oldu. Bu nedenle Hz. Hasan (ra), Hz. Ömer döneminde meydana gelen olaylar, edebî hareketler ve farklı olaylar sebebiyle hep etkilenmiştir. Çünkü Hz. Hasan’ın babası Hz. Ali (ra), Hz. Ömer’in en yakında yer alanlardan biriydi. Doğal olarak o da bu çerçevenin içerisinde bulunuyordu.

Kaldı ki Hz. Ali (ra), Hz. Ömer (ra)’ın en yakınında yer alan ve etkin görevli olarak hükümette, icra organında yer alıyordu. Şûra’nın en önemli üyesiydi. Hatta Hz. Ali, Hz. Ömer’in başdanışmanıydı. Ömer (ra) Hz. Ali’nin değerini, ilmî üstünlüğünü, fikhını, olaylara hikmetle bakışını biliyordu. Bir konuda görüş beyan ettiğinde o görüş kabul görürdü. Çünkü en isabetli görüş sahibiydi. Nitekim Hz. Ömer’in, Hz. Ali için şöyle dediği de sabittir:

“İçimden en isabetli kararı veren Ali’dir.”

Hz. Ali’nin yargıya, hükümlere, mali ve idari konulara dair Hz. Ömer zamanında yaptığı içtihatlar, Mü’minlerin Emîri Hz. Ömer tarafından hemen uygulamaya konulurdu. Hz. Ömer (ra) en önemli işlerde öncelikle Hz. Ali ile görüşür ve istişarede bulunurdu. Konular ister çok önemli konular olsun, ister basit olsun, mutlaka onları Hz. Ali ile görüşüp öyle sonuçlandırırdu.

Müslümanlar Beytülmakdis'i, Medain'i fethettiklerinde yine onunla istişarede bulunmuştu. Hatta Hz. Ömer (ra) Nihavend'e yönelmek ve Farslılarla ile savaşmak istediğinde ile önce gelip Hz. Ali'ye danışmıştır. Yine Rumlarla savaşmak istediğinde, hicri takvim uygulaması ve değerlendirilmesinde ve daha başka konularda hep danışman olarak Hz. Ali (ra)'a danışmıştır.³⁷³

Hz. Ali (ra), Hz. Ömer (ra)'ın hayatı boyunca hep ona danışmanlık yapmış, öğütte bulunmuş, üzerinde hep titreyip durmuştur. Hz. Ömer de Ali'yi severdi. Aralarında sevgi ve saygı, güven hiç eksilmemişti.

Bütün bu gerçeklere rağmen yine de tarihi çarpıtan İslam düşmanları ve art niyetliler iftiralarını hiç bırakmadılar. Bu nedenle o yalancılar kendi mizaç ve karakterlerine uygun rivayetlerde bulundular. Hatta o kadar ileri gittiler ki, "halifelerin biri ötekisinin kuyusunu kazıyor, bir an önce ortadan kaldırmak için fırsat bekliyor" olarak gösterme gayretlerine girdiler. Bütün işlerinin perde gerisinde entrikalar çevirmek olduğunu ileri sürüyorlardı.³⁷⁴

Özellikle de bu türden olayları Hz. Ömer'in halifeliği döneminde daha da ilerilere vardirdilar. Hz. Ömer ile Hz. Ali arasındaki beraberlik, sevgi, saygı ve dayanışmadan ibaretti ve karşılıklıydı. Çünkü Hz. Ali, Hz. Ömer'in başdanışmanıydı, tüm problemleri çözmede en önemli yardımcısı oydu. Hz. Ali (ra), bir konuda bir fikir ileri sürmesin ki, Hz. Ömer (ra) derhâl onu uygulardı. Çünkü Hz. Ali işinde ve her durumda Hz. Ömer'e öğütte bulunurdu.

Kuşkusuz Hz. Ali ile Hz. Ömer arasındaki bu ilişki, Hz. Hasan üzerinde gerek kültürel açıdan olsun ve gerekse eğitim bakımından olsun çok büyük bir etki meydana getirmiştir. Hz. Ali ile Hz. Ömer arasındaki söz konusu münasebetler sayılamayacak derecede çoktur. Biz burada bazılarına değinmek isteriz.

Bu Elbiseyi Bana Kardeşim ve Dostum Giydirdi

Hz. Ali üzerinde Aden'den gelmiş olan bir elbise bulunduğu hâlde dışarı çıkmıştı. Hz. Ali gördüklerine şöyle diyordu:

"Üzerimdeki bu giysiyi bana kardeşim, dostum, en seçkin insan, en samimi ve dürüst kardeşim, Mü'minlerin Emîri Ömer giydirdi."³⁷⁵

Ebu Sefer'den gelen rivayette ise diyor ki:

"Hz. Ali üzerinde bir elbise görülmüştü ve en çok da üzerinde bu görülürdü. Kendisine bunun sebebi soruldu: "Ey mü'minlerin emîri! Sen hep bunu giyiyorsun,

373 El-İstıab fî Marifeti'l Ashab, s. 1102; Ali bin Ebi Talib Müsteşarun Eminun li'l Hulefai'r Raşidin, s. 99

374 El-İstıab fî Marifeti'l Ashab, s. 1102; Ali bin Ebi Talib Müsteşarun Eminun li'l Hulefai'r Raşidin, s. 99

375 El-Muhtasar min Kitabî'l Muvafaka, s. 140

neden?” O, “Evet, onu giyiyorum. Çünkü bunu bana dostum, en içten yakınım, Ömer bin Hattab giydirdi.” dedi.

İşte bu ve benzeri kıssalardan Hz. Hasan (ra) çok dersler öğrenmiştir.

Hz. Ömer'in Şehit Düşmesinden Sonra Hz. Ali'nin Onun İçin Söyledikleri

Sahibi Buhari'de de geçtiği gibi İbni Abbas diyor ki:

“Ömer (ra) yatağının üzerine konuldu, halk bir taraftan onu kefenlerken, bir taraftan da onun için dua ediyorlardı, namaz kılıyorlardı. Ben de oradaydım ve cenaze henüz kaldırılmamıştı. Bir de baktım ki biri omzundan yakaladı, bakınca onun Ali olduğunu gördüm. Hz. Ömer (a) sebebiyle çok üzülmüştü, dedi ki:

‘Senin gibi hizmet eden ve benim katımda en çok sevilen biri olarak seni Rabbinle buluşmaya gönderirken, arkada kendin gibi birini bırakmadan gidiyorsun. Allah adına yemin olsun ki, ben senin iki dostunla, Muhammed (s.a.v) ve Ebubekir’le beraber olacağına inanıyorum. Bildiğim kadarıyla Resûlullah’tan en çok işittiğim cümleler, ‘Ben, Ebubekir ve Ömer gittik.’, ‘Ben, Ebubekir ve Ömer girdik.’ Ve ‘Ben, Ebubekir ve Ömer çıktık.’ cümleleri olmuştur.”³⁷⁶

Hz. Ömer Oraya İnmekten Hoşlanmazdı, Nitekim Ben de Hoşlanmıyorum

Hz. Ali Cemel Vakası olayından sonra Basra’ya girdi ve orada mü’minlerin anesi Hz. Aişe’yi karşıladı. Çünkü Hz. Aişe Mekke’ye gitmek istiyordu. Basra’dan Kûfe’ye yürüdü. Hicret’in 36. senesi Recep ayınının 12. gecesi Pazartesi günü Kûfe’ye girdi. Kendisine “Beyaz Saray” a inmesi söylendi fakat o: “Hayır, çünkü Ömer buraya inmeyi hoş karşılamazdı, ben de bundan dolayı burada inmeyi, konaklamayı hoş görmüyorum.” dedi. Ancak “Rahbe” denilen yerde konakladı ve orada Büyük Cami’de iki rekât namaz kıldı.³⁷⁷

Ehlibeyt Ömer’i Severdi

Ehlibeyt’in Hz. Ömer’i sevdiklerine dair en büyük emare, çocuklarına onun adını vermeleridir, onun kişiliğini sevmeleridir. Getirdiği güzel davranışlar, yaşattığı güzel ahlak hep onun sevilmesini ve sayılmasını sağlamıştır. İslam’a yaptıkları hizmetler, akrabalık bağlarına sıkı sıkıya bağlı olması gibi özellikler onu Ehlibeyt’e bağlamış ve onlar tarafından sevilmesini sağlamıştır. Bir de Ehlibeyt’e damat olması da ayrı bir değerdir.

Ehlibeyt’ten olup da Ömer ismini ilk olarak çocuğuna veren Hz. Ali olmuştur. Hz. Ali (ra) Rebia el-Bekriye’nin kızı Ümmü Habib’den olan çocuğuna “Ömer”

³⁷⁶ Buhari, 3685

³⁷⁷ Muhammed Kenan, Tarihu’l Hulefai’r Raşide, s. 383

adını vermiştir. Nitekim “*El-Fusul*” kitabının sahibi bu eserinde Hz. Ali’nin çocuklarından söz ederken, Tağlibiye’den Ömer adını da vermektedir.

Tağlibiye kabilesinden olan kadın ise Rebia’nın kızı Sahba’dır. Bu zat, Hz. Halid tarafından Aynu’t Temr’de alınan esirlerdendir. İşte Hz. Ali’nin Ömer adındaki bu oğlu 85 sene yaşamıştır. Hz. Ali’den kalan mirasın yarısına haiz olmuştur. Bunun sebebi öz olsun, üvey olsun tüm erkek ve kız kardeşlerinin ondan önce vefat etmiş olmaları sebebiyledir. Kardeşleri Abdullah, Cafer ve Osman’dırlar. Hepsisi de kardeşleri Ömer’den önce Hz. Hüseyin ile birlikte öldürülüp şehit düşmüşlerdir. Ömer ise, o sırada onlarla beraber olmadığından, kurtulmuştur.³⁷⁸

Nitekim Hz. Hasan da babası Ali gibi oğullarından birini adını Ömer koymuştur. Hz. Hüseyin de çocuklarından birini adını Ömer koymuştur. Hz. Hüseyin’den sonra onun oğlu Zeynel Abidin lakabıyla anılan Ali de çocuklarından birine Ömer ismini vermiştir. Aynı zamanda Kâzım lakabıyla anılan Musa da çocuklarından birine Ömer adını vermiştir.³⁷⁹

Görüldüğü gibi işte bu imamlar da Hz. Peygamber’in yolunda yürümüşlerdir, Ehlisünnet’in metodu üzere hareket etmişlerdir. Nitekim Ehlibeyt soyundan gelen Ebubekir ve Osmanlar da hak olan mezhep çizgisinden yürümüşlerdir. Bu da günümüze dek devam edegelen Ehlisünnet mezhebidir.

Yine bizler gerek sahabe isimlerini olsun ve gerekse mü’minlerin annelerinin adları olsun Haşimî ailesinde kalıp da kitap ve sünnete bağlı kalanlar, çocuklarına şu isimleri vermekten geri durmamışlardır: Talha, Abdurrahman, Aişe, Ümmü Seleme.

Biz de günümüz Şii’lerini Ali’yi, Hasan, Hüseyin ve Ehlibeyt’ten olan diğer imamlara uymaya davet ediyoruz. Çünkü bunlar Allah’ın dinini yardımcılarını, Resûlünün ashabını hem seviyorlar ve hem çocuklarından bazılarına da onların ve Raşit Halifelerin isimlerini veriyorlar. Kızlarına da mü’minlerin annelerinin adını veriyorlar.³⁸⁰

Abdullah bin Hasan bin Hasan bin Ali’nin Hz. Ömer Hakkındaki Görüşü

Hafs bin Kays anlatıyor, diyor ki:

“Abdullah bin Hasan’a mestler üzerime mesh etme konusunu sordum. Bana dedi ki: ‘Mesh et. Çünkü Ömer de mestler üzerine mesh ediyor.’ dedi. Bu cevap üzerine kendisi, ‘Yahu ben sana, sen mesh ediyor musun?’ diye sordum. Sen ne cevap veriyorsun?’ dedim. O da bana, ‘Bunu söylemem gücüne mi gitti? Ben sana, ‘Ömer de mest üzerine mesh ederdi.’ diye söylüyorum. Sen kalkmış benim kanaati-

378 El-Fusulü’l Mühimme, s. 143; Eş-Şia ve Ehli’l Beyt, s. 133

379 Eş-Şia ve Ehli’l Beyt, s. 133-135

380 Abdulazi Zubeyri, İzhebu feentumu’r Rafida, s. 230

mi soruyorsun. Oysa Ömer benden de, yeryüzü dolusu insandan da hayırlıdır.’ dedi.

Abdullah’ın bana böyle bir cevap vermesi üzerine ben de ona, ‘Ey Ebu Muhammed! Birtakım kimseler, sizim Ehlibeyt olarak bu türden cevap vermenizi sizin takıyye yaptığını söylemektedirler.’ dedim.

Bunun üzerine Abdullah (Hz. Hasan’ın torunu) bana -ki bu esnada biz minber ile kabir arasında bulunuyorduk- dedi ki:

‘Allah adına yemin olsun ki, benim bu söylediklerim gizlide de, açıkta da aynı sözlerimdir. Ben ikili konuşmam. Bu itibarla benim dışımda bu tür sözleri hakkımda söyleyenlerden asla kabul etme! Çünkü bizzat ben söylüyorum.’

Daha sonra da dedi ki:

‘Kim bu türden iddialar yapar ve ‘Ali kahredilmişti. Resûlullah (s.a.v) bir görev istedi fakat o bunu yerine getirmedi.’ derse bunların hiçbirini aslı yoktur.”³⁸¹

Hz. Osman (ra)’ın Hilafeti Döneminde Hz. Hasan (ra)

Hz. Osman (ra)’ın Müslüman olduğu ilk yıldan başlamak üzere İslam daveti ile çok sıkı bir bağı vardı. Onun için Peygamber (s.a.v)’in hayatındaki umumi veya hususi hiçbir şey kendisinin bilgisi dışında kalmamıştır. Peygamber (s.a.v)’in vefatından sonra da önceki iki halifenin uygulamalarından ve haberlerinden hiçbir şey kendisinin gözünden kaçmış değildir.

Yine, İslam devletinin kurulması aşamasındaki çalışmalarla ilgili hiçbir şey de ondan gizli kalmış değildir. Hz. Osman (ra) ve diğer bütün sahabeleri eğiten Kur’an-ı Kerim’in terbiye metodu idi. O Kur’an ki, Âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiştir. Hz. Osman (ra)’ın şahsiyetinin oluşmasına en büyük etkiyi yapan, ondaki cevherleri parlatan, ondaki enerjiyi doğuran diğer bir husus ise Resûlullah (s.a.v)’le birlikte olması ve onun gözetiminde nübüvvet medresesinde yetişmesidir. Zira Hz. Osman (ra) Mekke’de Müslüman olduktan sonra, Medine’den de Hicret’ten sonra asla ayrılmadı.

Hz. Osman (ra) nefesine hâkim oldu. Nübüvvet medresesinin halkaları arasına katılarak oranın öğrencisi oldu ve bu hususta çok istekli hareket etti. Bunun için de, bütün insanlığın öğretmeni ve yol göstericisinin elinden birçok ilim ve hikmet öğrendi. O, öyle bir öğretmen ki, onu Rabbi terbiye etmiş ve terbiyesini de en güzel şekilde yapmıştır.

Hz. Osman (ra), Bedir Savaşı’na katılmamıştır. Ancak, onun katılmayışı bir ihmalden veya savaştan kaçtığından dolayı değildir. Zira hevalarına uyan bazı kimse-

381 Muhammed Abdulvahit el-Makdisi, en-Nehyu an Sebîl Ashabi ve ma fihi minel İsmi ve’l İkabi, s. 57

ler onu Bedir'den beri kalmakla itham ediyorlar. Hâlbuki Bedir ehlinin kazandığı fazilet çok büyüktür. Ama bu fazilete Bedir ehli Resûlullah (s.a.v)'e itaat ettikleri için kazanmışlardır. Hz. Osman da Bedir'e katılanlarla birlikte Resûlullah (s.a.v)'e ittiba ederek yola çıkmıştı. Ancak, hanımı Rukiye -ki o, Resûlullah (s.a.v)'in kızıdır- çok hasta idi. O sırada da hastalığı iyice şiddetlenmişti. Resûlullah (s.a.v) onu geri çevirdi. O da hanımının hastalığıyla ilgilenmek için geri döndü. Hz. Rukiye bu esnada vefat etti. Hz. Osman onu defnetti. Hz. Osman'ın bu şekilde davranması Resûlullah (s.a.v)'in emrini yerine getirmek amaçlı olduğu için Bedir ehlinin elde ettiği ganimetlere ortak olduğu gibi, onların kazandığı ecri de kazanmıştır. Zira ecrin kaynağı Yüce Allah'a ve onun Resûlüne itaat ve inkiyaddır.

Taberi, Hudeybiye'de Hz. Osman (ra)'la ilgili olan özel hususları şöyle dile getiriyor:

“Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir elini Hz. Osman'ın elinin yerine koyarak sahabe-den biat aldığında, Hz. Osman adına biat alıyor. Zira o esnada Hz. Osman orada yoktu.

Yine Resûlullah (s.a.v)'in mektubunu Mekke'de esir bulunan Müslümanlara ulaştırdı.

Mekke'de iken Hz. Osman'a tek başına isterse Kâbe'yi tavaf edebileceği söylendiği hâlde o bunu, Resûlullah (s.a.v) ve arkadaşlarına müsaade edilmediği için reddetti.”³⁸²

Mekke'nin fethi sırasında da Resûlullah (s.a.v), Hz. Osman'ın Abdullah bin Ebu Serh hakkındaki şefaatinin kabul etti.³⁸³

Hz. Osman'ın Medine'deki sosyal hayatı ise şöyledir:

Peygamber (s.a.v) kızı Rukiye vefat edince Ümmü Gülsüm ile evlendi.

Medine İslam Devleti kurulurken iktisadi yönden çok katkıları oldu. Öncelikle Müslümanların su ihtiyacını karşılamak için Ravme kuyusunu 200.000 dirheme satın alarak, zengin fakir ve yolda kalmış herkesin kullanması için bağışladı.

Zengin fakir ve yolda kalmış herkesin kullanması için bağışladı. Maverd-i Nebi'yi genişletti. Zorluk (Tebuk) ordusuna çok büyük mali yardım yaptı. Bunun dışında da onun fazileti hakkında birçok haber gelmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Osman şehit edildiği fitnenin ortaya çıkacağını önceden haber vermiştir. Hz. Osman (ra), Hz. Ebubekir (ra)'ın hilafeti döneminde İslam devletinin temel meselelerinin konuşulduğu Şûra ehliydendi. Onun Hz. Ebu-

382 Er-Riyazun Madre fi Menakibi'l Aşere, 490-491

383 Edvau'l Beyan fi Tarihi'l Kur'an, 79

bekir (ra)'ın yanındaki değeri ikinin ikincisiydi. Birinci Hz. Ömer'di. O sert ve şiddet taraftarıydı. İkincisi Hz. Osman ise, yumuşak ve af taraftarı idi. Hz. Ömer, Hz. Ebubekir'in hilafetinin veziri konumunda, Hz. Osman ise genel asayişten sorumlu en büyük kâtibi korumunda idi.

Hz. Osman (ra)'ın bu yüksek konumu Hz. Ömer (ra)'ın hilafeti döneminde de sürmüştür. Hz. Ömer (ra) ona bir şey sormak istediği zaman kendisine Abdurrahman bin Avf'ı gönderirdi. Hz. Osman'a "Redif" ismi takılmıştı. Redif'in Arap lisanındaki karşılığı ise "Birinci adamdan sonra gelen"dir. Araplar, reislerinin arkasında yer aldığını zannettikleri kişiye "redif" derlerdi. Bu ikisi bir işi başaramadıklarında üçüncü kişi olarak Hz. Abbas (ra)'a başvururlardı.³⁸⁴

Hz. Hasan (ra), Hz. Osman'ın hilafeti döneminde gençliğinin baharındaydı. Bulduğu yas etrafında olup biten her şeyi kavramasını sağlıyordu. Halife Hz. Osman (ra) ve etrafında bulunan doğru sahabelerden birçok hadis öğrendi, siyasi meselelere muttali oldu.

Hasan bin Ali'nin o yaşlarda öğrendiği derslerin en önemlileri şunlardır:

Hz. Hasan'ın Hz. Ömer'den Öğrendiği İhtilaf Fıkhı

Hz. Ömer (ra) İslam ümmetinin birliğini ömrünün sonuna kadar korurdu. Hatta hayatının son günlerinde kendisine suikast düzenleyen kişinin açtığı yaradan kaynaklanan çok ızdırap verici acılarına rağmen. Bu olayda da hiç şüphesiz Hz. Ömer Faruk'un parlayan derin imanını, ihlasını ve ısrarını görüyoruz. Hz. Ömer (ra) bu zor zamanda bile yeni bir yol, üçüncü bir yol takip etmiş ve yeni halifenin bu yolla belirlenmesini istemiştir. Bu hadisede onun İslam devletinin siyasetiyle alakalı derin bilgi ve ileri görüşlülüğünü ortaya koymaktadır.

Kendisinden önce Resûlullah (s.a.v)'in bir uygulaması vardır. O kendisine açıkça bir halife seçmeden gitmiştir. Kendisinden önce halife olan Ebubekir Sıddık ise ölüm döşeginde iken sahabenin ileri gelenleriyle istişare ederek kendisine Hz. Ömer'i halife olarak seçmiş, sonra vefat etmişti.

Hz. Ömer (ra) ölüm döşeginde iken kendisinden kendi yerine bir halife seçmesi istenmiştir. Ancak o bu konuda derin derin düşündükten sonra makamla uyumlu olacak başka bir yolu seçti.

Resûlullah (s.a.v), arkasında bir halife bırakmamıştı ama sahabenin tümü Hz. Ebubekir'in üstünlüğünü ve İslam'da kendilerini geçmiş olmasını ikrar etmişler ve onu Resûlullah (s.a.v)'in halifesi olarak seçmişlerdi. Bu hususta çok az bir ihtilaf olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) açıkça bir halife seçmemiş ama gerek sözlü ve gerek

filî olarak Hz. Ebubekir'in kendisinden sonra bu işe daha uygun olduğunu işaret etmiştir.

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer'i halife olarak bıraktığında ise sahabenin tümünün kanaati bu işe Hz. Ömer (ra)'ın daha uygun olduğu ve Hz. Ebubekir'den sonra bu mesuliyeti yüklenmeye en uygun kişinin o olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bunun içinde Hz. Ebubekir sahabenin ileri gelenleriyle istişarelerde bulunduktan sonra Hz. Ömer'i halife olarak tayin etti. Bu konuda da hiçbir muhalefet olmadı ve Hz. Ömer'e biat etme hususunda icma oldu.³⁸⁵

Yeni halifenin seçimi ile alakalı Hz. Ömer (ra)'ın izlediği yol ise sınırlı sayıda keşiden oluşan halifeyi seçecek bir Şûra heyeti oluşturması idi. Sahabeden altı kişiyi her biri halife seçilme özelliğine sahip olarak Şûra heyeti olarak seçti. Onlara seçimle ilgili bir de yol belirdi. Belirli bir zaman tayin etti. Halifenin seçimi hususunda görüşlerin yeterince dile getirilmesi için meclise bir hakem tayin etti. Eğer görüşler iki aday arasında eşit şekilde belirirse tercih edilecek görüşü belirdi ve nihayet 50 kişiden oluşan bir grubu da seçerek halife seçiminin seyrini gözetlemek üzere güvenlik unsuru olarak görevlendirdi. Güvenliği sağlamakla görevli bu gruba da emirler vererek cemaatin görüşüne aykırı hareket edeceklerin cezalandırılmalarını, halife seçilene kadar içeriye hiçbir kimsenin alınmamasını, Ehl-i Hâl ve'l Akd meclisinde konuşulan hususların dışarıya asla sızdırılmamasını istedi.³⁸⁶

a- Şûra Ehlinin Sayısı ve İsimleri

Şûra ehlinin sayısı altı kişidir. Bunlar şu kişilerdir:

- 1- Ali bin Ebu Talib
- 2- Osman bin Affan
- 3- Abdurrahman bin Avf
- 4- Sa'd bin Ebu Vakkas
- 5- Zübeyr bin Avvam
- 6- Talha bin Ubeydullah. (Allah hepsinden razı olsun)

Cennetle müjdelenen on kişiden birisi olduğu hâlde Said bin Zeyd'in Şûra ehline seçilmesi onun kendi kabilesi olan Adiyogulları'ndan olmasıdır.³⁸⁷ Zira Hz. Ömer (ra) kendi kabilesinden olanları devlet görevinden uzak tutmaya çok özen gösterirdi. Said bin Zeyd'i de kendisine yakınlığı nedeniyle halifeyi seçecek heyetten uzak tutmuştu.³⁸⁸

385 Evveliyatu'l Faruk, 122

386 Evveliyatu'l Faruk, 124

387 El-Bidaye ve'n Nihaye, 7/142

388 El-Hulafau'r Raşidun, 98

b- Halifenin Seçiminde İzlenen Yol

Hız. Ömer Şûra üyelerinin bir evde toplanıp istişare etmelerini emretti. Oğlu Abdullah'ı da onlarla birlikte danışman olarak bulunmasını emretti. Ancak onun bu işte bir etkisi olmayacaktı. Kendisinin seçilme hakkı yoktu. Bu istişareler yapılırken insanlara Suheyb er-Rûmi'nin namaz kıldırmasını emretti ve ona şöyle dedi:

“Sen sadece bu üç gün müddetince insanlara namaz kıldırma emîrisin. Bunu böyle yaptıkı bu altı kişiden birisi namaz kıldırmasın. Zira eğer onlardan biri namaz kıldırısa bu onu Hz. Ömer'in halife seçtiğini ilişkin bir işaret olur.³⁸⁹ Mikdad bin Esved ve Ebu Talha el-Ensari'ye de seçim sürecini gözetleme görevi verdi.

c- Seçim ve İstişare Müddeti

Hız. Ömer (ra) seçim müddetini üç günle sınırladı. Zira bu kâfi bir zamandır. Eğer daha fazla uzarsa bu ihtilafın ortaya çıkıp yayılmasını sağlar. Bunun için onlara şöyle dedi:

“Dördüncü güne başınızda bir emîr olmadan girmeyin.”³⁹⁰

d- Halifeyi Seçmek İçin Yeterli Olan Oy

İbni Sa'd naklediyor:

“Halife Ömer (ra), Suheyb (ra)'a şöyle dedi:

‘İnsanlara üç gün boyunca namaz kıldır. Bu grup evde yalnız kalsınlar. Onlar bir kişi üzerinde icma ederlerse ona muhalefet eden kişinin boynunu vurun.’³⁹¹

Hız. Ömer, burada Şûra'nın çoğunlukla seçtiği halifeye isyan edecek, Müslümanların birliğini parçalayıp gücünü kıracak kişinin öldürülmesini emrederken de Resûlullah (s.a.v)'in şu sözüyle amel etmiştir:

“*Kim size gelir de birliğinizi bozmak, cemaatinizi parçalamak isterse onu öldürün.*”³⁹²

Bazı tarih kitaplarında anlatılan birtakım rivayetler vardır ki, onların aslı yoktur, tamamen uydurmadır.

Uydurma bir rivayete göre, Hz. Ömer Şûra üyelerine, bir araya gelip istişare etmelerini emretti. Onlardan beşinin bir kişi üstünde ittifak ettiği hâlde bir kişi karşı çıkarsa onun başının vurulmasını emretti. Eğer dört kişi birinin üzerinde ittifak eder, ikisi karşı çıkarsa o ikisinin de başının vurulmasını emretti.³⁹³

389 El-Hilafetü ve'l Hulafau'r Raşidun, 213

390 Eşheru Meşahiri'l İslam fi'l Harbi ve's Siyase, 213

391 İbni Sa'd, Tabakat, 3/364

392 Müslim, 3/1480

393 Tarihu't Taberi, 5/226

Bu rivayet senet bakımından doğru değildir. Bu Rafizî Şii Ebu Muhnef'in uydurduğu bir haberdur.

Zira bu haber sahih naslara ve sahabenin siyerinin örfüne aykırıdır.

Ebu Muhnef'in zikrettiği Hz. Ömer (ra)'ın Suheyb'e söylediği:

“Onların (Şûra ehlinin) başında bekle. Onlardan beşi bir adama razı olur, birisi kaçınırsa onun başını kılıçla ayırın. Eğer dört kişi bir adam üzerinde ittifak eder de ikisi kaçınırsa o ikisinin de başını vurun.”³⁹⁴ sözü, yalan bir sözdür. Hz. Ömer, Şûra'ya seçtiği insanların sahabenin en üstün şahsiyetleri olduğunu bildiği hâlde onların öldürülmesi için nasıl emir verebilir? Zira onları bu işe fazilet ve üstünlükleri dolayısıyla kendisi seçmişti.³⁹⁵

İbni Sa'd'ın rivayetine göre Hz. Ömer (ra) Ensar'a söylediği, “Onları üç gün boyunca bir evde tutun. Eğer işi çözerlerse ne ala, çözmezlerse içeri girin ve boyunlarını vurun.”³⁹⁶ rivayeti ise munkatıdır. Zira bu haberin senedinde Simak bin Harb vardır ki, bu kişi zayıftır.

e- İhtilaf Hâlinde Hakem'in Devreye Girmesi

Hz. Ömer (ra), Abdullah bin Ömer'in Şûra ehliyle birlikte toplantılara katılmasını vasiyet etti. Onun seçilme hakkı yoktu. Ancak Şûra üyelerine şöyle dedi:

“Eğer üç kişi bir tarafa, üç kişi de diğer tarafa oy verirse Abdullah bin Ömer'in hakemliğine başvurun. O, iki taraftan hangisini seçerse siz de onu seçin. Eğer Abdullah bin Ömer'in hükmüne razı olmazlarsa Abdurrahman bin Avf'in olduğu tarafla beraber olmalarını istedi.”³⁹⁷ Zira Abdurrahman bin Avf'i dosdoğru görüş sahibi olmakla niteleyerek şöyle demiştir:

“Abdurrahman bin Avf ne güzel görüş sahibidir. O dosdoğru görüş sahibidir. O, Allah tarafından korunandır. Onu dinleyin.”³⁹⁸

f- Seçimin Güvenliğinin Sağlanması

Halife Ömer (ra), Ebu Talha el-Ensari (ra)'ı çağırarak ona şöyle dedi:

“Ey Ebu Talha! Muhakkak ki Allah (azze ve celle) İslam'ı sizinle aziz kıldı. Ensar'dan 50 kişi seç bu grubu aralarında bir kişiyi seçinceye kadar teşvik et.”³⁹⁹

Mikdat bin Esved de şöyle dedi:

394 Tarihu't Taberi, 5/226

395 Merviyatü Ebi Muhnef fi Tarihu't Taberi

396 İbni Sa'd, Tabakat, 3/342

397 Merviyatu Ebi Munhef fi Tarihu't Taberi, 176

398 Tarihu't Taberi, 2/225

399 Tarihu't Taberi, 2/225

“Beni çukuruma (kabrim) koyduğunuzda bu grubu bir evde topla. Ta ki aralarında birini seçinceye kadar.”

g- Daha Faziletli Varken Daha Az Faziletli Olanının Seçilmesinin Caizliği

Şûra'nın bir faydası da daha üstün biri varken başkasının velayete seçilmesinin caiz olduğunu göstermesidir. Zira Hz. Ömer Şûra'ya bu altı kişiyi seçerken bazısının diğer bazısından daha üstün olduğunu biliyordu. Hz. Ömer'in bu şekilde davranmasını, vali atarken de görüyoruz. Zira o, çeşitli vilayetlere vali atarken, onların sadece din hususunda daha faziletli olmalarını gözetmiyordu. Bununla beraber şeriata aykırı davranışları olmayan valileri siyasi olaylarla ilgili bilgilerinden dolayı atıyordu.

Muaviye bin Ebu Süfyan, Muğire bin Şu'be ve Amr bin Âs'ı vali olarak atamıştır. Hâlbuki ilim ve din hususunda bu üçünün de üstünde olan çokca insan vardı. Meselâ, Ebu Derda Şam'da, İbni Mesud da Kûfe'de bulunuyordu. (İlim ve din hususunda çok üstündüler. Ama vali olarak atanmamışlardı.)⁴⁰⁰

h- Hz. Ömer (ra) Halife Tayin Etmek İle Etmemeyi Birleştirdi

Hz. Ömer (ra), istişarenin sadece altı kişiyle sınırlı olmayacağını çok iyi biliyordu.

Ancak bu Şûra üyeleri hilafete kimin daha uygun olduğu hususunda kendilerine verilen üç günlük süre zarfında diğer insanlarla da münazara ve müşavere edebilirlerdi. Böylece hicret yurdu Medine o esnada mevcut olan halkın büyük bir kısmının ittifakıyla yeni halifeyi seçebilirdi. Zira sahabelerin büyük bir kısmı Medine'de yaşıyordu. Medine dışında yaşayanlar da Medine'de alınan kararlara tabi oluyorlardı. Bu hadisenin olduğu hicri 23. yılda sahabenin büyükleri de Medine'deydi. Zira Hz. Ömer (ra) onları yanında tutmuş ve yeni fethedilen bölgelere gitmelerine izin vermemiştir.⁴⁰¹

i- Siyasette En Üst Kurul Şûra Üyeleri

Hz. Ömer (ra) Şûra üyelerini seçti ve halifeyi kendi aralarından seçme görevini onlara yükledi. Burada, çok önemli bir noktaya işaret etmek gerekir: Şûra ehlinde hiçbir kimse Hz. Ömer'in aldığı bu karara karşı gelmemiştir. Bizim ulaştığımız deliller bunu gösteriyor.

Bu çağda insanların herhangi birisinin başka bir görüş ortaya koyduğunu veya Hz. Ömer (ra)'ın hayatının son saatlerine kadar ya da vefatından sonra bu görüşe muhalif görüşün ortaya çıktığını bilmiyoruz. Bilakis, insanların tümü, bu tedbire

400 El-Medinetü'l Münevvere, Fecrü'l İslam ve'l Asru'r Raşid 2/97

401 El-Medinetü'l Münevvere, Fecrü'l İslam ve'l Asru'r Raşid 2/97

razı olmuşlar ve bütün Müslümanların maslahatı için faydalı görmüşlerdir. Biz bütün gücümüzü kullanarak şöyle diyoruz:

Mü'minlerin Emîri Ömer (ra), en mühim görevi, halifeyi ya da devlet başkanını seçmek olan siyasi yüksek istişare heyeti teşkil etti. Bu nizam ise yeni bir temel kanundur ki, onu Hz. Ömer (ra)'ın dehası ortaya çıkarmıştır ve İslam'ın ikrar etmiş olduğu temel ilkelere de aykırılık arz etmemektedir. Tam tersine İslam'ın önem verdiği Şûra prensipleriyle de alakalıdır. Zira bu gayretlerden sonra ulaşılmak istenen sonuç büyük mescitte genel bir biatin icra edilmesini sağlamaktır.

Bununla beraber bazı zihinlere şöyle bir soru gelebilir:

Hz. Ömer'e bu hakkı kim verdi? Hz. Ömer bu kararı alırken hangi delile dayandı?

Hz. Ömer (ra)'ın aldığı bu kararı bütün Müslümanların onayladığını bilmemiz bize yeter. Ona razı olduğunu, hiçbir itirazcı sözün işitilmediğini ve dolayısıyla icmanın vuku bulduduğunu bilmemiz bize delil olarak yeter. Zira icma Edille-i Şerriyye'den birisidir.⁴⁰² Şunu da unutmayalım ki, Hz. Ömer (ra), raşit halifedir. Nitekim şu gerçeği de bir kez daha hatırlamamız lazımdır: Raşit Halifeler döneminde oluşturulan Şûra heyeti İslam devletinin hükümlerini uygulayan en yüksek siyasi organdı. Hz. Ömer'in oluşturduğu Şûra heyeti ise İslam cemaatinden çok büyük bir takdir görmüştür. Bu takdir o denli yüksektir ki, başka hiçbir dönemde benzerine rastlanmamıştır.

Hz. Ömer (ra), kendisine düzenlenen suikastın verdiği elem ve acıya aldırma-yarak vefat edinceye kadar bütün mesaisini bu işe ayırdı. Hatta sekeratü'l mevt (ölüm sarhoşluğu) anında dahi Müslümanların halife seçimini ve birliğini düşünüyordu. Kendisinden önce hiçbir kimsenin yapmadığı bir iş yaptı ve Şûra üyelerini seçip resmileştirdi.

Hiç şüphesiz ki Şûra'nın aslı Kur'an-ı Kerim'de, kavli ve fiilî sünnette ikrar edilmektedir. Bununla Resûlullah (s.a.v) ve Halife Hz. Ebubekir amel etmiştir. Hz. Ömer sünnete muhalefet eden bidat bir usul ortaya çıkarmış değildir. Hz. Ömer'in daha önce olmadığı hâlde, sonradan ortaya çıkardığı şey, Şûra üyelerini belirli bir sayıyla sınırlamasıdır. Bunu ne Resûlullah ne de Hz. Ebubekir (ra) yapmış değildir. Bunu ilk yapan ise Hz. Ömer (ra)'tır. Bunu böyle yapmakla ne güzel bir iş yapmıştır. Bu dönemde sahabenin durumuna en münasip karar da budur.⁴⁰³

Şüphesiz ki, hilafet fikhının bu derin anlayışı bütün siyasi yaklaşımı, hadisele-rin oluşturduğu ameli içtihatların tümü, Hz. Hasan (ra)'ın öğrenimi ve kültürü

402 El-Kasimi, Nizamü'l Hükmi fi Şeriatı ve Tarih 1/227

403 Evveliyatü'l Faruk, 127

üzerinde çok büyük etki yaptı. Bundan sonrası için kendisine geniş bir anlayış ve sağlam bir bakış açısı kazandırdı. Bunun için daha öncekilerin hiçbirisinin düşünmediği yeni bir yol seçti kendisine. Bütün gayretini, parçalanmış ve dağılmış olan İslam ümmetini tekrar tek bir vücut hâline getirmek için çalışmak üzerine yoğunlaştırdı.

ABDURRAHMAN BİN AVF'İN

ŞÛRA HEYETİNİ İDARE ETMEDE TAKİP ETTİĞİ YOL

Hz. Osman (ra)'ın halife olarak seçilmesi esnasında Abdurrahman bin Avf'ın Şûra'yı yönetim biçiminden Hz. Hasan (ra) birçok dersler çıkarmıştır. Onlardan bazıları şunlardır:

a- Şûra Heyetinin Derhâl Toplanması

Hz. Ömer (ra)'ın defin işi bitince en süratli bir şekilde Yüksek Devlet Şûrası'nın azaları mü'minlerin annesi Hz. Aişe (ra)'nin evinde toplantıya çağırıldı. Dahhak bin Kays'ın evinde toplandıkları da söylenmiştir. Görevleri, Hz. Ömer (ra)'ın vefatından sonra Müslümanların en önemli meselesi olan Halife seçimini sonuçlandırmaktı. İnsanlar konuştular, görüşlerini dile getirdiler, Allah'ın tevfiğiyle ortak bir kelimedede birleşip, Müslümanların tümünün razı olacağı bir halifenin seçimi için gayret gösterdiler.

b- Abdurrahman bin Avf'ın Adayların Sayısını Azaltması

Şûra heyeti toplandığında Abdurrahman bin Avf, üyelerden aday sayısını üç indirmelerini istedi.

Zübeyr bin Avvam, Hz. Ali lehine,

Talha bin Ubeydullah, Hz. Osman lehine,

Sa'd bin Ebu Vakkas da Abdurrahman bin Avf lehine adaylıktan çekildi. Böylece adayların sayısı üçe inmiş oldu:

1- Ali bin Ebu Talib,

2- Osman bin Affan,

3- Abdurrahman bin Avf.

Abdurrahman bin Avf şöyle dedi:

“İkinizden hanginiz bu işten çekilecek? İkisi de sustu. Bunun üzerine:

‘Siz bu işi benim üzerime atıyorsunuz, ancak Allah'a yemin ederim ki hanginizin daha üstün olduğunu bilmiyorum.’”

Onlar da “Evet” dediler.

c- Abdurrahman bin Avf’ın Şûra Toplantılarını İdare Etmesi

Abdurrahman bin Avf adaylarla, birinci günün sabahı yaptığı toplantıyı bitirdikten sonra üç tam gün sürekli olarak görüşme ve istişarelerde bulundu. Bu görüşmelerini, Muharrem’in dördüncü günü sabah namazına kadar devam ettirdi. Bu tarih, Hz. Ömer (ra)’ın kendilerine tanıdığı mühletin sonuydu. Abdurrahman bin Avf önce Hz. Ali’den başladı. Ona şöyle dedi:

“Eğer sana biat etmezsem, o zaman halifelğe kimi aday gösterirsin? Buna işaret et.” dedi.

Hz. Ali (ra):

“Osman bin Affan” dedi.

Bunun üzerine Abdurrahman bin Avf, Hz. Osman’ın yanına gitti. Ona da aynı soruyu sordu:

“Sana biat etmezsem, halifelğe senin göstereceğin aday kimdir?” dedi. Hz. Osman (ra) da:

“Ali bin Ebu Talib” cevabını verdi.

Abdurrahman bin Avf bundan sonra diğer sahabeleri dolaştı. Onlarla istişarelerde bulundu. Medine’de sahabenin büyüklerinden ve ileri gelenlerinden kimi görürse, ordu komutanlarından ve Medine’ye dışarıdan gelenlerden kiminle karşılaşır sa onlarla istişare ediyor, görüşlerini alıyordu. Hatta kadınlara ve çocuklara bile sorup görüşlerini açıklamalarını istiyordu. Onlardan da net bir netice çıkmadı. Kimisi Hz. Osman’ı işaret ediyor, kimisi de Hz. Ali’yi işaret ediyordu.

Çarşamba günü, gece yarısı Abdurrahman bin Avf kalkıp kız kardeşinin oğlu Mesrur bin Mahrume’nin evine gitti. Onu uykusundan kaldırıncaya kadar kapısına vurdu. Nihayet onu uyandırınca, “Seni uyumuş görüyorum. Allah’a yemin olsun ki ben bu gece gözümü yummadım. Çabuk git bana Zübeyr ve Sa’d’ı çağır.” dedi. Onları gidip çağırıldı. Abdurrahman bin Avf onlarla istişare edip onları gönderdikten sonra Hz. Ali’yi çağırıldı. Onunla uzun uzun istişarelerde bulundu. Sonra onu gönderdi, “Bana Osman’ı çağır,” dedi. Hz. Osman’la, müezzinin sabah ezanını okumaya başlamasına kadar konuştu.⁴⁰⁴

d- Hz. Osman’a Biat Hususunda İttifak Olması

Biat gününün sabahı, sabah namazından sonra Hicret’in 23. yılı, Zilhicce ayının son günü (6 Kasım 644), Zübeyr er-Rumi imamlığında sabah namazı kılındı.

Abdurrahman bin Avf, başında Resûlullah (s.a.v)’in sardığı sarığı olduğu hâlde insanlara döndü. Şûra üyelerinin tamamı da minberin etrafında toplanmışlardı.

Abdurrahman bin Avf o anda Medine’de bulunan Ensar, Muhacir ve ordu komutanlarından ve valilerden herkesi çağırırdı. Şam valisi Muaviye, Humus valisi Umeyr bin Sa’d, Mısır valisi Amr bin Âs bunlar arasındaydı. Bu valiler bu yıl Hz. Ömer ile birlikte haccetmişler ve onunla birlikte Medine’ye gelmişlerdi.⁴⁰⁵

Buhari’de olay şöyle anlatılmaktadır:

“İnsanlara sabah namazı kıldırılınca bu grup (Şûra üyeleri) minberin yanında toplandı. Medine’de bulunan Ensar ve Muhacirlere de haber gönderilip çağırıldı. Yine ordu komutanları da çağırıldı. Zira ordu komutanları bu yıl Hz. Ömer ile birlikte hacda buluşmuşlardı. İnsanlar toplanınca Abdurrahman bin Avf kelime-i şehadet getirdi ve sonra Hz. Osman’a dönerek şöyle dedi:

‘Sana Yüce Allah’ın kanunu, Resûlullah’ın sünneti ve ondan sonraki halifenin uygulaması üzerine biat ediyorum.’

Bundan sonra orada bulunan bütün insanlar, gerek Ensar, gerek Muhacirler ve gerekse ordu komutanlarının tümü biat ettiler.”⁴⁰⁶

Bir rivayette de Hz. Ali (ra)’ın Abdurrahman bin Avf’dan sonra ilk biat eden kişi olduğu bize nakledilmiştir.⁴⁰⁷

e- Abdurrahman bin Avf Şûra Heyetinin Çalışmalarını Zekâsının Üstünlüğüyle Tasarlayıp Uyguladı

Abdurrahman bin Avf, kendisini adaylıktan geri çekti. Böylece şahsi çıkar ve bireysel menfaati terkedip Müslümanların genelinin menfaatini tercih etti. Dünyada her insanın ulaşmak istediği en yüksek makamı kendi istek ve rızasıyla terk etti. Zira onun maksadı Müslümanları tek bir kelime etrafında toplayıp birliğini korumaktı.

Abdurrahman bin Avf kendisine şu şekilde bir yol çizdi.

-Abdurrahman bin Avf ilk toplantısını kendisine Hz. Ömer (ra)’ın tayin ettiği zaman diliminde yaptı ve programını orada açıkladı. Böylece zamanı çok iyi kullanarak Şûra üyelerinin tamamının görüşlerini hiçbir kısıtlama olmaksızın açıklama imkânı sağladı. Onlardan her birinin gittiği yolu anladı ve kendisine onların açıkladığı hususlar çerçevesinde bir yol tuttu.

-Kendisini adaylıktan geri çekti. Böylece üzerinde oluşacak zanları defetti ve en güvenilir bir kişi olma özelliğini korudu.

405 Şehidü’d Dar, 37

406 Buhari, Kitabu’l Ahkâm, 7207

407 Et-Temhid ve’l Beyan, 26

-Arkadaşlarından her birinin gönlünden geçenlerin ne olduğunu ve Şûra üyelerinin ne istediklerini dikkatli bir şekilde anlamaya çalıştı. Onları dinlerken onlarla birlikte kendi görüşünü değiştirmede. Bu işi âdeta küçük bir seçim konumunda olan Sa'd bin Ebu Vakkas ve Zübeyr bin Avvam'ın Hz. Osman'ı seçmelerine kadar böylece götürdü. Bundan sonra Şûra üyelerinin çoğunluğunun görüşü ortaya çıkmış oldu.

-İki imamdan yani Hz. Osman ve Hz. Ali'nin Hz. Ömer'in seçtiği diğer halife adaylarına göre arkadaşlıklarını iyece anlamaya çalıştı. Baktı ki iş birine verilse diğeri karşı çıkmayacak.

-Şûra meclisinin arkasında olan ümmetin seçkin kişilerinin ve görüş sahiplerinin düşüncelerini öncelikle anlamaya sonra da ümmetin içinden her tabakadan insanı dinlemeye çalıştı. Bakıp gördü ki insanların çoğu Hz. Osman'a biat etti. Arkasından da bütün insanlar biat ettiler.⁴⁰⁸

Abdurrahman bin Avf, dehasıyla, güvenilirliğiyle, istikametiyle ve kendisini halife adaylığından çekip nefsinin unutulmasıyla, devletin en üst makamını dahi elinin tersiyle iten zühdüyle, büyük maharet yürüttüğü Şûra heyeti başkanlığıyla ve en büyük takdiri hak eden her şeyden soyutlanmış olmasıyla gönüllerde taht kurmuştur.

-Zehebi şöyle demektedir:

"Abdurrahman bin Avf'ın yaptığı amellerin en faziletlisi Şûra üyesi olduğu zaman kendisini halife adaylığından azletmesidir. Ümmet için istişare merkezi olan Ehl-i Hâl ve'l Akd üyesi olmayı seçmesidir. O bu esnada ümmeti ayağı kaldırıp Hz. Osman üzerinde birleştirdi. Eğer isteseydi kendisi halife olurdu. Ya da isteseydi cemaatinde kendisine çok yakın durduğu amcasının oğlu Sa'd bin Ebu Vakkas'ı seçtiyordu.⁴⁰⁹

-Burada başka bir tabloya dikkat çekmek lazımdır. O da Raşit Halifeler döneminde Şûra Meclisi aracılığıyla muhalefet etme hususudur. Aralarından birini halife tayini için genel bir meşvereden sonra halife tayin edilmiş sonra da onun için umumi biat alınmıştır.⁴¹⁰

İşte Hasan bin Ali (ra)'ın da olayların içinde yaşadığı gibi Şûra olayı bu şekilde neticelendi. İmamiyye Şiası'nın uydurduğu batıl görüşlere ve tarihî saptırmalara, müsteşriklerin yaymaya çalıştığı lakırtılara dönülüp bakılmaması lazımdır.

Ancak tarihçilerin çoğuna ve yeni araştırmacılara bu tür haberler tesir ediyor. Zira onlar rivayetleri ayıklamadan, senedini ve metnini tahkik etmeden alıp kullanı-

408 Sadık Arcun, Osman bin Affan, 70-71

409 Siyeru alâ min Nubela, 1, 86

410 Dirasetün fi Ahdin Nübüvveti ve'l Hilafeti'r Raşide, 278

yorlar ve bu şekilde bu batıl görüşler Müslümanlar arasında yayılıyor. İmamiyye Şi-asi tarihçileri Şûra kıssasını ve Hz. Osman (ra)’ın halife seçilmesini özel olarak karıştı- rıp bir sürü yalan ve batıl düşünceyi yaymaya muktedir olmuşlardır. Hatta onlar- dan bir grup bu hususla ilgili olarak özel bir kitap yazmıştır. Ebu Muhnef, *Kitabu’ş Şûra* isimli bir kitap yazmıştır. Yine İbni Ukde ve İbni Babiveyh⁴¹¹ de bu hususta ki- tap yazmışlardır. Malesef meşhur tarihçi İbni Sa’d da Vakidi kanalıyla Şûra olayı ve Hz. Osman (ra)’ın halife seçilmesi hususuyla alakalı dokuz rivayeti bu Şiilerden nakletmiştir.⁴¹²

Abdullah bin Musa tarikiyle gelen bir rivayet ise Hz. Ömer (ra)’ın öldürülme- sini ve Şûra üyelerini altı kişiyle sınırlayıp Hz. Ali ve Hz. Osman ile ilgili olarak eğer ikisinden biri halife olursa vasiyetini de içermektedir.⁴¹³

Şiilerin saydığı rivayetlerin tamamı uydurmadır ve kendilerinin ellerinde sıh- hatli hiçbir delil yoktur. İşte iddiaları:

a- Sahabeleri Halife seçiminde günah işlemekle suçlamaları. Şiiler, halife seçi- minde sahabeleri günah işlemekle itham ederler ve Hz. Ali’nin Abdurrahman bin Avf’ın halifeyi seçme biçimine razı olmadığını söylerler. Ebu Muhnef, Hişam bin Kelbi’nin babası ve Ahmed el-Cevheri’den şöyle rivayet edilmiştir:

“Hz. Ömer, halife seçimiyle ilgili kuralları belirlerken eğer iki adaydan her bi- rine üçer oy çıkarsa Abdurrahman bin Avf’ın olduğu taraf halife olacak şeklindeki kuralı Hz. Ali işitince halifeligi kaybettiğini hissetmişti. Zira Abdurrahman bin Avf ile Hz. Osman arasında sıhriyyet (hısnlık) bağı vardı. Dolayısıyla onu öne alacaktı.”⁴¹⁴

İbni Teymiyye, Abdurrahman bin Avf ile Osman bin Affan arasında olduğu id- dia edilen akrabalık bağına reddederek şöyle diyor:

“Abdurrahman, Osman’ın kardeşi değildir, amcasının oğlu değildir, asla onun kabilesinden değildir. Bilakis Abdurrahman Zehraoğullarından, Osman ise Ümey- yeoğullarındandır. Hâlbuki Zehraoğulları, Haşimoğullarına, Ümeyyeoğullarından daha yakındır. Zira Zehraoğulları Peygamber (s.a.v)’in dayı oğullarıdır. Abdurrah- man bin Avf ve Sa’d bin Ebu Vakkas da onlardandır. Resûlullah (s.a.v), onun hak- kında şöyle buyurmuştur:

“Bu benim dayımdır.”⁴¹⁵

411 Ez-Zeriatü’l ila Tasnifi’ş Şia, 14/246

412 Tabakatü’l Kübra, 3, 63-67

413 Şerhu Nehcü’l Belağa, 9, 15

414 Eserüt Teyeyyü alâ Rivayeti’l Tarihîyye, 322

415 Tirmizi, 3/4018

Peygamber (s.a.v) Hicret'ten sonra Medine'de Ensar ile Muhacir'i birbirine kardeş yaptı. Ama Muhacir'le Muhacir'i, Ensar ile de Ensar'ı kardeş yapmadı. Abdurrahman bin Avf ile de Sa'd bin Rebi el-Ensari (ra)'ı kardeş yaptı.⁴¹⁶ Bu hadis sahih hadis kitaplarında meşhur olan bir sahih hadistir.

Başka kitaplarda da geçen bu hadis ilim ehli tarafından bilinmektedir.⁴¹⁷ Şiilerin rivayetleri Abdurrahman bin Avf ile Hz. Osman arasında olduğu iddia edilen hısmılık üzerine bina edilmektedir.

Esasen (kan bağıyla oluşan) akrabalık (evlilik bağıyla oluşan) hısmılıktan daha kuvvetli bir bağıdır. Bu işin bir yönüdür. Diğer yönü ise İslam toplumunu birbirine rapteden, bağlayan asıl bağ akrabalık ilişkileri değil İslam bağıdır. Bu ise ne akrabalık ne de hısmılık üzerine kurulur. Abdurrahman bin Avf'ın Hz. Osman ile olan hısmılık meselesi ise Abdurrahman bin Avf'ın Velid'in kız kardeşi Ümmü Gülsüm binti Ukbe bin Ebu Mui ile evliliğidir.⁴¹⁸

Emevi ve Haşimî Grubu

Rafizî Ebu Muhnef, Hz. Osman (ra)'a yapılan biat esnasında Ümeyyeoğulları ile Haşimoğulları arasında şiddetli çekişmenin meydana geldiğini iddia etmektedir. Bu doğru değildir. Bu hususla ilgili olarak ne sahih bir rivayet ne de zayıf bir rivayet gelmiştir.⁴¹⁹ Bazı tarihçiler bu hususta İmamiyye Şiası'nın rivayetlerine tabi olmuşlardır. Hatalı tahlillerini de bu rivayetler üzerine kurdular ve Resûlullah'ın ashabının yeni halifenin seçiminde takip ettikleri yola bu mantıkla baktılar. Bunun neticesi olarak da insanların "Emeviler" ve "Haşimîler" diye iki gruba ayrıldığını varsaydılar. Bu tamamen hayalî bir düşünce kabul edilmesi mümkün olmayan bir intacdır ve asla bir delile dayanmamaktadır. Bu düşünce Resûlullah (s.a.v)'in ashabının yaşadığı havadan soluklanamaz. Zira Ensar ve Muhacirler, babalarını, kardeşlerini, amca oğulları ve aşiretlerini karşılıklarına alarak din kardeşleriyle birlikte oldular. Yine bu düşünce dinlerinin selameti için bu yolda dünya nimetinden sahip oldukları ne varsa hepsini feda ettiler. Bu konuyla ilgili olarak rivayet edilen haberler oldukça çoktur. Hele cennetle müjdelenen sahabelere gelince onların Müslümanlar nezdindeki konumu çok daha farklıdır. İşte bu zaviyeden baktığımızda meselenin aile ya da aşiret meselesi olmadığı ortaya çıkar.

416 Buhari, Kitabu Menakibi'l Ensar, 3780

417 Minhâcu's Sünneti'n Nebeviyye, 6/271-272

418 Tabakatü'l Kübra, 3/127

419 Merviyatü Ebi Muhnef fi Tarihi't Taberi, 177

HZ. HASAN'IN BABASINA NİSPET EDİLEN YALAN VE İFTİRALAR

İbni Kesir şöyle diyor:

“İbni Cerir gibi birçok tarihçinin tanımadıkları birtakım adamlardan yaptıkları rivayet şöyledir:

‘Hz. Ali (ra), Abdurrahman bin Avf (ra)’a şöyle demiş:

‘Onu (Hz. Osman’ı) sen halife yaptın. Zira o senin hısmındı. O (Osman), kendi durumu hakkında sürekli olarak seninle istişare ediyordu. O seni oyaladı.’
Sonra Abdurrahman’a şu ayeti okudu:

‘Şüphesiz sana biat edenler, Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur ve kim Allah’a vermiş olduğu sözü tutarsa Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.’⁴²⁰

Ve başka rivayetler... Bu ve benzeri haberler sahih kitaplarda yer alan haberlere aykırıdır. Bunlar söyleyenleri ve nakledenleri sebebiyle reddedilmiştir. En doğrusunu bilen Allah Teâlâ’dır. Sahabelerden nakledilen haberler ise Rafizîlerin vehimlerinin ve kıssacıların (hikâyecilerin) sahih haberle zayıfı, doğruyu, yanlış birbirinden ayırmayan, kaynağını araştırmayan bozuk anlayışlarının hilafıdır.⁴²¹

Peygamber (s.a.v)’in ve Raşit Halifelerin hayatlarından çıkardığım ve istifade ettiğim önemli dersler şunlardır:

Bize tartışmasız bir biçimde gelen rivayetler sahabelerin dinlerine ne kadar bağlı olduklarını, birbirlerini ne kadar çok sevdiklerini çok açık bir şekilde anlatmaktadır. Burada İslam düşmanlarının yaymaya çalıştıkları haberlerin maksadı bu yalan haberlerle dini yıkmaktır. Onlara müsteşrikler ve onların destekçileri de yardım etmektedir. İşte kurulan bu tuzağa bazı değerli kişiler de cahiliklerinden dolayı düşmekte ve o yalan ve iftiraları kitaplarına alıp nakletmektedirler. Bu yayılan yalan haberler neticesi ümmetin gücü azalmakta, en güzel örnek olan selef-i salihinle toplumun güveni azalmaktadır.

Bu ümmetin gayretli araştırmacılarına düşen görev bu batıl rivayetlerin üzerin-

420 Fetih, 10

421 El-Bidaye ve’n Nihaye, 7/152

deki perdeyi kaldırmak ve bu tür kitapların neşrinden sakınmaları, sahabe-i kiramı savunan kitapları teşvik etmeleri ve bu hususta sadece Allah'ın rızasını aramayı gözetmelidirler.

HZ. HASAN'IN, HZ. OSMAN'IN HALİFELİĞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Hz. Hasan (ra)'ın bu husustaki görüşü Hz. Ömer (ra)'ın vefatından sonra sahabenin üzerinde ittifak ettiği görüştür. Sahabe-i kiram, Hz. Osman ile tümüyle biat etmiş bu konuda hiçbir ihtilaf çıkmamış, hiçbir itiraz olmamıştır. Aksine bütün herkes ona hakkını teslim etmiştir.

İmam Ebu'l-Hasan el-Eşari şöyle diyor:

“Hz. Osman (ra)'ın imameti Şûra ehlinin onu seçmesiyle sabit olmuştur ki o Şûra üyelerini Hz. Ömer (ra) seçmiştir. Onlar da halife olarak Hz. Osman'ı seçmiştir ve onun imametine razı olmuşlar, onun fazileti ve adaleti hususunda da icma etmişlerdir.”⁴²²

Osman Sabuni ise Ehlisünnet'in bu konudaki akidesini şöyle açıklıyor:

“Ehlisünnet akidesi ve hadis erbabı halifelerin tertibini zikrederek şöyle derler: ‘Birinci halife Hz. Ebubekir'dir. Sonra Hz. Ömer'dir. Sonra Şûra ehlinin ve bütün sahabelerin icmasıyla Hz. Osman'dır. Sahabelerin tümünün rızası ve icmasıyla Hz. Osman halife olmuştur.’”⁴²³

AFRİKA'NIN FETHİNDE HZ. HASAN (RA)

Hz. Osman (ra)'ın büyük bir azim ve kararlılıkla yürüttüğü fetih hareketlerinde takip ettiğini yolu şu şekilde özetleyebiliriz:

Rum ve Farslılardan isyan edenleri dine getirmek, onlara baş eğdirerek İslam'ın hükmünü bu bölgelerde tekrar hâkim kılmak. Bu bölgeler zabtu rabt altına alıp onların isyancı fikirlerini yok ettikten sonra cihadı devam ettirip fetihleri sürdürmek, İslam topraklarının himayesi için Müslümanların uyacağı sabit kaideler koymak, Müslüman ordusunun ihtiyaç duyduğu deniz gücünü oluşturmak.

Hz. Osman (ra)'ın hilafeti döneminde birçok merkezde ordu karargâhları vardı. Irak ordusu Kûfe ve Basra'da, Şam bölgesinin Hz. Muaviye tarafından tamamen fethedilmesinden sonra Şam (Suriye) Ordusu Dımeşk (Şam) da, Mısır ordusu Fustat'ta bulunuyordu.

422 El-İbane an Usûlî'd Diyane, 68

423 Akidetü's Selef ve Ashabü'l Hadis, 139

Bütün bu ordular İslam devletinin sınırlarını koruyor, fetihlerini sürdürüp İslam'ı yaymaya devam ediyordu.

Hız. Osman (ra)'ın döneminin en meşhur komutanları Ahnef bin Kays, Süleyman bin Rebia, Abdurrahman bin Rabia ve Hubeyb bin Mesleme'dir.

Hız. Osman (ra) döneminde yapılan fetihlerden Müslümanlar birçok dersler çıkarmıştır.

Yüce Allah'ın mü'minlere olan yardım ve zaferi gerçekleşmiştir. Müslümanlar savaş taktiklerinde, siyasette ve deniz savaşlarında yeni buluşlar yapmışlar, tek bir vücut olup düşmana hücum etmişlerdir.

Hız. Osman (ra) Afrika'nın fethini düşündüğünde Resülullah (s.a.v) ashabının ileri gelenleriyle istişarelerde bulundu. Mısır valisi Abdullah bin Sa'd onlara Afrika'daki Müslümanların seyahatleri esnasında düşman saldırılarına hedef olduklarını anlattı. Düşmanların buralara Müslümanların topraklarına çok yakında konakladıklarını bildirdi. Bunun üzerine Hız. Osman (ra) Afrika'nın fethine karar verdi ve Müslümanları buraların fethine iştirak etmeye teşvik etti.

Bu hususta şu rivayet gelmiştir.

"Hız. Osman (ra) ibni Muhrime'ye:

'Bu husustaki görüşün nedir?' diye sordu.

İbni Muhrime:

'Ben onlarla savaşıyorum.' dedi.

Bunun üzerine Hız. Osman (ra):

'Bugün Resülullah (s.a.v)'in arkadaşlarının büyüklerini topla ve onlarla istişare et.'

Onlar toplanınca denileni yaptım. Sonra Talha, Zübeyr, Abbas ve daha birçoklarını saydı. (Allah hepsinden razı olsun) Onları çağırdım. Mescitte onlarla baş başa görüştü. Sonra Sa'd bin Zeyd'i çağırdı. Ona, 'Bu işi Afrika'ya orduların gönderilmesini niçin hoş karşılamıyorsun?' dedi.

Bunun üzerine Said bin Zeyd de bu işe Hız. Ömer'in karşı olduğunu işittiği için kendisinin de karşı olduğunu söyledi.

Hız. Osman (ra) şöyle dedi:

'Allah'a yemin olsun ki onlardan korkmuyoruz. Zira onlar yerlerinden kıvıldamamaya razılar ve savaşacak değillerdir.'

Said bin Zeyd dışında bu fetih hareketine karşı çıkan olmadı. Sonra Hız. Osman insanlara hitap etti. Onları Afrika'nın fethi için oluşturulan orduya katılmaya

teşvik etti. Bu orduya sahabeden de birçok kişi katıldı. Onlar arasında Abdullah bin Zübeyr, Ebu Zer el-Gifari, Abdullah bin Abbas, Abdullah bin Cafer, Hasan, Hüseyin⁴²⁴ ve daha başkaları da vardı.

Afrika'nın fethine Müslümanlardan her gruptan insan katıldı ve bunların birçokları da şehit oldu. Hz. Osman (ra)'ın zamanında Afrika fetihleri esnasında şehit olanlar arasında Ebu Züeyb ez-Züheli vardır ki kendisi meşhur bir şairdir.

Hz. Hasan, Afrika'nın fethine katılmış düşmana karşı kazanılan büyük zaferlerden sonra yanındaki arkadaşlarıyla birlikte İslam devletinin başkendi Medine'ye doğru yola çıkmıştır. Bu esnada kalbi de sevinçle dolup taşıyordu. Zira bu fetihlerle birlikte Âlemlerin Rabbi'nin dini daha geniş coğrafyalara yayılmış ve İslam'ın nüfuzu artmıştır.

HZ. OSMAN'IN ŞEHADETİ ESNASINDA HZ. ALİ'NİN KONUMU

Bu olayda birbirine geçmiş vuku bulması imkânsız olay gerçekleşmiştir. Hz. Osman (ra)'ın öldürülmesi fitnesini etkileyen olaylardan bazıları şunlardır:

-Hz. Osman (ra)'ın yumuşak huyluluğu ve bunun toplumda oluşturduğu tepki,

-Toplum yapısının değişmesi,

-Hz. Ömer (gibi sert tedbirli birin)'den sonra halife olması,

-Sahabenin büyüklerinin Medine'den ayrılması,

-Cahiliye taassubunun etkisi,

-Kin ve intikam peşinde koşanların çalışmaları,

-Hz. Osman (ra) karşıtı olarak yapılan çalışmalar,

-İnsanları belli yönlere kanalizetmek için bütün yol ve vasıtaların kullanılması,

-Fitnenin ortaya çıkması için Yahudi Sebeyye Fırkası'nın yaptığı çalışmalar. Bütün bu olayları, "*Hz. Osman, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*" isimli eserimde detaylı olarak anlattım.

Bu fitneyi çıkarabilmek için İslam düşmanları insanlara tesir edecek bütün yol ve vasıtaları seferber ettiler. Habis düşüncelerini her yerde yaydılar. İnsanların önünde halifeyle tartıştılar, onunla münakaşa yaptılar. Sürekli olarak valilerini eleştirdiler. Yalan yere mektuplar ortaya çıkardılar. Sahabelerin ağzıyla yalan sözler uy-

durup yaydılar. Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr (Allah hepsinden razı olsun) adına yalan sözler yaydılar. Hz. Ali'nin hilafete daha layık olduğunu ve Resûlullah (s.a.v)'in onun halife seçilmesine ilişkin vasiyeti bulunduğunu yaydılar. Basra, Kûfe ve Mısır'dan gruplar çıkarıp Medine'ye gönderdiler. Her şehirden dört fırka çıkardılar. Medine halkı da fitneleri yatıştırmak için sahabelerin çağırdığını zannettiler. (Hâlbuki bunlar fitne çıkarmak için Medine'ye gelmişlerdi.) Neticede olayları Hz. Osman (ra)'ın şهادetine kadar tırmandırdılar.⁴²⁵

Bu hususla ilgili diğer bazı etkenlere de işaret etmek lazımdır. Şairlerden bir grup oluşturup kendi fikirlerini yaymak için istihdam ettiler. Gayelerini de şöyle açıkladılar:

Cihadlarının; zalimlere karşı olduğunu, zulme karşı çıktıklarını, niyetlerinin emr-i bilmağruf ve nehy-i anî'l münker görevini yerine getirmek olduğunu, bazı valilerin değiştirilmesi ve azledilmesini sağlamak olduğunu söyleyerek, başladıkları işi Hz. Osman'ın halifelik görevinden alınmasına kadar götürdüler. Sonra da cesaretlerini daha da artırarak bu isteklerinin akabinde Hz. Osman'ın katline kadar işi götürdüler.

Bu işte idareyi Sebeiyye fırkasının önderi Yahudi Abdullah bin Sebe perde arkasından yönetiyordu. Nitekim daha sonra Cemel, Sıffin ve daha birçok yerde bu Yahudi'nin tezgâhladığı oyunlar sahneye konacaktır.

Bu olayların perde arkasını, daha detaylı bir şekilde “*Hz. Osman, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*” ve “*Hz. Ali, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*” isimli kitaplarımda açıkladım.

Hz. Osman, ilk düşmanlarının üzerine iftira attığı, sonrakilerin de insaf etmediği mazlum bir halifedir. (Allah kendisinden razı olsun)

FİTNENİN BAŞLANGICINDA HZ. ALİ'NİN DURUŞU

Hz. Ali (ra) daha önceki iki halife döneminde takip ettiği yolu Hz. Osman (ra)'ın hilafeti döneminde de sürdürdü. Değiştirmeden takip ettiği bu yol dört esas üzerine kurulmuştu. Dinlemek, itaat etmek, istişare etmek ve nasihat etmek.

Hz. Ali bütün gücüyle Halife Hz. Osman'a itaat etti. Hatta bazı meselelerde itaat etmek gücüne gitse bile.

İsyancılar Hz. Osman'ın şهادetine yaklaşık bir buçuk ay önce Medine'ye gelmişlerdi. Hz. Osman (ra) isyancılarla görüşmesi için iki kişiyi görevlendirdi. Onlardan birisi Hz. Ali idi. Diğerinin ismini ise kaynaklar zikretmiyor. Hz. Ali (ra) isyancılarla karşılaştığında onlara şöyle dedi:

“Allah’ın ipine sarılın ve sizi kızdıran her şeyden yüz çevirin ve bu şekilde muvafakat edin.”⁴²⁶

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

“Onlar ona, o da onlara iki veya üç kere seslendi. Sonra isyancılar şöyle dediler:

‘Resûlullah (s.a.v)’in amcasının oğlu ve mü’minlerin emîrinin elçisi size Allah’ın kitabını arz ediyor; artık ona tabi olun.”⁴²⁷

Bu şekilde antlaşma yapıldıktan ve isyancıların tamamı şehirlerine dönmek üzere Medine’den ayrıldıktan sonra bu fitneyi tutuşturuların çizdiği yolun ifşa olduğu ve çok alçakça olan hedeflerinin gerçekleşmediği ortaya çıktı.

Bunun için kendilerine yeni bir yol belirlediler. Bununla fitneyi tekrar diriltmeyi, Hz. Osman (ra) ile şehirlerden gelen halk arasında yapılan antlaşmayı dümura uğratmayı hedeflediler. Belirledikleri yeni yol haritası şu şekilde şekillendi:

Mısır halkı ülkelerine dönmek için Medine’den ayrılmışlardı. Yolda deveyle yolculuk yapan bir adam gördüler. Bu şahıs hem kendisini gösteriyor hem de onlardan kaçıyordu. O adam sanki, “Beni yakalayın!” demek istiyordu. Nitekim onu yakaladılar. Ve sorguya çektiler:

“Sen kimsin?” dediler.

Adam:

“Ben mü’minlerin emîrinin valilerine gönderdiği elçiyim.” dedi. Elindeki mektubu alıp açtılar. Bir de ne görsünler? Mektupta onların asılmaları yahut öldürülmeleri veya ellerinin ve ayaklarının kesilmesi emrediliyordu. Bunun üzerine tekrar geriye dönüp Medine’ye geldiler.⁴²⁸

Hz. Osman (ra) bu mektupları reddetti. Ne kendisinin yazdığını ne de imla ettirdiğini kabul etmedi. Bunun çözümü için iki yol gösterdi: “Ya Müslümanlardan iki kişinin şahitliği veya kendinden başka ilah olmayan Yüce Allah’a yemin etmektir. Ben bunu ne yazdırdım ne dikte ettirdim ne de hakkında herhangi bir bilgi sahibiyim. Bunu bir kişinin lisanı üzere yazmışlar ve sonra da bir mühür kazıtıp basmışlar. Onu tasdik etmesinler.”⁴²⁹

(Olayların arkasındaki sır perdesini aralayabilmek için bu olayı iyice aydınlatmak lazımdır.) Iraklılar, Mısırlıların yaşadığı bu olaydan anında nasıl haberdar oldular. Hâlbuki Iraklılar doğu da Mısırlılar ise batıda bulunuyordu. Bununla beraber

426 Tarihi Dimeşk, Tercemetü Osman, 328; Tarihu Hulefa, 169

427 Fitnet, Maktali Osman, 1/129

428 Tarihu’t Taberi, 5/379

429 Fitnet, Maktali Osman, 5, 132; El-Bidaye ve’n Nihaye, 7/191

hepsi aynı anda Medine'ye geri döndüler. Sanki bunların hepsi tek bir söz üzerine antlaşmışlardı.

Olayların bu şekilde cerayan etmesi bize bir başka atılının Iraklılar üzerine bir uydurma mektupla gönderildiğini ve Mısırlılar tarafından yakalanan mektupta isyancıların katledilmesini yazdığını Iraklılara bildirdi. Nitekim bu hususta Hz. Ali (ra) şu sözleriyle parmak basmaktadır. Hz. Ali (ra) isyancılara hitaben:

“Ey Kûfe halkı! Ey Basra halkı! Siz Mısırlıların karşılaştığı şeyi nasıl oluyor da biliyorsunuz? Uzun bir merhale katedip sonra bize doğru döndünüz.”⁴³⁰

Bilakis Hz. Ali (ra) yemin ediyor ve “Vallahi bu Medine'yi usandıran bir iştir.” diyor.⁴³¹

Bu mektup, mücrimlerin uydurduğu ilk mektup değildi. Bilakis daha önce de mü'minlerin anneleri adına da uydurma mektuplar yazmışlardı. Yine Hz. Ali, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr (Allah hepsinden razı olsun) adına da uydurma mektuplar yazmışlardı.

Hz. Aişe (ra) adına uydurulan bir mektupta güya Hz. Aişe'nin insanları Hz. Osman (ra)'a karşı isyan etmeye çağırdığı yazıyordu.

Hz. Aişe (ra) bu mektubu şiddetle reddederek şöyle dedi:

“Hayır! Mü'minlerin iman edip, kâfirlerin inkâr ettiği Yüce Allah'a yemin ederim ki şu meclisteki yerime oturuncaya kadar onlara asla tek bir satır dahi yazmadım.”⁴³²

İşte bu durum bu şekildedir.

İsyancılar aynı zamanda Hz. Ali'ye de kızgındılar. Kendilerini Medine'ye gelmeleri için mektup yazanın Hz. Ali olduğunu söylüyorlardı.

Hz. Ali (ra) onların yüzüne karşı:

“Allah'a yemin olsun ki size asla mektup yazmadım.”⁴³³ diyor ancak inandıramıyordu.

Yine birçok sahabe adına da düzmece mektuplar yazılarak şehirlere gönderilmiş ve onların Medine'ye gelmeleri emredilmişti. Yazılan mektuplarda Hz. Muhammed (s.a.v)'in tebliğ ettiği dinin bozulduğunu ve terk edildiğini, Medine'de cihad etmenin sınır boylarında ve uzak diyarlarda cihad etmekten daha hayırlı olduğu yazılıyordu.⁴³⁴

430 Tarihu't Taberi, 5/359

431 Tarihu't Taberi, 5/359

432 Tarihu Halife bin Hiyad, 169

433 Tahkiku Mevafiki's Sahabe, 1/33

434 Age, 7/175

İbni Kesir bu haberi naklettikten sonra şu ilaveyi yapıyor:

“Bu sahabeye atılmış bir yalandı. Fakat onlar adına uydurma mektuplar (ne yazık ki!) yazıldı. Bir yandan Haricîlere Hz. Osman (ra)’ı öldürmeleri için, Hz. Ali, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr adına mektuplar gönderilirken, diğer taraftan da Hz. Osman (ra) adına da başka türlü mektuplar yazılıyordu. Hâlbuki Hz. Osman ne bu mektupların yazılmasını emretmişti, ne de bunların varlığından haberdardı.⁴³⁵

İbni Kesir’in bu sözünü Taberi’nin şu rivayeti tekit etmektedir: “Halife de sahabenin büyükleri Hz. Ali, Hz. Aişe ve Hz. Zübeyr kendi adlarına uydurulan bu mektupları en sahih rivayete göre inkâr etmişlerdir.”⁴³⁶

Bu sahabeler adına uydurma mektupları yazan eller için başından itibaren fitne ateşini tutuşturup sonuna kadar da idare eden ellerdir. Hz. Osman (ra) adına uydurulan bu mektuplar nihayet onu şehit olarak Rabbine kavuşturdu. Hatta bu olayda Rabbine şehit olarak kavuşan Hz. Osman (ra) tek başına kurtulmadı. Bilakis bu Yahudi Sebeiyeye fırkasından İslam da kurtulmuştur. Sonra da bu muharref, çirkin tarihten kurtulmuştur.

Bugün İslam toplumuna çok önemli görevler düşmektedir. Müslümanlar gerçek tarihlerini tanımalıdırlar. Büyük şahsiyetlerin, kahramanların hayat öykülerini öğrenmelidirler. Bundan daha önemlisi bu çağda Müslümanlardan her hangi bir kimse tarih konusunda herhangi bir şey yazacaksa onu yazmadan önce Allah’tan korkmalı, cüretkâr davranmamalı ve iyice tahkik edip araştırmalıdır. Böyle yaparak bir başkasının düştüğü gibi düşmesin.⁴³⁷

Hz. Hasan (ra) ve Babasının Kuşatma Esnasındaki Davranışları

Hz. Osman (ra)’ın etrafındaki kuşatma giderek sertleşti. Hatta onun namaz kıldırmak için camiye gitmesine dahi engel oldular. Fakat o, Resûlullah (s.a.v)’in kendisine emrettiği şekilde sabrediyor, başına gelen bu belayı defetmeye çalışıyordu. Yine bu belaya karşı dayanmasında en büyük güç kaynağı, kaza ve kadere olan engin imanıydı.

Biz onun birçok kere insanlara hitap edip Müslüman kanının kutsallığına parmak bastığını görüyoruz. Müslüman’ın kanının ancak bir hak sonucu akıtılabileceğini söylüyordu.

Bazen insanların karşısına çıkıp onlara kendi faziletlerini ve İslam’a yaptığı hizmetleri anlatıyordu. Bu hususta da Aşere-i Mübeşşere’den arkaya kalanları şahit gösteriyordu.⁴³⁸

435 Age

436 Tankihu Mevafiki’s Sahabe, 1/335

437 Osman bin Affan, El-Halifetü’s Şariu’s Sabir, 229-238

438 Hilafeti Ali bin Ebi Talib, Abdulhamid Ali, 75

O bu tavrıyla sanki şöyle demek istiyordu:

“Ameli ve fazileti böyle olan bir kimsenin dünyaya tamah edip onu ahiretinin önüne geçirmesi mümkündür? Bu kadar faziletin önüne geçirmesi mümkündür? Bu kadar fazilet ve amel sahibi bir kimsenin emanete ihanet edip, Müslümanların mallarını ve kanlarını heder etmesini talep eder mi? Hâlbuki bu kişi Allah katında nasıl bir sonuçla karşılaşacağını biliyor.”

Bu kişi peygamber (s.a.v)’in gözleri önünde terbiye edilmiş, ona Allah Resûlü şahitlik etmiş ve tezkiye etmiştir. Yine sahabenin ileri gelenleri onun takvasına ve üstünlüğüne şahitlik etmişlerdir. Bütün bunlara ilaveten yaşı 80’e dayanmış bir kişinin bu tür şeylere tevessül etmesi mümkün müdür?

İsyancıların Medine üzerinde kurdukları hâkimiyet gittikçe güç kazandı. Hatta çoğu vakitler insanların arasında dolaşıyorlardı. Sahabe-i kiram işlerin kendilerinin hesap ettikleri gibi gitmediğini anladıklarında sonucu pek de iyi olmayacak hadiselerin meydana gelmesinden korkmaya başladılar. Hatta isyancıların Hz. Osman (ra)’ı katletmek istediklerine dair haberde kulaklarına gitti. Bunun üzerine sahabe-i kiram, Hz. Osman (ra)’a müracaat edip onu savunmak ve kavgayı Medine dışına çıkarmak istediler. Ancak Hz. Osman (ra) kendisi sebebiyle kan dökülmesini istemedi.⁴³⁹

Sahabenin ileri gelenleri Hz. Osman’a danışmadan oğullarını onu savunması için gönderdiler. Onlar arasında olanlardan Hasan bin Ali (ra) ve Abdullah bin Zübeyr (ra) da vardı.

Hz. Osman (ra), Hz. Hasan’ı çok seviyor ve ona ikramda bulunuyordu. Fitne başgösterip Hz. Osman (ra) kuşatıldığında Hz. Osman (ra) ona evine dönmesi için yemin ettirdi. Zira Halife Hz. Osman çok sevdiği Hz. Hasan (ra)’ın başına istenmeyen bir şeyin gelmesinden korkuyordu.⁴⁴⁰

Hz. Osman, Hz. Hasan’a şöyle diyordu: “Ey kardeşimin oğlu! Alkın’ın emri gelinceye kadar (evine) dön.”⁴⁴¹

Birçok sahih rivayette geldiğine göre Hz. Hasan (ra) o gün yaralı olarak evden eve taşınmıştır.⁴⁴²

Nitekim Hz. Hasan (ra) dışındakilerden de yaralananlar olmuştur. Abdullah bin Zübeyr, Muhammed bin Hatib ve Mervan İbni Hakem o gün yaralananlar arasındaydı. Hz. Hüseyin (ra) ve Abdullah İbni Ömer (ra) da o gün onlarla birlikteydi.⁴⁴³

439 Fitnetü Maktali Osman, 1/167; Müsned, 1/396

440 İbni Şeybe, Turihu’l Medine, 4/1208

441 Er-Riyadu’n Nadra, 46

442 İbni Sa’d, Tabakat, 8/128

443 Tarihu’l Halife, 174

O gün Hz. Osman (ra)'ı müdafaa edenlerin en başında Hz. Ali (ra) yer alıyordu. Onun bu gayretine Mervan İbni Hakem'de şahit olmuştur.⁴⁴⁴

İbni Asakir'in Cabir bin Abdullah (ra)'tan yaptığı rivayete göre Hz. Ali (ra), Hz. Osman (ra)'a giderek şöyle dedi:

“Benim yanımda 500 zırhlı adam var. Bana izin ver; seni bu kavimden (savaşarak) koruyayım. Zira sen, senin kanını helal kılacak hiçbir şey yapmadın.”

Ancak Hz. Osman (ra) bu teklife sıcak bakmayarak şöyle dedi:

“Allah mükâfatını versin. Ben benim sebebimle kan akmasını istemiyorum.”⁴⁴⁵

Hz. Ali (ra)'ın fitne olayları esnasında Hz. Osman (ra)'ın tarafında yer aldığına dair çokça rivayetler vardır. İşte onlardan birtanesi:

“Hz. Osman (ra)'ın evini kuşatanlar içeriye suyun girmesini dahi engelliyorlardı. Susuzluk o dereceye ulaştı ki Hz. Osman (ra)'ın ailesi nerede ise susuzluktan ölecekti. İşte tam o esnada Hz. Ali (ra) üç dolu kap su yolladı. Bu sular da az kalsın ulaşamayacaktı. Zira bu suyu ulaştırıncaya kadar Haşimoğulları ve Ümeyyeoğullarından birçok köle yaralandı.”⁴⁴⁶

Hadiseler gittikçe genişledi ve nihayet kavga Hz. Osman üzerinde yoğunlaştı. Nihayetinde de onu şehit ettiler. (Allah kendisinden razı olsun)

Bu haber sahabeye ulaştı. O esnada sahabenin çoğunluğu Mescid-i Nebevi'deydi. Akılları gitmişti (ne yapacaklarını şaşırılmışlardı), Hz. Ali (ra) oğullarına ve kardeşinin oğullarına:

“Siz kapıda nöbet tutarken Osman nasıl olur da öldürülür?” diye azarladı. Hz. Hasan'a tokat attı. Hâlbuki Hz. Hasan orada yaralanmıştı.⁴⁴⁷

Hz. Hüseyin'in göğsüne vurdu. İbni Zübeyr ve İbni Talha'ya bağırды. Kızgın bir vaziyette mescitten çıkarak evine gitti. Bu esnada şöyle diyordu:

“Size, bütün devirlerde lanet olsun. Ey Allah'ım! Onun kanından ve öldürülmesinden beni berî kılmanı istiyorum.”⁴⁴⁸

İşte Hz. Ali (ra)'ın işi böyleydi. Nasihat etmek, istişare etmek, dinlemek ve itaat etmek. Fitne olayları esnasında da bütün yönleriyle sabit kaldı. İnsanlar içerisinde Hz. Osman'ı müdafaa edenlerin en başında yer aldı. Hz. Osman'ı aslı kötü bir yönüyle anmadı. Olayların ıslahı, yatıştırılması için çalıştı. Hz. Osman (ra) ile ona

444 Zehebi, Tarihu'l İslam, 45

445 Tarihi Dimeşk, 403

446 El-Belazuri, Ensabu'l Eşraf, 5/76

447 İbni Ebi Asım, El-Ahadu ve'l Mesani 1/125

448 İbni Şeybe, Musannef, 15/209

karşı çıkanların arasını bulmaya gayret etti. Fakat iş onun gücünün üstündeydi ve iradesinin dışındaydı. Bu Allah'ın bir iradesiydi ki, bu irade Mü'minlerin Emîri Hz. Osman (ra)'ın şehit olarak kurtulmasını istiyordu.⁴⁴⁹

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra), Hz. Osman (ra)'ın öldürülmesi olayıyla ilgili iftiraları şiddetle reddetmiş ve onun kanından berî olmuştur.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra)'ın isyancılara arka çıktığına ilişkin bidatçıların yaptığı iftiralara gelince bunlar tümüyle yalandır, uydurmadır. Tevatürle gelen haberler bu iddiaların zıddıdır.⁴⁵⁰

İbni Teymiye bu hususla ilgili olarak şöyle diyor:

“Bunların tümü Hz. Ali hakkında uydurulmuş yalanlardır, iftiraldır. Ali (ra), Hz. Osman'ın kanına ne ortak oldu ne bu hususla ilgili birşey emretti ve ne de bu işe razı oldu. Zaten kendisinden de bu şekilde rivayetler gelmiştir.”⁴⁵¹

Hz. Ali (ra) şöyle demiştir:

“Ey Allah'ım, Osman'ın kanından berî olduğumu sana bildiriyorum.”⁴⁵²

Bazı kitaplar sahabenin, Hz. Osman (ra)'nın öldürülmesi fitnesi hakkındaki duruşunu karıştırmışlardır. Bunun sebebi ise birçok tarihçinin İmamiyye Şiası'ndan yapığı nakillerdir. Diğer bir sebep ise İmam Taberi'nin *Tarih*'inde yaptığı (yanlış) rivayetlere tabi olmalarıdır.

Yine bir başka sebep de birtakım tarihçilerin Ebu Muhnef, Vakidi, İbni A'sam ve benzeri başka tarihçilerden yaptıkları rivayetlerdir. Zira bu kitaplarda yer alan haberler öyle açıklıyor ve hissettiriyor ki sahabelerin tümü nefsanî arzularıyla hareket ediyor ve fitneyi derinleştiriyorlar.

Ebu Muhnef, Şii rivayetlere meyilli birisi olup, Hz. Osman (ra)'ı itham etmekten geri durmaz. Bu kişi, Hz. Osman (ra)'ın birçok noksanlıklarının olduğunu ve bunun neticesi başına gelenleri hak ettiğini iddia eder. Bu zat daha da ileri giderek Hz. Talha (ra)'ı isyancılardan birisi olarak gösteren rivayetlerde bulunur. Bu husustaki Vakidi'nin rivayetleri de Ebu Muhnef'in rivayetlerin geri kalmaz.

İmamiyye Şiası'nın, sahabenin Hz. Osman (ra) aleyhine çalıştığına dair yaptığı rivayetler oldukça çoktur. İşte bu tür rivayetlerle fitneyi ateşlediler ve insanlara tesir ettiler. Hâlbuki bunların tamamı yalan ve iftiradır.⁴⁵³

İmamiyye'nin rivayetlerinin ve bu hususla ilgili mevzu ve zayıf diğer rivayetle-

449 Ali Abdulhamid, Hilafetü Ali bin Ebi Talib, 87

450 El-Müstedrek, 3/103

451 Minhâcu's Süne, 4/4064

452 El-Akide fi Ehli Beyt, 130

453 Tahkiku Mevakif's Sahabe, 2/14

rin aksine Allah'a çok şükür hadis kitaplarında korunarak bize ulaşan birçok sahih rivayet vardır. Bu rivayetler sahabenin fitne esnasındaki gerçek tutumunu, Hz. Osman (ra)'a yardımlarını, onun katlinden berî olmalarını bizlere aktarmaktadır. Yine bu rivayetler onun öldürülmesinden sonra kanının dava edilmesini de açıklığa kavuşturmuştur.

Bu sahih rivayetler fitne olayının tahrik edilmesinde sahabenin en ufak bir ortaklığının, katkısının olmadığını aksine bu olaylardan tamamıyla uzak durduklarını göstermektedir.⁴⁵⁴

Bu hususla ilgili olarak Abdu'l A'la bin Heysemi'nin babasından yaptığı rivayet şöyledir:

“Ben Hasan bin Ali'ye sordum:

‘Hz. Osman’ın katilleri arasında Ensar veya Muhacir’den herhangi bir kimse var mıydı?’

‘Hayır’ dedi.”

İmam Nevevi şöyle diyor:

“Hz. Osman (ra)’ın şehit edilmesi olayınma sahabeden hiçbir kimse katılmamıştır. Ancak onu başı bozuk korkaklar katletmiştir. Bunlar çeşitli şehirlerden gelen kabilelerin çekişmesinden güç almışlar ve Hz. Osman (ra)’ı evinde kuşatmışlardır. O anda Medine’de bulunan sahabelerin azlığı bu belayı defetmeye yetmemiştir. Nihayet Hz. Osman (ra)’ı evinde muhasara edip katletmişlerdir.⁴⁵⁵

Hz. Zübeyr (ra) bu olay, “şehirlerden gelenlerin kavgası” olarak vafederken Hz. Aişe (ra) da “katillerin çekişmesi” olarak nitelemiştir.⁴⁵⁶

İbni Teymiye ise bu katil sürüsünü “yoldan çıkmış, sapıklığa dalmış, azgın ve haddi aşmış Hariciler” olarak nitelemiştir.⁴⁵⁷

İmam Zehebi ise bu katilleri “şerrin başı” olarak nitelemiştir.⁴⁵⁸

İbni'l İmad el-Hanbeli ise *Şuzurat* isimli eserinde şöyle diyor:

“Onlar kabilelerin içerisindeki en rezilleridir.”⁴⁵⁹

Bu korkakların, halifenin evini kuşatmalarından başlayıp onu şehit edinceye kadar yaptıkları zulüm ve düşmanlıklar bu canice vasıflara fazlasıyla sahip olduklarını göstermektedir.

454 Sahabelerin tümü Hz. Osman (ra)'ın kanından beridirler. Kim bunun aksine bir şey söylese o tamamıyla batıl bir sözdür ve hiçbir şekilde sahabeye kadar ulaşan bir rivayet zinciriyle ispatlanması mümkün değildir.

455 Şehidü'd Dar, Osman bin Affan, 141

456 İmam Nevevi, Şerhu Müslim, 18/148

457 Minhâcu's Sünne, 2/181-206

458 İmam Zehebi, Dürretü'l İslam, 1/12

459 Şuzuratü'z Zeheb, 1/40

Hız. Osman gibi birisine su ve ekmeğın ulaşmasını nasıl engellerler? Hâlbuki o Müslümanlar susuzluktan eziyet çekerken o kendi şahsi parasıyla bu kuyuyu satın alarak Müslümanlara meccanen bağışladı.⁴⁶⁰

O ki insanlara ne zaman bir darlık, bir sıkıntı isabet etse hemen malını sarf ederdi. İnsanlar açlıktan dolayı acı çekmeye başladıklarında malının çoğunu onlara dağıttı.⁴⁶¹

Hatta Hız. Ali (ra) da onun bu cömertliğini onlatmakta ve Hız. Osman (ra)'ın evini muhasara edenlere şu sözleriyle seslenmektedir:

“Ey insanlar! Sizin bu yaptıklarınız ne Müslümanların işine benzemekte, ne de kâfirlerin işine benzemektedir. Bu adamdan suyu ve yiyecek maddelerinin gitmesini engellemeyin. Zira Rumlar ve Farslılar dahi esir aldıkları insanlara su vermekte ve karınlarını doyurmaktadır.”⁴⁶²

Bize ulaşan haberler ve tarihî olaylar sahabenin bu fitneye karışmadığını ve ortak olmadığını tekit etmektedir. Bu hususla ilgili daha fazla bilgi edinmek isteyenler “*Hız. Osman'ın Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*” isimli eserime müracaat edebilirler.⁴⁶³

Hız. HASAN, BABASININ HALİFELİĞİ DÖNEMİNDE

Çeşitli şehirlerden ve yönlerden gelen kokuşmuş azgın Haricîlerin elleriyle üçüncü Raşit Halife Osman bin Affan (ra) şehit edilince Hız. Ali (ra) seçimle halife oldu. Bunlar öyle insanlardılar ki dinden hiçbir nasipleri olmadığı gibi onlardan evvel böyle bir günahı üstlenen birisi de olmamıştı. Hız. Osman (ra) Hicret'in 35'inci yılında Zilhicce'nin 12'si Cuma gecesı şehit edildi.⁴⁶⁴

Hız. Osman (ra)'ın şehit edilmesinden sonra Medine'de kalan sahabelerin tümü Hız. Ali (ra)'a biat ettiler. Zira sahabelerin görüşü bu zamanda Hız. Ali'den daha faziletli bir kimsenin olmadığı hususundaydı. Hız. Osman (ra)'tan sonra hiçbir kimse kendisi için hilafeti istemedi.

Hız. Ali (ra) da bu hususta istekli değildi. Bunun için önce halifeliği kabul etmedi. Ancak Medine'de oturan sahabelerin ısrarlı isteklerini kıramayarak bu görevi kabul etti. Zira Hız. Ali (ra) fitnenin artmasından ve yayılmasından korkuyordu. Hız. Ali (ra) bu kadar dikkat etmesine rağmen bazı cahiller bu fitneleri Cemel ve Sıffin ile eşdeğer tutmaktadırlar ki bu fitnelerin ateşini İslam'a tuzak kuran İbni Sebe

460 Tefsirü'l Kerimü'l Mennan fi Sireti Osman Affan, 450

461 Et-Temhid ve'l Beyan, 424

462 Tarihu't Taberi, 5/400

463 Sa'lebi, Osman bin Affan, 451-466 arası

464 İbni Sa'd, Tabakat, 3/31

ve ona tabi olanlar tutuşturmuşlardır. Ona tabi olanlar onun bütün ifsat hareketlerin itaat etmişler, kalpleri haktan ve hidayetten uzaklaşmıştır.

Hz. Ali (ra)'ın halife olarak seçimiyle ilgili bazı ilim ehlinin rivayetlerini *Hz. Ali* kitabımda anlattım.

Ehlisünnet ve'l Cemaat Hz. Osman (ra)'tan sonra halifenin Hz. Ali olduğu hususunda icma etmişlerdir. Onun halifeliği Ensar ve Muhacirlerin biatıyla gerçekleşmiştir. Zira Hz. Ali (ra) yaşayan sahabelerin en faziletlisidir. Çünkü onların tamamından önce İslam'a girmişti. İlim bakımından onların en üstünüydü. Nesep yönüyle Resûllullah (s.a.v)'e en yakın olan oydu. Kişilik bakımından en şecaatlısıydı. Allah ve Resûlüne en sevgili oydu. Menkıbeleri en çok olan, derecesi en yüksek olan ve en şerefli olan oydu. Resûllullah (s.a.v) yol gösterici olarak en fazla benzeyen oydu. Bunun için başkası değil de onun hilafete daha layık olduğu çok açıktı. Bu nedenle de Medine'de ikamet eden sahabelerin tümü onun halife olması hususunda icma etmiş ve biat etmişlerdir. Bunun neticesi olarak meşru bir halife oldu ve diğer bütün insanlara da ona itaat etmeleri farz oldu. Ona karşı çıkmak ve ona muhalefet etmek haram oldu.

Hz. Ali (ra)'a icmaen biat edildiğine dair birçok ilim ehlinin rivayetlere vardır. Onlardan bazıları şunlardır:

İbni Sa'd (Tabakat, 3/31)

İbni Kudame (Minhac'ül Kasıdin, 77-78)

Ebu'l Hasan el-Eşari (El-İbâne, 78)

Ebu Nuaym el-İsfahanî (El-İmame, 360)

Ebu Mansur el-Bağdadi (Uşulu'd Din, 286)

İmam Zehebi (El-İtikad, 193)

Abdumelik el-Cüveyni (El-İrşad, 363)

Ebu Abdullah bin Batta (Levamiu'l Envar, 2/266)

İmam Gazali (El-İktisad fi'l İtikad, 154)

Ebubekir İbni Arabi (El-Avasim, 142)

İbni Teymiye (El-Vasiyetü'l Kübra, 23)

İbni Hacer (Fethu'l Bari, 7/72)

Bizim bu kitaplardan istifade ederek yapmış olduğumuz nakiller Hz. Ali (ra)'ın halife olarak seçilmesinde biatin icmaen olduğunu ispatlamaktadır. Hz. Osman (ra)'ın şehit edilmesinden sonra yeryüzünde bu göreve Hz. Ali'den daha layık hiçbir kimse kalmamıştı. Hz. Ali (ra) da kendi kader çizgisi üzere vaktinde ve yerinde bu göreve gelmiştir.⁴⁶⁵

465 Akidetü Ehli's Sünneti fi's Sahabet'i'l Kiram, 2/693

MÜMİNLERİN EMİRİ HZ. ALİ (RA)'IN KÛFE'YE GELİŞİ

Sahabelerin bir kısmı Hz. Ali (ra)'ın Medine'den çıkıp başka bir yere gitmesini onaylamıyorlardı. Bu rahatsızlık Hz. Ali (ra)'ın Şam'a halkını ziyaret etmek ve Muaviye'nin görüşünün ne olduğunu ve ne yapmak istediğini anlamak amacıyla Şam'a gitmek istemesinde ortaya çıktı.⁴⁶⁶

Hz. Ali (ra) için geldiği bu noktada Medine'yi diğer bazı şehirlerin sahip olduğu avantajlardan yoksun görüyordu. Bunun için şöyle diyordu. "İnsan da mal da Irak'tadır."⁴⁶⁷

Ebu Eyyub el-Ensârî (ra) halifenin Medine'den çıkmaya meyilli olduğunu anlayınca ona şöyle dedi:

"Ey mü'minlerin emîri, keşke bu beldede dursan! Zira burası korunaklı bir zirhtir. Resûlullah (s.a.v)'in hicret yurduudur. Onun kabri de minberi de buradadır. İslam'ın gövdesi buradadır. Eğer Araplar sana itaat ederse (işler eskisi gibi gider) sen de olduğun şekilde kalırsın. Eğer sana isyan ederlerse onların üzerine düşmanlarıyla yürürsün. Sen yine de Medine'den çıkmaya kararlıysan sen o zaman mazur sayılırsın. Halife Ebu Eyyub el-Ensari ile yaptığı bu istişarenin neticesinde Medine'de kalmaya karar verdi ve şehirlere valiler gönderdi.⁴⁶⁸

Fakat yeni gelişen birtakım siyasi olaylar halifeyi Medine'den ayrılmaya mecbur bıraktı. O da Kûfe'ye gitmeye karar verdi. Kûfe'yi seçmesinin sebebi ise buranın Şam'a yakın olmasından dolayıdır.⁴⁶⁹

Hz. Ali, Kûfe'ye gitmek için yola çıkacağı esnadan kendisine Hz. Aişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in Basra'ya gitmek için yola çıktıkları haberi geldi.⁴⁷⁰

Hz. Ali, Medine halkını yardım etmeye çağırdı ve Hz. Ali'nin ordusunda Hz. Osman (ra)'ın şehit edilmesi olayına karışmış kışkırtıcıların bulunması sebebiyle Medine halkı Hz. Ali (ra)'a yardım etmedi. Medine halkının çoğunluğu fitnenin devam ettiği görüşündedir. Bunun için gerçekler ortaya çıkıncaya kadar bekleme niyetindedirler. Onlar şöyle diyorlardı:

"Hayır, vallahi nasıl yapacağımızı bilmiyoruz. Kafamız karıştı. İşlerin iç yüzünü anlayıncaya kadar yerimizden ayrılmayacağız."

Taberi şöyle rivayet ediyor:

"Hz. Ali (ra) kendisine tabi olan kişilerle birlikte Şam'a gitmek üzere yola çık-

466 İbni Hibban, Es-Sikat, 2/283

467 Age

468 Age

469 İstîşhadu Osman ve Vak'atü'l Cemel, 183

470 Tarihi Taberi, 5/507

tı. Onlarla birlikte hareket eden Kûfeliler ve Basralılar da vardı. Ancak 700 kişilik bu grup içindeki sayıları haylice azdı.”⁴⁷¹

Medine halkının çoğunluğunun Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) ile birlikte hareket etmediğine ilişkin çok sayıda delil vardır. O delillerden birisi de Hz. Ali (ra)'ın hutbelerinde bu ağırdan almayı şikâyet etmesidir.⁴⁷²

Hz. Hasan (ra)'ın Babasına Nasihat Etmesi

Mü'minlerin emîri Medine'den çıkıp (Medine'nin 240 km. doğusunda yer alan) Rebeze'ye vardığında orada karargâhını kurdu. Kendisini burada iken 200 kişilik bir kuvvet daha katıldı.⁴⁷³

Ordu, Rebeze'de konaklamışken Hz. Hasan ağlayarak babasının yanına geldi. Ne kadar çok üzüntülü olduğunu gizlemiyordu. Onu bu kadar çok üzen şey Müslümanların ihtilaf ve ayrılığıydı. Hz. Hasan (ra) babasına şöyle dedi:

“Sana söylemiştim ama beni dinlemedin. Sen yarın bir felakete sürükleneceksin ve yardımcın da olmayacak.”

Hz. Ali (ra) bunun üzerine:

“Sen hâlâ cariyenin sızlanması gibi sızlanıyorsun. Sen neyi söyledin de ben ona karşı geldim.”⁴⁷⁴

Hz. Hasan (ra) şöyle dedi:

“Hz. Osman (ra) kuşatıldığında Medine'den çıkmanı istedim. Eğer çıksaydın o, sen Medine'de yokken öldürülmüş olacaktı. Sonra Hz. Osman şehit edildikten sonra sana bütün şehir halklarının temsilcileri ve Araplar gelmeden, bütün Mısır biat etmeden biat almamanı istedim. Sonra bu iki adam (Talha ve Zübeyr)'ın yaptıkları iş neticeleninceye kadar evinde oturmanı istedim. İşte o zaman eğer bir fesat yayılacaksa bu senden başkasının eliyle olmuş olurdu. Fakat bunların hiçbirisinde beni dinlemedin.”

Hz. Ali oğlunun bu çıkışına karşılık şöyle cevap verdi:

“Sen, ‘Osman kuşatıldığında Medine'den çıksaydın’ diyordun. Vallahi onu muhasara edenler bizi de muhasara etmiştir. ‘Diğer bütün şehirlerin biatleri gelinceye kadar biat almasaydın’ diyorsun. Biat almam işi benim görüşüm değildir. Bu iş Medine halkının işidir ve ben bu işin zayi olmasını istemedim.

Talha ve Zübeyr'in çıkışına gelince bu İslam halkı üzerindeki bir vehimdir. Val-

471 Age, 5/481

472 Et-Tabakat, 3/237; El-Ensar, 163

473 Ensabü'l Eşraf, 2/45

474 Tarihî Taberi, 5/482

lahi velayeti üzerime aldığımdan beri hep kahır içindeyim. Noksanlıklar içindeyim. Bana gerekli olan hiçbir şeye ulaşamıyorum.

‘Evinde otur’ sözüne gelince beni birisi sorar veya birisine lazım olursam nasıl evde oturayım. Benim etrafı kuşatılan sırtlan gibi olmamı mı istiyorsun?’

Hz. Hasan (ra)’ın bu hadiseleri bu denli derinlemesine kavrayışından anlıyoruz ki Hz. Ali, oğlunu çok iyi bir şekilde yetiştirmişti.

Hz. Ali oğlunun bütün itirazlarını reddetti. Hz. Hasan (ra)’ın gönlü ta başından beri barıştan yanaydı. Ancak Hz. Ali (ra)’ın tavrı bu zor durum karşısında çok netti. Zira kendisi kararlıydı. Kimse onu bu kararlılığından vazgeçirmeye güç yetiremedi.

Hz. Ali (ra), Hz. Osman (ra)’ın katillerinin tespiti ve onlara kısas uygulama işini ertelemek istiyordu. Yönetime iyice hâkim oluncaya kadar bu konuda beklemek istiyordu. Sonra da Hz. Osman (ra)’ın katilleri meselesini halledecekti.

Hz. Talha (ra) ve Hz. Zübeyr (ra) ve onunla birlikte hareket edenler isyancılara hemen kısas uygulanmasını istediklerinde Hz. Ali buna yanaşmadı. Onların sayısının çokluğunu ve onlara karşı koyacak kuvvetten bulunmayışını mazeret gösterdi. Onlardan işler yoluna girinceye kadar sabır istedi.

Müminlerin emîri görüyorlardı ki maslahat kısasın terkinde değil tehirindedir. Bundan dolayı kısası erteledi.

Hz. Ali (ra), Hz. Osman (ra)’ın katledilmesi hadisesini çözmeden önce emniyeti tesis edip birliği sağlamak istiyordu. Bunun için Hz. Osman (ra)’ın kanını dava edenlerin taleplerini erteliyordu. Ancak birlik sağlandıktan sonra hem hesap soranlar hem de hesap sorulacak olanlar bir araya toplanacak, deliller ortaya konup o mecliste hüküm icra edilecek.⁴⁷⁵

Ümmet arasında şu hususta hiçbir ihtilaf yoktur. Halifenin fitne endişesi ve ayrılık fikirleri hissettiğinde kısası tehir etme hakkı vardır.⁴⁷⁶

Hz. Ali (ra)’ın ordusunun içerisinde Hz. Osman (ra)’ın katline iştirak edenlerin var olduğu şeklindeki iddia ise tamamen uydurmadır. Hz. Osman (ra)’ı katledenlerin kendi ordusunda yer almasına Hz. Ali gibi birisi nasıl razı olabilir? İmam Tahavi (r.aleyh) soruya şöyle cevap veriyor:

“Hz. Ali (ra)’ın ordusunda bu fitne olayına karışmış isyancılar vardı. Ancak bunlardan bizzat Hz. Osman (ra)’ın katline iştirak edenlerin kimler olduğu bilinmiyordu. Onlara kabilelerinden kimlerin yardım ettiği de tespit edilememişti.”⁴⁷⁷

475 Tahkiku Mevkıfı’s Sahabe, 2/156

476 İbni Arabi, Ahkâmü’l Kur’an, 2/1718

477 Şerhu’t Tahavi, 546

Kûfe Halkının Savaşa Katılmalarında Hz. Hasan (ra)'ın Etkisi

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) yetkilerini bir halife gibi kullanıyordu. Bu hususta büyük bir azim ve kararlılık içindeydi. Hiçbir kimse de bu azmini kırmaya güç yetiremiyordu.

Hz. Ali, Rebeze'de karargâh kurup beklerken Muhammed bin Ebubekir ve Muhammed bin Cafer'i birlikte elçi olarak görevlendirip Kûfe halkına gönderdi. Onları kendisine yardım etmeye çağırırdı. Ancak Ebu Musa el-Eşari'nin konumundan dolayı etkili olamadılar. Ebu Musa el-Eşari Hz. Ali'den önce Kûfe valisiydi ve insanları fitne esnasında Kûfe'den çıkmaya ve savaşa katılmaya izin vermemişti. Zira Ebu Musa (ra), Resûlüllah (s.a.v)'den işittiği fitnelere iştirak etmekten sakındıran hadisi nakletmişti.⁴⁷⁸

Hz. Ali bunların ardından Hazim bin Utbe'yi gönderdi. Ancak Kûfe valisi bulunan Ebu Musa el-Eşari'nin tutumu yönünden o da etkili olamazdı. Bunun üzerine Kûfe'ye Ammar bin Yasir ve oğlu Hasan'ı gönderdi. Ebu Musa'yı da valilikten azlederek yerine Karza bin Ka'b'ı atadı.⁴⁷⁹

Kûfe halkının Hz. Ali (ra)'ın ordusuna katılması konusunda ikna çabalarında en büyük pay Ka'ka bin Amr'a aittir. Ka'ka halkın arasından kalkıp onlara şöyle seslendi:

“Ben size nasihat ediyorum. Size karşı çok da şefkatliyim. Sizin doğru yolu bulmanızı istiyorum ve size ancak hak olan şeyi söyleyeceğim. Bu konudaki sözüm şudur: İnsanların işlerini idare edecek, zalimin tepesini ezip, mazlumunu koruyacak bir yönetime mutlaka ihtiyaç vardır. İşte Ali (ra) sizi gerektiği şekilde yönetiyor. Sizi çağırırken dahi insaflı davranıyor ve sizi işleri düzeltmeye çağırıyor. Siz de artık yerinizden fırlayın ve bu hususta onu dinleyip, onnu birer neferi olun.”⁴⁸⁰

Hz. Hasan (ra)'ın insanlara çok fazla tesir eden bir konuşma uslubu vardı. O da insanların arasından hatip olarak kalktı ve şöyle dedi:

“Ey insanlar!

Emîrinizin davetine icabet edin ve kardeşlerinizin arasına karışın. Zira onun için mücadele edecek muhakkak birileri bulunacak. Allah'a yemin olsun ki, akıl sahiplerinin iradesi hem bu dünyada ve hem de ahirette fayda verir. O hâlde davetimize icabet edin ve bizim de sizin de başımızda bulunan bu belaya karşı bize yardım edin.”⁴⁸¹

478 Tarihü't Taberi, 5/514; Musannef, 12/15

479 Fethu'l Bâri, 13/25

480 Tarihü't Taberi, 5/516

481 Tarihü't Taberi, 5/516

Bu konuşma üzerine Kûfe halkından çok sayıda kişi Hz. Ali'nin ordusuna katılmak için Ammar bin Yasir ve Hasan bin Ali ile birlikte yola çıktılar. Bunların sayısı altı bin ile yedi bin kişi arasında bir rakamdı. Sonra bunlara Basra'dan Abdulkaysoğullarından iki bin kişi daha katıldı. Daha sonra birtakım kabilelerden de katılanlar oldu ve savaş başlamadan önce Hz. Ali (ra)'ın ordusu on iki bin kişiye ulaştı.⁴⁸²

Kûfeliler Hz. Ali (ra)'ın ordusuna Zikar'da katılınca Hz. Ali (ra) onlara bir konuşma yaparak şöyle dedi:

“Ey Kûfeliler!

Sizler Acemlerin gücüne ve mülküne sahip oldunuz. Onların birliğini dağıttınız. Neticede onların mirasları size kaldı. Sizler kendi mülkünüzde yardım gördünüz. İnsanlara düşmanlarına karşı yardım ettiniz. Ben şimdi size Basralı kardeşlerimize karşı bize yardım etmeniz için çağırdım. Eğer onlar (isyandan) dönerlerse bu zaten bizim istediğimiz şeydir. Eğer direnirlerse onları rıfk ile tedavi edeceğiz. Ve onlar haksız bir harekete girişmeden önce biz onlara bir şey yapmayacağız. İnşallah salah olanı fesada tercih edeceğiz. Güç ve kuvvet ancak Allah Teâlâ'dandır.”⁴⁸³

Sulh Görüşmeleri

Hz. Ali (ra), bu ayrılığı ve fitneyi barış yoluyla neticelendirmek için çok çalıştı. Bütün güç ve kuvvetini kullanarak Müslümanları savaşın şerrinden ve yıkıcılığınan kurtarmak için çalıştı. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr cephesinde de durum aynıydı. Barış görüşmelerine sahabeler ve Tabiin'in ileri gelenleri iştirak etti. Görüşmecilerin en meşhuru ise Ka'ka bin Amr'dı. Hz. Talha, Hz. Zübeyr ve Hz. Aişe ile görüşmeler yaptı. Onlara etki de etti.

Hz. Aişe (ra), Ka'ka'ya Hz. Osman (ra)'ın katilleri konusundaki görüşünü sordu.

Ka'ka şöyle cevap verdi:

“Bu işin çaresi sükûnettir. Hz. Osman (ra) katillerine kısas uygulama hususunda mutlaka teeni ile hareket etmek gereklidir. Eğer siz gerçekten Ali'ye biat eder ve onunla birlikte hareket ederseniz bu hayrın alameti, rahmet müjdesi olur ve Osman'ın katillerinin yakalanması için de güç ve kuvvet olur. Eğer böyle davranmaktan kaçınıp savaş hususunda ısrar ederseniz bu da şerrin alameti ve mülkün gitmesi olur. Siz afiyeti tercih edin ki onunla rızıklanasınız. Daha önce olduğunuz gibiyine hayır anahtarları olun. Bizi bela üzerine sevketmeyin. Sonra da siz ona sevk olursu-

482 El-Musannef, 5/456

483 Tarihu't Taberi, 5/519

nuz ve Allah Teâlâ sizi de bizi de mahveder. Allah'a yemin ederim ki benim bu hususta söyleyeceklerim bunlardır ve sizi buna davet ediyorum. Ben bu işin uzayıp gitmesinden ve ümmetin başına art arda büyük belaların gelmesinden korkuyorum. Bu bela öyle bir kişinin diğer bir kişiyi öldürmesi veya bir kabilenin diğer bir kabileyi öldürmesi gibi basit bir şey olmaz.”

Ka'ka'nın bu ikna edici, doğru ve samimi konuşması onları ikna etti. Barış çağrısına olumlu cevap verdiler ve şöyle dediler:

“İyi iş yaptın ve doğru söyledin. Geriye dön. Eğer Ali senin bu görüşün üzere gelirse Allah'ın izniyle bu iş barışla neticelenir.”

Ka'ka, Zikar'da bulunan Hz. Ali (ra)'ın yanına döndü. Kendisine verilen görevi başarmıştı. Aralarında geçen şeyleri Hz. Ali (ra)'a anlattı. Hz. Ali bunları duyunca çok sevindi. Millet barış yapılmasını istiyordu. Ama bazılarının hoşuna gitti, bazıları ise hoş karşılamadı.⁴⁸⁴

CEMEL SAVAŞI'NIN ÇIKMASINDA SEBEİYYE'NİN ROLÜ

Ka'ka, geri dönüp yaptıklarını Hz. Ali (ra)'a anlatınca Hz. Ali, Hz. Aişe, Hz. Zübeyr ve taraftarlarına iki elçi göndererek Ka'ka bin Amr'ın söylediklerinin arkasında olduğunu yetit etti.⁴⁸⁵

Hz. Ali (ra) harekete geçerek onların karşısına yerleşti. Aynı kabilede olup karşılıklı iki ayrı safta yer alanlar birbirlerinin yanlarına geldiler. Mudar kabilesi, Mudar'a, Rebia kabilesi Rebia'nın, Yemenliler Yemenlilerin yanına geldiler. Onlar barış olacağından Hiçbir kuşku duymuyorlardı. Birbirlerinin karşısına geçiyorlar ve hep barıştan konuşuyorlardı.⁴⁸⁶

Hz. Ali (ra), Basra'ya hareket etmeye niyetlendiği an şu tehlikeli kararını açıkladı:

“Ben yarın Basra'ya hareket ediyorum. Siz de hareket edin. Dikkat edin Osman'ın katline en ufak bir şekilde yardımda bulunmuş olan hiçbir kimse Basra'ya hareket etmesin.”⁴⁸⁷

Hz. Ali (ra)'ın askerleri arasında Hz. Osman (ra)'ın katline iştirak etmiş Hariciler ve isyancılar vardı. Ancak onları kimse tanımıyordu. Kabilelerinden onlara kimlerin yardım ettiği de bilinmiyordu. Onun için yaptıkları şeyler hakkında elde hiçbir delil yoktu. Kalbinde nifak taşıyanlar da bunu açığa vurmuyorlardı.⁴⁸⁸

484 El-Bidaye ve'n Nihaye, 7/739

485 Tarihü't Taberi, 5/525

486 Tarihü't Taberi, 5/539

487 Age, 5/525

488 Age, 5/526

İbni Sebe ve taraftarları kısıstan kurtulmak için fitne ateşinin tutuşturup onu körüklemeye devam ettiler.

Herkes durumlarından memnun bir şekilde yerlerine yerleşince Hz. Ali (ra) ile Hz. Talha ve Hz. Zübeyr görüştüler ve ihtilaf ettikleri konuları konuştular. Barışın en iyi yol olduğunu ve savaşı terk edip barış yapmadan başka bir seçeneğin olmadığını gördüler. Bu şekilde birbirlerinden ayrıldılar. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr karar-gâhlarına döndüler. Her iki taraf da kendi taraftarlarını görüşmeler hakkında bilgilendirdiler. İnsanlar barış yapılacağı niyetiyle yattılar ve barışın yapılacağı konusunda asla bir tereddüt taşımıyorlardı.

Fitne ateşini tutuşturanlar ise çok kötü bir gece geçirdiler. Zira yok olmaya doğru sürükleniyorlardı. Bütün geceyi istişare ederek geçirdiler. Onlardan birisi sonunda onlara şöyle dedi:

“Talha ve Zübeyr’in durumunu, bize bakışını biliyorduk. Ama Ali’nin durumunu bugün gelip çatıncaya kadar bilmiyorduk. Ali insanlardan yarın Kûfe’ye hareket etmelerini istediğinde onlardan Osman’ın katline yardım eden hiçbir kimse hareket etmemesini istedi. Allah’a yemin olsun ki insanların bize bakışı aynı. Ali ile bizim kanlarımız üzerine barış yapıldı.”⁴⁸⁹

Onların yol göstericisi olan Abdullah ibni Sebe konuşmaya başlayarak şöyle dedi:

“Sizin izzetiniz insanların birbirine girmesindedir. Onun için bunu yapın. Yarın insanlar karşı karşıya geldiğinde savaşı başlatın, onlara durup düşünmek için fırsat vermeyin. Yanında bulunduğunuz kimseler savaştan geri durmasın. Ali, Talha, Zübeyr ve onlarla aynı görüşte olup sizden nefret edenlere Allah meşguliyet verir. Kendi görüşlerinizi onlara söyleyin ve onların birliğini parçalayın. Ancak dikkat edin insanlar sizi tanımasınlar.”⁴⁹⁰

İşte böylece savaşı başlatmak için gizlice karar aldılar. Gecenin alaca karanlığında saldırıyı başlattılar. Komşuları ne olduğunu anlamadılar. Mudarlılar Mudarlılara, Rebialılar Rebialılara ve Yemenliler Yemenlilere saldırdılar. Her iki taraf da kılıçları çekti. Her kavim kendine saldıranların karşısında yer almıştı. Bu hususta ileriki teferruatlı bilgiyi, “*Mü’minlerin Emîri Hz. Ali, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*” isimli eserimde verdim.

Cemel Savaşı’nın çıkmasında Sebeiyye fırkasının rolü çok büyüktür. Âlimlerin neredeyse tamamı bu etkiden bahsetmişlerdir. Ancak bu taifeyi anlatırken her biri başka bir isimle anmıştır. Bazıları “bozguncular” demiş, bazıları “serseriler” demiş,

489 Tarihü’t Taberi, 5/526

490 Tarihü’t Taberi, 5/527

bazıları “Hz. Osman (ra)’ın katilleri” demiş, kimisi “ayak takımı” demiş, kimisi de açıkça “Sebeiyye” ismini kullanmıştır.⁴⁹¹

İşte bu görüşü destekleyen delillerin bazıları:

Hz. Hasan (ra)’ın Cemel günü Meymene ya da Meysere’de idi. O, savaşın olmasını istemiyor ve bundan kaçınmasını babasına telkin ediyordu.⁴⁹²

Cemel’de Öldürülenlerin Sayısı

Bu şiddetli savaşta çok sayıda kişi öldü. Ancak, ölenlerin sayısının kaç kişi olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Mesud, rivayetlerdeki bu farklılığın sebebinin rivayetlerin hevalarına göre yaptıkları keyfi davranışlar olduğunu zikretmiştir.⁴⁹³

İbni İyad, *Halifeler Tarihi* isimli eserinde Cemel günü öldürülenlerin isimlerinden ezberlediklerini rivayet etmiştir ki, bunlar takriben yüz kişidirler.⁴⁹⁴

Biz bu sayıyı yüz değil de iki yüz olarak kabul etsek bile, demek ki, Cemel’de öldürülenlerin sayısı iki yüzün üzerinde değildir. Bu rakam, Dr. Halid bin Muhammed el-Ğays’ın konuyla ilgili kaleme aldığı “*İstişhada Osman ve Va’atü Cemel*” isimli eserinde tercih ettiği sayıdır.⁴⁹⁵

Rafizî Ebu Munhef’in Cemel Savaşı’nda öldürülenlerin sayısının 20.000’e ulaştığına ilişkin rivayeti ise aşırı bir mübalağadır.⁴⁹⁶

Bu yalancı, bu şekilde davranmakla, sayıyı aşırı şekilde şişirmekle kendince bir menfaat görmektedir. Hatta o, sadece Basralılardan öldürülenlerin sayısının 20.000 olduğunu zikretmiştir.⁴⁹⁷

Seyt ise Cemel’de öldürülenlerin sayısının 10.000 olduğunu, bunun yarısının Basralılardan, yarısının da Kûfelilerden olduğunu söylemiştir. Başka bir rivayetinde ise, bu sayının 15.000 kişi olduğunu, 5.000 kişinin Kûfelilerden, 10.000 kişinin de Basralılardan öldüğünü zikretmiştir. Bunların da yarısının savaşın ilk merhalesinde diğer yarısının da ikinci merhalesinde öldürüldüğünü zikretmiştir.⁴⁹⁸

Bu rivayetlerde de abartı vardır ve senedindeki inkıttadan dolayı zayıftır.

Ömer bin Sebe öldürülenlerin sayısının 6.000’den fazla olduğunu söylemiştir. Fakat bu rivayet de senet bakımından zayıftır.⁴⁹⁹

491 Abdullah bin Sebe ve Eseruhu fi Ehdai’l Fitneti, 194

492 El-Vafi bi’l Vefayat, 12/209

493 Murucu’z Zeheb, 2/367

494 Tarihu’l Halife, 187/190

495 İstişhadu Osman ve Vak’atü Cemel, 215

496 Tarihu’l Halife, 86

497 Age, 186

498 Tarihu’t Taberi, 542-555

499 Tarihu Halife bin Hiyad, 186

Ya'kubi'nin verdiği 32.000 rakamı ise bütün rivayetlerin üzerindedir. Bütün bu rivayetler abartılı sayılardır. Cemel'de öldürülenlerin sayısının niçin bu kadar abartıldığını ve buna etki eden ne gibi sebepler olduğunu “*Hz. Ali, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi*” isimli eserimde detaylı olarak anlattım.

Savaştan Sonra Mü'minlerin Emiri Hz. Ali'nin Nidası

Savaş bütün askerler ağırlıklarını bırakınca bir münadi şöyle bağırdı:

“Hiçbir yaralı öldürülmeyecek. Savaşı bırakıp geri dönenler takip edilmeyecek, evlere girilmeyecek. Silahını bırakan emindir, evine girip kapısını kapatan emindir. Savaş meydanına getirilen yiyecek ve silahtan başka ganimet yoktur.”

Yine münadiler, Basralılar arasında şunu ilan ettiler:

“Askerlerin yanında kim kendine ait bir şey bulursa gelsin alsın.”⁵⁰⁰

Hz. Ali (ra)'ın Ölüler Arasında Dolaşması ve Onlar İçin Dua Etmesi

Savaş bittikten sonra Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) arkadaşlarıyla birlikte ölümler arasında dolaşmaya başladı. Bunlar arasında Muhammed bin Talha es-Secad'ı gördü. Şöyle dedi:

“Biz Allah içiniz ve yine ona döneceğiz. Allah'a yemin olsun ki, bu genç salih bir gençti.”

Sonra çok hüznümlü bir şekilde oturarak öldürülenler için dua etti, onlara Yüce Allah'tan merhamet ve mağfiret diledi. Sonra onlar arasından bazılarını isim isim zikrederek onların yaptıkları hayır ve iyilikleri saydı.⁵⁰¹

Hz. Talha (ra)'ın Öldürülmesine Üzülmesi

Hz. Ali (ra) savaş bittikten sonra öldürülenler arasında keşif yaparken Hz. Talha (ra)'ı da öldürülmüş olarak gördü. Yüzündeki toprağı eliyle silerek⁵⁰² şöyle dedi:

“Ey Ebu Muhammed! Seni, gökyüzünün yıldızları altında ölmüş bir vaziyette uzandığını görmek bana çok ağır geliyor.” Sonra da şöyle dedi:

“İçimdeki hüznümü Allah'a arz edip şikâyet ediyorum.”

Ona mağfiret diledikten sonra şöyle dedi:

“Keşke bundan yirmi sene önce ölseydim.”⁵⁰³

Zübeyr Bin Avvam'ın Katiline Karşı Davranışı

Amr bin Cürmüz onu öldürdükten sonra başını kesip Hz. Ali (ra)'a getirdi.

500 İstişhadu Osman ve Vak'atü Cemel, 202

501 İbni Şeybe, Musannef, 15/261

502 El-Bidaye ve'n Nihaye, 7/258

503 Tarihu'l İslam, 528

Bununla büyük bir mükâfat kazanmayı bekliyordu. Hz. Ali (ra)'ın yanına gitmek için izin istedi. Yanına vardığında Hz. Ali şöyle dedi:

“Safiyye'nin oğlunun (Zübeyr'in) katilini cehennemle müjdele.” Sonra da Resûlullah (s.a.v)'den şöyle işittiğini söyledi:

*“Her Peygamber'in havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr'dir.”*⁵⁰⁴

Hz. Ali (ra), Hz. Zübeyr (ra)'ın kılıcını görünce şöyle dedi:

“Bu kılıç Resûlullah (s.a.v)'e gelen sıkıntıları ondan uzaklaştırmıştı.”⁵⁰⁵

Diğer bir rivayete göre ise Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) onu huzuruna almadı.

Görevliye:

“Safiyye'nin oğlunun katilini cehennemle müjdele!” dedi.⁵⁰⁶

Denildiğine göre Zübeyr bin Avvam'ın katili Amr bin Cürmüz, Hz. Ali (ra)'ın hilafeti döneminde intihar etti. Yine söylendiğine göre Mus'ab bin Zübeyr'in Irak valisi olduğu zamana kadar yaşadı ve ondan gizlendi.

Mus'ab'a, “Babanın katili Amr bin Cürmüz burada gizleniyor.” denildiğinde Mus'ab şöyle dedi:

“Ona söyleyin, ortaya çıksın. Kendisi güvendedir. Allah'a yemin olsun ki Zübeyr için ona kısas uygulamayacağım. Zira Zübeyr için kısas uygulanacak birisi değildir. O çok aşâğılık birisidir.”⁵⁰⁷

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) esirleri özel bir yerde topladı. Yatsı namazını kıldırınca Musa bin Talha bin Ubeydullah'ı çağırdı. Ona yakınlık gösterdi ve onu kendi yanına oturttu. Kendisinin ve kardeşlerinin hâl ve hatırını sordu. Sonra da ona şöyle dedi:

“Biz sizin arazinizi elinizden alacak değiliz. Ancak biz buraların yönetimini almak istiyoruz. Bunu istememizin sebebi başkalarının eline geçmesi korkusudur.”

Mü'minlerin Emiri Hz. Ali (ra)'ın Hz. Aişe (ra)'yi İzzet ve İkrarla Kalacağı Yere Göndermesi

Hz. Ali (ra) Hz. Aişe (ra)'ın yola çıkması için gerekli hazırlıkları yaptırdı ve yol için gerekli binek, azık ve eşya ne lazımsa hepsini hazır ettirdi. Onunla birlikte olup da hayatta kalan ve onun kadr-i kıymetini takdir eden birtakım kimsele-

504 Fezailü's Sahabe, 2/290

505 El-Bidaye ve'n Nihaye, 7/261

506 Tabakat, 3/105

507 El-Bidaye ve'n Nihaye, 7/261

rin de Hz. Aişe ile birlikte yola çıkarttı. Basra'nın tanınmış ailelerinden kırk kadını da ona yol arkadaşı olarak seçti. Sonra da oğlu Muhammed bin Hanifiyye'ye:

“Sen yol için hazırlan ve Aişe'ye de haber ver dedi.”

Hareket edecekleri gün gelince Hz. Ali (ra) geldi ve beklemeye başladı. İnsanlar da toplanmışlardı. Hz. Aişe (ra) çıktı ve onlara veda etti. Onlar da onunla vedalaştılar. Hz. Aişe (ra) şöyle dedi:

“Evlatlarım! Bazımız bazımızı ‘yavaş hareket ediyor’ diye itham etmesin. Sizden hiçbiriniz bu hususla ilgili kendisine ulaşan herhangi bir haberden dolayı düşmanlık yapmasın. Allah'a yemin olsun ki, Ali ile benim aramda geçmişte bir kadının hısımlarıyla olan hukuku ne ise ondan başka bir şey yoktur. Şüphesiz ki Ali benim yanımda çok hayırlı kişilerdendir.”

Hz. Ali (ra) da şöyle dedi:

“Ey insanlar! Şüphesiz ki doğru söyledi ve lütufkâr davrandı. Onunla benim aramdaki hukuk anlattığı gibidir. O sizin peygamberinizin dünyada da ahirette de hanımıdır.”

Hz. Aişe (ra) Hicret'in 36. yılı Recep ayında Cumartesi günü yola çıktı. Hz. Ali (ra) ona birkaç mil refakat etti. Oğulları da bir gün boyunca ona refakat ettiler.⁵⁰⁸

Olaylara Pişmanlık Duymaları

İbni Teymiyye şöyle diyor:

“Öne geçenlerin hepsi de aynı durumdaydı. Savaşa girdikleri için pişman oldular. Talha (ra), Zübeyir (ra), Ali (ra) ve onların dışındakiler de pişman oldular. Zira Cemel günü savaş kastedilmemişti. Fakat onların isteği dışında çarpışma oldu.⁵⁰⁹

a- Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) orada insanların kılıçlarla saldırdıklarını görünce şöyle dedi:

“Keşke ben yirmi sene önce ölseydim.”⁵¹⁰

b- Naim bin Hammad, Hasan bin Ali'ye dayandırdığı haberde şöyle anlatıyor:

“Savaş kızıştığında Hz. Ali'yi gördüm. Bana dayanarak şöyle dedi:

‘Ey Hasan! Bundan yirmi sene önce ölmeyi çok isterdim.’⁵¹¹

508 Tarihü't Taberi, 5/581

509 El-Münteka min Minhaci'l İ'tikad, 222

510 El-Fiten, 1/80

511 El-Fiten, 1/80

c- Hz. Hasan (ra) anlatıyor:

“Mü’minlerin Emîri Hz. Ali (ra) yalnızca bir iş yapmak istedi. Ancak işler peş peşe sıralandı ve bir türlü yakasını kurtaramadı.”⁵¹²

d- Süleyman bin Said, Hz. Hasan (ra)’ın Hz. Ali (ra) şöyle söylerken işittiğini naklediyor:

“İnsanlar kılıçlarını aldığında onlara bakıp şöyle dedi:

‘Ey Hasan! Bu bizi yiyecek. Keşke bundan yirmi yıl ya da kırk yıl evvel ölseydim.’⁵¹³

e- İbni Teymiyye şöyle diyor:

“Hz. Aişe savaştı, savaş içinde çıkmadı. Onun çıkışındaki maksadı iki Müslüman grup arasında sulh yapmaktı. O zannetti ki kendisinin çıkması Müslümanların maslahatlarına olur. Sonra ortaya çıktı ki, onun bu çıkıştan vazgeçmesi daha uygundur. Zaten kendisi bu olayı hatırladıkça ağlamaya başlar; gözyaşlarından başörtüsü ıslanırdı. Diğer sahabelerin de durumu aynıydı. Onlar da savaşa katıldıkları için pişmandılar. Hz. Talha, Hz. Zübeyir, Hz. Ali ve daha başkaları bu olaydan pişmanlık duydular. Zira Cemel günü bunların kastı savaşmak değildi. Fakat onların isteği dışında savaş oldu.”⁵¹⁴

f- Zehebi şöyle diyor:

“Hz. Aişe (ra)’ın Basra’ya gitmekten ve Cemel olayına karışmaktan dolayı küliyen pişman olduğundan şüphe yoktur. Zira o için bu noktaya varacağını hesaplamıştı.”⁵¹⁵

(Hz. Hasan’ın şahit olduğu Cemel olayına ilişkin daha geniş bilgi almak isteyenler “Mü’minlerin Emîri Hz. Ali, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi” isimli kitabıma bakabilirler.)

g- Cemel’de meydana gelen bu acı verici olaya veda etmeden önce bu olaydan özet olarak çıkaracağımız ders ve ibretlere bir göz atalım.

Her şeyden önce düşmanlarımızın Müslümanların birliğini parçalamak, saflarını bozmak için ne kadar çok gayret gösterdiklerini, hile ve tuzak kurduklarını hesaba katmalıyız. Ayrıca bu tür olaylarda Müslümanların maslahatlarını düşünmeliyiz. Umumi/kapsayıcı fikirlerle ittifak etmeliyiz. Hattımızı çizip, lazım gelen tedbirleri almalıyız. Bu ittifak ettiğimiz şeyler hayatiyet kazanmalıdır ve bu, fırsatın düş-

512 El-Fiten, 1/80

513 Ehdusun ve Ehadisu Fitneti’l Herc, 217

514 El-Minteka Minhâcu’l İtidal, 222-223

515 Siyeru alâ min Nubela, 1/177

man eline geçerek onların bize karşı kullanmalarına engel olmak için gereklidir. Düşmanlarımızın İslam ve Müslümanlar aleyhine çalışmalarına devam edeceklerini de asla hatırımızdan çıkarmamız gerek.

Hz. Hasan, bütün bu olaylardan yeterince istifade etmiş ve o büyük sulhu gerçekleştirmiştir. Detayları inşaallah ileride gelecek.

SIFFİN SAVAŞI

Hz. Hasan (ra) babasının hilafeti döneminde şahit olduğu en büyük olay Siffin Savaşı'dır. Nitekim bu hususu Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasındaki ilişkileri açıklarken tafsilatlı olarak anlatıldı.

Hz. Muaviye, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın hilafetleri döneminde Şam valisi idi. Hz. Ali (ra) hilafete geçince Muaviye'yi azledip yerine Abdullah bin Ömer (ra)'ı vali tayin etmek istedi. Ancak Abdullah bin Ömer bu teklifi kabul etmekten kaçındı. Mazaret olarak da onların arasındaki yakınlık ve akrabalığı gösterdi.⁵¹⁶

Hz. Ali onu Şam'a vali tayin etmediği ve talebini kabul etmediği için herhangi bir şekilde zorlamadı. Bunun dışındaki rivayetler tamamen tahrif ve yalandır ki bu uydurma rivayetlerde Hz. Ali'nin Abdullah ibni Ömer'e kendi tarafında durmadığı için yüklendiği söylenmektedir. Bunlar yalan rivayetlerdir.⁵¹⁷

Abdullah İbni Ömer'in Şam valiliği hususundaki en doğru rivayet İmam Zehabi'nin Süfyan bin Uyeyne yoluyla yaptığı rivayettir. Süfyan bin Uyeyne, Ömer bin Nafi'den o da babasından rivayet ediyor. İbni Ömer diyor ki:

“Ali bana, ‘Ey Eba Abdurrahman! Sen Şam halkı tarafından itaat edilir birisin. Ben seni oraya emîr tayin ettim.’ dedi.

Ben dedim ki:

‘Allah’ı an ve beni bu işten affet.’

Ali vazgeçmek istemedi. Bunun üzerine Hafza'dan yardım istedim. Ancak o da yardımdan kaçındı. Ben de gece çıkıp Mekke'ye gittim.”⁵¹⁸

Bu Abdullah İbni Ömer'in Hz. Ali (ra)'a biat ettiğinin ve onun itaati altına girdiğinin kesin bir delilidir. Zira Abdullah İbni Ömer eğer biat etmemiş olsaydı Hz. Ali onu nasıl vali tayin edecekti?

Abdullah İbni Ömer (ra) Şam valiliğini kabul etmekten kaçınınca Mü'minlerin

516 İbni Ebi Şeybe, El-Muzannef, 7/472

517 Siyeru alâ min Nubela, 3/224

518 Siyeru alâ min Nubela, 3/224

Emîri Ali (ra), Sehl bin Hureyf'i onun yerine Şam'a vali olarak gönderdi. Ancak o daha Şam'a ulaşmadan Muaviye'nin süvarileri onu yakaladılar ve ona şöyle dediler:

“Eğer seni Osman (ra) gönderdiyse... Yok, eğer başkası gönderdiyse geri dön.”⁵¹⁹

Hz. Osman'ın zulüm ve azgınlıkla öldürülmesinden dolayı Şam bölgesi çok kızgındı. Zira Hz. Osman'ın şehit edildiği esnada kana boyanan gömleği ile onu savunurken hanımı Nail'nin kopan parmakları Şam'a gönderilmişti.

Hz. Osman'ın çok feci bir şekilde katledilmesi şairleri coşturdu kalpler etkilendi ve gözyaşları döküldü. Ayrıca ortalığı Medine'de cerayen eden olayların haberleri ve yaygaraları ile Ümeyyeoğullarının Mekke'ye kaçışı kapladı. Bütün bu olaylar ve daha başkaları Şam halkı ve onların başı olan Muaviye üzerinde çok büyük etki yaptı. Hz. Muaviye bütün bu olayları gördükten sonra Hz. Osman (ra)'a yardım etme ve katillerinden hesap sorma sorumluluğunu üzerinde hissetti. Zira o kanının velisi idi. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Allah'ın haram kıldığı canı haklı bir sebep olmadıkça öldürmeyin. Her kim mazlum olarak öldürülürse velisine hakkı araması için tam bir yetki vermişizdir. O da öldürmede haddi aşmasın. Çünkü o yardım edilmiş bulunuyor.”⁵²⁰

Bunun için Hz. Muaviye halkı topladı ve Hz. Osman'ın başına gelenlerle ilgili onlara hitap etti. Hz. Osman'ın alçak münafıkların elinde zulmen ve yok yere öldürüldüğünü haram bir ayda ve haram bir beldede kanının döküldüğünü anlattı. İnsanlar bunları dinleyip galeyana geldiler ve sesler yükselmeye başladı. Bunlar arasında birçok sahabe de vardı. Onlar arasından ismi Mürre bin Ka'b olan birisi kalkarak şöyle dedi:

“Eğer Resûlullah (s.a.v)'den işittiğim şu hadis olmasaydı elbette konuşmazdım.” Sonra yakında olarak fitneleri zikretti. Oradan elbisesine bürünmüş bir adam geçti. Bunun üzerine buyurdu ki:

“Bu hidayet üzere olacaktır.” Kalktım ona doğru gittim. Bir de baktım: Osman bin Affan. Onun yüzüne döndüm ve dedim ki:

‘Bu mu?’

O, ‘Evet’ dedi.”⁵²¹

Bir başka hadis daha vardır ki bu hadis Muaviye'nin Hz. Osman'ın katillerinden hesap sorma arzusunu daha da artırmaktadır. O hadis şöyledir:

519 Tehzibu Tarih'd Dimeşk, 4/39

520 İsrâ, 33

521 İbni Mure, 1/24

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Ey Osman! Muhakkak ki Allah (cc) sana bir gömlek giydirecek. Eğer münafıklar onu senden çıkarmak isterlerse bana kavuşuncaya kadar onu çıkarma.”

Ben Hz. Aişe (ra) dedim ki:

“Ey mü’minlerin annesi! Bu (hadis) sen de (şimdiye kadar) neredeydi? Hz. Aişe:

“Allah’a yemin olsun ki onu unutmuştum, hatırlamamıştım.”

Numan bin Beşir diyor ki:

“Ben bu haberi Muaviye bin Ebu Süfyan’a haber verdim. O, bu habere razı olmadı ve mü’minlerin annesine mektup yazarak bu hadisi kendisine yazıp göndermesini istedi. Hz. Aişe (ra) da ona bir mektup yazdı.”⁵²²

Muaviye bin Ebu Süfyan önderliğindeki Şam halkının Hz. Ali’nin halifeliğine biat etmekten kaçınmasının en büyük sebebi onların Hz. Osman’ın katillerine Allah’ın hükmünün uygulanması hususundaki şiddetli arzularıdır. Yoksa Muaviye bin Ebu Süfyan’ın Şam valiliğini istemesi ya da haksız bir talepte bulunması değildir.

Zira Muaviye (ra) biliyor ki, halifelik görevi Hz. Ömer döneminde oluşturulan altı kişilik Şûra ehlinin geriye kalanlarına aittir. Hz. Ali (ra)’ın da bu işe kendisinden daha layık ve daha üstün olduğunu da biliyordu.⁵²³

Bu hususta delil, Ebu Yahya bin Süleyman’ın Ebu Müslim el-Havlani’den sağlam bir senetle rivayet ettiği şu olandır:

Ebu Müslim, Muaviye’ye:

“Sen Ali ile çekişiyor musun yoksa? Sen onun eşleri misin?” dedi. Muaviye:

“Hayır, Allah’a yemin olsun, ben biliyorum ki o benden daha âlimdir ve bu iş benden daha çok hak sahibidir. Fakat siz, Osman’ın mazlum olarak öldürüldüğünü bilmiyor musunuz? Ben onun amcasının oğluyum ve kanının davacısıyım.”

Ona gider ve der ki:

“Osman’ın yetkilerini bana teslim edin.”

Onlar Hz. Ali (ra)’a verdiler ve bu hususu onunla konuştular. Fakat Hz. Ali onları teslim etmedi.⁵²⁴

Başka bir rivayeti ise şöyledir:

“Onlar geldiler ve bu hususu konuştular. Hz. Ali (ra) onlara şöyle dedi:

522 Ahmed bin Hanbel, Müsned, 24-45

523 Hilafetü Ali Bin Ebi Talib, Abdullah Ahmed, 112

524 Fethu’l Bârî, 13/92; El-Bidaye ve’n Nihaye, 8/129

“Onlar biat etsinler ve benim hükmüm altına girsinler. Fakat Muaviye bundan kaçındı.”⁵²⁵

Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye Karşı Çıkışı Dünya Tamahı Sebebiyle miydi?

Hz. Muaviye'nin Hz. Ali (ra)'a itaate karşı çıkışını tasvir eden rivayetler sebep olarak şahsi hırsını, dünya tamahını ve Haşimoğulları ile Ümeyyeoğulları arasında cahiliye döneminde olan birtakım davaları ve daha başka benzer iddiaları sebep olarak gösterirler. Bunlar tamamen asılsız iftiraldır ve Allah Resûlü'nün ashabını ta'n etmek isteyenlerin söylemlerini üzerlerine inşa ettiği yakınlardır. Onlar arasında bulunan çağdaş yazarlardan Akaid, *Abkariyyetü Ali* kitabında ve Abdulaziz ed-Duri, *Tarihu Sadri'l İslam* isimli eserinin mukaddimesinde iddialarını bu batıl tahliller üzerine inşa etmişlerdir. Bunların yaptıkları rivayetler gerek zabt yönünden ve gerekse adalet yönünden metruk ve ta'n edilmiştir.⁵²⁶

Gerek eskiden ve gerekse şimdi insanlar arasında Hz. Ali (ra) ile Hz. Muaviye arasında olan ihtilaf sebebi Hz. Muaviye'nin hilafeti isteme hususundaki arzusu şeklinde insanlar arasında şuyû bulmuştur. Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye biat etmemesinin ve karşı çıkışının sebebi olarak da Hz. Ali (ra)'ın onu Şam valiliğinden azletmesi gösterilmiştir.

Bu iddiaları İmamiyye Şiası'nın tarihçileri uydurmuşlardır. Yahut da İbni Kuteybe ed-Dinaveri'ye nisbet edilen *Kitabu'l İmameti ve's Siyaseti* isimli yalan ve iftiralarla dolu kitaba dayandırmışlardır.

Hâlbuki bu kitabın İbni Kuteybe'ye ait olduğu tespit edilememiştir. Aslında bu kitabı İmamiyye'ye mensup iftiracı birisi yazmıştır. Bu iftira ve yalanları İbni Kuteybe'ye nisbet eden kitabın ona ait olmadığını delilleri ise şunlardır:

Her şeyden önce İbni Kuteybe ed-Dinaveri'nin terceme-i hâlimden bahseden tarihçilerin hiçbirisi onun *El-İmame ve's Siyase* isimli bir eserin müellifi olduğunu söylememişlerdir. Biz onun tarihle alakalı olarak ancak *Kitabu'l Mearif*ini biliyoruz.

Kitabı inceleyen biri onun Şam ve Mağrib'de yaşadığını zanneder. Hâlbuki İbni Kuteybe, Dinaver hariç Bağdat'ın dışına çıkmamıştır.

El-İmame ve's Siyase isimli eserin yazarı gerek metot ve gerekse üslup olarak ed-Dinaver'in elimizde mevcut bulunan eserlerinden tamamen farklı bir yol izlemiştir. İbni Kuteybe yazdığı eserlerine çok uzun bir mukaddime yazarak maksadını ve metodunu anlatıyor. Ama *El-imame ve's Siyase* isimli eserin sahibi tamamen tersine davranmış ve sadece üç satırlık çok kısa bir mukaddime yazmıştır. Ayrıca da üslup-

525 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/160

526 Hilafeti bin Ebi Talib, 112

taki farklılıklarda dikkat çekicidir. Biz İbni Kuteybe'nin eserlerinde böyle bir yol görmüyoruz.

El-İmame ve's Siyase kitabının yazarı Fakih İbni Ebu Leyla'dan sanki onu gördüğünü hissettiren bir şekilde rivayetler yapıyor. İbni Ebu Leyla ise Kûfe kadısı meşhur bir fakihdir. Hicri 148 yılında vefat etmiştir. İbni Kuteybe ise hicri 213 yılında doğmuştur. Bu gösteriyor ki İbni Ebu Leyla'nın vefatı ile İbni Kuteybe'nin doğumu arasında 65 yıl vardır.

Bu kitaptaki rivayetlerin büyük bir kısmı hastalıklı bir sigayla geliyor. Mesela birçok rivayetler şu şekildedir:

Mısırlılardan bazı zikrettiler,

Muhammed bin Süleyman'dan, o da Mısır halkının meşayihinden zikretti,

Bize Mağrib halkının meşayihinden bazıları rivayet etti,

Bazı meşayihlerden rivayet ettiler.

Bu ve benzeri terkipler gerçekten İbni Kuteybe'nin ibareleri olmaktan çok uzaktır. Zira bu tür ifadeler İbni Kuteybe'nin eserlerinde asla yer almamıştır.⁵²⁷

İbni Kuteybe İslam âlimlerinin yanında üstün bir yere sahiptir; Ehlişünnet âlimlerindedir. Gerek ilmî ve gerek dinî yaşantısıyla sika (güvenilir) bir âlimdir.

Es-Selefi onun hakkında şöyle diyor:

“İbni Kuteybe, sika ve Ehlişünnet bir âlimdir. İbni Hanim'da onun hakkında, ‘O ilmîne ve dinine güvenilir bir âlimdir.’ demiştir. İbni Hanim'ın bu görüşüne Hatib el-Bağdadi'de katılmıştır. İbni Teymine onun hakkında, ‘İbni Kuteybe Ahmed ve İshak'a intisap etmiş Ehlişünnet mezhebine yardım etmiş âlimlerdendir.’ demiştir.”⁵²⁸

İslam uleması nezdinde böyle yüksek bir mevkiye sahip bir kişinin *El-İmame ve's Siyase* kitabındaki yazılan şekliyle sahabe-i kiram hakkında ileri geri konuşması aklın alacağı bir şey değildir.⁵²⁹

El-İmame ve's Siyase kitabının yazarı, Resûlullah (s.a.v)'in sahabeleri çok ağır bir şekilde karalamaktadır. Abdullah ibni Ömer'i “korkak” olarak, Sa'd bin Ebu Vakkas'ı “hasetçi” olarak Muhammed bin Mesleme'yi, “Hz. Ali'ye kızgın” olarak, Hz. Aişe'yi, “Hz. Osman'ın katlini emreden birisi” olarak karalamaktadır. Esasen bu karalamalar Rafizîlerin en temel özelliklerindedir. Onlara bu hususta Haricîlerle ortaklık etmişlerdir. Ancak Haricîler bütün sahabeleri karalamazlar.⁵³⁰

527 Akidetü'l İmam İbni Kuteybe, 90

528 Lisanü'l Mizan, 3/357

529 Tahkiku Mevakifu'l Sahabe, 2/144

530 Akidetü'l İmam İbni Kuteybe, 1/113

El-İmame ve's Siyase kitabının yazarı ilk üç halifeden yani Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'dan (Allah hepsinden razı olsun) yalnızca 25 sayfa bahsederken sahabeler arasında vuku bulan fitne olayından 200 sayfa bahsetmektedir. Böylece kitabın müellifi İmamiyye'ye mensup olduğunu birkez daha göstermekte, gerçek tarihî olayları çok kısa geçerek, İslam tarihinde çok az bir yeri işgal eden konuları yalan ve iftiralarla genişlettikçe genişletmektedir. Bu ise İmamiyye'nin genel ahlakıdır. Bu tür aşırılık ve sapıklıklardan Allah'a sığınırız.

Muhammed Şükri, *Muhtasar İsna Aşere*'de İmamiyye'nin hilelerini şöyle anlatıyor:

“İmamiyye, Ehlisünnet mezhebinin nezdinde muteber olan isimlere bakıyorlar. Eğer onlar arasında kendi âlimlerinin isim ve lakaplarına benzer birisini buluyorlarsa o isim benzerliği olan Şii'nin uydurma haberlerini, değerine isnat ediyorlar. Eğer Ehlisünnet âlimlerinin meşhurları arasında yoksa anlıyorlar ki bu kendilerinin imamlarından. Ona ve onun sözlerine büyük değer veriyorlar.

Es-Südyi gibi Es-Südyi iki tanedir. Birisi Es-Südyi Kebir, diğeri ise Es-Südyi Sağır'dır. Büyük olanı Ehlisünnet'in güvenilir âlimlerindedir. Küçük olanı ise yalancı, uydurmacı ve aşırıya kaçan Rafizî âlimlerdendir. Abdullah bin Kuteybe'de onlardan birisidir. İftiracı Rafizîlerdendir. Ama o isme benzer Abdullah bin Müslim bin Kuteybe isminde Ehlisünnet'in çok güvenilir bir âlimi vardır, *El-Mearif* isminde bir kitap yazmıştır. Rafizî olan Abdullah bin Kuteybe de bir kitap yazmış ve adına da kasten *El-Mearif* ismini koymuştur. Maksudı ise meseleleri saptırmaktır.⁵³¹

Bu da bize bir kez daha gösteriyor ki, *Kutubu'l İmame ve's Siyase* isimli eser güvenilir Sünnî İslam âlimlerinden İbni Kuteybe'ye ait değil, İbni Kuteybe er-Rafizî'ye aittir. İnsanlar bu ikisini isim benzerliği yüzünden karıştırmıştır.⁵³²

Çağdaş yazarlardan birçokları bu tür kitaplara itimat ederek sahabe-i kiramdan bazılarını karşı surat astılar. Bu nedenle ilmî bir metotla, tahkik ederek, tevsik ederek delil gösterip ispat ederek bu düşüncelerin çürütülmesi ve insanların onlardan sakındırılması bir görev hâlini aldı.

El-İmame ve's Siyase isimli eserin yazarı Hz. Muaviye'nin hilafet iddiasında bulunduğunu zikrediyor. Bu onun İbni'l Kevai'nin Ebu Musa el-Eşari (ra)'a dayandırdığı bir rivayettir.

Rivayet şöyledir:

“Muaviye'nin babası, Hendek Savaşı'nda müşrik ordusunun komutanıdır. Muaviye de gayrimeşru olarak hilafet iddiasında bulundu. Eğer bu doğru ise onun halli

531 Muhtasaru't Tuhfeti'l İsna Aşeriyule, 32

532 Akidetü'l İmam İbni Kuteybe, 32

(görevinden alınması) gerekmektedir. Eğer yalan ise bu hususta senin konuşman haramdır.”⁵³³

Bu sözü Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra)'ın söylediği doğru değildir. Bu Rafizîlerin sözüdür. Rafizîler, tarih ve edebiyat kitaplarını bu ve benzeri uydurma ve zayıf rivayetlerle doldurdular. Hz. Muaviye'nin Hz. Ali (ra) ile olan ihtilafını sadece krallık, emîrlük ve büyüklük meselesine dayandırdılar.⁵³⁴

Gerçek olan ise Hz. Ali (ra) ile Muaviye arasında olan ihtilafın esası şudur:

Muaviye ve arkadaşlarının Hz. Ali'ye biat etmeleri, Hz. Osman (ra)'ın katillerine kısas uygulanmasından önce mi olacak sonra mı olacaktı. Bu ise, hilafet meselesinin özüne ilişkin bir şey değildir. Bu hususta Muaviye ve onunla birlikte hareket eden Şam Bölgesi ahalisinin görüşü, önce Hz. Ali (ra)'nin, Hz. Osman (ra)'ın katillerine kısas uygulaması, bundan sonra da biat işine geçilmesi şeklindeydi.

Kadı İbni Arabi bu hususta şöyle diyor:

“Şam halkı ile Irak halkı arasında vuku bulan savaşın sebebi, aralarında ortaya çıkan şu ihtilaftır: Irak halkı, kayıtsız şartsız Hz. Ali (ra)'a biat edilmesini ve Hz. Ali'de birleşilmesini istiyordu. Şam halkı da Hz. Osman'ın katillerinden hesap sorulması meselesine odaklanmışlardı ve ‘Biz Hz. Osman'ın katillerini koruyanlara biat etmeyiz.’ diyorlardı.”⁵³⁵

İmamü'l Haremeyn el-Cüveyni, *Cem'u'l Edille* isimli eserinde şöyle diyor:

“Muaviye, her ne kadar Hz. Ali ile savaştı ise de, onun halifeliğini inkâr edip onu kendisinde görmedi. Ancak, ondan Hz. Osman'ın katillerini istedi ve doğru olanın bu olduğuna inandı. Ama bunda hata etti.”⁵³⁶

İbni Hacer el-Eylemi ise şöyle diyor:

“Ehlisünnet ve'l Cemaat mezhebinin bu konudaki görüşü şudur: Hz. Muaviye ve Hz. Ali (ra) arasında meydana gelen savaşlar hilafet meselesi yüzünden çıkmamıştır. Zira Hz. Ali'nin hilafeti hususunda icma vardır. Zaten fitnelerin ortaya çıkmasına da bu mesele değil, Muaviye'nin, amcasının oğlunun kanını dava etmesi, Hz. Ali (ra)'ın de bundan kaçınmasından çıkmıştır.”⁵³⁷

Bütün bu rivayetler bize gösteriyor ki Hz. Muaviye isteklerinin temeline Hz. Osman'ın kanının hesabının sorulması meselesini yerleştirmiştir.

533 El-İmame ve's Siyase 1/113

534 Tahkiku Merakifi's Sahabe fi'l Fitne, 2/145

535 El-Avasim mine'l Kavasim, 162

536 Lem'a'l Edille fi Akaidi Ehli's Sünne ve'l Cemaat, 115

537 Es-Savarku'l Muhrika, 2/622

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra), Sıffin Savaşı'ndan Sonra Hz. Muaviye ve Şam Halkına Lanet Edilmesini Yasaklamıştır

Hz. Ali (ra) ile Hz. Muaviye arasında Sıffin'de bir savaş olmuştur. Bu savaşın detaylarını *Mü'minlerin Emîri Hz. Ali, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi* isimli eserimde anlattım. Burada çok şiddetli bir savaş oldu ve nihayet Iraklıların, Şamlılar üzerine galip geldi, saflar dağıldı. Şam ordusunun tümüyle hezimete uğramasına çok az zaman kalmıştı ki Şamlılar Kur'an sahifelerini mızraklarının uçlarına takarak havaya kaldırdılar ve 'Bu sizinle bizim aramızda olandır.' dediler. İnsanlar durakladılar. Halklar birbirine karışmışken birden mushafların sayfalarının mızrakların ucundan yükseldiğini görünce 'Biz Allah'ın kitabına dönüp ona yeniliyoruz.' deyip savaşmayı bıraktılar.

Bundan sonra hakem olayına gittiler. Ancak hakem olayı Hz. Ali'nin Hz. Osman'ın katillerini Muaviye'ye teslim edilmesini tekit etmediği gibi, Hz. Muaviye'nin de Hz. Ali (ra)'a biat edip onun itaati altına girmesini temin etmedi.

Sıffin olayı üzerinde durup düşünüldüğünde bundan birçok mesele çıkar. Zira Müslümanlar arasında daha sonra da sürekli savaşlar çıkmıştır. Bu tür ihtilafların ve savaşların olması kaçınılmazdır.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali, Sıffin'de savaşın durdurulmasını kabul etti ve hakem olayına razı oldu. Bunu kendisinin kazandığı bir fetih sayarak Kûfe'ye döndü. İhtilafın ortadan kaldırılması ve tekrar ümmetin birliğinin sağlanması, safların birleştirilmesi, devletin güçlenmesi ve yeniden fetih hareketlerinin başlaması işini hakemlere bıraktı.

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra) Sıffin'de savaş bittikten sonra cenazeleri defnettirdi. Hem kendi yanında hem de karşı tarafta savaşırken ölenlerin yanbaşlarında durarak onlara dua ederek şöyle dedi:

"Allah sizi bağışlasın, Allah sizi bağışlasın. Her iki fırkayı birden."⁵³⁸

Yesid bin el-Esam anlatıyor:

"Hz. Ali ile Hz. Muaviye arasında sulh olunca Hz. Ali kalkıp ölülerin yanına yürüdü ve 'Bunlar cennettir.' sonra Hz. Muaviye'nin saflarında savaşırken öldürülenlerin yanına gitti ve 'Bunlar cennettir.' buyurdu ve sonra da 'İş Muaviye ile benim aramda olacak.' dedi."⁵³⁹

Yine Hz. Ali kendisine karşı savaşanlara, 'Onlar mü'minlerdir.' dedi.⁵⁴⁰

538 Hilafeti Ali bin Ebi Talib, 250

539 İbni Ebi Şeyke, El-Musarruf, 15/303

540 Tarihi Dimeşk, 1/329-331

Rivayet edildiğine göre kendi taraftarlarından iki kişinin Şam halkına sövdükleri ve onlara lanet ettikleri haberi kendisine ulaştı. Onlara adam göndererek çağırttı ve onları yaptıkları bu işten vazgeçmeye çağırdı. Onlar geldiklerinde, “Evet Kâbe’nin Rabbine yemin olsun ki böyledir.” dedi.

Onlar, “O hâlde niçin bizleri onlara sövmekten ve lanet okumaktan menediyorsun?” dediler.

Hz. Ali:

“Sizin lanetçi olmanızı kerih gördüm. Fakat bunun yerine şöyle deyin:

‘Ya Rabbî! Bizim kanlarımızı ve onların kanlarını bağışla. Onlarla bizim aramızı düzelt. Onları sapıklıklarından uzaklaştır. Ta ki cehaletlerini terk edip hakkı tanınsınlar.’⁵⁴¹

Hz. Ali’nin Kunut duasında Muaviye ve taraftarlarına lanet ettiğine ilişkin ve yine Hz. Muaviye’nin; Hz. Ali, Hz. İbni Abbas, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’e (Allah hepsinden razı olsun) lanet okuduğuna ilişkin söylenenler ise senet yönünden sabit olmamıştır. Zira senette Ebu Muhnef Lut bin Yahya vardır ki kendisi iftiracı bir Rafizîdir. Rivayetleri asla güvenilir değildir. Esasen Şiilerin bazı sahih kitaplarında sahabeye sövmeyi nehyeden rivayetler de vardır. Nitekim (yukarıda geçen hadisede) Hz. Ali (ra) iki taraftarının Hz. Muaviye’ye sövmelerini yasaklamış ve şöyle demiştir:

“Keşke onların yaptıklarını, davranışlarını anlatsaydınız daha doğru yapardınız, mazeret olarak daha iyi bir şey söylemiş olurdunuz. Sövmeye yerine onlar hakkında şöyle deyin: ‘Allah’ım! Onların ve bizim kanlarımızı bağışla. Bizim ve onlar arasını düzelt.’⁵⁴²

Bu türden tekfir ve sövmeler Şia nazarında muteber olan kitaplarda da Mü’minlerin Emîri Hz. Ali’nin metodu olmadığı zikredilmiştir.⁵⁴³

Esasen Hz. Hasan’da bu dönemde yaşamış ve babası Hz. Ali’nin Şam halkının yanındaki konumunu işitmiş ve görmüştür. Şam halkının Hz. Ali doğru bir şekilde bakış için ince matematiksel hesaplar yaparak hakkı olan hilafetten vazgeçmiştir. Bu birlik Yüce Allah’ın bir lütfu olarak gerçekleşmiştir.

Ammar bin Yasir’in Sıffin’de Şehit Edilmesi ve Bu Olayın Müslümanlar Üzerindeki Etkisi

Resûlullah (s.a.v), hadisi şerifinde Ammar bin Yasir’e, “*Seni azgın bir kavim öldürecek.*”⁵⁴⁴ diye bahsediyor.

541 Ahbaru’r Tıval, 165

542 Nehcü’l Belağa, 323

543 Usûlu Mezhebiş Şia, 2/934

544 Müslim, 29/16

Bu hadis sahih olarak Resûlullah (s.a.v)'den gelmiştir. Tabii Ammar bin Yasir'in öldürülmesi Sıffin'in en büyük olaylarından biridir. Zira Resûlullah (s.a.v)'in ashâbı Ammar hangi yöne yürüse ona tabi oluyorlardı.

Huzeyme bin Sabit silahını kuşanıp Sıffin'e gitmişti. Ammar bin Yasir'in Hiz. Ali'nin saflarında iken öldürüldüğünü görünce kılıcını çekip Şam ordusuna karşı savaştı. Zira o, "**Ammar'ı azgın bir kavim öldürecek.**" hadisini işitmişti. Bunun için Huzeyme şehit oluncaya kadar savaşmaya devam etti.⁵⁴⁵

Ammar bin Yasir'in öldürülmesi, Muaviye'nin askerlerinin, Amr İbni Âs, onun oğlu Abdullah bin Amr komutanlarının üzerinde çok büyük etki yaptı. Ensar es-Selimi her iki fırkanın da su isteği için tek kuyudan su çekiyordu. Ammar bin Yasir'in şehadet haberi işitilince suyu bırakıp Abdullah bin Amr ve babasına, "Biz bu adamı öldürdük. Hâlbuki Resûlullah (s.a.v) onun hakkında, 'Onu azgın bir kavim öldürecek.' demiştir." dedi.

Amr bin Âs (ra) hemen Muaviye'nin yanına giderek, "Resûlullah (s.a.v)'in hakkında böyle söylediği kişiyi biz öldürdük." dedi.

Muaviye, "Sus! Allah'a yemin olsun ki sen, bevlini tutamayan bir adamsın. Onu biz mi öldürdük? Onu ancak (savaş meydanına) getirenler öldürdü." demiştir.⁵⁴⁶

Muaviye'nin bu tevili Şam halkı arasında alevin saman yığınları içerisinde yayıldığı gibi yayıldı. Sahih olarak gelen bir rivayette Amr bin Hazm, Amr bin Âs'ın yanına gelerek, "Ammar öldürüldü!" dedi. Hâlbuki Allah Resûlü onun hakkında, "**Onu azgın bir kavim öldürecek.**" buyurmuştu. Amr bin Âs (ra) bu sözü duyunca fizah ederek yerinden kalktı. Doğruca Muaviye'nin yanına girdi.

Muaviye ona:

"Senin bu hâlin nedir? dedi.

Amr bin Âs:

"Ammar öldürüldü." dedi.

Muaviye:

"Ne olacak?" dedi.

Amr bin Âs:

"Ben Resûlullah (s.a.v)'in Ammar hakkında, "Seni azgın bir kavim öldürecek." dediğini işittim." dedi.

⁵⁴⁵ Hilafeti Ali, 211; Mecmu'z Zevaid, 7242

⁵⁴⁶ Musannefi Abdurrezzak, 11/240

Bunun üzerine Muaviye:

“Onu biz mi öldürdük? Onu Ali ve taraftarları öldürdü. Zira onlar onu savaş meydanına getirip oklarımızın önüne attılar.” dedi.

Başka bir rivayette ise, “Kılıçlarımızın önüne attılar.” şeklindedir.⁵⁴⁷

Yine sahih olarak gelen bir rivayet ise şöyledir:

Muaviye'nin yanına birbirleriyle Ammar bin Yasir'in öldürülmesi hususunda çekişen iki adam geldi. Onlardan her biri diğere, “Ammar'ı ben öldürdüm.” diyordu. Abdullah bin Amr bin Âs onların bu hâlini görünce, “İkinizden birisi arkadaşın için kendisini istesin. Zira Resûlullah (s.a.v)'in Ammar hakkında, **‘Onu azgın bir kavim öldürecek.’** dediğini işittim.” dedi.

Muaviye Abdullah'a:

“O hâlde senin bizimle işin ne?” diye sordu.

Abdullah bin Amr(ra) şöyle cevap verdi:

“Babam beni Resûlullah (s.a.v)'e şikâyet etti. Resûlullah (s.a.v) de bana şöyle bir emir buyurdu:

‘Sağ olduğu müddetçe babana itaat et, ona asla karşı gelme, işte ben bunun için sizinle beraberim yoksa savaşan biri değilim.’⁵⁴⁸

Bütün bu rivayetler gösteriyor ki fakih bir sahabe olan Abdullah bin Amr (ra), hak sözü söyleme hususunda ve nasihat etmede çok haristi. Onun bu olaya ilişkin görüşlerini defalarca tekrarladığını görüyoruz.

Şüphesiz ki Ammar bin Yasir'in şehit edilmesi bu hadis sebebiyle Şam halkı üzerinde büyük etki yaptı. Hz. Muaviye'nin yaptığı, “Onu savaş meydanına getirenler öldürdü.” şeklindeki tevil ise doğru değildir.⁵⁴⁹

Hiz. Ali (ra), Muaviye'nin bu tevilini şu sözlerle reddetmiştir:

“O hâlde Resûlullah (s.a.v) de Hamza'nın katilidir. Zira Hamza da (Uhud'da) savaş meydanına çıktığında öldürüldü.” Hiz. Ali'nin bu cevabı karşısındakini susturan ve itiraz olarak her hangi bir cevap verme boşluğu bırakmayan bir sözdür.⁵⁵⁰

Ammar (ra)'ın öldürülmesi Amr bin Âs (ra) üzerinde de büyük etki yapmıştır. Esasen Ammar'ın öldürülmesi savaşın sona erdirilmesi için Amr bin Âs'ı teşvik etmiştir.⁵⁵¹

547 Musannef, 11/240

548 Ahmed bin Amber Müsned, 11/13

549 Hilafetü Ali bin Ebi Talib, 325

550 Et-Tezkire, 2/223

551 Münir Gadban, Muaviye bin Ebi Süfyan, 215

Hatta o şöyle demiştir:

“Keşke bugünden yirmi sene önce ölseydim.”⁵⁵²

Buhari, Ebu Said el-Hudri (ra)’tan şu olayı rivayet ediyor:

“Biz (Mescid-i Nebi’nin inşasında) tek tek (tuğla) taşıyorduk. Ammar ise çift çift taşıyordu. Peygamber (s.a.v) onu gördüğünde üzerindeki tozu silerek şöyle buyurdu:

“Elbette onu azgın bir kavim öldürecek.”⁵⁵³

İbni Abdulber Resûlullah (s.a.v)’in, **“Onu azgın bir kavim öldürecek.”** hadisi tevatür derecesine ulaşmıştır. Bu ise onun gaybdan verdiği haberlerden ve peygamberliğin delillerindendir. Yine bu hadis en sahih hadislerdendir.⁵⁵⁴

Zehebi ile hadisi zikrettikten sonra bu babda birçok sahabeyi sayarak mütevatir olduğunu söylemiştir.⁵⁵⁵

“Seni Azgın Bir Kavim Öldürecek” Hadisinden Âlimlerin Anladığı

İbni Hacer:

Bu hadis peygamberlik bilgilerinden bir bilgidir. Aynı zamanda da Ammar bin Yasir (ra) ile Hz. Ali’nin de faziletlerini ispatlayan bir hadistir. Zira bazıları Hz. Ali’nin bu savaşlarda doğru tarafı temsil etmediğini zannediyorlar.⁵⁵⁶

Yine, **“Onu azgın bir kavim öldürecek.”** hadisi bu savaşlarda Hz. Ali’nin isabet ettiğine ve karşı tarafın hata ettiğine delalet etmektedir.⁵⁵⁷

İmam Nevevi:

Sahabe bu hadisi bildiği için Sıffin’de Ammar bin Yasir’in yöneldiği tarafa tabi oldular. Zira bu hadis Ammar’ın adil olan tarafta olacağını söylüyorlar.⁵⁵⁸

İbni Kesir:

Hz. Ali (ra) ve taraftarları, Muaviye ve taraftarlarına göre hakka daha yakındılar. Zira Muaviye taraftarları, Hz. Ali’nin taraftarlarına karşı tuğyan ettiler. Nitekim Sahih-i Müslim’in Ebu Said el-Hudri’den rivayet ettiği hadiste de **“Seni azgın bir kavim öldürecek.”** buyrulmuştur.⁵⁵⁹

552 Esbabu’l Eşraf, 1/170

553 Buhari, 447

554 ???

555 Siyeru alâ min Nubela, 1/421

556 Fethu’l Bârî, 1/646

557 Fethu’l Bârî, 13/92

558 Tehzibu’l Esmâ ve’l Luğat, 2/38

559 El-Bidaye ven Nihaye, 6/220

İmam Zehebi:

Onlar (Ammar bin Yasir'i öldürenler) Hz. Ali'ye karşı azgınlık gösteren mü'minlerden bir gruptur. Bu da Muhammed Mustafa'nın Ammar için söylediği, "*Seni azgın bir kavim öldürecek.*" hadisinden çıkmaktadır.⁵⁶⁰

Kadı Ebubekir bin Arabi:

"*Eğer iki taife karşılaşırsa*" ayeti kerimesinin aslı iki Müslüman grubun savaşmasını anlatmaktadır. Sıffin Savaşı'nı tevîl edenlerinde ana dayanağı bu ayeti kerime dir. Keza sahabede olayı bu ayeti kerime ışığında değerlendirmiştir. Bunun için ümmetin gözleri de "*Ammar'ı azgın bir kavim öldürecek.*" hadisine yönelmiştir.⁵⁶¹

İbni Teymiye:

Bu hadis, Hz. Ali (ra)nin halifeliğinin sıhhatine ve ona itaatin vacip olduğuna, ona itaata çağırmanın cennete çağırma olduğuna, ona karşı savaşmaya çağırmanın da cehenneme çağırma olduğuna delalet etmektedir.

Bu hadis, Hz. Ali'ye karşı savaşmanın caiz olmadığını, ona karşı savaşmanın hata ettiğini velev ki tevili olsa bile veya tevilsiz olarak ona karşı gelmenin bağı olduğunu göstermektedir. Bu, ashabımızın iki gözünden en doğru olanıdır ve fukahanın imamlarının görüşüdür.⁵⁶²

Hz. Ali diğerlerine göre hakka daha layıktır. Ammar'ı da bağı bir kavim öldürmüştür. Nitekim bu hususla ilgili delil gelmiştir. Bize düşen Yüce Allah'tan gelen her şeye inanmak ve hakkı bir bütün olarak ikrar etmektir. Bizim yanımızda hevanın bir yeri yoktur. Biz ilimsiz olarak da konuşmayız. Bizim yolumuz ilim ve adalet yoludur. O da kitap ve sünnete tabi olmaktır. Ama hakkın bir kısmına uyup bir kısmını terk edenlere gelince işte ihtilaf ve fırkalaşmanın menşei burasıdır.⁵⁶³

Abdulaziz bin Baz:

Ammar bin Yasir hadisi hakkında şöyle demiştir: "Onu Sıffin'de Muaviye taraftarları öldürmüştü. Muaviye ve arkadaşları Hz. Ali'ye karşı çıkanlardır. Ancak Hz. Muaviye müçtehitir ve Hz. Osman'ın kanını talep etmekte haklı olduğunu zannetmektedir."⁵⁶⁴

Said Havva:

Ammar bin Yasir'in öldürülmesinden sonra naslarında açıkça beyan ettiği gibi

560 ???

561 Ahkâmu'l Kur'an, 4/1717

562 Mecmuu'l Feteva, 4/437

563 Mecmuu'l Feteva, 4/449

564 Feteva ve Makalet, 6/87

onu öldürenlerin bağîler olduğu ortaya çıktı. Ayrıca Hz. Ali'nin de hak üzere olup olmadığına ilişkin tereddüt edenlere de gösterdi ki Hz. Ali hak üzeredir ve onunla birlikte olmak vaciptir. Bunun içinde Abdullah İbni Ömer, Hz. Ali ile birlikte olmaktan geri kaldığı için çok üzülmüştür. Bu üzüntünün sebebi vacibin terki ve hak bir imama/halifeye karşı haksız olarak isyan edenlere karşı halifeye yardım etmemektir. Nitekim fakihler de bu şekilde fetva vermişlerdir.⁵⁶⁵

Hz. Hasan (ra) kesin ve çok açık bir şekilde babasının hak üzere olduğunu biliyordu.

Hz. Hasan'ın Bu Savaşta Duruşu

Hz. Hasan'ın sahabe-i kiram arasında meydana gelen bu savaşta duruşu Ehlisünnet'in duruşudur. Bu da bu konularda ileri geri konuşmaktan dili tutmak ve ancak onları şanlarına yakışır bir şekilde anmaktır. Ehlisünnet uleması, her iki tarafında buğz, kin ve düşmanlıklarının bu havuzdan beslendiğini görünce şöyle dediler:

“Müslümanların üzerine düşen bütün sahabeleri sevmesi, hepsinden razı olması, hepsine hürmet göstermesi, hepsinin faziletlerini muhafaza etmesi, hepsinin İslam'ı yaymada öncü rollerini itiraf etmesi ve hepsinin menkıbelerini yaymasıdır.”

Aralarında meydana gelen olaylar ise içtihat farklılıklarındandır. Hepsi de ister görüşlerinde isabet etsinler ister hata etsinler sevap kazanırlar. Şu kadar var ki isabet edenin sevabı hata edenin sevabının iki katıdır. Sahabelerden öldürülen de, öldüren de cennettedir. Ehlisünnet ve'l Cemaat mezhebinin görüşüne göre sahabe arasında meydana gelen olaylar hakkında ileri geri konuşmak caiz değildir. Ehlisünnet ulemasının bu konudaki görüşlerini nakletmeden önce sahabenin kendi aralarındaki durumlarıyla ilgili bazı delilleri zikretmek istiyorum. Zira bu delillerde sahabe arasında meydana gelecek savaşa da işaret vardır.⁵⁶⁶

a- Yüce Allah şöyle buyuruyor:

***“Ve eğer mü'minlerden iki taife çarpıştırlarsa, hemen aralarını bulun, barıştı-
rın. Şayet biri diğerine karşı saldırırsa Allah'ın emrine dönünceye kadar saldıran
tarafı savaştın. Eğer dönerse yine aralarını adaletle düzeltin ve hep insafı olun.
Çünkü Allah, adil davrananları sever.”***⁵⁶⁷

Bu ayeti kerime mü'minler arasında bir savaş meydana geldiğinde aralarının bulunup sulh yapılmasını emrediyor. Zira onlar iman etmeleri hasebiyle birbirlerinin kardeşleridirler ve aralarında çıkan savaş onları imandan çıkarmaz. O hâlde

565 El-Esas fi's Süne, 4/1710

566 Akidetü Ehli Süne, 2/727

567 Hucurat, 9

Müslümanların genelinin arasında meydana gelecek savaşın onları imandan çıkaramayacağını bildiriyor.

Bundan sonra gelen ayet ise, “*Mü’minler ancak kardeşirler; kardeşlerin arasını düzeltin.*” ayeti kerimesinde ise Yüce Allah onları “Mü’min kardeşler” olarak nitelmiştir.

Resûlullah (s.a.v)’in ashâbı ise Cemel olayında ilk kez bu ayeti kerimenin anlattığı vasıfları yaşamışlardır. Zira aralarında meydana gelen olaylar onların imanlarına bir zarar vermemiştir. Çünkü bu içtihat farklılığındandır.⁵⁶⁸

b- Ebu Said el-Hudri’nın rivayet ettiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Müslümanlar arasından bir grup ayrılır, onlar savaşır. O iki taifeden ilki hak üzeredir.”⁵⁶⁹

Hadiste işaret edilen ihtilaf, Hz. Ali (ra) ile Hz. Muaviye arasında olan ihtilafıdır. Hadis iki taifeyi de birlikte Müslüman olarak zikretmektedir. Aynı şekilde her ikisinde hak için birbirleriyle karşılaştıklarını zikretmektedir. Bu hadiste peygamberlik mucizelerindedir. Zira iş tam da Resûlullah’ın haber verdiği gibi cereyan etmiştir. Buradan hüküm iki Müslüman grup arasındadır: Şam halkı ve Irak halkı. İmamiyye Şiası’nın Şam halkını tekfir eden anlayışı ise tamamen bir cehalet ve had-di aşmadır. Ancak şu kadar var ki Ehlisünnet ulemasının görüşü tıpkı Hz. Hasan’ın görüşü gibidir. Bu hususta Hz. Ali haklıdır. Görüşünde isabet etmiştir. Aynı zamanda ümmetin meşru halifesidir. Hz. Muaviye ise müçtehit de olsa hata etmiştir. İnşallah ecrini alacaktır. Bu hususla ilgili olarak *Sahih-i Buhari*’de şu hadis bulunmaktadır:

“Hâkim içtihat edip isabet ettiğinde iki ecir alır. İçtihadında yanılırsa bir ecir alır.”⁵⁷⁰

c- Hz. Ebubekir (ra) anlatıyor:

“Resûlullah (s.a.v) bize hitap ediyordu. O sırada Hasan geldi. Resûlullah (s.a.v):

‘Bu benim oğlum seyittir. Umulur ki Allah Teâlâ bununla iki Müslüman grubun arasını barıştırır.’ dedi.⁵⁷¹

Bu hadis hem Irak halkının hem de Şam halkının Müslüman olduğuna şehadet etmektedir. Yine bu hadis açıkça Hz. Ali ve taraftarlarını tekfir eden Haricîlerin

568 El-Avasım mine’l Kavasım, 169-170; Ahkamu’l Kur’an, 4/1717

569 Müslim, 2/727

570 Fethu’l Bârî, 13/318

571 Buhari, Kitabu’l Fiten, 7109

görüşlerini de reddetmektedir. Zira hadis tümünün birden Müslüman olduğuna şahitlik etmektedir.

Süfyan bin Uyeyne şöyle demiştir:

“Müslümanlardan iki grup” sözü gerçekten çok dikkat çekicidir.

İmam Beyhaki de, “Bu hadisin en dikkat çekici yönü bütün herkesi ‘Müslümanlar’ olarak nitelemesidir. Yine bu hadis, Hz. Hasan’ın babası Hz. Ali’nin vefatından sonra hilafeti Muaviye bin Ebu Süfyan’a vereceğini de haber veriyor.” der.⁵⁷²

Burada zikredilen hadisler gerek Hz. Ali (ra) ile hareket eden Irak halkının ve gerekse Hz. Muaviye tarafından yer alan Şam halkının ümmet-i Muhammed’den olduklarını bize bildiriyor. Zira onları bu şekilde Resûlullah (s.a.v) vasıflandırmıştır.⁵⁷³ Yine onların tümü imandan çıkmadıkları sürece hepsinin hak üzere olduklarını sarfetmiştir. Resûlullah (s.a.v), onların aralarında çıkan savaş sebebiyle imandan çıkmadıklarına ve Müslümanlıklarının devam ettiğine şahitlik etmiştir. Onlar Yüce Allah’ın şu ayeti kerimesinin hükmü altına girerler:

*“Eğer mü’minlerden iki grup savaşılırsa aralarını düzeltin.”*⁵⁷⁴

Geçmiş bölümde de anlattığımız gibi ayeti kerime onların tümünü kapsamaktadır. Bu savaşlara katılanlar bu fiilleri sebebiyle yoldan çıkmamışlar, kâfir olmamışlardır. Bilakis onlar içtihat ve tevil etmişlerdir. Onların Hz. Ali (ra) ile savaşlarıyla alakalı hükmü de az önce açıklamıştık. Burada Müslüman’a düşen görev sahabe arasına meydana gelen ihtilaflar hususunda Ehlisünnet ve’l Cemaat mezhebin görüşlerine tabi olmaktır. Zaten Ehlisünnet’in önderleri imamları arasında Mü’minlerin Emîri Hz. Ali ve onun iki oğlu Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de (Allah hepsinden razı olsun) bulunmaktadır. Onlarla ilgili hususlarda ileri geri konuşmaktan dili muhafaza etmek ve onları ancak hayırla anmak bizim inancımızdır.

Mü’minlerin Emîri Hz. Ali’nin Şehit Edilmesi

Nehravan Savaşı, Haricîlerin nefislerinde büyük yaralar açtı. Bu olay üzerinden her geçen gün ve her geçen gece onların bu yara ve hüznelerini derinleştirdi. İçlerinden birisinin Hz. Ali’yi öldürmesi için ittifak ettiler. Kardeşi Nehravan Savaşı’nda öldürülen birisi olan Abdurrahman bin Mülcem’i bu işe razı ettiler. Bundan sonrasını Muhammed İbni Hanife’nin anlattığı şekliyle dinleyelim:

“Hz. Ali’nin vurulduğu gece ben büyük mescitteydim. İçerisi Mısır halkı ile doluydu. Eşiğe yakın bir yerde namaz kılıyorlardı. Gecenin başından sonuna kadar

572 Beyhaki, El-İtikad, 198

573 ???

574 Hucurat, 90

hiç usanmadan kıyama durdular rukû ve secde ettiler. Bu arada Hz. Ali sabah namazı için çıktı. Birisi, 'Ey insanlar! Namaz, namaz!' diye nida etti. Ben eşikten çıkmak istemedim. Bu kelimeler bittimi bitmedi mi bilmiyorum. Ben ışığa doğru baktım ve 'Ey Ali, hüküm Allah'ındır. Ne senindir ne de arkadaşlarının!' diye bir şey işittim. Bir kılıç gördüm. Sonra ikinci kere kılıcı gördüm.

Sonra Hz. Ali'nin, 'Şu adam sizi aldatmasın!' sözünü işittim. İnsanlar her yönden onun üzerine hücum ettiler.

İbni Mülcem yerinden fırladığı gibi Hz. Ali'ye saldırdı. Sonra da insanların arasına karıştı. Hz. Ali'nin şöyle dediğini işittim:

'Cana karşı can. Eğer ben ölürsem onun beni öldürdüğü gibi siz de onu öldürünüz. Eğer yaşarsam bu konuda ki görüşümü bildiririm.'⁵⁷⁵

İnsanlar Hz. Hasan'ın yanına fızah ederek girip Hz. Ali'nin sözlerini naklettiler. İbni Mülcem elleri arkadan bağlanmış şekilde getirildi. Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm ağlayarak:

'Ey Allah'ın düşmanı! Bu babama zarar vermez ama Allah seni rezil edecek.' dedi.

İbni Mülcem:

'Bana kim ağlayacak ki? Vallahi ben o zehri bin dirheme satın aldım. Bin dirheme de karıştırtım. Eğer bu zehir bütün Mısır halkına verilse onlardan hiçbiri ayakta kalmaz.' dedi.⁵⁷⁶

Bütün tabipler Hz. Ali'yi tedavi etmek için toplandılar. Onlar içerisinde en üstün olan tabip Esîr bin Ömer Es Sekuni idi. Tabip Esîr, taze kesilmiş bir koyun eti aldı. Ondan bir damar çıkardı ve Hz. Ali'nin yarısından içeriye girdirdi. Sonra bu damara üfledi ve geri çıkardı. Onda beyninin beyaz parçaları vardı. Darbe ta beyne kadar ulaşmıştı. Bunun üzerine tabip:

'Ey mü'minlerin emîri! Son sözünü söyle zira sen artık ölüsün.' dedi.⁵⁷⁷

Cünbüd bin Abdullah Hz. Ali (ra)'nin yanına girerek şöyle bir soru sordu:

'Ey mü'minlerin emîri! Seni kaybetmek istemesek de artık seni kaybediyoruz. Hasan'a biat edelim mi?'

Hz. Ali şöyle buyurdu:

'Size bu hususta ne bir şey emrederim ne de yasaklarım. Siz daha iyi görürsünüz.'⁵⁷⁸

575 Tarihu't Taberi, 6/62

576 Taru't Taberi, 6/62

577 El-İstilabi, 3/1128

578 Tarihu't Taberi, 6/62

İşte burada ümmetin halifelik seçimi hakkında mü'minlerin emîrinin yüksek imanını ortaya çıkıyor.

Hız. Ali'nin Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin'e Vasiyeti

Mü'minlerin Emîri Ali (ra), oğulları Hasan ve Hüseyin'i yanına çağırdı. Onlara, "Size takva sahibi olmanızı, dünya ayağınıza gelse de sizin ona dalmamanızı, ele geçiremediğiniz bir şey için ağlamamanızı, hakkı söylemenizi, yetimlere merhamet etmenizi, hüznün sahiplerine yardım etmenizi, ahiret için çalışmanızı, zalime ve mazluma yardım etmenizi, kitapta olanla amel etmenizi ve Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmamanızı vasiyet ederim." dedi. Sonra da Muhammed bin Hanefiyye'ye baktı ve "Kardeşlerine vasiyet ettiğim şeyi ezberledin mi?" dedi.

O da, "Evet" dedi.

Hız. Ali, "Sana da bunun benzerini vasiyet ederim. Ayrıca üzerinde büyük hakları olduğu için kardeşlerin (Hasan ve Hüseyin'e) hürmet etmeni, emirlerine tabi olmanı, onların hiçbir şeye karar vermemeni vasiyet ederim." dedi.

Sonra da Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin'e, "Onu size emanet ediyorum. O, babanızın oğludur. Biliyorsunuz ki babanız onu seviyor." dedi.

Sonra da Hız. Hasan'a, "Oğlum, sana takva sahibi olmanı, namazı vaktinde kılmanı, zekâtı mahalline vermeni ve güzelce abdest almanı vasiyet ederim. Zira temizlik olmadan namaz olmaz ve zekâtı vermeyen kişinin de namazı kabul olmaz. Yine sana kusurları bağışlamanı, kinini yutmanı, sıla-i rahîm yapmanı, bilgisizlik anında teenni ile hareket etmeni, dinde fakih olmanı, herhangi bir işte sebat etmeni, Kur'an'la hemhâl olmanı, güzel komşuluk yapmanı, emri bi'l maruf nehyi ani'l münker yapmanı ve kötülüklerden sakınmanı vasiyet ederim." dedi.⁵⁷⁹

Mü'minlerin Emîri Hız. Ali'nin

Kendi Katiline Müsle Yapılmasını Menetmesi

Mü'minlerin Emîri Hız. Ali kendisine suikast düzenleyen katilin hapsedilmesini emretmiş ve "Eğer ölürsem onu öldürün ve eğer yaşarsam yaralamalar kısas ile dir." buyurmuştur.

Diğer bir rivayet ise şöyledir:

"Hız. Ali şöyle demiştir:

'Onu yedirin, içirin ve ona güzel davranın. Eğer iyileşirsem kanımın velisi benim istersem affederim. Dilersem başını koparırım.'⁵⁸⁰

579 Tarihü't Taberi, 6/64

580 El-Mihen, 94; Hilafetü Ali, 439

Başka bir rivayette ise şu fazlalık vardır:

“Eğer ölürsem katilimi öldürün. Ama haddi aşmayın. Şüphesiz ki Allah haddi aşanları sevmez.”⁵⁸¹

Hız. Ali, oğlu Hasan’a vasiyet ederek katiline müslle yapılmasını yasaklamış ve şöyle demiştir:

“Ey Abdulmuttaliboğulları! ‘Mü’minlerin emîri öldürüldü, mü’minlerin emîri öldürüldü!’ diyerek Müslümanların kanlarını dökmeye dalmayın. Dikkat edin. Ey Hasan, bak, bana saldıranı tek bir vuruş ile öldürün. İnsanlara müslle yapmayın. Zira Resûlullah’ın şöyle dediğini işittim: ‘Sizi müslle yapmaktan sakındırırım. İsterse yırtıcı bir köpeğe olsa bile.’”⁵⁸²

Mü’minlerin Emîri Hız. Ali (ra)’nin katili hakkında yaptığı vasiyetle ilgili olarak birbirinden farklı birçok rivayet gelmiştir. Onlardan bir kısmı sahih, bir kısmı ise zayıftır. Onlardan birisi de bu şakinin öldürülmesinden sonra yakılması şeklin-dedir. Ancak bunun isnadı zayıftır. Bu muhtelif rivayetlerin hepsinin birleştiği nok-ta ise eğer kendisi ölürse katilinin öldürülmesidir. Bunun dışında ona bir şey yap-malarını yasaklamıştır. Bu rivayetlerin bazıları bazısını desteklemektedir. Ayrıca bun-lar delil olma yönünde de kuvvetlendirilmektedir. Başka bir yönden ise mü’minlerin emîri onu mürtet saymama meselesi vardır. Onun öldürülmesini emretmiş sonra da Müslümanların onu hemen öldürmek istemeleri üzerine onları bundan nehyetmiş ve “Bu adamı öldürmeyin. Eğer ben iyileşirsem yaralar kısas iledir. Eğer ölürsem onu öldürün.” demiştir.⁵⁸³

Meşhur tarihî rivayetler bize şunu hatırlatmaktadır: Hız. Ali ruhunu teslim edince Hız. Hasan (ra), İbni Mülcem’i çağırttı. İbni Mülcem ona, ‘Sende herhangi bir haslet var mı? Vallahi ben Allah’a ne söz verdiğem muhakkak onu yerine getirdim. Muhakkak ki ben ya Ali ile Muaviye’yi ikisini birlikte öldürmeye yahut o ikisinden önce ölmeye söz verdim. Eğer beni salar onunla benim aramdan çekilersen eğer onu öldürsem de öldüremesem de eğer sağ kalırsam Allah’ın huzurunda sana söz veriyorum ki sana gelip ellerimi ellerinin üzerine koyacağım.” dedi.

Hız. Hasan onu dinledikten sonra, “Allah’a yemin olsun ki ateş sana göz kırpmaktadır.” dedi. Sonra da öldürülmesi için gönderdi.⁵⁸⁴

İnsanlar sonra onun ölüsünü alıp ateşe attılar. Fakat bu rivayetler munkatırdır.⁵⁸⁵

581 Tabakat, 3/35

582 Tarihü’t Taberi, 6/64

583 Minhâcu’s Sünne, 5/254

584 Tarihü’t Taberi, 6/64

585 Hilafetü Ali bin Ebi Talib, 440

Rivayetlerden sahih olanı Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Ehlibeyt'in evlatlarına yakışanı ise mü'minlerin emîrinin İbni Mülcem hakkındaki yaptığı vasiyete uymalıdır. İşte burada katile müslle yapılmasını yasaklayarak yüksek İslam ahlakının bir örneğini gösteriyor. Yine eğer iyileşirse sadece kısas uygulanacağını söylüyor.

Abdurrahman İbni Mülcem'in öldürülmesini tasvir eden şu rivayetler ise asılsızdır:

"Hz. Ali defnedilince İbni Mülcem getirildi. İnsanlar toplandılar kızgınlıkları had safhadaydı. Muhammed İbni Hanife, Hüseyin, Abdullah bin Cafer dediler ki:

'Bizi bırakın içimizi boşaltalım (hıncımızı alalım). Abdullah onun elini ve ayağını kesti. İbni Mülcem hiçbir şekilde acizlenmedi ve hiçbir şey konuşmadı. Sonra gözünü çıkardı. Ona şöyle diyordu:

'Sen benim amcamın gözünü çıkardın.' Sonra da şu ayeti okumaya başladı:

'*Seni yaratan Rabbinin adıyla oku.*' (Alak, 1) Sureyi sonuna kadar devam edip bitirdi. Bu arada İbni Mülcem'in gözleri akıyordu. Ama İbni Mülcem hiçbir şekilde acizlenmedi. Sonra dilini koparmak için çıkardıklarında bir defa acizlendi. İşkencelere bu kadar dayandıktan sonra sıra diline gelince acizlenmesinin sebebi sorulunca şöyle dedi:

'Beni bunlar acziyete düşürmüyor. Fakat benim bu dünyada bir nefes bile Allah'ı zikretmeden kalmam üzüyor.'

Sonra dilini kestiler ve ateşe attılar. İbni Mülcem esmer tenli, güzel yüzlü ve alnında secde izleri olan birisiydi."⁵⁸⁶

İmamiyye Şiası'na göre ahirette insanların en şakisi İbni Mülcem olacaktır. Fakat bize, yani Ehlisünnet'e göre onun cehenneme gideceğini umuyoruz. Ancak Yüce Allah'ın onu bırakmasını da caiz görüyoruz. Bu konuda Haricîler ve İmamiyye'nin dediği gibi düşünmüyoruz. Onun hükmü Hz. Osman (ra)'ın Hz. Talha (ra)'nın, Hz. Zübeyr (ra)'ın, Hz. Said bin Cübeyr (ra)'ın, Hz. Ammar (ra)'ın, Hz. Harice (ra)'nin, Hz. Hüseyin (ra)'ın katillerinin hükmü gibidir. Biz bunların katillerinin tümünden beriyiz ve Allah için onlara buğzediyoruz. Onlar hakkındaki hükmü ise Aziz ve Celil olan Yüce Allah'a havale ediyoruz.⁵⁸⁷

Babasının Vefatından Sonra Hz. Hasan'ın Verdiği Hutbe

Amr bin Hubşi anlatıyor:

Hasan bin Ali babasının vefatından sonra bize hitap ederek şöyle dedi:

586 Tabakatu İbni Said, 3/39

587 ???

“Dün aranızdan bir kişi ayrıldı. Ondan evvelkiler onu ilimde geçmemişlerdi. Ondan sonrakilerde ona yetişemeyecekler. Resûlullah (s.a.v) onu nereye gönderir, ona bir sancak verirse orayı fethetmeden asla dönmezdi.⁵⁸⁸ O kendisinden geriye ne sarı ne beyaz hiçbir şey bırakmadı sadece ailesine hizmet edenlere verilmek üzere yedi yüz dirhem bıraktı.”

Muaviye'nin Hz. Ali'nin Öldürülmesini Karşılması

Hz. Ali'nin öldürüldüğü haberi Muaviye'ye ulaşınca ağlamaya başladı. Hanımı ona:

“Ağlıyor musun? Hâlbuki sen onunla savaştın.” dedi.

Hz. Muaviye:

“Sana yazıklar olsun. İnsanların faziletten, ilimden ve fıkıhtan ne kaybettiğini sen idrak edemezsin.”⁵⁸⁹ dedi.

Muaviye, yanına inen herkesten Hz. Ali (ra) hakkında soruyor ve yazıyordu. Onun öldürüldüğü haberi kendisine ulaşınca şöyle dedi:

“Ali bin Ebu Talib'in ölümüyle ilim ve fıkıh gitti.”

Kardeşi Utbe kendisine:

“Bu sözünü Şam halkı senden işitmesin!” deyince şöyle dedi:

“Beni yalnız bırak.”⁵⁹⁰

Hz. Muaviye'nin hilafeti döneminde Dırrar es-Südaî'den Hz. Ali (ra) kendisini tanıttırmasını istediğinde onun şahsiyetini tanımış oluyoruz. Suadi:

“Ey mü'minlerin emîri! Beni bu işten affet.” dedi ise de, Muaviye:

“Muhakkak onu bana anlatacaksın.” diye ısrar etti.

Bunun üzerine Sudai, “O hâlde (olduğu gibi) anlatacağım.” diyerek devam etti:

“Allah'a yemin olsun ki o uzak görüşlü, çok kuvvetli, açık konuşan, adaletle hükmeden, her tarafından ilim fişkırın, her yönüyle hikmetle konuşan, dünyadan ve onun süslerinden uzak duran, gecenin karanlığını ve ıssızlığını hesaba katan, ibreti bol olan, derin düşüncesi olan, elbisenin kısa olanını, yemeğin lezzetsiz olanını seçen birisidir. O bizim içimizden biri gibiydi. Ona soru sorduğumuzda cevap verirdi. Bir haber sorduğumuzda haber verirdi.

588 Fenailü's Sahabe, 2/737

589 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/133

590 El-İstılab, 3/1108

Vallahi bizim ona yakınlığımıza ve akrabalığımıza rağmen onun heybetinden dolayı nerede ise onunla konuşamazdık. Din ehline tazim eder, miskinleri kendine yaklaştırırdı. Güçlü ondan haksız bir şey istemeye cesaret edemez, zayıf da onun adaletinden ümidini kesmezdi. Onu çok geceler bazı yerlerde karanlığın perdesinin yırtılıp yıldızların kaybolmasına kadar yatmadığını gördüm ve şahit oldum. Sakalını tutar su kovasının sesi gibi ses mırıldanır ve bağıri yanık bir adamın ağlayışı gibi ağlar ve şöyle derdi:

‘Ey dünya! Git benden başkasını aldat. Bana karşı mı süsleniyorsun ya da beni mi bekliyorsun? Benden uzak ol. Ben seni üç talak ile boşadım. Artık dönüş yok. Senin ömrün kısa, hatırın ise azdır. Ah azığın azlığına ve yolun uzunluğuna.’

Muaviye bunları dinleyince ağladı ve şöyle dedi:

‘Allah, Ebu’l Hasan’a rahmet etsin. Allah’a yemin olsun ki aynen anlattığın gibiydi.’ Sonra da, ‘Ey Dırar, senin ona olan hüznün nasıldır?’ dedi.

Dırar şöyle cevap verdi:⁵⁹¹

‘Benim hüznüm oğlu kesilirken hücrede olan (bir şey yapamayan) adamın hüznü gibidir.’

Ömer bin Abdulaziz anlatıyor:

‘Rüyamda Resûlullah (s.a.v)’i gördüm. Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer yanında oturuyorlardı. Selam verdim ve yanına oturdum. Ben otururken Hz. Ali ve Hz. Muaviye getirildi. Bir eve sokuldu ve kapısı kapatıldı. Ben öylece baka kaldım. Az sonra Hz. Ali koşarak dışarı çıktı. O şöyle diyordu:

‘Kâbe’nin Rabbine andolsun ki hüküm benim lehime verildi.’

Sonra Muaviye süratlice çıktı. O da şöyle diyordu:

‘Kâbe’nin Rabbine yemin olsun ki beni bağışladı.’⁵⁹²

İbni Asakir, Ebu Zer’a er-Razi’den rivayet ediyor:

‘Adamın biri ona:

‘Ben Muaviye’ye buğzediyorum.’ dedi.

Ebu Zer:

‘Niçin?’ dedi.

Adam:

‘Çünkü o, Ali’yle savaştı.’ dedi.

591 El-İsti’ab, 3/1108

592 El-Bidaye ve’n Nihaye, 8/133

Ebu Zer:

‘Sana yazıklar olsun. Şüphesiz ki Muaviye’nin Rabbi merhametlidir. Muaviye’nin hanımı da kerem sahibi bir hanımdır. Senin ikisinin aralarında ne işin var?’ dedi.”⁵⁹³

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. HASAN'A BİAT EDİLİŞİ,
ÖNEMLİ VASIFLARI,
SOSYAL HAYATA DAİR BAZI TUTUMLARI,
ÜMMETİN VAHDETİNE YÖNELİK ISLAH PROJESİ

bos sayfa

HZ. HASAN'A BİAT EDİLİŞİ

Hız. Hasan'a Hicret'in kırkınıcı yılında Ramazan ayında biat edildi. Biat, Mü'minlerin Emîri Ali bin Ebu Talib (ra)'ın Haricî Abdurrahman ibni Mülcem el-Murâdî tarafından öldürülmesinden sonra oldu.¹

İnsanlar babasından sonra Hasan'ı seçmişlerdi. Mü'minlerin emîri kendisinden sonra kimseyi tayin etmemişti.

Abdullah bin Sebu anlatıyor:

“Ali'nin şöyle dediğini işittim:

‘Burası buradan kana boyanacak. O bedbaht daha ne bekliyor?’² Ona, ‘Ey mü'minlerin emîri, onu bize haber ver, zürriyetini keselim.’ dediler. O, ‘O zaman Allah'a andolsun ki bana karşı katilimden başkasını öldürmüş olursunuz.’ dedi.

Ona, ‘Başımıza birini halife tayin et.’ dediler. O, ‘Hayır, herhangi birini halife bırakmayacağım. Sizi Resûlullah (s.a.v)'in bıraktığı gibi bırakacağım.’ dedi.

Ona, ‘Peki Rabbine gittiğinde -Veki, bir defasında da, mülaki olduğunda şeklinde nakletmiştir- ona ne diyeceksin?’ dediler. O, ‘Diyeyeğim ki: ‘Allah'ım, beni uygun gördüğün müddet zarfında Muhammed ümmetinin başında halife olarak bıraktın. Sonra beni kendine aldın. Sen onlarla berabersin. Dilersen onları ıslah edersin, dilersen ifsat edersin.’ dedi.³

Hız. Ali'nin cenaze namazını Hasan bin Ali kıldırdı. Namazı dört tekbirle kıldırdı, sonra da babasını Kûfe'ye defnetti. Hız. Hasan'a ilk biat eden kişi Kays bin Sa'd oldu. Ona, “Elini uzat da Allah'ın kitabı, Peygamber'in sünneti ve yoldan çıkanlara karşı savaşmak üzere sana biat edeyim.” dedi.

Bunun üzerine Hız. Hasan, “Allah'ın kitabı ve Peygamber'in sünneti üzere. Zira her şart bunlardan sonra gelir.” dedi. Kays biat etti ve sustu, diğerkleri de biat ettiler.⁴

Irak halkı Hız. Hasan'a biat etmek istediğinde o onlara şu şartı koştu:

“Sizler işitip itaat edeceksiniz, barış yaptıklarımla barış yapacak, harp ettikle-rimle de harp edeceksiniz.”⁵

1 Tabakat, 3/35-38

2 Mecmau'z Zevaid 9/139; Müsnedi Ahmed, 2/325

3 Müsnedi Ahmed, 2/325

4 Tarihî Taberi, 6/73

5 Age, 6/77

Diğer bir rivayete göre onlara şöyle demiştir:

“Allah’a andolsun ki, sizlerden ancak şu şartları kabul ederseniz biat alırım.” dedi. Onlar, “Nedir o şartlar?” diye sordular.

“Barış yaptıklarımla barışacaksınız, harp ettiklerimle harp edeceksiniz.”⁶

İbni Sa’d’ın yaptığı diğer bir rivayete göre de Hz. Hasan, Hz. Ali’nin ölümünden sonra Irak halkından iki biat aldı. Biri hâkimiyeti için, diğeri de yaptığını yapmaları, razı olduğuna da razı olmaları için.⁷

Bu rivayetlerden anlaşılan o ki, Hz. Hasan hilafete geçişinin hemen akabinde attığı ilk adımı sulh içindi. Allah’ın izniyle bunu ileride daha kapsamlı olarak anlatacağız. Hz. Hasan’ın biati bizlere çeşitli dersler ve ibretler vermektedir. Onlardan bir kısmını arz edelim;

Hz. Hasan’ın Hilafetine Dair

Nas Olduğu İddiasında Bulunanların İddiasının Batıl Oluşu

Hz. Hasan’ın hilafeti meselesinden bahsederken karşımıza Şii İmamilerin kuvvetle savunduğu mesele çıkmaktadır. O da; Hz. Hasan’ın, babası Hz. Ali tarafından halife seçildiği hususudur.⁸

Bu, Mü’minlerin Emîri Hz. Ali aleyhine uydurulmuş şeylerden addedilmektedir. Çünkü bu ondan sahih yolla nakledilmemiştir. Şii İmamiler, imametın nübüvvet gibi olduğuna, dolayısıyla da Resûlü lisanıyla Allah Teâlâ’dan bir nas olmadan olamayacağına inanmaktadırlar. Onun nübüvvet gibi Allah’tan bir lütuf olduğunu, Allah Teâlâ tarafından nasp edilmemiş bir imamdan dünyanın hâli olamayacağını, imam seçme ve tayin etme işinde beşerin hiçbir hak ve yetkiye sahip olmadığını, hatta imamın dahi kendisinden sonraki imamı tayin etme hak ve yetkisine sahip olmadığını söylemişlerdir. Bu hususta imamlarının ağızından onlarca rivayet uydurdular. Muhammed el-Bakır (r.aleyh)’e nispet ettikleri şu söz de onlardan biridir:

“Siz zannediyor musunuz ki biz bu işi dilediğimize verebiliriz?! Vallahi, hayır. Bu, Resûlullah (s.a.v) tarafından sonuncusuna kadar isim isim zikredilmiştir.”⁹

Şii İmamiyye taifesi Resûlullah (s.a.v)’den sonra gelecek olan imamların isim isim zikredilip tayin edildiğine inanmaktadır. Onlar da on iki imamdır, ne azalılar ne de artarlar. Bunlar şu kişilerdir:

1- Ali bin Ebu Talib el-Murtaza (ra) (H 40)

6 Tabakat, Tahkik Dr. Muhammed Es-Sülemi, 1/286-287

7 Age, 1/316-317

8 Fırakuş Şia, Nevbahti, 34

9 El-İmametü ve’n Nass, Faysal Nûr, 8

- 2- Hasan bin Ali ez-Zekî (ra) (H 50)
- 3- Hüseyin bin Ali Seyidü's Şüheda (ra) (H 61)
- 4- Ali bin Hüseyin Zeynel Abidin (H 95)
- 5- Muhammed bin Ali el-Bakır (H 114)
- 6- Cafer bin Muhammed es-Sadık (H 148)
- 7- Musa bin Cafer el-Kâzım (H 183)
- 8- Ali bin Musa er-Rıza (H 203)
- 9- Muhammed bin Ali el-Cevad (H 220)
- 10- Ali bin Muhammed el-Hâdî (H 254)
- 11- Hasan bin Ali el-Askerî (H 260)
- 12- Muhammed bin Hasan el-Mehdî (H 256)

Vasiyet inancının kökü Abdullah bin Sebe'dir. Bu vasiyet meselesi önce sadece Hz. Ali'den bahsediyor, onda bitiyordu. Ancak daha sonra bu iş onun evladından bir grubu içine alacak şekilde genişletildi. Şii İmamiler büyük bir gizlilik ve sessizlik içinde çalıştılar. İmam dedikleri kişiler ise bunu dedeleri Hz. Ali gibi kesinlikle reddettiler. Ancak o yalancılar fikirlerini yaymak için, "Takiyye İnancı" nı uydurdular. Böylece o imamları yakından tanıyan tabilerini de yoldan çıkarmaya çalıştılar.¹⁰

Şiiilerin uydurduğu en tehlikeli hususlardan biri, vasiyet inancıdır. O da şudur: Resûlullah (s.a.v) vefatından sonra hilafetin Hz. Ali'ye geçmesini vasiyet etmiştir. Ondan önceki halifeler onun hakkını gasbetmiştir. Nitekim onların kitabı *El-Kâfî* de de bu şu şekilde ifade edilmiştir:

"İmamını tanımadığı hâlde ölen kişi cahiliye ölümü üzere ölmüştür. Resûlullah (s.a.v) imamdı, Ali (ra) imamdı."¹¹

Ancak Hulefa-i Raşidin'in tarihini araştırdığımızda Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer dönemlerinde vasiyet meselesinin zikredildiğini göremiyoruz. Bunun Hz. Osman'ın hilafetinin son dönemlerinde, fitnenin zuhur ettiği dönemlerde zikredildiğini görüyoruz. Ashabı kiram bunu işittiklerinde şiddetle reddettiler ve bunun uydurma bir şey olduğunu beyan ettiler. O reddedenler arasında Hz. Ali ve mü'minlerin anası Hz. Aişe de vardı. Daha sonra bu sözün bir akide hâline geldiğini ve buna imana ve buna davete çağırılmaya başlandığını görüyoruz. Bu, Hz. Ali'nin döneminde oldu. İmamîyye'nin iddia ettiği bu vasiyeti uyduranın Abdullah bin Sebe olduğunu onların imamları da ispat etmektedir. Nitekim Nevbahtî ve Keşşî bunu zikretmiştir. Bu hususu, "*Esmel Metâlib fî Sîreti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib*" adlı esrimde uzun uzadıya ele aldım. Hz. Ali'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda sahabeden sahih olarak yapılan nakiller onların batıl inançlarını redde kifayet etmektedir. O sahih nakillerden bir kısmını zikrelelim:

10 Usûlu's Şiati'l İmamîyye, 2/800

11 Usûlu'l Kâfi, 2/16-17

1- Hz. Aişe'nin yanında Nebi (s.a.v)'in hilafeti Hz. Ali'ye bıraktığı söylenmişti de o, "Bunu kim söyledi? Ben onu göğsüme dayamıştım da o bir leğen istemiş, ona eğilmiş ve ölmüştü. Bilmiyorum o Ali'ye hilafeti nasıl bırakmış." dedi.¹²

Hz. Aişe'nin, Nebi (s.a.v)'in Hz. Ali'ye hilafeti bırakmadığına dair bu açıklaması ona hilafetin bırakılmadığını gösteren en büyük delillerdendir. Zira Resûlullah (s.a.v) onun kucağında vefat etti. Eğer böyle bir vasiyet olsaydı onu en iyi bilen o olurdu.¹³

2- İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

"Ali, vefat ettiği hastalığı sırasında Resûlullah (s.a.v)'in yanından çıkmıştı. İnsanlar ona, 'Ey Ebu'l Hasan, Resûlullah (s.a.v) bu gece nasıl sabahladı?' diye sordular. Ali, 'Allah'a hamd olsun iyileşti.' dedi.

Abbas bin Abdülmuttalib onun elini tuttu ve ona, 'Vallahi sen üç gün sonra başkasının emir kulu olacaksın. Vallahi ben Resûlullah (s.a.v)'in bu hastalıktan vefat edeceğini sanıyorum. Çünkü ben Abdülmuttaliboğullarının ölmeden önceki hâlini bilirim. Haydi, birlikte Resûlullah (s.a.v)'in yanına gidelim, bu işin kime ait olduğunu ona soralım. Eğer bizde kalacaksa bunu bilelim, bizden başkasına kalacaksa bizi insanlara tavsiye etmesini ondan isteyelim.' dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali, 'Vallahi, eğer biz ona sorarsak ve o bu işi bize bırakmazsa insanlar bir daha bu işi bize vermez. Vallahi ben bu işi Resûlullah (s.a.v)'e sormam.' dedi."¹⁴

Hz. Ali'nin bu sözü ashâbı kiramın Resûlullah (s.a.v)'in emrini tatbikte ne derece hassas olduklarını göstermektedir. Eğer bu hususta bir vasiyet olsaydı bu işten kimse geri durmazdı. Ensar da Benî Saide'nin sakifesinde istişare için bir araya gelip, "Bir emîr sizden, bir emîr de bizden" diye görüş beyan etmezlerdi. Buhari, *Kitabu'l Hudûd*'da, Resûlullah (s.a.v) kim için vasiyet etmişse ona biat ederlerdi ya da en azından bazıları bunu dillendirirdi. Eğer bu hususta daha önce zikredilmiş bir nas olsaydı, Hz. Ali bunu Hz. Abbas'a söylerdi. Ona, "Resûlullah (s.a.v) bana hilafeti vasiyet ettiği hâlde biz niçin bunu ona soralım ki?" derdi.

Resûlullah (s.a.v) o gün vefat etti. Bu hususta herhangi bir nassın olmayışı Şi'ilerin iddialarının asılsız olduğunu göstermektedir. Onların bu hususta Hz. Ali'ye dayandırdıkları bütün deliller Hz. Ali'ye dayanan bu açık delile muhalif olduğu için merduttur. Çünkü onların delil olarak ortaya koydukları şeyler ya iddia ettikleri manaya delalet etmemekte ya da o manaya delalet etseler de kendilerinin uydurdukları şeylerden ibarettir.¹⁵

3- Hz. Ali'ye, "Resûlullah (s.a.v)'in sana gizlice söylediği bir şeyi bize bildir."

12 Buhari, *Kitabu'l Vesaya*, 1471

13 Bezlu'l Mechud fi İsbati Müşabeheti'r Rafizati li'l Yehud, 1/190

14 Buhari, *Kitabu'l Meğazi*, 4447

15 El-İmametü ve'r Reddü ale'r Rafıza, 238

demıştik de o, “Resûlullah (s.a.v) bana insanlardan gizlediği hiçbir şey söylemedi. Ancak onun şöyle dediğini işittim:

“Allah’tan başkası adına boğazlayana Allah lanet etsin. Bidatçıyı himaye edene Allah lanet etsin. Ana babasına lanet edene Allah lanet etsin. Sınır taşlarını değiştirene Allah lanet etsin.”¹⁶

İbni Kesir şöyle demiştir:

“Bu hadis *Buhari*, *Müslim* ve diğer hadis kitaplarında Hz. Ali’den sahih olarak rivayet edilmiş olup Rafızilerin, ‘Resûlullah (s.a.v) ona hilafeti vasiyet etmiştir.’ şeklindeki iddialarını reddetmektedir. İş onların iddia ettikleri gibi olsaydı sahabeden hiçbiri buna muhalefet etmezdi. Çünkü onlar Resûlullah (s.a.v)’in hayatında da vefatından sonra da Allah’a ve Resûlüne en itaatkâr kişiler oldular. Onun öne geçirdiğini öne geçirmekten ve öne geçirdiğini geri bırakmaktan uzaktırlar. Haşa ve kella! Allah Teâlâ onları Kur’an-ı Kerim’de övmüş olmasına rağmen kim sahabe-i kiram hakkında böyle bir şey düşünürse onları fıska fücra, Resûlullah (s.a.v)’e karşı gelmeye ve onun hükmüne ters düşmeye nispet etmiş olur. Bu noktaya gelen kişi İslam bağıny boynundan çıkarmış ve İslam âlimlerinin icmasını inkâr etmiş olur.”¹⁷

Nevevî şöyle demiştir:

“Bu, Rafızilerin ve Şii İmamilerin, ‘Hz. Ali için vasiyet edilmiştir.’ şeklindeki ve sair hususlardaki uydurma iddialarını çürütmektedir.”¹⁸

4- Amr bin Süfyan’dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

‘Ali, Cemel Harbi’ni kazandıktan sonra şöyle bir konuşma yaptı:

‘Ey insanlar, Resûlullah (s.a.v) bize bu emîrlige dair bir şey söylemedi. Bizler görüşümüze dayanarak Ebubekir’i halife seçtik. O da sonuna kadar istikamet üzere yoluna devam etti.”¹⁹

5- Ebubekir el-Beyhakî, isnadı Şakîk bin Seleme’ye dayanan şu rivayeti yapmıştır:

“Şakîk şöyle dedi: ‘Ali bin Ebu Talib (ra)’a, ‘Başımıza birini tayin etmeyecek misin?’ diye sordular. O, ‘Resûlullah (s.a.v) birini tayin etmedi ki ben tayin edeyim. Ancak Allah Teâlâ insanlar için hayrı murat ederse benden sonra onları en hayırlılarının yanında toplar. Nitekim nebilerinin ardından da onları en hayırlılarının yanında toplamıştı.’ dedi.”²⁰

16 Müslim, 3/1568

17 El-Bidaye ve’n Nihaye, 5/221

18 Şerhi Sahihi Müslim, 13/151

19 El-İtikad 184. Beyhaki, Delailü’n Nübüvve’de isnadının hasen olduğunu söylemiştir.

20 Age, 184. İsnadı ceyyiddir. Bu, Hz. Ali hakkında nas olduğu iddiasının Rafizi uydurması olduğunu göstermektedir. Onlar İslam’a ve Müslümanlara karşı daha kolay komplolar gerçekleştirebilmek için ashabi kirami sevdiklerini söylerler, ancak ashabi kirama karşı onların kalpleri kin ve nefretle doludur. Akidetü Ehli’s Sünne fi’s Sahabe, 2/620

Bu kati naslar bize şunu açıkça ifade etmektedir: İddia edilen vasiyetin aslı as-tarı yoktur. İmamiyye'nin dayandığı şey, vasiyet meselesini ilk ortaya atan Abdullah bin Sebe'nin uydurmasıdır. Daha sonra bu hususta Nebi (s.a.v)'e kadar ulaşan isnat-lar ve metinler uydurulmuştur. Onların hedefi, ashabı kiramı Resûlullah (s.a.v)'in emrine muhalefet etmekle suçlamak ve onlar vasıtasıyla bize kadar ulaşan Kur'an ve sünneti töhmet altında bırakmaktır.²¹

İbni Teymiyye, Hillî'ye cevap verirken şöyle demiştir:

“Hz. Ali hakkındaki nassa gelince, muteber hadis kitaplarında bu hususta hiç-bir şey yoktur. Hadis ehli bu rivayetin batıl olduğu hususunda ittifak hâlinedir. Hatta Ebu Muhammed bin Hazm şöyle demiştir: ‘İddia edilen bu nassı kimin riva-yet ettiği hususunda kimsenin yanında bir şey bulamadık. Sadece Ebu'l Hamra künyesiyle zikredilen meçhul biri var. Onun da kim olduğunu bilmiyoruz.’²²

Başka bir yerde de şöyle demiştir: ‘Rafizîlerin iddia ettikleri bu nassı Resûlullah (s.a.v)'in hadisi olarak ne önceki ne de sonraki ilim ehlinden hiç kimse duymamış-tır. Binaenaleyh hadis ehli bu rivayetin yalan olduğunu -diğer yalan rivayetlerde ol-duğu gibi- kesinlikle tespit etmişlerdir.’²³

Daha sonra Mü'minlerin Emîri Hz. Ali hakkındaki Abdullah bin Sebe'nin na-zariyyesini ihya eden Galat-ı Şia geldi. Hilafet işinin Hz. Ali'nin ve Hz. Hüseyin'in nesline ait olduğunu söylediler. İnsanların duygularını harekete geçirerek onların kalplerine girmeyi hedefliyorlardı. İslam devletine karşı yapacakları faaliyetleri ger-çekleştirmek için kendilerini bu maske ardına gizlediler. İmametini sadece Ehlibeyt mensuplarına ait olduğunu açıkça ifade eden ilk kişi Şianın ‘Mü'minu't Tâk' adını verdiği ‘Şeytanu't Tâk'tır.²⁴

Zeyd bin Ali (ra) bunu duyduğunda bu uydurma haberin doğruluğunu araştır-mak üzere ona haber gönderdi, gelince de ona, “Bana ulaşan habere göre sen itaat edilecek olan imam ancak Ehlibeyt'ten olur, diyormuşsun, doğru mu bu?” diye sor-du.

Şeytanu't Tâk, “Evet, baban Ali bin Hüseyin onlardan biridir.” dedi. Zeyd, “Nasıl olur, ona sıcak bir lokma verilirdi de o onu eliyle soğuturdu, sonra bana ye-dirirdi. Lokmanın sığağından bu derece sakınan biri cehennem sığağından sakın-maz mı ne dersin?” dedi.

Şeytanu't Tâk, “İnkâr edersin de onun şefaatine nail olamazsın diye o sana bu-nu haber vermeyi uygun görmedi.” dedi.²⁵

21 Hilafetü Ali bin Ebi Talib; Ali Abdülhamid 65

22 El-Minhac, 8/362; El-Fasl, 4/161

23 El-Minhac, 7/50

24 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/800

25 Ricalu'l Keşfi, 186

Onlar nezdinde en sahih olan kitaplarda geçen bu kıssa bu nazariyyenin Ehlibeyt imamlarından birine bile -ki o İmam Zeyd'dir- gizli kaldığını beyan etmektedir. Muhibbuddin Hatip şöyle demiştir: “Bu sapık akideyi ilk uyduran kişi Şeytanu't Tâk'tır. O, imameti ve teşri yetkisini Ehlibeyt'e mensup bazı kişilere tanımış ve onların masum olduklarını iddia etmiştir.”²⁶

Şeytanu't Tâk bu hususta Hişam bin Hakem (H 179) adındaki biriyle hareket etmiştir.²⁷

Öyle görünüyor ki imamlığın muayyen kişilere hasredilişine dair itikat Hişam ve Şeytanu't Tâk'ın etbainin gayretleriyle Kûfe'de yayıldı.²⁸

İmametinin muayyen sayıda kişilere hasredilişinin temelleri Şeytanu't Tâk ve Hişam bin Hakem gibi Ehlibeyt'e bağlı olduğunu söyleyen bazı kişiler tarafından atılmıştır.²⁹

Şiiiler, imamların sayısı hakkında kendi aralarında da ihtilafa düştüler. *Muhtasaru't Tuhfe* adlı eserde şöyle diyor:

“Bil ki, İmamiyye imamların belli sayıda olduğunu söylemekle birlikte sayının miktarında ihtilafa düştüler. Bazıları beş, bazıları yedi, bazıları sekiz, bazıları on iki, bazıları da on üçtür, dediler.”³⁰

Garip olan, bu imamet nazariyyesini söyleyenlerin birkaç fırkaya ayrılması, her bir fırkanın diğer fırkanın görüşlerini çürütecek deliller sunması ve bu delilleri Hz. Ali'ye nispet etmesidir. Şii İmamiyye kitapları bu çelişkileri nakletmektedir. Onlara göre imamet fer'î bir mesele değil, dinin aslı esasıdır. Dolayısıyla da bu husustaki ihtilaf öyle basit bir ihtilaf sayılmamaktadır. Onlara göre onların imamlarına iman etmeyen kişinin dini yoktur. Dolayısıyla da onlar bu sebeple birbirlerini tekfir ederler ve birbirilerine lanet yağdırırlar.³¹

İsna Aşeriyye'nin görüşü imamların on iki kişi olduğunu yönündedir. Hâlbuki Resûlullah (s.a.v)'in akrabası olan Haşimoğulları içinden hiçbir kişi ne Resûlullah (s.a.v) zamanında ne de Hulefa-i Raşidin zamanında böyle bir iddiada bulunmamıştır.³²

“On iki imam” inancı Hasan el-Askerî'nin vefatından sonra duyulmaya başlandı.³³

26 Mecelletü'l Feth, 5/862

27 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/803

28 Age, 2/805; Biharul' Envar, 1/259

29 Usûlu's Şia, 2/806

30 Muhtasaru't Tuhfe, 193

31 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/807

32 Minhâcu's Sünne, 2/11

33 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/808

İmamların muayyen sayıya hasredilmesi batıl bir inançtır. Hz. Ali, oğulları ve torunları bundan uzaktır. Şiiilerin muteber kitabı *Nehcu'l Belâğâ*'da Hz. Ali'nin şöyle dediği nakledilmiştir:

“Beni bırakın, başkasını bulun. Karmakarışık bir şeyle karşı karşıyayız. Ne kalpler buna dayanır, ne akıllar alır. Ufukları bulutlar kapladı, yol yöntem bilinmez oldu. Şunu bilin ki, eğer beni bu işe seçerseniz bildiğimi üzerinizde tatbik ederim, ne diyenin dediğine ne de kınayıcının kınamasına aldırım. Beni kendi hâlime bırakırsanız sizden biri gibi olurum. İşi üzerine yüklediğiniz kişiyi en iyi dinleyen ve ona en iyi itaat edeniniz ben olurum. Ama benim yardımcı olmam sizin üzerinize emîr olmamdan daha hayırlıdır.”³⁴

Allah Teâlâ'dan Hz. Ali'nin imamlığına dair bir delil olsaydı Hz. Ali hiçbir şekilde, “Beni bırakın, başkasını bulun.” ve “Benim yardımcı olmam sizin üzerine emîr olmamdan daha hayırlıdır.” diyemezdi. İnsanlar biat etmek üzere kendisine geldikleri hâlde bunu diyebilir miydi?³⁵

Nehcu'l Belâğâ'da bundan daha açık ibareler var. Hz. Ali şöyle diyor:

“Ebubekir, Ömer ve Osman'a biat edenler onlara biat ettikleri şartlarla bana geldiler. Ne orada hazır olanın seçme yetkisi ne de olmayanın reddetme yetkisi yoktur. Zira Şûra hakkı Muhacir'e ve Ensar'a aittir. Eğer onlar bir kişi üzerinde ittifak edip onu imam olarak kabul etmişlerse bunu Allah'ın rızasını kazanmak için yapmışlardır. Biri kalkar da onların emrine karşı çıkıp bidat yola saparsa onu yola sokarlar. Kaçınırsa mü'minlerin yolundan başka yola girdiği için ona karşı savaşırlar. Allah da ondan yüz çevirir, onu kendi işiyle baş başa bırakır.”³⁶

Hz. Ali'nin bu ifadeleri bazı önemli gerçekleri vurgulamaktadır:

-Şûra hakkı Resûlullah (s.a.v)'in ashabından Ensar ve Muhacir'in hakkıdır. Ehl-i Hâl ve'l Akd olanlar (devlet reisini tayin ve azil yetkisi elinde olanlar) onlardır.

-Onların bir adam üzerinde ittifak etmesi Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmaya sebeptir.

-Onların zamanında onların görüşü olmadan imam tayin edilemez.

-Onların sözünü ve hükmünü ancak mü'minlerin yolundan çıkıp başka yola giren azgın kişiler reddeder. Bu önemli açıklamalar nerede on iki imam inancına sahip kişiler nerede?³⁷

Bu hususa dair hiçbir nas varit değildir. İmamların muayyen sayıda olduğunun

34 Nehcü'l Belâğâ, 236

35 Sümme Ebsartu'l Hakika, 158

36 Nehcü'l Belâğâ, 526

37 Sümme Ebsartu'l Hakika, 161

söylenmesi kitap ve sünnetle reddedilmiştir. Bunu ne akıl ne de mantık kabul eder. Zira muayyen sayıdaki imamların vefatından sonra ümmet imamsız mı kalacak? İsnâ Aşeriyye'nin ismini verdiği imamları düşünecek olursak onların iki buçuk asırdan az bir zaman daha fazla bir zaman içinde yaşadıklarını görürüz. Buna göre onlar o zamandan bu yana zaruri olarak imamsızdırlar. Onlar imamların masumiyetinden ve sayısından dem vururken imam tayini zarureti onların karşısına dikiliyor. Tam bir çelişki yaşıyorlar. Bunu aşmak için de 'Velayet-i Fakih' müessesesini ihdas ediyorlar. Buna göre müçtehit bir fakih, imama niyabeten devlet reisi olur. Ne var ki onlar bu niyabetin sınırını belirlemede de kendi aralarında ihtilafa düştüler. Bu asırda ise dinlerinin esasları olan bu kuralı seçime getirip dayadılar. İmamın seçime işbaşına gelmesini kararlaştırdılar. Bu defada sayı dayatmasını bırakıp vasıf dayatmasına başladılar. Devlet reisi olma hakkını Şii fakihlerine hasrettiler.³⁸

Tabi ki bu fakih ittifaken ne masum biri olacak, ne de imamete nas ile tayin edilmiş biri olacak. İşte onlar kendisi sebebiyle ümmeti bölüp parçaladıkları bu imamet nazariyesini bu şekilde neshetmiş oldular. Sadece insanları yönetebilecek ve aralarında hükmedebilecek vasıflara sahip olmasını kararlaştırdılar. Ehlibeyt'ten olma şartını bile koymadılar.

Üstat Ahmed el-kâtip Şiiilerin Şûra'dan Velayet-i Fakih'e doğru siyasi fikir gelişimini uzun uzun anlatıyor. Hz. Hasan (ra)'tan ve Şûra'dan bahsediyor. Hz. Hasan'ın insanları biate davet ederken Resûlullah (s.a.v)'den ya da babasından menkul herhangi bir nassa dayanmadığını açıklıyor. Şûra'ya teslim oluyor ve ümmetin imamını seçme hakkı olduğuna inanıyor. Onun bu inancı Hz. Muaviye lehine hilafetten çekilirken de tecelli ediyor ve Şûra'nın kararlarına uyması şartıyla hilafetten çekiliyor. Eğer hilafet İmamiyye tairesinin dediği gibi nassa dayansaydı hangi şart altında olursa olsun Hz. Hasan'ın hilafetten çekilmesi caiz olmazdı. Hz. Muaviye'ye biat etmesi ve tabilerini de ona biat etmeye davet etmesi caiz olmazdı. Hz. Hüseyin'i es geçmesi caiz olmazdı. Kendisinden sonra onun tayininin zarureti işaret ederdi. Ama Hz. Hasan bunlardan hiçbirini yapmadı. Ümmetin Şûra yoluyla halifesini seçme hakkı olduğunu gösteren bir yola girdi. Hz. Hüseyin de Hz. Muaviye'nin vefatına kadar biatine sadık kaldı. Hatta Kûfe Şiiileri Hz. Hasan'ın vefatında ona gitmişler ve Hz. Muaviye'ye karşı ayaklanmayı teklif etmişlerdi. Ancak o onlara Hz. Muaviye'ye biat ettiğini, bunu bozmanın caiz olmayacağını söylemişti. Hz. Hasan, oğlu Yezid'i kendi hilafetinden sonra hilafete nasp eden Hz. Muaviye vefat edinceye kadar da hilafet iddiasında bulunmadı. Hz. Muaviye'nin vefatından sonra Yezid'e biat etmedi ve Irak'a gitmeye karar verdi. Ancak hicri 61. yılda Kerbelâ'da şehit düştü.³⁹

38 El-Hükümetü'l İslamiyye, Humeyni 248; Usûl'ş Şia, 2/814

39 Tetavvuru'l Fikri's Siyasi's Şii mine's Şûra ila Velayeti Fakih, 17-18

Şiiilerin On İki İmam Meselesinde Sünni Kitaplardan Delil Getirmeleri

Cabir bin Semüre naklediyor:

“Resûlullah (s.a.v), *‘On iki imam olur.’* buyurdu. Sonra bazı sözler söyledi, ancak onları duyamadım. Babam dedi ki: *‘Onların tamamı Kureyş’tendir.’* buyurdu.”⁴⁰

Müslim Cabirden rivayet ediyor:

“Resûlullah (s.a.v)’in, *‘İslam on iki halifeye kadar aziz olmaya devam eder.’* buyurduğunu işittim. Daha sonra bir şey söyledi, ama anlayamadım.”

Babama, ‘Ne buyurdu?’ diye sordum.

Babam, *‘Onların tamamı Kureyş’tendir.’* buyurdu.’ dedi.”⁴¹

Başka bir lafızla şöyle gelmiştir:

*“Bu din on iki halifeye kadar aziz ve güçlü olarak devam edecektir.”*⁴²

Yine başka bir lafızla, *“İnsanların işi on iki idareci onları yönettikleri sürece yolunda gidecektir.”* şeklinde gelmiştir.⁴³

Ebu Davud’da şöyle geçmektedir:

*“Bu din üzerinize on iki halife kaim oluncaya kadar devam edecektir. Onlar üzerine ümmet ittifak eder.”*⁴⁴

Yine Ebu Davud, Esved bin Said yoluyla Cabir’den benzeri şeyleri rivayet etmiştir. Orada şöyle bir ziyade vardır:

“Evine döndüğünde Kureyş ona geldi ve ‘Sonra ne olur?’ diye sordular. O da, *‘Kargaşa olur.’* buyurdu.”⁴⁵

“On iki imam”cılar bu naslara bağlanıyorlar ve Ehlisünnet’e karşı bunları delil olarak kullanıyorlar.⁴⁶

Ehlisünnet’in kitaplarından delil getirmeleri onlara güvendiklerinden değil, işlerine geleni Ehlisünnet’e karşı delil olarak kullanmak içindir. Naslar üzerinde tarafsız bir şekilde düşünüldüğünde bu on iki kişinin hilafete geçeceğinden ve onlar zamanında İslam’ın güçlü kuvvetli olacağından bahsedildiğini görürüz. Yine insanların onlar üzerinde ittifak ettiklerinden, onlar zamanında insanların durumunun iyi

40 Buhari, Kitabu’l Ahkâm, 8/127

41 Müslim, Kitabu’l İmare, 2/1453

42 Age, 2/1453

43 Age, 2/1453

44 Süneni Ebi Davud, Kitabu’l Mehdi, 4/471

45 Age, 4/472; Fethu’l Bârî, 13/211

46 Usûlu’ş Şiati’l İmamiyye, 2/815

olacağından bahsedilmektedir. Bu vasıflar İmamiyye taifesinin imam olduğunu iddia ettikleri kişilerin her birine uymamaktadır. Onlardan Hz. Ali ve Hz. Hasan dışında hiçbiri hilafete geçmemiştir. Şiilerin kendi nazariyelerine göre onların yaşadığı zaman zarfında ümmet fesat üzere yaşıyordu ve onlara zalimler, hatta kâfirler hükmediyordu.⁴⁷

İmamlar dinlerini takiiye ile koruyorlardı.⁴⁸

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin kendi hilafet döneminde bile takiiye yaptığından bahsetmektedirler. Onların üstadı Müfid bunu açıkça beyan etmektedir.⁴⁹

Kur'an'ı ortaya çıkaramadığından ve İslam'ın bütün hükümleriyle hükmedemediğinden bahsetmektedir. Yine onların üstadı Cezairî de Hz. Ali'nin din hesabına ashabı kiramla birlikte hareket ettiğinden dem vurmıştır. Aynı şeyleri onların üstadı Murtaza da söylemiştir.⁵⁰

“Hadisler neyi ifade ediyor, bunlar neyi ifade ediyor? Sonra bu hadislerde imamlar bu sayıya hasredilmiş de değildir. Bilakis bu kişiler döneminde İslam'ın aziz olacağından haber verilmektedir. Nitekim öyle de oldu, Hulefa-i Raşidin ve Emeviler döneminde İslam azizdi, güçlü kuvvetliydi.⁵¹

Bu sebeple İbni Teymiyye şöyle demektedir:

“İslam ve İslam alametleri Emeviler döneminde kendilerinden sonrakilere göre daha zahir ve daha güçlüydü.”

İbni Teymiyye daha sonra şu hadisi şerifi delil olarak getirmiştir:

“Bu iş on iki halife kadar aziz olmaya devam eder. Onların tamamı Kureyş'tendir.”

Daha sonra şöyle devam etmektedir:

“Nitekim öyle de oldu. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'den sonra insanların imam oluşunda ittifak ettikleri ve devirlerinde İslam'ın güçlü kuvvetli olduğu kişiler geldi Muaviye ve oğlu Yezid, sonra Abdülmelik, dört evladı ve Ömer bin Abdülaziz. Daha sonra imamların durumu kötüye gitmeye başladı ve günümüze kadar da kötüye gitmeye devam etti.”

Daha sonra İbni Teymiyye bunu açıklamaya başladı:⁵² “Onların tamamı Kureyş'tendir.”⁵³ hadisi hakkında şöyle demiştir:

47 Minhâcu's Sünne, 4/210; El-Münteka, 533

48 Usûlü'ş Şiati'l İmamiyye, 2/816

49 Age, 2/ 816

50 Age, 2/816

51 Usûlü'ş Şia, 2/816

52 Minhâcu's Sünne, 4/206

53 Müslim, 2/1453

“Yani, imamet, Ali ve evladına mahsus değildir. Eğer böyle olsaydı bu açıkça beyan edilirdi. Görmüyor musun, ‘Onların tamamı İsmailoğullarındandır ya da Araplardandır.’ demedi. Eğer onlar Haşimoğullarından ya da Hz. Ali’nin zürriyyetinden olacak olsaydılar bu açıkça zikredilirdi. Onların Kureyş’ten olduğu zikredildi. Bu da onların Kureyş’ten olduğunu gösterir. Kureyş’e mensup her bir oymak bu kapsama dâhildir. Teymoğulları, Adiyogulları, Abdüşemsoğulları, Haşimoğulları ve diğerleri bu kapsam içindedir. Raşit Halifeler farklı oymaklara mensuptular.”⁵⁴

Binaenaleyh sayıdan başka onların söyledikleri hiçbir husus imamların vasfıyla örtüşmüyor. Sayı da bir şeye delalet etmemektedir.⁵⁵

Mü’minlerin Emîri Hz. Hasan’ın Hilafet Müddeti ve Ehlisünnet’in Onun Hilafetine Bakışı

Mü’minlerin Emîri Hasan bin Ali biat aldıktan sonra Hicaz, Yemen, Irak ve sair yerlerde yaklaşık yedi ay hükmetti. Bunun sekiz ay olduğu, altı ay olduğu da söylendi. Onun bu dönemi Raşit Hilafet dönemindedir. Zira bu dönem Resûlullah (s.a.v)’in Raşit Hilafet dönemine dair verdiği haberdeki otuz yılı tamamlamaktadır.⁵⁶

Tirmizî, isnadı Resûlullah (s.a.v)’in azatlısı Sefine’ye dayanan şu hadisi rivayet etmiştir:

“Ümmetim içinde hilafet otuz senedir. Ondan sonra saltanat olur.”⁵⁷

Hadis hasendir. İbni Kesir bu hadisi açıklamış, şöyle demiştir:

“Otuz yıl, Hasan bin Ali’nin hilafetiyle tamamlanmıştır. Çünkü o, Muaviye lehine Hicret’in kırk birinci yılında Rebiülevvel ayında hilafetten çekilmiştir. Resûlullah (s.a.v)’in vefatından sonra otuz yıl bu şekilde tamamlanmıştır. Çünkü Resûlullah (s.a.v) Hicret’in on birinci yılında Rebiülevvel ayında vefat etmişti. Bu, Resûlullah (s.a.v)’in nübüvvetine delalet eden mucizelerinden biridir.”⁵⁸

Bu şekilde Hz. Hasan Raşit Halifelerin beşincisi olmaktadır.⁵⁹

İmam Ahmed bu hadisi, **“Hilafet otuz yıldır. Ondan sonra saltanat olur.”** lafzıyla rivayet etmiştir.⁶⁰

İsnadı hasendir. Ebu Davud, **“Nebevi hilafet otuz yıldır. Sonra Allah mülkü dilediğine verir ya da ona dilediğini malik kılar.”** diye nakletmiştir.⁶¹

54 Minhâcu’s Sünne, 4/211

55 Usûlü’ş Şia, 2/818

56 Akıdetü Ehli’s Sünne ve’l Cemaat fi’s Sahabe, 2/743

57 Tuhfetü’l Ahvezi, 6/395-397,

58 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/134

59 Measiri’l İnafe 1/105; Merviyatü Hilafeti Muaviye, Halid Gays, 155

60 Fezailü’s Sahabe, 2/744

61 Süneni Ebi Davud, 2/515

Resûlullah (s.a.v)'in vefatından sonraki otuz yıl dört halife dönemini, bir de Hz. Hasan'ın hilafet günlerini kapsamaktadır. Resûlullah (s.a.v)'in, “**Ümmetim içinde hilafet otuz yıldır.**” hadisini açıklayan ilim ehli şöyle demişlerdir:

“Hz. Hasan'ın babasından sonraki hilafet dönemi bu hilafete dâhildir.” Onlar şöyle demişlerdir:

1- Ebubekir bin el-Arabi şöyle diyor:

“Resûlullah (s.a.v)'in, **‘Ümmetim içinde hilafet otuz yıldır. Sonra saltanat olur.’** şeklinde haber verdiği vaat gerçekleşmiştir. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali dönemleri ile Hasan dönemine ait sekiz ay ne bir gün fazla ne bir gün eksiktir. Her şeyi ihata eden Zâtı noksan sıfatlardan tenzih ederim. O'ndan başka Rab yoktur.”⁶²

2- Kadı İyaz şöyle diyor:

“Otuz yıl, dört Raşit Halife dönemini ve Hasan bin Ali'ye biat edilen ayları kapsamaktadır. **‘Hilafet otuz yıldır.’** hadisinde kastedilen hilafet, nebevi hilafettir. Nitekim bu bazı rivayetlerde geçmektedir: **‘Benden sonra nebevi hilafet otuz yıldır. Sonra saltanat olur.’**”⁶³

3- Hafız İbni Kesir şöyle diyor:

“Onun Raşit Halifelerden biri olduğuna dair delilimiz Delailü'n Nübüvve'de rivayet ettiğimiz hadistir. Resûlullah (s.a.v)'in azatlısı Sefine yoluyla rivayet ettiğimiz hadiste şöyle buyurulmuştur: **‘Benden sonra hilafet otuz yıldır. Sonra saltanat olur.’** Otuz yıl da Hasan bin Ali'nin hilafetiyle tamamlanmıştır.”⁶⁴

4- Tahaviyye şarihi şöyle diyor:

“Ebubekir Sıddık'ın hilafeti iki yıl üç ay, Ömer'in hilafeti on yıl altı ay, Osman'ın hilafeti on iki yıl, Ali'nin hilafeti dört yıl dokuz ay sürdü, Hasan'ın hilafeti de altı ay sürdü.”⁶⁵

5- Münâvî, Resûlullah (s.a.v)'in, **“Bu oğlum seyittir. Umulur ki Allah onunla iki büyük Müslüman grubun arasını ıslah eder.”**⁶⁶ hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir:

“Nitekim öyle de oldu. Babasından sonra ona biat edilmişti. Altı ay müddeti içinde hak halife o idi. Bu altı ay ile Mustafa (s.a.v)'in haber verdiği hilafet müddeti tamamlanmış oldu.”⁶⁷

62 Ahkamu'l Kur'an, İbni'l Arabi, 4/1720

63 Şerhi Sahihi Müslim, 12/201

64 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/134

65 Şerhu't Tahaviyye, 545

66 Buhari, 7/94

67 Feyzu'l Kadir, 2/409

6- İbni Hacer el-Heysemî şöyle diyor:

“Dedesinin verdiği haberle o, Raşit Halifelerin sonuncusudur. Babasının öldürülmesinden sonra Kûfe halkının biatıyla hilafete geçti. Orada hak halife ve adil imam olarak altı ay ve birkaç gün kaldı. Ceddinin verdiği, **‘Benden sonra hilafet otuz yıldır.’** haberi bu şekilde gerçekleşmiş oldu. Zira bu, altı ay otuz yılı tamamlamıştır. Dolayısıyla onun hilafetinin hak olduğu nas ile sabit olmuştur. Bu hususta kesinlikle şüphe söz konusu değildir.”⁶⁸

Ehlişünnet ve'l Cemaat'a göre Hz. Hasan'ın hilafeti hak hilafettir. Onun hilafeti Resûlullah (s.a.v)'in otuz yıl olarak haber verdiği nebevi hilafet dönemini tamamlamaktadır.⁶⁹

Hz. Hasan'ın Babasının Öldürülmesinden Sonra Yaptığı İddia Edilen Asılsız Konuşmalar

Bu batıl bahsi tanımak ve ondan sakınmak maksadıyla açıyoruz. Nitekim şair şöyle demiştir:

*“Şerri şer için değil, korunmak için öğrendim,
Zira hayrı şerri tanımayan şerre düşer.”*

Şii İmamiyye taifesi çok sayıda konuşma uydurdular ve bu konuşmaları Hasan bin Ali (ra)'a nispet ettiler. Onlardan birkaçını arz edelim:

“... Ey insanlar, beni tanıyan tanır. Beni tanımayan da bilsin ki ben Hasan bin Ali'yim. Ben müjdeleyenim, ben uyarıcının oğluyum. Ben Allah Azze ve Celle'ye izniyle davet edenin oğluyum. Ben aydınlatıcı ışık kaynağının oğluyum. Ben Allah Teâlâ'nın kendilerinden kiri giderdiği ve kendilerini tertemiz kıldığı Ehlibeyt'tenim. Ben Allah Teâlâ'nın sevilmelerini kitabında farz kıldığı Ehlibeyt'tenim. Nitekim Allah Teâlâ, **‘Ben sizden buna karşı yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum.’ de. Kim güzel bir iş işlerse onun güzelliğini artırırız.**’ buyurmaktadır. Güzeli iş işlemek de biz Ehlibeyt'i sevmektir.”⁷⁰

Onlar Ebu'l Esved ed-Düelî adına da konuşmalar uydurdular. Şöyle dediler:

“Sonra ağladı, öyle ki iki büklüm oldu. Sonra şöyle dedi:

‘Kendisinden sonra imamete Resûlullah (s.a.v)'in torununu vasiyet etti. O, onun oğlu, onun nesli idi. Yaratılıştaki ve gidişatta onun bir benzeriydi. Ümit ediyorum ki Allah onun sayesinde kötü gidişatı durduracak ve ümmeti bir araya toplayacaktır. Fitne ateşini onunla söndürecek. Dolayısıyla ona biat edin ki doğruya sevk edilesiniz.’

68 Es-Sevaiku'l Muhrika, 2/397

69 Akidetü Ehli's Sünni fi's Sahabe, 2/748

70 Mukatilu't Talibin, Ebu'l Ferec el-İsfehani, 51-52

Konuşma bittikten sonra Şiiilerin tamamı ona biat ettiler. Osmanın tarafında olanlar geri durdular ve Muaviye'ye gittiler.”⁷¹

Hz. Hasan'dan Hz. Muaviye'ye yazılmış uzun uzun mektuplar zikrediyorlar. Hz. Hasan'ın Hz. Muaviye'yi kendisine biate davet ettiğini ve hak halifenin kendisinin olduğunu orada bildirdiğini söylüyorlar. Bu mektuplar ne senet itibariyle ne de metin itibariyle sabit değildir. Çünkü bu mektuplar sahih bir isnada dayanmaksızın Şiiilerin kitaplarında geçmektedir. Hatta bu mektuplar halifeti döneminde Hz. Hasan'dan vaki olan icraatlarla da çelişmektedir.⁷²

Ehlisünnet âlimleri onların bu batıl faaliyetlerini ele almışlar ve çürütmüşlerdir. Bunların, itikat, ahkâm ve ashâbı kiramın kendi aralarındaki ilişkiler hakkında delil olamayacağını bildirmişlerdir. *Mukatilû't Talibiyyîn*, *Eğânî* ve *Nehcu'l Belâğa* gibi eserlerden alarak zikrettiğimiz naslar meselenin anlaşılması için kifayet eder. Âlimler İsfehanî'nin *Eğânî*'si ve *Nehcu'l Belâğa* adlı kitap hakkında şöyle diyorlar:

1- Kitabü'l Eğânî

Ebu'l Ferec el-İsfehanî'ye ait *Kitabu'l Eğânî*, edebî metinler, gece sohbetleri, şarkı ve aşk sözleri içeren bir kitaptır. İlim, tarih ve fıkıh kitabı değildir. Edebiyatçıların ve tarihçilerin kulağında yankı bulan bir ses gibidir. Eski âlimlerimiz onun hakkında şöyle demişler:

Hatibu'l Bağdadî şöyle demiştir:

“Ebu'l Ferec el-İsfehanî en yalancı kişilerden biridir. Çok sayıda kitap satın alır, sonra da bütün rivayetlerini onlardan yapardı.”

İbni'l Cevzî şöyle demiştir:

“Onun gibilerin rivayetlerine güvenilmez. Kitapları onun fiskına şahadet etmektedir. İçki içmeyi basit bir şey gibi görür, hatta bazan kendisinin içtiğinden dem vurur. *Kitabu'l Eğânî*'yi gören kişi bütün kötülükleri ve çirkinlikleri görmüş olur.”⁷³

Zehebî şöyle demiştir:

“Üstadımız İbni Teymiyye onu zayıf addederdi, naklini şüphe ile karşıladı ve onun yazdıklarından çekinirdi.”⁷⁴

Bazı muasır âlimler de onun hakkında şöyle demişlerdir:

Filip Hitti'nin eserlerini tashih eden üstat Şevki Ebu Halil, “*Tarihu'l Arap el-Mutavvel*” adlı kitapta şöyle demektedir.

71 El-Eğani, Ebu'l Ferec el-İsfehani, 1/121

72 El-Vesaiku's Siyasiyye ve'l İdariyye, Muhammed Mahir, 90-95

73 El-Muntazam, 7/40-41

74 Mizanu'l İtidal, 3/123

“İsfehanî nin *Kitabu’l Eġânî*’sine bile dayanırım. O, itimat edilecek bir tarih kitabı değildir. Edebiyat kitabıdır. Şu demek değildir ki edebiyat kitaplarından bir şeyler alınmaz. Eğer sahibi güvenilir biriye elbette alınır. Rivayet hususunda kendisine güvenilir biriye, bu vasfıyla tanınıyorsa elbette ondan alınır. Hitti’nin güvendiği ve tarihî kaynak olarak addettiği *Kitabu’l Eġânî*’nin sahibi edebî ve tarihî emanete riayetsizlikten itham altında bırakılmış biridir. *Mizanu’l İtidal* adlı eserde kişilerin durumları ele alınırken İsfehanî hakkında şöyle deniyor:

‘İsfehanî, *Kitabu’l Eġânî*’sinde bizim sözlerimize ve haberlerimize uymayan şeyler naklediyor. Onun kitabını okuyan kişi Abbasilerin hayatını zevk, eğlence, aşk, şarap ve şarkıdan ibaret görür. Bu, müellifin hayaline ve hayatına uygun düşen şeydir. Sahih tarih kitaplarına bakan da başka bir şeyi; ilmi, cihadı ve edebiyatı görür. Kısaca söylemek gerekirse *Kitabu’l Eġânî* itibar edilecek bir tarih kitabı değildir.”⁷⁵

Ebu Ubeyde Meşhur bin Hasan şöyle demektedir:

“Bazı araştırmacıları fitneye düşüren önemli bir hususu zikretmemiz gerekmektedir. O da, Ebu’l Ferec’in bu kitapta kendini gösteren Şii meyillerinin önemli bir rol oynamasıdır. Dr. Muhammed Ahmed Halefullah, “*Ebu’l Ferec el-İsfehanî*” adlı kitabının sonunda şöyle diyor:

‘Ebu’l Ferec’te dine ters düşen bazı temayüllere vakıf olduk. Dolayısıyla bize düşen onun bu temayüllerinden sakındırmaktır. Eğer biri bu temayüllerine göre hareket ediyorsa okuyucusunu saptırmaktan geri kalmaz. Bildiğimiz şey şu ki, bu tip temayülleri olan kişiler olanı değil, kafalarında olmasını arzuladıkları şeyleri yazarlar ya da olan olayları gizlerler.”⁷⁶

Son olarak, bu sakındırmayı niçin yapıyoruz? Bazıları soruyor, “Bu kitapta bu kadar sakındırmaya gerek var mı?” diyorlar. Cevaben diyoruz ki: Bu sakındırmayı birçok sebepten dolayı yapıyoruz. Arz edelim:

- a- Kitabın yaygın şöhretinden dolayı,
- b- Batılı çok sayıda müsteşrikin ona itimat etmesinden dolayı,
- c- İslam’a, ashabı kirama, halifelere, adil ve salih yöneticilere karşı uydurma haberler içermesinden dolayı,
- d- Muasır tarihçilerden bazılarının onda olan haberleri ispatlama hevesine girmelerinden dolayı.

Bu hususta Şefik Cebri “*Dirasetü’l Eġânî*” adında bir kitap yazmış ve bu hususta onu Taha Hüseyin teşvik etmiştir. Hülâsa, Bu kitabın edebî kıymeti ve etkileyici bir üslubu olabilir, ancak verdiği haberler tenkide ihtiyaç duymaktadır.⁷⁷

75 Mevzuıyyetü Filip Hitti fi Kitabihî Tarihu’l Arap el-Metavvel, 18

76 Ebu’l Ferec el-İsfehani, 235; Kütübun Hazzerah’e’l Ulema, 2/30

77 Kütübun Hazzerah’e’l Ulema, 2/30-31

Üstat Velîd el-A'zamî, “*Es Seyfu'l Yemanî fi Nehri'l İsfehani*” adlı kitabının mu-kaddimesinde şöyle demektedir:

“*Kitabu'l Eġânî*’yi incelemek üzere ele aldım. Cerh ve tadil kitaplarına müraca-at ettim. İsfehani’nin muhakkik İslam âlimleri nezdinde güvenilir biri olmadığını gördüm. Ömrümün tam iki yılını bu işe verdim. Metinlerini ve sözlerini inceledim. Verdiği her bir haber üzerinde durdum. Her bir satırını ve her bir kelimesini tek tek tetkik ettim. Şiirlerindeki yanlışlıkları ortaya çıkardım. Sınır boylarında vatanı bekleyen mücahitler gibi sabırla bu işe devam ettim. Milliyetçilik ateşini, tencerenin kayanaması gibi kalplerde habire kaynayıp duran kin ve nefret ateşini orada gördüm. Düşman mızraklarının üzerimize çevrildiğini ve oklarının art arda üzerimize geldiğini hissettim. Şairin şu sözünü hatırladım:

“*Eğer bir ok olsaydı ondan sakınırdım,
Lakin bir ok, sonra ikincisi ve sonra üçüncüsü...*”

Şakayı ciddiden, zehiri baldan ayırmak için olanca gayretimi saf ettim. İsfehani’nin kendilerinden rivayette bulunduğu kişileri araştırdım. Nakdu’r Rical (hadis ravilerinin durumunu inceden inceye araştıran ve ortaya koyan ilim) kitaplarına müracaat ettim. Onlar hakkında neler denildiğini okudum. Tam bir felaketle karşılaştım. Yalancılıkla itham edildiklerini ve yerden yere vurulduklarını gördüm. Bu yalancılardan uzak durdum ve onları herkese tanıttım. Daha sonra İsfehani’nin bu kişilerden ne kadar rivayette bulunduğunu saymaya başladım. Gördüğüm manzara beni şaşırttı. Onlara güvenmekten ve onlardan rivayette bulunmaktan korktum. Onların kovasıyla suya gitmekten ve onların ateşiyle aydınlanmaktan korktum. Kendimi derin bir uçurumun kenarında gördüm. Kapkaranlık bir mağaranın içine girdim. Eğer bu adamlar hadis uydurmakta bu kadar cesur davranıyorlarsa firkalara ve mezheplere ayrılmış insanların haberleri hakkında neler uydurmazlar?! Meşrepleri, menfaatleri, heva ve hevesleri onlara neler yaptırmas.

Eġânî kitabı, edebî metinleri, gece sohpetlerini ve şarkıları içeren bir kitaptır; ilim, tarih ve fıkıh kitabı değildir. Ancak bu, o kitaptaki yalanları, şeneatleri ve kurları eleştiremeyeceğimiz manasına gelmez. Çünkü İsafahanî orada sirete, tefsire ve fıkhıha dair çok sayıda haber nakletmiştir.”

Üstat Velid devam ediyor:

“İkinci fasıl, Ehlibeyt hakkındaki bazı şeni haberleri ve hikâyeleri içermektedir. Ehlibeyt bu hikâyelerle karalanmakta ve onlar Beveyh sülalesine benzetilmektedir. Bu haberleri ve hikâyeleri münakaşa konusu edindim ve her biri hakkında gerekli açıklamayı yaptım.

Dördüncü faslı İsfehani’nin İslam inancına sataştığı ve cahiliyeyi İslam’a üstün gösterdiği dağınık haber ve hikâyelere ayırdım. O hikâyelerde namazla, hacla ve kı-

yamet günüyle alay edildiğini görürsün. Bermekilerin müdafaa edildiğini, Farsların yüceltildiğini, Arap ve Müslüman şahsiyetlere sataşıldığını görürsün. Bu haberlerin tümünü ele aldım ve tartışım, her biri için gerekli açıklamaları yaptım.”⁷⁸

Üstat konuşmasının sonunda şöyle diyor:

“Ebu'l Ferec İsfehani'ye ait olan *Kitabu'l Eġâni* üzerindeki bu geniş gezintiden, haberlerine ve o haberler üzerine yapılan açıklamalardan sonra değerli okuyucunun bu kindar ve bu milletçi kişinin maksadının ne olduğunu anladığını zannederim. Zira onun çirkin haberlerini ve şeni hikâyelerinin iç yüzünü burada açıp döktük. Onları Araplara ve Müslümanlara kin duymayan ve düşman olmayan biri yazamaz. Zira o, onların büyük şahsiyetlerinden birçoğunu livata yapmakla suçluyor, onların iffet sahibi hanımlarını da lezbiyenlikle itham ediyor. En çirkin hasletleri ve en çirkin vasıfları onlara isnat ediyor. Tabii ki bunu edebî metinler adı altında, gece sohbetleri adı altında yapıyor. Sanki bu şerefli ümmetin tarihine ve değerlerine sövülmeden bu yapılamıyor!”⁷⁹

Enver el-Cündî şöyle demektedir:

“Batılı müsteşrikler “*Eġâni*” ve “*Elfu Leyle ve Leyle*” kitapları üzerinde yoğunlaştılar. İslam toplumunu anlamakta o iki kitabı ana kitapları hâline getirdiler. O iki kitabın kusurlarını ve ilim ehli tarafından güvenilmez olduklarını bilmemezlikten geldiler. Birinci kitabın yazarı, bir numaralı İslam düşmanı ve milletçi biri, ikinci kitabın yazarı ise bilinmiyor.

Eġâni kitabı yirmi küsur cildi içine alacak kadar geniş bir kitap. Emîrlere ve şımarık zenginlere gece sohbetlerinde konuşma malzemesi olabilecek şeyleri ele almakta. Kitabın yazarı bu kitabı yazarken ilim ve tarih öğretme maksadıyla yazmadı. İsfehani Müslüman ve Arap toplumunu terk etmiş biri. O, İslam toplumunun bütün unsurlarına savaş açmış biri. Onun bu faaliyeti, milletçiliğin İslam'a ve Müslümanlara karşı en şiddetli savaş tekniklerinden biri. Önce düşünceleri değiştirmeyi, sonra toplumu yıkmayı hedefleyen bir taktik bu. Batılı müsteşrikler de bu kitabı ele aldılar ve diriltmeye çalıştılar. Onu İslam toplumunu tanımada ve Arap edebiyatını öğrenmede başeser hâline getirdiler. Dr. Taha Hüseyin de (Allah onu layık olduğu şekilde karşılasın) bu iş için onlara koşulanlardan oldu. *Eġâni*'ye o da güvendi. Müslümanlara ve İslam tarihine dair oradaki uydurma haberlere aldanarak yalan yanlış hükümler çıkardı. Bu asrın otuzlu yıllarında müsteşriklerin icra ettiği kapsamlı faaliyetlere o da bu şekilde iştirak etmiş oldu.”⁸⁰

En ufak bir araştırmada İsfehani'nin milletçi biri olduğu görülür. Hilekâr ve

78 Es-Seyfü'l Yemani, 10-13

79 Age, 264

80 Müellefat fi'l Mizan 100; Kütübun Hazzerah'e'l Ulema, 2/38

mübalâğacı biri olarak tanınmaktadır. Araştırmacı ve tarihçilerin birçoğu onun tarihçi olmadığını ve kitabının da tarihî bir kaynak olmadığını ifade etmektedirler. Kitaplarda bulduğu, çarşılarda duyduğu kıssaları bir araya getirmiş, şarkıcılara malzeme yapmaya çalışmış. İslam toplumunun siyasi, içtimai, fikhi ve sufi yanı olduğu gibi o toplumda şarkıcı takımı da vardı. Kendi asrında yaşayan çok sayıda kişi ve tarihçi onun aleyhine şehadette bulunmuştur. Tarihçi Yusufî -ki o âlimler nezdinde güvenilir biridir- onun hakkında şöyle diyor:

“Ebu’l Ferec en yalancı kişilerden biridir. Çünkü o, kitapçılar çarşısına gider, oradan çok sayıda kitap satın alır ve evine götürürdü. Sonra da bütün rivayetlerini o kitaplardan yapardı.”

Kütübün Hazzerabe’l Ulema Mu’cemu’l Udeba (2/38) sahibi onun hakkında şöyle diyor:

“Meyhanelere, oğlan sevgisine ve kadın vasfına dair tutumu kendinden önceki ve kendi asrındaki şairler ve ediplerin tutumu gibiydi. Meyhanelere giderdi. Çoğunluğu Hıristiyanlardan, Yahudilerden, Sabiilerden ve Mecusilerden olan o kişilerin arasına karşıydı. Beden ve elbise temizliğine önem vermezdi.”⁸¹

Enver el-Cündî daha sonra şöyle diyor:

“Böyle bir kitap araştırmacılar nezdinde nasıl kaynak kitap olabiliyor, anlayabilmiş değilim! Görüşüne ve sözlerine nasıl itibar ediliyor bir türlü anlayamadım! İslam ilkeleri bize o kitabın yazarına bakmamızı öğretiyor. Eğer o, sözünde ve özünde doğru, güvenilir biri ise onu kabul ederiz, değilse bazı kısımları doğru olsa bile o kitabı terk ederiz.”⁸²

Enver el-Cündî daha sonra, “Maskaralık ve ahlaksızlık” başlığı altında şunu söylüyor:

“İsfehanî zevk ve eğlence düşkününü müsrif biri idi. Onun bu yönünün kitabını yazmada açık bir katkısı olduğu görülüyor. Çünkü *Kitabu’l Eġanı* maskaralık ve ahlaksızlık hikâyeleriyle dolu bir kitap. Herhangi bir şaire ya da yazara bir kitap verildiğinde o, o kitaptan kendi şahsiyetine uygun olanları seçer alır. Eğer zayıf olanları seçip alıyor ve ciddi meseleleri terk ediyorsa bu onun ciddi, ağırbaşlı ve güzel haberleri toplamayı sevmediğini gösterir. İşte İsfehanî’nin bu yönü, kendisine güvenen çok sayıda kişinin görüşlerini ifsat etmiştir. Corci Zeydan’ın, ‘Tarihu *Adabi’l Luġa*’ adlı eserine ve Taha Hüseyin’in ‘*Hadisu’l Erbia*’ adlı eserine baktığımızda *Kitabu’l Eġanı*’ye güvenmeleri onları Abbasiler hakkında neler düşünmeye sevkemiş görebiliriz. Onlara göre Abbasi dönemi fıska fücür dönemidir.”⁸³

81 Mu’cemu’l Udeba, 5/153

82 Müellefat fi’l Mizan, 100-103

83 Age, 100-103

En büyük tehlike, araştırmacıların *Eğani*'nin rivayetlerine güvenmesi, ona tarihî bir değer atfetmesi, sonra da tarihi bu esaslar üzerine bina etmesi. Batılı müsteşriklerin en tehlikeli çalışmalarından biri de araştırmacıları İslam toplumunu anlamada önemli bir kaynak kitabı gibi Eğani'ye yönlendirmeleridir. Eğani sadece zevk ve eğlenceyi ele almış ciddi meselelere girmemiştir. Dolayısıyla bu kitabı kaynak eser olarak okuyan kişi hicri ikinci asırda yaşayan Müslümanların hayatının zevk ve eğlenceden ibaret olduğunu sanmaktadırlar. Nitekim Taha Hüseyin de bunu söylemişti. Ancak çok sayıda kişi ona gerekli cevabı verdiler ve bu düşüncenin yanlışlığını ortaya koydular.

Müsteşrik Lamins "*Tarih-i Benî Ümeyye*" adlı eserini yazarken *Kitabu'l Eğani*'ye dayanmış, yine müsteşrik Felhuzen "*Ed-Devletü'l Arabiyye ve Sukûtuha*" adlı eserini yazarken ona dayanmıştır.

Cebûr Abdunnûr, İsfehani'yi müdafaa sadedinde şöyle diyor:

"Fıskı fücura dalmış bir eğlence adamı tarihçi olamaz mı? Rivayet ettiklerine, söylediklerine ve yazdıklarına güvenilemez mi? Biz onlara diyoruz ki: 'Evet. Batılılara göre böyle olmasa da İslam'a göre böyle.' İslam dininin getirdiği esaslara göre herhangi bir ilimden bahseden kişi ile onun şahsiyeti arasında esaslı bir irtibat söz konusudur. Eğer o kişi yoldan çıkmış şahsiyeti bozuk biriye, dinden ahlaktan uzak biriye onu ilmî kaynak olarak addetmeyiz, şahadetini de makbul görmeyiz. İsfehanî ise kendi arkadaşlarının ve düşmanlarının tamamının verdiği bilgiye göre görüşü alınmaz, şahadeti kabul görmez biridir. Onun şahsî fıskı birçoğunu yoldan çıkarmış, hatta itikadi ve fikrî cihetten insanları ifsat etmiştir. Hülâsa, *Kitabu'l Eğani* ilmî bir kaynak değildir. Şımarık zenginlere gece sohpetlerinde malzeme olsun diye yazılan kitaplandandır. Buna göre tarih ve edebiyat araştırmacıları için kaynak kitap olmaya elverişli değildir."⁸⁴

Tarihimizin karalanmasında büyük etkisi olduğu için sakınılması gereken bir kitaptır.

2- Nehcu'l Belâğâ

Ashabı kirama ait tarihi karalamada pay sahibi olan kitaplardan biri de *Nehcu'l Belâğâ*'dır. Bu kitabın senedi de metni de eleştiriye tabi tutulmuştur. Zira bu, Hz. Ali'den üç buçuk asır sonra senetsiz olarak ortaya konmuş bir kitaptır. Şii İmamiler bunu Şerif Rıza'ya nispet ettiler. Eğer bu kitap ona ait olsa bile o, hadisçiler nezdinde mahbul biri değildir. İsnatlı bir şekilde rivayet etse bile hadisçiler nezdinde itibar görmeyen rivayetleri *Nehcu'l Belâğâ*'da olduğu gibi isnatsız olursa itibar görür mü hiç?! Muhaddislere göre *Nehcu'l Belâğâ*'yı onun kardeşi Ali yazmıştır.⁸⁵

84 Müellefat fi'l Mizan, 100-103

85 El-Edebü'l İslami, Nayif Maruf, 53

Onun hakkında âlimler şöyle demişlerdir:

İbni Hallikan, Şerif Rıza'nın hâl tercümesinde şöyle demiştir:

“İnsanlar Hz. Ali bin Ebu Talib (ra)'ın sözlerinin toplandığı *Nehcu'l Belâğa* adlı eseri kimin yazdığı hususunda ihlilafa düştüler. Onu Şerif Rıza mı yoksa Kardeşi Ali Rıza mı yazdı? Onun Hz. Ali'nin sözü olmadığı ve onu uyduran kişinin ona nispet ettiği de söylendi.”⁸⁶

“Zehebî, Murtaza Ebu Talib Ali bin Hüseyin bin Musa el-Musevî'nin (H 436) hâl tercümesinde şöyle demiştir:

‘O, sözleri Hz. Ali (ra)'a nispet edilen *Nehcu'l Belâğa* kitabını toplayan adamdır. Bu sebeple isnadı yoktur. Sözlerin bazıı uydurma bazıı gerçektir. Orada öyle uydurmalar var ki Hz. Ali'yi böyle şeyleri konuşmaktan tenzih ederiz. Ancak insaf sahipleri nerede?! Bu kitabın onun kardeşi Şerif Rıza tarafından toplandığı da söylendi.”⁸⁷

Ashabı kirama sövüşlerin olması bu kitabın zararları arasındadır. Fayda veremeyen ilimden Allah'a sığınırız.”⁸⁸

O hâl tercümesinde şöyle diyor:

“O, *Nehcu'l Belâğa* kitabını uydurmakla suçlanmıştır. *Nehcu'l Belâğa* kitabını mütalaa eden biri onun uydurulup Hz. Ali'ye nispet edildiğini kesinlikle anlar. Zira orada Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e açıktan açığa sövüş var ve onların değerini düşürücü sözler var. Kureyş dilini iyi bilenlerin de anlayacağı şekilde orada ibare bozuklukları olduğu da görülür. Bu da kitabın çoğunun uydurma olduğunu göstermektedir.”⁸⁹

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“*Nehcu'l Belâğa* yazarının naklettiği konuşmaların birçoğu böyle. Ne var ki bunu uyduranlar bu yalanlarıyla Hz. Ali'yi övdüklerini sanıyorlar. Hâlbuki bunlar ne doğru ne de övgü. Kim, ‘Ali ve insanlardan bir başkasının sözü sair mahlukatın sözünden üstündür.’ derse hata etmiştir. Nebi (s.a.v)'in sözü onun sözünden üstündür. Aynı şekilde Hz. Ali'nin sözündeki doğru manalar başkalarının sözünde de vardır. *Nehcu'l Belâğa* ve benzeri kitapların sahipleri insanların sözlerini aldılar ve Hz. Ali'ye nispet ettiler. Artık o sözler Hz. Ali'nin sözü olarak hikâye edilir oldu. O sözler arasında Hz. Ali'nin söyleyebileceği doğru sözler de var. Ancak onlar başkalarına ait sözler. Cahiz'e ait “*El-Beyân ve't Tebyîn*” de ve daha başka kitaplarda Hz. Ali'den

86 El-Vefeyat, 3/134 (Allahu A'lem)

87 El-Mizan, 1/200

88 Siyeru alâ min Nubela, 17/ 589-590

89 Mizanu'l İtidal, 3/124; Lisani'l Mizan, 4/223

başkasına nispet edilen çok sayıda sözün *Nehcu'l Belâğ'a*'da Hz. Ali'ye nispet edildiğini görüyoruz. Hz. Ali'ye nispet edilen bu konuşmaların tamamı şayet Hz. Ali'ye ait olsaydı mutlaka daha önce başka kitaplarda olması gerekirdi. Rivayet ilmini bilenler bu konuşmaların çoğunun daha önce bilinmediğini ve uydurma olduğunu bilirler. Değilse bunu nakledenler daha önce bu konuşmaların nerelerde nakledildiğini, kimin naklettiğini ve isnadının ne olduğunu açıklamak durumundadırlar. Değilse öyle böyle bir iddiayı herkes yapabilir. Hadis ehlinin rivayet metotlarını bilen herkes Hz. Ali'den bu sözleri nakledenlerin rivayet edilen şeylerden ve o nakledilenlerin yalanını doğrusunu anlamaktan en uzak olan kişiler olduklarını bilirler.”⁹⁰

Allame Mukbilî şöyle demiştir:

“Buhari Hz. Ali (ra)'ın şöyle dediğini nakletmiştir:

‘Siz nasıl hükmederseniz ben de öyle hükmederim. Zira ben ihtilafı hoş görmem, insanların tek bir cemaat olmasını isterim ya da arkadaşlarımla ölümü gibi ölmeyi isterim.’

İbni Sîrîn, Hz. Ali'den nakledilenlerin tamamının uydurma olduğunu söylüyordu. İbni Sîrîn (ra) doğru söylemiş, zira her aklıselim kişi, Şiiiler nezdinde Allah'ın kitabına muadil tutulan *Nehcu'l Belâğ'a*'daki rivayetlerin birçoğunun yalan olduğuna şahadet eder.”⁹¹

Nehcu'l Belâğ'a kitabının Hz. Ali'ye nispetinin çürüklüğünü göstermek için önceki âlimlerin ve hadisçilerin farkına vardığı bazı önemli hususları kısaca nakledeyim:

-Kelamın sahibine nispetini gösteren isnattan mahrum olması.

-Hutbelerin çokluğu ve uzunluğu. Bu kadar çok ve bu kadar uzun hutbelerin ezberlenmesi ve tedvin asrından önce zaptı mümkün değildir. Nitekim Resûlullah (s.a.v)'in hutbeleri bile o kadar ihtimam gösterilmesine rağmen kâmilene bize ulaşmış değildir.

-Hz. Ali'ye isnat edilen söz ve hutbelerin bir kısmı sağlam kaynaklarda başkalarına ait sözler ve hutbeler olarak görünmekte.

-Bu kitap ondan önceki Raşit Halifelere dair -ona ve onlara yakışmayan ve ayrıca onun onlara karşı bilinen hürmetine tezat teşkil eden- sözleri içermekte. Bunun misallerinden biri “akşakiyye” adıyla bilinen hutbesidir ki -Hz. Ali zahitliği ile şöhret bulmasına rağmen- bu hutbede hilafete karşı aşırı hırslı olduğunu göstermektedir.

90 Minhâcu's Sünne, 8/55,56; Kütübün Hazzerahe'l Ulema, 2/256

91 Alemuş Şamih, 237; Kütübun Hazzerahe'l Ulema, 2/251

-Çok sayıda secînin olması. Ediplerden birçoğu da bilir ki onun asrı bu tip zorlamalara girmekten uzaktı. Ancak o asırda ruha ve manaya uygun güzel secîler de yok değildi.

-Söz süsleme sanatı Abbasi asrının bir ürünüdür. Tavus, yarasa, arı, karınca, ekin, bulut ve sair varlıkların detaylı bir şekilde edebî bir üslupla anlatılması o asrın ürünüdür.

-Kitaptaki kelami ve felsefi sözler hicri üçüncü asırdan evvel Müslümanlar tarafından bilinen şeyler değildi. Onlar Yunancadan, Farsçadan ve Hintçeden tercüme edilen kitaplar vasıtasıyla İslam toplumuna girdi. O sözler sahabe ve Raşit Hali-felerin sözlerinden daha çok edebiyatçı ve kelimcilerin sözlerine benzemektedir.⁹²

Bu kitaptan herhangi bir şey nakletmekten sakınmak gerekir. Bundan istifade etmek isteyen itikadi meseleleri, sahabe hakkındaki sözleri ve hükümleri önce Allah'ın kitabına ve Resûlünün sünnetine arz etsin, ondan sonra kitap ve sünnete uyanı alsın uymayanı bıraksın.

“*El-Vesaiku's Siyasiyye ve'l İdariyye*” kitabı Emeviler dönemine ait konuşmalar, mektuplar ve Hz. Hasan ile Hz. Muaviye arasında hilafete dair geçen konuşmaları nakletmiş bu nakillerin birçoğu sahih değildir.⁹³

İlim talebesinin ilmî cihetten itibar etmeyeceği *Eğâni* ve *Nehcu'l Belâğa* gibi çürük kaynaklara dayanmaktadır.

92 El-Edebü'l İslami, 54,55

93 El-Vesaiku's Siyasiyye ve'l İdariyye, 76-100

ÖNEMLİ VASIFLARI VE TOPLUM İÇİNDEKİ YAŞAYIŞI

Önemli Vasıfları

Hasan bin Ali (ra)'ta Rabbani liderlik vasıfları vardı. O vasıfların en önemlileri şunlardır: Allah'a ve ahiret gününe olan köklü iman, şer'i ilimleri bilme, Allah'a güven, liderlik vasfı, doğruluk dürüstlük, yeterlilik, cesaret, kişilik, fedakârlık, tevazu, nasihat dinleme, hilim, sabır, üstün himmet sahibi olma, kararlılık, güçlü irade, adalet, zor meselelerin üstesinden gelme. Bu vasıflara haiz olması sebebiyle o, ıslah planını uygulama alanına sokmayı ve yoldaki bütün engelleri kaldırmayı başardı. Tek başına yürüttüğü gayretini ümmetin birliğiyle neticelendirdi. Onun sahip olduğu vasıfları şöyle bir mercək altına alalım:

1- İlim

Hz. Hasan nübüvvet evinde terbiye oldu. Küçük yaşlarda dedesi Resûlullah (s.a.v)'den ve annesi Fatıma (ra)'dan istifade etti. Babasından büyük ölçüde istifade etti. Babası ona büyük önem veriyordu. Babası Hz. Ali insanlara Kur'an'ı öğreten bir kişi idi. Kur'an'ı aralarında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in de bulunduğu çocuklarına da öğretiyordu. Kur'an'dan hüküm çıkarma yollarını ve usullerini ondan öğrendiler. Kur'an'dan hüküm çıkarma usulü şöyleydi: Kur'an-ı Kerim'in zahirine bağlılık, mutlak olanı mukayyet üzerine hamletmek, mücmel olanı müfesser olan üzerine hamletmek, nasih ve mensuh ilmini bilmek, Arap lügatına bakmak, nası bir başka nasla anlamak, mesele karışık olduğunda anlamak için sorup sormak, ayetlerin bağlantılı olduğu meseleleri bilmek, âm olanı tahsis etmek, Arapların âdetlerini ve hâllerini bilmek, kuvvetli idrak kapasitesine sahip olmak.

Hz. Hasan'ın da aralarında bulunduğu bu nesil için Kur'an-ı Kerim hayat rehberi idi. Nebi (s.a.v)'in terbiyesi ve babasından aldığı Kur'ani ilimler sayesinde onun kalbi tertemizdi. Mevcudat içinde büyük hakikatleri görüyordu.

Kur'an-ı Kerim'i kendisinden ezberlediği hocalarından biri de Abdullah bin Habib bin Rebia Ebu Abdurrahman es Sülemî idi. O, Kûfe'nin kıraat hocasıydı. Babası sahabe idi. Hz. Ali, Hz. Abdullah bin Mesud ve Hz. Osman'dan rivayette bulundu. Asım, Ata, Hasan ve Hüseyin (ra) kıraat ilmini ondan öğrendiler. Sabah yirmi ayet, alşam yirmi ayet okutuyordu; fakihti. Abdülmelik bin Mervan zamanında Kûfe'de vefat etti. Çok sayıda hadis rivayet etti, sika ravilerdendi.⁹⁴

Abdullah bin Mübarek, Ata bin es Sâib'in şöyle dediğini nakletmiştir:

“Ebu Abdurrahman'ın yanına girmiştik, mescitteydi ve ruhu çıkmak üzereydi. Ona, ‘Yatağa yatsan da rahat etsen.’ dedik. O, ‘Nebi (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu bana falan rivayet etti: ‘Sizden biri mescidinde namazı beklediği müddetçe o namazdadır.’ dedi.”⁹⁵

İbni Sa'd'ın rivayetinde de, “Melekler onun için, ‘Allah’ım, onu bağışla, Allah’ım, ona rahmet et.’ derler. Ebu Abdurrahman devam ediyor diyor ki:

“Ben mescidimde olduğum hâlde ölmek istiyorum.”⁹⁶

Onun Kur’an-ı Kerim öğretme tarzı sahabe-i kiramın tarzı idi. Ebu Abdurrahman es Sülemî şöyle diyor:

“Osman bin Affan ve Abdullah bin Mesud gibi bize Kur’an-ı Kerim’i öğretenler şöyle naklettiler: ‘Onlar Resûlullah (s.a.v)’den on ayet öğrendiklerinde o ayetlerdeki ilmi tam olarak öğrenmeden daha fazlasını öğrenmezlerdi. Onlar şöyle dediler: ‘Kur’an’ı, ilmi ve ameli birlikte öğrendik. Bu sebeple onların bir süreyi ezberlemesi belirli bir zamanı kapsıyordu.’”⁹⁷

Hz. Osman'ın en meşhur talebelerinden biri olan Ebu Abdurrahman es Sülemî, Hz. Hasan'ın Kur’an hocası olarak bilinmektedir.⁹⁸

Hz. Hasan da Kur’an'ın hıfzı, anlaşılması ve tatbiki hususunda aynı yolu takip etti.

Hz. Hasan'ın Allah'a, Kâinata, Hayata, Cennete ve Cehenneme Bakışı

Hz. Hasan ibadet etmesi gereken ilahı Kur’an-ı Kerim sayesinde ve babasından aldığı eğitim sayesinde tanıdı. Hz. Hasan'ın Allah Teâlâ'ya, kâinata, hayata, cennete, cehenneme, kader ve kazaya insanın hakikatine ve şeytanla mücadeleye bakışı, Kur’an-ı Kerim'den ve Resûlullah (s.a.v)'in terbiye metodundan ilham alır:

-Allah Teâlâ noksan sıfatlardan münezzehtir. Sayısız kemal vasıflarla muttasıftır. Tektir, şeriki yoktur, ne kadın ne de çocuk edinmemiştir. Allah Teâlâ Kur’an-ı Kerim'de kulluğun sınırlarını ve tevhidi açıklamıştır.⁹⁹

Onun kâinata bakışı da Allah Teâlâ'nın şu ayeti kerimesinden mühlhemdir:

“De ki: ‘Gerçekten siz mi yeri iki günde yaratana (karşı) küfre sapıyor ve O’na birtakım eşler kılıyorsunuz? O, Âlemlerin Rabbi’dir. Orada (yerde) onun üs-

95 Kitabu'z Zühed, 420

96 Et-Tabakatü'l Kübra, 6/174,175

97 El-Fetava, 13/177

98 Teysirü'l Kerimî'l Mennan fi Sireti Osman bin Affan, 25

99 Menhecür Resûl, 10-16

tünde sarsılmaz dağlar var etti, onda bereketler yarattı ve isteyip arayanlar için eşit olmak üzere ordaki rızıkları dört günde takdir etti. Sonra, kendisi duman hâlinde olan göğe yöneldi, böylece ona ve yere dedi ki: 'İsteyerek veya istemeyerek gelin.' İkisi de, 'İsteyerek (itaat ederek) geldik.' dediler. Böylelikle onları iki gün içinde yedi gök olarak tamamladı ve her bir göğe emrini vahyetti. Biz dünya göğünü de kandillerle süsleyip donattık ve bir koruma (altına aldık). İşte bu üstün ve güçlü olan, bilen (Allah'ın) takdiridir."¹⁰⁰

-Hayat ne kadar uzun olursa olsun zevale doru gidiyor. Bu hayattaki nimetler ne kadar büyük olursa olsun azdır ve değersizdir. Nitekim Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmuştur:

"Dünya hayatının örneği, ancak gökten indirdiğimiz, onunla insanların ve hayvanların yediği yeryüzünün bitkisi karışmış olan bir su gibidir. Öyleki yer, güzelliğini takınıp süslendiği ve ahalisi de gerçekten ona güç yetirdiklerini sanmış-larken (işte tam bu sırada) gece veya gündüz ona emrimiz gelmiştir de, dün sanki hiçbir zenginliği yokmuş gibi, onu kökünden biçilip atılmış bir durumda kılmışız. Düşünen bir topluluk için biz ayetleri böyle birer birer açıklarız."¹⁰¹

-Onun cennete bakışı da ayeti kerimelerden ilhamını alır. Onun bu bakışı onu nefsin oyunlarına karşı uyanık olmaya sevk etmiştir. Hz. Hasan'ın yaşayışını inceleyenler onun Allah'a gidişi nasıl anladığını ve O'nun azabından ne kadar korktuğunu görürler. Kader ve kaza inancına gelince bu inancı da Allah'ın kitabından ve Resûlünün sünnetinden almıştır. Bu sayede bu inanç onun kalbinde kökleşmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"De ki: 'Allah'ın bizim için yazdıkları dışında, bize kesinlikle hiçbir şey isabet etmez. O bizim mevlamızdır. Ve mü'minler yalnızca Allah'a tevekkül etmelidirler."¹⁰²

-Hz. Hasan insanla şeytan arasındaki mücadeleyi de Kur'an'dan öğrendi. Bu düşmanın insana önünden arkasından, sağından ve solundan geldiğini, ona kötülük işlemesini telkin ettiğini ve onun şehvi duygularını harekete geçirmeye çalıştığını Kur'an'dan öğrendi. Düşmanı İblis'e karşı da Allah'a sığındı ve ona karşı hayat boyu başarılı oldu.

-Hz. Âdem'in hatasından Müslüman kulun her daim Rabbine tevekkül etme zarureti içinde olduğunu, tevbenin ehemmiyetini, istiğfarı, kibir ve hasetten sakınmanın gerekliliğini, arkadaşlara karşı güzel söz söylemenin önemini öğrendi. Nitekim Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur;

100 Fussilet, 9-12

101 Yunus, 24

102 Tevbe, 51

“Kullarıma, sözün en güzel olanını söylemelerini söyle. Çünkü şeytan aralarını açıp bozmaktadır. Şüphesiz şeytan insanın apaçık düşmanıdır.”¹⁰³

Mevla Azze ve Celle, Hz. Hasan’a Kur’an’la yaşama lütfunu ihsan etti de o hayatı boyunca Kur’an’la yaşadı. Küçük büyük her adımını Kur’an’a ve sünnete göre attı. Bu sebeple hidayete erenlerin -ki insanlar onların sözlerini ve fiillerini örnek alırlar- imamı oldu. Hz. Hasan Kur’an ehli biri idi. Bu sebeple konuşmaları da Kur’an’a dayanıyordu. Onun bir cuma günü hutbe irat ettiği ve hutbesinde İbrahim suresini başından sonuna kadar okuduğu nakledilmiştir.¹⁰⁴

Resûlullah (s.a.v)’in sünnetine uyarak Kaf suresini sonuna kadar okudu. Müslim, Ümmü Hişam binti Hârise’den şöyle dediğini naklediyor:

“Kaf, ve’l Kur’ani’l Mecîd’i (Kaf suresini) Resûlullah (s.a.v)’den öğrendim. O, her cuma günü insanlara hutbe okuduğunda minber üzerinde onu okurdu.”¹⁰⁵

İbni Mâce de Ubey bin Ka’b’tan şöyle dediğini naklediyor:

“Resûlullah (s.a.v) cuma günü ayakta iken Mülk suresini okudu. Sonra bize Allah’ın günlerini hatırlattı. Ebu’d Derda ya da Ebu Zer beni çimdikledi ve ‘Bu süre ne zaman indirildi? Ben bunu daha önce hiç işitmedim.’ diye sordu. O da ona susması için işaret etti.”¹⁰⁶

Bu sebeple İbni’l Kayyim Resûlullah (s.a.v)’in hitabet sünneti hakkında şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v) çok defa Kur’an’la hutbe okuyordu. (Zâdü’l Meâd, 1/43) Bu sebeple Hz. Hasan da insanları Kur’an’la yönlendiriyor ve onlara Kur’an’dan ayetler okuyordu. Onları ayetler üzerinde düşünmeye ve huşuya odaklıyordu. Kalpler ürperiyor ve gözler sulanıyordu. Minberden okunan İbrahim suresini baştan aşağı bir düşünelim, neler var o sürede?

-İslam inancının esaslarının ispat edilişi; Allah’a, resûllerine, ölümden sonra dirilişe, ceza ve mükâfata, Allah’ın birliğinin ikrarına, hak olan ilahın yerleri ve gökleri yaratan ilah olduğuna, Kur’an-ı Kerim’in indirilişindeki hedefe -ki o hedef de insanlığın karanlıklardan nura çıkarılmasıdır- peygamberlerin getirdiği dinin itikadi açıdan aynı olduğuna iman.

-Vaat ve tehdit. Kâfirler kötüleniyor, küfür üzere öldükleri takdirde şiddetli bir azaba maruz kalacakları yönünde tehdit ediliyorlar. Mü’minlere de güzel amelleri sebebiyle cennetlere vasıl olacakları vaat ediliyor.

103 İsrâ, 53

104 Et-Tabakat, 1/278. İsnadı zayıftır.

105 Müslim, 873

106 Süneni İbni Mâce, 1111. İsnadı hasendir.

-Peygamberlerin İslam davetinin anlatımı kolay olsun diye kavimlerinin diliyle gönderilişinin ifade edilmesi.

-Diğer peygamberlerin kavimlerinden gördükleri kötülükler ve o kavimlerin karşılaştıkları azap anlatılmak suretiyle Resûlullah (s.a.v)'in tesellisi.

-Musa (as)'ın kavmiyle konuşması ve onları Allah Teâlâ'ya kulluk etmeye davet etmesiyle ilgili kıssanın anlatılışı.

-İbrahim (as)'ın Beytullah'ı inşa ettikten sonra o beldenin güvenliği, rızık ve kalplerin Beytül Haram'ı sevmesi için ve zürriyyetinin putlara tapmaktan uzak kalması için Allah Teâlâ'ya dua edişi. Yaşlılıktan sonra kendisine çocuklar ihsan ettiği için, kendisini ve zürriyetini namaz kılanlardan eylediği için Rabbine şükredişi. Allah Teâlâ'dan kendisi için, ana babası için ve bütün mü'minler için mağfîret talep edişi.

-Ahiret hayatında cehennem ehli kişilerin kendi aralarındaki konuşmanın hi-kâye edilişi.

-Hak ve batılın güzel bir ağaca ve kötü bir ağaca benzetilişi.

-Kıyamet hâllerinin hatırlatılışı, zalimlerin tehdit edilişi ve onlara yapılacak çeşitli azabın beyan edilişi.

-Azabın kıyamet gününe tehir edilişinin hikmetinin beyanı.¹⁰⁷

Hiz. Hasan'ın cuma günü minberden okuduğu İbrahim suresinin ihtiva ettiği önemli mevzular bunlar. Hiz. Hasan yatmadan önce de Kehf suresini okuyordu. Bu süre de Kur'an-ı Kerim'in dosdoğru bir kitap olduğunu, onun ne lafzında ne de manasında hiçbir tezadın olmadığını ve müjdelemek için gönderildiğini açıklayarak başlamaktadır. Daha sonra gözleri yeryüzünde Allah Teâlâ'nın kudretine delalet eden güzelliklere ve acayıplıklara yönlendirmektedir. Süre üç kıssadan bahsetmektedir. Ashabı Kehf kıssası, Musa (as) ile Hızır'ın kıssası ve Zülkarneyn'in kıssası.

Ashabı Kehf'in kıssası, vatanın, ailenin, akrabanın, arkadaşların ve malların doğru bir inanç uğrunda terk edilmesiyle ilgili güzel bir örnektir. Allah'a inanan geçler dinlerini muhafaza için putperest kraldan kaçmışlar ve bir mağaraya saklanmışlardı. Allah Teâlâ onları orada üç yüz dokuz kamerî yıl uyutmuş, daha sonra diriltmeye nasıl kadir olduğunu insanlara göstermek üzere onları diriltmişti. Allah Teâlâ bu kıssadan sonra Resûlüne tevazu sahibi olmasını, iman sahibi fakirlerle oturup kalkmasını, zenginlerle düşüp kalkmaktan uzak durmasını emretmiştir, "Sen de sabah akşam O'nun rızasını isteyerek Rablerine dua edenlerle birlikte sabret."¹⁰⁸ buyurmuştur.

107 Et-Tefsiru'l Münir, 13/198-199

108 Kehf, 28

Daha sonra Allah Teâlâ kâfirleri tehdit etmiş ve onlara ahiret yurdunda ne azaplar hazırladığını beyan etmiştir. Daha sonra da salih mü'minler için hazırladığı Adn cennetlerinden bahsetmiştir.

Musa (as)'ın Hızır ile olan kıssasına gelince, bu kıssa ilim talebi esnasında gösterilmesi gereken tevazu için bir örnektir. Salih bir mü'minde herhangi bir peygamberin bilmediği -dinin aslı ve fer'yle alakası olmayan- bazı ilimler olabilir. Nitekim geminin delinmesi, çocuğun öldürülmesi ve duvarın düzeltilmesi kıssaları buna delildir. Zülkarneyn'in kıssası da hâkimler ve sultanlar için son derece ibret vericidir. Zira bu sultan bütün dünyaya -doğusuna da batısına da- hâkim olmuştu. Büyük seddi inşa edişi takvası, adaleti ve dürüstlüğü sebebiyle olmuştu.

Bu sure, yaşanmış üç parlak hadiseyi de bize aktarmaktadır. Hakkın haykırılması için ne makam mevkiye ne de zenginliğe ihtiyaç olmadığı, bunun imana bağlı bir şey olduğu ilk kıssada, bahçe sahibi komşulara ait kıssada anlatılmaktadır. Onlardan biri zengin ve malı mülküyle aldanmış biri, diğeri de kâmil imana sahip biri. Allah Teâlâ burada mü'min fakirin tavrını ve zengin müşrikin tavrını ortaya koyuyor. İkincisinde insanları korkutmak için dünya hayatının zevalinden ve sonra da dağların yürütülmesi, insanların bir araya toplanması ve insanların amel defterlerinin verilmesi gibi kıyamet sahnelerinden bahsediyor. Üçüncüsünde ise İblis'in kıssasından, kibir ve gurur sebebiyle Âdem'e secde etmemesinden, Allah Teâlâ'nın huzurundan tard edilişinden ve mahrumiyetinden ve şeytanın şerrinden sakınılması gerektiğinden bahsediyor. Orada Allah'a kulluğun ve tevazunun nasıl olacağından ve buna mukabil alınacak ecirden bahsediyor. Daha sonra Kur'an'ın misal verme sebebinin nasihat ve hatırlatma olduğunu beyan ediyor. Daha sonra süre peygamberlerin müjdeleme ve korkutma görevini ve Allah Teâlâ'nın ayetlerinden uzaklaşmaktan sakındırma görevini izah ediyor.

Sure, üç mevzu ile sona eriyor:

Birincisi, kâfirlerin amellerinin boşa gideceğini ve ahirette kendilerine hiçbir fayda veremeyeceğini ilan,

İkincisi, salih ameller işleyen mü'minlerin ebedî nimetlerle müjdelenmesi,

Üçüncüsü, Allah Teâlâ'nın ilminin nihayetinin olmayışı.

Surenin en sonundaki ayette de Allah Teâlâ Muhammed (s.a.v)'e tevazuyu emretmekte ve şöyle buyurmaktadır:

“De ki: ‘Şüphesiz ben, ancak sizin benzeriniz olan bir beşerim; yalnızca bana sizin ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, artık salih bir amelde bulunsun ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak tutmasın.”¹⁰⁹

Yani, Ey Muhammed onlara de ki: “Ben beşerilikte ancak sizin gibi biriyim. Bende ne meleklik ve ilahlık vasıfları var. Ben Allah’ın bana bildirdiklerinden başkasını da bilmiyorum. Allah Teâlâ bana kendisinden başka ilah olmadığını, tek olduğunu, samet olduğunu (herkesin O’na muhtaç olduğunu ancak kendisinin hiç kimseye muhtaç olmadığını) ve uluhiyette hiçbir ortağı olmadığını vahyetti. Binaenaleyh kulluk etmeniz gereken mabudunuz tek olan ve ortağı olmayandır.”

“Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, artık salih bir amelde bulunsun ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak tutmasın.” Yani, kim Allah’a mülaki olacağına inanıyor ve O’na itaat etmek suretiyle sevap kazanmak istiyorsa salih ameller işlemek, ibadeti O’na has kılmak ve mahlukattan hiçbirini O’na ortak koşturmak suretiyle O’na yaklaşsın. Bu ortak koşma işi, putlara tapınmak gibi açık bir şirk olabilir, mahlukattan birine adak yapma şeklinde olabilir, mahlukatın mutlak manada menfaat verebileceğine inanma şeklinde olabilir, Allah Teâlâ’nın takdirinin değiştirilebileceğine inanma şeklinde olabilir, Allah’tan başkasına yapılmaması gereken kulluk nevelerinden birinin Allah’tan başkasına yapılması şeklinde olabilir ya da riya, gösteriş ve şöhrat için yapılan fiillerde olduğu gibi şirk gizli olabilir.¹¹⁰

Riya en küçük şirktir. Nitekim Resûlullah (s.a.v), **“Sizin için en çok korktuğum şey küçük şirktir.”** buyurduğunda ashâbı kıram, “Küçük şirk nedir, ey Allah’ın Resûlü?” diye sordular. Resûlullah (s.a.v), **“Riyadır. Allah Teâlâ kıyamet gününde amellerin karşılığını verdiğinde onlara, ‘Dünyada iken kimlere gösteriş yapıyor duysanız onlara gidin. Bakın bakalım, onların yanında bir mükâfat bulabilecek misiniz?’ buyurur.”**¹¹¹

Ayeti kerime amellerin kabul edilmesi için iki şartı bir araya getirmiştir. Biri, Resûlullah (s.a.v) tabi olmak ki bu, “Ameli salih işlesin” sözüyle ifade edilmiştir. Diğer de ihlaslı olmak ki bu da, “Rabbine ibadette kimseyi ortak tutmasın.” sözüyle ifade edilmiştir.

İşte Hz. Hasan bu ayetleri her gün okuyor ve bu manaları bütün derinliğiyle düşünüyordu. Bu da hayatını etkiliyordu. Hz. Hasan Resûlullah (s.a.v)’in yaşayış şekline de odaklanıyordu. Bu neslin ortak özelliği Resûlullah (s.a.v)’in siresine odaklanmasıydı. Onların kültürü buydu. İsmail bin Muhammed bin Sa’d bin Ebu Vakkas şöyle diyor:

“Babam bize Resûlullah (s.a.v)’in savaşlarını öğretir, devamlı tekrar ederdi. Şöyle derdi: ‘Bunlar babalarınızın kahramanlığıdır. Bunlardan bahsedin, unutmayın.’”¹¹²

110 Et-Tefsiru’l Münir, 16/43

111Müsnevi Ahmed, 5/428-429. İsnadı hasendir.

112 El-Bidaye ve’n Nihaye, 2/242

Ali bin Hasan da şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v)’in savaşlarını Kur’an’dan bir sure öğrenir gibi öğrenirdik.”¹¹³

Sünnet-i nebeviyyeye gelince, babası Hz. Ali, Raşit Halifeler içinde en çok hadis rivayet edenidir. Bu, diğerlerinden sonra vefat etmesi sebebiyle, ondan rivayet eden ravilerin çokluğu sebebiyle, Tabiin’den ilim öğrenmek için harekete geçen ilim talebelerinin çok soru sormaları sebebiyle, rivayet edilmesi ve bir sonraki nesle ulaştırılması gereken hadislerin varlığı sebebiyle olmuştur. İşte oğlu Hasan da diğerleri gibi ondan büyük ölçüde istifade etti.

Malum olduğu üzere Resûlullah (s.a.v) vefat ettiğinde Hz. Hasan küçüktü. Böyle olmasına rağmen daha önce de zikrettiğimiz gibi Hz. Hasan, Resûlullah (s.a.v)’den bazı hadisler rivayet etmiştir.

Hz. Hasan çocuklarını da ilim öğrenmeye teşvik ediyordu. Oğullarını ve yeğenlerini yanına çağırıyor, onlara, “Oğullarım, yeğenlerim, sizler bu topluluğun küçüklerisiniz, az zaman sonra diğerlerinin büyüğü olacaksınız. Dolayısıyla ilmi öğrenin. Sizden kim onu rivayet edemez ve hifzedemezse onu yazsın ve evine koysun.” diyordu.¹¹⁴

Hz. Hasan mükemmel bir hatipti. Bir gün babası Hz. Ali ona, “Kalk, insanlara bir hutbe oku, ey Hasan.” dedi.

Hz. Hasan, “Ben seni gördüğüm hâlde hutbe okuyamam.” dedi.

Bunun üzerine Hz. Ali onun görmeyeceği, ancak onu duyabileceği bir yere çekildi. Hz. Hasan kalktı, Allah’a hamdünü senada bulunduktan sonra konuşmasını yaptı.¹¹⁵

Sonra da indi. Hz. Ali de, “**Onlar birbirinden türemiş tek bir kuşaktır. Hiç şüphesiz Allah işiten ve bilendir.**”¹¹⁶ dedi.

Hz. Hasan; hitabeti, fesahati, belâğati ve beyan gücünü dedesinden ve babasından almıştı. Tarih kitaplarının zikrettiğine göre Hz. Ali oğlu Hasan’a mürûete dair hususlardan sormuştu.

Oğluna:

“Oğlum, en güzel şey nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Kötülüğü iyilikle defetmek.” dedi.

113 Age, 2/242; Es-Siretü’n Nebeviyye, Sallabi, 1/6

114 Et-Tabakat, 1/292. İsnadı hasendir.

115 Age, 1/276. İsnadı zayıftır, mürseldir.

116 Âli İmran, 34

“Şeref nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“İyilik yapmak, suçu yüklenmek.” dedi.

“Mürûet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“İffet sahibi olmak ve lehte olacak şeyleri ıslah etmek.” dedi.

“Rezillik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Değersiz bir şeye odaklanmak ve ondan vazgeçmemek.” dedi.

“Alçaklık nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Kişinin nefsinin hanımının emrine vermesi.” dedi.

“Cömertlik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Zenginken de fakirken de harcılabilmek.” dedi.

“Cimrilik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Elindekini şeref, harcağını zayi mal gibi görmektir.” dedi.

“Kardeşlik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Sıkıntı zamanında da rahat zamanda da vefakâr olmaktır.” dedi.

“Korkaklık nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Dostun üzerine gitmek, düşmandan yüz çevirmektir.” dedi.

“Ganimet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Takvaya rağbet etmektir, Dünyaya karşı zahit olmak da soğuk ganimettir.” dedi.

“Hilm nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Kin ve nefreti yutmak ve nefse hâkim olmaktır.” dedi.

“Zenginlik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Az da olsa Allah Teâlâ'nın kendi hakkında takdir ettiğine razı olmaktır. Zira gerçek zenginlik nefis zenginliğidir.” dedi.

“Fakirlik nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Nefsin her şeye karşı aç gözlü olmasıdır.” dedi.

“Zillet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Olaylar karşısında tedirgin olmaktır.”

“Cüret nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Akranlara uyum sağlamaktır.” dedi.

“Külfet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Gereksiz söy söylemektir.” dedi.

“Asalet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Zarar olsa da vermek, suçu affetmektir.” dedi.

“Akıl nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Kalbin korunması istenen her şeyi muhafazası.” dedi.

“Ahmaklık nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“İmama karşı çıkmak ve ona karşı sözü yükseltmek.” dedi.

“Övgü nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Güzeli yapmak, çirkinini terk etmek.” dedi.

“Basiret nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Tahammül gücü yüksek olmak, yöneticilere karşı uyumlu olmak ve insanlara karşı suizandan kaçınmak.” dedi.

“Şeref nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Kardeşlerle uyum içinde olmak ve komşuları muhafaza etmek.” dedi.

“Sefeh nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Rezil işler yapmak, yoldan çıkmışlarla arkadaşlık yapmak.” dedi.

“Gaflet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Mescidi terk edip ifsat edici kişilere tabi olmaktır.” dedi.

“Mahrumiyet nedir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Sana arz olunan payını terk etmendir.” dedi.

“Seyit kimdir?” diye sordu.

Hz. Hasan:

“Mal hususunda ahmak olan, eline geçip geçmeyeceğine önem vermeyen, kendisine sövüldüğünde cevap vermeyen ve akraba ilişkilerine önem veren kişidir.” dedi.

Daha sonra Hz. Ali:

“Ey oğlum, Resûlullah (s.a.v)’den işittim, şöyle diyordu:

‘Cehaletten daha büyük fakirlik olmaz. Akıldan daha iyi mal olmaz. Kendini beğenmekten kötü teklik olmaz. İstişareden daha sağlam destek olmaz. Tedbir gibi akıl olmaz. Güzel ahlak gibi asalet olmaz. Eli tutmak gibi vera olmaz. Tefekkür gibi ibadet olmaz. Hayâ gibi iman olmaz. İmanın başı sabırdır. Sözün afeti yalan olmasıdır. İlmin afeti unutulmasıdır. Hilmin afeti sefehtir. İbadetin afeti ara vermektir. Zarafetin afeti gösteriş yapıp caka satmaktır. Cesaretin afeti haddi aşmaktır. Cömertliğin afeti başa kakmaktır. Güzellüğün afeti kendini beğenmektir. Sevginin afeti övünmektir.’

Daha sonra Hz. Ali şöyle dedi:

“Oğlum, asla hiç kimseyi küçük görme. Eğer o senden yaşça daha büyükse onu baban say, eğer eşitse kardeşin say, eğer küçükse onu oğlun say.”

Kadı Ebu'l Ferec diyor ki:

“Bu haber; öğrenip ezberleyenler, onunla amel edenler ve nefsini buna göre terbiye denler için çok büyük faydalar ve hikmetler içermektedir. Hz. Ali'nin Resûlullah (s.a.v)'den rivayet ettiği hadis de hiçbir akıl sahibi kişinin ezberlemekten ve üzerinde düşünmekten uzak kalamayacağı bir hadistir. Mesut kişi, bunu kabule yönelen kişidir. Nasipdar kişi de, bunun kabul edip yaşayan kişidir.”¹¹⁷

İbni Kesir bu eseri açıklama sadetinde şöyle diyor:

“Bu eser ve eserin içindeki merfu hadis zayıftır. Bu eserin ibaresindeki bazı lafızlar da muğlaktır. Ayrıca eser ezberlenmiş bir eser değildir. Allahu A'lem.”¹¹⁸

Ancak şunu kaydedelim ki, bu eser kitap ve sünnetle çelişmemekte, bunun üzerine herhangi bir itikadi esas ya da ibadet bina edilmemektedir. Sadece güzel ahlaka davet etmektedir. Dolayısıyla bunu zikretmekte bir mania yoktur.

Hz. Ali oğlu Hasan'a soruyor:

“İmanla yakın arasında ne kadar mesafe vardır.” diyor.

Hz. Hasan:

“Dört parmaklık bir mesafe vardır.” diyor.

Hz. Ali:

“Nasıl?” diye soruyor?”

Hz. Hasan:

“İman, kulaklarının işitip kalbinin tasdik ettiği her şeydir. Yakın ise, Gözünün görüp kalbinin yakın getirdiği şeydir. Kulakla göz arasında da sadece dört parmaklık bir mesafe var.” dedi.¹¹⁹

“Güzel soru sormak ilmin yarısıdır.” sözü Hz. Hasan'a aittir. (Nuru'l Ebsar, 122; Hasan bin Ali 38)

O, Arap dilinin iyi bir şekilde öğrenilmesini tavsiye ediyordu. (Miftahu's Saade, Ahmed Mustafa, 2/82) Bunun sebebi de hassaten Kur'an ayetlerinin okunuşu esnasında ilmî kuralların tatbik edilişi zaruretiydi. O Arap dili, Allah Teâlâ'nın kitabını indirdiği dildi. Dinin emirleri o dille anlatılmış, farzlar o dille emredilmişti. Resûlullah (s.a.v) o dille risaleti tebliğ etmiş, sünnet-i seniyyeyi o dille bildirmişti. Dinî eserler, ilmî kitaplar ve hikmet kitapları o dille yazılmıştı. O hâlde yetişme çağındaki birinin o dili öğrenmesi gerekiyordu. Değilse ilmi eksik olacak, dinde cahil

117 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/202

118 Age, 11/202; Et-Taberani'l Kebir. Hadis mevzudur.

119 Et-Tebyin fi Ensabi'l Kureşiyin, 127

kalacaktı. Ayrıca fesahat ve beyan alanında bu dilin ayrı bir yeri vardı. Dile hoş geliyordu. Dinleyen kulaklar ondan haz alıyordu.¹²⁰

Yinelenmesi gereken hususlardan biri de, Hz. Hasan'ın Arap fasihlerinden biri oluşudur. Amr bin Alâ diyor ki:

“Hasan bin Ali'den daha fasih birini görmedim.”¹²¹

Hz. Hasan'ın seçkin talebeleri vardı. Oğlu Hasan, Müseyyeb bin Necbe, Süveyd bin Gafle, Alâ bin Abdurrahman, Şa'bî, Hübeyre bin Yerim, Esba bin Nübate, Cabir bin Halid, Ebu'l Havra, İsa bin Me'mun bin Zürare, Ebu Yahya Umeyr bin Said en Nehai, Ebu Meryem Kays es Sakafi, Tuhrub el-Acelî, Muhammed bin İshak'ın babası İshak bin Yesar, Süfyan bin el-Leyl ve Ömer bin Kays onlardandı.¹²²

Ümmetin birliği ve Müslüman kanı dökülmemesi için Hz. Muaviye lehine hilaftan çekilmesi onun derin ilmini, mesalih ve mefasit ilmindeki dikkatini, şer'i şerifin maksatlarını tam olarak bildiğini göstermektedir.

2- İbadeti

Hz. Hasan ibadete kendisini verenlerdendi. İbadet mefhumu onun hayatını baştan başa kapsamıştı. Çünkü o, ibadeti nübüvvet evinde öğrenmişti. Çünkü o, Fatimatü'z Zehra'nın terbiyesinde yetişmişti. Babasına bir hizmetçi talebiyle geldiğinde Resûlullah (s.a.v) ona, bundan daha hayırlısını göstermişti. O da, “Sübhanallah”, “Elhamdülillah”, “Allahu ekber”, “Lailahe illallah” sözleriydi. Ona ve kocasına yataklarında oldukları hâlde, “Namaza kalkmıyor musunuz?” diye sormuştu. , ibadet, vera, takva, hilim ve sabır evinde hayata gözlerini açmıştı. Bu mefhumlarla örnek gösterilecek şekilde aynileşti. Onunla birlikte yaşayan muasırları, o hayırlı kişiler buna şahadet etmektedirler.

-Hz. Hasan Allah'a marifetle ibadet ediyor ve yakın ile yöneliyordu. İbadet anında kendisini tam anlamıyla ibadete veriyordu. Dünya ve dünyevi meşgalelerden büsbütün kopuyordu. Bu sebeple abdest aldığı anda rengi değişirdi. Bir defasında ona bu husus sorulmuştu da o, “Rahman'ın huzuruna girecek olan kişiye layık olan renginin değişmesidir.” demişti.¹²³

İbni Sa'd onun hakkında şöyle demektedir:

“Hasan bin Ali'den ve Ömer bin Abdülaziz'den daha çok korkanını görmedim. Sanki cehennem ikisi için yaratılmış.”¹²⁴

120 Nasihatü'l Mulûk, Maverdi, 350

121 El-Kâmil fi't Tarih, 4/132

122 Tarihî Dimeşk, 14/5

123 Vefeyatü'l Ayan, 2/69

124 Et-Tabakatü'l Kübra, 5/398

Kul mevlasına yaklaştıkça esmasını ve sıfatlarını öğrenir, azamet ve celalinin heybeti onu bürür de onun O'na karşı korkusu her an artmaya devam eder. Allah (cc) günleri insanlar arasında değiştirir. Nitekim bu hususta şöyle buyurmuştur:

“De ki: ‘Ey mülkün sahibi Allah’ım, dilediğine mülkü verirsin ve dilediğinden mülkü çekip alırsın, dilediğini aziz kılar, dilediğini alçaltırsın; hayır senin elindedir. Gerçekten sen, her şeye güç yetirensin.”¹²⁵

Allah Teâlâ devletleri de değiştirir. Birini götürür, diğerini getirir. Melekler de Allah Teâlâ'nın emrindedir. O'nun katından inerler. O'nun emrini yerine getirirler. O'nun dilediği şey dilediği zamanda dilediği şekilde vuku bulur. Göklerde ve göklerin derinliklerinde O'nun emri geçer. Yeryüzünde, yeryüzünün karalarında ve denizlerinde O'nun hükmü geçer. Havada ve âlemin sair bütün cüzlerinde ve zerrelere O'nun hükmü geçer. O, âlemlerde dilediği gibi hükmeder. (El-İman Evvelen Fekeyfe Nebdeubihi, Mecdî el-Hilâlî) Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“Gökten yere her işi O evirip düzene koyar. Sonra (işler) sizin saymakta olduğunuz bin yıl süreli bir günde yine O'na yükselir.”¹²⁶

Allah Teâlâ yeryüzündeki, göklerdeki, denizlerin dibindeki ve dağ katmanlarının altındaki hiçbir şeyden gafil değildir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Bilinmeyen nice hazineler ve görünmeyen gayb âleminin anahtarları O'nun yanındadır. Onları kendisinden başkası bilemez. Karada ve denizde ne varsa hepsini O bilir. O'nun haberi olmadan bir tek yaprak bile düşmez. Yeraltı tabakalarının karanlıkları içindeki tek bir tane, hâsılı yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın.”¹²⁷

Allah Teâlâ'nın azametini hissetmek, isimlerini ve sıfatlarını bilmek kula Allah'a karşı haşyet ve heybet verir. Her şeyiyle ona boyun bükür.¹²⁸

“Göklerde ve yerdekiler de, gölgeleri de sabah akşam, ister istemez Allah'a secde ederler.”¹²⁹

Hz. Hasan sabah namazını Resûlullah (s.a.v)'in mescidinde kıldıktan sonra güneş yükselinceye kadar mescitte Allah'ı zikir için oturuyordu. Onunla birlikte başkaları da vardı. Güneş yükseldikten sonra kalkıyor, mü'minlerin analarının yanına gidiyor, onlara selam veriyor, daha sonra da evine gidiyordu.¹³⁰

125 Âli İmran, 26

126 Secde, 5

127 En'am, 59

128 El-İman Evvelen Fekeyfe Nebdeubihi, 76

129 Ra'd, 15

130 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/193-194

Sabah namazını kıldıktan sonra mescitte bekleyenler meleklerin duasına mazhar olan hoşbaht kişilerdir. Nitekim hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: İmam Ahmed, Ebu Hureyre (ra)'tan rivayet ediyor:

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

“Kişi namaz kıldığı mescitte olduğu müddetçe melekler onun için dua ederler. ‘Allah’ım, onu mağfiret et, Allah’ım ona rahmet et.’ derler. (Müsned-i Ahmed, 8106. Ahmed Şakir sahih olduğunu söylemiştir.) **Namazı beklemek üzere oturduğunda da yine melekler onun için dua ederler. ‘Allah’ım onu mağfiret et, Allah’ım ona merhamet et.’ derler.**”¹³¹

İmam Ahmed, Ata bin es Sâib'den naklediyor, Ata diyor ki:

“Ebu Abdurrahman es Sülemî'nin yanına gitmişim. Sabah namazını kıldı. Oturuyordu. Ona, ‘Yatağına kalksan bu senin için daha rahat olur.’ dedim. Şöyle dedi: ‘Ali (ra)’ın şöyle dediğini işittim: ‘Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: **‘Kim sabah namazını kılar, sonra da namazgâhında oturursa melekler ona dua ederler. ‘Allah’ım onu mağfiret et, Allah’ım ona rahmet et.’ derler. Kim de namazı beklerse melekler ona da dua ederler. Onların duası, ‘Allah’ım onu mağfiret et, Allah’ım ona rahmet et.’ şeklindedir.**”¹³²

Üstat Abdülaziz bin Bâz'a soruldu:

“Kişinin güneş yükselinceye kadar evinde beklemesi, bu arada Kur’an okuması ve güneş yükseldikten sonra da iki rekât namaz kılması aynı sevabı kazandırır mı?

Baz şöyle dedi:

“Bu amelde büyük hayır ve büyük sevap var. Ancak hadislerin zahirine baktığımızda bu sevabın ancak mescitte bekleyenler için varit olduğunu görüyoruz. Ancak bir hastalık ya da bir korku sebebiyle sabah namazını evinde kılan sonra da namaz kıldığı yerde oturup güneş yükselinceye kadar Allah’ı zikreden ya da Kur’an okuyan, sonra da iki rekât namaz kılan kişi için de hadiste vadedilen sevap hâsıl olur. Çünkü o evinde namaz kılmak mecburiyetinde kalmıştır, mazurdur. Aynı şekilde kadın da sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselinceye kadar oturup Allah’ı zikretse ya da Kur’an okusa sonra da iki rekât namaz kılsa onun için de hadiste müjdelenen ecir hâsıl olur.”¹³³

Hz. Hasan, sabah vakitlerinde yapılan zikrin ehemmiyetini bizlere öğretiyor ve bu saatlerde uyku uyumamaya bizleri teşvik ediyor. İbni’l Kayyım sabah vakitlerinde yapılan zikrin ehemmiyeti hususunda bakın neler söylüyor:

131 Age, 1218. Ahmed Şakir hasen olduğunu söylemiştir.

132 Age, 2/305-306 Ahmed Şakir hasen olduğunu söylemiştir.

133 Mecmuatü Fetava ve Makalat Mütenevvia, İbni Bâz, 11/403-404

“Onlar nezdinde sabah namazı ile güneşin doğuşu arasında uyumak mekruhtur. Çünkü bu vakit ganimet vaktidir. Salıklar için bu vakit çok önemlidir. Hatta onlar sabaha kadar yürümüş olsalar güneş doğuncaya kadar bu vakitte uyumaya müsamaha etmezler. Çünkü bu vakit günün evveli ve anahtarıdır. Rızıkların indiği, taksimatın yapıldığı ve bereketin nüzul ettiği bir vakittir. Gün ondan neşet eder. Onun tamamı bu vakte göre nasıpdar olur. Dolayısıyla o vaktin uykusu çok mecbur kalan kişinin uykusu gibi olmalıdır.”¹³⁴

Bu vaktin zikirle ihyasındaki şiddetli teşvik, bu vaktin şerefi ve Allah Teâlâ'ya vasıl oluştaki ehemmiyeti sebebiyledir. Enes (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kim sabah namazını cemaatle kılar, sonra güneş doğuncaya kadar Allah Teâlâ'yı zikir için oturur, sonra da iki rekât namaz kılsa bir tam hac bir tam umre sevabı alır.”¹³⁵

İbni Receb şöyle demiştir:

“Hac en faziletli ibadetlerden biri olduğu ve Allah Teâlâ kalplere bu beytin sevgisini yerleştirdiği hâlde insanların çoğu bu beyti ziyaretten mahrum kalıyorlar. Özellikle de her yıl ziyaret nasip olmuyor. Bu sebeple Allah Teâlâ kullarına hac ecirine nail olabilecekleri başka ameller lütfetmiştir. Bu şekilde nafîle hacdan geri kalanlar için bir alternatif oluşmuştur.”¹³⁶

Üstat El-Benna şöyle demektedir:

“Ey aziz kardeş, hemen her sabah, her akşam ve her seher vakti seni bir saat karşılıyor. İşte o saatla bütün ruhunla mele-i âlâya yükselebilir, dünya ve ahiret sadetine nail olabilirsin. Taat mevsimleri, ibadet günleri ve vuslat geceleri önündedir. Kur'an-ı Kerim de Resûlullah (s.a.v) de seni buna teşvik etmektedir. Binaenaleyh o vakitlerde zikredenlerden ol, gafillerden olma. İbadet edenlerden ol, kenara çekilenlerden olma. Vakti ganimet bil. Zira vakit kılıç gibidir. İşi yarına bırakmayı da bırak. Çünkü bundan daha tehlikelisi yoktur.”¹³⁷

Hz. Hasan güneş doğduğunda şöyle diyordu:

“İşitici ulu Allah'ın hamdini işitti. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd de O'nundur. O, her şeye kadirdir. İşitici Yüce Allah'ın hamdini işitti. O'nun ortağı yoktur. Mülk O'nundur. Hamd de O'nundur. O, her şeye kadirdir.”¹³⁸

134 Tehzibu Medaricü's Salikin, 248

135 Süneni Tirmizi, 586. Tirmizi, “Hadis hasendir, sahihtir.” demiştir.

136 Letaifu'l Mearif, 351; El-Bedr fi'l Hassi alâ Salati'l Fecr, Dr. İmad Ali, 86

137 Er-Rekaik 18; El-İman Evvelen, 248

138 Et-Tabakat 1/291. İsnadı sahihtir.

Hız. Hasan, Resûlullah (s.a.v)'den sâdır olan virtlere, zikirlerle ve dualara devam ediyordu. Hız. Hasan insanları mescitte namaz kılmaya teşvik ediyordu. Şöyle di-yordu:

“Kim mescitlere gidip gelmeye devam ederse Allah Teâlâ ona şu hasletlerden birini bahşeder. İstifade edeceği bir kardeş verir, gizli bir rahmet gönderir, yepyeni bir ilim verir, hidayete delalet eden bir kelime verir ya da Allah korkusuyla ya da ha-yâ sebebiyle bütün günahları terk etmesini nasip eder.”¹³⁹

Hız. Hasan geceyi ihya edenlerdendi. Hız. Hasan gecenin evvelinde kalkıyordu. Hız. Hüseyin ise gecenin sonunda kalkıyordu.¹⁴⁰

Gece namazı imanı güçlendiren önemli sebeplerden biridir. Salih zatlar kalple-rin ihyasında gece namazının oldukça büyük etkisi olduğunu tecrübe etmişlerdir. İbni'l Hac, *Medhal* adlı eserinde şöyle diyor:

“Gecenin ihyasında çok sayıda faydalar vardır. Sert bir rüzgârın kuru yaprakla-rı dökmesi gibi günahları döker. Kalbi nurlandırır. Gökten melekler baktığında onun kalbini insanların kutup yıldızını görmesi gibi görürler. Gece kalkışı vasfı mümkün olmayan çeşitli bereketlere, nurlara ve ihsanlara sebebiyet verir.”¹⁴¹

Gecenin ihyası mü'minin şerefidir. Nitekim Resûlullah (s.a.v) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Mü'minin şerefi gece namazı kılışında, izzeti ise insanların elindekine göz dikmemesindedir.”¹⁴²

Çok defa muhabbet davaları olur da muhabbet davası güdenlerden delil getir-meleri istenir. Gece vakitleri ise onun aleyhine şهادette bulunur. Geceyi ihya eden-ler insanların en şereflileridirler. Uyku ve gaflet ehli kişilere gelince, bu saatler onla-rı rezil eder, onların zikrini düşürür ve onların şerefini düşürür.¹⁴³

Hız. Hasan'ın hayatını incelediğimizde gece namazının ehemmiyetini idrak ediyoruz. İhlas ve sadakat tohumlarının ekimi o saatte tamamlanır. O tohumların ekimine göre kişinin kalbindeki hayır artar. Kişinin hassasiyeti devam ettikçe mane-vi hediyeler de her bir cihetten gelmeye devam eder. **“Eğer Allah, sizin kalbleriniz-de bir hayır olduğunu bilirse (görürse) size sizden alınandan daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar.”**¹⁴⁴

139 Uyunu'l Ahbar, 3/5; Hasan bin Ali, 27

140 Ez-Zühhd, İbni Hanbel, 171; Ruhbanu'l Leyl, 27

141 El-İman Evvelen, 172

142 Sahihu'l Cami, 3701; Es-Silsiletü's Sahiha, 1903

143 El-İman Evvelen, 173

144 Enfal, 70

Hz. Hasan'ın devam ettiği gecenin ihyası önemli şükür şekillerinden biridir. Allah Teâlâ'nın sonsuz nimetlerine şükretmek kulluğun en üst hedeflerinden biridir. Şükreden kul üzerindeki sonsuz nimetleri görür, ona göre de nimeti verene karşı boynu bükük kalbi kırık bir biçimde yönelir.¹⁴⁵

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İnsana bir zarar dokunduğu zaman, gönülden katıksızca yönelmiş olarak Rabbine dua eder. Sonra ona kendinden bir nimet verdiği zaman, daha önce O’na dua ettiğini unuttur ve O’nun yolundan saptırmak amacıyla Allah’a eşler koşmaya başlar. De ki: ‘Küfrünle biraz metalanıp yararlan; çünkü sen, ateşin halkındansın.’ Yoksa o, gece saatinde kalkıp da secde ederek ve kıyama durarak gönülden itaat (ibadet) eden, ahiretten sakınan ve Rabbinin rahmetini umut eden (gibi) midir? De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Hiç şüphesiz, temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünmektedir.’”¹⁴⁶

Ayeti kerimeler Allah Teâlâ'nın nimetlendirdiği iki sınıf insandan bahsetmektedir. İlki, şiddetli bir tecrübeden geçirildi. Büyük bir sıkıntıya ve darlığa maruz kaldı. Allah Teâlâ'ya sıdk ile dua etti de Allah onun sıkıntısını giderdi. Ne var ki o, bunun şükürünü eda etmedi ve günaha yöneldi. İkincisi ise, geceyi ihya etmek ve Allah'a yalvarmak suretiyle Allah'a olan şükürünü ifa etti. Kur'an bunun hemen akabinde şu sözü söylemektedir:

“De ki: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’”¹⁴⁷ Allah Teâlâ'nın nimetlerine karşı şükretmeyi bilenlerle bilmeyenler hiçbir olur mu?¹⁴⁸

Nitekim şair şöyle demiştir:

*“Gece namazına kalkanlar, Rablerine karşı mütevazı olanlar,
En güzel sözü söyleyenler...
Gecelerini Rablerine taatla ihya edenler,
Kur'an tilavetiyle, tazarru ve dua ile,
Gözlerinden yaş akanlar,
Sağanak sağanak yağan bir yağmur gibi...
Geceleri ruhbandır onlar,
Düşmanlarına karşı cihadda da en cesur kahramanlardır onlar.
Onların yüzlerinde secde izleri vardır,
Onun nurunun şuaları oradan parıldamakta.”¹⁴⁹*

145 El-İman Evvelin, 174

146 Zümer, 8-9

147 Zümer, 9

148 El-İman Evvelin, 175

149 Ruhbanu'l Leyl, 1/365

Hız. Hasan çokça haccetmiş biriydi. Abdullah bin Abbas (ra) diyor ki: “Gençliğimde yapmadığım hiçbir şeye pişman olmadım. Sadece yürüyerek yapabileceğim hacları yapmadığıma pişmanım. Hasan bin Ali yürüyerek yirmi beş defa hac etti. Yanında seçkin kişiler vardı, ona eşlik ediyorlardı.”

Bu, onun şer’i şerifin emretmediği hususlara bile ne derece riayetkâr biri olduğunu göstermektedir. Onun yirmi beş defa yürüyerek hac yapması yürüyerek hac yapmanın faziletini göstermektedir. İbni Abbas hazretlerinin gençlik yıllarında bu işi yapmadığına pişman olması da bunu göstermektedir. O kadar meşakkate rağmen Hız. Hasan’ın yürüyerek hac yapmaya devam etmesi onun imanının kuvvetine ve salih amelleri artırma gayretine delalet etmektedir. Yürüyerek hac yapmaktan maksat Mekke’den Arafat’a yürüyerek çıkmak, Arafat’tan da Mekke’ye yürüyerek inmektir. Yoksa yaşadığı beldeden Mekke’ye yürüyerek gelmek değildir.¹⁵⁰

Hız. Hasan’ın hayatını incelediğimizde Beytül Haram’a seyahatin ehemmiyetini öğreniyoruz. Nitekim Resûlullah şöyle buyurmaktadır:

“Hacci ve umreyi art arda yapın. Zira bunun art arda oluşu körüğün demiri pasını giderdiği gibi fakirliği ve günahları giderir.”¹⁵¹

Bu sebeple Hız. Hasan rivayetlere göre tam yirmi beş defa yürüyerek hac etmiştir.¹⁵²

Kendisi şöyle derdi: “Beytine yürüyerek gitmesem Rabbime bu şekilde mülaki olmaktan hayâ ederim.”¹⁵³

Hız. Hasan (ra) çok konuşmayan biriydi. Aynı dedesi Resûlullah (s.a.v) gibi kendini ibadete vermişti.

3- Zühdü

Hız. Hasan, Kur’an’ı hayatına tatbik ettikçe, babası Hız. Ali’nin yaşayışına uydukça ve bu dünya hayatının mahiyetini düşündükçe dünya hayatının imtihan yeri olduğunu anlamıştı. O, Kur’an ayetleriyle terbiye olmuştu. Onun hafızası Kur’an ayetleriyle doluydu. O Kur’an ayetleri dünyanın düşüklüğünden ve geçiciliğinden bahsediyordu. Hız. Hasan her gün Kehf suresini okuyordu. Orada her gün şu ayeti görüyordu:

“Onlara, dünya hayatının örneğini ver; gökten indirdiğimiz suya benzer, onunla yeryüzünün bitkileri birbirine karıştı, böylece rüzgârların savurduğu çalı çırpı oluverdi. Allah, her şeyin üzerinde güç yetirendir. Mal ve çocuklar, dünya ha-

150 Et-Tarihu’l İslami, 19/221

151 El-İman Evvelen, 249

152 Tarihi İbni Asakir, 14/72

153 Age, 14/71

*yatının çekici süsüdür; sürekli olan ‘salih davranışlar’ ise, Rabbinin katında sevap bakımından daha hayırlıdır, umut etmek bakımından da daha hayırlıdır.*¹⁵⁴

Bu örnek, dünyanın düşüklüğünü, geçiciliğini ve içindeki nimetlerin de zevale doğru gittiğini ifade etmektedir. Allah Teâlâ dünyanın geçiciliğini beyan etmiş, mal ve çocukların da dünya hayatının süsü olduklarını beyan etmiştir. Onların geçici oluşu ve hızla yok oluşa doğru gidişi sebebiyle akıllı kişi ne onlarla sevinir ne de başkalarına karşı iftihar eder.¹⁵⁵

“Baki kalacak salih ameller, sevap olarak da emel olarak da Rabbinin katında daha hayırlıdır.” Yani; namaz, sadaka, Allah yolunda cihad, fakirlere yardım ve zikir gibi hayır ve taat işleri sevap yönünden en üstünü ve Allah’a en çok yaklaştıranıdır. Çünkü bunların sevabı sahibine geri döner. Bu amelin sahibi ahirette de dünyada iken umduğu her şeye nail olur.¹⁵⁶

Hz. Hasan, dedesi Resûlullah (s.a.v)’in terbiye metoduna göre yetişti. Bu sebeple o, dünyayı en iyi tanıyanlardandı. Nitekim Resûlullah (s.a.v) bu hususta şöyle buyurmuştu:

*“Şayet dünyanın Allah katında bir sivrisineğin kanadı kadar değeri olsaydı Allah ondan kâfire bir yudum su bile içirmezdi.”*¹⁵⁷

Yine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştu:

*“Dünya ile ahiretin misali şudur: Sizden biri parmağını suya daldırsın, sonra çıkarsın baksın bakalım o sudan ne kadarını çıkarmış.”*¹⁵⁸

Yine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

*“Dünya mü’minin hapishanesi, kâfirin cennetidir.”*¹⁵⁹

Hz. Hasan Kur’an ve Sünnet Üzere Terbiye Olunmuştu;

Bu Sebeple Bize Bu Hususta En Güzel Örnekleri Sunmuştur

Kişinin izzet ve saltanatı elde etmeyi istemesi mal mülkü istemesinden daha şiddetlidir. Kişinin dünyada hâkimiyet istemesi mal talebinden daha zararlıdır. Zararı büyük olduğu gibi bundan sakınmak da o derece zordur. Nitekim liderliği elde etmek için paralar sarf edilir. İzzet istemek iki şekilde olur:

Birincisi; mal ve hâkimiyetle birlikte istenir. Bu gerçekten çok tehlikelidir. Bu,

154 Kehf, 45-46

155 Et-Tefsiru’l Münir, 15/259

156 Age, 15/261

157 Süneni Tirmizi, 4110. Sahih gariptir.

158 Müslim, 2858

159 Age, 2856

kişinin ahiret hayrına yönelmesine mani olur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İşte ahiret yurdu biz onu, yeryüzünde büyüklenmeyi ve bozgunculuk yapmak istemeyenlere (armağan) kılarız. (Güzel) Sonuç da takva sahiplerinindir.”¹⁶⁰

Kendisine dünyevi liderlik verildiği hâlde muvaffak olanlar çok azdır. Çoğu kendi nefesine terk edilir de perişan olup gider.¹⁶¹

Nitekim Resûlullah (s.a.v) Abdurrahman bin Semüre (ra)’a şöyle buyurmuştur:

“Ey Abdurrahman başkanlık isteme. Eğer sana talebin üzerine verilirse kendi nefesine terk edilirsin, talebin olmadığı hâlde verilirse sana yardım edilir.”¹⁶²

Mal ve liderlik istemek kişinin dinini ifsat eder. Öyle ki sonunda onda Allah Teâlâ’nın dilediğinden başka hiçbir şey kalmaz. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kişinin mal ve makam hırsının dinine verdiği zararı sürüye saldıran iki aç kurt veremez.”¹⁶³

Mal ve makam sevgisinin aslı dünya sevgisidir. Dünya sevgisinin de aslı hevaya tabi olmaktır. (Mâ Zi’bâni Câiâni hadisinin şerhi, İbni Receb, 71)

Vehb bin Münebbih şöyle diyor:

“Dünyaya rağbet etmek hevaya ittibadandır. Mal ve makam sevgisi de oraya rağbettendir. Mal ve makam sevgisi sebebiyle haramlar helal görülür.”¹⁶⁴

Nitekim Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Azana ve dünya hayatını ahirete tercih edene, şüphesiz cehennem tek barınaktır. Rabbinin makamından korkan ve nefisini kötü arzularından uzaklaştıran için ise şüphesiz cennet yegâne barınaktır.”¹⁶⁵

Nefis kendi cinsinden olanlara karşı büyüklük taslamayı sever. İşte kibir ve haset de buradan neşet etmektedir. Ancak akıl Allah Teâlâ’nın rızasının olduğu yöne, daimi ve baki olan yere doğru yönelir, Allah Teâlâ’nın gazabını çeken ve fani olanlardan kaçır. Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslama ve kibirlenme tamamıyla zemedilmiştir. Ancak hak hususunda yarışmak övülmüştür. Nitekim Allah Teâlâ bu hususta, **“Şu hâlde yarışmak isteyenler bunun için yarışsınlar.”**¹⁶⁶ buyurmuştur.

160 Kasas, 83

161 Ma Zi’bani Caiani, İbni Receb, 33

162 Buhari, 6622

163 El-İhsan fi Takribi Sahihi İbni Hibban, 3218. Hasen sahihtir.

164 Age, 71

165 Naziat, 37-41

166 Mutaffifin, 26

Hasan şöyle demiştir:

“Bir adamın dünya ile ilgili bir hususta seninle yarıştığını görürsen sen de ahiretle ilgili bir hususta onunla yarış.”

Vüheyb bin el-Verd şöyle demiştir

“ Eğer Allah’a giden yolda bir kişinin bile seni geçmemesine gücün yeterse bunu yap.”¹⁶⁷

Ahiretin kalıcı makamları için yarış yapmalı. Menziller teker teker katedilmeye çalışılmalı. Kişi daha fazlasına gücü yeterken daha azına kanaat etmemeli. Baki ve daimi olan varken sonu pişmanlık olan fani ve az olana yönelmemeli.¹⁶⁸

İşte bütün bu hususları Hz. Hasan’ın hayatını okuduğumuzda derinlemesine öğreniyoruz. Allah katında olana rağbet ettiği ve Müslüman kanının dökülmediğini istemediği için saltanatı terk etmiştir. Bunu güçlü iken yapmıştır. Şöyle demişti:

“Arapların kafaları benim elimde. Ben kiminle barış yapsam onlar da yapar, ben kiminle savaşsam onlar da savaşır. Ben Allah’ın rızasını kazanmak için bunu terk ediyorum.”¹⁶⁹

Baska bir rivayette şöyle demiştir:

“Yetmiş bin ya da seksen bin ya da daha çok ya da daha az kişinin kıyamet gününde boğazlarından kan damlar bir vaziyette gelip kan davası gütmelerinden korkarım.”¹⁷⁰

Hz. Ali’nin vefatından sonra Hz. Hasan’a doksan bin kişi biat etmişti. Ama o hilafeti istemedi. Hz. Muaviye’ye terk etti ve “Ümmet-i Muhammed’den hiç kimenin bir damla kanının akıtılmasını bile istemem. Bana fayda verecek olanı zarar verecek olan şeyden ayırt ettim. Binaenaleyh buna katılın.” dedi.¹⁷¹

4- İnfakı ve Cömertliği

Kur’an ahlakına göre tecessüm etmiş şahsiyetlerden biri de Hz. Hasan’ın şahsiyeti idi. Onun hamuru cömertlikle yoğrulmuştu. Allah yolunda infak onun olmazsa olmazıydı. Nitekim Kur’an-ı Kerim de kerem sahiplerini övüyordu. Kur’an’ın ikinci suresinin başında

“Elif, Lam, Mim. Bu, kendisinde şüphe olmayan, muttakiler için de kılavuz olan bir kitaptır ki onlar, gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine

167 Age, 72

168 Age, 73

169 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/206

170 Tarihi Dimeşk, 14/104

171 Age, 14/89

rızık olarak verdiklerimizden infak ederler.” buyurulmuştur. Daha sonra onlar şu sözlerle vasfedilmiştir: ***“İşte onlar Rabblerinden gelen hidayet yolundadırlar ve kurtuluşa erenlerdir.”***¹⁷²

Hz. Hasan Hz. Ali tarafından Kur’an ve sünnet esası üzerine yetiştirilmiş ve bu yetiştirme tarzı onun etine kemiğine işlemiştir. Bu sebeple onun o büyük şahsiyetinde başta cömertlik olmak üzere ahlakın kökleştiğini görmekteyiz. Niye böyle olmasın ki o, verdiğinde fakir düşme korkusu olmadan veren Resûlullah (s.a.v)’in evinde yetiştirilmiş, orada büyümüştü. O bu ahlakını oradan almıştı, nefsi daha küçük yaşta iken ihšana alıştırılmıştı. Bu sebeple onun keremi ve cömertliği darbimesel hâline gelecek şekilde olgunlaşmıştı.¹⁷³

Muhammed bin Sîrîn anlatıyor:

“Bazen onun bir kişiye yüz bin dirhem verdiği olurdu.”¹⁷⁴

Said bin Abdülaziz diyor ki:

“Bir defasında Hz. Hasan yanındaki bir adamın Allah Teâlâ’ya dua ettiğini ve duasında on bin dirhem istediğini işitti. Derhâl kalktı, eve gitti ve o adama on bin dirhem gönderdi.”¹⁷⁵

Nakledilir ki, bir defasında o Medine bahçelerinden birinde bir köleyi çörek yerken gördü. Kölenin yanında bir köpek vardı. Çöreğinden bir parça koparıp kendi yiyor, bir parça koparıp köpeğe veriyordu. Hz. Hasan ona:

“Bunu niçin yapıyorsun?” diye sordu.

Köle:

“Ben yerken ona bir şey vermemekten hayâ ederim.” dedi.

Bunun üzerine Hz. Hasan:

“Ben sana gelinceye kadar buradan bir yere ayrılma.” dedi. Derhâl o kölenin efendisine gitti ve o köleyi de, içinde bulunduğu bahçeyi de satın alarak köleyi azat etti, o bahçeyi de ona verdi.

Bunun üzerine köle:

“Ey efendim, sen beni kim için azat ettiysen ben de bu bahçeyi onun için hibe ettim.” dedi.¹⁷⁶

Ebu Harun el-Abdî anlatıyor:

172 Bakara, 1-5

173 Ed-Devhatü’n Nebeviyyeti’ş Şerife, 84

174 Tehzibu’l Kemal, 6/234

175 Siyeru alâ min Nubela, 3/260

176 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/196

“Hac için yola çıkmıştık. Medine’ye gittik. Hasan bin Ali’yi ziyaret ettik. Ona yolculuğumuzdan ve durumumuzdan bahsettik. Yanından çıktığımızda her birimize dört yüz dirhem gönderdi. Geri döndük ve ona ihtiyaç sahibi kişiler olmadığımızı söyledik. Bunun üzerine o, ‘İyiliğimi geri çevirmeyin. Durumum daha iyi olsaydı daha çok verirdim. Zira Allah Teâlâ arefe günü Arafat’taki kullarıyla meleklerine övünür.’¹⁷⁷ dedi.”

İşte Hz. Hasan böyleydi. Zenginlere de ihsan ediyordu. Muhtaçlara ne verdiğini gelin siz düşünün. Onlar zengin olduklarını söylediklerinde de onlara verdiği malı geri almamıştı. Bu onun cömertliği ne kadar sevdiğini göstermektedir. Ama o kişilere layık oldukları şekilde hitap etmiş ve onlara arefe gününün ve Arafat’a çıkan hacıların faziletinden bahsetmişti.¹⁷⁸

Abdullah bin Ubeydullah bin Umeyr’den nakledildiğine göre İbni Abbas Hz. Hasan hakkında şöyle demiştir:

“Tam üç defa malının tamamını infak etti. Sonunda ayakkabısı hariç meslerini bile verdi.”¹⁷⁹

Bu, cömertlikte büyük bir makamdır. Üç defa da malını ikiye bölmüş yarısını infak etmişti. Nefsini muhasebede son derece dikkatli biriydi. Malı infak ederken de vaciplerden birini yerini getiriyormuş gibi titizlikle yapardı. O, bu titizliğiyle ümmete örnek bir lider oluyordu.¹⁸⁰

Hz. Hasan yaşadığı devrin en cömert kişisiydi.¹⁸¹ Onun cömertliğine dair anlatılanlardan biri de şu idi:

Hz. Muaviye ona yüz bin dirhem göndermiş, o da gelen parayı yanındakilere dağıtmıştı. Yanındakilere her birine on bin dirhem düşmüştü.¹⁸²

Onun cömertliğine dair kıssalardan biri de şudur:

Bir defasında Üsame bin Zeyd (ra)’ın yanına girmişti de o, “Sıkıntıdayım, dar dayım.” demişti. O da ona, “Seni üzen şey nedir, ey amca?” diye sordu. O da, “Ey Resûlullah (s.a.v) evladı, altmış bin dirhem borcum var. Onu ödeyemiyorum.” dedi. Bunun üzerine Hz. Hasan, “Onu senin adına ben öderim.” dedi. Üsame de, “Ey peygamber evladı, Allah sana genişlik versin. Muhakkak ki Allah risaleti kime vereceğini en iyi bilendir.” dedi.¹⁸³

177 Siyeru alâ min Nubela, 3/261

178 Et-Tarihu’l İslami, 17/136

179 Siyeru alâ min Nubela, 3/260

180 Et-Tarihu’l İslami, 17/137

181 El-Mehasin ve’l Mesavi, 55; Hasan bin Ali, 32

182 El-Bidaye ve’n Nihaye, 32

183 El-Mehasin ve’l Mesavi, 57

Onun ne kadar cömert biri olduğunu insanlar da biliyordu. Bir defasında Medine'ye birşeyler istemek üzere bir bedevi gelmişti. Ona, "Ya Hasan bin Ali'ye, ya Abdullah bin Cafer'e ya da Said bin el-Âs'a git." dediler. O, yolda Said ile karşılaştı ve Said ona istediği kadar mal verdi.¹⁸⁴

Hz. Hasan'ın cömertliğini gösteren hususlardan biri de şudur:

Bir defasında ona, "Dünyada en mutlu kişi kimdir?" diye soruldu da o, "Başkalarına ikramda bulunan kişidir." diye cevap verdi. Bunun üzerine, "İnsanların en bedbahtı kimdir?" diye soruldu. O, "Kimseyle bir şeyini paylaşmayan kişi." diye cevap verdi.¹⁸⁵

Ona sordular, "İhtiyacın olsa da isteyiciyi geri çevirdiğini hiçbir zaman görmedik, bunun sebebi nedir?" dediler. O, "Ben Allah Teâlâdan istiyorum, istemeye de devam edeceğim. Allah Teâlâ bana nimetlerini akıtıyor, ben de onları insanlara aktarıyorum. Eğer ben insanlara aktarmayı bırakırsam korkarım ki Allah da bana nimetlerini akıtmayı bırakır." dedi.¹⁸⁶

Hz. Hasan ihsan ederken zengin fakir, büyük küçük, yakın uzak ayırımı yapmıyordu. O, Allah rızası için harcıyor, ihsan ve ikramla rahata eriyordu. O huzuru bunda buluyordu.¹⁸⁷

Sanki şair Hafız İbrahim şu şiiri söylerken Hz. Hasan'dan bahsediyordu;

*"Güzel bir ahlak verildiyse sana eğer,
Rızıkları paylayan seni seçmiş demektir.
Kiminin payı mal, kiminin ilim,
Kiminin de payı güzel ahlaktır."*

Hz. Ali bin Ebu Talib bir gün kalktı bir konuşma yaptı. Sonra da, "Kardeşinizin oğlu Hasan bin Ali mal biriktirmiş, onu aranızda taksim etmek istiyor." dedi. İnsanlar toplandılar. Hz. Hasan da kalktı ve "Ben bu malı fakirler için biriktirmiştim." dedi. İnsanların yarısı kalktı, gitti. Bu maldan ilk alan kişi Eş'as bin Kays oldu.¹⁸⁸

Hz. Hasan'ın hayat hikâyesini okuduğumuzda şunu öğreniyoruz:

Allah'ın rızasına gidiş yolunda önce nefsî takıntılardan kurtulmak, daimi infakla nefsin cimrilik hastalığından kurtulmak, ikram ve ihsanı alışkanlık hâline getirmek, mal sevgisini gönülden çıkarmak, artmasıyla sevinmemek, azalmasıyla üzülmemek gerekmektedir. Nitekim ayeti kerimede de bu şekilde buyurulmuştur:

184 Gayetü'l Merâm, İzzuddin el-Kureyşi, 1/95

185 Tarihi Yakubi, 2/226-227

186 Nasihatü'l Mulûk, 438, Maverdi

187 Ed-Devhatü'n Nebeviyye, 84

188 Et-Tabakat, 1/278. İsnadı sahihtir.

“Öyle ki, elinizden çıkana karşı üzüntü duymayasınız ve size (Allah’ın) verdikleri dolayısıyla sevinip şımarımayasınız. Allah, büyüklük taslayıp böbürleneni sevmez.”¹⁸⁹

Nefislerin tezkiyesinde sadakanın önemli bir tesiri vardır. Ayrıca sadakanın dünyada ve ahirette büyük faydaları vardır. Bunlardan bazılarını arz edelim:

-Sadaka, malı en çok artıran şeydir:

Ebu Hureyre (ra)’tan nakledildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kim helal kazancından bir heybe hurma tasadduk ederse -ki Allah ancak helal olanı kabul eder- Allah onu sağ eliyle kabul eder. Sonra onu sahibi tayını büyütüp geliştirdiği gibi dağ gibi oluncaya kadar büyütüp geliştirir.”

-Sadaka cehenneme karşı kalkandır:

Hz. Aişe (ra)’dan nakledildiğine şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

‘Ey Aişe, yarım hurma ile de olsa kendini cehennemden koru. Çünkü o, aç için tokun ihtiyacı gibi bir ihtiyacı görür.’¹⁹⁰

-Sadaka kıyamet gününde sahibi için gölgelik olur:

Ukbe bin mir (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: **“Resûlullah (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu işittim:**

‘İnsanlar arasında hükmedilinceye kadar herkes sadakasının gölgesinde bulunur.’¹⁹¹

-Sadaka azabı defeder ve insanlar arasındaki hakları karşılar:

Ebu Said el-Hudrî (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: “Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

‘Ey kadınlar topluluğu, tasadduk edin ve istiğfarı çoğaltın. Zira cehennem ehlinin çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu gördüm. Çünkü sizler laneti çokça yaparsınız, iyiliği inkâr edersiniz.’

İbni Hacer diyor ki:

“Bu hadise göre sadaka azabı defeder, mahlukat arasındaki günahları örter.”¹⁹²

Sadakanın dünyadaki faydalarına gelince, bu da çoktur. Bu faydalarla ilgili çok sayıda hadisi şerif bulunmaktadır. Sadaka hastalıkları tedavi eder, belaları uzaklaştı-

189 Hadid, 23

190 Sahihu’t Terğib ve’t Terhib, 855, Elbani

191 Age, s. 822

192 Fethu’l Bârî, 1/536

rır, işleri kolaylaştırır, rızkı celbeder, kötü akibete maruz kalmaktan korur, Rabbin gazabını söndürür ve günahların etkisini yok eder.¹⁹³

Allah'a gidiş yolunda infakın büyük tesiri vardır. İmanın kökleşmesindeki ve kalbin ihyasındaki en önemli unsurlardan biridir. Hz. Hasan cömertliği ve keremi ile bize güzel bir örnektir. Zira Allah yolunda infak, cennet kapılarının en büyüklerinden biridir. Bu kapı cömertler içindir. Osman bin Affan, Abdurrahman bin Avf, Hasan bin Ali ve sair Cennet ehlinin efendileri o kapıdan girerler. Bu asırdaki zengin Müslümanlar da bu kapıdan girmeye tesebbüs etmeli ve İslami faaliyetlere güçleri yettiğince yardımda bulunmalıdırlar. Bu şekilde Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmalı ve bu şekilde cennete dâhil olmalıdırlar. Allah Teâlâ'nın dinine hizmet etmeli ve muhtaçlara yardım etmelidirler, cimrilik etmemelidirler. Değilse Allah Teâlâ da onlara ihsanını azaltır.

5- Hilmi

Hz. Hasan ile Mervan bin Hakem arasında bir anlaşmazlık olmuştu. Mervan Hz. Hasan'ın üzerine yürüdü ve ona galiz laflar söyledi. Hz. Hasan ona hiçbir mukabelede bulunmadı. Bu arada Mervan sağ eliyle sümküdü. Bunun üzerine Hz. Hasan ona, "Yazıklar olsun sana! Sağ elin bu işlerde kullanılmayacağını bilmiyor musun?" dedi. O bunları söylerken de Mervan sustu, bir şey demedi.¹⁹⁴

Hz. Hasan'ın susması nefsinin müdafaa etmemek içindi. Ancak Mervan sünnete muhalif davranınca işler değişti ve Allah için gazaplandı. Doğruyu yerli yerinde açıkladı.¹⁹⁵

Hz. Hasan vefat ettiğinde Mervan bin Hakem de oradaydı, ağlıyordu. Hz. Hüseyin ona, "Ona ağlıyor musun, hâlbuki sen ona yapmadığını bırakmıyordun?" dedi. Mervan karşıdaki dağa eliyle işaret etti ve "Ben bundan daha sakin birine bunu yapıyordum." dedi.¹⁹⁶

Şamlılardan bir adam anlatıyor:

"Medine'ye gitmiştim. Katıra binmiş birini gördüm. Ondandır daha yakışıklısını o güne kadar görmemişim. Elbisesi de biniti de iyiydi. Kalbim onu sevdi. Onun kim olduğunu sordum. 'Hasan bin Ali bin Ebu Talib' dediler. Bu defa ona buğz etmeye başladım. Ali'ye de böyle bir oğlu olduğu için haset ettim. Ona yöneldim ve 'Sen Ali bin Ebu Talib'in oğlu musun?' diye sordum. 'Evet, ben onun oğluyum.' dedi. Bunun üzerine ben de ona ve babasına sövdüm. Sözüm bitince bana, 'Zannede-

193 El-İman Evvelin, 188,189

194 Siyeru alâ min Nubela, 3/260

195 Ed-Devhatü'n Nebeviyye, 87

196 Tehzibu'l Kemal, 6/235

rim yabancı birisin.’ dedi. ‘Evet.’ dedim. ‘Bize gel. Eğer eve ihtiyaç duyarsan seni misafir ederiz. Mala ihtiyacın olursa sana mal veririz. Başka bir ihtiyacın olursa sana yardımcı oluruz.’ dedi. Ondandırıldığımda bana yeryüzünde ondan daha sevimli gelen biri yoktu. Kendi yaptıklarımı bir de onun bana yaptıklarını düşündüm. Ona teşekkür ettim ve kendi nefsimi kınadım.”¹⁹⁷

H. Hasan’ın hilmi işte böyleydi. O, muhaliflerinin sıkıntılarına bu şekilde katlanıyor, onlara bu şekilde iyilik ve ihlanda bulunuyor ve onları bu şekilde kazanıyordu. Muhaliflerinin birçoğu cahil kişilerdi. O, onlara karşı davranışlarında Kur’an ve sünneti tatbik ediyordu. Nitekim ayeti kerimede, *“Affi al, iyilikle emret, cahillerden yüz çevir.”*¹⁹⁸ buyurulmuştu.

Resûlullah (s.a.v) de kendi şahsına karşı yapılan kötülöklere ve iftiralara karşı hilimde ve afta zirveye çıkmıştı. Ebu Cehil, Ebu Cehil’in karısı, Übey bin Halef ve sair Mekke sefihlerinin ezalarına bile sabırla katlanıyordu.

H. Aişe, Resûlullah (s.a.v) ahlakını şöyle anlatıyor:

“Kötölöğe kötölökle mukabele etmezdi. Affeder, vazgeçerdi.”¹⁹⁹

Yine H. Aişe şöyle diyor:

“Resûlullah (s.a.v) asla eliyle birine vurmadı. Ne bir kadına ne de hizmetçiye. Allah yolundaki cihadı hariç. Kendisine yapılan kötölöklere için asla intikam almadı. Ancak Allah’ın haramları çiğnendiğinde Allah için intikam almıştır.”²⁰⁰

Muaz bin Enes (ra)’tan rivayet edildiğine Resûlullah (s.a.v) şöyle demiştir:

*“Kim -gücü yettiği hâlde- kinini yutarsa Allah onu kıyamet gününde mahlu-katın başında çağırır ve dilediği huriyi seçmesini söyler.”*²⁰¹

Hilmin vasfı hakkında şair şöyle diyor:

*“Hilim yoluyla sefih’in eziyeti durdurulur,
Kabalık ise onu iyice kışkırtır, sen kaba olma.
Değilse pişman olursun, pişmanlık da sana fayda vermez,
Ayrıldıklarında aldanmışın pişman oluşu gibi.”*²⁰²

6- Tevazuu

Hasan bin Ali (ra) bir defasında fakirlerden bir grupla karşılaştı. Yere oturmuşlar, yoldan topladıkları kırık ekmek parçalarını yiyorlardı. Kendileri ile birlikte ye-

197 Vefeyatü’l A’yan, 2/67,68

198 A’raf, 199

199 Tirmizi, 2016

200 Müslim, 2328

201 Süneni Tirmizi, 4777

202 Ahlak beyne’t Tabi ve’t Tetabbu, 151

mesi için onu davet ettiler. Onlara icabet etti ve “Allah tekebbür sahiplerini sevmeyiz.” dedi. Ekmek parçaları bittikten sonra onları ziyafete davet etti. Önce onlara güzel bir yemek yedirdi, sonra giyindirdi, sonra da bol bol ihsanda bulundu.²⁰³

Onun tevazuunu gösteren hadiselerden biri de şudur:

Bir defasında çocukları yemek yerken gördü. Onu da davet ettiler. O da onların davetine icabet etti. Sonra onları evine götürdü ve onlara bol bol ihsanda bulundu. Sonra da şöyle dedi: “Onların eli bizimkinden daha güçlü. Zira onların bana yedirecekleri başka şeyleri yoktu, ama bizim onlara verdiğimizden başka şeylerimiz de var.”²⁰⁴

Onun tevazuu Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de vafsettiği vasıflardan biridir. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

*“Ey iman edenler, içinizden kim dininden geri dönerse (irtidat ederse), Allah (yerine), kendisinin onları sevdiği, onların da kendisini sevdiği, mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı ise 'güçlü ve onurlu', Allah yolunda cihad eden ve kınayıcının kınamasından korkmayan bir topluluk getirir. Bu, Allah'ın bir fazlıdır, onu dilediğine verir. Allah (rahmetiyle) geniş olandır, bilendir.”*²⁰⁵

Şair de bu hususta şöyle demiştir:

*“Tevazu göster ki yıldız gibi olasın,
Yüce olduğu hâlde suyun üstünde parıldayan.
Duman gibi olma; o, düşük bir şey olduğu hâlde,
Hava tabakalarında yükselir.”*²⁰⁶

7- Seyitliği

Resûlullah (s.a.v), Hz. Hasan'ın kadri kıymetinin büyüklüğünü ilan etmişti. Çok defa bunu insanlara açıklamıştı. Onun Hz. Hasan hakkındaki, **“Bu oğlum seyittir.”** sözü bize kadar tevatür olarak rivayet edilmiştir.

İbni Abdulber şöyle diyor:

“Nebi (s.a.v)'in Hasan bin Ali hakkında, **‘Bu oğlum seyittir. Umulur ki Allah onu geri bırakır da o iki büyük Müslüman grubun arasını bulur.’** demiştir.²⁰⁷

Cabir bin Abdullah hadisinde de şöyledir:

“Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

203 Hayatü'l İmam Hasan bin Ali, 1/291

204 Salahu'l Ümme fi Uluvvi'l Himme, 5/437

205 Maide, 54

206 Ahlak beyne't Tabi ve't Tetabbu, 128

207 Buhari, Fezailu's Sahabe, 7/94. Hadis tevatür olarak nakledilmiştir.

‘Bu oğlum -Hasan’ı kastediyor- seyittir. Allah onun vasıtasıyla iki Müslüman grubun arasını barıştıtır.’²⁰⁸

Said bin Ebu Said,‘den nakledildiğine göre şöyle demiştir:

‘Ebu Hureyre ile birlikte oturuyorduk. O esnada Hasan bin Ali bin Ebu Talib geldi, selam verdi. Biz de selamını aldık. Hız. Hasan yoluna devam etti, gitti. Ebu Hureyre onu görmemişti. Biz, ‘Ey Ebu Hureyre, Hasan bin Ali bize selam verdi.’ dedik. Bunun üzerine o kalktı, ona yetiştı ve ‘Ey, efendim’ dedi. Ona, ‘Ona efendim mi diyorsun?’ dedim de bana, ‘Ben Resülullah (s.a.v)’in, ‘**O, seyittir.**’ buyurduğunu işittim.’ dedi.’²⁰⁹

Cabir bin Abdullah’tan rivayet edildiğine göre Resülullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

‘Kim cennet ehli gençlerin efendisine bakmak isterse Hasan bin Ali’ye baksın.’ (Sahih-i İbni Hibban 15/421-422; Mecmau’z Zevâid 9/178)

Said el-Hudrı’den nakledildiğine göre Resülullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

‘Hasan ve Hüseyin cennet ehli gençlerin efendisidirler.’²¹⁰

Hız. Hasan ve Hız. Hüseyin’in cennette efendi olduklarını çok sayıda sahabe nakletmiştir. Bu da Resülullah (s.a.v)’in birkaç defa söylemesiyle ya da çok kalabalık bir anda söylemesi sebebiyledir.²¹¹

Günler, aylar ve yıllar geçtikçe Hasan’ın efendiliği perçinlenmiştir. Hız. Muaviye ile yaptığı barış anlaşması ve ümmeti tek bir birlik altında toplaması Allah’ın izniyle onu bu hususta zirveye taşımıştır. Hız. Hasan büyük bir efendiydi. O bize efendiliğin güç kuvvetle ve kan akıtmakla olmadığını öğretilmiştir. Tam tersi can, mal ve ırzların korunup kin ve nefretin izalesiyle bu işin olduğunu ispat etmiştir. Barış anlaşması yapması ve Müslüman kanı akıtılmasını durdurması sebebiyle o, güç kuvvet sahiplerinin çıkamayacağı zirvelere çıkmıştır. Hız. Hasan barış anlaşması yaptığıında etrafında binlerce adam vardı. Onlar arasında hilekâr kişiler yok değildi. Ancak onların çoğu ihlas sahibi vefakâr kişilerdi. Hız. Hasan kendisi için bir damla bile kan dökülmesini ve bir Müslüman’ın bile en ufak bir yara almasını istemiyordu. Eğer bir liderlik toplumu muhafaza etmiyor geliştirmiyorsa ne manası vardı? Sonu yıkıntı ve perişanlık olan bir şey ahmakça bir iş, kör bir taassup değil miydi? Sonu kişiyi Allah Teâlâ’nın gazabına ve tarihin lanetine sevk ediyorsa bu cahili bir hareket olmaz mıydı? Beşer tarihine bakanlar akan kanların çoğunun liderlik ve dünya menfaati için aktığını görecektir.²¹²

208 Taberani, El-Kebir, 2597

209 El-Müstedrek, 3/169. Hâkim bunun sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de bunu ikrar etmiştir.

210 Müstedrek, Hâkim, 3/166. Bu hadis birçok yoldan sahih olarak gelmiştir.

211 Ed-Devhatü’n Nebeviyye, 81

212 Age, s. 94

8- Yaradılış Güzelliği

Hz. Hasan çok yakışıklı biriydi. Beyaz tenliydi, renginde pembemsi bir ton vardı. Gözleri iri ve karaydı. Yanakları düzdü. Sakalları sıktı. Boynu gümüş bir ibriğe benziyordu. İri kemikliydi, omuzları genişti. Boyu ne uzun ne de kısaydı. Çok güzel bir yüzü vardı. Saçları dalgalıydı. Beden azaları birbiriyle mütenasipti.²¹³

Allah Teâlâ'nın lütfu bereketiyle insanlar arasında dedesine en çok benzeyen kişi oydu.²¹⁴

Hz. Hasan'ın Toplum İçindeki Yaşayışı

Hz. Hasan toplum içindeki yaşayışıyla da bizlere en güzel örnekleri sunmuştur. Yanlış anlayışları düzeltmeye ve insanların ihtiyaçlarını gidermeye aşırı özen gösterirdi. İnsanlara iyi davranırdı, onlara nasihat eder doğruya yönlendirirdi, incelikli benzersiz hükümler verirdi. Şimdi bu hususları daha ayrıntılı bir şekilde açıklayalım:

1- Ricat İnancını Çürütmesi

Amr bin el-Asam anlatıyor:

“Hasan'a, ‘Şiiler, Ali'nin kıyamet gününden önce diriltileceğine inanıyorlar. Ne dersin?’ diye sordum. Hasan, ‘Vallahi yalan söylüyorlar. Onlar Şii (tarafdar) değil. Eğer onun tekrardan diriltileceğini bilsek ne hanımlarını evlendirir, ne de malını taksim ederdik.’ dedi.”²¹⁵

Ricat inancını ilk ortaya atan kişi Abdullah bin Sebe'dir. Şu kadar var ki o, Hz. Ali'nin ölmediğini, gözlerden kaybolduğunu, zamanı gelince rücu edeceğini söylemiştir. Es Sebeyye el-Keysaniyye ve diğerlerine göre ricat edecek olan sadece Hz. Ali'dir. Ancak İсна Aşeriyye taifesine göre Hz. Ali'den başka kişiler de ricat edeceklerdir. Müfessir Alûsî “Ricat” meselesindeki bu değişimin üçüncü asırda olduğunu söylemektedir.²¹⁶

İсна Aşeriyye taifesinin ricat inancı üç kısmı içermektedir:

-Mehdi saklandığı yerden çıkar ve geri döner, diğer imamlar da diriltilir dünyaya dönerler.

-Onların batıl inanışlarına göre, onlardan hilafeti gasbeden Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman gibi halifeler de diriltirler ve hilafetin gerçek sahipleri onlardan kısas alır. Sonunda onlar cezalandırılırlar, öldürülürler ve asılırlar.

213 Siyeru alâ min Nubela, 3/49; Ahbaru'd Düvel, 105

214 Hasan bin Ali, Fetihan Kürdi, 24

215 Siyeru alâ min Nubela, 3/263

216 Ruhul Meani, 5/27; Duha'l İslam, Ahmed Emin, 3/237

-Gerçek iman sahipleri olan Şiiler de dirilitirler. Onlara göre iman sahibi olanlar sadece Şiilerdir. Şeyhlerinden yaptıkları bütün rivayetler ve sözler bu yöndedir. Onlara göre mustazaflar dışındaki bütün küfür ehli de dirilitirler.²¹⁷

Bu sebeple onlar Ricat'ın tarifinde şöyle demişlerdir:

“Kıyametten önce dünyada iken ölümlerden birçoğu diriltilecektir.”²¹⁸ Ölümünden sonra önceki hâlleri üzere hayata döndürüleceklerdir.²¹⁹

İmamiye taifesi bu inanışlarıyla hak ve hidayet üzere yürüyen Ehlibeyt âlimlerine muhalefet etmişler. Zira başta Hz. Hasan olmak üzere bütün Ehlibeyt imamları bu ricat inanışını reddetmişlerdir. Bu inanışı Şii Rafızilere nispet etmişlerdir. Onların sahtekâr ravileri şu uyduruk rivayetleri de yapmışlardır: “Bizim dönüşümüze inanmayan bizden değildir.”²²⁰

İbni Babeveyh, *İtikadât* adlı eserinde şöyle diyor: “Ricat hakkındaki itikadımız haktır.”²²¹

Mufid şöyle diyor: “Ölümlerin birçoğunun geri gönderilişinin gerekliliği hususunda İmamiye ittifak etmiştir.”²²²

Tabersî, El-Hur el-Amilî ve sair Şia üstatları şöyle demiştir: “İmamiye bu hususta icma etmiştir. Onlara göre bu husus mezheplerinin olmazsa olmazlarından. Dolayısıyla onlar Allah'ın birliğini, nübüvveti, imameti ve yeniden dirilişi ikrar etmekle emrolunmuşlardır.”²²³

İmamiye'nin dünyada iken diriltilemekle ilgili bu görüşü çok sayıda Kur'an ayetine ters düşmektedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ahireti inkâr edenlerden birine ölüm gelip çattınca, işte o zaman, ‘Ya Rabbî!’ der; ‘Ne olur beni dünyaya geri gönder, ta ki zayı ettiğim ömrümü telafi edip iyi işler yapayım.’ Hayır, hayır! Bu onun söylediği manasız bir sözdür. Çünkü dünyadan ayrılanların önünde, artık, diriltilecekleri güne kadar bir berzah vardır.”²²⁴

Allah Teâlâ'nın, **“Çünkü dünyadan ayrılanların önünde, artık, diriltilecekleri güne kadar bir berzah vardır.”** sözü ricatın kesinlikle olmayacağını açık bir şekilde ifade etmektedir.²²⁵

217 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/1105

218 Tefsir i Kummi, 2/76

219 Evailu'l Mekalat, 95

220 Usûlu's Şiati'l İmamiyye, 2/1103

221 El-İtikadat, 90

222 Evailu'l Mekalat, 51

223 Mecmau'l Beyan, 5/52

224 Mü'mininun, 99,100

225 Muhtasaru't Tuhfe, 201

Yine Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Ateşin üstünde durdurulduklarında onları bir görsen; derler ki: ‘Keşke (dünyaya bir daha) geri çevrilseydik de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasaydık ve mü’minlerden olsaydık.’ Hayır! Öteden beri gizledikleri utandırıcı çirkin hâlleri, münafıklıkları yüzlerine vuruldu da ondan böyle söylüyorlar. Yoksa geri gönderilseler bile, yine kendilerine yasaklanan kötülükleri yapmaya dönecek ve diyeceklerdi ki: ‘Hayat, sırf dünya hayatımızdan ibaret, biz bir daha diriltilecek de değiliz!’ Onlar, hiç şüphesiz yalancılardır.”²²⁶

İşte bu kişiler ölüm esnasında, Allah Teâlâ’nın huzurunda ve cehennemi gördükleri esnada tekrar dünyaya döndürülmeyi isterler de dünyaya tekrar döndürülmeyeceklerine dair hüküm kendilerine bildirilir. Bu ayetlere isnat eden İslam âlimleri onların bu yanlış itikatlarını onların en büyük sapmalarından biri olarak görmektedir.²²⁷

Amr bin el-Asam ile Hz. Hasan arasında geçen konuşmayı daha önce arz etmiştik. Ahmed bin Hanbel’in müsnedinde şöyle bir rivayet var: “Asım bin Damra - ki o Hz. Ali’nin arkadaşlarındandı- Hz. Hasan’a,

‘Şiiler, Ali’nin tekrardan dünyaya döneceğini söylüyorlar. (Ne dersin?)’ diye sordu. O da ona, ‘O yalancılar yalan söylemiş. Eğer böyle olsaydı onun hanımlarını evlendirmezdik, mirasını da taksim etmezdik.’ diye cevap verdi.”²²⁸

İyilerin mükâfatlandırılması ve günahkârların cezalandırılması için tekrardan dünyaya döndürülmeleri inancı bu dünyanın tabiatına da terstir. Çünkü burası mükâfat ve ceza yurdu değildir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Kıyamet günü elbette ecirleriniz eksiksizce ödenecektir. Kim ateşten uzaklaştırılır ve cennete sokulursa, artık o gerçekten kurtuluşa ermiştir. Dünya hayatı, aldatıcı metadan başka bir şey değildir.”²²⁹

Ricat ilkesini ilk ortaya atan Abdullah bin Sebe idi. Ancak onun ortaya attığı Ricat inancı daha değişikti. Sadece Hz. Ali’yi kapsıyordu ve ona göre o ölmemişti. Hz. Ali hakkında İsnâ Aşeriyye taifesinin Mehdi inancı gibi bir inanca sahipti.

Bütün bunlar bu dinde zaruri olarak bilinen bütün gerçeklere aykırıdır. Zira buna göre kıyametten önce diriliş söz konusu değildir. Nitekim Allah Teâlâ kâfirleri ya da zalimleri kıyamet günüyle tehdit etmiştir. Ayetler ve mütevatir hadisler bunu açıkça ifade etmektedir.²³⁰

226 En’am, 27,28

227 Usûlu’ş Şiati’l İmamiyye, 2/1124

228 Müsnedi Ahmed, 2/312. Ahmed Şakir, isnadının sahih olduğunu söylemiştir.

229 Âli İmran, 185

230 Usûlu’ş Şiati’l İmamiyye, 2/1124. Nakil böyle.

Akıla gelince; Allah Teâlâ dünyayı imtihan yurdu, ahireti de ceza ve mükâfat yurdu olarak tanzim etmiştir. Ahiret varken insanları hesaba çekmek üzere niçin dünyaya göndersin? Dinden sapanlar için ahiret hayatı daha şiddetli ve daha elemli iken bunu niçin yapsın? Bir de bu zamana kadar ki beşer tarihini incelediğimizde Allah Teâlâ'nın dünyada hesaba çekmek üzere kimseyi dirilttiğini de görmüş değiliz.

2- İnsanların İhtiyaçlarını Karşılama

Hz. Hasan'a bir adam gelmiş ve ihtiyacını bildirmiş, Hz. Hasan da derhâl onun ihtiyacını görmek üzere harekete geçmiş. Adam,

“Aslında bu ihtiyacım için sana gelmek istememiştım. Senden önce Hüseyin'e gitmişim. Ancak o, “Eğer itikafta olmasaydım, ihtiyacını görmek üzere seninle geldim.” dedi. Bunun üzerine Hasan, “Bana göre Allah için bir kardeşimin ihtiyacını görmek bir aylık itikaftan daha daha hayırlıdır.” dedi.²³¹

Başka bir rivayet de şu şekildedir:

“Bir adamı ihtiyaç duyduğu belli bir şahsın yanına götürmek üzere tavafı bırakmıştır.”²³²

Hz. Hasan'ın sözlerinden biri -ki bu söz bazı yazarlar tarafından Hz. Hüseyin'e de nispet edilmektedir- şöyledir:

“İnsanların size ihtiyaç duyması Allah Teâlâ'nın üzerinizdeki nimetlerindedir. Nimete karşı bıkkınlık göstermeyin ki sizden alınmasın. Şunu bilin ki iyilik övgü ve ecir kazandırır. Eğer iyilik bir adam suretinde olsaydı kendisine bakanların hoşuna giden yakışıklı biri gibi olurdu. Kötülük de bir adam suretinde olsaydı kalplerin ve gözlerin nefret ettiği çok çirkin biri gibi olurdu.”²³³

Eş *Şuhubul Lâmia fi's Siyaseti'n Nâfia* adlı eserde şöyle zikredilmiştir:

“Hz. Hasan'a bir adam bir kâğıt parçası uzatmıştı. Hz. Hasan kâğıdı okumadan, ‘Onu okudum, hacetin giderilecektir.’ dedi. Ona, ‘Ey Resûlullah (s.a.v)’in kızının oğlu, o kâğıdı okusaydın da adamın ihtiyacını ona göre görseydin?’ dediler. Hz. Hasan, ‘Onun kötü durumunu öğrenmek için o mektubu okumaktan hayâ ederim.’ dedi.”²³⁴

Onun bu tavrı onun ne denli büyük bir ahlaka sahip olduğunu ve ne denli mütevazı biri olduğunu göstermektedir. Hz. Hasan gibi biri için bunlar normal şeyler aslında. Nitekim o şöyle demiştir:

231 Tarihi Dimeşk, 14/76

232 Age, 14/76

233 Eş-Şuhubul Lâmia fi's Siyaseti'n Nafia, 441

234 Age, s. 439

“Güzel ahlak ondur. Doğru söz söylemek, gücü yerine kullanmak, isteyiciye vermek, güzel ahlak sahibi olmak, iyiliğe iyilikle mukabele etmek, sıla-i rahîmde bulunmak, komşulara iyi davranmak, hak sahibinin hakkını tanımak, misafire ikram etmek ve bütün bunların başında da hayâ etmektir.”²³⁵

“En büyük musibet kötü ahlaktır.” sözü de ona aittir.²³⁶

Hiz. Hasan'ın bu güzel ahlakı Resûlullah (s.a.v)'in yönlendirmelerini tatbikten ibaretti. Abdullah bin Dinar ashâbı kiramdan naklediyor: “Resûlullah (s.a.v)'e, ‘Ya Resûlullah, Allah'a en sevgili olan kişi kimdir?’ diye soruldu. Resûlullah (s.a.v), **‘İn-sanlara en faydalı olan kişidir. Allah Teâlâ nezdinde en sevimli ameller şunlardır: Bir mü'minin sevindirilmesi, sıkıntısının giderilmesi, borcunun ödenmesi ve açlığının giderilmesidir. Müslüman kardeşimin bir ihtiyacını görmek üzere yürümem mescitte iki ay itikafa girmemden bana daha sevimli gelir. Müslüman kardeşinin ihtiyacını görmek için yürüyen kişinin ayaklarını Allah ayakların kayıp gittiği o kıyamet gününde sabit kılar. Kötü ahlak sirkenin balı bozduğu gibi ameli bozar.’** buyurdu.”²³⁷

Mesleme bin Muhalled'den nakledildiğine göre Nebi (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kim dünyada bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da dünyada ve ahirette onun ayıbını örter. Kim birinin sıkıntısını giderirse Allah da kıyamet günü sıkıntılarında bir sıkıntıyı ondan giderir. Kim bir kardeşinin ihtiyacını görürse Allah da onun ihtiyacını görür.”²³⁸

3- Hiz. Hasan'ın Talha bin Ubeydullah'ın Kızıyla Evlenmesi

Şuayb bin Yesar anlatıyor:

“Hasan bin Ali, Talha bin Ubeydullah'ın oğlunun -o, İshak bin Talha idi- yanına gitti ve ‘Bir husus için sana geldim, beni geri çevirme.’ dedi. O, ‘O nedir?’ diye sordu. Hiz. Hasan, ‘Beni kız kardeşinle evlendirmeni istiyorum.’ dedi. O, ‘Muaviye bana mektup gönderdi; onu oğlu Yezid'e istiyor.’ dedi.

Hiz. Hasan, ‘Sana geldim, beni geri çevirme. Onu benimle evlendir.’ dedi. O, ‘Tamam, onu sana verdim.’ dedi. Hiz. Hasan o hanıma bir elbise gönderdi, sonra da onunla evlendi. Bu haber, Hiz. Muaviye'ye ulaştınca Mervan'a mektup yazdı ve o hanıma kimi tercih ettiğini sormasını istedi. O da geldi, ona kimi tercih ettiğini sordu. O da Hiz. Hasan'ı tercih ettiğini söyledi. Bundan sonra Hiz. Muaviye bunu kabul etti. Hiz. Hasan'ın vefatından sonra da bu hanımı Hiz. Hüseyin aldı.”²³⁹

235 Min Akvali's Sahabe, Muhammed Hurşid, 68; Hasan bin Ali, 31

236 Tarihi Yakubi, 2/227

237 Silsiletü'l Ehadisi's Sahiha, 906

238 Musannef, Abdurrezzak, 18936. Hadis sahihtir.

239 Et-Tabakat, 1/292. İsnadında beis yoktur.

4- Havle binti Manzur İle Evlenmesi

İbni Ebu Melike anlatıyor:

“Hasan bin Ali, Havle binti Manzur ile evlenmişti. İlk geceyi damın üzerinde geçirdiler.”²⁴⁰

Hz. Hasan uyuyunca o, başörtüsünün bir ucunu Hz. Hasan'ın ayağına diğer ucunu da kendi ayağındaki halhala bağladı. Gece yarısı Hz. Hasan uyandı, ayağının bağlı olduğunu gördü. Hanımına, ‘Bu nedir?’ diye sordu. Hanımı, ‘Gece uykusuyla uyanıp damdan ağaşı düşmenden ve bu sebeple Araplar nezdinde uğursuz bir kadın gibi görülmekten korktum.’ dedi. Bu tavrı Hz. Hasan'ın hoşuna gitti de onunla yedi gün kaldı.”

Bu hususta sünnet olan şudur:

Kişi evlendiğinde -birden çok hanımı varsa- aldığı hanım bakire ise onun yanında fasılasız yedi gün kalır, eğer dul ise fasılasız üç gün kalır. Havle de duldu. Daha önce Muhammed bin Talha bin Ubeydullah ile evlenmişti. Onun hakkı üç gündü. Bu, zaten isnadı zayıf olan rivayetin zayıflığını güçlendirmektedir. Bu arada İbni Ömer yanındakilere, “Kaç günden beri Ebu Muhammed’i göremiyoruz. Haydi, gelin ona gidelim.” dedi. Ona gittiler. Havle ona, “Onları bir şeyler ikram edecek kadar tutacak mısınız?” diye sordu. Hz. Hasan,

“Evet.” dedi. İbni Ömer diyor ki, “Yemek gelinceye kadar Hasan güzel şeylerden bahsetti.”²⁴¹

5- Mü'minlerin Analarını Görmezdi

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin mü'minlerin analarını görmezlerdi. İbni Abbas diyor ki:

“Onları görmek aslında kendilerine helaldi.” Zehebî de buna şu ilavede bulunmuştur: “Şüphesiz ki helaldi.”²⁴²

Bu, onun son derece hayâ sahibi biri olduğuna delalet etmektedir.

6- Nebevi Nesebin Şanını Korumadaki Gayreti

Hz. Hasan bir defasında bir işi için çarşıya gitmişti. Bir mal üzerinde dükkân sahibiyile pazarlık yaptı. Dükkân sahibi herkese söylediği fiyatı ona söyledi. Daha sonra onun Resûlullah (s.a.v)'in torunu Hasan bin Ali olduğunu öğrenince ikram olsun diye fiyatı düşürdü. Ancak Hz. Hasan bunu kabul etmedi ve malı almaktan vazgeçti. Sonra da,

240 Age, 1/307

241 Et-Tabakat, 1/307-308. İsnadı zayıftır.

242 Siyeru alâ min Nubela, 3/265

“Resûlullah (s.a.v)’e yakınlığım sebebiyle küçük bir menfaat elde etmek istemem.” dedi.²⁴³

Bu tavır, Allah’ın kitabı ve Resûlünün sünneti üzere yürüyen bütün Ehlibeyt’in tavrıdır. Bakın Zeynel Abidin bin Ali bin Hüseyin hakkında en yakın hizmetkârı Cüveyriye ne diyor:

“Ali bin Hüseyin, Resûlullah (s.a.v)’e yakınlığı sebebiyle tek bir dirhem dahi yemedi.”²⁴⁴

Sefere çıktığında kendisini gizlerdi. Bu husus kendisine sorulduğunda da, “Ben Resûlullah (s.a.v) sebebiyle verilen bir şeyi almayı hoş görmem.” derdi.²⁴⁵

Yine Ebu’l Hasan Ali Rıza bin Musa Kazım’ın da sefere çıktığında kendisini gizlediği rivayet edilmiştir. Ona da bu husus sorulduğunda o da aynı şekilde, “Ben Resûlullah (s.a.v) sebebiyle verilen bir şeyi almayı hoş görmem.” derdi.²⁴⁶

İşte Ehlibeyt’in önderleri Resûlullah (s.a.v)’in nesebinin şanını korumada bu derece hassastılar. Onlar bu nispeti dünyevi menfaat elde etmek için kullanmadılar. Diğer dinlerde böyle değildi. O dinlerin liderlerinin yakınları her hâlükârda beşer üstü bir ayırım gördüler. İsimleri sayesinde dünya malı kazanmaktan uzak durdular. Ehlibeyt’in övgüsü ise büyüklükleri, başkalarına ihtiyaç arz etmemeleri ve izzeti nefislerini korumaları sebebiyle devam edip gitti. Onların yaşayışı diğer dinlere ve milletlere mensup Brahmanların ve kâhinlerin çocuklarının yaşayışı gibi asla olmadı. Onlar nesep yoluyla kendilerine kudsiyet izafe edilmesine ve geçimlerini başkalarının üzerine yüklemeye asla razı olmadılar.²⁴⁷

7- Eş’as bin Kays’ın Namazını Kıldırması

Eş’as bin Kays, Mü’minlerin Emîri Hz. Ali’nin ölümünden tam kırk gün sonra vefat etti. Cenaze namazını damadı Hz. Hasan kıldırıldı.²⁴⁸

Bazı zayıf rivayetler Hz. Ali’nin öldürülmesi hadisesinde Eş’as bin Kays’ın parmağı olduğunu zikretmektedir. Ancak buna dair herhangi bir delil yoktur. Çünkü Eş’as bin Kays’ı Hz. Ali döneminde samimi, güvenilir ve vefakâr biri olarak görüyoruz. Sıffin’de Şamlılara karşı ilk savaşanlardan biriydi. Çıkış zamanından itibaren Haricîlere karşı düşmanlık izhar etmiştir. Haricîlerin, “Ali hatasından tevbe etti ve tahkimden döndü.” dediklerini Hz. Ali’ye ulaştıran kişi odur. Nehrevan’da Haricîlere karşı savaşmıştır. Hz. Ali ve Ehlibeyt ile bağlarını olabildiğince sağlamlaştırmaya çalışmış ve bu sebeple kızını Hz. Hasan ile evlendirmiştir.²⁴⁹

243 El-Murtaza, Nedvi, 228

244 Age, 228

245 Vefeyatü’l A’yan, 2/434

246 Age, 2/434

247 El-Murtaza, Nedvi, 228

248 El-Kâmil fi’l Tarih, 3/444

249 Tehzibu’l Kemal, 3/393-394; Tabakat, 6/23

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Eş'as, Hz. Ali'nin ölümünden tam kırk gün sonra vefat etmiş ve cenazesini Hz. Hasan kaldırmıştır. Hz. Ali'nin soyundan hiç kimsenin Eş'as hakkında böyle bir ithamda bulunduğu nakledilmemiştir. Hz. Ali'nin öldürülmesi işi, tercihe şayan görüşe göre Nehrevan'da öldürülenlerin intikamı olarak Haricîlerin tedbiri olarak bilinmektedir.²⁵⁰

8- Kendisine Kötülük Edenlere Karşı Muamelesi

Hz. Ali'ye buğzeden biri Medine'ye gelmişti. Ne yiyeceği, ne de biniti vardı. Durumunu Medine halkından birine arz etti. O da ona, "Hasan bin Ali'ye git." dedi. Adam ona, "Başıma gelenler zaten onun ve onun babası yüzünden oldu." dedi. Ona, "Ondan başkasından bir fayda göremezsin." dediler.

Bunun üzerine adam ona gitti ve durumunu arz etti. Hz. Hasan da ona yiyecek ve binit verilmesini emretti. Adam, "Allah nübüvveti kime vereceğini daha iyi bilir." dedi. Hasan'a, "Sana ve babana buğzeden biri sana geliyor, sen de ona yiyecek ve binit verilmesini emrediyorsun. Bu nasıl şey?" dediler. Hz. Hasan, "Yiyecek ve binit karşılığında şerefimi satın almayayım mı?" dedi.²⁵¹

9- Meclislerdeki Edebi

Bir yerde oturuyordu. Tam kalkıyordu ki oraya bir fakir geldi. Ona merhaba dedi ve onunla ilgilendi. Sonra da ona, "Tam biz kaldıyorduk ki sen geldin, gitmemize izin veriyor musun?" dedi. Adam, "Evet, ey Resûlullah (s.a.v)'in kızının oğlu." dedi.²⁵²

10- İnsanlara Karşı Güzel Ahlakı

Umeyr bin İshak anlatıyor: Hasan bin Ali'nin konuşması kadar kimsenin konuşması hoşuma gitmezdi. Ondan bir defa hariç asla kötü bir söz işitmiş değilim. O da, Hüseyin ile Amr bin Osman arasında düşmanlık vardı. Hasan, "Bizim nezdimize onun lehine zilleti tatmasından başkası yok." sözüydü. Ondan işittiğim en kötü söz bu oldu.²⁵³

11- Misketle Kuyu Oyunu Oynaması

Süleyman bin Şedid anlatıyor:

"Hasan ve Hüseyin ile birlikte misketle kuyu oyunu oynuyorduk. Onların kuyusuna misketi soktuğumda Hasan bana, 'Resûlullah (s.a.v)'in bir parçası olan kişi

250 Dirase fi Tarihi'l Hulefai'l Emeviyyin, 52

251 Tarihi İbni Asakir, 14/76

252 Tabakat, 1/281. İsnadı zayıftır. Tarihu'l Hulefa, 73

253 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/198

üzerine binmek sana helal oldu.’ derdi. Onlar benim kuyuma soktuklarında, ‘Resûlullah (s.a.v)’in bir parçası olan kişinin senin üzerine binmesi sebebiyle Rabbine hamd etmeyecek misin?’ derdi.”²⁵⁴

12- Fuzuli Söz Söylemekten Uzak Oluşu

Hz. Hasan zamanının çoğunu suskun geçirirdi. Konuştuğunda da güzel şeyler konuşurdu. O bu tavrıyla bize fuzuli kelimadan uzak durmamızı öğretmektedir. Nitekim Resûlullah (s.a.v)’in sünneti de buydu. O bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Kişinin kalbi istikamet üzere olmayınca imanı istikamet üzere olmaz. Dili istikamet üzere olmayınca da kalbi istikamet üzere olmaz.”²⁵⁵

Yine başka bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun.”²⁵⁶

Yine şöyle buyurmuştur:

“Susan kurtulmuştur.”²⁵⁷

Bir defasında Resûlullah (s.a.v)’e kişiyi en çok cehenneme sokan şeyden sorulmuştu ve o, **“Ağız ve avret mahalli”** demişti.²⁵⁸

Muaz bin Cebel, Nebi (s.a.v)’e cennete sokan ve cehennemden uzaklaştıran amelin ne olduğunu sormuştu. Nebi (s.a.v) kendi dilini eliyle tutmuş ve **“Bunu tut.”** demişti. Sonra da, **“Bizler bununla konuştuğumuzdan muaheze olunuyoruz. Anası ağlayınca, ey Muaz! İnsanlar cehenneme dillerinin semeresinden başka şeyler yüzünden mi yüzüstü yuvarlanıyorlar.”** buyurdu.²⁵⁹

İbni Ubeyd diyor ki:

“Hiçbir insan yoktur ki onun dili kalbi üzerinde olmasın. Onun düzgünlüğü sair amellerinde de görülür.”²⁶⁰

İbni’l Kâtib diyor ki:

“Kalpten korku giderse dil ilgi duyduğu şeyden bahseder.”²⁶¹

Evezâi diyor ki:

“Ömer bin Abdülaziz bize bir mektup yazdı. Orada şöyle diyordu: ‘Bundan

254 Tabakat, 1/294

255 Es-Silsiletü’s Sahiha, 2841

256 Buhari, 6136

257 Sahihu’l Cami, 6367

258 Es-Silsiletü’s Sahiha, 669

259 Süneni Tirmizi. Hadis sahihtir.

260 Sıfatü’s Saffe, 3/372

261 Age, 4/323

sonra, kim ölümü düşünmeyi artırırsa dünyadan aza kanaat eder. Sözüünü amel sayanlar az konuşurlar ve ancak faydalı şeyler söylerler vesselam.”²⁶²

İşte Hz. Hasan da sözünü amel sayanlardandı. Bu sebeple zamanının çoğunu suskun geçiriyordu.

13- Hz. Hasan'ın Üsame bin Zeyd (ra)'a İkramı

Üsame'nin azatlısı Harmele anlatıyor:

“Üsame beni Ali bin Ebu Talib (ra)'a göndermişti. Bana, ‘O sana soracak ve sana, ‘Dostun geride ne bıraktı?’ diyecek. Ona de ki: ‘O sana diyor ki: ‘Eğer aslanın ağzında olsan ben de orada seninle birlikte olmak isterim. Ne var ki bu daha önce hiç karşılaşmadığım bir şey.’

Bunun üzerine ben Ali'ye gittim. Ancak bana bir şey vermedi. Ben de Hasan, Hüseyin ve Abdullah bin Cafer (ra)'a gittim. Onlar da benim hayvanımı iyice yüklediler.”²⁶³

14- Hz. Hasan ve Fakir Yahudi

Hz. Hasan günlerden bir gün yıkanmış ve evinden dışarı çıkmıştı. Üzerinde pahalı güzel bir elbise vardı. Yolda fakir bir Yahudi'yle karşılaştı. Onun da üzerinde deriden bir çul vardı. Hastalık onu bitkin düşürmüştü. Zillet içindeydi. Öğle güneşi onu iyiden iyiye yakmıştı. Başı üzerinde bir kap su taşıyordu. Hz. Hasan'ı durdurdu ve “Ey Resûlullah'ın kızının oğlu, size bir sualim var.” dedi. Hz. Hasan,

“Nedir o?” diye sordu. Yahudi, “Senin deden, ‘*Dünya mü'minin hapishanesi, kâfirin cennetidir.*’²⁶⁴ diyor. Sen mü'minsin ben de kâfirim. Ama görüyorum ki dünya sana nimetler içinde yüzdüğün cennet olmuş, ben ise burada hapishane hayatı yaşıyorum. Fakirlik beni helak etti.” dedi.

Yahudi sözlerini bitirince Hz. Hasan ona, “Allah Teâlâ'nın ahirette benim için hazırladıklarını bir düşünürsen anlarsın ki benim bu hayatım hapishane hayatından başka bir şey değildir. Yine Allah Teâlâ'nın ahirette senin için hazırladığı azabı ve sıkıntıyı bir düşünürsen anlarsın ki şimdi sen geniş bir cennet içinde sin.” dedi.²⁶⁵

Hz. Hasan hazırcevap biriydi. Anında ikna edici ve susturucu cevabı verebiliyordu. Ona da durumu bu şekilde izah etti. Şikâyet ettiği hâlin ahirette kâfirler için hazırlanan azaba nispetle cennet hayatı gibi olduğunu, kendi hâlinin de muttakiler için hazırlanan cennet nimetlerine nispetle hapishane gibi olduğunu belirtti.²⁶⁶

262 Siyeru alâ min Nubela, 5/133

263 Zehahiru'l Ukba, 237

264 Müslim ve İbni Mace, 4113

265 Hasan ve Hüseyin, Muhammed Reşid Rıza, 32

266 Hasan ve Hüseyin, 33

15- Hz. İbni Abbas'ın Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i Takdir Etmesi

Müdrük Ebu Ziyad anlatıyor:

“İbni Abbas'ın bahçesindeydik. İbni Abbas, Hasan ve Hüseyin geldiler ve bahçede bir gezinti yaptılar. Daha sonra sulama kanalının kenarına oturdular. Hasan bana, ‘Ey Müdrük, yanında yiyecek bir şeyler var mı?’ diye sordu. Ben de, ‘Ekmek var.’ dedim. ‘Getir onu.’ dedi. Ona ekme, öğütölmüş tuz, iki demet yeşillik götürdüm. Yedi, sonra da, ‘Ey Müdrük, bu güzel yemek böyle!’ dedi.

Daha sonra kendi yemeğini getirdi. Yemek hem çoktu, hem de lezzidi.

‘Ey Müdrük, bahçede çalışan hizmetçileri çağır.’ dedi. Yemeğini onlara ikram etti, kendisi yemedi. Ona, ‘Sen yemiyor musun?’ diye sordum. Bana, ‘Benim nezdimde diğeri bundan daha lezzetli.’ dedi.

Sonra kalktılar, abdest aldılar. Daha sonra da Hasan'ın hayvanını getirdim. İbni Abbas hayvanın üzengisinden tuttu ve Hasan hayvanına bindi. Daha sonra Hüseyin'in hayvanı getirildi. İbni Abbas onun da hayvanının üzengisinden tuttu ve Hüseyin hayvanına bindi. Onlar gittikten sonra, ‘Sen onlardan daha yaşlısın, böyle olduğı hâlde hayvanlarına binmeleri için hayvalarının üzengisini tutuyorsun. Bu nasıl şey?’ dedim.

‘Hey sersem, onların kim olduğunu biliyor musun? Onlar Resûlullah (s.a.v)'in evladıdır. Onların hayvanlarına binmesi için hayvanlarının üzengisini tutmam Allah Teâlâ'nın bana bir lütfudur.’ dedi.”²⁶⁷

Hz. İbni Abbas'ın Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'e bu kadar hürmet etmesi onları ne kadar sevdiğini ve onların faziletini ne derece bildiğini göstermektedir. Tabii ki bu onun da faziletini göstermektedir. Zira fazilet sahiplerinin değerini ancak ehli bilir. Nitekim Mü'minlerin Emîri Hz. Ali de amcası Hz. Abbas'a karşı benzersiz bir hürmet gösteriyordu.

İbni Abbas (ra) anlatıyor:

“Babam Abbas hastalanmıştı. Ali onu ziyarete geldi. İçeri girdiğinde ben onun ayaklarına masaj yapıyordum. Derhâl benim yerime geçti ve babamın ayaklarına masaj yapmaya başladı. Sonra da, ‘Bu daha çok benim hakkım. Allah Teâlâ, Resûlullah (s.a.v)'i, amcam Hamza'yı ve kardeşim Cafer'i aldı. Geride amcam Abbas kaldı. Amca, baba yarısıdır. Amcaya yapılan iyilik babaya yapılan iyilik gibidir.’ dedi. Sonra da, ‘Allah'ım, amcama afiyet ihsan eyle, onun makamını âli eyle, onu İlliyyin'e yükselt.’ diye dua etti.”²⁶⁸

267 Tarihi İbni Asakir, 14/69

268 Zehairu'l Ukba, 337

16- Abdullah bin Zübeyr'in Hz. Hasan'ı Övmesi

Abdullah bin Urve anlatıyor:

“Abdullah bin Zübeyr'in soğuk bir kış günü sabah vakti Hasan için oturduğunu gördüm. Vallahi kalktığında alnından ter damlıyordu. Bu benim hoşuma gitmemiştir. Ona doğru gittim ve ‘Amca’ dedim. Bana, ‘Ne var?’ diye sordu. Ona, ‘Hasan bin Ali'nin yanında oturduğunu ve alnından terler boşalınca kadar kalkmadığını gördüm.’ dedim. Bana, ‘Ey kardeşimin oğlu, o, Fatıma'nın oğludur.’ dedi.”²⁶⁹

17- Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Arasında Geçen Bir Hadise

İbni Hallikan şüpheli bir ifadeyle naklediyor:

“Denildi ki, Hasan ile Hüseyin arasında bir tartışma olmuş, araları bozulmuştu. Bir müddet konuşmadılar. Hüseyin'e, ‘Kardeşine sen gitmelisin, zira o senden daha büyük.’ dediler. Hüseyin, ‘Bu hususta fazilet ilk konuşanıdır. Ben ise kardeşime karşı faziletin bende olmasını istemem.’ dedi. Hüseyin'in bu sözü Hasan'a ulaştınca Hasan ona gitti.”²⁷⁰

18- Ana-Babası, Dedesi-Ninesi, Dayısı-Teyzesi ve Amcası-Halası Cihetiyle İnsanların En Üstünü

Hız. Muaviye yanında Amr bin el-Âs ve eşraftan başka kişiler olduğu hâlde sordu: “Ana-babası, dedesi-ninesi, dayısı-teyzesi ve amcası-halası cihetiyle insanların en üstünü kimdir?” dedi.

Numan bin Aclân ez-Zurgânî kalktı ve Hasan'ın elinden tuttu. Sonra da “Budur” dedi. “Babası Ali, annesi Fatıma, dedesi Resûlullah (s.a.v), ninesi Hatice, amcası Cafer, halası Ümmü Hânî binti Ebu Talib, dayısı Kasım, teyzesi de Zeyneb'dir.”²⁷¹

19- İnsanların Hz. Hasan'a ve Kardeşi Hz. Hüseyin'e Karşı Muhabbeti, Beytullah'ta Yaşadıkları İzdiham

Ebu Said anlatıyor:

“Hasan ile Hüseyin'i gördüm. İmamla birlikte ikinci namazını kıldılar, sonra Hacerül Esved'in karşısına gelerek istilam ettiler, sonra da tavaf edip iki rekât namaz kıldılar. İnsanlar birbirlerine, ‘Bunlar Resûlullah (s.a.v)'in kızının oğullarıdır.’ diyorlardı. Orada öyle bir izdiham yaşandı ki Hasan ile Hüseyin yerlerinden kıpırdayamadı. O esnada Hüseyin yanındaki güçlü kuvvetli birinin elinden tuttu ve Ha-

269 Tarihî İbni Asakir, 14/70

270 Vefeyatü'l Ayan, 2/69

271 Tarihî İbni Asakir, 14/70

san'ın üzerindeki baskıyı azaltmaya çalıştı. Hüseyin ona hürmet ediyordu. Daha sonra Hacerü'l Esved'den sonraki rüknü selamladılar. Biri, 'Belki de onlar namaz sebebiyle yedi şavtı (bir tavafı) tamamlayamadılar.' dedi. Ben de ona, 'Hayır, onlar yedi şavtı (bir tavafı) tam olarak yaptılar.' dedim."²⁷²

Sözleri, Hutbeleri ve Vaazları

Hasan bin Ali diyor ki:

"İnsanların helaki üç şeydedir: Kibir, hırs ve haset. Kibir dini helak eder, şeytan bu sebeple lanetlenmiştir. Hırs nefsin düşmanıdır. Âdem bu sebeple cennetten çıkarılmıştır. Haset de kötülüğün başıdır. Kabil bu sebeple kardeşi Habil'i öldürmüştür."²⁷³

Hız. Hasan bu kalbi hastalıklardan insanları sakındırmıştır. Zira bu hastalıklar hastalıkların en belalılarındandır. Bu hususta bazı açıklamalarda bulunalım:

Kibir Hastalığı ve Hız. Hasan'ın, 'Kibir dini helak eder, şeytan bu sebeple lanetlenmiştir.' Sözü

Kibir tevazunun zıddıdır. Bu, kişinin nefsini büyük görmesi, hâlini beğenmesi ve başkalarına küçük gözle bakmasıdır. İşte bu afetlerin en büyüklerindedir. En şiddetli belalar da bundan kaynaklanmaktadır. Kibir Allah Teâlâ'nın gazabını ve azabını süratle kişi üzerine çeker. Zira büyüklük Allah Teâlâ'ya mahsustur. Büyükleme de ancak O'nun hakkıdır. O'nun dışındakilerin böyle bir hakkı yoktur. Çünkü O'nun dışındakilerin tamamı O'nun kuludur. Güç ve kudret sahibi, hakiki hakîm O'dur. Dolayısıyla Allah Teâlâ kibir taslayanların belini kırar, onları hor ve hakir bırakır.²⁷⁴

Kibrin Alametleri

Kibrin zahiri alametleri vardır. Baş olma sevdası, insanlara üstünlük taslamak, meclislerde başköşede olmayı sevmek, yürürken çalınmış yürümek, yanlış da olsa sözünün reddedilmesinden hoşlanmamak, zayıf ve fakir Müslümanları hakir görmek, nefsi beğenmek ve övünmek, baba ve atalarla övünmek, mal, ilim, amel, ibadet, güzellik, güç kuvvet, aşiret çokluğu ve sair sebeplerle başkalarına karşı üstünlük taslamak.²⁷⁵

Bu Hastalıktan Korunma Yolları

-Her Müslüman kibir sahibi olup olmadığını daire kendisini sorgulamalı ve

272 Age, 14/69

273 Allimû Evladekum Hubbe'l Beyti'n Nebi, 31

274 Menhecü'l İslam fi Tezkiyeti'n Nefs, 342

275 Age, s. 342

kalbini murakabe etmelidir. Nefsinde tevazu görüyorsa Allah Teâlâ'ya hamd etmelidir. Değilse nefsini kınamalı ve onu derin bir hesaba çekmelidir. Nefsini terbiye için namaz, oruç, zikir gibi ibadetlere sarılmalı, rahatlıktan, oyun ve eğlenceden uzaklaşmalıdır. Nefis rühdüne erişinceye kadar bu yolda gayret sarf etmelidir.

-Müslüman bu hastalığın hakikatini ve dünya ve ahiretteki neticelerini göz önüne getirmelidir. Bu hastalıkla ilgili Kur'an ve sünnette geçen uyarılara dikkat kesilmelidir. Bakın Kur'an-ı Kerim kibrin şeytanın sıfatı olduğunu nasıl açıklıyor:

“Ve meleklerle, ‘Âdem’e secde edin’ dedik de İblis’ten başka (diğerlerinin tümü) secde ettiler. O ise dayattı ve kibirlendi ve kâfirlerden oldu.”²⁷⁶

Tekebbür ehli kişiyi Allah Teâlâ sevmez. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyrulmaktadır:

“Şüphesiz ki, Allah, onların saklı tuttuklarını ve açığa vurduklarını bilir; gerçekten O, müsteکbirleri sevmez.”²⁷⁷

Yine bir başka ayeti kerimede şöyle buyrulmaktadır;

“Kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yerde çalımlı çalımlı yürüme! Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri asla sevmez.”²⁷⁸

Gösteriş yapmak ve çalımla yürümek tekebbür sahiplerinin vasfıdır. Müteکebbirin kalbi Allah Teâlâ tarafından mühürlenir. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyrulmuştur:

“Ki onlar, Allah’ın ayetleri konusunda kendilerine gelmiş bir delil bulunmaksızın mücadele edip dururlar. (Bu,) Allah katında da, iman edenler katında da büyük bir öfke (sebebi)’dir. İşte Allah, her müteکebbir zorbanın kalbini böyle mühürler.”²⁷⁹

İlim ve ibadetle yapılan tekebbürün vebali daha büyüktür. Dolayısıyla o kişiye gereken şey, Allah Teâlâ'nın ilim ehline karşı daha hassas olduğunu bilmesidir. Cahil biri affedilebilir, ancak âlim affedilmez. Zira o, ilmiyle Allah'a isyan ediyor. Bunun da tehlikesi daha büyüktür. Kişi eğer nesebi sebebiyle başkalarına karşı büyüklenirse bilsin ki bu da başkalarının üstün vasıflarıyla büyüklenmektir. Dedelerini bir düşünün bakalım. Şimdi onlar neredeler? Toprağa karışmışlar. Güzelliği sebebiyle kibirlenen kişi de akıllı bir nazarla bedeninin içine bir baksın, hayvanlar gibi dış görünüşe bakmasın. Gücü kuvveti sebebiyle kibirlenenler bilsin ki eğer bir damar ona sı-

276 Bakara, 34

277 Nahl, 23

278 Lokman, 18

279 Mü'min, 35

kıntı verse o sıkıntıyı gidermekten aciz kalır. Zenginlik sebebiyle kibirlenenler Karun ve Haman gibi kendisinden daha zengin kişilerin akibetine baksınlar. Eğer bunları iyi düşünürse kişi kibire yönelmez, tevazu sahibi olur. Allah Teâlâ ondan razı olur ve onun şanını ve makamını yüceltir. Kişiye düşen, Kur'an'da, sünnette ve öncekilere ve sonrakilere ait kıssalarda geçen kibirli kişilerin başlarına gelen şeylerden ibret almak ve onların dünya ve ahirette içine düştükleri zilleti görmektir. İbret alan kişi eğer hasta ise kendisini tedavi eder. Kendini tedavi etmek isteyen kişi ayrıca mütevazı salih kişilerle birlikte olmalı, onların ahlakını, sözlerini ve başkalarına karşı davranış şekillerini onlardan öğrenmeli, hak yoldan sapmamak için de kibir sahiplerinden uzak durmalıdır.²⁸⁰

Hırs ve Hz. Hasan'ın, "Hırs, nefsin düşmanıdır Âdem bu sebeple cennetten çıkarılmıştır." Sözü

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Kişinin mal ve makam hırsının dinine verdiği zararı sürüye saldıran iki aç kurt veremez."²⁸¹

Resûlullah (s.a.v)'in verdiği bu misal mal ve makam hırsının kişinin dininde ne kadar büyük tahribat yaptığını gözler önüne seriyor. Çoban gitmiş, aç kurtlar koyunlara dalmış, yine de bu kurtlar hırsın dine verdiği zararı koyunlara veremiyorlar. İki aç kurdun içine daldığı sürüden geriye ne kalır dersiniz? Parçalanmadık bir koyun kalır mı? Elbette kalmaz. Resûlullah (s.a.v), burada kendisinde mal ve makam hırsı bulunan kişinin dininden çok şeyler kaybedeceğini işaret etmekte ve bu şekilde insanları hırsın kötülüğünden sakındırmaktadır.

Mala Karşı Hâris Olan Kişinin Hâli

Mala karşı hırs iki şekilde olur:

Biri; malı aşırı sevmek ve malı elde etmek için bütün mübah yolları denemek. Bu sebeple çeşitli sıkıntılara katlanmak. Resûlullah (s.a.v)'in yukarıdaki hadisi söylemesi bu tip kişiler hakkında olmuştur.

Taberânî'nin Asım bin Adiy (ra)'tan rivayetine göre Asım şöyle demiştir:

"Hayber'in hissesinden yüz hisse satın almıştım. Resûlullah (s.a.v) bunu duydu da, **'Sahibinin kaybettiği sürüye saldıran iki açgözlü kurtun sürüye verdiği zarar, Müslüman'ın mal ve makam talebiyle dinine verdiği zarardan daha çok değerlidir.'** buyurdu."²⁸²

280 Menhecül İslami, s. 346

281 EL-İhsan fî Sahihi İbni Hibban, 3218. Hadis hasen sahihtir.

282 EL-İhsan fî Takribi Sahihi İbni Hibban. 3218 Hadis hasen sahihtir.

İbni Receb bu hadisi şerh ederken şöyle demektedir:

“Mala karşı hırsta kıymetsiz bir şey için kıymetli ömrü heder etmekten başka bir zarar olmasa bu bile kişinin kınanması için yeterli olur. Zira kişi vaktini buna değil de manevi dereceler elde etmeye sarf etseydi o derecelere nail olurdu. Hâlbuki o, kendisine ezelde taksim edilmiş rızkın peşinden koşmak suretiyle bunu kaçırmıştır. Eğer o onun rızkı ise zaten eline geçecekti. Bir de dünyada iken mal kazananların çoğu sahip oldukları maldan istifade edememekte ve şekilde ölüp gitmektedirler. Mal başkasına, hesabı da ona kalmaktadır. Bunu iyilik olarak görüp övgüde bulunan da olmaz. Kıymetli ömrün bu hususta zayı edilmesi kötülük olarak yeter. Mal hırsı sebebiyle gurbetlere çıkan ve tehlikelere atılan nicelerini görürüz. Nitekim şair bu hususta şöyle demiştir:

*“Mal kazanmak için günlerini harcayan kişi,
Fakirlik korkusuyla hareket etti fakir düştü.”*²⁸³

İbni Mesud (ra) şöyle diyor:

“Yakin, insanların Allah’ın gazabına maruz kalacakları işleri yapmasına razı olmamak, Allah’ın verdiği rızık hususunda kimseye haset etmemek, Allah’ın sana vermediği şey hususunda kimseyi kınamamaktır. Ne hırslı kişinin hırsı rızkı celbeder, ne de ondan kaçanın kaçması onu geri çevirir. Allah, rahatlığı ve ferahı adaletiyle yakın ve rızada kılmış, hüznü ve sıkıntıyı da şüphe ve öfkede kılmıştır.”

Abdülvahid bin Zeyd, Allah’a yemin ederek şöyle diyordu:

“Kişinin dünyaya karşı haris olması bana göre onun en tehlikeli düşmanından daha tehlikelidir.”

Yine şöyle diyordu:

“Ey kardeşlerim, hırslı kişinin malına ve çalışmasına gıpta etmeyin. Ona bugününü ahirette kendisini rezil edecek şeyler sebebiyle geçirdiğinden ve sonra da kibir tasladığından nefretle bakın.”

Yine şöyle diyordu:

“Hırs ikidir: Facia olan hırs, faydalı olan hırs. Faydalı olan hırs kişinin ibadet ve taat hususundaki hırstır. Facia olan hırs ise, kişinin dünyaya karşı hırstır.”²⁸⁴

Hükemadan biri dünyaya karşı aşırı hırslı kardeşine bir mektup yazmıştı. Orada şöyle diyordu:

“Dünyaya karşı hırslı olduğumu görüyorum. Sen ona hizmet ediyorsun, o da seni hastalıklarla, bela ve musibetlerle karşılıyor. Hırslı olup da mahrum olan, zahit olup da rızıklandırılan kişileri hiç görmemiş gibisin.”

283 Ma Zi’bani Caiani, İbni Receb, 23

284 Age, s. 26

Yine hükemadan biri şöyle demiştir:

“Sıkıntısı en uzun olan kişi haset edendir, en huzurlu kişi kanaatkâr olandır, en çok pişman olan da ifrata düşen âlimdir.”²⁸⁵

Nitekim şair şöyle demiştir:

“Hırs zarar veren bir hastalıktır,

Az görene...

Nice hırs sahipleri var ki,

*Hırsları onları zelil kıldı.*²⁸⁶

Şair Mahmud el-Verrak da şöyle demektedir:

Gurbetçinin garipliği devam eder,

Hâlini bilmeyen dostlardan uzaklarda.

Yeryüzünün doğusunda sonra batısında,

Hırs sebebiyle ölüm hatırlara gelmez.

Kanaat etseydin rızkın sükûnetle sana gelirdi,

Zenginlik mal çokluğuyla değildir.

Yine şöyle demiştir:

Ey kendi nefşini yoran kişi,

Dünya malına hırsla talip olarak.

Ne dünya sana ait, ne sen dünyaya,

*Dolayısıyla iki himmeti teke indir.*²⁸⁷

Mala karşı hırsın ikinci nevine gelince; bu da, malı haram yollardan kazanmak ve mal üzerindeki hakları eda etmekten kaçınmaktır. Mal üzerindeki hakların edasından kaçınmak cimrilik sebebiyle olur ki bu zemmedilmiştir. Nitekim ayeti kerime şöyle buyurulmuştur:

“Kim nefsinin hırsından ve cimriliğinden kendini kurtarabilirse asıl felaha erenler işte onlardır.”²⁸⁸

Abdullah bin Ömer (ra)’tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Tamahkârlıktan sakının. Zira tamahkârlık sizden öncekileri helak etmiştir. Onlara sıla-i rahîmi kesmelerini emretmiş onlar da kesmiştir. Onlara cimrilikle emretmiş onlar da cimrilik etmiştir. Onlara facirlikle emretmiş onlar da facirlik etmişlerdir.”²⁸⁹

285 Age, s. 26

286 Age, s. 27

287 Age, s. 29

288 Teğabün, 16

289 Süneni Ebi Davud, 2/324. Elbani, sahih olduğunu söylemiştir.

Âlimlerden bazıları “Şuhh” kelimesini, “Kişiyi helal olmayan yoldan kazanmaya ve kazandığı malın hakkını eda etmemeye sevk eden şiddetli hırstır.” şeklinde tarif etmişlerdir.²⁹⁰

Cimriliği de (Buhl), “Kişinin elindeki malı tutmasıdır.” şeklinde tarif etmişlerdir. Şuhh için, “Bütün kötülüklerin anasıdır.” da denilmiştir. Şuhh ve cimrilik kelimesini İbni Mesud ve seleften daha başka kişiler de bu şekilde tarif etmişlerdir.²⁹¹

İkisi aynı anlamda kullanıldığı gibi tarif edilenin aksine kullanıldıkları da olmuştur. Ancak zikrettiğimiz üzere aslolan bu iki kelimenin manasının ayrı oluşudur. Mala karşı hırs bu dereceye ulaştığında din ve iman noksanlaşır. Zira haramdan kazanma ve hakların eda edilmemesi sebebiyle din ve iman zayıflar, geriye fazla bir şey kalmaz.²⁹²

Makam mevki ve itibar hırsına gelince, bu, mala karşı hırstan daha tehlikelidir. Bundan uzaklaşmak da çok zordur. Nitekim insanlar makam mevki, itibar ve liderlik elde etmek için nice servetler harcarlar.

Makam mevki ve itibar hırsı da iki kısma ayrılmaktadır:

Birincisi; idarecilik, saltanat ve malla mevki ve itibar kazanmaya çalışmak. Bu oldukça tehlikeli bir şeydir. Zira bu, çok defa ahiret menfaatini, izzet ve şerefini kazanmaktan kişiyi meneder. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

“İşte ahiret yurdu; biz onu, yeryüzünde büyüklenmeyi ve bozgunculuk yapmayı istemeyenlere (armağan) kılarız. (Güzel) Sonuç da takva sahiplerinindir.”²⁹³

Dünyevi bir liderlik isteyip de gereğini yerine getirip muvaffak olanlar çok azdır. Çoğu kendi nefesine terk edilir. Nitekim Resûlullah (s.a.v) Abdurrahman bin Semüre (ra)’a şöyle buyurmuştu:

“Ey Abdurrahman, emîrlik isteme. Şayet o sana istediğin hâlde verilirse onunla baş başa bırakılırsın, istemeden verilirse yardım görürsün.” (Buhari, 6622)

Şunu da bil ki, makam mevki ve itibar kazanmadan önce onu kazanmak için nice yanlış yollara sapılıyor. Makam mevki ve itibar kazandıktan sonra da kibir ve zulüm başta olmak üzere nice cürümler işleniyor.²⁹⁴

İkincisi; ilim ve ibadet yoluyla insanlar nezdinde itibar kazanmaya çalışmaktır. Bu diğerinden daha çirkin ve daha tehlikelidir. Zira ilim ve amel ile Allah’a yakın olmaya çalışılır, O’nun nezdindeki yüksek derecelere ve kalıcı nimetlere talip olunur.²⁹⁵

290 Ma Zi’bani Caiani, İbni Recep, 31

291 Age, s. 31

292 Age, s. 31

293 Kasas, 83

294 Ma Zi’bani Caiani, 35-43

295 Age, s. 47

Hırs Hastalığının İlacı

Kötü hırsın ilacı zühüttür. Bu da birkaç şekilde olur:

-Kulun, hakkını edemediği liderliğin ahiretteki sorumluluğunu düşünmesi,

-Kulun, zalimlerin ve tekebbür ehli kişilerin akıbetini düşünmesi,

-Bu iş kulun kudreti dâhilinde olan bir şey değildir. Bu, Allah Teâlâ'nın arif ve zahit kullarına bahsettiği fazlı ve rahmetidir. Onlar bu sayede mala, makam ve mevkiye karşı ilgisiz kalırlar. İman, marifet ve taattan aldıkları haz onları zahit kılar. İman edip salih amel işleyen kadın erkek herkese Allah Teâlâ'nın vadettiği güzel hayattır bu. Bu hayatın tadını ne sultanlar ne de diğer emîrlere alamazlar.

Nitekim İbrahim bin Edhem bu hususta şöyle demiştir:

“Eğer sultanlar ve onların oğulları bizim içinde bulunduğumuz şu durumu bilselerdi onu elde etmek için bize kılıç çekerlerdi.” Bu nimetten haz alan kişi geçici makamların, mevkilerin ve liderliklerin peşinde koşmaz.

Nitekim Allah Tela şöyle buyurmaktadır:

*“Takva örtüsü ise daha hayırlıdır.”*²⁹⁶

Yine şöyle buyurmaktadır:

*“Kim izzet (ve şerefi) isterse bilsin ki izzet (ve şeref)’in tamamı Allah’a aittir.”*²⁹⁷

Hız. Hasan, bizi kötü hırsdan sakındırmakta ve bu sebeple, “Hırs nefsin düşmanıdır, Âdem bu sebeple cennetten çıkarılmıştır.” demektedir.²⁹⁸

Haset ve Hız. Hasan’ın söylediği “Hased de kötülüğün başıdır.

Kabil bu sebeple kardeşi Habil’i öldürmüştür.” Sözü

Haset, başkalarının iyiliğini istememek ve onlardan nimetin gitmesini istemektir. Bu helak edici kötü bir hastalıktır. Nitekim Allah Teâlâ şeytanın şerrinden sığınılmasını emrettiği gibi haset edenin şerrinden de sığınılmasını emretmektedir. Şöyle buyurmaktadır:

*“Haset edicinin şerrinden tan yerini ağartan Rabbe sığınırım de.”*²⁹⁹

Resûlullah (s.a.v) de bu hususta şöyle buyurmuştur:

296 Araf, 26

297 Fatır, 10

298 Allimu Evladekum Hubbe'l Beyti'n Nebi, 131

299 Felak, 5

“Birbirinize haset etmeyin, birbirinizle ilişkiyi kesmeyin, birbirinize buğzetmeyin, birbirinizi terk etmeyin. Allah’ın kardeş kulları olun.”³⁰⁰

Enes (ra) anlatıyor:

“Bir gün Resûlullah (s.a.v) ile birlikte oturuyorduk. ‘Şimdi şuradan size cennet ehli biri gelecek.’ buyurdu. Birden Ensar’dan bir adam sakalından abdest suyu damlar bir vaziyette çıkageldi. Ayakkabıları sol elindeydi. Selam verdi. Ertesi gün Resûlullah (s.a.v) aynı şeyi söyledi. Yine o adam geldi. Üçüncü gün de aynı şeyi söyledi. Yine aynı adam geldi. Nebi (s.a.v) kalkınca Abdullah bin Amr o adamı takip etti ve ona, ‘Ben babamla tartıştım. Sonra da üç gün onun yanına gitmeyeceğime dair yemin ettim. Eğer uygun görürsen bu üç gün içinde sende misafir olayım.’ dedi.

Adam da onun bu teklifini kabul etti. Abdullah onun yanında üç gün misafir kaldı. Gece kalkıp namaz kıldığını görmedi. Sadece yatağından ayrıldığında Allah Teâlâ’yı zikretmişti ve sadece sabah namazına kalkmıştı.”

Abdullah diyor ki:

“Şu kadar var ki onun hayırdan başka bir şey söylediğini işitmedim. Üç gün geçtikten sonra onun işlediği ameli bana çok hafif geldi. Ona, ‘Ey Allah’ın kulu, babamla benim aramda bir kırgınlık ve tartışma olmadı. Ancak ben Resûlullah (s.a.v)’in şöyle şöyle buyurduğunu işittim. Bu sebeple senin ne amel işlediğini öğrenmek istedim. Ama senin çok amel işlediğini de görmedim. Seni bu makama ulaştıran şey nedir ki?’ dedim. Adam, ‘Ne gördüysen hepsi o.’ dedi. Ondan ayrılırken beni yanına çağırdı ve ‘Şu kadar var ki ben hiçbir zaman Allah Teâlâ’nın Müslümanlardan birine ihsan ettiği nimetten dolayı o Müslüman’a haset etmemişimdir.’ dedi. Bunun üzerine Abdullah, ‘Seni o makama ulaştıran şey bu. Bizim de güç getiremediğimiz şey bu.’ dedi.”³⁰¹

Hasetin bazı sebepleri var. Düşmanlık, buğz, kendini beğenme, liderlik sevgisi, cimrilik ve sair kalp hastalıkları bunlar arasındadır. Bu kalp hastalıkları hangi toplumda yoğun olarak varsa orada yoğun bir haset hastalığı vardır. Haset daha çok akranlar ve eşitler arasında olur. Kardeşler, amca çocukları, tüccar, esnaf ve ulema çoğunlukla birbirlerine haset ederler. Bunun aslı, her birinin aynı hedefe varmak istemesidir. Kendisinin varamadığı hedefe eşitinin vardığını görünce haset etmektedir. Tabii ki bunun asıl sebebi dünya sevgisidir. Dünya da herkese yol vermediğinden, dar geldiğinden böyle olmaktadır.³⁰²

300 Buhari, 6065

301 Müsned i Ahmed, 3/166. İsnadı sahihtir.

302 Menhecü'l İslami fi Tezkiyeti'n Nefs, 340

Haset Hastalığını İlacı

Haset hastalığına karşı en önemli ilaçlar şunlardır:

-Hasetin, dinî ve dünyevi cihetten haset edene zarar verdiği, haset edilene ise hiçbir zarar vermediği hususunun bilinmesi. Haset edenin haset etmesiyle haset edilenden nimetin zail olmadığına bilinmesi. Haset eden kişi hasedi sebebiyle ne kâr ediyor? Sadece kin ve nefret duyuyor, acı çekiyor, yanıp kavruluyor, sonunda da dinini ve dünyasını mahvediyor. Kişi Allah Teâlâ'nın ikram ettiği bir şeyin birinden zail olmasını nasıl ister?! Allah Teâlâ onu ikrama layık görmüş ikram etmiş, haset eden de o nimetin zevalini istiyor. Yani bu, onun Allah Teâlâ'nın çirkin gördüğünü sevdiğini, sevdiğini de çirkin gördüğünü göstermektedir. Bu imanı gideren bir hastalıktır. Çünkü onun sahibi nefsi için istediği hayrı kardeşi için istememektedir.

-Bu hastalığın dinî ve dünyevi cihetten vereceği zararı her daim düşünmek. Allah Teâlâ'nın haset edene buğzettiğini ve Resûlullah (s.a.v)'in de bunu çirkin gördüğünü unutmamak. Dünya ve ahirette haset edenin eline ne geçtiğini düşünmek. Bütün bunlar hasetin hakikatinin anlaşılmasına, ondan korunmaya ve ondan uzaklaşmaya yardımcı olurlar.

-Ayetlerde, hadislerde ve kıssalarda hasetle ilgili olarak zikredilen hadiselerden ve onların neticelerinden ibret almak. Bütün bunlar bu hastalığa karşı kişiyi korur.

-Kişi birine haset ettiğinde derhâl nefis muhasebesi yapmalı ve kendini kınmalıdır. Haset etmek bir yana haset ettiği o kişiyi övmeli ve nail olduğu o hayrın artması için dua etmelidir. Birinin başkasına haset etmeksizin aynı hayrı kendi nefsi için istemesinde bir sakınca yoktur.

-Allah Teâlâ'nın ikram ve ihsanına rıza göstermeli ve kanaatkâr olmalıdır. Zira rızıkı taksim eden, ikram ve ihsanda bulunan Hz. Allah'tır. O, dilediği kişiye dilediği gibi ihsan eder. Allah Teâlâ'nın kuluna ihsan ettiği bir şeyi hiç kimse ondan alamaz. Allah Teâlâ'nın ihsanına nail olan da ancak O'nun fazlı ve iradesi sayesinde nail olur. Kulun, rıza, dua ve ilticadan başka yapacağı bir şey yoktur. Öyleyse kul hayrı celbeden kapının eşiğinde niçin durmuyor? Niçin şerri celbeden hastalıktan uzaklaşmıyor?³⁰³

İşte Hz. Hasan bizi hasetten sakındırıyor ve "Haset de kötülüğün başıdır. Kabul bu sebeple kardeşi Habil'i öldürmüştür." diyor. Allah Teâlâ Habil'in kurbanını kabul etmiş, Kabil'inkini etmemiştir.

Hz. Hasan ile Hz. Ebuzer'in Rıza Hakkındaki Görüşleri

Ebu'l Abbas Muhammed bin Yezid el-Müberra anlatıyor:

“Hasan bin Ali’ye, ‘Ebuzer, ‘Benim için fakirlik zenginlikten, hastalık sıhhaten daha hayırlıdır.’ diyor. Sen dersin?” dediler. O,

‘Allah, Ebuzer’e rahmet etsin. Bana gelince, ben derim ki, kim Allah Teâlâ’nın takdirine tevekkül ederse Allah Teâlâ’nın takdirinden başkasını istemez. İşte kadere rıza budur.’ dedi.”³⁰⁴

Hz. Hasan bu sözüyle bize kalp amellerinden birini vafediyor. Bu, onun bu ameli çok iyi bildiğini göstermektedir. Rıza kalp amellerindendir. Bedene taalluk eden ameller içerisinde cihad ne ise kalbe taalluk eden ameller içerisinde de rıza odur. Her ikisi de imanın en üst zirvesini işgal etmektedir.³⁰⁵

Rıza, Allah Teâlâ’ya muhabbetin bir meyvesidir. Bu, en ileri makamlardan biridir. Maalesef bunu çoğu bilmez. Bu, Allah Teâlâ’nın en büyük kapısıdır. Arifler orada huzur bulurlar. Dünyanın cennetidir. Nefsini terbiye etmek isteyenler bu kapının eşğine yüz sürsünler ve başka bir kapı aramasınlar. Zira Allah Teâlâ’nın rızası cennet ve cennet nimetlerinden daha büyüktür. Çünkü rıza Allah Teâlâ’nın sıfatıdır. Cennet ise O’nun mahlukudur. Nitekim Ayeti kerimede:

“Allah, mü’min erkeklere ve mü’min kadınlara içinde ebedî kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vadetmiştir.”³⁰⁶ buyurulmuş, ondan sonra da **“Allah’ın rızası ise daha büyüktür.”**³⁰⁷ buyurulmuştur. Allah Teâlâ’nın bu rızası kulların razı oluşuna mukabildir. Bu mükâfat en büyük mükâfat olunca onun sebebi de en büyük amel olmaktadır. Allah Teâlâ’nın takdirini beğenmemek ise sıkıntı, keder ve kalp dağınıklığı getirir. Kişiyi Allah Teâlâ hakkında kötü düşünmeye sevk eder. Sonuçta da kişi kötü bir akıbetle dünyayı terk eder. Rıza ise bütün bu kötü durumlardan kişiyi kurtarır. Ahiret cennetinden önce dünya cennetinin kapılarını kişiye açar. Kişinin kalbinde rıza varsa huzur ve sukûnet var demektir, yoksa huzur ve sukûnet yoktur, şüphe vardır. Kalpte rıza yoksa kişi Allah ile birlikte olamaz. Çünkü o, nefsi isteklerinin peşindedir, onlara ulaşmadıkça huzur bulamaz. Kader ise -kişi istemese de- kendi mecrasında Allah Teâlâ’nın takdiri üzere akar. Kadere razı olmayan kişi iyi bir kul olamaz. Ne zaman razı olur, o zaman iyi bir kul olur ve o zaman şüpheden ve huzursuzluktan kurtulur.

Rıza kalbi Allah’a bağlar, rızasızlık ise kalbi Allah’tan uzaklaştırır. Kalbinde rıza olan kişinin sadrını Allah, zenginlik, güven ve kanaatle doldurur. Ona muhabbetini verir ve onu tevekkül ve iltica ehli arasına katar. Kalbinde rıza olmayan kişi de bütün bunlardan mahrum kalır. Saadet ve kurtuluşuna vesile olacak olan şeylerden

304 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/199

305 Medaricü’s Salikin, 2/214

306 Tevbe, 72

307 Tevbe, 72

uzak kalır. Rızanın başlangıcı kulun kespidir ki makamlar cümlesindedir, sonu ise kespi olmayan hâller cümlesindedir. Yani; başı makam, sonu hâldir. Allah Teâlâ'nın rıza ehlini övmesi bunun kespi olduğunu göstermektedir.

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Rab olarak Allah’a, din olarak İslam’a ve Resûl olarak da Muhammed’e razı olan imanın tadını alır.”³⁰⁸

Yine şöyle buyurmaktadır:

“Kim müezzini işittiğinde, ‘Ben de Allah’tan başka ilah olmadığına, bir olduğuna ve ortağı olmadığına şahadet ederim. Yine Muhammed’in O’nun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet ederim. Rab olarak Allah’a, Resûl olarak Muhammed’e ve din olarak da İslam’a razı oldum.’³⁰⁹ derse Allah onun geçmiş bütün günahlarını bağışlar.”

İbni’l Kayyım diyor ki:

“Dinî makamların yörüngesi bu iki hadis üzerine olduğu gibi sınırı da bunlardır. Bu iki hadisi şerif Allah’ın Rablığını ve uluhiyetini kabul ile, Resûlünü kabulü ve O’na boyun eğmeyi, dinini kabulü ve O’na teslimiyeti kapsar. Her kim bu dört özelliği kendinde bir araya getirirse o gerçek bir dosttur. Bunlar dil ile ve iddia olarak kolay, ancak yine bunlar imtihanın hakikatinde zor işlerdendir. Özellikle nefsin iradesine ters olan şeyler zuhur ettiği zaman ortaya çıkar ki rızayı dili konuşuyor demektir. O hâlde rıza dilindedir, yoksa hâlinde değildir.

Uluhiyetine rıza; sadece O’nun muhabbetine rızayı, O’ndan korkmayı, O’ndan ummayı, O’na dönmeyi, kendisini O’na vermeyi, irade ve sevgi kuvvetlerinin tümünün O’na çekilmesini kapsadığı gibi, razı olanın bütün kalbi ile sevdiği için amel etmesini kapsar ki bu da O’na ibadeti ve O’na karşı ihlası içerir. Rububiyetine rıza ise, kulu için idaresinden razı olmayı kapsar. Kulun yalnızca O’na tevekkül etmesini, O’ndan yardım istemesini, O’na güvenmesini ve O’na itimat etmesini ve kendine yaptığı her şeyden razı olmasını içerir.

Birincisi, kendisine emrolunan şeye razı olmayı; ikincisi, kendisi için takdir olunana razı olmasını içerir. Resûl olarak peygamberlerinden razı olmaya bir göz atalım: O’na tam manası ile boyun eğmeyi, mutlak olarak O’na teslim olmayı kapsar. Öyle ki, O, kendi nefsinden bile kendine daha sevimli olacak, hidayeti ancak O’nun kelimelerinden alacak, ancak O’nun hükmüne başvuracak, O’ndan başkasını hakem kılmayacak, O’ndan vaşkasının hükmüne asla razı olmayacak. Ne Rabbin isimlerinde, sıfat ve fiillerinde, ne iman hakikatleri ve makamların zevkinde, ne de

308 Müslim, 43

309 Müslim, 386

gizli açık hükümlerin birinde. Bütün bunlarda O'ndan başkasının hükmüne razı olamaz. Ancak O'nun hükmüne razı olabilir. Eğer buna gücü yetmezse O'ndan başkasını hakem yapması, zorda kalanın karnını doyuracak şeyi ancak ölü eti ve kandan temin etmesi kabilindendir. O'nun durumuna uyan en güzel örnek, temizleyici olan suyu kulanmaktan aciz olanın ancak kendisi ile teyemmüm edebileceği topraktır.

Dininden razı olmak ise: söylediği veya hüküm verdiği, emredip yasakladığı zaman, bütün kalbi ile razı olur. Hükmünden dolayı kalbinde hiçbir sıkıntı kalmaz. O'na tam manası ile teslim olur. VeleVKi nefsinin arzusuna ve hevesine zıt veya taklit ettiği âlimin ve şeyhinin ve cemaatinin görüşlerine zıt olsa bile.”³¹⁰

İbni'l Kayyim şöyle diyor:

“Rıza, tevekkülün sonudur. Kim tevekkül, teslimiyet ve tevfiZe ayağını sağlam basarsa mutlaka rızayı elde eder. Fakat değerli olması, nefislerinin ekserisinin ona uymaması, nefislere zor gelmesi yüzünden Allah onu yarattıklarına, onlara rahmet ettiğini ve onlara hafifletmek için vacip kılmamış, fakat onları davet etmiştir. Razı olanları övmüş ve kendi sevabının, cennetten ve içindekilerden daha büyük ve daha yüce olan rızası olduğunu haber vermiştir. Kim Rabbinden razı olursa Rabbi de ondan razı olur. Bilakis kulun Allah'tan razı olması, Allah'ın ondan razı olmasının neticesidir. O, kulunu iki çeşit rızasıyla kuşatmıştır. Kuldan önce rızası, Kulundan razı olmayı kendine vacip kılmıştır. Kuldan sonra rızası, Ondan razı olmasının semeresidir. Bunun için rıza Allah'ın en büyük kapısı, dünyanın cenneti, ariflerin sükûnet ve huzur yeri ve sevenlerin nimet, müştak olanların da gözlerinin sürurudur.”

Rıza Nasıl Gerçekleşir?

Allah'ın rızasını ihtiva eden şeylerden ayrılmaması rızanın hâsil olmasının en büyük sebeplerindendir. Çünkü o, hiç şüphesiz rıza makamına ulaşır.

Yahya bin Muaz'a sorarlar; “Kul ne zaman rıza makamına ulaşır?” derler. O da, “Rabbinin kendine muamelesi hususunda kendinde dört prensibi uygulayınca ve ‘Bana verirsen kabul ederim, vermezsen razı olurum. Beni terk edersen sana ibadet ederim, beni çağırırsan icabet ederim.’ deyince.” diye cevap verir.

Cüneyd der ki:

“Rıza, kalbe ulaşan bilginin sağlamlığıdır. Kalbe ilmin hakikati temas ettiği zaman onu rızaya götürür. Muhabbet ve rıza, reca ve havf gibi değildir. Çünkü muhabbet ve rıza cennettekilerin hâllerindendir. Bunlarla salih kişilerden korku ve ümidin aksine ne dünyada, ne berzahta ve ne de ahirette ayrılmazlar. Korku ve ümit

cennet ehlerinden ayrılır. Ümit, umduklarına kavuşunca, korku ise korktuklarından emin olunca kendilerinden gider. Her ne kadar onun cömertliğinden elde ettikleri şeyi ummaları sürekli olsa da. Ancak bu ümit şüphe ile karşık bir muamma değildir. Bilakis o, sevgili ve kudretli sevgiliden verilmiş bir söze güvenen bir umuttur. Bu başkadır, dünyadaki umutlar daha başkadır.”

İbni Ata der ki:

“Rıza, Allah’ın, kuluna ezelde en üstünü seçmesine kalbin ünsiyeti ve ondan razı olmasıdır.”³¹¹

Ariflerden bir diyor ki:

“Kim Allah’a tevekkül eder, O’nun kaderine rıza gösterirse imanı ikame eder, ellerini ve ayaklarını hayır için kullanır, kendisine faydalı güzel ahlakı ahlak edinir. Rıza, Allah Teâlâ’ya ve insanlara karşı güzel ahlak kapısını açar. Güzel ahlak rıza sebebiyle, kötü ahlak da rızasızlık sebebiyledir. Rıza, kişiyi gündüz oruç tutan gece namaz kılınlar mertebesine ulaştırır. Kötü ahlak da ateşin odunu yeyip bitirdiği gibi hasenatı yeyip bitirir. Rıza, hadiselere karşı kader çerçevesinden bakıldığından kalbe sürur verir. Her hâlükârda sükûnet ve huzur hâli yaşatar.”

Bu sebeple ariflerden biri rızayı şöyle tarif etmiştir:

“Rıza, Allah Teâlâ’ya karşı edebi muhafaza etmektir. Zira bu, O’na karşı itirazı ortadan kaldırır ve edebe muğayir sözlerin ağızdan çıkmasına mani olur.”³¹²

Şair şöyle demiştir:

*“Kul tasalanır, Rab takdir eder,
Zaman çarkı döner, rızıklar taksim olundu.
Hayrın tamamı Halık’ın seçtiği şeylerdedir,
O’nun dışındakilerin seçtiklerinde ise kötülük ve uğursuzluk var.”*

Yine şair şöyle diyor:

*Bir gün sana yollandıklarında kerem sahipleri,
Hâlde hâle geçerek, seni isteyerek.
Bizim gidişimiz senin rızan için,
Senin hilminle yolculuğumuz.
İlahî, senin avlunda diz çöktük,
Kendimizi şartsız sana arz ettik.
Dilediğin gibi hareket edeceğiz,
Bizi kendimize bırakma, ey Yücelerin Yücesi!”³¹³*

311 Medaricü’s Salikin, 2/174-175

312 Salahu’l Ümme, 4/512

313 El-Bidaye ve’n Nihaye, 11/199

Rıza makamı ile ilgili olarak söylenen bu sözler Hz. Hasan'ın sözlerini açıklamaktadır. Mü'minlerin Emîri Hasan bin Ali (ra) şöyle diyor:

“Size benim gözümde insanların en büyüklerinden biri olan bir kardeşimden bahsedeyim. Onu benim gözümde büyüten şey dünyayı küçük görmesiydi. Midesinin esiri değildi. Bulamadığı şeyi canı çekmez, bulduğunda da oburluk etmezdi. Uçkuruna da sahipti. Bu hususta aklını yitirmiyordu. Cahillerin tahakkümünden uzaktı. Hakiki menfaatin olmadığı şeye el uzatmıyordu. Kızmıyor, usanmıyordu. Âlimlerle bir araya geldiğinde konuşmaktan daha çok dinlemeyi tercih ederdi. Vaktinin çoğunu suskun geçirirdi. Konuştuğunda güzel söz söylerdi. Tartışmacı biri değildi. Gösterişi sevmeydi. Karşısındaki yapmadığı şeyi söyleyen ve söylemediği şeyi yapan bir kadı olmadıkça delil getirmezdi. Kardeşlerinden değildi. Onlara karşı hiçbir hasislikte bulunmazdı. Mazeret olabilecek durumlarda kimseyi kınamazdı. Hangisinin hakka daha yakın olduğunu bilmediği iki şey arasında muhayyer olsa hevasına bakardı. Hevası hangisini istiyorsa zıddını yapardı.³¹⁴

Bu eser insanlara güzel ahlakı açıklamakta ve onlara doğruya yönlendirmektedir. Nefsimizi ve çocuklarımızı bu yüksek ahlaka göre terbiye etmeliyiz. Bu eserden şu dersleri ve ibretleri çıkarabilir:

Hz. Hasan'ın, “Onu benim gözümde büyüten şey dünyayı küçük görmesiydi.” Sözü

Dünya ancak işlerin hakikatini bilen kişilerin gözünde küçüktür. Allah, hayat, kâinat, cennet, cehennem, kader ve kaza hakkında doğru düşünceye sahiptir. Allah Teâlâ'ya gidiş yollarının inceliğini bilir. Baki olan için çalışır, faniyi terk eder. Dünyanın imtihan dünyası, bela ve musibetler yurdu ve ahiretin tarlası olduğunu bilir. Bütün şaşasına rağmen dünyanın hâkimiyetine girmez. Zahirini ve batınını Rabbin teslim eder, O'na boyun bükür. Bu dünyada zahit olmasına yardımcı olan hakikatlere bağlanır. O hakikatlerden bir kısmını arz edelim:

-Bizler bu dünyada bir garip gibi ya da bir yolcu gibiyiz. Nitekim Resûlullah (s.a.v), “*Dünyada bir garip gibi ya da bir yolcu gibi ol.*” buyurmuştur.³¹⁵

-Rabbi'l Âlemin nezdinde -Allah Teâlâ için işlenen fiiller dışında- bu dünyanın hiçbir değeri yoktur. Nitekim Resûlullah (s.a.v), “*Allah katında bu dünyanın bir sivrisine kadar değeri olsaydı kâfire ondan bir yudum su bile içirmezdi.*” buyurmuştur.³¹⁶

Yine Resûlullah (s.a.v):

314 Age, 11/199

315 Tirmizi, Kitabu'z Zühed, 2333. Hadis sahihtir.

316 Tirmizi, Kitabu'z Zühed, 2320

“Dikkat edin! Allah Teâlâ’nın zikri, O’na yaklaştıran şeyler, öğretici ve öğretici olmak dışında dünya lanetlenmiştir, onun içindekiler de lanetlenmiştir.” buyurmuştur.³¹⁷

-Onun ömrü sona yaklaştı. Nitekim Resûlullah (s.a.v), *“Ben ve kıyamet günü şu ikisi gibi olduğu hâlde gönderildim.”* buyurdu ve işaret parmağıyla orta parmağını gösterdi.³¹⁸

Kişinin kıyameti ölümüyle başlar. Ömür kısadır. Çocukluk devresini, uyku saatlerini, bela ve musibet anlarını çıkardığımızda geriye hiçbir şey kalmıyor.

-Baki olan, hayat ahiret hayatıdır. Karar kılınacak yurt orasıdır. Nitekim Firavun ailesinin mü’mini şöyle demişti:

“Ey kavmim, gerçekten bu dünya hayatı, yalnızca bir metadır. Şüphesiz ahiret ise, (asıl) karar kılınan yurt odur.”

“Kendisi bir mü’min olarak salih bir amelde bulunursa, işte onlar, içinde hesapsız olarak rızıklandırılmak üzere cennete girerler.”

*Kim bir kötülük işlerse, sadece o kadar cezalandırılır. Ama mü’min olarak, ister erkek ister kadın, kim makbul ve güzel bir iş yaparsa, işte onlar cennete girer ve orada hesapsız nimetlere nail olurlar.”*³¹⁹

İşte bu hakikatler mü’minin kalbinde istikrar bulursa dünya onun gözünde küçülür.

Hz. Hasan’ın, “Midesinin esiri değildi. Bulamadığı şeyi canı çekmez, bulduğunda da oburluk etmezdi.” Sözü

Bu yönlendirmeye çok yemek yemenin terk edilmesi istenmektedir. Çünkü çok yemek yemek çok sayıda şerrin kapısını aralamaktadır. Bu, azaları masiyete doğru harekete geçiriyor ve taata karşı tembelleştiriyor. Şer olarak sadece bu ikisi yeter. Aşırı doygunluğun celbettiği nice masiyetler var. Yine aşırı doygunluğun önünü kestiği nice ameller var. Midesinin şerrinden emin olan kişi büyük bir şerden kurtulmuş demektir. Şeytanın insana en çok hâkim olduğu zamanlar insanın karnını tıka basa doldurduğu zamanlardır.³²⁰

Bu sebeple Rabbimiz bizi şeytanın vesvesesine tabi olmaktan ve helalle iktifa etmemekten sakındırmaktadır. Şöyle buyurmaktadır:

“Ey insanlar, yeryüzünde olan şeyleri helâl ve temiz olarak yiyin ve şeytanın

317 Age, 2322. Hadis hasen gariptir.

318 Müslim, Kitabu'l Fiten ve Eşrati's Saa, 132-135

319 Mü'min, 39-40

320 Cihadü'n Nefs, Ali Ed-Dehami, 93

adımlarını izlemeyin. Gerçekte o, sizin için apaçık bir düşmandır.³²¹

Yine Allah Sübhanehu ve Teâlâ bizi mide şehvetine yakalanmamamız için yemekte ve içmekte itidalli olmaya davet ediyor. Şöyle buyuruyor:

“Yeyin için, israf etmeyin. Muhakkak ki O (Allah), israf edenleri sevmez.”³²²

Mide şehvetine yakalanmanın alametleri şunlardır:

Kişinin ihtiyaç miktarından fazla yeyip içmesi. Bu hususta aşırılığa gitmesi. Resûlullah (s.a.v) bu israfın tehlikelerine ve zararlarına işaret etmiştir. Mikdam bin Ma'di Kerib (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Âdemoğlu karnından daha kötü bir kap doldurmamıştır. Âdemoğlu'na belini doğrultacak birkaç lokma yeter. İlle de olacaksa bari (midesinin) üçte birini yemek için, üçte birini içmek için, üçte birini de nefes almak için ayırsın.”³²³

Bu hadisi şerif; yemede, içmede ve israfa düşmemede itidali göstermektedir. Zira israf kişiyi büyük kötülöklere sevk eder. Buradaki şerden kastımız sadece mide hastalıkları değildir. Gıda almak ve bedenın kuvvetlenmesi için değil, yemek yemek için yemek yemektir. Vesile olan şeyin hedef hâline gelmesidir. Nefsin bütün himmetini yemeye vermesi ve doymazlığıdır. Karnı çatlayana kadar yemek yese de nefsin bir türlü doymamasıdır. Yemek yeme anını saadet anı olarak addetmesidir.³²⁴

Mide şehvetine tutulmak sadece aşırı yemek yemek değildir. Hastalığın aslı nefsin doymazlığıdır. Yemek yemenin vesile olmaktan çıkıp gaye hâline gelmesidir. Şehvetinin ardında koşan kişinin hayvana dönüşmesidir. Nitekim Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“İnkâr edenler ise dünya hayatında zevklenirler, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir.”³²⁵

İbni Ömer (ra)'tan rivayet edildiğine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kâfir yedi mide ile yer. Mü'min ise tek bir mide ile yer.”³²⁶

Bu hadisin manası; mü'mine gereken, ibadetlerini daha rahat yapmak için az yemektir. Kâfir ise bunun hilafıdır. Zira o, harama düşme korkusu olmaksızın şehvetine tabi olmaktadır. Eğer o az yese, bu, onun zahitliğinden değildir. Beden sağlığını muhafaza içindir. Çok yaşama arzusuyla yemekten uzak durmasında bile sanki o, yedi mide ile yemektir. Nitekim, “Falan dünyayı yedi de yedi.” denir.

321 Bakara, 168

322 A'raf, 31

323 Tirmizi, Kitabu'z Zühhd 381. Hadis hasen, sahihtir.

324 Emrazu'n Nefs, Dr. Enes Kerzun, 109

325 Muhammed, 12

326 Müslim, 2060

Mü'mine gelince o tek bir mide ile yer. Resûlullah (s.a.v) bu hadiste mü'minin dünyaya karşı zahit olduğunu, kâfirin de dünyaya karşı haris olduğunu ifade etmektedir.³²⁷

İmam Nevevî bu hadise daha farklı bir açıklama getirmiştir. Şöyle demiştir:

“Yedi ile kastolunan şey, yedi vasıftır. Hırs, açgözlülük, uzun emel sahibi olmak, tamahkârlık, kötü ahlak, haset ve şişmanlıktır.”³²⁸

İbni'l Kayyım da şöyle demektedir:

“Buradaki mefsedet iki çeşittir. Biri, aslı sebebiyle kötü olan şeydir. Haram şeylerin yenilmesi gibi. İkincisi, miktarı sebebiyle kötü olandır. Helalde israf etmek ve aşırı yemek gibi. Zira bu, kişiyi taattan uzaklaştırır. Önce o yediği yemeği hazmetmeye, verdiği sıkıntıdan kurtulmaya çalışır, bunu giderdikten sonra sıhhatine vereceği zararı defetmeye çalışır. Bu arada şeytanın geçitleri genişler, diğer şehvet unsurları harekete geçer. Zira şeytan Âdemoğlu'nun damarlarında kanın akıp gidişi gibi akıp gider. Oruç onun geçitlerini daraltır ve yolunu kapatır. Ona geçiş imkânı vermez. Ancak aşırı yemek bu geçitleri genişletir. Çok yiyip çok içen, çok uyur, çok uyuyan da çok zarar eder.”³²⁹

Hz. Hasan'ın, “Uçkuruna da sahipti. Bu hususta aklını yitirmiyordu.” Sözü

Hz. Hasan, ferç şehvetine hâkim olmaya davet etmektedir. Bu husustaki açıklık ancak şer'i yollarla giderilir. Şer'i olmayan yollara girilmesi tehlikeli sonuçlar doğurur. Kalbe kasavet çöker, iman zayıflar. Bu işin her bir tekrarında kalbin kasaveti ve zulmeti artar. Bu işin başı karşıt cinslerin birbirlerine bakmasıdır. Sonra birbirleriyle bir araya gelmeleri, sonra erkeklerin kadınlara kadınların da erkeklere benzemesidir. Bunların hafife alınması fuhuşa zemin hazırlar. Hastalık kalbe iyice yerleşir ve imanın hakikati kalpten çıkar. Nitekim bu hususu Resûlullah (s.a.v) hadislerinde beyan buyurmuştur:

“Zinakâr, mü'min olduğu hâlde zina etmez. İçki içen de mü'min olduğu hâlde içki içmez.”³³⁰

İmam Buhari bu hadisi rivayet ettikten sonra şöyle demiştir:

“Yani, o, tam bir mü'min değildir ve imanın nuru da onda yoktur.”

Ebu Hureyre (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

327 Fethu'l Bârî, 9/538-539

328 Şerhu'n Nevevi ale'l Müslim, 14/23

329 Medaricü's Salikin, 1/458-459

330 Buhari, Kitabu'l Hudud 8/13; Müslim, 57

“Kul zina ettiğinde iman ondan çıkar. Bir bulut gibi başı üzerinde durur. Bu işini terk ettiğinde iman ona geri döner.”³³¹

Büyük günah sahiplerinden imanın nuru giderilir. Allah Teâlâ'ya karşı kalplerinde duydukları tazim zayıflar. Zina, hırsızlık ve içki içmek gibi büyük günahları işleyenler kalplerindeki haşşetin, huşuun ve nurun gittiğini, geriye sadece tasdikın aslının kaldığını bilsinler.³³²

Ferc şehvetinin azgınlaşması çok sayıda günaha davetiye çıkarır. Masiyet küçük de olsa diğerini tetikler, bu böyle zincirleme devam edip gider. Sonra da kişi bu işi basite alır. Tehlikesini düşünmez. Bir bakış düşünceyi, düşünce şehveti tetikler. Bu da kişiyi fahişenin eşiğine gitmeye azmettirir. Sebepler kolay olunca da harama düşer. Bu sebeple bakış, zinanın öncülerinden bir öncü, zinaya açılan kapılardan bir kapıdır.

Ebu Hureyre (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Âdemoğlu üzerine zinadan nasibi yazıldı. Kaçarsız buna ulaşacaktır. Gözlerin zinası bakmaktır. Kulakların zinası kulak vermektir. Dilin zinası konuşmaktır. Elin zinası tutmaktır. Ayağın zinası adım atmaktır. Kalbin zinası temenni etmektir. Ferç ise bunu ya tasdik eder ya da yalanlar.”³³³

Masiyetler işte bu şekilde kulun kalbine sirayet ederler ve bu şekilde ona tesir ederler. Sonunda kul masiyete önem vermez ve işi daha da ilerilere götürmeye çalışır.³³⁴

İbni'l Kayyim bu hususta şöyle diyor:

“Günahlar benzerlerini tohumlarlar. Birbirlerini tetiklerler, sonunda kula onlardan ayrılmak zor gelir, onlardan bir türlü kurtulamaz. En sonunda da onlar o kulun kalbinde kökleşir ve onun ayrılmaz vasfı hâline gelirler. Şayet o kul günaha son verip taata yönelse alışınca kadar nefsi daralır, zorluk çeker. Bir de günaha tekrar dönen kişi lezzet aldığı için değil, o günahı terk etmesi sebebiyle duyduğu acı sebebiyle döner.”³³⁵

Ferç şehvetinin azgınlaşması sonucu hayâ elden gider. Kul günah işlemeyi alışkanlık hâline getirdi mi zamanla başkalarının kendisini günah işlerken görmelerine aldırılmaz. Hatta onlardan çoğu hayâyı yitirmeleri sebebiyle işledikleri çirkin amelleri başkalarına övgüyle anlatırlar.³³⁶

331 Müstedrek, Hâkim

332 Kitabu'l İman, İbni Teymiyye, 29

333 Müslim, 2657

334 Emrazu'n Nefs, 121

335 El-Cevabu'l Kâfi, 59-60

336 Emrazu'n Nefs, 122

Ferç şehvetinin muhafazasında gösterilen gevşeklik zamanla kişiyi daha tehlikeli olana yaklaştırır. Sonunda kişi şehvetinin kurbanı olur ve onun şerrinden kurtulması da zorlaşır. Bu durum onun kalbinin mühürlenmesine ve üstün ahlak ilkelere mahrum kalmasına sebep olur. Ayrıca kişi psikolojik ve bedeni hastalıklara da maruz kalır.³³⁷

İslam ferç şehvetine dair koruyucu tedbirler getirmiştir. Onlardan bir kısmını arz edelim:

-Gözü harama bakmaktan sakınmak ve avret mahallini örtme:

Şehvet oklarının kalbe atıldığı merkez gözdür. Bu sebeple Allah Teâlâ kullarına gözlerini haramdan sakınmalarını ve helal olmayan kişilere karşı avret mahallini örtmelerini emretmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Mü'minlere söyle, gözlerini (harama çevirmekten) kaçındırsınlar ve ırzlarını korusunlar.” (Nur, 30)

Resûlullah (s.a.v) de şöyle buyurmuştur:

“Erkek erkeğin avretine bakmasın, kadın kadının avretine bakmasın, erkek erkekle birlikte bir elbise içine girmesin. Kadın da kadınla birlikte bir elbise içine girmesin.”³³⁸

İbni'l Kayyım şöyle diyor:

“Allah Teâlâ gözü kalbin aynası kılmıştır. Kul gözünü harama bakmaktan sakındığında kalbin şehveti ve iradesi de dizginlenmiş olur. Harama baktığında da kalbin şehvet yollarını açmış olur.”³³⁹

Yine İbni'l Kayyım şöyle diyor:

“Ok hedefte nasıl tahribat yapıyorsa bakış da kalpte o şekilde tahribat yapar. Onu öldürmese de yaralar. Kuru otlar üzerine düşen kıvılcıklar gibidir. Hepsini yakmasa bile bir kısmını yakar.”

Nitekim şöyle denilmiştir:

*“Her hadisenin başlangıcı bakıştır,
Büyük yangınların başlangıcı küçük kıvılcımlardır.
Sahibinin kalbini tahrip eden nice bakışlar var,
Okun tahribi gibi ki yaysız ve kirişsiz.
Kişi kadınların gözlerine bakan gözlere sahip oldukça,
Tehlikeden salim kalamaz.*

337 Age, s. 123

338 Müslim, 338

339 Ravzatü'l Muhibbin, 109

*Cana ve ruha zarar veren şey sevindiriyor,
Zarar veren sevince merhabalar olmasın.*³⁴⁰

Kadınlarla Erkeklerin Bir Araya Gelmesinin Yasaklanması ve Kadına Örtünün Emredilmesi

Bu hususta çok sayıda ayeti kerime ve hadisi şerif var. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

*“Ey Peygamber, eşlerine, kızlarına ve mü’minlerin kadınlarına dış elbiselerinden (cilbablarından) üstlerine giymelerini söyle; onların (özgür ve iffetli) tanınması ve eziyet görmemeleri için en uygun olan budur. Allah, çok bağışlayandır, çok esirgeyendir.”*³⁴¹

Yine şöyle buyurmaktadır:

*“Onlardan (Peygamber’in eşlerinden) bir şey isteyeceğiniz zaman, perde arkasından isteyin. Bu, sizin kalpleriniz için de, onların kalpleri için de daha temizdir.”*³⁴²

Buhari ve Müslim, Ukbe bin Amir (ra)’tan rivayet ediyor:

“Resûlullah (s.a.v), ‘**Kadınların yanına girmekten sakının.**’ demişti de Ensar’dan biri, ‘Yakın akraba olanlar hakkında ne dersin?’ diye sormuştu. Resûlullah (s.a.v) de, ‘**Yakın akraba ölümdür.**’ buyurdu.”³⁴³

Buradaki yakın akrabadan kasıt, kocanın erkek kardeşi ve kocanın diğer yakınlarıdır. Kardeşinin oğlu, amcası ve amcasının oğlu gibi mahrem olmayanlardır. Resûlullah (s.a.v)’in, “**Yakın akraba ölümdür.**” sözünün manası: Bunun tehlikesi daha uzak olanlara göre daha büyüktür. Zira bunlar kadınla görüşüp konuştuğunda diğerlerinde olduğu gibi tepki çekmez.³⁴⁴

İbni Abbas (ra)’tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

*“Bir adam bir kadınla yanında mahremi olmaksızın baş başa kalmasın. Kadının da yanında mahremi olmaksızın yolculuğa çıkmasın.”*³⁴⁵

Yine giyimde ve hareketlerde kadınların erkeğe ve erkeklerin de kadına benzemeye çalışması ile ilgili çok sayıda tehdit içeren hadis vardır. Çünkü bu hem şehvetlerin tahrikine hem de cinsel sapmaya sebep olmaktadır. Buhari İbni Abbas (ra)’tan rivayet ediyor:

340 Age, s. 114

341 Ahzab, 59

342 Ahzab, 53

343 Müslim, 2172

344 Şerhu’n Nevevi ale’l Müslim, 14/153

345 Müslim, 1341

“Resûlullah (s.a.v) kadınlara benzemeye çalışan erkeklere ve erkeklere benzemeye çalışan kadınlara lanet etmiştir.”³⁴⁶

Şehvetin Teskini İçin Oruç Teşviki

Kişi her ne sebeple olursa olsun evlenemezse nefsini dizginlemeli, şehvetin tesirini kırmalıdır. Bu da oruçla olur. Zira oruçta şehvetin tesirini kırıcı bir güç vardır. Nitekim Abdullah bin Mesud (ra)’tan rivayet edilen bir hadis de bunu ifade etmektedir. Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Ey gençler topluluğu! Sizden kim evlenmeye gücü yeterse evlensin. Çünkü evlilik gözü ve ırzı harama karşı daha fazla koruyucudur. Kimin evlenmeye gücü yetmezse oruca devam etsin. Çünkü oruç onun için bir kalkandır.”³⁴⁷

Yani, oruç şehveti keser. Şehveti harekete geçiren gıdalar az verildiği için şehvetin gücü kırılır. Kişi bu tedbirleri dikkate almaz kafasına göre hareket ederse şehvet okları ve zehirleri kalbe nüfuz eder. Sapmalar başlar, gün geçtikçe de sapmalar ve manevi hastalıklar ilerler. Sonunda kişi rezalet bataklığı içinde her geçen gün daha derinlere batar gider.³⁴⁸

Hiz. Hasan’ın, “Uçkuruna da sahipti. Bu hususta aklını yitirmiyordu.” sözü şehvet azgınlığına karşı açık bir davettir.

Hiz. Hasan’ın, “Âlimlerle bir araya geldiğinde konuşmaktan daha çok dinlemeyi tercih ederdi.” Sözü

Bu söz, kişileri âlimlere hürmete ve onlardan istifadeye yönlendirmektedir. Zira âlimlere hürmet etmek sünnettir. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize hürmet etmeyen, emri bi’l maruf ve nehyi ani’l münker yapmayan ve âlimlerimizin hakkını tanımayan bizden değildir.”³⁴⁹

Bu ümmetin selefi âlimlerine büyük hürmet gösteriyorlar ve edebi onlardan alıyorlardı. İlim ehli, âlimlerin meclislerinde nasıl davranılacağına ve onlarla konuşurken nelere dikkat edileceğine dair eserler kaleme almışlardır. Hiz. Ali’den rivayet edilen şu söz onların bir hülasesi şeklindedir:

“Âlime çok soru sormaman, cevap vermeye zorlamaman, bıkkınlık gösterdiğinde ona yüklenmemen, kalktığına eteğine yapışmaman, ona bir sırrı söylememen, onun yanında bir başkasının gıybetini etmemen, onun sürçmesini istememen,

346 Buhari, Kitabu’l Libas, 7/55

347 Müslim, 400

348 Emrazu’n Nefs, 126

349 Süneni Tirmizi, 1986. İbni Hibban bunun sahih olduğunu söylemiştir. 1913

hata ettiğinde mazeretini kabul etmen, Allah'ın emirlerine riayet ettiği müddetçe ona Allah için hürmet etmen, önünde oturmaman, ihtiyaç duyduğunda da onun hizmetine koşman onun haklarındandır.”³⁵⁰

Yine şöyle demiştir:

“Âlimin senin üzerindeki hakkı; onun yanına gittiğinde ona hassaten, yanındakilere de genel olarak selam vermen, huzurunda oturman, ona elinle ve gözünle işaret etmemen, ona, ‘Falan senin söylediğinin tam rersini söylüyor.’ dememen, eteğinden tutmaman, ısrarla soru sormamandır. Zira o, taze hurma gibidir ki ondan senin üzerine devamlı bir şeyler dökülür.”³⁵¹

Abdurrahman bin Mehdî şöyle diyor:

“İlim ehlinde biri kendisinden daha âlim biri ile karşılaştığında o gün onun için ganimet günü olur. Ona sorar ve ondan öğrenir. Kendisinden daha az bilen biriyle karşılaştığında ona öğretir ve tevazu gösterir. Eşiti ile karşılaştığında da onunla ilmî müzakerelerde bulunur.”³⁵²

Selefi salihin, ilim ehline gidilmesi, onlardan ilim öğrenilmesi ve onlara hürmet gösterilmesi hususunda eşsiz örnekler sergilemişlerdir. Hatib-i Bağdadî ve diğerlerinin bu hususta naklettikleri kıssalar buna şahadet etmektedir.

Hz. Hasan'ın, “Onun zamanı çoğunlukla suskun geçiyordu.

Konuştuğunda güzel konuşurdu. İddia sahibi değildi.

Gösterişe düşkün değildi.” Sözü

Hz. Hasan bu sözüyle az konuşmaya ve gösteriş yapmamaya yönlendirmektedir. Nitekim hadisi şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

*“Kul sabahladığında bütün azaları dile seslenirler, ‘Bizim hakkımızda Allah'tan kork. Sen düzgün olursan biz de düzgün oluruz, sen eğri olursan biz de eğri oluruz.’ derler.”*³⁵³

Selefi salihin ne konuştuklarına çok dikkat ederlerdi. Zira dil çabuk hareket edebilen, ancak kişiye en çok zararı olan bir azadır. Nitekim Hz. Ebubekir dilini eliyle tutar ve “Varacağım yere beni vardırarak olan budur.” derdi.³⁵⁴

Konuşmadığın müddetçe söz senin esirindir. Ağzından çıktığında da sen onun esiri olursun. Allah Teâlâ her konuşan kişinin yanında onu gözleyen melekler olduğunu bildirmektedir:

350 Camiu Beyani'l İlmi ve Fadlih, 1/129

351 Age, 1/146

352 El-Muhaddisu'l Fasil, Ramehürümüzi, 206; Kavaid fi't Teamu'l Mea'l Ulema, 86

353 Tirmizi, 2407. Elbani, Sahihu'l Cami'de hadisin hasen olduğunu söylemiştir. 1/5136

354 Cihadu'n Nefs, 76

“O, söz olarak (herhangi bir şey) söylemeyiversin, mutlaka yanında hazır bir gözetleyici vardır.”³⁵⁵

Dilde iki afet vardır. Birinden kurtulan diğerine düşebilir. Biri konuşma afeti, diğeri ise sükût afetidir. Bunlardan her birinin zararı, yeri ve zamanı geldiğinde diğlerinden büyük olur. Hakkı söylemekten imtina eden kişi -eğer başına bir musibet gelmesinden korkmuyorsa- dilsiz şeytandır, Allah’a asi olmuştur, riyakârdır, yalakadır. Batıl söz söyleyen de konuşan şeytandır. O da Allah’a asi olmuştur. Maalesef insanların birçoğu bu iki musibete birden maruz kalmaktadırlar. Sıratı müstakim üzere olanlar ise dillerini batıl söz söylemekten muhafaza ederler. Ahirette kendilerine fayda verecek şeylerle meşgul olurlar. Kendilerine zarar verecek şeyleri konuşmaları bir yana onlar fayda vermeyen bir söz bile sarf etmezler. Kıyamet gününde kul dağlar misali hasenatla gelir, ancak dilinin bütün bu hasenatı yeyip bitirdiğini görür. Yine başka bir kul dağlar misali kötülüklerle gelir, o da Allah’ı çokça zikretmesinin o kötülükleri yok ettiğini görür.³⁵⁶

Mutlak olarak bakıldığında ne konuşma ne de susma emri var. Hayrın konuşulması emredilmiş, şerrin konuşulması ise yasaklanmıştır. Selefî salihinin anlatılırken daha dillerini kötü sözden ve malayani sözden muhafaza ettikleri söylenir ve methedilirler. Çünkü dili tutmak nefse en ağır gelen işlerdendir. Bu sebeple selef bu hususta nefislerini terbiye etmeye ve malayaniye dalmamaya şiddetle gayret ediyordu.³⁵⁷

Fudayl bin İyaz diyor ki:

“Ne hac, ne sınırdan nöbet tutmak ve ne de cihad etmek dili muhafaza etmekten daha zor değildir.”

Yine şöyle demiştir:

“Dilin hapsi müminin hapsidir. Dilini muhafaza etmek istediğinde tasan büyük olur.”³⁵⁸

Hz. Hasan’ın, “Hangisinin hakka daha yakın olduğunu bilmediği

iki şey arasında muhayyer olsa hevasına bakardı.

Hevası hangisini istiyorsa zıddını yapardı.” Sözü

Hz. Hasan, nefsin hevasına tabi olmamaya yönlendirmektedir. Heva; nefsin, şer’i bir sebep olmaksızın lezzet aldığı bir şeye meyletmesidir.³⁵⁹

355 Kaf, 18

356 Ed-Dau ve’d Deva, İbnî’l Kayyım, 379

357 Cihadu’n Nefs, 77

358 Camiu’l Ulum ve’l Hikem

359 Tarifat, Cürcani, 257

Heva, çok sayıda milletin peygamberlerine muhalefet ettiği sebeplerden biridir. Kibirlandiler ve peygamberlerin getirdiği hakkı kabulden imtina ettiler. Peygamberlerin getirdiği hidayet ve nurdan yüz çevirdiler. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“Andolsun ki İsrailoğullarından söz aldık ve onlara peygamberler gönderdik. Nefislerinin hoşlanmadığı bir şeyle onlara her peygamber gelişte, bir kısmını yalanlarlar ve bir kısmını da öldürürlerdi.”³⁶⁰

Yine Allah Teâlâ peygamberi Davud (as)’a hevasına muhalefet etmesini emretmiş, şöyle buyurmuştu:

“Ey Davud, gerçek şu ki, biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında hak ile hükmet, istek ve tutkulara (hevaya) uyma; sonra seni Allah’ın yolundan saptırır. Şüphesiz Allah’ın yolundan sapanlar, hesap gününü unutmalarından dolayı onlar için şiddetli bir azab vardır.”³⁶¹

İbni Teymiyye şöyle diyor:

“Nefsin hevası, nefsin sevmesi ve sevmemesidir. Bu kınanacak bir şey değildir. Zira bu, çoğu zaman kişinin elinde olan bir şey değildir. Ancak buna tabi olmak kınanmıştır.”³⁶²

Diğer bir yerde de şöyle demiştir:

“Mücerret bir sevgi ya da buğz, hevadır. Haram olan, Allah’tan bir hidayet olmaksızın o sevgiye ya da buğza tabi olmaktır.”³⁶³

Heva hastalığına yakalanan kişi için en etkili ilaç kitaba ve sünnete bağlanmak, selefî salihini izlemek, takva hususunda nefsi terbiye etmektir. Kemal manada Allah Teâlâ’dan haşyet duymaya nefsi alıştırmaktır. Nefsi her daim itham ve gözetim altında tutmaktır. Nefisten neler sâdır olup olmadığı hususunda onu her daim hesaba çekmektir. Nefsin oyunlarına aldanmamaktır. İman ve ilim ehliyle her daim iştişare içinde olmaktır. Söyleyeceği ve yapacağı şeylerde onların görüşünü almaktır. Yine nefis istemese de nefsi başkalarından nasihat istemeye ve isabetli doğru görüşleri kabul etmeye alıştırmaktır. Karar vermede aceleci olmamaya nefsi alıştırmaktır. İfrat ve tefrit içeren fiileri işlemekten sakınmaktır. Fitnelerden sakınma hususunda dua ve tazarruu çokça yapmaktır. Allah Teâlâ’dan rıza ve gazap anında Hak sözü söylemeye muvaffak olmayı istemektir. Resûlullah (s.a.v)’in ümmetine öğrettiği şu duayı

360 Maide, 7

361 Sad, 26

362 El-Fetava, 28/131

363 Age, 28/133

çokça yapmaktır: ‘ıza ve gazap anında Hak üzere olmayı senden istiyorum.’ ve ‘Allah’ım, kötü ahlaktan, kötü amelden ve kötü hevadan sana sığınırım.’³⁶⁴

Hz. Hasan’ın, “Kötü olarak bilinen kişiye suizanda bulunmak caizdir. Ancak sadece zanna dayanarak böyle bir şey caiz olmaz. Zira zannın birçoğu yalandır.” Sözü

Hikmet içeren bu sözün manası şudur: Akıllı zeki bir mü’min kötülüğünü iyi bildiği bir kişinin kötü biri olduğunu düşünebilir. Zira insanlar konuşurken, iş işlerken ve tavırlarını ortaya koyarken kendilerini ele verirler. Hz. Hasan’ın buradaki maksadı, bu tip kişilere karşı dikkatli olmak ve onlardan sakınmaktır. Zira bu tip kişilere karşı hüsnü zanda bulunmak kişiyi çeşitli musibetlere maruz bırakabilir. Ancak güçlü bir delil olmaksızın biri hakkında kötü zanda bulunmak Müslüman’a yakışmaz. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmaktır:

*“Ey iman edenler, zannın çoğundan sakının Zira onun bir kısmı günahtır.”*³⁶⁵

“Onun bir kısmı günahtır.” sözü üzerinde âlimler şöyle demişlerdir:

Hayır ehli bir kişi hakkında kötü zanda bulunmak günahtır. Fısk ehli kişilere gelince onlar hakkında gördüğümüz neyse onu düşünürüz.³⁶⁶ Zira Resûlullah (s.a.v), *“Zandan sakının. Çünkü zan sözün en yalan olanıdır.”* buyurmuştur.³⁶⁷

İbni Hacer, Müslüman’a karşı suizanda bulunmayı büyük günahlardan saymış, şöyle demiştir:

“Sadece zan ile birinin kötülüğüne hükmeden kişiyi şeytan onu hakir görmeye, haklarını yerine getirmemeye, hürmette gevşeklik göstermeye ve ırzına dil uzatmaya sevk eder. Bütün bunlar helak edici şeylerdir. İnsanlara karşı suizanda bulunan ne kadar adam görmüşsem onların insanların ayıplarını açığa çıkarmaya haris olduklarını da görmüşümdür. Bil ki bu onların kalplerinin ve niyetlerinin bozukluğundandır. Mü’min, kalbi temiz olduğu için mazeret arar. Ama münafık böyle değildir, o, kalbi murdar olduğu için ayıpları araştırır.”³⁶⁸

Hz. Hasan’ın sözünü kısaca şöyle ifade edebiliriz: Kötülüğü bilinen ve eserleri üzerinde görünen bir kişi hakkında kötü düşünmek caizdir, ama sadece zanla bir kişi hakkında kötü düşünmek caiz değildir. Zira zan çoğu kişiyi aldatır.³⁶⁹

364 Nesai, Kitabu’s Sehv, Babu’d Dua Bade’z Zikr, 3/55. Elbani sahih olduğunu söylemiştir.

365 Hucurat, 12

366 El-Ahlak Beyne’t Tab’i ve’t Tatabbu, 243

367 Buhari 5143; Müslim, 2563

368 Zevacir, 114

369 Eş-Şuhubu’l Lamia, 173

Hz. Hasan'ın, "Allah'a andolsun ki hangi topluluk onunla istişare etmişse o onları buldukları hâlden daha iyiye sevk etmiştir."

Sözü³⁷⁰

Hz. Hasan insanları bütün işlerinde istişare yapmaya yönlendirmektedir. İlk nesil istişareyi Resûlullah (s.a.v)'den ve Hulefa-i Raşidin'den öğrendiler. Nitekim Hz. Hasan da -ileride beyan edeceğimiz üzere- Hz. Muaviye ile barış yapmadan önce bu işi kardeşi Hüseyin, amcasının oğlu Abdullah bin Cafer ve idaresi altındaki diğer liderlerle istişare etti. Şûra, İslam şeriatının temel direklerinden biridir. İlim ehline danışmadan hükmeden idarecinin azli vaciptir. Bu, üzerinde ihtilaf olmayan bir husustur.³⁷¹

Cessas, "**Onların işi aralarında istişare iledir.**" ayetinin tefsirini yaparken şöyle diyor:

"İman ve namazla birlikte zikredilmesi Şûra'nın konumunun üstünlüğünü göstermektedir. Yine bununla memur olduğumuzu göstermektedir."³⁷²

Tahir bin Şûr diyor ki:

"Cessas'ın sözlerinin tamamı, hanefi mezhebine göre Şûra'nın vacip olduğunu ifade etmektedir."³⁷³

Nevevî diyor ki:

"Ashabımız, istişare etmek Resûlullah (s.a.v) üzerine vacip mi idi ya da bizim hakkımızda olduğu gibi ona da sünnet mi idi, şekilde ihtilaf etmişlerdir. Onlar nezdinde sahih olan vacip oluşudur. Tercih edilen görüş budur. Nitekim Allah Teâlâ, "**İşte onlarla istişare et.**"³⁷⁴ buyurmuştur. Fukahanın çoğunluğu ve usul âlimleri nezdinde tercih edilen görüş bu emrin vacip oluşudur."³⁷⁵

İbni Teymiye diyor ki:

"Müslümanların başındaki idareci istişare etmekten imtina edemez. Zira Allah Teâlâ bunu Nebi'sine emretmiş, şöyle buyurmuştur:

"Öyleyse onları bağışla, onlar için bağışlanma dile ve iş konusunda onlarla müsavere et. Eğer azmedersen artık Allah'a tevekkül et. Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever."³⁷⁶

370 Tehzibu's Riyase, 183

371 El-Muharreru'l Veciz fi Tefsiri'l Kitabı'l Aziz, 3/379

372 Ahkâmu'l Kur'an, Cessas, 3/386

373 Et-Tahrir ve't Tenvir, 4/149

374 Âli İmran, 159

375 Şerhu'n Nevevi ale'l Müslim, 4/76

376 Âli İmran, 159

Şûra, İslam toplumunu ayakta tutan İslam nizamının kaidelerindedir. Şûra nizamı, büyük bir maksat gözetilerek konulmuştur. Çünkü bu, ümmete ve devlete hayır ve bereketler getiren büyük menfaatler içermektedir. Onlardan bazılarını arz edelim:

-Şûra, açık konuşma şekillerinden biridir. Kamuoyunun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi yolunda tatbik olunan en güzel üsluplardan biridir. İdareciyle idare edilenler arasında, komutanla askerler arasında, liderle cemaati arasında şüpheleri gideren, yanlış anlamalara yol açmayan, vehim yollarını kapayan, istibdat gölgesinde yaşarlarda olduğu gibi dedikoduların yayılmasına müsaade etmeyen mükemmel bir uygulamadır.

-İslam ilkeleri her bir ferdin toplum içinde bir rolü olduğunu hissetmesine hükmetmektedir. Şûra ise her bir ferde toplumun hayrı için görüşünü ve maharetini ortaya koyma fırsatı sunmaktadır. Yine her bir ferde genele hitap eden meselelerde kendi görüşünü açıklama fırsatı sunmaktadır.

-Şûra, ümmet fertleri arasında samimi sıcak duyguların gelişmesini ve fikrî birliklerin oluşmasını temin eder. Şûra sebebiyle ferde kendisine ve fikrine değer verildiği hissettirilir. Bunu hisseden fert canla başla sistem için çalışır, bütün gücünü ortaya koyar. Bu arada ümmet içinde yeni yeni kabiliyetler ortaya çıkar.

-Şûra, ayaklanma aşamasına gelmiş hareketleri ve kalplerde oluşmuş olan kin ve nefreti de yok eder. Kişileri samimi olarak sisteme bağlar.

-Şûra'da, ümmete sistemin hakiki sahibinin kendisi olduğu, devlet reisine de ümmetin bu husustaki vekili olduğu hatırlatılmış olur.

-İstişarede, Allah Teâlâ'nın emrine uyma ve O'nun Resûlünün sünnetine tabi olma var. Bu özellik diğer bütün özelliklerden daha önemlidir. Başarı için de diğerlerine göre daha etkilidir.³⁷⁷

Hiz. Hasan insanları istişare yapmaya ve onu uygulamaya teşvik ediyor ve bu sebeple şöyle diyor: "Allah'a andolsun ki hangi topluluk onunla istişare etmişse O, onları buldukları hâlden daha iyiye sevk etmiştir."³⁷⁸

Hiz. Hasan Hutbelerinden Birinde Müslümanlara Şöyle Demektedir

"Ey Âdemoğlu, Allah'ın haramlarından sakın ki abit olasın. Allah'ın taksimatına razı ol ki zengin olasın. Sana komşu olanlara iyilik et ki Müslüman olasın. İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davran ki adil olasın. Bizden önce öyle kişiler yaşadı ki onlar mal biriktirdiler, muazzam binalar inşa ettiler,

377 Eş-Şûra beyne'l Asale ve'l Muasara, İzzuddin Et-Temimi, 33-34

378 Tehzibu'r Riyase, 183

uzun emeller beslediler, ama bugün onların biriktirdikleri yok oldu gitti, amelleri boşa çıktı, meskenleri kabre döndü. Ey Âdemoğlu, anandan doğduğun günden beri ömrün azalmakta. Binaenaleyh elindeki sermayeyi geleceğin için harca. Mü'min gelecek için hazırlık yapar, kâfir ise gününü gün eder.”³⁷⁹

Hz. Hasan daha sonra şu ayeti okudu:

*“Azık edinin, kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır.”*³⁸⁰

Hz. Hasan'ın bu hutbesini kısaca açıklayalım:

a-“Ey Âdemoğlu, Allah'ın haramlarından sakın ki abit olasın.” Sözü

Hz. Hasan bu sözüyle insanları haramlardan uzak durmaya çağırıyor. Hz. Hasan'a göre haramlardan uzak duran kişi abittir. Zira haramlara düşmek kişiyi gaflete düşürür, Allah Teâlâ'nın gazabına maruz bırakır. Haramlara düşmek ve Allah'a itaat-ten gafil olmak birçok kötülüğün sebebidir. Dünya ve ahirette kişinin başına büyük belalar açar.

İbni'l Kayyım şöyle diyor:

“Amel işleyişin azalması, fikrin bozulması, kalbin bozulması, zikrin gevşemesi, vaktin zayi edilmesi, halka zarar verme, kulun Rabbinden uzak düşmesi, duanın kabul görmemesi, kalbin kararması, rızıkta ve ömürde bereketin kalkması, ilimden mahrum olma, zillet elbisesini giyme, düşmanın tasallutuna maruz kalma, sadrın daralması, kalbe zarar veren kötü arkadaşlarla arkadaşlık etme, sıkıntı ve kedere düşme ve geçim darlığı çekme. Bütün bunlar masiyet ve gaflet sebebiyle oluşmaktadır. Ekin ile su arasındaki ilişki ne ise bunlarla masiyet arasındaki ilişki de odur. Bunların zıtları da taattan doğar.”³⁸¹

Haramlardan uzak durmak taata yol verir. Bu şekilde Müslüman abit olur. İşte bu sebeple Hz. Hasan, “Allah'ın haramlarından sakın ki abit olasın.” demiştir.

b-“Allah'ın taksimatına razı ol ki zengin olasın.” Sözü

Hz. Hasan Allah Teâlâ'nın takdirine razı olunmasından bahsediyor. Zira rıza, Allah Teâlâ ile zengin olmaya götürür. Allah Teâlâ'dan razı olmanın manası şudur: Kulun Kadere ve kazaya karşı gelmemesi ve takdir olunanı çirkin görmemesidir. Bunun en üst mertebesi, kader ve kazaya karşı kalbin süruru ve nefsin sükûnudur. Zira kadere ve kazaya iman imanın altı şartından biridir. Acı tatlı ne varsa hepsine razı olmak. Rızanın bu kısmı imanî ahlaka dairdir. Çünkü bu, dinin bütün makamları ile ilişkilidir. Hatta onların hayatı ve ruhudur. Tevekkül ve hakikatinin ruhu bu-

379 Nûru'l Ebsar, 121; Hasan bin Ali, 28

380 Bakara, 197

381 El-Fevaid, 32

dur. Yakinin ruhu budur. Muhabbetin ruhu budur. Sevenin muhabbetine dair delil budur. Şükrün ruhu ve delili budur.³⁸²

Yine bu, Allah'a ve insanlara karşı kişinin ahlakî davranışlarını düzenlemektedir. Onu güzel ahlak sahibi yapar. Çünkü güzel ahlak rızadan, kötü ahlak da rızasızlıktan kaynaklanmaktadır. Hatta bazı âlimler rızayı, "Allah'a karşı güzel ahlak sahibi olmak" diye tarif etmişlerdir. Zira bu, Allah Teâlâ'ya karşı itiraza ve güzel ahlaka mugayir fuzuli kelama yol vermez.³⁸³

Bu rıza çeşidini Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de beyan etmiş ve "**Allah onlardan razı oldu, onlar da O'ndan razı oldular.**"³⁸⁴ buyurmuştur. Bu ayet, bunun, imanın en üst makamlarından biri olduğuna delalet etmektedir. Çünkü bu, yaratıcıya karşı ahlakî düzene sokmaktır. Allah Teâlâ'nın takdir ettiği her bir şeyi ve her bir hükmü sevinçle ve sükûnetle karşılamaktır. Hayır ve şer cinsinden her ne takdir edildiyse kalpte buna karşı bir şey oluşmamasıdır. Başa gelene razı olmaktır. Yine kâinatta var olan şeylere ve var olan hadiselerle karşı kalpte bir şey oluşmamasıdır. Yine Allah Teâlâ'nın Kitabında ve Resûlünün sünnetinde kullarına emrettiği hükümlere karşı kalpte bir şey oluşmamasıdır. Çünkü bunların tamamı hak ve hidayettir. Rıza makamına sahip olan kişi Allah Teâlâ'nın muradı üzere bunları muhabbet ve sevinçle karşılar. Çünkü o, Allah Teâlâ'nın filinde, tedbirinde ve hükmünde hikmet sahibi olduğunu ve kullarını sevdiğini, dolayısıyla da -onlar anlamasa da- her ne işlerse onların hayrına işlediğini bilir.³⁸⁵

Hz. Hasan'ın dedesi Efendimiz (s.a.v) en güzel örnektir. O, bize rızanın nasıl olduğunu yaşayarak göstermiştir. Canına, malına, çocuklarına ya da yakınlarına kastedenlere karşı nasıl davrandığını yaşayarak göstermiştir. O, rıza hususunda kemal sahibi idi. Mekke'de Taif'te ve Medine'de iken Allah yoluna davet yolunda nice sıkıntılarla karşılaşmış, ancak o yolundan dönmemişti. Daha sonra da onları affetmişti. Sahip olduğu malın azlığına da kanaat ediyordu. Şikâyet etmiyordu. Bu husta beşeriyetin benzerini görmediği örnekler sergiliyordu. Bu hâlde bile Allah Teâlâ'ya dua ederken, "**Allah'ım, Muhammed'in âlînin azığını yetecek kadar kıl.**"³⁸⁶ diye yalvarıyordu. Erkek çocuklarını kaybettiğinde de aynı hâli sergiliyordu. Hz. Hasan'ın dayısı İbrahim on sekiz aylık iken vefat ettiğinde de tam bir teslimiyet içindeydi. Nitekim İbrahim'den önce başka erkek çocukları olmuş, onlar da küçük yaşta iken vefat etmişlerdi. Enes bin Malik (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) oğlu İbrahim'in vefatında, "**Göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Ancak biz**

382 Medaricü's Salikin, 2/218

383 Age, 2/220

384 Tevbe, 100

385 Ahlaku'n Nebi fi'l Kur'an ve's Sünne, 1/96

386 Buhari, Rekaik, 1055

Rabbimizin razı olduğu şeyden başkasını söylemeyiz. Bizler senin ayrılışın vesilesiyle mahzunuz, ey İbrahim.” demişti.³⁸⁷

Resûlullah (s.a.v)’in yakınları onu ve İslam davasını müdafaa ederlerken etrafında katledilmişlerdi. Bu, Resûlullah (s.a.v)’i yılgınlığa sevk etmemişti. Kendisine “Allah’ın Aslanı” ve “Resûlullah’ın Aslanı”³⁸⁸ denilen Hz. Hamza Uhud’da şehit düştüğünde yanına gitmiş, kendisine müslu yapıldığını görmüştü. O zamana kadar görmediği kötü bir manzara ile karşı karşıya kalmıştı. Acısı büyüktü. Ancak onun sözü şu oldu:

“Allah’ın rahmeti üzerine olsun. Seni sıla-i rahîmde bulunan ve hayır hasenat yapan biri olarak biliyorum. Allah’a andolsun ki senden sonrakilerin sana karşı hüznü olmasaydı Allah Teâlâ’nın seni vahşi hayvanların karınlarında haşretmesi için seni bu şekilde bırakırdım.”³⁸⁹

Resûlullah (s.a.v) rıza makamında bu kadar yüce olduğu hâlde Allah Teâlâ’ya yalvarırken kendisindeki rıza hâlinin daim olmasını ve artmasını istiyordu.³⁹⁰

“Senden kazadan sonra rızayı, ölümden sonra rahat bir hayatı, senin vechine nazar lezzetini ve sana kavuşma şevkini isterim. Zarar verenin zararından ve yoldan çıkarmanın fitnessinden de sana sığınırım. Allah’ım bizi iman zinetiyle zinetlendir. Bizi hidayete götürücü ve hidayete ericiler eyle.”³⁹¹

Resûlullah (s.a.v) bu güzel hâli sadece yaşamıyor, yaşanmasını da teşvik ediyordu. Bu hâlin yaşanmasında büyük sevap olduğunu belirtiyordu. Nitekim şu hadisinde de bunu görmekteyiz:

“Müezzini işittiğinde, ‘Ben de Allah’tan başka ilah olmadığına, tek olduğuna, ortağı olmadığına ve Muhammed’in de O’nun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet ederim. Rab olarak Allah’a, Nebi ve Resûl olarak Muhammed’e, din olarak da İslam’a razı oldum.’ diyen kişinin günahları mağfiret olunur.” (Müslim, 386)

Resûlullah (s.a.v)’in bu duayı günde beş defa tekrar edilen ezana bağlaması dikkat çekicidir. Bu tekrarlar sayesinde bu duanın içeriği müminlerin kalbine iyice yerleşir. Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Rab olarak Allah’a, din olarak İslam’a ve Resûl olarak Muhammed (s.a.v)’e razı olan imanın tadını tatmıştır.”³⁹²

387 Müslim, 2315

388 Tabakatı İbni Sa’d, 3/8

389 Tefsiri İbni Kesir, 2/592; Es-Sire, İbni Hişam, 3/171

390 Ahlaku’n Nebi, 1/100

391 Süneni Nesai, Sehv, 3/55. İsnadı hasendir.

392 Age, 2758

Resûlullah (s.a.v) bu iki hadiste rızanın büyüklüğünü beyan etmiştir. Şöyle ki; bu hasletin mağfirete sebep olduğunu ve mü'minin ancak bu haslet sayesinde imanının tadını aldığını açıklamıştır. Bu haslete sahip olan kişi bilir ki kaderde kendisi için takdir olunmuş bir şeyin kendisine gelmemesi, takdir olunmamış bir şeyin de kendisine gelmesi mümkün değildir. Yine bilir ki Allah Teâlâ'nın kendisi için takdir ettiği şey kendisinin kendisi için istediği şeyden daha hayırlıdır. Bu sebeple o kişi bu hayatta gözü aydın olarak rahat ve huzurlu bir şekilde yaşar. Her hâlükârda Allah Teâlâ'ya hamd eder. Çünkü o, her birşeyin Allah Teâlâ'nın fiili ve tasarrufu olduğunu bilir. Bunu böyle bilen kişi rahat olmaz mı?³⁹³

Hasan bin Ali (ra) insanları hem lisanı hâlî ve hem de lisanı dille bu güzel ahlaka teşvik etmiş ve "Allah Teâlâ'nın taksimatına razı ol ki zengin olasın." demiştir.³⁹⁴

c- "Sana komşu olanlara iyilik et ki Müslüman olasın." Sözü

Hz. Hasan Müslümanları komşularına karşı güzel davranmaya teşvik etmiş ve onlara komşu hakkının büyüklüğünü hatırlatmıştır. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

"Ana babaya, yakın akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşta, yolda kalmışa ve sağ ellerinizin malik olduklarına güzellikle davranın."³⁹⁵

Resûlullah (s.a.v) de şöyle buyurmaktadır:

"Cebrail bana komşuyu o kadar tavsiye etti ki komşuyu komşuya varis kılacak zannettim."³⁹⁶

Resûlullah (s.a.v) bunu Cebrail (as)'ın şiddetli tavsiyesi sebebiyle söylemiştir. İslam'da komşu hakları ile ilgili olarak şunları sayabiliriz:

-Herhangi bir söz ya da fiille komşuya sıkıntı vermemek. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden komşusuna eziyet vermesin."³⁹⁷

Binaenaleyh Müslüman'a gereken şey, komşusuna ne dille, ne fiille ne de işaretle sıkıntı vermemektir. Her hâlükârda komşuya sıkıntı vermek haram kılınmıştır.

-Komşuya imkân dâhilinde ihsanda bulunmak. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

393 Ahlaku'n Nebi, 1/101

394 Hasan bin Ali, 28; Nûru'l Ebsar, 121

395 Nisa, 36

396 Buhari, 6015

397 Buhari, 6018

“Allah’a ve ahiret gününe iman eden komşusuna iyilik etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden misafirine ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe iman eden ya hayır söylesin ya da sussun.”³⁹⁸

İslam komşuya büyük önem verdiği için Resûlullah (s.a.v) Allah’a ve ahiret gününe imanla komşuya iyilikte bulunmayı bir arada zikretmiştir. Resûlullah (s.a.v)’in yönlendirmesini hayatımıza tatbik etsek toplumumuz dayanışma toplumu hâline gelir ve toplum mensupları çok güzel bir hayat yaşarlar.

-Komşunun verdiği sıkıntıya sabretmek. Nitekim şöyle denilmiştir:

“İyi komşuluk, komşuya sıkıntı vermemek değildir, komşunun sıkıntısına katlanmaktır.” Dolayısıyla Müslüman’a gereken komşunun verdiği sıkıntılara katlanmak ve ona iyilikle mukabele etmektir. Bu hareket şeytani dürtülerin önünü kapar.

-Komşuya yemek ikram etmek. Komşu fakir ise buna daha fazla önem vermek. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Yanıdaki komşusu açken tok yatan mü’min değildir.”³⁹⁹

Yine Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Sizden biri bir tencere yemek pişirdiğinde suyunu çok katsın, sonra da ondan komşusuna versin.”⁴⁰⁰

Yine şöyle buyurmuştur:

“Ey Müslüman hanımlar, bir koyun paçasıyla da olsa komşu komşunu gözet-sin, bunu hakir görmesin.”⁴⁰¹

Bu büyük hedefe bütün Müslümanlar kilitlenmeli. Bunu hiç kimse ihmal etmemeli. Zira bu komşu üzerinde büyük etki bırakır. Bu, toplum fertlerindeki merhameti, şefkati ve dayanışmayı gösterir. Yine bu hadisten komşunun ihtiyaç duyduğu elbise ve ilaç gibi ihtiyaç maddelerinin de karşılanmasını öğrenmekteyiz.⁴⁰²

-İyi ve kötü günde komşuyla birlikte olmak. Günah işlenmediği sürece sevinç gününde komşunun yanında olmak, ona katılmak ve sevincini paylaşmak gerekir. Başına bir musibet geldiğinde de ona gitmek, teselli vermek ve derdine ortak olmak gerekir. Bu şekilde ona güç vermek gerekir. Bütün bunlar Müslüman’ın Müslüman üzerindeki haklarıdır. Komsu ise buna diğer herkesten daha fazla hak sahibidir.

-Kişi evini satmak istediğinde önce komşusuna teklif etmelidir. Satın almak is-

398 Müslim, 48

399 El-Müstedrek, 4/167; Es-Silsiletü’s Sahiha, 148

400 Mecmau’z Zevaid 8/165; Sahihu’l Cami, Elbani, 676

401 Müslim, 1030

402 Mevsuatü’l Adabi’l İslamiyye, 1/299

terse ona satar, istemezse başkalarına satar. Arazi ve sair akarlar da böyledir. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Kimin bir arazisi olur ve satmak isterse önce komşusuna teklif etsin.”⁴⁰³

Bu, komşunun gönlünü alır. Eğer bu hususta bir taksirde bulunulursa istenmeyen bazı tartışmalar ve düşmanlıklar zuhur edebilir. Bundan da Allah’a sığınırız.

-Eğer komşu ihtiyaç duyuyorsa arazi sınırına çit yapmasına mani olmamalı. Çit dikmesine müsaade etmeli. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Komşu komşunun duvarına çit dikmesine mani olmasın.”⁴⁰⁴

Ebu Hureyre (ra) bir defasında yanındakilere, “Bana ne oluyor ki sizi bundan yüz çevirir görüyorum? Allah’a andolsun ki bunu yüzünüze karşı söylemeye devam edip duracağım.” dedi.⁴⁰⁵

Bu hadisten anlaşılan şudur: Zarar vermediği sürece komşunun kendi arazisinde yapma ihtiyacı duyduğu şeylere yardıma İslam öncelik vermektedir.

-Komşunun hürmeti muhafaza edilmeli ve hıyanet edilmemelidir. Komşunun sırrı ifşa edilmemeli, ırzı korunmalı ve ailesine karşı kötülük düşünülmemelidir. Zira bu en büyük günahlardandır. Nitekim Resûlullah (s.a.v)’e, “Hangi günah daha büyüktür?” diye sorulmuştu da o, “**Seninle yemesinden korktuğun için çocuğunu öldürmek.**” demişti.

Yine, “Sonra hangisi?” diye sorulmuştu; “**Komşunun hanımıyla zina etmen.**” demişti. (Müslim, 86)

Komşuya hıyanet etmek bir yana onun canını, malını ve ırzını muhafaza etmelidir. Nitekim Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

“Komşusu hıyanetinden emin olmayan kişi vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz, vallahi iman etmiş olmaz.”⁴⁰⁶

Bu sebeple Hasan bin Ali (ra) vaazlarında insanlara komşuya karşı iyi davranılmasını tavsiye etmekte ve “Sana komşu olanlara iyilik et ki Müslüman olasın.” demektedir.⁴⁰⁷

d- “İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davran ki adil olasın.” Sözü

Hz. Hasan, insanları adaletli olmaya ve zulümden kaçınmaya davet etmekte-

403 Süneni İbni Mace, 2493; Sahih i İbni Mace, 2022

404 Buhari, 2463

405 Mevsuatü'l Adabi'l İslamiyye, 1/301

406 Buhari, 6016

407 Hasan bin Ali, 28; Nûru'l Ebsar, 121

dir. Adalet sahibi olmak güzel bir haslet, güzel bir elbisedir. Karar bulmuş bir nefse, geniş bir ufka ve uzak görüşlülüğe delalet etmektedir. Adalet, hak sahibine hakkını vermek demektir. Hak, adil ellerle sahibine verilir.⁴⁰⁸

İnsanlara karşı adaletli olma meselesinde İbni'l Kayyım şöyle diyor:

“Onlara haklarını eda etmen, sana ait olmayan şeyi istememen, onlara güçlerinin üstünde olan bir şeyi yüklememen, onlara karşı sana nasıl davranmalarını istiyorsan öyle davran, sana vermelerini istediğin tavizleri onlara vermen, nefsinin lehinde ve aleyhinde nasıl hükmediyorsan onlar için de aynı şekilde hükmetmendir.”⁴⁰⁹

Özetle, adaletin neticesi olarak kişinin himmeti yücelir, fazilet sahibi olması ve rezilliklerden kaçınması sebebiyle de suçlardan berî olur.⁴¹⁰

Allah Teâlâ bize adaletli olmayı emretmiş ve kâfirlere karşı buğzumuzun bizi adaletsizliğe sevk etmesini yasaklamıştır. Şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler, adil şahitler olarak Allah için, hakkı ayakta tutun. Bir topluluğa olan kininiz, sizi adaletten alıkoymasın. Adalet yapın. O, takvaya daha yakındır. Allah’tan korkup sakının. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızdan haberi olandır.”⁴¹¹

İbni Teymiyye bu hususta şöyle demektedir:

“Allah Teâlâ mü’minleri kâfirlere karşı adaletsiz davranmaktan sakındırmıştır. Hâl böyle iken iman ehli fasıklara, bidatçılara ya da tevilcilere karşı durum daha sıkıdır. Zalim de olsa mü’mine karşı adaletten ayrılmamak gerekir.”⁴¹²

İbni Kesir de şöyle demektedir:

“Bir topluluğa karşı duyduğunuz kin sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Zira adalet her hâlükârda herkes için herkese karşı vaciptir. Seleften biri bu hususta şöyle demiştir: ‘Sana karşı Allah’a isyan ederek hareket çeken birine senin Allah’a itaat ederek muamele eylemen gibi bir muamele yoktur.’”⁴¹³

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Sizi Mescid-i Haram’dan alıkoymosunuz dolayısı ile bir topluluğa olan kininiz, sizin sizi haddi aşmaya sürüklemesin.”⁴¹⁴

408 El-Ahlak beynet Tab'i ve't Tetabbu, 228

409 Zadü'l Mead, 2/40

410 Et-Tevfik alâ Mühimmatit Tarif, Münavi, 64

411 Maide, 8

412 El-İstikame, 1/38

413 Tefsiri İbni Kesir, 2/7

414 Maide, 2

Ebu Ubeyde ve Ferra şöyle diyor:

“Yani, bir topluluğa karşı duyduğunuz kininiz sizi haktan batıla, adaletten zulme sevk etmesin.”⁴¹⁵

Kişinin adalet vasfıyla bezenmesi kadar güzel bir şey var mı? Bu, ancak ve ancak Allah'ı isteyen Rabbanî kişilerin vasıflarındandır.⁴¹⁶

İbni'l Kayyım şöyle diyor:

*“Şu iki elbiseyi soyun, zira onları giyenler,
Zillet ve hakarete maruz kalırlar.
Cehli mürekkep elbisesi, ondan üstünü de,
Taassup elbisesidir, onlar ne kötü elbiselerdir.
Sen adalet elbisesi giy, o en güzel elbisedir,
Bütün endam onunla zinetlenir.”*

Mütenebbî de şöyle diyor:

*“Adaletin azlığı keser atar,
Kişiler arasındaki bağı, akraba olsalar da.”*

Kullara karşı adaletli olmak malda, davranışlarda, konuşmalarda ve tartışmalarda olur. Allah Teâlâ insanların malını eksik verenleri ayıplamış ve onları zarara uğratmakla ve helak etmekle tehdit etmiştir. Şöyle buyurmuştur:

“İnsanlardan alırken ölçüp tarttıklarında tam, onlara vermek için ölçüp tarttıklarında ise noksan yapan hilekârlara yazıklar olsun!”⁴¹⁷

İbni Sa'dî şöyle diyor:

“Ayeti kerime insanın insanlardan kendi lehine olanı aldığı gibi onların lehine olanı da vermesi gerektiğine delalet etmektedir. Konuşma ve tartışmalarda da adalete riayet etmek gereklidir. Mesela tartışma esnasında hasmının lehine olabilecek bir delil kendi aklına geldiyse ve hasmı bu delili bilmiyorsa ona hatırlatmalıdır. Kendi delillerine nasıl sahip çıkıyorsa hasmının delillerine de o şekilde sahip çıkmalıdır. Kişinin taassup sahibi zulümkâr biri olup olmadığı bu mevzuda kendini gösterir. Kibirli olup olmadığı, aklıyla mı yoksa sefihliğiyle mi hareket ettiği burada anlaşılır.”⁴¹⁸

Bu nedenle Hz. Hasan'ın, “İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davran ki adil olasın.” sözü ne kadar güzel sözdür.

415 Tefsiri Kurtubi, 6/45

416 El-Ahlak beyne't Tab'i ve't Tetabbu, 229

417 Mutaffifin, 1-3

418 Tefsiri İbni Sa'dî, 915

e- Hz. Hasan'ın, Takva Hakkındaki Sözü

Hz. Hasan hutbesinde demiştir ki:

“Bizden önce öyle kişiler yaşadı ki onlar mal biriktirdiler, muazzam binalar inşa ettiler, uzun emeller beslediler, ama bugün onların biriktirdikleri yok oldu gitti, amelleri boşa çıktı, meskenleri kabre döndü. Ey Âdemoğlu, anandan doğduğun gündün beri ömrün azalmakta. Binaenaleyh elindeki sermayeyi geleceğin için harca. Mü'min gelecek için hazırlık yapar, kâfir ise gününü gün eder.”

Hz. Hasan daha sonra şu ayeti okudu:

“Azık edinin, kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır.”

Hz. Hasan insanlardan bir topluluğu bize vasfediyor. Onların dünyaya ve dünyaya zinetine daldıklarını, mal toplamakla ve binalar inşa etmekle meşgul olduklarını ve uzun emel sahibi olduklarını söylüyor. Rabbimin merhamet edip kurtardıkları dışında insanların çoğu maalesef bu durumda. Ansızın ölüm geliyor da onlar biriktirdiklerinden istifade edemiyorlar, amellerini zayi oluyor, meskenleri boşalıyor. İşte Hz. Hasan insanları bu dünya ile aldanmaktan sakındırıyor. Onları dünyaya karşı zahit olmaya sevk ediyor. Yakının derecesine göre kişiler ya dünyaya ya da ahirete yöneliyorlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“De ki: ‘Dünyanın metaı azdır, ahiret ise muttakiler için daha hıyırlıdır ve siz bir hurma çekirdeğindeki ince bir iplik kadar bile haksızlığa uğratılmayacaksınız.’”⁴¹⁹

Kur'an-ı Kerim mü'mini dünyaya karşı zahit olmaya ve ahiretine karşı rağbet etmeye teşvik etmektedir. Allah Teâlâ dünyaya ve süsüne aldananların kâfirler olduğunu beyan etmektedir. Şöyle demektedir:

“İnkâr edenlere dünya hayatı çekici kılındı (süslendi). Onlar, iman edenlerden kimileriyle alay ederler. Oysa korkup sakınanlar, kıyamet günü onların üstündedir. Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.”⁴²⁰

Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde dünyanın hakir olduğu ve ahiretin terkedilerek onunla meşgul olunmaması gerektiği bildirilmektedir. Şöyle buyurulmaktadır:

“Sizi, o çokluk kuruntusu oyaladı. Ta ki, kabirleri ziyaret ediverdiniz. Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz! Gerçek öyle değil! Kesin bilgi ile bilmiş olsaydınız, (orada) mutlaka cehennem ateşini görürdünüz. Sonra ahirette onu çıplak gözle göreceksiniz. Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz.”⁴²¹ Yani; dünya, dünya nimetleri ve

419 Nisa, 77

420 Bakara, 212

421 Tekasür, 1-8

dünya süsü sizi ahireti talep etmekten ve onun için çalışmaktan alıkoydu. Ölüm gelip kabre girinceye kadar da buna devam ettiniz.⁴²²

İmam Ahmed, Abdullah bin Şıhhî'den naklediyor. O diyor ki:

“Resûlullah (s.a.v)’in yanına gitmişim. Şöyle diyordu:

‘Sizi, o çokluk kuruntusu oyaladı. Âdemoğlu, ‘Malım, malım.’ der. Hâlbuki senin malın ancak yeyip yok ettiğin ya da giyip eskittiğin, ya da tasadduk edip verdiğindir.’⁴²³

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

‘Kul, ‘Malım, malım.’ der. Ancak malından şu üç şey ona aittir: Yeyip bitirdiği ya da giyip eskittiği ya da tasadduk edip verdiğidir. Bunun dışındakine gelince; kişi (göçüp) gider, onu insanlara bırakır.’⁴²⁴

Enes bin Malik (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

‘Ölüyü üç şey takip eder, ikisi geri döner, biri onunla birlikte kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli onunla birlikte kalır.’⁴²⁵

Enes (ra)’tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

‘Âdemoğlu yaşlanır ama iki şey onunla kalmaya devam eder. Hırs ve emel.’⁴²⁶

Ahnef bin Kays bir adamın elinde bir dirhem görmüştü. Ona, “Bu dirhem kimin?” diye sordu. Adam, “Benim.” dedi. Ahnef, “Onu ecir yoluna ya da şükür vesilesi olabilecek bir yere sarf edersen senindir.” dedi. Sonra da şairin şu şiiri okudu:

*‘Malı tuttuğun sürece sen ona aitsin,
İnfak ettiğinde de o sana aittir.’*⁴²⁷

Allah Teâlâ, **‘Sonra o gün nimetlerden sual olunacaksınız.’** buyurmaktadır. Yani, o gün Allah Teâlâ’nın size ihsan ettiği sıhhat, güvenlik, rızık ve sair nimetlerden sual olunacaksınız. Nimete şükürle ve ibadetle mukabele edip etmediğiniz size sorulacaktır.⁴²⁸

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

‘Onlardan bazı gruplara, kendilerini onunla denemek için yararlandığı-

422 Mane’z Zühhd ve’l Makalat, Ebu Said El-Beğri, 9

423 Müslim, 2958

424 Müslim, 2959

425 Buhari, 6514

426 Müslim, 1047

427 Mane’z Zühhd ve’l Makalat, Ebu Said El-Beğri, 10

428 Age, 10

*mız dünya hayatının süsüne gözünü dikme. Senin Rabbinin rızıkı daha hayırlı ve daha süreklidir. Ehline (ve ümmetine) namazı emret ve onda kararlı davran. Biz senden rızık istemiyoruz, biz sana rızık vermekteyiz. Akıbet takvadadır.*⁴²⁹

İbni Kesir diyor ki:

“Allah Teâlâ, peygamberi Muhammed (s.a.v)’e buyuruyor ki:

‘Şu şımartılmış kişilere ve onların içinde buldukları nimetlere bakma. Zira onlar, onları denemek için verdiğimiz fani süsler ve geçici nimetlerdir. Kullarımdan şükredenler ne kadar azdır.’

Mücahid diyor ki: *“Onlardan bazı gruplara’ sözü zenginleri kastetmektedir. Allah sana onlara verdiğiinden daha hayırlısını verdi. Bu sebeple, ‘Senin Rabbinin rızıkı daha hayırlı ve daha süreklidir.’* buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.v) gücü yettiği hâlde dünyaya karşı insanların en zahidi idi. Eline geçen dünya malını Allah’ın kullarına infak ediyordu. Kendisi için hiçbir şey biriktirmedi.

Şöyle buyurdu:

‘Sizin için en çok korktuğum şey dünya süsününün (kapılarının) size açılmasıdır.’

Oradakiler:

‘Dünya süsü nedir, ey Allah’ın Resûlü?’ diye sordular.

‘Yeryüzününün bereketleri.’ buyurdu.⁴³⁰

Katade ve Süddî de, *“Zehratü’l Hayat”*ı “dünya hayatının süsü” olarak açıklamışlardır. Katade, *“Kendilerini onunla denemek için”* sözünü “onları imtihan etmek için” şekline izah etmiştir. *“Ehline (ve ümmetine) namazı emret ve onda kararlı davran.”* sözünü de ‘Namazın ikamesiyle onları azaptan kurtar. Sen de ona devam et.’ diye açıklamıştır.

Nitekim Allah Teâlâ, *“Ey iman edenler nefsinizi ve ailenizi cehennemden koruyun.”*⁴³¹ buyurmuştur. Yine, *“Senden rızık istemiyoruz. Seni biz rızıklandırıyoruz.”* buyurmuştur. Yani, “Namazı kıldığında hiç ummadığın yerden rızık sana gelir.” demektir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

*“Kim Allah’tan hakkıyla sakınırsa ona bir çıkış yolu verir. Onu hiç ummadığı bir yerden rızıklandırır.”*⁴³²

İşte bunun için, *“Senden rızık istemiyoruz. Seni biz rızıklandırıyoruz.”* buyurmuştur.

429 Taha, 131-132

430 Buhari, 6427

431 Tahrir, 6

432 Talak, 2-3

“*Senden rızık istemiyoruz.*” ayeti hakkında Sevrî şöyle demiştir:

“Yani, ‘Seni taleple mükellef kılmıyoruz.’ demektir.”

Sabit diyor ki:

“Peygamberler bir belaya maruz kaldıklarında namaza koşarlardı.”⁴³³

Zeyd bin Sabit (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v)’in şöyle buyurduğunu işittim:

*‘Himmeti dünya olan kişinin işini Allah onun aleyhine dağıtır. Fakirliğini iki gözü arasına koyar. Dünyadan ona ancak yazılan gelir. Himmeti ahiret olana gelince onun işini de onun lehine toparlar. Onun zenginliğini kalbine koyar. Dünya da ona istemeye istemeye gelir.’*⁴³⁴

“Akıbet takvadadır” sözü, ‘Dünya ve ahiretteki güzel akıbet takva sahiplerinin-dir.’ demektir.”⁴³⁵

Özetle, İbni Mesud (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v) hasır üzerine uzanmış ve bu, onun yanı üzerine etki etmişti. Uyanınca ona masaj yaptım. Sonra da, ‘Ya Resûlullah, emretsen de seni koruyacak bir şeyler sersek, onun üzerinde uyusan.’ dedim. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v), *‘Benim dünyâ ile ne alakam var? Ben dünyâda kendimi bir ağacın altında gölgele-nip, sonra bırakıp giden yolcu gibi görüyorum.’* buyurdu.”⁴³⁶

Ashabı kiram da Resûlullah (s.a.v)’in yolunda yürüyordu. Onlar insanların en zahidiydiler. Hevesleri ahirete yönelikti. Dünyanın geçiciliğini ve ahiretin kalıcılığını görüyorlardı. Bu sebeple yolcunun yanına aldığı yol azığı kadar dünyadan nasip leniyorlardı. Onlar biliyorlardı ki dünyada çok az çalışsalar da ahirette büyük mükâfatlara nail olacaklardı. Bütün bunlar Allah Teâlâ’nın bir lütfu idi. Bu sebeple onlar Allah Teâlâ’nın kendilerini için sevdiklerini sevdiler, sevmediklerini de sevmediler.

Abdullah bin Mesud (ra) Tabiin’den olanlara şöyle demiştir:

“Sizler Resûlullah (s.a.v)’in ashabından daha çok amel işliyorsunuz. Ama onlar sizden daha hayırlı idiler. Zira onlar dünyaya karşı daha zahit, ahirete karşı da daha rağbetli idiler. Tabiin içinde ashabı kiramdan daha çok namaz kılan, daha çok oruç tutan ve daha çok ibadet eden kişiler vardı. Ama ashabı kiram; yakın, sadakat ve tevekküle dair imani hâllerıyla herkesi geride bıraktı. Şüphesiz ki onlar zühdü Resûlullah (s.a.v)’den öğrenmişlerdi. Üç ay geçiyordu da bu üç ay zarfında Resûlullah (s.a.v)’in evinde yemek pişirmek için ateş yanmıyordu.”⁴³⁷

433 Mane’z Zühd ve’l Makalat, Ebu Said El-Begri, 11

434 Süneni İbni Mace, 4105; Sahihu’l Cami 6510. Elbani sahih olduğunu söylemiştir.

435 Fefirru İllallah, 62

436 Süneni Tirmizi, 2377; Sahihu’l Cami 5668. Elbani sahih olduğunu söylemiştir.

437 Buhari, 6567; Müslim, 2972

Hz. Hasan'ın, "Mü'min gelecek için hazırlık yapar, kâfir ise gününü gün eder. (Hz. Hasan daha sonra şu ayeti okudu:) ***Azık edin, kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır.***" sözüne gelince, burada takvaya davet vardır. Takva, Allah'tan bir nur üzere -sevap umarak- Allah'a itaat etmek ve Allah'tan bir nur üzere -azaptan korkarak- Allah'a isyan etmemektir. Kuldân istenen şey, kalbini yalnızca Allah'a bağlamak ve O'nu sevmektir. İbadeti ihlas içinde yapmaktır. O'nun nezdindeki muttakiler için hazırlanmış nimetlere rağbet duymaktır. Gazabına ve azabına maruz kalmaktan korkmaktır.

Takvanın her Müslüman'ın ihtiyaç duyduğu birtakım semereleri vardır. Bunlardan bir kısmını arz edelim:

-Her türlü sıkıntıdan kurtulmak ve hesapta olmayan yerlerden rızkın gelmesi. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Kim Allah'tan hakkıyla sakınırsa, O, ona bir çıkış yolu verir ve onu hiç ummadığı bir yerden rızıklandırır."⁴³⁸

-Faydalı ilim ona kolaylaştırılır. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Allah'tan hakkıyla sakının, Allah size öğretsin."⁴³⁹

-Basiret nurunun açılması. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Eğer Allah'tan hakkıyla sakınırsanız O size hakkı batıldan ayırt edecek bir anlayış verir."⁴⁴⁰

-Allah Teâlâ'nın ve meleklerin sevgisini kazanır. Yeryüzünde kabul görür. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, öyle değil. Kim sözünü yerine getirir ve gûnahtan sakınırsa bilsin ki Allah kesinlikle takva sahiplerini sever."⁴⁴¹

Ebu Hureyre (ra)'tan rivayet edildiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

"Allah bir kulu sevdi mi Cebraili 'Ben falanı seviyorum, sen de sev.' buyurur. Cebrail de onu sever. Sonra sema ehline nida eder. 'Allah falanı seviyor, siz de sevin.' der. Bunun üzerine onu sema ehli de sever ve yeryüzünde onun için kabul kô-nur."⁴⁴²

-Allah'ın yardımının gelmesi. Bu, Allah Teâlâ'nın şu sözünde kastedilen beraberliktir.

438 Talak, 2-3

439 Bakara, 282

440 Enfal, 29

441 Âli İmran, 76

442 Müslim, Kitabu'l Bir ve's Sila, 6937

“Allah’tan hakkıyla sakının, bilin ki Allah muttakilerle beraberdir.”⁴⁴³

Bu beraberlik yardım ve teyit beraberliğidir. Allah Teâlâ, peygamberler, veli kullar, muttakiler ve sabredenlerle bu şekilde beraberdir. Bu beraberlik yardımı, teyidi ve muhafazayı gerektirmektedir. Nitekim Allah Teâlâ Hz. Musa’ya Hz. Harun’a şöyle buyurmuştur:

“Korkmayın, muhakkak ki ben sizinle birlikte işitiyor ve görüyorum.”⁴⁴⁴

Genel beraberliğe gelince, bu hususta da Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Her nerede olursanız olun O, sizinle birliktedir.”⁴⁴⁵

Yine şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlardan gizlemeye çalışırlar da, Allah’tan gizlemeyi düşünmezler. Hâlbuki onlar Allah’ın razı olmayacağı tezviratı planlarken O hep onların yanında idi.”⁴⁴⁶

Genel beraberlik, kulun, günahlardan hakkıyla sakınmasını, Allah’tan korkmasını ve Allah Teâlâ’nın kendisini her daim gördüğü bilinci içinde olmasını gerektirmektedir.

-Göklerden ve yerden bereketler fişkırrır. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Eğer o ülkeler halkı inansalardı ve korkup sakınsalardı, gerçekten üzerlerine hem gökten, hem de yerden (sayısız) bolluklar (bereketler) açardık”⁴⁴⁷

-Dünya hayatında müjdelere alır. Bu müjde salih rüyalar şeklinde ve mahlukatın kişiyi sevmesi ve övmesi şeklinde zuhur eder. Allah Teâlâ bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Dikkat edin, Allah dostlarında hiçbir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değillerdir. Onlar ki, iman etmişler ve Allah’a karşı gelmekten sakınmışlardır. Dünya hayatında da ahirette de müjde vardır onlara.”⁴⁴⁸

Muttaki mü’min kulların dünya hayatında müjdelenmesi ile ilgili çok sayıda Kur’an ayeti var. Resûlullah (s.a.v) de bu hususta, ***“Salih rüya Allah’tandır.”*** buyurmuştur.⁴⁴⁹

Yine, “Nübüvvetten geriye sadece müjdeleyiciler kalmıştır.” buyurduğunda ya-

443 Bakara, 194

444 Taha, 46

445 Hadid, 4

446 Nisa, 108

447 Araf, 96

448 Yunus, 62-64

449 Buhari, Kitabu’r Rü’ya, 6986

nındakiler, “Müjdeleyiciler nedir, ey Allah’ın Resûlü?” dediler. O da, “**Salih rüyadır.**” buyurdu.⁴⁵⁰

Ebu Zer (ra)’tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v)’e, “Kişi Allah için amel işliyor, insanlar da onu seviyorlar (Ne dersin)?” diye sordum. O da, “**O, mü’minin (dünyadaki) tez yollu müjdesidir.**” buyurdu.⁴⁵¹

Allah için amel işleyenlerin dünyada insanlar tarafından çokça övüldüğüne de şahit olmaktadır.

-Kişi, düşmanın kötülüklerinden ve tuzaklarından muhafaza edilir. Bu hususta Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Eğer siz sabreder ve sakınırsanız, onların ‘hileli düzenleri’ size hiçbir zarar veremez. Şüphesiz, Allah, yapmakta olduklarını kuşatandır.”⁴⁵²

Allah Teâlâ bu ayeti kerimede kullarına, sabretmeleri, takva sahibi olmaları ve Allah Teâlâ’nın onların yapmakta olduklarını kuşatıcı olduğunu bilip O’na tevekkül etmeleri hâlinde kötülerin kötülüklerinden korunacaklarını bildirmektedir. Binaenaleyh güç ve kuvvet O’nun elindedir. O’nun dilediği olur, dilemediği olmaz.⁴⁵³

-Allah Teâlâ’nın inayeti ile zayıf nesiller muhafaza edilir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Arkalarında bıraktıkları zayıf çocuklardan dolayı korku duyanlar, (vasiyetleri altında olanlar için de) içleri ürpertiyle titresin. Allah’tan sakınınsınlar ve onlara doğru söz söylesinler.”⁴⁵⁴

Bu ayette geride zayıf çocuklar bırakmaktan korkanların her bir işlerinde takva üzere olmaları, bunun o çocukları muhafaza edeceği ve onların Allah’ın koruması altına gireceği bildirilmektedir. Ayet, takva üzere hareket edilmediği takdirde de çocukların ziyarı tehdidini içermektedir. Bu ayet önceki nesillerin takvasının sonraki nesilleri muhafaza ettiğine işaret eder. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“Duvar ise, şehirde iki öksüz çocuğundu, altında onlara ait bir defîne vardı; babaları salih biriydi.”⁴⁵⁵

İki yetim çocuğun canları ve malları babalarının salih olması sebebiyle muhafaza altına alınmıştı.⁴⁵⁶

450 Buhari, 6990

451 Müslim, 4/2034

452 Âli İmran, 1200

453 Tefsirü’l Kur’ani’l Azim, 1/329

454 Nisa, 9

455 Kehf, 82

456 Mehasinü’t Te’vil, Kasımı, 5/47

-Dünya ve ahiret saadetine vesile olan amellerin kabulüne sebep olur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur;

“Muhakkak ki Allah muttakilerden kabul eder.”⁴⁵⁷

-Dünyada iken azaba maruz kalmaktan korur. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

“Semud’a da gelince, biz onlara doğru yolu gösterdik, fakat onlar körlüğü hidayete tercih ettiler. Böylece kazanmakta oldukları şeyler yüzünden onları alçaltıcı azabın yıldırımı yakalayiverdi. İman edenleri ve korkup sakınmakta olanları ise kurtardık.”⁴⁵⁸

-Günahların bağışlanmasına sebep olur. Bu da cehennemden kurtuluşa, ecir kazanmaya, cennet makamlarına nail olmaya sebeptir. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“Kim Allah’tan korkup sakınırsa, Allah, onun kötülüklerini örter ve onun ecirini büyütür.”⁴⁵⁹

-Cennete mirasçı olur. O cennete en çok hak sahibi olanlar onlardır. Allah Teâlâ cenneti bu büyük makama sahip olanlar için hazırlamıştır. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“O, o cennettir ki, ona kullarımızdan muttaki olanları varis kılarız.”⁴⁶⁰

Onlar Allah Teâlâ’nın cennetinin şer’i varisleridir. Onlar cennete ayakları üzerinde yürüyerek gitmezler. Bilakis onlar oraya binitler üzerinde giderler. Nitekim ayeti kerimede şöyle buyurulmuştur:

“Cennet de takva sahiplerine yaklaştırılır.”⁴⁶¹

Yine şöyle buyurulmuştur:

“O gün muttakileri Rahman’ın huzurunda, O’na gelmiş konuklar olarak toplarız.”⁴⁶²

Hız. Hasan, dünya ve ahirette bu meyveleri devşirsinler diye insanları takvaya teşvik etmiş ve bu sebeple, “Mü’min gelecek için hazırlık yapar, kâfir ise gününü gün eder.” demiştir. (Hız. Hasan daha sonra şu ayeti okudu:) **“Azık edin, kuşkusuz, azığın en hayırlısı takvadır.”**⁴⁶³

457 Maide, 27

458 Fussilet, 17-18

459 Talak, 5

460 Meryem, 63

461 Kaf, 31

462 Meryem, 85

463 Bakara, 197

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. HASAN (ra)'IN HİLAFETİ DÖNEMİNDEKİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER

bos sayfa

HASAN (ra)'IN HALİFELİĞİ DÖNEMİNDEKİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER

Mü'minlerin Emîri Ali bin Ebu Talib (ra)'ın vefatını takip eden yıllarda koşullar zor ve o kadar karışık. Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviye ile harp devam ediyordu. Kûfe ehli bu şartlarda Hz. Ali (ra)'ın oğlu Hasan (ra)'la M 660/H 40 yılında halifelîği üzerine biat ettiler. Hz. Hasan (ra)'ın idari değişiklikler yapması için yeterli vakti olmadı. Kûfe dışında babasının atadığı valiler vilayetlerinde kaldı, görevlerine devam ettiler. Kûfe'ye ise Muğire bin Nevfel'i¹ Muaviye'nin safına geçen eski Kûfe valisi Hâni bin el-Nah'ı yerine tayin etti.²

Sa'd bin Mesu'd Es-Serafi Hz. Ali dönemindeki vazifesine³ Hz. Hasan döneminde de devam etti.⁴ Görevi Hz. Hasan'ın hilafetinin sonuna kadar süren vazifesini Muaviye sonlandırdı.

Basra vilayeti hakkında farklı rivayetler vardır. Hz. Ali'nin hilafeti öncesinde Abdullah bin Abbas valilik görevinde idi. Muaviye ile barış anlaşması yapılana kadar görevinde kaldı. Daha sonra siyaseti bırakarak ilim ve öğretim amacıyla Mekke'ye yerleşti.⁵

Fars (İran) vilayetinde Ziyad bin Ebu Süfyan vardı. Hz. Ali Ziyad bin Ebu Süfyan'ı irtidat ehli asilerin üzerine ordunun başında göndermişti. Görevi hakkıyla yerine getirip başarılı olması neticesi⁶ Hz. Ali (ra) kendisini İran vilayetine vali olarak atadı. Valiliği Muaviye ile barış anlaşmasına kadar devam etti.⁷

Hz. Hasan, babası Hz. Ali'nin hilafeti sırasında atadığı kimseleri görevlerinde bıraktı. Ubeydullah bin Ebu Rafi kâtiplik (sekreterlilik) görevinde kalmak istedi.⁸ Aynı şekilde Şerih bin Hâris de Kûfe kadısı olarak kalmak istedi.⁹ Ma'kal bin Kays Riyahi emniyet müdürlüğünde kaldı.¹⁰ Hilafeti zamanında önemli şahsiyetlerden,

1 Tibyan fi Ensab i'l Kureysiyyin, 80-81

2 Tarih Halife Bin Hayyat, 85

3 Ensab u'l Eşraf, 214-5

4 Tarih u'l Kebir, Buhari, 50/4

5 El-Halletu'l Seyra li'l Kadai Naklen an Hasen bin Ali, 86

6 El-Halletu'l Seyra li'l Kadai Naklen an Hasen bin Ali, 86

7 Mürevvicu'l Zehebi, 15/3

8 Muhadaratu'l Ebrar İbni Arabi, 66/1

9 Muhtasaru'l Tarih, İbni Kamazruni, 80

10 Nihayetu'l Erebi, 223/5

kardeşi Hz. Hüseyin (ra) ayrıca kendisi hakkında bir eser kaleme alacağız Allah'ın izniyle. Kays bin Sa'd bin Ubeyde el-Hazrecî Ubeydullah bin el-Abbas bin Abdulmuttalib el-Haşimî, Adullah bin Cafer bin Ebu Talib el-Haşimî'dir. Bu üç önemli şahsiyeti ayrıntısıyla açıklamayı uygun buldum.

Kays b. Sa'd b. Ubade (ra)

Kays bin Sa'd bin Ubade bin Duleym bin Hârise bin Ebu Kazime bin Sa'lebe bin târif bin el-Hazrec bin Saide bin Ka'b, Mücahid Emîr (Komutan), Ebu Abdullah Hacrec'in efendisi ve efendilerinin oğlu Ebu Sabit, El-Ensari el-Hazrecî, El-Saidi, Resûlullah ashabındandır ve aynı zamanda sahabe oğludur.¹¹ Arapların en cömertlerinden ve dehalarındandır. İsbetli görüşe sahip, savaşta oyun kurucu, kurnaz, asil ve kerem sahipliği ile bilinir. Kimsenin desteğine ihtiyacı olmayan, kavminin şerefli idi. Kabile yönetimine sahip olan evdendir.¹²

Resûlullah (s.a.v)'den birçok hadis rivayet etmiştir.

Ebu Leyli'den gelen bir rivayette, Sehl bin Huneyf ve Kays bin Sa'd Kadisiye'de (savaşında) iki komutan idiler. Önlerinden bir cenaze geçti ve ayağa kalktılar. Onlara: cenazenin gayrimüslimlerden birine ait olduğu söylendi. Bunun üzerine şöyle dediler:

“Resûlullah (s.a.v)'in önünden bir cenaze geçmiş ve o ayağa kalkmıştı. Ona geçen bir Yahudi cenazesi olduğu söylenildi. Nebi (s.a.v) cevaben, ‘(Allah'ın yarattığı) Bir nefis değil midir?’¹³ demiştir.” Bu hadiste insana insan olması hasebiyle hürmet gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ebu Ammar'dan gelen rivayette Kays bin Sa'd şöyle demiştir:

“Nebi (s.a.v) bize, Ramazan orucu farz olunmadan önce aşure orucunun tutulmasını emretmişti. Ramazan orucu farz olunca ise ne (aşure orucunun tutulmasını) emretti ne de nehyetti. Biz de onu tuttuk.”¹⁴

Muhammed bin Şerahbil'den rivayette Kays bin Sa'd şöyle demiştir:

“Resûlullah (s.a.v) yanımıza geldi. Ona gusletmesi için su hazırladık ve sonra havlu ve peştamal verdik. Onunla örtündü; karnındaki (göbek boğumundaki) hasır (izini) gördüm gibiyim.”¹⁵

Enes ondan rivayet etmiştir.

11 Siyeru alâ min Nubela, 102-3

12 Esedu'l Gabe, 450-4

13 Buhari, 1312

14 Müsned, İmam Ahmed, 422-3

15 Tarihî Dimeşk, 271-52

Sa'leb bin Ebu Malik, Ebu Meysera, Abdurrahman bin Ebu leyla, Urve¹⁶, Abdullah bin Malik el-Ceyşani, Ebu Ammar el-Hemdani, Meymun bin Ebu Şebib, Arib bin Humeyd el-Hemdani, El-Velid bin Abede ve diğerleri¹⁷ Kays bin Sa'd'ın Kûfede, Şam'da ve Mısır'da şöyle rivayet ettiğini aktarırlar:¹⁸

“Kays bin Sa'd uzun boylu, güzel yaratışlı (yakışıklı) ve iri yapılıydı. Eşeğe bindiğinde ayakları yere değirdi.¹⁹ Annesi babasının amcasının kızıydı (amca kızı) ve ismi Fekihe binti Ubeyd bin Duleym²⁰ idi. Resûlullah (s.a.v) zamanında yakın korumalık yakınlığındaydı. Resûlullah (s.a.v)'in sancağını bazı savaşlarda ve gazvelerde taşımıştır. Onu El-Sıdk'a da kullanmıştır.”²¹

Resûlullah (s.a.v)'la birlikte seferlere katıldı. Bu seferlerden bazıları şunlardır:

Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın (ra) Seyfu'l Bahr'e Yaptığı Sefer

Ebu Ubeyde'nin (ra) Seyfu'l Bahr seriyeleri Resûlullah (s.a.v)'in Kureyş'i iktisadi olarak muhasara altına almak için düzenlenen askerî seferlerdir. Ebu Ubeyde Nebi (s.a.v) Ebu Ubeyde bin Cerrah'ı Kızıldeniz'e sahil olan bölgeye Kureyş kervanlarını gözetlemek ve kontrol altına almak maksadıyla gönderdiği üç yüz kişiden oluşan seriyenin başında görevlendirdi. Gönderdikleri bölge gerek görevin zorluğu gerekse bölgenin fiziksel şartları bakımından sorunlu idi.²² Ordu ellerindeki erzakın bitmesiyle açlıkla yüz yüze kalabiliyorlardı. Öyle ki zaman zaman ağaç kabuklarını ve yapraklarını su ile ıslatıp emiyorlardı.²³ Çektikleri zorluklardan dolayı bu orduya “Ceyşu'l Kabt” ordusu denilmiştir.²⁴ Kays bin Ubade de bu şerefli seriyenin neferlerinden biriydi. Cömertliği ile tanınan Kays bir defasında üç deve kesti ertesi gün üç tane daha kesti, takip eden diğer günde üç tane daha kesti ve orduyu doyurdu. Ebu Ubeyde bin Cerrah (ra), Kays bin Sa'd'ı daha fazla kesmekten alıkoydu.

Kays bin Sa'd'ın (ra) cömertliği ve faziletinin üstünlüğü İbni Asakir'in tarihinde ayrıntılı olarak nakledilmiştir:

Davud bin Kays, İbrahim bin Muhammed el-Ensari ve Harice bin Hâris (ra)'dan gelen bir rivayette, Nebi (s.a.v) Ebu Ubeyde'yi Ensar ve Muhacirlerden oluşan üç yüz kişilik bir seriyeyi sahil El-Bahr'e gönderdi. Bir vakit şiddetli bir açlığa maruz kaldılar. Kays bin Sa'd benden hurma karşılığında deve almak istedi. Cehey-

16 El-İsabe, 361-5

17 Siyeru'l İslami'l Nubela, 102-3

18 El-Masdaru'l Sabık Nefsihi

19 El-İsabe, 320-5

20 El-İsabe, 320-5

21 El-Bidayetu ve'n Nihaye, 354-11

22 El-İsabe, 361-360/5

23 Seriya ve Buhusu'l Nebeviyye, 118

24 Fethu'l Bâri, 78/8

ne'den bir adam buldu ve bana, "Sana deve karşılığı Medine hurmaları vereyim." dedi. El-Cüheni de cevaben, "Ben seni tanımıyorum. Sen kimsin?" dedi. Kays ise, "Ben Sa'd bin Ubade bin Düleym'im." dedi ve nesebini, kimlerden olduğunu tanıttı. El-Cüheni'den beş deve satın alır. Her deve karşılığında bir vesak (ölçü hurmayı) babasının zimmetinde verir.

Hız. Ömer deve sahibine, "Bu adamın malı yoktur. Vereceği mal babasının malıdır." der. Deve sahibi, "Allah'a yemin olsun ki Sa'd oğlu için birkaç deve yükü hurmayı oğlundan esirgemez." der. "Karşımdan güzel yüzlü, faal ve şerefli bir adam görüyorum." der.

Kays bin Sa'd develeri alır ve üç gün boyunca ordu için develer keser. Dördüncü gün emîrleri Kays'ı durdurur ve şöyle söyler "Zimmetini yok etmek mi istiyorsun. Senin kendine ait malın yoktur."²⁵

Başka bir rivayette ise, "... Ebu Ubeyde, yanında Hız. Ömer'de vardır. "Kesmeni engelleyeceğim. Kendi zimmetini yok etmek mi istiyorsun?" dedi. Kays ise, "Ey Ebu Ubeyde, benim babamı tanımıyor musun? O baba ki insanların borçlarını öder, herkese katlanır, tahammül eder, kendine geleni geri çevirmez, cemaati doyurur. İşte bu baba mücahitler için birkaç deve yükü hurmayı benim adıma zimmetime ödemez mi?" der. Ebu Ubeyde konuşması üzerine yumuşadı. İki deve kalmıştı ve onlarda boğazlandı.

Öğlen vakti Kays'ın babasının yanına Medine'ye ulaştı. Babası Kays'a, "Mücahitlerin açlık durumu için ne yaptın?" diye sordu. "Develer kestim." cevabını verdi Kay's.

Babası Sa'd. "İsabet etmişsin. Sonra ne yaptın?" dedi. Kay's, "Alıkoyuldum" der. Babası sorar: "Seni kim alıkoydu?"

Kays, "Emîrim Ebu Ubeyde" dedi. Babası, "Daha sonra ne oldu?" der. Kays Ebu Ubeyde, "Bana, 'Senin malın yoktur; mal babanın malıdır.' dedi." der. "Ona, 'Babam insanları geri çevirmez, onların işlerini görür, borçlarını öder, onları doyurur, bana bunu yapmaz mı?' dedim." der.

Sa'd oğluna, "Senin en kötüsü elli vesak eden dört tane hurma bahçen var." der. Bedevi Kays'la birlikte giderler. Kays bedevinin hurmalarını verir, ona yükler.²⁶

Bir rivayette de bedevi bir Arap, "Vallahi babanın misli bir insan yoktur. Kendisi malını kaybeder ama oğlunu malsız bırakmaz. Baban toplumunun efendilerindedir. (Komutan satmama engel oldu.) Nedenini sorduğumda, kendisine ait malı olmadığını söyledi. Ben de nesebini sordum. Nesebi açıklayınca onu tanıdım. 'Sen

²⁵ Fethu'l Bârî, 78/8

²⁶ Tarihu'l Asakir, 280/52

ahlak ve beden olarak derece sahibisin. Sahtekâr biri değilsin.’ dedim. Seni tanıyan insanlar fazla değildir. (Babası tanınır.) O gün oğluna yüklü miktarda mal verdi.”²⁷

Bu hikâyeden çıkarılacak birçok ahlak dersleri ve ibretler vardır:

1- Davet ehli için sabrın zorunluluğu. Çünkü davet yoluna talip olanları zorlu imtihanlar ve meşakkatler beklemektedir.

2- Yeni nesilleri cömertlik, mertlik ve yüksek ahlaki prensipler üzere yetiştirmenin önemi. Sa’d’ın oğlu Kays’a yüksek miktardaki malı vermesindeki temel fikir oğlunu cömertlik ve mertlik yolunda teşvik etmektir.

3- Salih malın salih kulda bulunmasının önemi. Sa’d’ın çok malı olmasaydı karşılaşılan açlık sorunu için Kays gerekli olan yardımda bulunamayacaktı.

4- Kays (ra) şöyle demektedir:

“Allah’ım bana hamd ve mecd ihsan eyle. Öyle de bir cömertlik ver ki bana azı nasib olsun, ama tamamını infak edeyim.”²⁸

Mekke’nin Fethinde

Resûlullah (s.a.v) başında siyah sarığı ve ihramsız hâlde²⁹ Allah’a tam bir teslimiyet ve boyun eğiş ile mütevazı, Allah’ın kendine nasip ettiği nimetin onun günahları bağışlar ve merhamet sahibi oluşunun şuurunda, Fetih suresini okur vaziyette³⁰ Mekke’ye “Fatih” olarak ordusunun başında girdi.

Arap Yarımadası’nın manevi ve siyasi merkezi olan Mekke’de Resûlullah (s.a.v) adalet, eşitlik, tevazu düsturlarını yüceltti. Sayıları çok olan, Kureyş’in eşrafından olan Haşimoğullarının arasında Usame bin Zeyd’in³¹ yolunu takip eden kişiydi Nebi (s.a.v) Hicret’in 8. senesinde³² Ramazanın 20. gecesinin arkası Cuma sabahı Nebi (s.a.v) fetih sabahı iç cephenin güvenliğine azami önem veriyor. (Hiçbir aksilik ve adaletsiz ve taşkınlıktan aşırılık istemiyordu.)

Derken, Sa’d bin Ubade’nin Ebu Süfyan’a karşı sarfettiği, “Bugün savaş ve kahramanlık günüdür. Bugün haramların helal kılındığı gündür.” sözleri kendisine ulaştı. Nebi (s.a.v), “*Sa’d doğru söylememiş. Bugün Allah’ın Kâbe’yi saygın kıldığı, tazim ettiği gündür, Kâbe’nin örtüsünün örtüldüğü gündür.*”³³ buyurdu. Sancağı Sa’d bin Ubade’den aldı ve oğlu Kays bin Sa’d’a teslim etti. Bu davranış iç çatış-

27 Tarihu’l Asakir, 284/52

28 Tarihu’l Asakir, 284/52

29 Müslim, 1358

30 Buhari, 4281

31 Sure ve Haber min Cihad’ın Nebevi fi’l Medine, 396

32 Buhari, 4289

33 Buhari, 4280

maların eksik olmadığı bir ortamda çatışmaya fırsat vermemiştir. Sancak Ensar'dan Ensar'a geçti. Beşer tabiatı icabı ile kendi oğlundan başka bir kimseyi, kendisinden daha faziletli saymaz.³⁴

İşte bu hadisede Resûlullah'ın bir hatayı nasıl tashih edip hikmetli bir şekilde düzeltmesinin yolunu gösteriyor. Sa'd'ın davranışı ve haddini aşan sözleri yanlıştı ve düzeltilmesi gerekiyordu. Resûlullah davranışıyla Sa'd'ı durdurmuş, sancağı ondan almış ve oğluna sancağı teslim ederek de gönlünü ediyor.

Hz. Ebubekir Sıddık Dönemi

Hz. Ebubekir ile Kays bin Sa'd bin Ubade (ra), kuvvetli nesep bağlarına sahiptirler. Kays (ra) Ebubekir Sıddık (ra)'ın kız kardeşi Karibe binti Ebu Kahafe ile evlenmişti.³⁵ İbni Abdulber sahih kabul edilen bir haberde şöyle zikrolunmuştur:

“Bu sahih haber batıl rivayetlerin yanlışlığını beyan ediyor. Öyle ki Ensar'ın efendisine nisbet edilen Müslümanların ittifak ettikleri işlere muhalefet etme suçlamasını, Muhacirlere yardımı ve gayretini yok etme, Müslümanlığını yaralamak için ona nisbet edilen rivayetlerin inkârını ve mesnetsizliğini beyan eder. ‘Ok kılıfındakilerin hepsini atmadan size biat etmeyeceğim, mızrağımın ucunu boyuyacağım, kılıcımı yere vuracağım. Cemaatleri toplanmaz, ihtiyaçları karşılanmaz, işleri görülmez, haclarını yerine getiremez olacak, ta ki Ebubekir helak olana kadar.’³⁶

Bu rivayet de Muhacir ve Ensar'ın dostluğunu ve birliğini zedelemek maksadıyla kullanılmıştır, heva sahibi, güvenilmeyen raviler tarafından rivayet edilmiştir. Özellikle hilafet meselesinde rivayetleri bulunan Lut bin Yahya Ebu Muhiy, kendisine sadece Şia ehlinin itimat ettiği bir ravidir. Rivayetleri metruktur.

Başka bir zayıf rivayette Sa'd'ın Ömer zamanına kadar yaşadığı iddia edilmiştir.³⁷ Rivayete göre Ömer halife olduğunda kendisiyle karşılaşmıştır. Başka bir Şii tarihçi olan İbni Kuma'da bu görüştedir.³⁸

Sahihi bir rivayette Sa'd bin Ubade, Hz. Ebubekir Sıddık döneminde vefat etmiştir. Sa'd bin Ubade (ra), Ebubekir'in hilafetine Benî Saide'nin sakifesinde cereyan eden münakaşa sonrasında biat etmiştir ve halifelik yarışından çekilmiştir.

Amcasının oğlu Beşir bin Sa'd el-Ensari Benî Saide topluluğunda Hz. Ebubekir'e ilk biat eden kişidir.³⁹

34 Kıyadutu'r Resûlullah, Siyasiyye ve Askeriyye, 196

35 El-Bidaye ven Nihaye, 355-11

36 Tarihu'l Taberi, 42-4

37 Mizanu'l İ'tidal fi Nakdi'r Rical, 2992/3

38 Merviyat Ebi Muhiy fi Tarihi'l Taberi; Dr. Yahya, El-Yahya, 46-45

39 Siyeru alâ min Nubela, 270/3

Tarih yazıcılarının iddia ettikleri gibi hilafete aday olanlar arasında çatışma olduğu ve çatışmaların devamı ne sabit değildir ne de zaruridir. Mesele çözümlendikten sonra İslam kardeşliği ve kaynaşması olduğu gibi devam eder. Sahih rivayetlerde sabit olduğu şekliyle sorun teşkil etmez, daha da kuvvetlenir.

Heva ehlinden bazı tarihçiler Ensar'ın efendisi, Ebu Kays el-Ensari el-Hazrecî el-Saidi el-Medeni, Hacrec kabilesinin başkanı, Sa'd bin Ubade'yi Muhacirlere karşı beşer ehlinin halifeliğine talip, bu amaçla Müslümanlar arasında tefrikaya ve kargaşaya sebep olmaktan çekinmeyen biri olarak göstermek gayretindedirler.

Sa'd bin Ubade, Kays'ın babasıdır, öyle ki hayatına ve takip ettiği yola dönersek onu Resûlullah (s.a.v)'in yanından başka bir yerde bulamayız. Onu seçkin sahabele- rin safında, ahireti düşünen sorumluluk ehli olan, dünyaya meyletmeyenlerin safın- da buluruz.

Sa'd bin Ubade (ra) İkinci Ukbe Biati'nin reisi idi. Öyle ki Kureyşliler onu Mekke yakınlarına kadar takip etmiş ve yakalamışlardı. Ellerini boynuna bağladılar ve Mekke'ye esir olarak götürdüler. Onu Mekkelilerin elinden Cübeyr bin Ma'tam bin Adâ kurtardı. Cübeyr bir Ma'tam, Bedir ehlindedir ve Bedir'de şehit düşmüştür. Resûlullah'ın itimat ettiği şahsiyetlerdendi.⁴⁰

Bu celil sahabe, İslam'ın hizmetkârlarındandır ve şerefli bir geçmişe sahiptir. Kendisine, cahiliyet kavmiyetçiliğini alevlendirecek Benî Sakife'de Hz. Ebubekir'e karşı üstünlük kurarak hilafet makamını elde etme amacına sahip olduğunu söyle- mek mantıklı ve akli değildir.

Aynı şekilde Sa'd bin Ubade (ra)'ın, Ebubekir'in biatinden sonra mecside gel- mediği, hacca iştirak etmediği⁴¹ Müslüman topluluktan ayrıldığı gibi iddialar⁴² tari- hî gerçeklerle hiçbir şekilde uyuşmamaktadır; iftiradan ibarettir. Sahabeden gelen rivayetlerde Sa'd'ın Ebubekir'e biat ettiği sabittir.

Ebubekir, Sakife günü Ensar'ın faziletlerinden bahsederek Resûlullah (s.a.v)'in *“İnsanlar bir vadiye yönelse, Ensar da bir vadiye yönelse, ben Ensar'ın vadisine yönelirim.”* sözünü nakletmiştir.⁴³ Devamında, *“Ey Sa'd, Kureyş bu ümmetin vali- sidir. Hayır yaparsa insanlar hayrı takip ederler, eğer facirlik yaparlarsa insanlar facirliği takip ederler.”* demiştir. Sa'd da doğrular ve *“Sizler emirlersiniz bizler de vezirleriz.”*⁴⁴ cevabını verir. Bunun üzerine Sakife'deki bulunan topluluk biat etti ve Sa'd da biat etmiştir.

40 El-İstiab fi Ma'rifeti'l Ensab, 594/2

41 El-Hilafetu ve'l Hulefai'r Raşidin, 48

42 El-Hilafetu ve'l Hulefai'r Raşidin, 49

43 Buhari, 7244

44 El-Silsiletu'l Sahiha, 1156

Bu haberle Sa'd bin Ubade'nin biatı ve Ebubekir'in hilafetine Ensar'ın biatı ve desteğinin gerçekleştiği açıkça ispat edilmiştir. Batıl rivayetlere rağbet etmenin anlamı yoktur ve aksini yapmak vakiya ters düşer, tehlikeli bir itham olur ki bunun da manası Ensar'ın Efendisi Sa'd bin Ubade'ye muhalefet nisbet etmektir. Bu da cihad ve zafer yolunda ortaya koyduklarının, Muhacirlere olan yardımını ve Müslümanlığının inkârıdır.

Sa'd'ın aleyhine yapılan isnatlar çok zayıf rivayetlerden olup Sa'd'ın sireti ve yaşamı ile tamamen terstir.⁴⁵

Sa'd oğlu Kays'a bir vasiyette bulunmuştur. Vasiyeti şöyledir:

“Ey oğlum sana bir tavsiyede bulunacağım; ona riayet et, gözardı etme. Onu kaybedersen başka işleri de akabinde kaybedersin.

-Eğer abdest alıyorsan abdestini tam ve eksiksiz al.

-Vedalaşp dönmeyecek adamın namaz kılması gibi namaz kıl.

-İnsanlardan gelecek olan umutsuzluk sana galip gelmesin.

-İnsanlardan hiçbir şey talep etme. Çünkü talep etmek yoksunluktur.

-Sonucunda özür diletenecek işten sakın.”⁴⁶

Hz. Ali Döneminde

Hz. Osman şehit edilmişti. Muhammed bin Ebu Huzeyfe, Hz. Osman devrinde mısır valiliğini gasbetmişti. Hz. Ali, Hz. Osman'ın vefatından sonra kısa bir dönem için valilikte kalmasına müsaade etti. Muaviye, Ebu Huzeyfe'nin üzerine bir ordu gönderdi ve galip geldi. Muaviye onu yakalatıp hapse attırdı daha sonrada öldürttü.⁴⁷ Ali, Huzeyfe'yi bizzat tayin etmemiş kısa bir müddet için yerinde bırakmıştı. Öldürülmesi üzerine Hz. Ali, Kays bin Sa'd'ı Mısır valiliğine tayin etti.⁴⁸ Kays'a, “Mısır'a vali olarak git. Yolculuğa çıkarken sevdiğin ve güvendiğin, sana arkadaş ve asker olacak olanları yanına al. Düşmanını korkut, makamını sabitle. Oraya vardığında ihsan sahiplerine ihsanda ve iyilikte bulun, şüphe veren, güven vermeyen kimselerin üzerine git, şiddetli ol. İnsanların avamı ve havassıyla dostluk et, onlara yumuşak davran. Hiç şüphesiz dostluk minnet ve şükran getirir, fayda verir.” dedi.⁴⁹

Kays ve Hasan'ın zekâları karşılaştıkları durumlardaki takındıkları tavır ve uy-

45 El-Ensar fi'l Asri'r Raşidin, 102-103

46 Tarihi İbni Asakir, 181-22

47 Vulu't'l Mısır, li'l Kindi, 43-42

48 Vulu't'l Mısır, 44

49 El-Kâmil fi't Tarih, 354/2

gulamalar anlaşılmaktadır. Kays Mısır'a yöneldiğinde, Mısır'daki siyasi durum ve halkın tutumu karışıklık arz etmekteydi. Toplumun bir kısmı Hz. Osman (ra)'ın öldürülmesine kızgın ve üzüntülü, diğer bir kısım ise Hz. Osman'ın aleyhine sevinçli idiler, hatta öldürülmesine yardımcı olmuşlardı.

Mısır'ın girişinde Kays'ın atını durdurup, sordular: Sen kimsin?"

Kays, "Osman'ın tarafında, bozguna uğrayanlardanım.⁵⁰ Mısır'a sığınmak amacıyla geldim. Adım Kays bi Sa'd'dır." dedi.

Geçmesine izin verdiler ve Kays Mısır'a vardı. Kays Mısır'a girmek için böyle bir yol seçmişti. Mısır'daki görevinin açıklanmasını daha sonraya bıraktı. Eğer Kays kendisini Mısır girişinde karşılayan muhafızlara maksadını açıklasaydı valilik için geldiğini belki de hiçbir şekilde Mısır'a giremeyecekti.⁵¹

Kays bin Sa'd (ra), Fustat'a ulaştığında minbere çıktı ve Mısır halkına hitap etti. Hz. Ali (ra)'ın Mısır halkına gönderdiği mektubu okudu.⁵² Onlardan Halife Hz. Ali'ye biatlerini istedi. Mısır halkı ikiye ayrıldı. Bir kısım halk Hz. Ali (ra)'a biat ettiler ve Kays'a biatlerini bildirdiler. Diğer bir kısmı da biat etmediler. Kay's, halka, biat etsin etmesin hikmetli bir şekilde yaklaştı. Öyle ki biat etmeyenleri biat etmeye zorlamadı. Kendi hâllerine bıraktı.⁵³ Onlara iyilik ve ihsanda bulundu.⁵⁴ Bu iyi muamele siyaseti çarpışmayı önledi. Mısır'daki emniyetin ve huzurun teminini kolaylaştırdı, idari uygulamaların önünü açtı.⁵⁵

Kay's bin Sa'd Şam'da bulunan Muaviye bin Ebu Süfyan için kuvvetli siyasi bir rakip ve tehlikeli bir askerî güç hâlini aldı. Öyle ki, Mısır'ın Şam'a fiziki yakınlığı, Kays'ın organizasyon ve teşkilatçı mahareti, Kays'ın ileri görüşlülüğü ve basireti, Mısır'daki askerî güç gibi sebeplerden dolayı Muaviye bir taraftan duruşuyla etrafına gözdağı verirken bir taraftan da Kays'a yakınlaşmak için mektuplaşmaya başlar. Kays'ın bu mektuplara cevabı zekice olur. Öyle ki Muaviye Kays'ın siyasi duruşunu tam olarak çözemeyiz. Bundan dolayı da mektuplaşmalar artar.⁵⁶

Ebu Muhnef'in kitaplarında Muaviye ile Kays arasındaki yazışmalar ve şiirler bulunmaktadır. Lakin bunların rivayetlerinin doğruluk dereceleri yoktur, batıldır- lar. Cerh ve tadil ehlinin zayıf bulduğu, rivayetlerinde tek kalan bu Rafızînin nakilleri de metin olarak gariplikten kurtulamamıştır. Şimdi bazılarını aktaralım:

50 Lisanu'l Arab, 531-11

51 El-Vilayetu ale'l Buldan 10/2

52 Tezhib Tarih Dımeşk, 39/4

53 Vulat Mısır, 44

54 Vulat Mısır, 44

55 El-Vilayetu ale'l Buldan, 11/2

56 El-Kâmil, 355-2

Hız. Ali'nin Kays'a verdiği, Mısır halkına okuması için hazırladığı yazıda Hız. Ali (ra)'ın, "Hız. Osman'a karşı duranlar ümmetin kahramanlarıydı. Onlar Osman'ı öldürerek münkeri elleriyle değiştirmişlerdir." dediği itham ve iftira edilmektedir.

Hız. Ali (ra) bu ve benzeri sözlerden berîdir. Çünkü Hız. Osman'ın öldürülmesi zulümdür ve haddi aşmaktır. Öldürenler ise kalabalık, kıymetsiz bir güruhtur. Hız. Ali'nin yaşantısı ve sözleri en büyük delildir.

Muhammed ibni Hanefiyye şöyle demiştir: "Ben Ali (ra)'ın Osman (ra)'a kötü söz söylerken asla işitmedim."⁵⁷

Hâkim ve İbni Asker'in ihraç ettikleri bir rivayette Ali şöyle demiştir:

"Allah'ım beni Osman'ın kanından berki kıl. Osman'ın öldürüldüğü gün aklım tereddüt etti, nefsim öldüğünü kabul etmedi.⁵⁸ Bana biat etmek için geldiklerinde onlara, 'Kendisinden meleklerin hayâ ettikleri kişiden hayâ etmez misiniz?' hadisini hatırlattım ve 'Osman'ı öldüren kavimle biatleşmekten Allah'a sığınırım.' dedim. 'Ben Osman'ı öldürülmüş ve daha defnedilmemiş hâlde bırakıp insanların biatlerini kabul etmekten Allah'a sığınırım, hayâ ederim.' dedim. Çevremdeki insanlar dağıldılar. Cenaze defnolunduktan sonra geri geldiler. Onlara, 'Vallahi, önüme getirilenden tereddütlüyüm.' dedim. Daha sonrasında azimet hâli geldi ve insanların biatlerini kabul ettim. Ne zaman ki bana 'mü'minlerin emîri' diye hitap ettiler kalbim sanki çatladı, parçalandı ve saçıldı. 'Hasan ile Hüseyin'i, Osman'ı müdafâ için gönderdim.' dedi. Hız. Ali'nin bu ve benzeri sözleri çoktur."⁵⁹ Bu sözleri *Osman ibni Afvan* kitabında topladım.⁶⁰

Kays'a nisbet edilen, "Ey insanlar, biz Hız. Peygamber (s.a.v)'den sonra en hayırlıya biat ettik." sözü, merdut bir sözdür. Reddedilmiştir. Çünkü Ebubekir ve Ömer'in daha faziletli oldukları sabittir. Ali'de bunu kabul ve tasrih etmiştir. Bu dönemde sahabelerin ve dışındakilerin yakinen bildikleri ve şüphe etmedikleri bir durum idi. Bu sözü Kays'a ya da bir başkasına nisbet etmek insafsızlık olur. Haddi zatında bu tür sözler son dönem Şia ve Rafizîlerin haricinde şöhret de bulmamıştır.⁶¹ İbni Teymiye, "Ebubekir ve Ömer'in diğer sahabelere olan üstünlüğü meselesinde bütün ilk devir Şiaları ittifak hâlinindedir." demiştir.⁶²

Hız. Ebubekir'in ve Ömer'in daha üstün olduğunun delilleri çoktur.⁶³ Örnek olarak, İbni Ömer, "Hız. Nebi (s.a.v) zamanında insanların en hayırlısını Hız. Ebu-

57 Tarihî İbni Asakir, 395

58 El-Müstedrek, 355/2

59 Merviyat Ebi Munhef, 211

60 Osman bin Afvan El-Sallabi, 308

61 Merviyat Ebi Muhnef, 211

62 Minhâcu's Sünne, 111/1

63 Buhari, 3697

bekir, sonra Hz. Ömer sonra da Hz. Osman olarak bilirdik.”⁶⁴ demiştir ve bu meşhur bir hadistir.

İşin hakikati, Muaviye, Müslümanların Emîri Hz. Ali'den, Hz. Osman'ın katilinin teslimini istemedi ve hiçbir zaman Hz. Ali (ra)'ı Hz. Osman'ın öldürülmesiyle ilişkilendirip, itham etmedi.⁶⁵

Muaviye'nin Kays'a Mektubu

Hz. Ali (ra)'ın, Hz. Osman'ın öldürülmesine taraf olduğu iddiaları, Muaviye'den sâdır olmamıştır. Çünkü o dönemde Hz. Ali'nin beraati ve suçsuzluğu açıktır. Muaviye'nin bunu bilmeyerek Kays'a fikir beyan etmesi olası bir durum değildir. Çünkü Tabiin'in büyüklerinden ve Muaviye'nin muasırı olan Muhammed bin Sirin şöyle demektedir:

“Osman'ın öldürüldüğü gün ev kalabalaktı Abdullah bin Ömer ve Hasan bin Ali, boyunlarında kılıçları asılı hâlde bulunanlar arasındaydılar. Fakat Hz. Osman kan dökülmemesini istedi.”

“Hz. Osman'ın öldürülmesini Hz. Ali'ye itham eden birini bilmiyorum.” demiştir.

İbni Şeybe, Muhammed bin Hanefiyye'den güvenilir ravilerin bulunduğu bir senetle gelen haberde, “Ali, Osman'ın katiline her yerde ve şekilde lanet etmiştir.”⁶⁶ denir.

Hz. Ali'nin Hz. Osman'ın öldürülmesine tepki ve hissiyatını bildiren sahîh haberlerin sayısı açıktır.⁶⁷

Muaviye'nin Hz. Osman (ra)'ın kanı üzere Ensar'a yönelik ithamlarda ve iddialarda bulunduğu meselesine gelince, Muaviye böyle bir şey söylememiştir. Çünkü Hz. Osman'ın öldürülmesi meselesinde en büyük infial ve tepki Ensar'dan gelmiştir.

İbni Sa'd sahîh bir rivayette şöyle der:

“Zeyd bin Sabit (ra), Osman (ra) muhasara altındayken yanına geldi ve şöyle dedi. ‘Bunlar Ensar'dır; eğer isterse ikinci defa yine Ensar'ız (yani, ikinci defa yine yardımcılarız).’ Hz. Osman, ‘Ama kıtalde (öldürmede) asla!’ diye cevap vermiştir.”⁶⁸

Muaviye'nin Kays bin Zeyd dilinden uydurduğu sahte mektuplar ve yazılar hakkında görüşümüz, Muaviye'den sâdır olamayacağıdır. Araplar arasında kerem ve

64 Merviyat Ebi Munhef fi Tarihi'l Taberi 212

65 Tarihi İbni Asakir, 395; Merviyat Ebi Muhnef, 212

66 El-Musannef, 268-15

67 Tarihi İbni Asakir, 395

68 Et-Tabakat, 70/3

izzet sahibi bir kişiden sâdır olacak en son şey yalandır. Yalan eski Araplarda kabul edilemez bir sıfat iken bir Müslüman için daha kabul edilemez ve daha utanç vericidir. Evet denildiği gibi harp hiledir, ancak yalan değildir. Arap'ın kelimelerinden anlaşılan budur.⁶⁹

Kays bin Sa'd ile Muaviye bin Süfyan arasındaki yazışmaların sayısı çoktur. Bu da okuyucuyu kaynak ve nakil konusunda şüpheye ve tereddüte sevkeder.

Doktor Yahya bu konuda şöyle der:

“Kays bin Sa'd bin Ubad'e'nin Mısır'a vali olması Hz. Ali'nin öncesinde gerçekleşmiştir. Bu konuda icma vardır.”⁷⁰

-Kim Kays bin Sa'd hakkında yazmış ise bu ayrıntıyı zikretmemiştir.

-Bu görüş Ebu Muhnef'in rivayetlerinde zikredilmiştir.

-Muteber Mısır tarihçileri bile bu konudan bahsetmemişlerdir.

-Ebu Muhnef, Taberi'den ihtisar ve eksiltme yöntemiyle rivayetler nakletmiştir.

Bazı insanlar Kays'ın azledilmesi için Hz. Ali'ye gidiyorlardı. Her fırsatta ilişkilerini bozmak ve Kays'ı valilikten düşürmek için Hz. Ali'yi zorluyorlardı. Nihayetinde Hz. Ali (ra) bazı danışmanlarının ısrarı sonucu Kays'ı görevinden azleder. Kays bin Sa'd (ra)'a, “Sana burada yanımda ihtiyacım var, buraya gel ve eski vazifene geri dön.” emrini verir.⁷¹ Bu hitap Kays'ın Mısır valiliğinden azletmesi manasına geliyordu. Ali Kays'ın yerine boşalan Mısır valiliğine El-Eşter en-Nâhi'yi atadı.⁷²

Ali, Eşter'le Mısır'a seferi öncesi buluşur. Mısır ve halkı hakkında bilgi ve öğütler verir, şöyle der:

“Orada senden başkası yoktur. Kendinden başka kimseye güvenip iş yapma. Allah'ın rahmetiyle yola çık. Sana tavsiyede bulunmadığım konularda kendi görüşüne göre hareket et. İşlerinde Allah'tan yardım dile. Sertliği yumuşaklıkla harman et. Sana dostluk gösterene dostça davran, eğer şiddet kullanmaktan başka çare kalmazsa, onu kullan.”⁷³

Eşter, arkadaşlarıyla birlikte Mısır'a doğru yöneldi. Kızıldeniz'e ulaştıklarında daha fazla dayanamayıp öldü. Ölümünün sebebi kendisine sunulan zehirli bal şerbetidir. El-Harraç ehlinin Muaviye'nin kışkırtması sonucu onu zehirlediklerinden şüphe edildi.⁷⁴

69 Buhari, 7

70 Merviyat Ebi Munhef fi Tarihi'l Taberi, 214

71 Vulat Mısır, 45-46

72 Futuhu'l Buldan, 229; El-Vilaye ale'l Buldan, 1212

73 En-Nücumu'z Zahire, 103/1

74 Siyeru alâ min Nubela, 34/4; En-Nücumu'z Zahire, 104/1

Muaviye'nin Eşter'i zehirle öldürdüğüne ait töhmeti sahih kaynaklar doğrulamamıştır.⁷⁵ İbni Kesir ve İbni Haldun bu görüşten kaçınmışlardır.⁷⁶

Dr. Yahya el-Yahya bu görüşü savunmaktadır.⁷⁷

Böylelikle Eşter, Mısır'daki vazifesinin başına oturmadan vefat etti. Makamının başına oturmadan vefat etti. Böyle cereyan etmesine rağmen kaynaklar Eşter'den Hz. Ali'nin "İkinci Mısır Valisi" olarak bahseder.

Hz. Ali daha sonra Ebubekir'in oğlu Muhammed'i vali olarak tayin eder.⁷⁸ Muhammed bin Ebubekir Hz. Osman döneminde Mısır'dan yaşamıştır. Rivayetler Muhammed'in Mısır'a Kays bin Sa'd ayrılmadan önce ulaştığına delalet eder. Muhammed ile Kays arasında bir konuşma geçer. Kays bin Sa'd Muhammed bin Ebubekir'e nasihat ve tavsiyelerde bulunur. Özellikle Hz. Osman'ın öldürülmesine öfkeli olanların hakkında, öyle ki Kays'a biat etmemişlerdi. Kays şöyle söyledi:

"Ey Eba Kasım, sen muhakkak ki mü'minlerin emîrinin yanından geliyorsun. Görevimden alınmamın ne sana ne de ona nasihat etmeme bir engeli yoktur. Ben Mısır hakkında basiret üzereyim. (Beni iyi dinle) Hz. Ali'ye biat etmeyenleri kendi hâllerine bırak, onlara baskı yapma. Eğer sana gelirlerse onları kabul et. Eğer senden yüz çevirirlerse onlarla görüşme. Onlarla kıymetleri nisbetinde muamelede bulun. Eğer yapabilirsen hastalarını ziyaret et ve cenazelerine katıl. Bu senden bir şey eksilmez."⁷⁹

Sonra Kays Medine'ye döner. Bir vakit sonra Hz. Ali'ye Kûfe'de katılır. Siffin Savaşı'na Ali'nin yanında katılır. Ölünceye kadar Hz. Ali'nin yanından ayrılmaz.

Hasan'a destek verir ve birlikteliği, Muaviye ile anlaşıp biat etmesine kadar sürer. Kays daha sonra Medine'ye döner ve ibadetle meşgul olur.⁸⁰

Kays şöyle söylemiştir: "Biz verdiğimiz şeyi gelir almayız."

Musa bin Ebu Musa şöyle der:

"Bir adam Kays bin Sa'd bin Ubade'den üç bin borçlandı. Adam kendisine parayı geri götürdüğünde parayı geri çevirir. 'Biz verdiğimiz şeyi geri almayız.' der."⁸¹

"Kays şöyle söylemiştir: "Mademki sordun doğru yaptın."

Kays'ın kendisini tanıdığı yaşlı bir kadın yanına gelir. Kays onun hâlini sorar.

75 El-Bidayetu ve'n Nihaye, 303/8

76 Tarihî İbni Haldun, 112/4

77 Merviyat Ebi Munhef, 224

78 En-Nücumu'z Zahire, 102/1

79 Tarihî İbni Asakir, 181-22

80 El-İstiab, 1290/3

81 El-İstiab, 1291/3

Kadın hamd ile başlar ve evinde dolaşan bir farenin bile olmadığını söyler. Bunun üzerine Kays, “İstemekle doğru yaptın, o zaman evini fare ile dolduracağım.” der. Kadının evine un, yağ ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesini emreder. Kadın evine döner.⁸²

İbni Abdulber kıssayı nakleder ve “meşhur sahihtir” ibaresini kullanır.⁸³

Kays’ın Onun Gibi Yapmayı Temenni Ettiği Adamın Hâli⁸⁴

Kays bin Sa’d, “Gördüğüm bir adamın hâli üzere olmayı temenni ederdim.” dedi. “Şam’a doğru sefere çıkmış idik. Yolda bir çadırın yanına vardık. Orada konaklamak istedik. Bizi çadırdan çıkan bir kadın karşıladı. Çok geçmeden bir adam geldi ve kadına, “Bunlar kimlerdir?” diye sordu. Kadın, “Bu kişiler çadırına senin yanında konaklamak için gelmişler.” dedi. Adam bir dişi deveyle geldi. Deveyi kesip bize buyur etti. Ertesi gün bir deve daha getirdi ve ikramda bulundu. Üçüncü gün yine bir deve daha getirdi. Biz kesmesini istemedik, “Etimiz var.” dedik. O adam da, “Biz konuklarımıza ertesi günden kalanı ikram etmeyiz.” dedi. Arkadaşlarıma, “Biz bu adamın yanında konaklamaya devam edersek adamın bir devesi dahi kalmayacak.” dedim. Adam yanımdan uzaklaşınca arkadaşşıma “Yanında ne kadar (para) varsa topla.” dedim. Arkadaşım 400 dirhemini söyledi. “Onu bana getir.” dedim. Bir örtüye yanımdakileri koyduk ve kadına verdik. Sonra vedalaşip uzaklaştık. Çok geçmedi arkamızda bir adam belirdi. “Bu adam kimdir?” diye merak ettik.

Adamın mızrağı yere sürtüyordu. Bu adamın bize ikramda bulunan adam olduğunu anladık. Verdiğimiz parayı azımsadığını düşündük. Adama yanımda ne varsa hepsini toplayıp verdiğimizizi söyledik. Adam verdiklerimizi geri iade etti. Almadığımızı görünce, “Vallahi siz bunları almadan ben buradan gitmem.” dedi. Biz de “Almayız” dedik.

Adam, “Vallahi mızrağımla tek kişi kalmayınca kadar sizinle savaşırım ya da bunu alırsınız.” dedi. Biz parayı aldığımızda, “Biz misafirlere verdiğimiz ziyafeti parayla satmayız.” dedi.⁸⁵

En Eli Açık ve İkrâm Sahibi Kimdir?

Üç kişi cömertlik hakkında konuşuyorlardı. Biri en cömert ve eli açık insanın Abdullah bin Cafer bin Ebu Talib olduğunu söyler. Diğeri ise asrının en cömert insanının Kays bin Sa’d bin Ubade olduğunu düşünür. Üçüncüsü de Arraba el-Ev-

82 Tarihî Dimeşk, 286/52

83 El-İstiab, 1292/3

84 Tarihî Dimeşk, 285/52

85 Tarihî Dimeşk, 285/52

si'nin en eli açık olduğunu iddia eder. Aralarında ki konuşma tartışmaya döner, her biri kendi görüşünde ısrar eder ve gürültüleri artar. Orada bulunanlardan bir adam, "Çok uzattınız. Böyle yapmanıza gerek yok. Bir arkadaşınız cömert olduğunu iddia ettiğiniz kimselere gitsin ve talepte bulunsun. Bakalım hangisi daha fazla verecek?" der.

Abdullah bin Cafer'e biri gönderilir. Abdullah bin Cafer'e şöyle seslenir, "Ey Resûlullah (s.a.v)'in amcasının oğlu. Yolda kalmış sıla-i rahîmiyle ilişkisi kalmamış bir insanım." der. Abdullah bin Cafer, "Deveyi ve çantada işine yarayacak ne varsa al, yalnız asılı olan kılıca dokunma çünkü o kılıç Ebu Talib'in oğlu Ali'nin kılıçlarındandır." der. Adam deveyi, içinde ipek kumaşların bulunduğu çantayı ve dört bin dinarı alarak konuşulan yere geri döner.

Kays bin Sa'd bin Ubade (ra)'nin adamı evine gider ama Kays'ı göremez. Cariyesi Kays'ı uyandırmak istemez. Cariye adama ne istediğini sorar adam da cariyeye şöyle der: "Ben yolda kalmış, akrabası ve dostlarıyla ilişkisi kesilmiş bir insanım, yardım istiyorum." Cariye ihtiyacın Kays'ı kaldırmamızdan daha kolaydır der ve adama, "Bugün Kays'ın elinde bulunan 700 dinarı al, ilerideki su yatağına git oradaki deve kâhyasına söyle sana bir deve versin." der.

Adam paraları ve deveyi alarak geri döner. Kays uykusundan uyanır, develerin kâhyası cariyenin yaptıklarını efendisine haber verir. Meseleyi anlayan Kays cariyeyi bu davranışından dolayı özgürlüğüyle mükâfatlandırır ve cariyeye, "Eğer beni kaldırırsaydın evimizden daha fazla şey verirdik." der.

Arrabe el-Evsi'ye de bir adam gönderilir. Adam onu namaza giderken bulur. Arrabe el-Evsi gözlerini kaybetmiştir ve kendisine iki kölesi refakat etmektedir. Onlara tutunarak gitmektedir. Adam Arrabe'ye seslenir. Arrabe de ne istediğini sorar. Adam da yolda kalmış ve sahipsiz olduğunu söyler. Arrabe el-Evsi adama, "Şu gördüğün iki köleden başka hiçbir şeye sahip değilim. Vallahi üzerimdeki malların hesabını vermeden ne sabahladım ne de akşamlayacağım. Sen bu iki köleyi al onlar artık senindir. İster onlara hürriyetlerini verirsin istersen de onları yanında götürürsün." der ve duvara elleriyle dokunarak oradan ayrılır. Gönderilen adam iki köleyi beraberinde alarak geri döner.

Orada bulunanlar Abdullah bin Cafer'in muazzam bir malla cömertlik yaptıklarına hükmederler. Yalnız kendisi için manevi değeri olan kılıcı vermek istememiştir.

Kays ise yine asrının en cömertlerinden biridir. Çünkü cariyesi kendi bilgisi ve izni olmadan Kays'ın malından verir. Kays da cariyenin bu davranışını onu özgürlüğüne kavuşturarak ödüllendirir ve uyandırılrsa idi daha fazlasını vereceğini beyan eder.

Arraba el-Evsi'in cömertliği noktasında ise ittifak vardır. Çünkü o fakirlikte, zaruret hâlinde iken vermiştir.⁸⁶

Böylece bu asrın cömertlik, kerem ve ihsan kıstaslarını mulahaza etmiş olduk. Öyle ki o devrin insanları bu sıfatlarla birbirleriyle yarışıyorlardı.

Kays'a Nisbet Edilen, Doğrulanmayan Haberler

Kayser, Muaviye'ye, "Bana Arapların en uzun adamının pantolonunu gönder." der. Muaviye de Kays bin Sa'd'dan kendisine pantolonunu vermesini ister. Kays kal- kar, pantolonunu çıkarır ve Muaviye'ye verir. Muaviye neden acele ettiğini, evine gi- dip çıkarabileceğini söyler. Kays da cevaben, orada çıkardığını çünkü evde çıkarsay- dı bir başka pantolon getirdi diye düşünmelerini istemediğini söyler.

Başka bir rivayette nakledildiğine göre Kayser, Muaviye'ye bir mektup yazar. Mektupta iki adam göndereceğini, birinin kendi halkının en uzun adamı diğersinin de en kuvvetlisi olduğunu söyler. Muaviye'den bu iki adamla boy ölçüşecek ve yarışacak iki adam bulup yarıştırmasını ister. Eğer Muaviye'nin adamları galip gelirlerse Muaviye'ye çeşitli, değerli hediyeler gönderip elindeki Müslüman esirleri serbest bırakacağını vadeder. Ama kendi adamlarının galip gelmesi hâlinde Muaviye'den ken- disini üç yıl boyunca rahat bırakmasını ister. Mektup Muaviye'ye ulaşır. Muaviye me- seleyi ciddiye alır ve arkadaşlarına danışır. Kavminin kuvvetlisi olarak Lahdar bin Ali ve kavminin en uzun boylusu olarak da Kays bin Sa'd gösterilir. Muaviye bu iki kişiyi yarıştıtır. Lahdan bin Ali rakibini devirerek galip eder. Kays da Kayser'in en uzununu ile boylaşmak için kendi pantolonunu çıkarır ve Kayser'in adamına verir. Pantolon rakibe çok büyük gelir ve Kays rakibini mağlup eder.

Ensar'dan bazıları Kays'a gelerek pantolonunu neden insanların önünde çıkarıp kendisini küçük düşürdüğünü sorarlar. Kays da onlara cevaben pantolonunu yanlış anlaşılmaya mahal bırakmamak için insanların önünde çıkardığını, aksi hâl- de insanların evinden başka bir pantolon getirebileceğini düşünebilecekleri ihtima- lini ortadan kaldırmak için yaptığını açıklar.

Bu konuda Ebu Ömer bin Abdulber, Muaviye'nin pantolon haberlerinin is- natsız, uydurma ve yalan haberler olduğu görüşündedir. Nakledilen kıssanın ayrıntı- ları Kays bin Sa'd'ın yaşantısı ve ahlakıyla örtüşmediğini savunur.⁸⁷

Kays bin Sa'd toplum içinde görüşlerine önem verilen saygın bir kişiydi.

İbni Sühab, yaşadığı asrın Arapları arasında zekâ ve dehasıyla beş kişinin sivril- diğinden bahseder. Bunlar şu kişilerdir:

⁸⁶ Tarihî Dimeşk, 286/52

⁸⁷ El-İstıab, 1293/3

-Ebu Süfyan'ın oğlu Muaviye,

-Ömer bin Abbas,

-Kays bin Sa'd,

-Muğire bin Şu'be,

-Abdullah bin Budeyl el-Huzâ.

Kays bin Sa'd ve Abdullah bin Budeyl, Hız. Ali ile birlikteydi.

Kays'ın hile ve tuzak kurmaktaki mahareti ve keskin zekâsı bilinmektedir. Bu konuda şöyle dediği rivayet olunur:

“Eğer İslam olmasaydı Arapların başına öyle bir çorap örerdim ki kimse onu açmaya güç yetiremezdi.”⁸⁸

Abdullah bin Zübeyr şöyle anlatıyor:

“Kays bin Ubade toplumun en zekilerindendi ama yüzünde ne kıl ne de sakalı vardı. Bu duruma hayıflanan Ensar, ‘Eğer gücümüz yetseydi mallarımızı toplar Kays bin Sa'd'a sakal alırdık.’⁸⁹ demişlerdir. Ama bununla birlikte Kays yakışıklı ve güzel simalı idi.”⁹⁰

Kays, Muaviye'ye doksan bin dinarlık bir mal sattı. Tellala, “Kim borç para isterse Sa'd'ın evine gelsin?” diye ilan etmesini emretti. Elindeki paranın elli dört binini senet karşılığı halka borç verdi. Derken hastalanır, evine gelenlerin sayısı düşer. Karısına Ebubekir'in kız kardeşi Karibe binti Ebu Kahafe'ye, “Ya Karibe, neden gelenlerin sayısı düştü; kimse gelmiyor?” diye sorar. Karısı Karibe de, “Sana borçlu olanların senetlerini sahiplerine gönder.” der.⁹¹

Başka bir rivayette:

Hanımlarına gelenlerin azalmasını sorar onlarda cevaben, “Onlar borçlarından dolayı seni yaşatacaklar.” derler. Bunun üzerine Kays tellala şöyle seslenmesini söyler: “Kimin Kays'a borcu varsa, o artık onundur.” Bunun üzerine ziyarete gelmeye başlarlar. Öyle ki odasına çıkmak için kullandıkları merdiven basamağı yıkılır.⁹²

Kays Seferlerinde İnsanları (Orduyu) Doyururdu

Kays, Resûlullah (s.a.v) ile birlikte sefer sırasında beraberindeki insanları doyururdu. Bir defteri vardı ve o defterini çevirir çevirir yazardı. Kendi elindeki bittiğinde borçlanırdı. Her gün şöyle seslenirdi:

88 Tarihî Dimeşk, 287/52

89 El-İstiab, 1293/3

90 El-İstiab, 1292/3

91 Tarihî Dimeşk, 284/52

92 El-İstiab, 1293/3

“Haydi, et ve serid yemeği getirin.”⁹³

Kays bin Sa'd ile Muaviye Arasında Geçtiği Rivayet Edilen Doğru Olmayan Bir Haber

Muaviye bir gün Kays'a şöyle dedi:

“Sen Yahudi hahamlarından bir hahamsın, eğer üstün gelirsek seni öldüreceğiz. Eğer sen üstün gelirsen seni bulunduğun yerden indireceğiz. Sen ve baban cahiliye putçuları idiniz. İslam'a kerhen, zorla girdiniz ve ondan gönül rızası ile çıktınız.”⁹⁴

Bu haber bir çeşit zayıf haber olan munkatı haberdır.

Kays'ın Vefatı

Kays'ın vefatı hakkında çeşitli rivayetler vardır. İbni Abdülber, Hasan'ın Muaviye ile anlaşma yapıp biat etmesinden sonra Medine'ye dönüp ibadette meşgul olduğu ve hicri 60 yılında öldüğü görüşündedir.

Başka bir rivayette ise Muaviye hilafetinin son dönemlerinde hicri 59'da vefat ettiği zikredilmiştir.⁹⁵

El-Zehebi ve İbni Habban⁹⁶ hicri 85'te Abdülmelik⁹⁷ zamanında vefat ettiğini iddia etmişlerdir. İbni Hacer de Zehebi ile aynı görüşü paylaşmaktadır.⁹⁸

UBEYDULLAH BİN ABBAS BİN ABDULMUTTALİB EL-HAŞİMÎ EBU MUHAMMED

Ubeydullah bin Abbas, Haşimî soyundan, Abdülmuttalib'in torunu, Resûlullah (s.a.v)'in amcasını oğludur.⁹⁹ Annesi Ümmü'l Fadl Libade el-Kubra binti el-Hâris bin Hazen bin Becir bin el-Huzen bin Ruveybe bin Abdullah bin Hilal bin Amir bin Sa'sa'dır.¹⁰⁰ Kesir, Kusem, Fadl, Ma'bed ve Temmam, Abdullah'ın kardeşleridir.¹⁰¹

Evlatları ve Hanımları

Ubeydullah bin Abbas'ın ilk oğlu Muhammed'dir ve onunla künyelenmiştir.

93 Tarih Dımeşk, 1293/52

94 Siyeru alâ min Nubela, 111/3

95 Siyeru alâ min Nubela, 112/3

96 El-İsabe, 361/5

97 El-İsabe, 361/5

98 El-İsabe, 361/5

99 El-Tabakat Sülemi, 214/1 Siyeru alâ min Nubela, 512/3

100 Et-Tabakat Sülemi, 212/1

101 Siyeru alâ min Nubela, 513/3

Muhammed'in annesi El-Fer'a¹⁰² binti Kutan bin Hâris bin Hazen bin Buceyr bin Huzen bin Hilal bin Amir'dir.

Abbas ve Aliye diğer çocuklarıdır. Onunla Ali ibni Abdullah bin Abbas¹⁰³ bin Abdulmuttalib ve ona Muhammed bin Ali'yi doğurur ve oğullarına Abbasi ve Meymune hilafeti geçer. Anneleri Aişe binti Abdullah min Müzcâh¹⁰⁴ ve Libabe'dir.

Annesi Amera binti Arıyb el-Hamiri¹⁰⁵ Abdurrahman'ın anneleri Hâkim'in annesi binti Karız bin Halid el-Kenaniyye¹⁰⁶, Abdullah, Cafer, Ümmü Gülsüm, Amerra ve Abbas'ın anneleri veliaht annesidir.¹⁰⁷

Hayatı ve Resûlullah'ı Görmesi (Resûlullah'a Yakınlığı)

Resûlullah (s.a.v) vefat ettiğinde Ubeydullah bin Abbas 12 yaşında idi. Resûlullah (s.a.v)'in sohbetine katılmış ve ondan dinlemiştir.¹⁰⁸ Kardeşi Abdullah'tan bir yaş daha küçüktür. *Sünen-i Nesai*'de Resûlullah'tan naklettiği bir hadisi vardır.

Rumeysa ya da Gumeysa isminde bir kadın Resûlullah (s.a.v)'e kocasının kendisine yaklaşmamasından şikâyetinde bulundu. Çok geçmedi kocası da geldi. Kadının yalan söylediğini ve ilk kocasına dönmek istediğini bildirdi. Resûlullah (s.a.v) de olay üzerine şöyle buyurdu: **“Sen onun balından tatmadıkça, böyle bir şey yoktur.”**¹⁰⁹ Ahmed de Haysemi'den¹¹⁰ aynı isnatla bu hadisi zikretmiştir; ravileri sikadır. Ancak Ubeydullah'ın kıssaya bizzat şahit olduğu açık değildir.¹¹¹ Ubeydullah ve Fadl bin Abbas'tan muhtasar olarak nakledilmiştir. Zehebi, *Sünen-i Nesai*'nin bu hadisine mürsel demiştir.¹¹²

RESÛLULLAH; ABBAS'IN OĞULLARI ABDULLAH, UBEYDULLAH VE KESİR'İ SAF YAPARDI

Abdullah bin Cafer şöyle söylemiştir:

“Resûlullah (s.a.v), Abbas'ın çocuklarını, Abdullah, Ubeydullah ve Kesir'i bir hizada sıralardı. Daha sonra, ‘Kim bana diğerlerini geçerek ulaşırsa onu bunu vere-

102 Siyeru alâ min Nubela, 513/3

103 Et-Tabakat Sülemi, 212/1

104 Et-Tabakat Sülemi, 212/1

105 Et-Tabakat Sülemi, 213/1

106 Et-Tabakat Sülemi, 212/1

107 Nesebu Kureyş, 31; Et-Tabakat, 214/1

108 Et-Tabakat Sülemi, 21/1

109 Sünenü'l Nesai, 147/6

110 El-Mecma, 340/4

111 Müsned, İmam Ahmed, 459/1

112 Siyeru alâ min Nubela, 513/3

ceğim.’ derdi. Resûlullah’a doğru yarışlırdı. Yanına vardıklarında sırtına ve göğsüne sarılırlardı. Resûlullah onları öper ve yanından ayırmazdı.”¹¹³

Ubeydullah, Abbas’a Kusem’den Daha Sevimli İdi

Abdullah bin Cafer şöyle demiştir:

“Ben, Ubeydullah ve Kusem çocuktuk ve oyun oynuyorduk. Nebi (s.a.v) bir bineğin üzerinde yanımızdan geçiyordu, ‘Bana bunu kaldırın.’ dedi ve beni önüne oturttu. Sonra Kusem için de, ‘Bana bunu kaldırın.’ dedi ve onu da arkasına oturttu ve şöyle dedi ‘Abbas için Ubeydullah Kusem’den daha sevimlidir.’ dedi ve amcasına hayâsından Ubeydullah’ı bırakıp Kusem’i yanına aldı.”¹¹⁴

Mü’minlerin Emîri Ali (ra) Ubeydullah’ı Yemen’e Gönderdi

Mü’minlerin Emîri Ali (ra), Abbas’ın oğlu Ubeydullah’ı Yemen’e görevli olarak gönderdi. Ubeydullah, hicri 36 ve 37 senelerinde hacılara hac yaptırdı. Hicri 38’de yine onu hac için gönderdi. Aynı sene Muaviye Yezid bin Şecere’yi hac için gönderdi. İki buluştular, her biri arkadaşını selem vermek için sordu. Hicret’in 40. senesinde Muaviye Yemen’e Buser bin Ertæ’yi gönderdi. Ubeydullah, Muaviye Buser’i gönderdiğinde hâlen Yemen’deydi. Ali (ra) öldürülene kadar orada kaldı.¹¹⁵

Buser bin Ertæ’nin Ubeydullah’ın Oğullarını

Öldürmesi Hadisesinin Hakikati

Bazı tarih kitapları Ubeydullah bin Abbas’ın oğulları olan Abdurrahman ve Kusem’in Buser bin Ertæ tarafından Yemen’de öldürüldüğünden bahsederler.

Yine bazı tarih kitapları Buser’in Yemen’e giderek Yemen’deki Hz. Ali (ra) yanlılarını kılıçtan geçirdiği ve sonrasında Şam’a geri döndüğü zikredilir. Yine Mü’minlerin Emîri Hz. Ali’nin Cariye bin Kademe el-Sâdi’ye, “Buser bin Ertæ’nin yaptığı gibi yap ve Osman yanlılarını Yemen’de öldür.”¹¹⁶ dediği ve öyle de yaptırdığından bahsedilmektedir. İbni Kesir, “Bu haber sîret ehli tarafından şüpheyle karşılanmıştır.”¹¹⁷ demiştir.

Şüphe yok ki masumların öldürülmesi gerçekleşmemiştir. Savaşlarda masum insanların ve çocukların öldürülmesi özellikle ateşkes vakitlerinde Müslümanların örfüne ve dinlerine terstir ve böyle bir uygulamanın kabulü mümkünde değildir.¹¹⁸

113 Müsned, İmam Ahmed, 459/1

114 Tarihî Dimeşk, 353/39; Et-Tabakat Sülemi, 14/2

115 El-İstiab, 1009/3

116 Tarihî Taberi, 55/6

117 El-Bidaye ve’n Nihaye, 334/7

118 El-İnsaf, D. Hamid, 575

Buser'in iki çocuğu öldürmesi rivayetini İbni Sa'd el-Vakidi metruk bir rivayetle zikretmiştir. *Taberi Tarihi*'nde¹¹⁹ aynı haberi Ziyad el-Bekei, Muaviye'den rivayetle Avvame bin el-Hakem el-Ahbari'den¹²⁰ nakletmiştir. Munkati hükmü verilmiştir.

İbni Abdulber *El-İstiab*¹²¹ adlı eserinde Ubeydullah bin Abbas'ın oğullarının öldürülmesi kıssasının Hişam el-Kelbi ve Ebu Muhnef yoluyla geldiğini her ikisinin naklettiği haberlerin metruk olduğu bildirilmiştir.¹²²

Hişam bin Muhammed bin Sâib el-Kalbi'nin Şia mezhebi savunuculuğu yaptığı ve Şialaşırma düşüncesiyle aşırılığa gidenlerden olduğu konusunda ittifak vardır. İmam Ahmed Hişam el-Kelbi'den hiç kimsenin hadis rivayet etmeyeceğinden bahseder.

-Darakutni metruk olduğu görüşündedir.¹²³

-İbni Habban, "Şiilikte aşırılık üzereydi." der.¹²⁴

-İbni Asakir, "Rafızî'dir. Sika ehli değildir." der.¹²⁵

-Zehebi, "Rafızî neseblidir." der.¹²⁶

-İbni Teymiyye, "Metruk ve yalancıdır."¹²⁷ demiştir.

Halife bin Hayyat Tarihi'nde¹²⁸ ve tabakatında¹²⁹; güvenilir tarihçilerin eserlerinde Şii Buser'in Yemen ve Hicaz'daki katliamlarından bahsetmeyeceği görüşündedir. Buhari'nin *Kebir*'inde¹³⁰ ve Hâkim de *Müstedrek*'inde¹³¹ Buser bin Ertae el-Amiri'nin Ubeydullah'ın oğullarını öldürmesi kıssası doğrulanmaz. Şam ehli, Buser'in Resûlullah (s.a.v)'den hadis işittiğini ve rivayet ettiğini söylemektedir. Buser bin Ertae, Hz. Ömer'in Mısır'ın fethi sırasında, Amr bin Âs'a yardım için gönderilenler arasındadır. İhtilaf edilmekle birlikte dört kişi oldukları söylenilir.

1- Zübeyr,

2- Ömer bin Vehab,

3- Harice ibni Hazefe,

119 Tarihi Taberi, 139/5; Et-Tabakat Sülemi, 213/1

120 Et-Tabakat Sülemi, 213/1

121 El-İstiab, 89/1

122 Et-Tabakat Sülemi, 213/1

123 El-Mecruhin li ibni Hiban, 91/3

124 El-Mecruhin li ibni Hiban, 91/3

126 Tezkiretu'l Huffaz, 343/1

127 Minhâcu's Sünne, 82/5

128 Tarihi Halife, 198

129 Tabakat İbni Hayyat, 27

130 Et-Tarihu'l Kebir fi'l Buhari, 123/2

131 El-Müstedrek, 591/3

4- Buser bin Ertæ.

Çoğunluğun görüşü ise gönderilenlerin Zubeyr, El-Mikdad, Ömer bin Vehhab ve Harice bin Huzafe oldukları ve Buser'in aralarında olmadığıdır. Bu daha doğru bir görüştür.¹³²

Buser bin Ertæ'nin Nebi (s.a.v)'den işittiği iki hadis vardır.

Birincisi, "*Savaşlarda el kesilmez*" hadisi,¹³³

İkincisi, "*Allah'ım akibetimizi güzelleştirir. Bizi dünyada utanılacak işlerden ve ahiret azabından koru.*" hadisidir.¹³⁴

Nezih bir araştırma ile bakılınca Buser bin Ertæ'nin Ubeydullah bin Abbas'ın oğullarını öldürmesi hadisesi doğru değildir, gerçekliği ispatlanamaz. Annelerin çocukların arkasından okudukları şiirler uydurmadır. Aynı şekilde bazı tarih ve edebiyat kitaplarında Ubeydullah'ın oğullarının öldürülmesi üzerine söylediği rivayet edilen şiirlerden bahsedilmektedir. Bu şiir rivayetlerinin ilmî ve gerçek bir yanı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ubeydullah bin Abbas'ın Muaviye halife olduğunda inşa ettiği şiirleri ve Muaviye'nin reddiyeleri mevcuttur.

Ubeydullah'ın Sözü: "Vallahi o bizden daha cömerttir."¹³⁵

Ubeydullah bin Abbas bir sefere çıkmıştı. Beraberinde bir dostu da vardı. Yol üzerinde bir bedevinin evine rastladılar. O gece bedevinin evinde konaklamak istediler. Ubeydullah yakışıklı ve yüksek sesli bir insandı.

Bedevi onu görünce ihtiram gösterdi ve içeri buyur etti. Karısına, "Bize şerefli ve asil bir konuk teşrif etmiştir." dedi ve akşam yemeği için ellerinde ne olduğunu sordu. Kadın da ellerinde sadece, oğullarının sütüne muhtaç olduğu bir koyun olduğunu söyler.

Adam karısının bütün ısrarına rağmen tek sahip oldukları şey olan koyunu keser ve konuklarını doyurur. Ubeydullah, geceyin bedevinin karısıyla aralarında geçen münakaşaya kulak misafiri olur istemeden. Sabah olunca arkadaşına, "Yanımızda neyimiz var?" diye sorar. Arkadaşı nafakalarından arta kalan 500 dinarları olduğunu söyler. Ubeydullah 500 dinarı arkadaşından alarak bedeviye vermek ister. Arkadaşı, Ubeydullah'a, "Sübhanallah, bize beş dinar kıymetinde olan bir koyun kesen bu adama 500 dinar mı vereceksin?" der. Ubeydullah da arkadaşına, "Vay sana! Vallahi bu adam bizden daha cömert ve eli açık bir adamdır. Biz ona elimizdeki bir kısmını vereceğiz, o ise çocuğunun ve kendisinin açlığı üzere bize ikramda bu-

132 El-İstiab, 88/1

133 Müsned, İmam Ahmed, 181/4

134 Müsned, İmam Ahmed, 181/4

135 Esedü'l Gabe, 543/3

lundu. O elinde ne varsa bize verdi.” der. Bu haber Muaviye’ye ulaşır. Muaviye, Ubeydullah’ı över. “Bu yumurta hangi kabuktan çıkmıştır, hangi yuvada yetişmiştir?” der.

Başka bir rivayette de, “Ubeydullah cömertlik ve ikramın muallimidir.” dediği rivayet olunur.

Abdullah bin Cafer, Hasan bin Ali ve Ubeydullah bin Abbas Arasında

Ebu Zenad şöyle rivayet etmiştir:

“Bir gün denildi ki, ‘Bunlardan hangisi daha cömerttir? Abdullah bin Cafer mi, Hasan bin Ali mi, yoksa Ubeydullah bin Abbas mı?’

Denildi ki, ‘Hasan’dan daha çok verenini görmedik. Abdullah bin Cafer de Hasan’dan ve başkalarından daha az vermez. Ama Ubeydullah’ın evinin önünden ne zaman geçsek evinde çeşitli yiyecekler görürdük. Her gün evinin avlusunda kesilmiş bir hayvan görüldüğünden dolayı evi, ‘İbni Abbas Kasabı’ ismiyle anılırdı. Ubeydullah o kadar çok hayvan keser ve ikram ederdi ki deve fiyatları 15-20 dinarlara vardı bu yüzden Cafer, Ubeydullah’a sitem etti.”¹³⁶

Ubeydullah’ın Evine Davetsiz Gelen Misafirler

Medine’den bir adam Ubeydullah bin Abbas’ı kötölemek ve ona zarar vermek istiyordu. Medinelilerin önüne çıktı ve Ubeydullah’ın evinde öğlen yemeği verileceğini ve herkesin davetli olduğunu ilan etti. Bunun üzerine halk Ubeydullah’ın evine geldiler ve evi kısa zaman içerisinde doldu. Ubeydullah kalabalığı görünce şaşırdu çünkü olaydan haberi yoktu. Bu insanların evinde ne işi olduğunu sordu. Ona, “Gönderdiğin adam bize davetini bildirdi.” dediler. Böylece adamın ne yapmak istediğini anladı. Misafirlere pazardan çeşitli meyveler getirtti ve yemek hazırlanana kadar onları meyve ve yemişlerle meşgul etti. O kadar çok meyve önlerine koymuştu ki meyveleri bitirmeden yemekler ikram edildi. Ubeydullah konuklarına, “Bu ne zaman isteseniz mevcut değil midir?” diye sordu. Konuklar, “Evet, öyledir.” dediler. Ubeydullah da halkı çağırana adama, “Vallahi benim için kimin geldiği önemli değildir. Ben ikramımı yaparım.” dedi.¹³⁷

Evine Musallat Olan Kadın

Bir kadın Basra’ya iki oğlu ile gelir. Başlarına bir hâl gelir ve oğullarının ikisini de defneder. Kabirlerinin başında ağıt okumaya başlar. Kadına, “Ubeydullah bin Abbas’a git ve olanları anlat; o sana yardım eder.” dediler. Kadın bunun üzerine

136 Tarihi Dımeşk, 357/89; Et-Tabakat, 23/2

137 Tarihi Dımeşk, 357/39

Ubeydullah'ın yanına gider. "Ey Resûlullah'ın amcasının oğlu, ben beni himaye edip kollayacak ne bir akrabası ne de aşireti olan bir kadını. Bana, 'Sana yardım ederse Ubeydullah yardım eder.' dediler. Bana senden isteyeceğim üç talepten birini yap." demiştir. Ubeydullah kadını dinler ve cevaben şöyle söyler: "Üçü de yerine getirilir."¹³⁸

Dünya ve Ahiretin Hayırlarının Kapısı Abbas bin Abdulmuttalib'in Evidir

Bir bedeviye, "Kim bu dünyada ve ahirette hayır murat eder ise Abdulmuttalib'in oğlu Abbas'ın evine gitsin." denildi. Bedevi de Abbas'ın evine varır. Bir tarafta kendinden istenileni geri çevirmeyen her soruyu yanıtlayan ümmetin muallimi Abdullah, bir diğer tarafta her gireni buyur eden, onları doyuran Ubeydullah'ı görür. Bedevi, "Kim dünyayı ve ahireti isterse bu eve gelsin ve ehlini ziyaret etsin." dedi. Abdullah'ı göstererek, "Bu fetva verir, bilinmeyi kavratır." dedi. Ubeydullah'ı göstererek de, "Bu da insanlara yemek verir, doyurur." dedi.¹³⁹

Güçlüklerin Hâkimi - Fıtratın Dalgası

Abdullah bin Abbas Hâkimi'l Muaddelat yani "Çözülmez Problemleri Çözen", Ubeydullah ise "Fıtratın Dalgası" olarak adlandırılırlardı. Ubeydullah her gün doyururdu, misafirleri olurdu.

Babası Abbas oğlu Ubeydullah'a, "Ey oğlum sana ne diyor ki öğlen yemeği ikram ediyor, akşam yemeği vermiyorsun! Eğer öğlen yemeği verdiysen akşam yemeği de ver." demiştir.

Ubeydullah da oğluna, "Ey oğlum, öğlen boğazla, akşam da boğazla." tavsiyesinde bulunmuştur.¹⁴⁰

Cömertliği Hakkında Söylenenler

Muaviye bir şiirinde Ubeydullah için, "Ubeydullah bin Abbas, Kureyş'e cömertliği öğreten adamdır, Ubeydullah Arapların en cömert ve ihsan sahibidir. Ubeydullah gelmesi umutla beklenen ama gelemeyen keremi öğretti. Asaletin ve konuk severliğin sarsılmaz düsturlarını miras bıraktı. İkram sahibini ayıplayanın ayıplanmasını nehyetti." demiştir.¹⁴¹

Arefe Günü Orucu

Abdullah bin Abbas kardeşi Ubeydullah'ı arefe günü yemeğe davet eder. Ubey-

138 Tarihi Dımeşk, 358/39

139 Tarihi Dımeşk, 358/39

140 Tarihi Dımeşk, 358/39

141 Tarihi Dımeşk; El-İsabe, 331/4

dullah'ın, "Ben oruçluyum." demesi üzerine Abdullah, "Sizler örnek alınan imamlarsınız. Resûlullah (s.a.v)'i arefe günü sütçüden süt içtiğini gördüm." demiştir.¹⁴²

Yaşlı Kadın ve Üç Çocuğuna İhsanı

Ubeydullah bin Abbas çocukları olan yaşlı bir kadının yanından geçiyordu. Kadın Ubeydullah'ı çağırarak ikramda bulundu. Bunun üzerine Ubeydullah onlara ikramda bulunmak ve bazı işlerini hafifletmek yüklerini hafifletmek istedi. Ubeydullah, "Ben beğenmediğimiz şeyi ne size ne de annenize göndereceğim." dedi.

Kadının çocukları önemsemediler.

Ubeydullah devamında, "Ben işinizi ıslah edip düzeltmek istiyorum." dedi. Kadının çocukları, "Bunun gerçekleşmesi durumu azalmış. Bizim işlerimiz kolay yoluna koyulmaz." dediler.

Ubeydullah onlara on bin dinar para, yirmi deve verilmesini, develere de çeşitli hediyelerin ve malların koyulmasını emreder.¹⁴³

Vefatı

Ne zaman vefat ettiği konusunda ihtilaf vardır. Buhari¹⁴⁴ ve Fesüvi,¹⁴⁵ Muaviye zamanında vefat ettiği¹⁴⁶ görüşündedir. (Hicri 58)¹⁴⁷ Ebu Ubeyd, Ebu Hisan Zeyyâdi ise hicri 87¹⁴⁸ yılında Yezid döneminde vefat ettiğini söylemişlerdir.

Medine'de mi yoksa Yemen'de mi öldüğü konusu da tartışmalıdır.

Abbas'ın oğullarının ölümünde yaşayan ve hisseden kalp sahipleri için birçok hikmet ve ibretler vardır.

Kardeşi Abdullah bin Abbas Taif'te diğer kardeşi Kusem ise Semerkant'ta¹⁴⁹ vefat etmişlerdir. Bu üçü aynı anne ve babadandır.

Allah Teâlâ, "*Nefis yarın ne kazanacağını ne de nerede öleceğini bilir. Allah her şeyi bilen ve her şeyden haberdar olandır.*"¹⁵⁰ buyurmuştur.

Abdullah Bin Cafer (ra)

Abdullah bin Cafer bin Ebu Talib bin Abdulmuttalib bin Haşim. Ebu Cafer

142 El-İsabe, 332/4; Tarihî Dımeşk, 364/39

143 El-İsabe, 332/4; Tarihî Dımeşk, 364/39

144 Buhari fi Tarihî'l Sagir, 73

145 El-Ma'rifetu ve't Tarih, 322/3

146 Tarihü'l İslam, 147

147 Tarihü'l İslam, 147

148 Tarihü'l İslam, 147

149 Tarihî Dımeşk, 350/39

150 Lokman, 34

el-Haşimî, Habeşistan'da doğmuştur. Medine'de ikamet etmiştir. Cömertliği ile tanınır.

Annesi Esmâ binti Ameys el-Haşimiyye'dir; Abdullah bin Cafer'i Habeşistan'da doğmuştur. O, Müslümanların ilk doğan bebeğidir.¹⁵¹ Kardeşleri Muhammed ve Avn da Habeşistan'da doğmuşlardır.¹⁵²

Abdullah, doğduğu gün Necaşi'nin de bir oğlu dünyaya geldi. Necaşi, Cafer'e, oğluna hangi ismi koyduğunu sorduğunda, Cafer, oğlunun ismini Abdullah koyduğunu söyledi. Necaşi de doğan çocuğunun ismini Abdullah koydu. Necaşi'nin oğlu ile Cafer'in oğlu süt kardeşidirlere ve her ikisini de Esmâ binti Ameys emzirmiştir. Esmâ binti Ameys Necaşi'nin sarayında konaklamıştır. Habeşistan'da kim Müslüman olduysa onu ilk öğrenen ve başkalarına bildiren Esmâ validemiz olmuştur.¹⁵³

Esmâ binti Ameys, Cafer'den sonra Hz. Ebubekir Sıddık ile evlendi. Bu izdivaçtan Muhammed'i doğurdu. Daha sonra Hz. Ali ile evlenmiştir ve Yahya'yı dünyaya getirmiştir.¹⁵⁴

Abdullah bin Cafer, Ebubekir'in oğlu Muhammed ve Ali'nin oğlu Yahya'nın anne tarafından kardeşleridir. Abdullah bin Cafer Haşimoğullarından Resûlullah (s.a.v)'i gören son kişi olarak bilinir.¹⁵⁵

Çocukları ve Hanımları

Abdullah bin Cafer'in künyesi, Cafer'in en büyüğü manasına gelen Caferu'l Ekber'dir. Oğlu Cafer'in annesi Ümeyye'dir. Künyesi Ömer binti Harraş el-Abesiyye'dir.¹⁵⁶

Avnu'l Ekber: "Ali, Muhammed, Abbas ve Ümmü Gülsüm'ün anneleri Zeyneb binti Ali bin Ebu Talib'dir. Zeyneb'in annesi Resûlullah (s.a.v)'in kızı Fatıma'dır.¹⁵⁷

Hüseyin, Avn ve Avnu'l Esgar'ın anneleri Cemane binti el-Meseyb bin Necbe bin Rabia bin Avf el-Fezari'dir. Oğulları Hüseyin bin Ali ile şehit olmuşlardır.

Ebubekir, Ubeydullah, Muhammed'in anneleri ise Havsa binti Hasafe bin Sekaf bin Abidin bin Adi bin Hâris bin Teymullah bin Se'leb bin Bekr Vail'dir.¹⁵⁸

Yahya, Harun, Musa, Cafer ve Muhammed'in anneleri Leyla binti Mesud bin Halil'dir.

151 El-İsabe, 36/4

152 Süleimî'nin Tabakatu, 7/2

153 Süleimî'nin Tabakatu, 7/2

154 El-İsabe, 37/4

155 El-Bidaye ve'l Nihaye, 300/12

156 Er-Tabakatu'l Kübra, 6/2

157 Er-Tabakatu'l Kübra, 6/2

158 Er-Tabakatu'l Kübra, 6/2

Hasan, Cafer ve Ebu Said'in anneleri, Ümmü'l Hasan binti Kellab bin Rabia bin Amir bin Sa'saa'dır.¹⁵⁹

Cafer bin Ebu Talib'in Habeşistan'dan Medine'ye Gidiş

Cafer bin Ebu Talib ve arkadaşları Hayber'in fethi günü Resûlullah (s.a.v)'in yanına geldiler. Yanlarında eşleri ve çocukları da vardı.

Çocukları Abdullah, Avn ve Muhammed, Resûlullah (s.a.v)'in yanına varmalarından çok büyük bir sevinç duydular.

Resûlullah (s.a.v) Habeşistan'a hicret için giden Müslümanların dönüş taleplerini Necaşi'ye bildirmişti. Ömer İbni'l Ümeyye el-Damiri, Habeşistan'dakileri iki gemiyle taşıdı ve Hayber fethi günü Medine'ye ulaşmalarını sağladı.

Ebu Musa el-Eşari şöyle diyordu:

"Resûlullah Necaşi'ye taleplerimizi bildirdiğinde biz Yemen'de bulunuyorduk. Muhacirlerden ben ve kardeşlerimin de bulunduğu 53 kişi tekneye bindik. Necaşi bizi Habeşistan'da karşıladı. Cafer'in yardımıyla Nebi (s.a.v)'nin yanına Hayber'in fethi günü ulaşmaya muvaffak olduk."¹⁶⁰

Siz Gemi Ehli, Sizin İki Hicretiniz Var

Ebu Musa'dan gelen rivayette:

"İnsanlar bize, 'Sizi hicrette (Mekke'den Medine'ye) geçtik diyorlardı. Esmâ binti Ameys, Nebi (s.a.v)'nin eşi Hafsa'nın yanına gitmişti. Ömer (ra) Hafsa'nın yanında Esmâ binti Ameys'i görünce, 'Evet' dedi. 'Biz sizi hicrette geçtik. Bizler, sizden Resûlullah (s.a.v)'e daha yakınız.' deyince, Esmâ sinirlendi, 'Vallahi, hayır. Resûlullah (s.a.v)'la birlikte idiniz. O açlarınızı doyurur, hayrı bildirir, size kol kanat gererdi. Biz ise uzak ve bıkkınlık veren bir yerde idik. Biz Resûlullah (s.a.v) ve Allah ile her daim beraberdik. Resûlullah (s.a.v)'in ne dediğini hatırlamadan ne dua eder ne de yeyip içerdik. Allah şahittir ne yalan söylüyorum ne de üzerine bir şey ekliyorum.' dedi.

Nebi (s.a.v) geldiğinde olup biteni anlattılar. Nebi (s.a.v), '**Sizin üzerinizde hakkım yoktur. Ömer ve arkadaşlarının bir hicreti sizin ise, yani gemi ehlinin ise iki hicreti vardır.**' diye buyurdu."¹⁶¹

Nebi (s.a.v) Hayber'in fethinden sonra ganimet dağıtılırken diğer sahabelere sorduktan sonra Habeşistan'dan gelen Muhacirlere de ganimet dağıtmıştı.¹⁶²

159 Et-Tabakatu'l Kübra, 6/2

160 Buhari, Gazveler Bölümü, 4231-4230

161 Buhari, Gazveler Bölümü, 4231-4230

162 Yahudilerle Mücadele, Ebu Faris, 96/3

Cafer bin Ebu Talib'in Mute'de Şehit Oluşu

Yahya bin Ebu Ya'li'den gelen rivayette şöyle demiştir:

“Abdullah bin Cafer'i şöyle derken duydum: ‘Resûlullah (s.a.v)’in, anneme babamın ölümünü haber vermesini hatırlıyorum. Benim ve kardeşlerimin başını okşuyordu. Gözlerinden taşan yaşlar sakalına damlıyordu. Sonra şöyle dedi: **‘Muhakkak ki Cafer en güzel yere gitmiştir. Onu hayırlı zürriyet sahibi kullarından et.’**

Sonra anneme, **‘Ey Esmâ! Seni müjdelememi istemez misin?’** dedi. Annem de, **‘Elbette ya Resûlullah! Annem ve babam sana feda olsun.’** dedi.

Resûlullah (s.a.v), **‘Allah Cafer’e cennette onunla uççağı iki kanat vermiştir.’** buyurdu.¹⁶³

Beni aldı, minberin en düşük basamağına oturttu, eliyle de başımı okşuyordu. Üzüntüsü ve hüznü hâinden anlaşılıyordu. Şöyle konuştu:

‘Cafer şehit olmuştur. Ona iki kanat verilmiştir ve cennette uçmaktadır.’

Daha sonra minberden indi ve beni de alarak evine girdi. Yemek hazırlanmasını istedi. Hizmetlisi Selma arparları öğüttü, temizledi ve pişirdi. Ben ve kardeşim Resûlullah (s.a.v) ile birlikte bereketli bir yemek yedik.”¹⁶⁴

Ey Kardeşim, Bugünden Sonra Ağlamayın

Abdullah bin Cafer (ra) şöyle rivayet etmiştir:

“Cafer (ra)’ın şehit olmasından üç gün sonra Nebi (s.a.v)’in yanına geldiler ve şehadetini haber verdiler.

‘Ey kardeşim! Bugünden sonra ağlamayınız!’ dedi. Resûlullah (s.a.v) bizi beraberinde götürdü. Sanki yavru kuşlar gibiydik. Berberi çağırdı ve saçlarımızı traş ettirdi.

Sonra bize bakarak şöyle buyurdu:

‘Muhammed amcamız Ebu Talib’e benziyor. Abdullah ise huyu ve şekliyle bana benziyor.’

Ve bize dua etti. Sonra annemi çağırdı, ona, **‘Sen fakirlikten korkuyorsun. Ben onların dünyada ve ahirette velisiyim.’** dedi.”¹⁶⁵

Nebi (s.a.v)’in Onu Kendi Bineğinde Taşması

Abdullah bin Cafer, “Nebi (s.a.v) bir seferden dönüyordu. Ehlibeyt’ten çocuk-

163 Lisânul Arabî, 328/9

164 Et-Tabakat, Sülemi, 8/12

165 Müsned, İmam Ahmed, 24/1

larla karşılaştı. Beni ve Fatıma'nın çocuklarından Hasan ya da Hüseyin, birini benimle birlikte devesinin üstüne bindirdi. Medine'ye üçümüz birlikte deve üzerinde girdik." demiştir.¹⁶⁶

Nebi (s.a.v)'in Abdullah'a Duası

Ömer bin Hâris'ten gelen rivayette şöyle demiştir:

"Resûlullah (s.a.v), Abdullah iki çocukla oynarken yanından geçerken, 'Allah'ım! Abdullah'ı alışverişinde bereketlendir.' buyurdu."¹⁶⁷

Abdullah bin Cafer de, "Resûlullah (s.a.v), başımı üç defa sıvazladı. Her defasında, '*Allah'ım! Cafer'e hayırlı evlat kıl, ona bağışla.*' dedi." demiştir.¹⁶⁸

Nebi (s.a.v)'e Biat Etmesi

Hişam bin Arve'den gelen rivayette, Abdullah bin Zübeyr ve Abdullah bin Cafer'in babası, Resûlullah'a biat ettiklerinde iki çocuk 7 yaşında idiler. Resûlullah onları gördüğünde tebessüm edip elini uzattı ve onlarla biatleştirdi.¹⁶⁹

Sahih olan, Abdullah bin Zübeyr'in Hicret'in birinci yılı doğduğudur.¹⁷⁰

Resûlullah (s.a.v)'in Cafer'in Oğullarını Sorması

Cabir bin Abdullah şöyle rivayet etmiştir:

"Nebi (s.a.v), Esmâ binti Ameys'e Cafer'in oğullarının durumunu sordu. Onları biraz zayıflamış bulmuştu.

Esmâ binti Ameys de, onlara çabuk göz değdiğini söyledi.

Resûlullah (s.a.v) de, '*O zaman onlara rukye yap.*' buyurdu."¹⁷¹

Devenin Resûlullah (s.a.v)'e Şikâyeti

Abdullah bin Cafer şöyle anlatmıştır:

"Resûlullah bir gün beni devesinin terekesine bindirdi. Bana bir şey anlattı. Onu hiçbir kimseye anlatmadım.

Resûlullah (s.a.v), def-i haceti geldiğinde kendini yüksek bir yapının yahut hurma dallarının bulunduğu bir bahçede setreylerdi."¹⁷²

166 Müslim, 2428

167 Siyeru alâ min Nubela, 458-3

168 Müsned, İmam Ahmed, 204/1

169 El-Müstedrek, 567-566

170 El-İsabe, 38/4

171 El-İsabe, 38/4

172 El-İsabe, 38/4

Yezid bin Burhan bu hadise şu ilaveyi yapmıştır:

“Bir gün Ensar’ın duvarlarından bir duvarın kenarına gitmişti. Bir deve yanına geldi ve bağırmağa başladı.¹⁷³ Gözünden yaşlar akıyordu. Resûlullah devenin sırtını ve kulaklarını okşamasıyla deve teskin oldu.¹⁷⁴

Bunun üzerine Resûlullah bu devenin sahibini sordu. Ensar’dan bir genç devenin kendisinin olduğunu söyledi.

Resûlullah (s.a.v), ‘Allah’ın sana bahşettiği bu hayvanın hakkını vermemekten korkmuyor musun? O bana aç bırakıldığından şikâyet etti.’ demiştir.¹⁷⁵

Nebi (s.a.v) vefat ettiğinde Abdullah bin Cafer 10 yaşında idi.¹⁷⁶

Resûlullah’ın meclisinde bulunmuştur. Resûlullah’dan birçok hadis rivayet etmiştir. Kendisi, annesi Esmâ binti Ameys ve amcası Ali bin Ebu Talib’den rivayetlerde bulunmuştur. Oğulları İsmail, İshak, Muaviye ile Muhammed bin Ali bin Hüseyin, Kasım bin Muhammed, Arva bin Zübeyr, Sa’d bin İbrahim bin Abdurrahman bir Avf, Abdullah bin Mulike, Abdullah bin Seddad bin el-Hâd, Eş-Şa’bi, Abbas bin Sehl bin Sa’d, Murrik el-Aceli, Halid bin Sâra, Muhammed bin Abdurrahman bin Ebu Rafi el-Fihmi ondan rivayette bulunmuşlardır.¹⁷⁷

İbni Ömer’in Abdullah bin Cafer’e Selamı

Eş-Şa’bi, İbni Ömer’in, Abdullah bin Cafer’e selam verdiğinde, “Allah’ın selamı üzerine olsun, ey kanatlının oğlu.” derdi.¹⁷⁸

Abdullah bin Cafer, amcası ile dostluk etmiş¹⁷⁹ ve yanında yer almıştır. Siffin Savaşı’nda komutanlardan biri de o idi.¹⁸⁰

Kerem ve Cömertliğinden Haberler

Abdullah bin Cafer (ra) cömert, zarif, halim, iffetli bir kişiliğe sahip idi. Eli olabildiğine açık olduğundan dolayı ona, “Cömertliğin Denizi”¹⁸¹ ve “Cömertliğin Kutbu” denilmiştir.¹⁸²

Yine asrında, ondan daha cömertinin ve kiram sahibinin bulunmadığından bahsedilmektedir.

173 Nihaye fi Garibu’l Hadis 255/1

174 Nihaye fi Garibu’l Hadis, 161/1

175 Et-Tabakat, Sülemi, 14,13/2

176 El-İsabe, 37/4

177 Tarihi Dımeşk, 169/29

178 Siyeru alâ min Nubela, 459/3

179 Et-Tabakat, Sülemi, 16/2

180 El-İsabe, 37/4

181 El-İsabe,881-3

182 El-İsabe, 37/4

İslam tarihinde en cömert on kişiden bahsedilmektedir.

Bunların en cömertleri hicaz ehliindedir:

Abdullah bin Cafer,

Ubeydullah bin Abbas bin Abdulmuttalib,

Sa'd bin el-Âs'dır.

Kûfe ehlinin cömertleri şu kişilerdir:

Tab bin Verka,

Ehad beni Rebah bin Yerbu,

Esmâ bin Harice bin Hasn el-Ferazi.

İkrime ibni Rab'i el-Feyyad el-Had Benî Teymullah bin Se'lebe.

Basra ehlinin cömertleri şu kişilerdir:

Ömer İbni Ubeyd bin Ma'mer,

Tahla bin Abdullah bin Halef el-Hazai,

Ehad beni Melih Talha Ubeydullah ibni Ebubekir.

Şam ehlinin cömerdi ise şu kişidir:

Halid bin Abdullah bin Halid bin Esed bin Ebu el-Âs bin Ümeyye bin Abduş-Şems'dir.

Bu zikri geçen şahısların hiçbiri Abdullah bin Cafer'den daha cömert değildir.

Ali'nin oğulları Hasan ve Hüseyin de, "Abdullah bin Cafer bize cömertliği öğretmiştir." demişlerdir.¹⁸³ Bu söz Hz. Hüseyin'in tevazusundan kaynaklanmaktadır. Çünkü bu iki kardeşin cömertlik ve infakta hatırı sayılır yerleri vardır.

Abdullah bin Cafer'in Cömertliğine Ait Bazı Haberler

Bir bedevi, Medine'de Merva'nın evinin önünde durdu. Ondandır yardım istedi, Mervan, "Bizde seni ulaştıracak yok ama sen Abdullah bin Cafer'e gitmelisin." dedi. Bedevi, Abdullah'ın yanına gitti. Abdullah devesini yükledi. Bedevi, devesinin üzerinde, kılıcı devenin heybesine asılı hâlde çıkmak üzereyken Abdullah bin Cafer'e bir şiir okudu:

"Eba Cafer nübüvvet Ehlibeyt'indedir,

Hürmeti Müslümanlara şifadır.

Eba Cafer elindekini vermeye çekindi,

Hâlbuki sen elindekini vermekle emîrsin.

*Eba Cafer, ey şehidin oğlu,
Öyle bir şehittir ki o iki kanadı ile cennette uçar.
Eba Cafer iltica etmekte,
Senin yanın gibi yoktur,
Beni çöllerde dolaşır bırakma.*¹⁸⁴
Abdullah bin Cafer'de bedeviyi;
"Ey Arabi, yükün yoldadır,
Deve üstündekiler artık senindir.
Sakın (verdiğim) kılıçta aldatılmayasın,
Onu bin dinara satın almıştım." diyerek uğurlar.¹⁸⁵

Ona Zeval Bulanı ve Sonu Olanı Vermedik mi

Devrin şairlerinden biri olan Nusayb bin Abdullah, Abdullah bin Cafer'e met-hü senada bulunur. Abdullah'da şaire bir deve, bir at, çeşitli elbiseler ve para ile ödüllendirir.

Bunun üzerine Abdullah'ın yanındakiler bu zenci şaire gereğinden fazla verdi-ğini söylerler.

Abdullah bin Cafer de cevaben şöyle demiştir:

"Eğer o siyah tenli ise saçları beyazdır, sözleri verdiklerimden daha fazlasını hak ediyor.

Ben ona sonu olan, zevale yüz tutacak olanları verdim. O ise bize rivayet olu-nacak övgüyü ve baki kalacak takdiri vermiştir.¹⁸⁶

Allah bize ahiret nimetlerini vaat etmiştir. Dünya nimetlerinde acele ettin."

Muhammed bin Ubeydullah bin Ebu Melike babasından, babası da dedesin-den naklettiğine göre, İbni Ammar Hicaz fakihî idi. Bir cariye alacaktı. Kendi cariyesinden daha fazla kıymetli bir cariye gösterildi. İbni Ammar gösterilen cariyeye âşık oldu. Cariye satıcısı onun hâlini gördü ve onu küçümsedi.

Ata, Tavus ve Mücahid'e giderek İbni Ammar'ın azledilmesini istedi.

Haber Abdullah bin Cafer'e ulaştı. Abdullah cariyeyi kırk bin dirheme satın aldı. İbni Ammar'ı çağırdı ve cariyeyi ona hediye etti. Abdullah bin Cafer, İbni Am-mar'a, "Muhakkak ki Allah bize ahiret nimetlerini vaat etmiştir. Ama sen dünya ni-metlerinde acele ettin." demiştir.¹⁸⁷

184 Tarihu'l İslam, Havadis ve Vufiyat, 31-80/61

185 Siyeru alâ min Nubela, 459-3

186 El-İstiab, 882-3

187 Tarihi Dimeşk, 195/29

Bundan Daha Enteresan Bir Şey Duymadım

Abdullah bin Cafer hac niyetiyle yola çıkmıştı. Bir çadırın önünde durdu. Arkadaşlarını bekliyordu. Çadırdan bir bedevi kadın çıktı ve Abdullah'a, "Allah seni yanımızda konuklandırınsın.(Bize misafir kılsın)" dedi.

Kadının konuşması Abdullah'ın hoşuna gider. Kadır çadırın içinden deriden yapılmış bir döşek getirir, yere serer. Abdullah'ı buyur eder. Derken Abdullah'ın arkadaşları gelirler. Kadının kendisine ikram ettiği şeylerden kalanları arkadaşlarına verir. Kadın onları doyurur.

Cafer yola çıkmadan önce arkadaşlarına ne kadar paralarının kaldığını sorar. Yanlarında bin dinar kalmıştır. Bin dinarın beş yüzünü kadına verir ve diğer beş yüzünü alıkoyarlar. Kadın verileni almak istemez. Abdullah kadına alması için ısrar eder. Kadın kocasının hoşlanmayacağını, razı gelmeyeceğini söyler. Derken Abdullah kadını ikna eder ve yola koyulurlar.

Çok geçmeden yanlarından devenin üzerinde bir bedevi ile karşılaşırlar. Abdullah bin Cafer arkadaşlarından birine adımı takip etmesini söyler. Kadına bir zarar gelmesinden korkmaktadır.

Karşıdan kocası olan bu bedeviyi gören kadın olayı kocasına anlatır. Bedevi durumdan rahatsız olur ve kadına kızmaya başlar. Kadın dinarları isteyerek almadığını alması için ısrar ettiklerini söyler. Bedevi, kadından hani yöne doğru gittiklerini sorar.

Bir vakit sonra Abdullah'ın arkadaşı kafileye yetişir. Olanları anlatır. Gördükleri bedevinin gelmekte olduğunu bildirir. Bedevi kafileye yetişir ve verdikleri parayı geri iade eder. Paranın geri verilmesini gurur kırıcı olarak niteler.

Abdullah geri dönünce hadiseyi başkalarına da anlatır. Hadiseyi duyan Yezid bin Muaviye, bundan daha enteresan bir şey duymadığını söyler.¹⁸⁸

Allah İsrâf Edenleri Sevmez

Abdullah bin Cafer'e bir kadın büyük bir sepetin içerisinde haşlanmış bir tavukla gelir. Kadın, "Bu tavuk bana kızım gibiydi, ona ülfet etmişim. Onu en güzel yere defnetmek istedim, ama senin karnından daha kıymetli bir yer bulamadım." der.

Abdullah tavuğun kadından alınmasını ister ve kadına yüklü miktarda buğday, hurma ve para verilmesini emreder. Bunun üzerine kadın Abdullah'a, "Allah müsrifleri sevmez." demiştir.¹⁸⁹

188 Tarihi Dimeşk, 193/29

189 Tarihu'l İslam, 80-61

Satılmayan Malın Akibeti

Basra ehlinden bir adam Medine'ye şeker getirir. Şekerleri satılmayınca durumu Abdullah bin Cafer'e anlatır. Abdullah bin Cafer de şekerlerin satın alınıp halka dağıtılmasını emreder.¹⁹⁰

Başka bir rivayette, Abdullah bin Cafer satın adıktan sonra, kim istiyorsa alabileceğini duyurur. Bunun üzerine satan adam da dağıtılan şekerden almak ister.¹⁹¹

Bir Bedevinin Abdullah bin Cafer'e Duası

"Allah seni sabrının aciz kalacağı bir belaya düşürmesin ve Allah seni, şükürünün aciz kalacağı nimetlerle nimetlendirsin."¹⁹²

Onun Malına Bütün İnsanlar da Ortaktır

Muaviye'ye, "Abdullah bin Cafer cömertlikte ve keremde nerededir?" diye sorulur. Muaviye, "Onun malına bütün insanlar ortaktır." der. Kim ondan ister ise o isteyenlere verir, muhtaç olanı küçümsemez, borcunu ödeyemeyeni zorlamazdı.¹⁹³

Abdullah bin Cafer'in Muaviye ile Alakalı Haberleri

Abdullah bin Cafer eli açık, kerem sahibi, imamete ehil bir insandı.¹⁹⁴

Muaviye'yi belirli aralıklarla ziyaret ederdi. Muaviye ile ilişkisi kuvvetli idi. Öyle ki oğlunun ismini Muaviye koymuştur.

İban bin Teğleb şöyle demiştir:

"Abdullah bin Cafer, Muaviye'yi her sene ziyaret ederdi."¹⁹⁵

Edebiyat ve tarih kitapları, Abdullah bin Cafer ve Muaviye arasındaki ilişkiyle alakalı olarak çeşitli rivayetlere yer verirler. Ancak bu nakillerin çoğu ispatı olmayan zayıf rivayetlerdir.

Yahya bin Said bin Dinar'dan gelen bir rivayette şöyle nakledilmiştir:

"Bir gece Abdullah bin Cafer, Muaviye'nin Şam'da bulunan Hadra sarayında idi. Muaviye'ye Ali (ra)'ın oğlu Hüseyin'den kendisini tasalandıran bir mektup ulaşır. Muaviye mektubu okur ve yere fırlatır, sonra şöyle söyler:

'Vallahi kim Hüseyin'e özür diletirse ona şöyle şöyle yapacağım.'

190 Et-Tabakat Sülemi, 19/2

191 Tarihî Dimeşk, 193/29

192 Tarihî Dimeşk, 201/29

193 Tarihî Dimeşk, 198/29

194 Siyeru alâ min Nubela, 458/3

195 Siyeru alâ min Nubela, 459/3

Abdullah bin Cafer, Muaviye'yi teskin eder, sonra yanından ayrılır. Kaldığı yere gider devesini hazırlatır. Devesine binerek Medine'ye doğru yola çıkar.

Muaviye, karısı Karza'nın yanına gider, ona Abdullah bin Cafer'e ne hazırladığını sorar. Karza, Muaviye'den korkar. Muaviye ile Abdullah'ın aralarının açılmasına sebep olacak şeyler söyler. Muaviye hoşnut olmaz. Geceyi üzgün ve düşünceli olarak geçirir.

Abdullah bin Cafer'i zora soktuğunu anlar. Gece yarısı kalkar, Abdullah'ın yanına gider, onu bulamaz. Abdullah'ın Medine'ye doğru yola çıktığını haber alır. Arkasından, vakit kaybetmeden adamlarını gönderir. Adamlarına, 'Ona yetişin. Evine varmış olsa bile onu alıp bana getirin.' der. Muaviye'nin adamları Abdullah bin Cafer'e yetişirler ve geri dönerler. Muaviye, Abdullah'tan geçen tatsız geceden dolayı özür diler. Abdullah'a, ne isterse hibe edeceğine söyler. Abdullah da Muaviye'nin ne si varsa alarak geri döner."¹⁹⁶

Bu haber sahih bir haber değildir. İsnat yönünden munkat ve zayıftır. Yahya bin Dinar el-Sa'di meçhul bir şahıstır.¹⁹⁷

Abdullah bin Cafer'in Müzik Dinlediği İddiaları

Bazı Arap tarihi ve edebiyatı kitapları Abdullah bin Cafer'in müzik dinlediğini beyan etmişlerdir. Abdullah bin Cafer'e cariye ve müzik dinlemeyi sevdiğine dair rivayetlere yer vermişlerdir.

Bu iddialar doğru değildir. Gelen rivayetler zayıf zayıf rivayetlerdir. Bu konuda İbni Asker uzunca bir hadis rivayetini kitabında zikretmiştir.

İbni Kesir, rivayet olunan kıssayı "denildi" sigasıyla zikreder.¹⁹⁸

Ebu Ömer bin Abdulber ise, "Müziğin dinlenilmesinde beis görmezdi." demiştir.¹⁹⁹

Bu sözlerin ve rivayetlerin sağlam dayanakları yoktur; şüphelidirler. İspattan ve tahkikten yoksundurlar. Kıssalar uydurma kıssalardır. Bundan dolayı Abdullah bin Cafer (ra)'ın müzik dinlediğini düşünmek ve inanmak mümkün değildir.

Vefatı

Abdullah bin Cafer'in hicri 80'de Cüfâf²⁰⁰ Sel Yılı'nda vefat ettiği rivayet olunmaktadır. O seneye "Cüfâf Senesi" denilmesinin nedeni Mekke'yi basan sellerden

196 Et-Tabakat, 19-20/2

197 Et-Tabakat, 19/2

198 El-Bidayetü ve'n Nihaye, 301/12

199 El-İstiab, 881/3

200 Et-Tabakat, 25/2

dolayıdır. Bu su baskınları o kadar şiddetli idi ki, kadın erkek kimsenin kendisini kurtarmaya gücü yetmemiştir. Suların seviyesi Mekke'yi çevreleyen dağlara ulaşmış,²⁰¹ neredeyse Kâbe suların altında kalmıştır.²⁰²

Başka bir rivayette hicri 84 yahut 85 senesinde vefat ettiği bildirilmiştir.

İbni Abdulber hicri 80. yılda vefat ettiği görüşünü yeğlemiştir. Cenazesini o vakit Medine emîri olan İban bin Osman kıldırmıştır.²⁰³

201 Mu'cemu'l Buldan, 215/2

202 El-Bidaye ve'n Nihaye, 296/12

203 El-İstiab, 881/3

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HASAN BİN ALİ (RA)'IN MUAVİYE (RA) İLE ANLAŞMASI

bos sayfa

HZ. HASAN BİN ALİ (RA)'IN MUAVİYE İLE ANLAŞMASI

İnsanların büyük kısmı, Hz. Hasan (ra)'a biat etti; babası (Hz. Ali RA) ile birlikte olan (Müslümanların) ileri gelenleri ve valiler ile Emîri'l Mü'minîn Hz. Ali (ra)'a biat eden herkes de kendisine biat ettiler. Hz. Hasan (ra), bir halife olarak görevini ifa etmeye başladı. Zekât memurlarını görevlendirdi, valiler atadı, ordu topladı, atiyeleri¹ dağıttı. Hatta atiyeleri yüzer (dirhem; Çev.) arttırdı. Böylece insanların da rızasını kazanmış oldu.²

Hz. Hasan (ra), Hz. Muaviye (ra)'a karşı acımasızca bir savaşa girişebilirdi. Siyasi ve askerî ve ahlaki olarak eşsiz bir şahsiyete sahipti. Dinî yönden de avantajlı olan Hz. Hüseyin (ra)'tı. Kays bin Sa'd bin Ubâde, Hâtem bin Adiy et-Tâi ve Müslümanlara komutanlık yapan kudretli, ehil birçok komutanın da Hz. Hüseyin'in yanında olması, onun için bir avantajdı. Ancak Hz. Hüseyin (ra), akan kanların durması, ümmetin birliğinin yeniden tesis edilmesi ve ilerde ayrıntılarıyla anlatacağımız daha birçok sebepten dolayı; Allah katında olanı tercih ederek, makam karşısında gösterip barış ve anlaşma yolunu seçti.

Hasan bin Ali (ra), ümmetin birliğini tesis edecek bir plan hazırladı. Yandaşları ve yardımcılarıyla birlikte durumu bir daha gözden geçirdi. Buhari'nin rivayet ettiğine göre Hz. Hasan (ra)'ın askerî yönü kuvvetliydi.

Amr bin Âs (ra) bu durumu şöyle anlatıyor:

“Hasan'ın yanındaki askerlerin ileri gelenleri öldürülmediği sürece kontrol altına alınmaları mümkün değildir kanaatindeyim.”³

Hz. Hasan (ra) da, “Benim savaştığım herkesle savaşacak ve benim anlaştığım herkesle dost olacak Arap liderleri benim elimin altındadır.” buyurmuştur.⁴

Hz. Hasan (ra)'ın yanında korkaklar olmadığına (Hz. Muaviye (ra)'ın da Hz. Hasan'a karşı mücadele etmek ve bütün şartlarını ve isteklerini ona kabul ettirmek için ihtiyacı olan tam da budur.) Hz. Muaviye şayet Hz. Hasan'ın bu kusur ve ayıplarını bildiği takdirde kimseye sormadan, şartlarından vazgeçmeden hatta hiçbir pa-

1 Hz. Ömer (ra) zamanında savaş ganimetleri ile zekâttan hakları olanlara bir de Ehlibeyt ile bazı kimselere beytülmalden takdir edilen maaş. (çev.)

2 Tarihü'l Irak fi Zillî'l Hukmî'l Ümevi, s. 67; Mekatilü't Talibiyyin, s. 55

3 Buhari, Kitabu's Sulh, 2704

4 Müstedrek; Sahih alâ Şartı'ş Şeyhayn (Hâkim), 3/170

zarlık yapmadan doğrudan Kûfe'ye gireceğine ve bu durumda Hz. Muaviye'nin taraftarlarının Hz. Hasan'a karşı galip olacaklarında bir şüphe bulunmadığına göre, acaba hangi sebepten dolayı Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile sulh yapmıştır?⁵

İbni Teymiye, *Minhâcu's Sünne* adlı eserinde şöyle diyor:

“Hz. Hasan'ın kaderinde, asker sayısı az da olsa, Muaviye ile savaşmak vardı. Yardımcı ve askeri az iken düşmanlarına karşı savaşmak güzel bir iştir. Ancak Hasan (ra) barışa meyilli, fitneyi ve bölünmeyi hoş görmeyen biriydi. Allah ona tefrikayı gideren ve birliği arzulayan bir fitrat bahşetmiştir.”⁶

Hasan (ra), fitneyi önleyen ve Müslümanlar arasında birliğin yeniden tesis edilmesini sağlayan bir plan ortaya koydu. Böylece şartlar yeniden gözden geçirildi. Anlaşmaya engel olacak meseleler halledildi. Anlaşma şartları hazırlandı. Bu anlaşmanın neticesinde neler olacağı hesap edildi. Bu anlaşma asırlar boyunca Hz. Hasan'ın iftiharla anılmasına vesile olmuştur. Hatta Halid el-Ğays (ra) demiştir ki:

“Hasan bin Ali (ra)'ın Hz. Muaviye (ra) ile yaptığı barış sonrasında akan Müslüman kanını durdurması, Hz. Osman'ın Kur'an-ı Kerim'i çoğaltması veya Hz. Ebubekir'in Ridde Savaşlarına benzetilebilir. Bütün bu sayılanlar olmasa, ümmetin birliği tesis olunamazdı.”⁷

Hz. Hasan (ra)'ın bu gayretlerinin aynı zamanda Resûlullah Efendimiz'in mucizelerinden biri olduğunu da eklemek gerekir. İmam Buhari (ra)'ın Hz. Ebubekir (ra)'tan zikrettiği bir hadisi şerif, bu konuda bize delil olmaktadır. Hz. Ebubekir (ra) şöyle rivayet etmiştir:

“Resûlullah (s.a.v) Efendimiz'i minberde iken gördüm. Hz. Hasan da yanında duruyordu. Resûlullah Efendimiz önce Hz. Hasan'a sonra da yanındaki insanlara dönerek şöyle buyurdular: **'Benim şu gördüğünüz oğlum seyittir. Öyle ümit ediyorum ki Allah Teâlâ Onun vesilesi ile ümmetinden iki büyük fırkanın arasını düzeltecektir.'**⁸ Hz. Hasan (ra)'ın Hz. Muaviye ile sulhu, İslam tarihinin en önemli olaylarından biridir.

Bu olayın İslam tarihinde bu denli önemli bir yeri işgal etmesinin sebebi olarak şunlar söylenebilir:

1- Söz konusu anlaşmanın, Efendimiz (s.a.v)'in mucizelerinden biri oluşu,

2- Bu anlaşma vesilesiyle akan Müslüman kanını durdurulması ve yıllardır süregelen ayrılıkların giderilerek ümmetin bir tek imam liderliğinde birliğinin yeniden tesis edilmesi,

5 Dirasat fi Tarihi'l Hulefai'l Ümeviyyin, s. 60-61

6 Minhâcu's Sünne, 4/532; Dirasat fi Tarihi'l Hulefai'l Ümeviyyin, s. 61

7 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihi Taberi, Halid el-Ğays, s. 134

8 Buhari, 7109

3- Hz. Hasan'ın hiçbir zorlama olmadan kendi iradesiyle ve zayıf değil güçlü iken, sırf Müslümanların arasını düzeltmek için tahtan feragat eden ilk halife olması,

4- Hz. Hasan'ın Raşit Halifelerin sonuncusu olması.

Birçok akide, sünnet, tarih, adap vs gibi kitaplarda Hz. Hasan ve Hz. Muaviye arasında yapılan sulh konusunda bu ve daha başka sebeplerin zikredildiğini görüyoruz. Okuyucu söz konusu eserlere mesela *Taberi Tarihi* gibi kitaplara baktığı zaman bu konuda birçok rivayetin olduğunu ve zaman zaman birbiriyle çelişen ve birbirini yalanlayan haberleri mülhaza edecektir. Bazen bu rivayetlerin hangisi sahih hangisi zayıf ayırmak mümkün olmamaktır. Bunun sebebi, olayın vuku bulduğu zamana ait o dönemde müracaat edilecek bir kaynağın bulunmaması ve bu önemli olay hakkında o dönemlerde bir sürü spekülasyonun mevcut olmasıdır.⁹

Aziz kardeşimiz Prof. Dr. Halid el-Ğays, bu kaynakların araştırılmasında, sahili olan rivayetlerin ortaya çıkarılmasında ve sulhun zaman içersinde hangi dönemlerden geçtiği hususunda önemli çalışmalar ortaya koymuştur. Prof. Dr. Halid, adı geçen makalesinde zikrettiği esaslara göre bazen, sahili rivayetlere uygun düşen, *Taberi Tarihi*'nde Hz. Muaviye'nin hilafetine ait zayıf rivayetleri de kullanmış, bu surette meselenin ayrıntılarını ortaya koymuştur.¹⁰ Ben de bu muazzam çalışmadan ve sulh hakkında yapılan eşsiz kronolojiyi burada sizlere sunuyorum.

SULHUN BELLİ BAŞLI DÖNEMLERİ

İlk Dönem

Resûlullah (s.a.v) Efendimiz'in, Hz. Hasan (ra)'ın Müslümanlardan iki büyük fırkanın arasını bulmasına yönelik çağrısı:

Hz. Hasan'ın samimiyet ve tam bir teslimiyetle sulha yönelmesine vesile olan bu çağrı,¹¹ Efendimiz (s.a.v)'in, **“Benim bu oğlum seyittir ve ümit ediyorum ki Allah ona Müslümanlardan iki fırka arasındaki anlaşmazlığı gidermeyi nasip edecektir.”** hadisi şerifleridir.¹²

Efendimiz (s.a.v)'in, Hz. Hasan'ın Müslümanlardan iki grubun arasını düzelineceğini haber vermesi, Hz. Hasan ve diğer Müslümanlar için sadece bir haber verme değil, aksine Hz. Hasan'ın hayatına yön veren en önemli kaidelerden biridir.

9 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihi Taberi, s. 125

10 Age

11 Age

12 Buhari, 7109

Efendimiz (s.a.v)'in bu haberi, kesinlikle Hz. Hasan'ın ruhuna işlemiş, kanı ve etiy-
le karışmış ve onun için bir şiar olmuş olmalıdır. Hz. Hasan (ra), Efendimiz'in bu
anlattıklarını bir vasiyet olarak algılamıştır. Zira Efendimiz (s.a.v), Hz. Hasan'ın
hem peygamberi hem de dedesidir. Efendimiz (s.a.v), Hz. Hasan'a bu kelimeleri
söylerken, Hz. Hasan, Efendimiz'in yüzündeki tebessümü ve bakışlarındaki manayı
görmüş, bu sözleri hayatının en büyük gayesi hâline getirmiştir.

Hz. Hasan (ra)'ın bütün hareketlerinde hadisi şeriflerin ne kadar etkili olduğu
görölmektedir. Hatta çok sevdiği büyük babası yani Resûlullah Efendimiz ile ko-
nuşması esnasında, Efendimiz'in İslam üzere olan dedelerin ve de peygamberlerin
ne kadar çok sevilmesi gerektiğine dair anlattıklarına onun kadar kimse ehemmiyet
vermemiştir. Peygamberlere karşı nasıl davranılması gerektiğini ve onlarla sohbet
adabını en iyi bilen de oydu. İlim ehli olanlar ve kendisini sevenlerin övgülerini ka-
zanmıştır. Hz. Osman (ra)'ın şehit edilmesinden sonra babasına, "Arapları bırak istediği
yere gitsinler." diye tavsiyede bulunmuş ve devamla şunları söylemiştir: "Şayet
sen kertenkele deliğine de girsen seni oradan çıkaracak ve sen istemediğin hâlde sa-
na biat edeceklerdir."

Hz. Ali Efendimiz, beraberinde olanlarla birlikte Şam ehline (Muaviye ve yan-
daşlarına) karşı savaşmaya karar verdi. Hazırlıklarını tamamladı ve Medine'den ay-
rıldı. Bu sırada Hz. Hasan gelerek ona, "Babacığım! Bunu yapma. Böyle yaparsan
mü'minlerin kanlarının akıtılmasına sebep olursun ve onların arasına ayrılık sokar-
sın." dedi.¹³

İkinci Dönem

Hz. Hasan Irak halkının biatını kabul etmek için bazı kurallar koydu. Bu şart-
lar arasında Irak halkı, Hz. Hasan'ın savaştığıyla savaşacaklar, onun barış yaptığıyla
da barış yapacaklar maddesi de vardı. (13a Merviyatü Hilafeti Muaviye Fi Tarihi't-
Taberi, 156)

Meymune b. Mihran'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir.

Hasan b. Ali. B. Ebu Talib Irak halkından Hz. Ali (ra)'dan sonra iki şey üzeri-
ne biat aldı.

1- Iraklılardan emirlik üzerine biat aldı.

2- Hz. Hasan'ın razı olduklarından onların da razı olması, onun girdiği yerlere
onların da girmesi (13b- Et-Tabakat, 1316,317)

Halid b. Musarreb'den gelen rivayet ise şöyledir:

Hasan b. Ali'nin şöyle dediğini işittim.”Vallahi sizinle ancak size söyleyeceğim şeyler üzerine biatleşirim” dedi. Dediler ki :

- Onlar nedir? Hz. Hasan şöyle dedi:

- Benim barış yaptıklarımla barış yaparsınız, benim savaştıklarımla savaşırınız” (13c Et Tabakat, 386,387)

Bu iki rivayetten de anlaşılıyor ki Hz. Hasan için başında daha ihtilafa düşmeden önce sulh niyetni açık etmiştir. Bu da Hz. Muhammed (s.a.v) in peygamberliğinin onun tarafından tahkikidir. (13 d Merviyatü Hilafeti Muaviye Fi Tarihi't-Taberi, 111)

Üçüncü Dönem

Hz. Hasan (ra), Hz. Muaviye ile sulha niyet ettiği hâlde oyuna geldiğini anlamış ve bu nedenle de Hz. Muaviye'ye karşı ilk defa olarak mücadeleye girişmiştir. Öyle görülüyor ki bu mücadele Hz. Hasan'ın hilafete gelmesinden kısa bir süre sonra meydana gelmiştir. Aşağıdaki rivayetler de bu duruma işaret etmektedir:

İbni Sa'd'ın *Tabakât* adlı eserinde Ebu Cemile'den rivayet ettiğine göre,¹⁴ Hz. Hasan bin Ali, Hz. Ali Efendimiz şehit edilince hilafeti devralmıştır. Hz. Ali (ra)'ın şehit edilmiş olayı şöyle gerçekleşmiştir:

Hz. Ali namaz kılarken bir adam üzerine atıldı ve onu hançerle yaraladı. Husayn bin Abdurrahman es-Sülemî'nin (ki Hasan Sâcid de bu iddiayı destekler) iddiasına göre Hz. Ali'yi yaralayan kişi Esed kabilesindedir. Husayn olayı şöyle anlatıyor:

“Amcam olayı gördüğünü ve adamın Hz. Ali'yi kalçasından yaraladığını anlattı. Hz. Ali Efendimiz bir ay kadar hasta yattıktan sonra iyileşmiş ve minbere çıkarak, ‘Ey Irak halkı! Bizim hakkımızda Allah'tan korkun. Zira biz sizin hem yöneticileriniz hem de misafirleriniziz. Allah Teâlâ bizim hakkımızda, ‘Ey Ehlibeyt! Allah sizden kötülükleri gidermek ve sizi temizlemek ister.’ (Ahzab, 33) buyurmuştur.’ dedi.” Husayn insanları daha önce hiç o günkü kadar ağlarken görmediğini söylüyor.¹⁵

Yine İbni Sa'd, *Tabakat*'ta Hilal bin Yessâf'den¹⁶ rivayetle şunları naklediyor: Hilal şunları söylüyor:

“Hasan bin Ali'yi hutbede gördüm. Şöyle hitap ediyordu insanlara: ‘Ey Kûfe

14 Asıl adı, Mesira bin Yakub Ebu Cemile Et-Tuhri el-Kûfî (İbni Hibban, 5/576)

15 Tabakat, Sülemi, 1/323

16 Hilal bin Yessaf el-Eşcei, Buhari bu hadisi muallak olarak tahric etmiş, Müslim ve dört sünen de bu hadise değinmiştir.

halkı! Allah'tan korkun. Bize karşı iyilikle muamele edin. Biz sizin idarecileriniz olduğumuz gibi aynı zamanda misafirleriniziz. Biz Ehlibeyt'iz. Allah Teâlâ bizim hakkımızda, *'Ey Ehlibeyt! Allah sizden kötülükleri gidermek ve sizi temizlemek ister.'* (Ahzab, 33) buyurmuştur. Hilal bin Yessâf da Kûfe halkının çok ağladığından bahsediyor.¹⁷

Dördüncü Dönem

Hz. Hasan'ın ordusuyla Irak'tan çıkıp (İran'ın) Medain şehrine gelmesi ve Kays bin Sa'd bin Ubâde komutasında (Hamis şehrini koruyan) bir öncü birliği Mesken şehrine göndermesi:¹⁸

İbni Sa'd, Şa'bi'ye isnat ederek *Tabakat'*ında bu konudaki rivayetlere yer vermiştir. İbni Sa'd olayı şöyle anlatıyor:

“İnsanlar Hz. Ali'den sonra oğlu Hz. Hasan'a biat ve Hz. Hasan'a, 'Allah ve Resûlüne isyan eden şu Şamlıların üzerine yürü. Onlar birçok günah işlediler insanların mallarını ve makamlarını haksız yere gasbtiler. Ümit ediyoruz ki Allah sana yardım edecektir.' dediler. Bunun üzerine Hz. Hasan Şamlılar üzerine yürüdü ve Hamis muhafızı olarak bilinen Kays bin Sa'd bin Ubâde (ra)'ı öncü birlik olarak gönderdi.”¹⁹

Buraya kadar zikrettiğimiz rivayetlerden de anlaşıldığına göre Irak halkı Hz. Hasan'ı Şamlılar üzerine yürümeye biraz da zoraki teşvik etmişlerdir. Aslında Hz. Hasan'ın böyle bir niyeti yoktu. İbni Kesîr de bu duruma dikkat çekmiştir:

“Aslında Hz. Hasan'ın niyetinde kimse ile savaşmak yoktu. Ancak Iraklılar Hz. Hasan'dan ısrarla Şamlılar üzerine yürümesini istediler. Hz. Hasan da onlara uydu. Iraklılar daha öncekilerden çok büyük bir ordu topladılar. Hz. Hasan da Kays bin Sa'd bin Ubâde'yi 12.000 askerle öncü olarak görevlendirdi. Kays emrindekilerle Şam'a doğru yola çıktı. Hz. Hasan Medain'e gelince burada karargâh kurdu ve tekrar bir öncü birlik gönderdi.”²⁰ Hz. Hasan (ra), burada dehasını ve basiretini ortaya koyan eşsiz bir tecrübe örneği sunmuştur. Şöyle ki; Hz. Hasan başlangıçta sulhu tercih ederek Hz. Muaviye'ye karşı savaşmaya yanaşmamıştır. Zira Iraklıların zayıf olduğunu ve cesaretlerinin aslında göstermelik olduğunu biliyordu. Ancak yine de Iraklıların bu zayıflığı konusunda peşin hükümlü olmamış onları denemek istemiş ve sulh planının suya düşmesi ihtimaline rağmen Iraklıların dediğini yaparak Mu-

17 Tabakat, Sülemi, 1/381

18 Age, 1/321

19 Tabakat, Sülemi, 1/319-321

20 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/132

aviye ile savaşmaya karar vermiş ve orduyu hazırlamıştır.²¹ Halid el-Ğays'ın da tercih ettiği görüşe göre Hz. Hasan hilafetinin ertesi senesinde hicri 41 senesinin Safer ayında Kûfe'den çıkarak Medain şehrine gelmiştir.²²

Beşinci Dönem

Hz. Muaviye'nin, Hz. Hasan'ın Kûfe'den çıkarak Medain şehrine geldiğini duyduktan sonra, Şam'dan yola çıkarak Irak'ın üzerine yürümesi:

İbni Sa'd şöyle anlatıyor:

“Muaviye Şamlılarla birlikte Hz. Hasan'ın üzerine yürüdü ve Munih köprüsüne kadar ilerledi.”²³

İbni Sa'd devamla şunları söylüyor:

“Hz. Muaviye daha sonra Munih'ten ayrılarak Mesken şehrine doğru ilerledi. Beş gün yolculuktan sonra altıncı gün Mesken şehrine girdi.²⁴ Hz. Muaviye yola çıkmakta biraz gecikti ve Hz. Hasan'ın ordusuyla birlikte harekete geçtiğini haber aldıktan sonra yola koyuldu. Hz. Hasan'ın kandırıldığını anlayıp kendisine karşı harekete geçtiğini öğrenen Muaviye çok şaşırıldı. Haricîlerden olan Berk bin Abdullah et-Temîmî, durumu kendisine bildirdiğinde Muaviye sabah namazı kılmak için evinden çıkmıştı. Zira Hz. Hasan'ın kendisine karşı harekete giriştiği bu sabah Hz. Ali ile savaştığı sabaha denk gelmişti. Ramazan ayınının 27. günü Cuma sabahı. Sahih rivayete göre sene 40 hicri.”²⁵

Hallâf, Hazreti Muaviye (ra)'ın ne kadar çok üzüldüğünü Cündeb'den rivayetle şöyle ifade ediyor:

“Sa'd bin Ebu Vakkas (ra) ile beraber bir deveye binmişti. Deveden indi. Onun inmesini fırsat bilerek ben de aşağı indim. Sa'd (ra), 'Ben Muaviye'nin yanına gidiyorum.' dedi. Ben de önce Allah'a hamd ettim sonra, 'Muaviye çok büyük bir yanlış yaptı. Onu görürsem öldüreceğim. İnsanlar (Haricîler) Allah'ın Resûlü'nün ashabı ile ve Efendimiz (s.a.v)'in istişare ettiği kimselerle savaşıyor. Allah sana onların haklarından gelmeyi, isyanlarına mani olmayı ve birliklerini dağıtmayı nasip etsin. Onların sonunu getirecek bir iş yaparsın inşallah.' dedim.

Sa'd (ra), önce Allah'a hamdü senada bulundu. Daha sonra da şöyle buyurdu:

21 Dr. Abdüşşafi Muhammed, El-Âlimü'l İslami fi asri'l Ümevi, s. 101

22 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihi Taberi, Halid el-Ğays, s. 130

23 Munih, Fırat kenarında bir yerdir. (Tabakat, 1/321)

24 Tabakat, 1/323

25 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/131

‘Ben ne onların isyanlarına mani olmak ne de birliklerini dağıtmak istemiyorum. Onların sonunu getirecek bir şeyi de talep etmiyorum. Onlar kılıçlarıyla benim üzerime yürüseler ve ‘Ey Sa’d, bu kâfirdir, bunu öldür, bu mü'mindir, bunu bırak.’deseler bile ben onlara karşı bir şey yapacak değilim.’²⁶

Hasan (ra), Medain'deyken Iraklı bir adam gelerek Kays bin Sa'd bin Ubâde'nin öldürüldüğünü söyledi. Askerlerin morali bozuldu. Iraklılar eski huylarına dönerek savaşmaktan vazgeçtiler. Hz. Hasan'ın çadırına saldırdılar, mallarını yağma ettiler. Hatta Hz. Hasan'ın altındaki örtü için bile birbiriyle tartıştılar. Hz. Hasan'a da saldırdılar ve yaraladılar.

İşte o anda dehşet verici bir olay meydana geldi. Hz. Ali'den önce Medain valiliği yapan Sa'd bin Mesud es-Sakaffi'ye yeğeni Muhtâr bin Ebu Abîd bin Mesud gelerek, “Zengin olmak ve şan şöhret kazanmak ister misin?” diye sordu. Muhtar daha delikanlıydı. Sa'd, “Bu nasıl olacak?” diye sordu. Muhtar dedi ki: “Hasan'ı esir alıp Muaviye'ye teslim edeceksin.” Sa'd dedi ki: “Allah'ın laneti senin üzerine olsun. Ne yani? Ben şimdi Resûlullah Efendimiz (s.a.v)'in kızının oğluna saldırıp onu tutsak mı edeyim? Sen ne rezil bir adamsın!”²⁷

Hz. Hasan Efendimiz adamlarını yaptıklarını görünce yanılmadığını, onlardan bir fayda gelmeyeceğini, onların yardımı ile bir yere varılamayacağını anladı. Aslında Hz. Hasan, ta baştan bunun farkındaydı.²⁸ Bu da onu daha ileri gitmekten alıkoymuş ve sulh yapmaya itti.

Altıncı Dönem

Hz. Hasan ve Hz. Muaviye (ra)'ın birbirlerine elçi göndererek sulh yapmaları:

İmam Buhari, İslam tarihinin bu hüznü ve zor anlarına, iki tarafın yani Şamlıların ile Iraklıların karşılaştığı o ana sahahinde yer vermiştir. İmam Buhari, Hasan Basri (ra)'tan şunları nakletmiştir:

“Hz. Hasan, Hz. Muaviye üzerine dağlar gibi ordular gönderdi. Amr bin Âs (ra) dedi ki: ‘Kanaatimce bu adamların başlarındakiler öldürülmediği sürece bunları kontrol altına almak mümkün değildir.’

Bunun üzerine Muaviye, Amr'a, -Vallahi ben hem Amr'ın hem de Muaviye'nin insanların en hayırlılarından olduğunu düşünüyorum-şöyle cevap verdi: ‘Ey Amr! Eğer sen bu adamları öldürürsen, geride kalan insanları kiminle yöneteceğim

26 Zahirani, s. 374, 375

27 Tarihî Taberi, 5/159

28 El-Âlimü'l İslami fi Asri'l Ümevi, s. 101

ben? Peki ya geride kalan kadınlar ve çocuklar? Onlar ne olacak?’ Hz. Muaviye daha sonra Hz. Hasan’a Kureyş’in Abdü’ş Şems kabilesinden Abdurrahman bin Semura ve Abdullah bin Âmir bin Kerîz adlı iki şahsı gönderdi. Elçiler Hz. Hasan’a gelerek Hz. Muaviye’nin talep ve isteklerini bildirdiler.

Hz. Hasan elçileri dinledikten sonra, ‘Biz Abdulmuttaliboğullarınız. Bu mallar bizim hakkımızdır.²⁹ Ümmet akan kanlar yüzünden büyük zarar gördü.’³⁰ dedi. Elçiler dediler ki: ‘Hz. Muaviye senden şunları şunları istiyor.’ Hz. Hasan, ‘Peki bu şartları kim garanti altına alacak?’ diye sordu. Elçiler, ‘Biz anlaşma hususunda tam yetkiliyiz. Biz kefiliz.’ dediler.³¹ Hz. Hasan her ne sorduysa iki elçi, ‘Biz kabul ettik. Bize güvenebilirsiniz.’ diye cevap verdiler. Neticede anlaşma yapıldı.”

Hasan Basri (ra), devamla şöyle diyor:

“Hz. Ebubekir (ra)’tan dinlemiştim. Resûlullah (s.a.v) Efendimiz, minbere oturmuş. Yanında Hz. Hasan da varmış. Resûlullah Efendimiz bir Hz. Hasan’a bir de yanındakilere bakarak, **“Bu benim seyit oğlumdur. Allah Ona ümmetinden iki büyük firkanın arasını bulmayı nasip edecektir.”** buyurmuşlar.³²

İbni Hacer (ra), bu anlaşmanın birçok faydasını zikretmiştir. Bunlardan bazılarını aktarıyoruz:

1- Bu kıssa, Efendimiz’in mucizelerinden biridir. (Zira Efendimiz daha önceden bu olayların vuku bulacağını bildirmiştir.)

2- Hz. Hasan (ra), ne zayıflık ne hastalık ne de bir onursuzluk yüzünden değil sırf Allah katında olanı ümit ederek, akan Müslüman kanının durması için tahtından feragat etmiş, ümmetin ve İslam’ın çıkarlarını gözetmiş, kendi menfaatini düşünmemiştir.

3- Hz. Hasan; Hz. Ali ve Hz. Muaviye’yi tekfir eden Haricîlere itibar etmemiş onlara karşı çıkmıştır. Zira az önce zikrettiğimiz hadisi şerifte her iki firkanın da Müslüman olduğu ifade buyurulmuştur.

4- Bu kıssadan Müslümanların arasını bulmanın ve akan mü’min kanını durdurmanın her şeyden daha üstün olduğunu öğreniyoruz.

5- İddiaların aksine Hz. Muaviye’nin insanlara karşı iyilikle muamele ettiğini, Müslümanlara karşı şefkatle muamele ettiğini, siyasi meselelerdeki becerini ve zorlukların üstesinden nasıl geldiğini anlıyoruz.

29 El-Fethu’l Bârî, 13/70-79

30 (Yani, “Görevden çekiliriz ancak malımızı teslim etmeyiz, beytülmalinden de hakkımızı isteriz.” demek istemiştir. (çev.)

31 El-Fethu’l Bârî, 13/70

32 Buhari, 7109

6- Bu kıssa bize efdal var iken mefdulün hilafet ve imametinin caiz olduğu (yani halife olmak için insanların en faziletlisi olmaya gerek durulmadığı) konusunda bir delil teşkil etmektedir. Zira Hz. Hasan, imameti Hz. Muaviye'ye bıraktığı zaman Sa'd bin Ebu Vakkas ve Said bin Zeyd, hayattaydılar. Hem Sa'd bin Ebu Vakkas hem de Said bin Zeyd, Bedir'e iştirak etmiş sahabelerdendi.

7- Bu kıssa, halifenin ümmetin menfaati söz konusu olduğunda görevden çekilmesinin caiz olduğu konusunda da bir delildir. Dinî veya dünyevi olsun kendisine verilen vazifenin terk edilebileceğini, görevden çekilme karşılığında mal almanın veya vermenin caiz olduğunu, şartlı olarak görevin bırakılabileceğini, görevi bırakan görevi alandan daha faziletli de olsa bu anlaşmanın geçerli olduğunu yine bu olaylardan öğreniyoruz. Bu görev hilafet bile olsa görevden çekilme meşrudur. Yine bu kıssaya göre, imam yani halife olan kimse ümmetin maslahatını düşünerek istediği harcamalarda bulunabilir.³³

İbni Sa'd, Amr bin Dinâr tarikiyle, Buhari'inin kaydettiklerini tamamlayan ve bir o kadar da önemli olan şu rivayete yer verir:³⁴

"Muaviye, Hz. Hasan'ın fitneden ne kadar imtina ettiğini biliyordu. Bu nedenle Hz. Ali vefat edince, Muaviye, Hz. Hasan'a gizlice haber göndererek meseleyi çözmek istediğini ve anlaşmak istediğini bildirdi. Buna göre Hz. Hasan, hilafeti "ölünce yerine kendisini bırakması şartıyla" Hz. Muaviye'ye devredecekti. Hz. Hasan, anlaşmayı kabul ettiğinde İbni Cafer olayı şöyle anlatıyor:

'O sırada ben Hz. Hasan'ın yanında oturuyordum. Olanları duyunca kalkmak istedim ancak Hasan bana mani olarak oturmamı söyledi. Ben de oturdum. Bana, 'Ben düşündüm ve kararımı verdim. Senin de bu karara uymanı istiyorum.' dedi. 'Kararın nedir?' diye sorduğumda Hz. Hasan bana, 'Medine'ye sığınacağım ve oraya yerleşeceğim. Bu anlaşmaya uyarak her şeyi Muaviye'ye bırakacağım. Bu fitne çok uzadı. Çok kan aktı. Çok evlat babasız kaldı. Düzen bozuldu. Bunu fırsat bilen eşkiyalar her tarafı tuttular.' dedi. Ben de kendisine, 'Allah senden razı olsun. Allah ecrini verir inşallah. Ben seninle beraberim.' dedim. Daha sonra bana Hz. Hüseyin (ra)'ı çağırmanı söyledi. Ben de Hüseyin'e haber gönderdim. Hüseyin geldi. Hz. Hasan, ona, 'Kardeşim! Ben kararımı verdim. Senin de bana destek vermeni arzu ediyorum.' dedi.

Hz. Hüseyin, 'Kararın nedir?' diye sordu. Hz. Hasan bana anlattıklarını Ona da anlattı. Bunun üzerine Hz. Hüseyin, 'Kabirdeki babam Ali'yi haksız çıkarmaktan ve Muaviye'yi haklı çıkarmaktan Allah'a sığınırım.' dedi. Hasan da, 'Vallahi ben senden bana muhalefet edesin diye bir şey istemedim. Başkaları bile beni tasdik et-

33 El-Fethu'l Bârî, 13/71, 72

34 Et-Takrib, s. 431

ti. Vallahi seni bir eve koyar üzerini de toprakla doldururum ama yine de bu kararımı uygulayım.’ diye cevap verince Hz. Hüseyin Hz. Hasan’ın öfkesi karşısında, ‘Tamam, Ali’nin büyük oğlu sensin. Bu durumda onun halifesi de sensin. Bize sana uygulamaktan başka bir şey düşmez. Neye karar verdiysen onu uygula. Biz sana tabiyiz.’ diyerek kabul etti.”³⁵

Gerek Buhari’nin gerekse İbni Sa’d’ın rivayeti, Hz. Muaviye’nin Hz. Hasan ile uzlaşma içinde olduğunu ve bu durumu kendisine arz ettiğini göstermektedir.³⁶

Sulh fikrini ortaya atan kimdir? Hz. Muaviye mi yoksa Hz. Hasan mı? Burada şu soru sorulabilir: Sulh fikrini ilk defa dile getiren kimdir? Acaba hakkında hadisi şerif varit olan, Iraklılara Muaviye’ye biat etme şartını getiren ve nedenle ilk girişiminde az daha canından olacak olan Hz. Hasan mı yoksa Muaviye mi?

Bu soruya cevap vermek gerekirse, her iki tarafın da bir şekilde anlaşmaya varılması niyetinde olduğunu söyleyebiliriz. Zira Hz. Hasan bir anlaşmaya varılması için gayret göstermiş, kendisine biat edildikten ve Muaviye’nin bunu kabul etmesinden sonra sulh planları üzerinde çalışmaya başlamıştır. Sonra Hz. Muaviye’den bir teklif gelmiş ve Hz. Hasan’ın başlattığı anlaşma planı tamamlanmıştır. Her ikisi de birbirini tamamlayan gayretler göstermiştir.³⁷ Ancak sulh planının başarıya ulaşmasında asıl takdir edilmesi gereken rol Hz. Hasan’a aittir.

Yedinci Dönem

Hz. Hasan’ın Oyuna Geldiği Bir Başka Olay

Hz. Hasan (ra) ile Muaviye (ra) arasındaki sulh görüşmeleri tamamlanınca, Hz. Hasan yapılmış olan anlaşmayı taraftarlarına kabul ettirmek için çalışmaya başladı. Taraftarlarını topladı. Onlara hitaben, Muaviye ile anlaşmış olduklarını beyan etti. Ancak bu esnada kendi askerlerinden bazıları Hz. Hasan’a hücum ederek onu öldürmek istediler. Ancak Allah Teâlâ’nın yardımıyla bir kez daha ellerinden kurtuldu. Belâzurî, Hz. Hasan’ın taraftarlarına yaptığı konuşmayı ve taraftarlarının kendisini nasıl öldürmeye çalıştıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

“Hz. Hasan, Iraklılara hitaben, ‘Bu kararımın kulları hakkında hayırlı olmasını Allah’tan niyaz ediyorum. Ben kin tutan ve hırslı biri değilim. Fitne ve kötülük çıksın istemiyorum. Sizin hoş görmediğini anlaşma, nefsinize hoş gelen savaşmaktan daha hayırlıdır. Ben sizin kendinize baktığınızdan daha farklı olarak size bakıyor

35 Tabakat, 1/330-331

36 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, Halid el-Ays, s. 138

37 Age, 141

ve sizin için hayırlı olanı istiyorum. Sözümü dinleyin. Bana karşı gelmeyin. Allah sizin ve benim günahlarımı bağışlasın.’ dedi.

Bu esnada birtakım adamlar birbirlerine bakarak, ‘Vallahi bu adam Muaviye ile anlaşmış ve zayıf düşmüştür. Bizi de küçük düşürmüştür.’ diyerek Hz. Hasan’ın olduğu yere doğru saldırdılar. Seccadesini altından çekip aldılar. Elbisesinden tutup çektiler. Abdurrahman bin Abdullah bin Ebu Ce’âl el-Ezdî, Hz. Hasan’ın hırkasını tutup çıkardı. Kılıcını eline alıp Hz. Hasan’a saldırdı. Tam Hz. Hasan’a kılıçla vuraçağı esnada dehşete kapıldı. Kendisini toparlayıp atına binerek oradan ayrıldı. İnsanlar Hz. Hasan’ın etrafında toplandılar. Bir kısmı onu muhafaza etmeye çalışıyor bir diğer grup da Hz. Hasan’ı tartaklayıp öldürmeye çalışıyorlardı.

Esed bin Huzeyme kabilesinden Nadr bin Kuayn bin el-Hâris bin Sa’lebe bin Dûdânoğullarından Cerrâh bin Sinân adlı bir adam³⁸ yola koyuldu. El-Cerrâh, Hâricîlerin görüşünü benimsemiş bir adamdı. (Dicle nehri yakınlarında Irak’ın bir şehri olan) Sâbâd şehrine geldi ve Hz. Hasan’ı beklemeye başladı. Hz. Hasan bu şehre gelince El-Cerrâh, Hz. Hasan’ın atına yaklaşıp gemlerinden yakaladı. Sonra gizlediği hançerini çıkardı. ‘Ey Hasan, baban gibi sen de müşrik oldun!’ diyerek hançeriyle Hz. Hasan’ı baldırından yaraladı. Hançer Hz. Hasan’ın kemiklerine kadar işlemişti. Hz. Hasan, Cerrâh’ın yüzüne bir tokat attı. Sonra da Cerrâh’ın üzerine atladı. İki kişi birden yere yuvarlandılar. Abdullah bin Hadl et-Tâî, Cerrâh’ın üzerine atılıp hançeri elinden aldı. Zıbyân bin Umâre et-Temîmi, Cerrâh’ın burnunu kesti. Daha sonra da Cerrâh’ın kafasını bir kayaya vurmaya başladı ve bu şekilde Cerrâh’ı öldürdüler. Hz. Hasan, yaralı hâlde Medain şehrine getirildi. Sa’d bin Mesud bir doktor bulup getirdi. İyileşinceye kadar burada kaldılar. Daha sonra Hz. Hasan, Medain yakınlarında başka bir şehre nakledildi.”³⁹

Hz. Hasan bu konuşmasından dolayı Belâzurî ve Ebu Hanîfe Dineverî’nin de zikrettiği gibi Hz. Muaviye ile sulh yapana kadar bir sürü sıkıntı ve eziyete maruz kalmıştır.

Burada mevzubahis olan bazı sorulara cevaben diyoruz ki: Buhari (ra)’ın Hz. Hasan’ın ordusu hakkındaki rivayetleri bu ordunun gücüne ve birbirine ne kadar bağlı olduğuna delalet etmektedir. Zira Iraklılar Şamlılara karşı mücadele etmişler ve ellerinden gelen maddi manevi gayreti göstermişlerdir. Ancak Hz. Hasan’ın bu konuşması ordu içinde karışıklıklara sebep olmuştur. Bu konuşma herhâlde iki ordu birbirinden ayrıldıktan sonra gerçekleşmiştir. Muhtemelen iki ordu birbiriyle karşılaşmış daha sonra da anlaşmaya varılmıştır. Hz. Hasan da Hz. Muaviye ile tam bir mutabakata varınca bu konuşmayı yapmış,⁴⁰ ve kendi yandaşlarına bu anlaşma-

38 Taberi, 4/141

39 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, Halid el-ays, s. 142

40 Age, s. 142

yı kabul ettirmek için gayret göstermiştir. Aşağıdaki rivayetler de bu duruma işaret ediyor:

İbni Sa'd, Ribâh ibni'l Hâris tarikiyle şunları naklediyor:⁴¹

"Hz. Hasan bin Ali (ra), Hz. Ali'nin vefatından sonra insanlara hitap ederek, 'Allah'a hamdü senalar olsun. Her gelecek olan şey yakın sayılır. İnsanlar istese de istemese de Allah'ın emri gelecektir. Allah'a yemin olsun ki ben ümmetin başına geçme hevesinde değilim. Ümmete hardal tanesi kadar zorluk çıkarmayı ve tek damla kan akmasını arzu ediyor değilim. Allah'a şükür neyin faydalı neyin de zararlı olduğunu ayırt edebiliyorum. İşlerinize dönün.' dedi."⁴²

"Bu konuşma Kûfe'de yapılmıştır, Medain'de değil" iddiasında bulunanlar olsa da İmam Ahmed bin Hanbel, bizzat Ribâh ibni'l Hâris'in kendisinden sahih bir senetle şu bilgileri sunmaktadır:

"Hz. Hasan, insanları Medain şehrinde topladı."⁴³

İbni Sa'd devamla bu konuşmanın Medain şehrinde Hz. Hasan ile Hz. Muaviye arasında anlaşmaya varıldıktan sonra Belâzurî'nin bahsettiği diğer konuşma ile aynı maksat için yapıldığını söylüyor. Belki de bahsi geçen her iki konuşma da Hz. Hasan tarafından iki ordunun birbiriyle karşılaştığı anda karargâhta irat edilmiş olabilir.

Son olarak Hz. Hasan'ın ordusunda meydana gelen olaylar karşısında nasıl bir tavır takındığından bahsetmek istiyoruz. İbni Sa'd, Hilal bin Habbâb'dan şunları naklediyor:⁴⁴

"Hz. Hasan, ordu komutanlarını ve yardımcılarını Medain sarayında topladı, 'Ey Irak'ın ileri gelenleri! Ben kendimi sizden farklı görmüyorum. Ancak yaptığınızı üç şeyi de unutmuş değilim. Babamı öldürdünüz. Beni yaraladınız. Mallarıma el koydunuz. (Bir rivayete göre; elbiselerimi çıkarıp aldınız). Siz bana harp ettiğimle harbetmek, dostumla dost olmak için biat ettiniz. Ben Muaviye'ye biat ettim. Şimdi sözümü dinleyin ve bana itaat edin.' dedi. Hz. Hasan bunları söyledikten sonra odasına çekildi."⁴⁵

1- "Hamîs Muhafızı" Diye Bilinen Kays bin Sa'd bin Ubâde'nin Anlaşmaya Varılmasındaki Rolü

Irak ordusunun Mesken şehrine gönderdiği öncü birliğin komutanı olan ve

41 Takrib, s. 211

42 Fedailü's Sahabe, 2/773

43 Age

44 Takrib, 575

45 Tabakat, 1/324

“Hamis Muhafızı” lakaplı Kays’ın bu anlaşmada oynamış olduğu rolü Hâkim, Ebu’l Ğarîd’ten rivayetle şu şekilde dile getirmektedir:

“Biz Hz. Hasan’ın gönderdiği 12.000 kişilik öncü birliğin içindeydik. Çelikten kılıçlarımız Şamlıları öldürmek için parlıyordu. Ebu’l Ummerta bize karşı geldi.⁴⁶ Tam onunla savaşaçağımız sırada Hz. Hasan, Muaviye ile sulh yaptı. Böylece biz de öfkemizi içimize attık ve savaşmaktan vazgeçtik.

Hz. Hasan, Kûfe’ye dönünce içimizden Ebu Âmir künyesiyle tanınan Süfyan ibni’l Leyl, Hz. Hasan’ın huzuruna çıkarak, ‘Ey mü’minleri rezil eden adam, Allah’ın selamı üzerine olsun’ diyerek Hz. Hasan’a hakaret etti. Bunun üzerin Hasan (ra), ‘Ey Ebu Âmir! Niçin böyle sözler edersin? Ben mü’minleri küçük düşürecek bir iş yapmadım. Sadece saltanat uğruma onlarla savaşmaktan kaçındım.’ buyurdu.”⁴⁷

Öyle görülüyor ki Ebu Ummerta, Hamîs’teki öncü birliklerden birine kumanda ediyordu. Ebu’l Ğarîf de onlarla beraberdi. Zira Hamîs’teki öncü birliklerini kumandanının Kays bin Sa’d (ra) olduğu kesindir. Sahih kaynaklarda o esnada Ubeydullah bin Abbas’ın Hamîs’te olduğuna dair bir işaret yoktur. Zira Ubeydullah bin Abbas, o sıralar Irak’taydı.⁴⁸ Ubeydullah’ın, Muaviye’den rüşvet alarak Hz. Hasan’a ihanet ettiğini iddia eden haberler ise asılsız ve uydurma olup itibar edilecek türden değildir.

Şu da var ki Kays bin Sa’d, sulha uyup uymamakta tereddüt etmiştir. Önce Hz. Hasan’a ettiği biatı bozdu ve Muaviye’ye biat etmeyi reddetti. Ancak sonradan Allah onun kalbini açtı da hakikati anladı ve anlaşmayı kabul ederek Muaviye’ye biat etti. (Allah hepsinden razı olsun) İbni Hacer’in Habîb bin Ebu Sabit’ten naklettiği şu rivayet, Kays bin Sa’d bin Ubâde’nin uzlaşmaya varılmasındaki katkılarına ışık tutmaktadır:

“Hz. Hasan, Muaviye’ye biat ettiğini bildirdikten sonra durumu Kays bin Sa’d’a da bildirdi. Kays haberi alır almaz yanındakilere, ‘Ey insanlar! Size iki emir gelmiştir. İkisinden birine uymak zorundasınız. Ya fitneye tabi olacaksınız ya da emirsiz savaşa devam edeceksiniz.’ dedi. Adamları, ‘Gelen emir nedir?’ diye sordular. Kays da, ‘Hasan, Muaviye’ye biat ettiğini bildirmiş.’ diye cevap verdi. Bunun üzerine insanlar geri savaşmaktan vazgeçip Muaviye’ye biat ettiler.”⁴⁹

Yukarıdaki rivayetler, Hamîs’teki öncü birliklerin sulh haberini alır almaz itaat ettiklerini ve sulhu kabul ettiklerini gösteriyor. Ancak komutan Kays bin Sa’d’ın sulha yanaşp yanaşmadığı hakkında bir bilgi içermiyor. İbni Kesîr bu duruma dikkat çekerek şunları yazmıştır:

46 Taberi, 5/259

47 Müstedrek, 3/175

48 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihi Taberi, Halid el-ays, s. 114

49 El-Metalibü’l Âliye, 4/317-319

“Hasan bin Ali (ra), öncü birliklerin kumandanı olan Kays’a bir mektup göndererek ondan kendisine itaat etmesini ve sulhu kabul etmesini istemiştir. Ancak Kays bunu reddetmiş ve bundan böyle Hz. Hasan’a itaat etmeyeceğini açıklamış ve Muaviye’ye de biat etmemiştir. Ancak sonra fikrini değiştirmiş ve Muaviye’ye biat etmiştir.”⁵⁰

İbni Ebu Şeybe ise Kays ve adamları hakkında şunları kaydediyor:

“Hişâm bin Urve babasından şunları nakletmiştir: Kasy bin Sa’ad bin Ubâde Hz. Hasan’ın öncü birliğine komuta ediyordu. Kendisine bağlı beş bin adamı vardı. Hz. Ali’nin vefatını duyunca başlarını tıraş ettiler ve ölünceye kadar mücadele edeceklerine yemin ettiler. Hz. Hasan’ın, Hz. Muaviye’ye biat ettiğini haber aldığı zaman adamlarına, ‘İsterseniz ölünceye kadar savaşalım ya da size eman dileyeyim.’ dedi. Adamları da, ‘Savaşmayalım. Bize eman al.’ dediler. Adamlarına dokunulmaması için bazı şartlarda Muaviye’den söz aldı. Kendisi için özel bir şart talep etmedi. Arkadaşları ile birlikte Medine’ye doğru yola çıktı. Medine’ye varıncaya kadar her gün bir deve keserek adamlarına ikramda bulunmuştur.⁵¹ Bu rivayetten önce ve daha sonraki rivayetlerde bu bilgileri doğrulamakta ve Kays’a tabi olan adamların sayısını on iki bin olarak vermektedir.”⁵²

2- Hz. Ali’nin Yakın Adamlarının Uzlaşmaya Katkıları

Hız. Ali’nin kurmayları, bu uzlaşmada ses getirecek birtakım hareketlere giriştiler. Bazıları sulha yanaşırken bazıları da sulhu kabul etmediler. Hz. Ali’nin dostları bu konuda çeşitli tavırlar takındılar:

a- Uzlaşmayı güzel görenler ve kabul edenler:

Bunların başında Abdullah bin Cafer bin Ebu Talib (ra) gelmektedir.

b- Önce karşı çıkıp sonradan kabul edenler:

Bunların da başını Kays bin sa’d bin Ubâde ve Ziyad bin Ebih çekiyor.

c- Burada sulha istemeyerek dâhil olan üçüncü bir grup söz konusudur. Bu üçüncü grup da kendi aralarında ikiye ayrıldılar:

1- İlk sulhun sadece Hz. Hasan hayatta iken geçerli olduğunu düşünenlerdir. Hacer bin Adıyy (ra) gibi.

2- Diğer grup ise sulhun Hz. Hasan da Hz. Muaviye de hayatta iken geçerli olduğunu düşünenlerdir. Bunlara göre ikisinden biri ölürse hilafet diğerine geçecektir. Böyle düşünenler arasında (Hz. Hasan’ın kardeşi ve Efendimiz’in torunları) Hz. Hüseyin (ra) da vardır.

50 El-Bidaye ve’n Nihaye, 8/16

51 Age, 8/16

52 Musannefi İbni Ebi Şeybe, 7/472

Sekizinci Dönem

Hız. Hasan'ın, Allah'ın yardımıyla karargâhında vuku bulan fitneden kurtulduktan sonra hilafetten çekilmesi ve görev Hız. Muaviye'ye devretmesi:

Hız. Hasan (ra) Iraklıların bu yaptıklarından sonra Medain şehrini terk ederek Kûfe'ye geldi. Belâzurî, Hız. Hasan'ın Kûfe yolculuğunu şöyle anlatıyor:

“Deniliyor ki, Hasan (ra) Medain'den Kûfe'ye taşınmaya karar verdiğinde -İbni Âmir ve İbni Semura da oradaydı- insanlara Muaviye'nin kendisine verdiği taahhüt mektubunu göstererek şunları söyledi: ‘Belki de sizin şer gördüğünüz şeylerde Allah size çok hayırlar dilemiştir.’ Sonra da Kûfe'ye doğru yola koyulmuştur.⁵³

Daha sonra Hız. Muaviye de (Kûfe yakınlarında, Kûfe'nin Şam tarafındaki Nahîle şehrine intikal etti.”

Belâzurî, bu konuda şunları kaydediyor:

“Muaviye, Mesken'den Kûfe'ye doğru yola devam etti ve Nahîle ile Daru'r Rızk arasında bir yerde konakladı.”⁵⁴

Hız. Hasan da görevi Hız. Muaviye'ye devir için Nahîle şehrine geldi. Şâbî, şunları anlatıyor:

“Hız. Hasan'a Nahîle'de Hız. Muaviye ile anlaşma yaparken şahit oldum. Muaviye dedi ki: ‘Eğer ciddi isen insanlara konuş ve görevi bana devrettiğini ifade et.’ Hız. Muaviye, Hız. Hasan'dan görevi kendisine bıraktığını insanlara anlatmasını isteyince Hız. Hasan minbere çıktı. Allah'a hamdü senada bulundu sonra da şu konuşmayı yaptı: ‘Ben düşündüm taşındım. Vicdanıma danıştım. En büyük ahmaklık günah işlemek ve kötü işler yapmaktır. Eğer Muaviye ile benim aramda yaşanana bu ihtilafta haklı olan ben isem biliniz ki ben ümmetin menfaati ve akan kanların durması için hakkımdan kendi irademle feragat ettim. Eğer buna benden daha layık olan biri varsa o zaman hak zaten onundur.’”

Şâbî devamla Hız. Hasan'ın Enbiya suresi 111. ayeti kerimeyi okuduğunu beyan ediyor: ‘Bilemiyorum. Belki de bu sizin için bir fitne ve belli bir vakte kadar ertelemedir.’”

Taberânî'nin Şâbî'den alıntı yaptığı bu rivayeti İbni Sa'd,⁵⁵ Hâkim,⁵⁶ Ebu Naim el-İsfehânî⁵⁷ ve İbni Abdulber⁵⁸ de teyit etmektedir. Ahmed bin Hanbel de Hız. Ha-

53 Merviyatü Muaviye, s. 150

54 Age, s. 150

55 Tabakat, 1/329

56 Müstedrek, 3/175

57 Hilyetü'l Evliya, 2/37

58 Delalilü'n Nübüvve, 6/444

san'ın Muaviye'ye biati konusunda Enes bin Sirin tarihiyle şu rivayete yer vermektedir:

“Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile karşılaştığı günde insanlara şunları söylemiştir:

‘Câbilus ve Câbiluk (Şam tarafında iki şehir) arasında dedeleri peygamber olan benden başka insanlar da vardır. (Hz. Hüseyin ve diğer Ehlibeyt'i kastediyor. Çev.) Ben hilafete en layık olmama rağmen ümmetin menfaati gereği bana tabi olanlarla birlikte Muaviye'ye biat ettim. Ancak Muaviye sizin için bir imtihan mıdır yoksa geçici bir tedbir midir bilemiyorum.’⁵⁹

İbni Sa'd'ın Amr bin Dînâr'dan kaydettiği bir başka rivayette şu ifadelere rastlıyoruz:

“Hz. Hasan ayağa kalktı ve insanlara hitaben, ‘Ben bu konuşmanın başında söylediklerimden sizden daha çok hoşlanıyor değilim. Ancak konuşmamın son kısmında söylediklerim, söylemeyi asıl arzu ettiğim şeylerdir. Ey Muaviye, Allah, bir hayır ya da şer murat ettiği için seninle benim aramda geçen bu konuşmalar vaki olmuştur. Ancak sen de ben de bunun hayır mı şer mi olduğunu bilemiyoruz.’ dedi. Sonra da şu ayeti kerimeyi okudu: ‘Bilemiyorum. Belki de bu sizin için bir fitne ve belli bir vakte kadar ertelemedir.’ ve minberden indi.

Amr bin Âs (ra)'ın, Hz. Muaviye'ye, ‘Hasan konuşmasını pek bilmez. Hasan'ın gönderdikten sonra sen de minbere çık da onun anlatamadıklarını anlat.’ dediği şeklindeki rivayetler, isnatsız ve kabul edilmeyen rivayetlerdir. Bu rivayete göre güya Hz. Muaviye de, ‘Ben Allah Resûlü'nü küçüklüğünde Hasan'ın ağzını öptüğünü gördüm. Allah Resûlü'nün öptüğü ağızda konuşma açısından bir noksanlık olması mümkün değildir.’⁶⁰ demişse de adamları dinlememiş ve önce Hz. Hasan'ı minbere çıkarmışlardır; daha sonra Muaviye konuşma yapmıştır.”

Zira Hz. Muaviye, Hz. Hasan'ın iyi bir hatip olduğunu bilemeyecek kadar cahil değildir.

Belâzurî'nin bir başka rivayetinde, Cerîr bin Hâzım tarihiyle Muhammed bin Sîrîn'den, Hz. Hasan'ın Kays'ı, bizzat Muaviye'ye biat için getirdiğini aktarıyor. Rivayete göre; Hz. Hasan, Hz. Muaviye'ye biat ettikten sonra karargâhına dönmüş ve Kays'ı da peşine takıp Muaviye'ye getirmiştir. Hz. Muaviye'nin yanına geldikleri zaman insanlar, “Kays geldi, Kays geldi” diye sevinip tezahürat yapmışlardır. Önce Hz. Hasan biat etmiş, ardından Kays'dan da Hz. Muaviye'ye biat etmesini istemiştir. Kays da elini göğsüne koyarak, “Bu şekilde biat ederim.” diyerek Muaviye'ye el uzatmamıştır. Bu esnada Muaviye tahtında oturuyordu. Muaviye (ra), dizlerinin

59 Fedailü's Sahabe, 2/769

60 Tabakat, 1/325

üzerine çökerek elini uzatıp ve Kays'ın elini tutmuştur. Cerîr bin Hâzzim devamla Muhammed bin Sîrîn'in kendisine şu bilgiyi de aktardığını ifade ediyor: "Muaviye bu esnada, 'Kays büyük adamdır.' diyerek gülmeye başladı."⁶¹

Hiz. Hasan'ın hilafetten çekilmesi ve Muaviye'ye biat etmesi (Allah hepsinden razı olsun) ile birlikte otuz sene süren hilafet sona ermiştir. Efendimiz (s.a.v)'e isnat edilen hadiste olduğu gibi: "**Benden sonra peygamber hilafeti otuz sene sürer. Daha sonra Allah, krallığı getirir.** (Bir rivayete göre de, Allah saltanatı dilediğine verir.)"⁶²

Bir başka rivayete göre Efendimiz (s.a.v), "**Benden sonra halifelik otuz yıl sürer. Daha sonra saltanat ve krallık gelir.**" buyurmuşlardır.⁶³

İbni Kesîr bu hadisi zikrettikten sonra şu açıklamalara yer veriyor:

"Halifelik halkası, Hiz. Hasan ile tamamlanmıştır. Zira Hiz. Hasan, hicri 41 senesinin Rebiülevvel ayında halifeliği Hiz. Muaviye'ye devretti. Peygamber Efendimiz (s.a.v) de hicri 11 senesinin Rebiülevvelinde vefat ettiğine göre bu durumda Hiz. Hasan (ra), Raşit Halifelerin (Hulefa-i Raşidin) beşincisi oluyor."⁶⁴ Bu da Efendimiz (s.a.v)'in mucizelerindendir.⁶⁵

Bir Uzlaşmaya Varılmasını Mecbur Kılan sebepler

Burada Hiz. Hasan'ı, Hiz. Muaviye ile anlaşmaya iten birçok sebep saymak mümkündür. Bu sebeplerden bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

1- Hiz. Hasan'ın Allah Katında Olanı Tercih Ederek Bu Sulhu Arzulaması

Hasan bin Ali (ra) bu konuda kendisine, "Sen hilafet peşinde koşan bir adam-sın" diyen Hadramutlu bir gruba, "Hayır! (Ben böyle bir şey istemiyorum. İstesem zaten bunu elde ederdim. Çünkü) Arap liderler beni destekliyor. Araplar sulh kararı da versem savaş kararı da versem peşimden gelirler. Ancak ben Allah rızasını gözeterek halifeliği terk ediyorum." demiştir.⁶⁶

Nitekim halifeliği Muaviye'ye devrederken yapmış olduğu konuşmada, "Eğer benim hakkımsa halifelik, ben bu hakkımdan ümmetin salahiyeti için vazgeçtim." buyurmuştur.⁶⁷

Hiz. Hasan gerçekten de Allah'ın rızasını gözeterek Allah'ın emrettiği ile amel

61 Merviyatü Muaviye, s. 154

62 Süneni Ebi Davud, 12/259

63 Süneni Tirmizi, 6/395-397

64 Measirü'l İnafer, 1/105

65 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/6

66 Age, 11/206

67 Taberani, 3/26

etmeyi tercih etmiştir. Hz. Hasan'ın hâl ve konuşmalarından, onu sulha iten en büyük sebebin, ümmetin arasını düzeltme arzusu olduğu açıkça görülüyor. İslah, İslam dininin önem verdiği bir kavramdır ve bu neden sosyal ahlakın en önemli kavramı uzlaşmadır. Zira uzlaşma sayesinde, ihtilaflar son bulur, maddi veya siyasi sebeplerden dolayı meydana gelen çekişmeler ortadan kalkar, taraflar çatışmaya sebep olan taleplerinden vazgeçtiği için anlaşmazlıkların yerini sevgi ve kardeşlik alır. Müslümanlar arasında yeniden birliği ve dirliği sağlamasından dolayı uzlaşmanın İslam'ın arzuladığı en büyük değerlerden olduğu ortaya çıkıyor. Nitekim bir ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

“Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin.” (Hucurat, 10) Burada kardeşlikten kasıt, mü'minlerin arasında bir çekişme ve ayrılığın olmamasıdır.⁶⁸ İşte bu nedenle Kur'an-ı Kerim, uzlaşmayı hem övmüş hem de tavsiye hatta emretmiştir. Konunun daha iyi anlaşılması için İslah meselesine biraz değinelim.

a- İslahın Emredilmesi

Bu konuda birçok ayeti kerime mevcuttur. Mesela Enfal suresi 1. ayeti kerimenin meali şöyledir:

“Sana savaş ganimetlerinden soruyorlar. De ki: ‘Ganimetler Allah ve Resûlünün hakkıdır. O hâlde siz gerçekten iman etmiş iseniz, Allah’tan korkun, aranızı düzeltin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin.’”

Hucurat suresi 9 ve 10. ayeti kerimelerde şöyle buyuruluyor: **“Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.”**

Gördüğünüz gibi Allah Teâlâ (cc), Müslümanların kardeş olmalarından dolayı, aralarındaki anlaşmazlıkların giderilmesini emretmektedir. Hucurat suresi 10. ayeti kerime bu hakikati şu şekilde ifade ediyor:

“Mü'minler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah’tan korkun ki esirgenesiniz.”

Bu ayetler, ıslahı ve kardeşliği mü'mine has vasıflardan kabul ederek, ıslahın ne kadar ulvi bir davranış olduğunu bir mana emir sığınağında tavsiye etmektedir. Ayrıca bu ayeti kerimelerden, mü'minlerin bir tek asla, cennete girmenin yegâne şartı olan imana dayandıklarını ve bu nedenle kardeş olmalarının ve aralarındaki anlaşma ve uyumsuzlukların giderilmesinin şart olduğunu anlıyoruz: **“Mü'minler ancak kardeşlerdir.”**

68 Ahlaku'n Nebi (sav) fi'l Kur'an ve's Sünnat, 2/969

Kur'an-ı Kerim'de geçen bütün bu emirlerden öğreniyoruz ki, insanların arsını bulmak bir nafîle değil aksine dinî bir vecibedir. İslah aynı zamanda insanlar arsında kardeşlik bağlarının bozulmaması gerekli olduğu gibi, diğer yandan aynı zamanda iyilik ve takva için bir nevi yarış ve aynı zamanda “emr-i bi'l maruf ve'n nehy-i ani'l münker”dir (iyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamak). İnsanlar arası ilişkilerde gerek iyilik hususunda yarışma gerekse iyiliği emretme birer farzdır. Bu konularda da birçok ayeti kerime mevcuttur. İşte bütün bu emirler mü'minleri, hem diğer Müslümanların hem de bütün insanlığın arasını düzeltmek, ihtilafları gidermek ve insanlar arasında kardeşlik ve sevgi bağlarının yerleşmesi için çalışmak hususunda mecbur tutmaktadır.⁶⁹

İşte bütün bu sayılan sebepler, Hz. Hasan'ı da ıslah ve sulh için gayret göstermeye itmıştır.

b- İslah İçin Çalışanlara Vaat Edilen Mükâfat

Allah Teâlâ, kendi rızasını gözeterek ıslah faaliyeti içinde olanlara çok büyük mükâfatlar vaat etmiştir. Nitekim Nisa suresi 114. ayeti kerimede şöyle buyurulmaktadır:

“Onların fısıldeşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen (fısıldeşma) müstesna. Kim Allah'ın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.”

Aynı zamanda Nisa suresi 129. ayette ıslaha gayret gösterenlerin günahlarının bağışlanacağı müjdelenmektedir:

“Eğer arayı düzeltir, günahıtan sakınırsanız Allah şüphesiz çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”⁷⁰

Bu ayeti kerimenin sonunda Allah Teâlâ'nın mağfiret ve rahmet sıfatlarından bahsedilmiş olması, ıslah edenler için mağfiret ve rahmet vaat edildiğine delalet eder. Bakara 182. ayeti kerimede de ıslah edenlerin günahlarından kurtulacağı beyan edilmekte ve bunun akabinde de kendilerine mağfiret ve rahmet ulaşacağına işaret ediliyor:

“Her kim, vasiyet edenin haksızlığa yahut günaha meyletmesinden endişe eder de (alakalıların) aralarını bulursa kendisine günah yoktur. Şüphesiz Allah çok bağışlayan hem de esirgeyendir.”

Allah Teâlâ, Araf suresinin 170. ayetinde kendi zatını şu şekilde tavsif etmektedir:

69 Age, 2/971

70 Ahlaku'n Nebi (sav) fi'l Kur'an ve's Sünnet, 2/971

“İşte biz böyle iyiliğe çalışanların ecrini zayi etmeyiz.”

c- Islaha Yapılan Vurgu

Islah emrinin birçok kez tekrar edilmesi, ıslahın ne derece ulvi bir davranış olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu nedenle ıslaha çok büyük ecirler vaat edilmek suretiyle ıslah için çalışmak teşvik edilmiştir. Nisa suresi 128. ayette Cenab-ı Hak (cc)'nin, **“Sulh en hayırlısıdır.”** buyurması da bunun ispatıdır. Allah (cc)'nin ıslah faaliyetlerinden “hayırlı iş” diye zikretmesi ıslahın İslam dinindeki yerine bir işaretidir. Zira ıslah, insanlar arasındaki ihtilafların giderilip kaynaşmanın sağlanmasında en etkili faktördür. Hikmet sahibi kanun koyucu (Allah cc) da bu yüzden toplumsal ilişkilerde yapıcı ve uzlaşmacı olmayı emretmiştir. Islah, Allah'ın rızasına en yakın ve en güzel ahlaki davranışlardandır. Bu nedenle Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in de en belirgin özelliklerinden birinin “ıslah etmek” olduğu Hud suresi 88. ayeti kerimede ifade buyurulmuştur:

“Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam ancak Allah'ın yardımı iledir. Yalnız O'na dayandım ve yalnız O'na döneceğim.”

Yine Araf suresi 142. ayette Musa (as)'ın kardeşi Harun (as)'a söylediklerinden ıslahın bir emir olduğunu öğreniyoruz:

“Musa, kardeşi Harun'a dedi ki: ‘Kavmimin içinde benim yerime geç, onları ıslah et, bozguncuların yoluna uyma.’”

Bu ve benzeri birçok ayeti kerimede, gerek din gerekse dünya işlerinde ıslahın bir emir olduğunu anlıyoruz. Islaha en çok ihtiyaç duyulan zaman ise, insanlar arasında her zaman olması muhtemel olan toplumsal kargaşa ve ayrılık olaylarıdır.

İşte Kur'an-ı Kerim'in insanları ulaştırmak istediği amaçlardan birisi olan ıslah, Hz. Hasan'ı da dedesi Efendimiz (s.a.v)'in yolundan giderek insanların arasını düzeltme arzusuna yöneltmiştir. Nitekim Efendimiz (s.a.v) de elinden geldiğince insanların arasını düzeltmek için gayret göstermiştir. Bir keresinden kendisine Kuba köyü sakinlerinin kavgaya tutuştukları hatta birbirlerine taşla saldırdıkları haberi geldi. Bunun üzerine Efendimiz hemen ashabına emir buyurdular:

“Beni derhâl oraya götürün. Meseleyi halledip onları barıştırayım.”⁷¹ Görüldüğü gibi, Efendimiz (s.a.v), bir anlaşmazlık olduğu zaman bunu gözdardı etmemiş ve hemen anlaşmazlığın vuku bulduğu yere gidip olay büyümeden fitneyi halletmeye çalışmış, tartışmaya son vererek insanların meselelerine bir çözüm bulmuştur.⁷²

Islaha verdiği önemden dolayı İslam dini, büyük günahlardan olan yalan söy-

71 Buhari, Kitabu'l Edeb, 4900

72 Age, 2/979

lemeyi bile hasımların ıslah niyetiyle yapıldığında meşru görmüştür. Nitekim Efendimiz (s.a.v)'in, **“İnsanların arasını bulmak kastıyla (aslında gerçek olmayan) hayır işlerden bahsetmek ya da hayra ulaşmak için söylenen yalan, yalan sayılmaz.”**⁷³ **Üç yer hariç yalan söylemek kesinlikle helal değildir: Hanımını razı etmek için söylenen yalan, harpte söylenen yalan, bir de insanların arasını bulmak için yalan söylemek.”**⁷⁴

Bunun sebebi, mü'minler arasında bir anlaşmazlık olması veya bir fitnenin vuku bulmasının Efendimiz (s.a.v)'in de buyurduğu gibi, yalan söylemekten (Hatta Bakara suresi 217. ayeti kerimeye göre fitne, adam öldürmekten daha büyük günah ve daha tehlikelidir. Çev.) daha tehlikeli olmasıdır:

“Aranızda bir anlaşmazlık olmasında sizi menederim. Zira anlaşmazlığın sonu kadınların kocasız, evlatların ise yetim kalmasına sebep olan bir felakettir.”⁷⁵

Burada Efendimiz (s.a.v), fitnenin, usturanın saçı götürmesi gibi dini alıp götürceğini beyan ediyor.⁷⁶

Şu hadisi şerif ıslahın karşılığında ne derece ecir olduğunu ifade açısından önemlidir:

Efendimiz (s.a.v) ashabına şöyle buyurdular:

“Size oruçtan, namazdan, hatta zekât ve sadakadan daha hayırlı bir ameli söyleyeyim mi?” Ashabı kiram, “Evet, tabii ki, ey Allah'ın Resûlü!” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Efendimiz, **“Aranızdaki fitne ve ayrılıkları gidermek.** (Namaz, oruç ve zekâttan daha hayırlıdır.) **Zira aranızdaki ayrılıklar, dinin kaybolmasına sebep olur.”**⁷⁷

İşte bu nedenle Efendimiz (s.a.v), vefatından sonra Allah Teâlâ'nın ümmetini düşar edeceği fitnenin mübarek nesilleri ve bir torunu Hasan (ra) vesilesi ile ortadan kalmasını arzulamıştır. Ebubekir (ra)'ın rivayet ettiği şu olay Efendimiz'in bu temennilerini dile getiriyor:

“Efendimiz'i minberde gördüm. Yanında mübarek torunları Hasan da vardı. Efendimiz bir yanındakilere bir de Hasan'a bakarak, ‘Bu benim torunumdur ve de seyittir. Öyle ümit ediyorum ki Allah (cc) ona, ümmetinden iki büyük grubun arasını düzeltmeyi nasip edecektir.”⁷⁸ buyurdu.”

73 Buhari, Kitabu'l Edeb, 4900

74 Sünenü Ebi Davud, 13/263, 4900 no'lu hadis

75 Süneni Tirmizi, 2508 no'lu hadisi şerif

76 İbni Esîr, Camiu'l Usûl, 6/668

77 Süneni Tirmizi, 2508 no'lu hadisi şerif

78 Buhari, 7109 no'lu hadis

Sonuç olarak, Hz. Hasan (ra), vaat edilen bunda ecri umarak ve Efendimiz (s.a.v)'in temennisi doğrultusunda ıslahı arzulamış ve bu mübarek uzlaşmayı gerçekleştirmiştir.

2- “Bu benim oğlum seyittir. İnşallah, Allah Teâlâ, onun vesilesi ile ümmetinden (birbirine düşman) iki grubun arasını düzelterektir.” Hadisi Şerifi

Resûlullah Efendimiz'in, mü'minlerden iki grubun arasını düzeltereğine dair müjdesi, Hz. Hasan'ı bu konuda planlar yapmaya, ahlaki olarak da buna hazırlık yapmaya ve konudaki bütün engelleri ortadan kaldırmaya sevk etmiştir. Bu hadisi şerif, Hz. Hasan'ın hayatına yön vermiş ve Hz. Hasan hayatı boyunca bütün tutum ve davranışlarından bunu hedef almıştır. Bu yüce arzu, Hz. Hasan'ın ruhuna işlemiş, duygu ve hayallerine girmiş hatta eti ve kanıyla karışmış, tüm hücrelerine işlemiştir. Bütün bu hayaller ve idealler sebebiyle Hz. Hasan Efendimiz bir ıslah projesi hazırlamaya koyulmuş, bu işin hangi aşamalarda gerçekleşeceğini ve sonuçlarının nereye varacağını hesap etmeye girişmiştir. Bu hadisi şerif, Hz. Hasan'ı sulh yapmaya iten asıl ve en önemli sebeptir.

3- Akan Müslüman Kanları

Hz. Hasan, “Korkarım ki kıyamet günü yaklaşık yetmiş bin kişi damarlarından kan aktığı hâlde mahşer meydanına gelecek ve kanlarının akıtıldığı için (bizden) davacı olacaklardır.”⁷⁹ buyurmuştur.

Yine bir defasında şu konuşmayı yapmıştır:

“İnsanlar istemese de Allah'ın takdiri yerine getirecektir. Kimse buna engel olamaz. Ben Muhammed ümmetinden olan tek bir kimsenin tek damla kanının akmasına razı olamam. Ben neyin zararlı neyin faydalı olduğunu ayırabilecek kabiliyetteyim. Şu hâlde bana itaat edin ve dediklerimi yapın.”⁸⁰

Nitekim halifeliği Hz. Muaviye'ye devrederken yaptığı konuşmada, “Eğer bu halifelik benim hakkım ise, biliniz ki ben ümmetin arasındaki ayrılıkların gitmesi ve akan kanların durması için hakkımdan vazgeçtim.” demiştir.⁸¹

Bu söylediklerinden Hz. Hasan Efendimiz'in Allah'tan ne kadar korktuğunu ve bu korku sebebiyle sulha yöneldiğini müşahade ediyoruz. Zira Allah Teâlâ peygamberlerin (as) ve Allah dostlarının kendisinden ne kadar korktuğunu Enbiya suresi 90. ayeti kerimede şu şekilde ifade buyurmuştur:

79 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/206

80 Tarihî Dimeşk, 14/89

81 Taberani, 3/26

“Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler.”

Rad suresi 21. ayetin meali şerifi ise şöyledir:

“Onlar Allah’ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözeten, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir.”

Gerçek manada Allah’tan korkmak; insanı şehvetlerine tabi olmaktan kurtarıp ilim peşinde koşmaya, kalbi dünyaya meyletmekten ve gururlanmaktan kurtulmaya sevk eder. Böyle bir vicdana sahip kimse kendisini günahlardan uzak tutar. Allah’ın razı olduğu işleri yapmaya gayret eder ve Allah’tan ümit kesmeyerek Allah’tan başka kimseden bir şey beklemez.⁸²

Hiz. Hasan bin Ali (ra) da sırf Allah’ın rızasına nail olabilmek için akan kanları durdurmaya çalışmıştır. Hiz. Hasan, Allah’a hesap vermektan çok korkardı. Neticede halifelîğı bile kaybetmeyi göze alarak uzlaşmayı sağlamaya çalışmıştır. Hiz. Hasan, Müslüman kanının akmasına sebep olmanın ne derece tehlikeli ve vebali büyük bir iş olduğunu biliyordu. Zira kan akması demek insan hayatının sona ermesi demektir. Bu nedenle kan akıtılması haram kılınmış ve kan akıtana çok büyük bir cezanın verileceğı vaat edilmiştir. Birçok ayeti kerime ve hadisi şerif bu hususu dile getirmektedir. Adam öldürmenin, kıyamet gününde insanların hesaba çekileceğı ilk amel olması insanın ne kadar değerli bir varlık ve adam öldürmenin de ne kadar büyük bir cürüm olduğuna delalet ediyor.

Buhari, Abdullah bin Mesud (ra)’tan şu hadisi rivayet eder:

“Ben Resûlullah Efendimiz’in, ‘Kıyamet günü insanlar arsında hesabı görülecek ilk amel, kan akıtmaktır.’⁸³ dediğini duydum.”

Kan akıtmak, kıyamet gününde en tehlikeli ameldir ve şeriatın amaçlarından biri de “insan hayatını koruma altına almak”tır. Bu nedenle Hiz. Hasan da insanların canlarına kastedilmesine engel olmak istemiştir.

İslam dini Hiz. Hasan’ın manasını idrak edip tam bir teslimiyetle tabi olduğu ıslah meselesine çok değer vermiş, insanları sulh yapmaya sevkeden birtakım kural-lar koymuş, sulha engel teşkil edecek ya da ifsada sebep olacak birtakım işleri de yasaklamıştır. Böylece Hiz. Hasan, Allah’ın kendine tabi kıldığı ve emanet ettiği insan-ları helakten ve zarardan kurtarmak için sulha girişmiş, İslam dininin ve şeriatın muhafaza aldığı bazı değerlerin özellikle cizye ve eman⁸⁴ ehlinin zarar görmesini

82 Camiu’l Ulum ve’l Hikem, s. 363

83 Buhari, Kitab’ud Diyat, 6864 no’lu hadis

84 Cizye ve eman ehli kelimesi, Müslüman olmadıkları hâlde Müslümanlara düşmanlık yapmamaya söz veren, vergi vermek veya daha başka şartlarla Müslümanlarla anlaşan ve böylece canlarını, mallarını ve namuslarını Müslümanlara emanet eden insanlar için kullanılır. (çev.)

engellemiştir.⁸⁵ Bu nedenle Hz. Hasan (Muaviye ile anlaşma yapıp halifeliği ona bıraktığı için) kendisine, “Ey Müslümanları rezil düşüren adam” diye karşı çıkanlara, “Rezil olmak, cehenneme gitmekten daha güzeldir. Ben rezilliği cehenneme tercih ediyorum.” diye cevap vermiştir.⁸⁶

Öyle görülüyor ki Hz. Hasan kendisine tabi olanlarla münakaşaya girişmiş, onlara durumu izaha çalışmış ve kanaatlerini onlara kabul ettirmeye çalışmıştır. Böylece arkasındaki insanları sulha yanaşmaya ve görüşlerini kabule iknaya gayret etmiştir. Ancak adamlarından kendisine karşı gelenler hatta isyan edenler olmuştur. Hz. Hasan, düşündükleri uğruna onlarla yolunu ayırmış ve avamın sözüne aldırış etmeyerek, Müslümanların menfaati için ne gerekiyorsa onu yapmıştır. Burada İslam önderleri için nice ibretler vardır. Zira Müslümanlara önderlik edenler, insanları bir hedef uğruna yönlendirmekle ve onları yönetmekle sorumludurlar. Hz. Hasan (ra), bir yönetici olarak aşağıdaki davranışlardan birini tercih etmek zorundaydı:

-Bazı yöneticiler, kalabalıkların ve avamın söylediklerine tabi olarak onlara uyarlar.

-Bazı idareciler ise kimseye aldırış etmez, hiçbir görüşe itibar etmez ve istişareye de önem vermezler.

-Ancak bir kısım liderler de vardır ki (onlar insanların söylediğine değil) hakikate tabi olurlar (ancak istişareyi de terk etmezler).

İşte Hz. Hasan Efendimiz, üçüncü yolu tercih ederek hakikatin peşinden gitmiş, insanların kendisini etkilemesine ve yanlış yola saptırmalarına müsaade etmemiş, peşinden gelen grupları doğru bildiği hedeflere yönlendirmiştir. Bunu yapmak için de uygulanabilir planlar hazırlamış, kararlı adımlarla aşama aşama planlarını uygulamaya koyulmuş, gerekli şartları hazırlayıp engelleri de ortadan kaldırmak suretiyle hedeflerini gerçekleştirmiştir. Son olarak bu yaptıklarını kendi taraftarlarına da kabul ettirmiştir. İşte (bir lider için) doğru olan da budur.

4- Hz. Hasan'ın Ümmetinin Birliğine Olan Düşkünlüğü

Hz. Hasan (ra), bu sulha giden aşamalardan biri olarak insanlara hitaben şu konuşmayı yapmıştır:

“Ey insanlar! Ben hiçbir mü'mine karşı kin tutuyor değilim. Ben kendimi nasıl düşünüyorsam sizleri de öyle düşünüyorum. Ben kararımı verdim. Siz de bana itaat edin. Sizin sevmediğiniz uzlaşma yani birlik, sizin hoşunuza giden ve size güzel görünen savaş ve ayrılıklardan aslında daha hayırlıdır.”

85 Ravzadu't Talibin, 9/148

86 Tabakat, 1/329

Allah Teâlâ'nın izniyle Hz. Hasan arzu ettiği amaca ulaştı ve ümmetin birliği gibi yüce bir gayeyi gerçekleştirdi. Hz. Hasan neticede ümmetin akan kanlarına son vermenin çaresinin halifeliği terk etmekte olduğu, kendisi görevde kaldığı sürece ümmetin başına, sonu gelmez fitneler, kan akıtmalar, yol kesmeler, birbirine düşman olan akrabalar, asayişsizlik ve başıboşluk gibi nice büyük felaketler gelebileceği kanaatine vardı. Hz. Hasan'ın ebedî yurdu geçici dünyaya tercih etmesiyle ümmet yeniden birliğine kavuşabilirdi. O nedenle bu seneye "Birlik Yılı" adı verilmiştir. Bu durum, Hz. Hasan'ın ilmine, basiretine, olayların gidişatını ve sonuçlarını görebilme kabiliyetine delalet ediyor. Olayların sonunun görülebilmesine dair örnek ve nasihatlerle doludur. Cenab-ı Hak, bize olayların sonunun nereye varacağını düşünülmesine dair bazı tavsiye ve emirlerde bulunmuştur. Birkaç misal vermek gerekirse:

-Müşriklere hakaret etme ve sövmenin yasaklanması: Allah Teâlâ Enam suresi 108. ayeti kerimede mealen, **"Allah'tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövme-
yin; sonra onlar da bilmeyerek Allah'a söverler."** buyurmaktadır. Batılın iptali ve hakkın galip gelmesi nedeniyle her ne kadar müşriklerin ilahlarına sövmek ve hakaret etmek caiz olsa da, Cenab-ı Hak burada batılın batıl olup olmamasına değil, neticede meşru olan bu işin sonucunda, meşru olmayan işlere sebep olunabileceğine dikkat çekmektedir. Neticede kötü bir işe ve meşru olmayan sonuçlara sebep olmak ve intikam amacıyla müşriklerin de işi inada bindirip haşa Allah Teâlâ'ya küfretmelerine fırsat vermemek için, müşriklerin ilahlarına sövülmemesi emri gelmiştir. Şu hâlde müşriklerin mukaddesatına hakaret etmekle elde edilecek kâr, bunun neticesinde onların da bizim mukaddesatımıza hakaret etmelerine sebep olmanın yanında önemsizdir. Eğer bir iyilik, daha büyük bir kötülüğe sebep olarsa, bu durumda kötülüğün engellenmesi o iyiliği yapmaktan daha evla olup bu durumda bu iyilik terk edilir.

-Namazda Kur'an okurken seslerin fazla yükseltilmesi ve kısık sesle okumanın yasak olması: İsrâ suresi 110. ayeti kerimede Cenab-ı Hak (cc) mealen şöyle buyurmaktadır:

"Namazında yüksek sesle okuma, onda sesini fazla da kısma, ikisinin arası bir yol tut."

Allah Teâlâ, müşriklerin yanında namaz kılarken yüksek sesle Kur'an okunmasını yasaklamıştır. Bunun sebebi, Allah muhafaza, müşriklerin Kur'an-ı Kerim'i işittince Allah'a hakaret etme ihtimalini ortadan kaldırmaktır. İbni Abbas (ra) bu ayeti kerimenin nazil olma sebebi ile alakalı şu bilgileri veriyor:

"Mekke'de iken müşrikler Kur'an-ı Kerim okuduğunu duyunca Kur'an'a ve Allah Teâlâ'ya hakaretler ederdi. Bu nedenle Allah Teâlâ 'Namazında yüksek sesle

okuma' okuma emriyle müşriklerin bu yaptıklarını engellemek istemiştir. Öte yandan namaz kılan cemaatin okunan Kur'an-ı Kerim'i işitebilmeleri için, '*Onda sesi ni fazla da kısma*' emri gelmiş ve son olarak, '*İkisinin arası bir yol tut*' buyurulmuştur.⁸⁷

-Hızır (as)'ın gemiyi delmesi: Kehf suresi 79. ayeti kerimede bu olay şu şekilde anlatılıyor:

"Gemi var ya, o, denizde çalışan yoksul kimselerindi. Onu kusurlu kılmak istedim. (Çünkü) onların arkasında, her (sağlam) gemiyi gasbetmekte olan bir kral vardı." Aslında haksız olarak başkasının malına zarar vermek, şer'i olarak kesinlikle yasaktır ve büyük günahlardandır. İlk bakışta biz bu olayın kasıtlı olarak gemiye zarar verme olduğunu, zahiren geminin bu durumda zarar gördüğünü, gemi sahiplerinin de zarara uğratılmış olduğunu zannediyoruz. Nitekim Musa (as) da Hızır (as)'ın bu davranışını hoş karşılamamış, "Gemi sahipleri bizi ücretsiz olarak gemiye almalarına karşılık sen de onların gemilerine zarar mı verdin?!" diyerek itiraz etmiştir. Bunun üzerine Hızır (as) da kendisine durumu izah ederek, bu küçük hasarın aslında gemi sahiplerini daha büyük bir zarardan kurtulmaları için bir vesile olduğunu, yoksa geminin tümüyle ellerinden gideceğini zira gittikleri yerdeki kralın sağlam bütün gemilere zorla el koyduğunu ifade etmiştir. Gelecekte meydana çıkacak daha büyük zararları önlemek için küçük zararların veya daha küçük hataların işlenmesine cevaz olduğunu, hatta böyle davranmanın güzel bir iş olduğunu, bu kıssadan öğreniyoruz. Şu hâlde şeriat, gelecekte vuku bulacak çok büyük felakete engel olacak bazı amellerin hatta görünürde günah ve yasak sayılan bazı işlerin yapılmasına müsaade etmektedir. Örnek olarak az önceki meseleyi ele alırsak, sonuçta hasar gören gemiyi tamir etmek mümkündür. Ancak geminin gasbedilmesi, telafi edilecek bir durum gibi gözükmemektedir.⁸⁸

-Sünnet-i nebide de olayların sonucu dikkate alarak iki zarardan daha büyük olanından kaçmak için daha küçük olan zararın kabulüne dair örnek ve tavsiyeler mevcuttur; münafıkların öldürülmesinin yasaklanması gibi: Cabir bin Abdullah şöyle rivayet etmiştir:

"Bir sefer esnasında (Benî Müstalik Gazası, Çev.) Muhacirlerden bir adam Ensar'dan bir adama tokat attı. Bunun üzerine Ensar'dan olan sahabe, 'Neredesiniz, ey Ensar!' diye bağırды. Muhacir'den olan sahabe de, 'Yetişin Muhacirler!' diyerek kendi kabilesine seslendi.

Resûlullah Efendimiz, '*Ne oluyor?*' diye sual buyurdıklarında sahabe, 'Ya Resûlullah! Mekkeli Müslümanlardan birisi Medineli bir mümine vurmuş. Medineli

87 Esbabu Nüzul li'l Vahidi, s. 223-224

88 İ'tibarü'l Mealat, s. 126

mü'min de kendi kabilesini yardıma çağırmış. Bunun üzerine Mekkeli olan da kendi taraftarlarına seslenmiş.' deyince Resûlullah Efendimiz (s.a.v), **'Birakın bu cahiliye âdetlerini. Bunlar kötü ve pis işlerdir.'** buyurdular."

Cabir (ra) devamlı şunları anlatıyor:

"Efendimiz gelmeden önce olay yerinde çoğunlukta Ensar yani Medinelî Müslümanlar vardı. Efendimiz (s.a.v) gelince Mekkeli Müslümanlar yani Muhacirler çoğunlukta oldu. Bunun üzerine münafıkların reisi olan Abdullah bin Übey, '(Biz size sahip çıkıp mallarımızı sizinle paylaştık, oysa) siz bize böyle davranıyorsunuz. Vallahi Medine'ye dönelim güçlü olan zayıf olanı Medine'den çıkaracaktır. Siz görürsünüz.' dedi. Hz. Ömer bin Hattab da oradaydı. Hz. Ömer (ra), Resûlullah Efendimiz'den müsaade istedi: 'Ya Resûlullah! Ne olur müsaade et. Şu münafığın kafasını keseyim.' dedi. Resûlullah Efendimiz, '(Ey Ömer! Yapma) **Sonra insanlar arkamızdan Muhammed kendi adamlarını da öldürüyor demesinler.'** buyurarak (Hz. Ömer'e izin vermedi)."⁸⁹

Normalde münafıkların öldürülmesi Müslümanların menfaatinedir. Zira münafıkların temizlenmesi ile Müslüman safları kuvvetlenecek, ikiyüzlüler ve hainler ortadan kaldırılmış olacaktır. Ancak münafıkların idam edilmesi durumunda, meselenin iç yüzünü bilmeyen insanlar bu olayları yanlış yorumlayacak ve "Muhammed kendi dinine tabi olanları bile işine gelmediği zaman öldürüyor." zannına vararak İslam'dan soğuyacaklardır. Şu hâlde münafıklarının idamı ile meydana gelecek zarar, münafıkların öldürülmesi ile elde edilecek kardan daha büyüktür. Her ne kadar aklı başında her insan, münafıkların İslam saflarında kalmasını fitne ve fesat yuvası olarak görse de münafıkların öldürülmesi ile ortaya çıkacak fitne, münafıkların sebep oldukları fitneden daha büyüktür. Bu nedenle Efendimiz (s.a.v), hikmetli bir karar vererek iki zarardan küçük olanı büyük olana tercih etmiştir.⁹⁰

Peygamber Efendimiz'in hikmetli davranışlarından birisi de Kâbe'yi yıkıp, Hz. İbrahim (as) zamanındaki aslına uygun olarak yapmaktan vazgeçmesidir. Nitekim mü'minlerin annesi Aişe validemizin rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v) kendisine şunları söylemiştir:

"Kureyşliler cahiliye âdetlerine yakın olmasalar (Zira henüz İslam'a yeni girmişlerdi ve bu yeni dine tam olarak alışmamışlardı. Çev.), **Kâbe'yi yıkıp Hz. İbrahim'in temelleri üzerine yeniden yapmak isterdim. Zira Kureyşliler Kâbe'yi tamir ederken eksik yapmışlar ve Kâbe'yi eski temellerinden biraz daha geriye yapmışlardır.**"⁹¹

89 Buhari, Kitabu't Tefsir, 4905 no'lu hadis

90 İ'tibaru'l Mealat, s. 138, 139

91 Buhari, Kitabu'l Hac, 1585 no'lu hadis

Zira Kâbe, mü'minlerin gönül birliğini temsil ediyordu ve peygamberler tarihinin en müstesna abidesiydi. Şu hâlde en doğru olan Kâbe'yi peygamberlerin (as) yaptığı asla uygun hâle getirmektir. Ancak Kureyşliler Kâbe'yi Hz. İbrahim (as) zamanındaki gibi büyük yapabilecek helal mala sahip değildiler. Bu nedenle Kâbe, Peygamber Efendimiz (s.a.v) zamanındaki gibi yapılmıştı. Her ne kadar Efendimiz, Kâbe'yi eski ihtişamlı hâline göre yeniden inşa etmek arzusunda idiyse de, Kâbe'nin yıkılması hâlinde daha büyük bir tehlikenin ortaya çıkmasından korkmasıdır. Efendimiz'in korktuğu bu tehlike, Kâbe'nin bir peygamber tarafından yıkılması hâlinde, insanların zihninden Kâbe'nin kutsallığı konusunda bir şüphe uyanması veya Müslümanların Kâbe'yi yıkmalarından dolayı İslam hakkında kötü düşünceler içine düşmeleri fitnesiydi.⁹²

Tabi ki Hz. Hasan da Kur'an ve Peygamber (s.a.v) terbiyesinde yetişmiş, ilim ve basiret sahibi biri olarak yaptıklarının nereye varacağını ve bu olayların sonunda neler meydana geleceğini tahmin edebilecek bir konumdaydı. Hz. Hasan İslam dininin gayelerini ve içinde olduğu fiilî durumları da dikkate alarak, İslam'ın arzu ettiği bir hedefi tatbik koyuldu. Onun eşsiz siyasi dehası ve kararları, İslam ümmetine yeni ufuklar açtı. Ümmet onun sayesinde nefes aldı, birliğine yeniden kavuştu. Mü'minler saflarını sağlamlaştırdılar. İslam eski kudret ve medeniyetine yeniden kavuştu. İşte bu ilim ve feraset, bugün bizim şiddetle ihtiyaç duyduğumuz ulvi düşünce ve davranışlardır.

Hz. Hasan Efendimiz, bize İslam'ın temel kaidelerinden birini, birliğin tesisi ve korunmasını, bunun da ancak Allah'ın ipine toplu olarak sarılmakla ve ayrılıklara son vermekle mümkün olduğunu öğretiyor. Birlik ve beraberlik, ümmet ve cemaat olma, İslam'ın temel kaidelerinden ve Allah Teâlâ'nın üzerinde en fazla durduğu emirlerindendir. İslam kitap ehlinden olup da ayrılığa düşenlerin ne kadar kötü bir iş yaptıklarını ve böyle davranışta bulunanların sonunun ne kadar elim verici olduğunu birçok ayeti kerime ve hadisi şerifte beyan etmektedir. Netice itibarıyla Hz. Hasan, ayrılıklara dayanan ve ayrıklıkları körükleyen bu savaşı terk ederek, Kur'an-ı Kerim'in emirleri doğrultusundan İslam'ın birliği uğruna kendi haklarından ve davasından vazgeçmiştir. Nitekim Âli İmran suresin 103 ila 106. ayeti kerimelerinde Cenab-ı Hak (cc) şöyle buyurmaktadır:

“Hep birlikte Allah'ın ipine sınıksızca tutunun, ayrılığa düşmeyin ve Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün. Sizler birbirinizin düşmanları iken O, sizin kalplerinizde bir uzlaştırma meydana getirdi ve O'nun nimeti sayesinde uyanıp kardeş oldunuz. Bir de siz, bir ateş çukurunun tam kenarında bulunuyordunuz ve O, sizi tutup ondan kurtardı. Şimdi Allah'a doğru gidebilmeniz için size ayetlerini böy-

92 İ'tibaru'l Mealat, s. 138, 139

*le açıklıyor. Bir de sizlerden, iyiliğe çağıran, doğruyu emreden, kötülükten alıko-
yan önde gider bir topluluk bulunsun! İşte arzularına erecek olanlar, onlardır. Sa-
kın kendilerine açık deliller geldikten sonra ayrılık çıkarıp anlaşmazlığa düşenler
gibi olmayın! Onlara büyük bir azap vardır. O kimi yüzlerin ağaracağı, kimi yüz-
lerin kararacağı günde yüzleri kara çıkanlara, ‘İnandıktan sonra inkâr ettiniz öyle
mi? O hâlde nankörlük etmeniz cezası olarak azabı tadın denilecek.’*

5- Halife Hz. Ali'nin Öldürülmesi

Hz. Hasan'ın, sulha iten sebeplerden bir tanesinin de Babası Hz. Ali'nin öldü-
rülmesi olduğu söylenebilir. Babasının ölüm olayı, Hz. Hasan'da Iraklılara karşı bir
kırgınlık oluşturmuş, Hz. Hasan'ı derinden etkilemiş ve çok üzmüştür. Zira Hz. Ali
(ra) haksız yere öldürülmüş, Haricîler Hz. Ali'nin İslam'a ne denli hizmet ettiğini,
Müslümanların ona ne derece muhabbet beslediğini hiç dikkate almamışlardır.
Hâlbuki Hz. Ali'nin bütün ömrü, Allah'ın emirlerinin diğer milletlere hatta bütün
dünyaya ulaşması uğrunda verilmiş mücadelelerle geçmiştir. Ayrıca Hz. Ali hak ile
batılı ayırabilen ve ilim ehlinin en önde gelenlerindendi. Bu nedenle Müslümanla-
rın Hz. Ali'nin ölümünden çok müteessir olmaları ve Hz. Ali'nin ölümüyle doldu-
rulması zor bir boşluğun oluşması normaldi. Hz. Ali'nin öldürülmesi mü'minlerin
üzerine büyük bir felaket gibi düştü. İnsanlar onun ölümüyle pişmanlıkta kahrol-
dular. Gözler yaşla dolup taşıtı. Hz. Ali'ye ağtılar yakıldı, ardından methiyeler söy-
lendi. Hz. Hasan bu sebeple Iraklılardan yüz çevirdi. Zira onlar, bir ahlak abidesine
ev sahipliği yaptıkları ve Hz. Ali'nin sohbetinden buldukları hâlde, fitne ve ta-
mahkârlık onları aldattı ve doğru yoldan saptılar. Tabi bütün Iraklılar için aynı şeyi
söylemek doğru değildir. Onlardan az bir kısmı halifelerinin daima yanında oldular.
İşte bunlar salih ve Allah'tan korkan ahlak sahibi kimselerdir. Neticede Hz. Ali'nin
şehit edilmesi, Raşit Halifeler dönemi için sonun başlangıcı olmuştur.

6- Muaviye (ra)'ın Şahsiyeti

Hz. Hasan (ra), kendisine ölünceye kadar sadık kalmak üzere kırk bin kişi biat
ettiği hâlde halifeliği Hz. Muaviye'ye devretmiştir. Eğer Muaviye (ra) halifeliğe layık
olmasa idi, Efendimiz (s.a.v)'in mübarek torunları halifeliği ona bırakmaz ve sonu-
na kadar onunla savaşırdı. Hz. Muaviye de Şam halkına karşı, halifeliğin kendisine
bırakılması sebebi ile bir böbürlenme içinde bulunmamıştır. Biyografi yazarları bu
mübarek sahabe (Hz. Muaviye)'nin birçok faziletinden bahsetmişlerdir. Bunlardan
bazılarına burada yer vermek istiyoruz:

Kur'an-ı Kerim'den Deliller

Hz. Muaviye Huneyn Gazvesi'ne katıldı. Allah Teâlâ, Huneyn'e katılanlar hak-
kında Tevbe suresi 26. ayeti kerimede mealen şöyle buyurmaktadır:

“Sonra Allah, Resûlünün üzerine ve mü’minlerin üzerine sekinetini (kalplere huzur veren rahmetini) indirdi ve gözle görmediğiniz ordular indirdi de kendisini tanımayan kâfirleri azaba uğrattı. Ve o kâfirlerin cezası işte budur.”

Hız. Muaviye de Huneyn Savaşı’na katıldığından Allah Teâlâ’nın üzerine rahmetini indirdiği mü’minlerden olmaktadır.⁹³

Sünnet-i Seniyyeden Deliller

Resûlullah Efendimiz (s.a.v), Hız. Muaviye’ye şöyle duada bulunmuştur:

“Ya Rabbî, (Muaviye’yi) insanlara rehber kıl. Kendisine de hidayet eyle ve onun vesilesiyle de insanları hidayete ulaştır.”⁹⁴

Yine bir hadisi şerifte Efendimiz şöyle buyurmaktadır:

“Ya Rabbî! Muaviye’ye kitabı ve hesabı öğret ve onu ateşten koru.”⁹⁵

Bir başka hadisi şerifte ise şöyle buyurulmaktadır:

“Denize ilk sefer düzenleyecek olanlara cennet vacip olur.” Bunu işiten Ümmü Haram, “Ben de onların arasında olacak mıyım?” diye sorduğunda Efendimiz (s.a.v), **“Evet sen de onların arasında olacaksın.”** buyurdular. Efendimiz (s.a.v), devamla, **“Kayzer şehrine (İstanbul’a) ilk seferi düzenleyenlerin bütün günahları affedilir.”** buyurdular. Ümmü Haram yine, “Ben de onların içinde miyim?” diye sorduğunda Resûlullah (s.a.v), **“Hayır”** diye cevap verdiler.⁹⁶ Mühelleb⁹⁷ diyor ki: “Bu hadisi şerif Hız. Muaviye hakkındadır. Zira (Ak)deniz’e ilk defa sefer düzenleyen odur.”⁹⁸

Âlimlerin, Hız. Muaviye Hakkındaki Düşünceleri

Abdullah bin Abbas (ra)’ın Hız. Muaviye’ye iltifatları:

Abdullah bin Abbas’a, “Muaviye hakkında ne düşünüyorsun. O ömründe hiç vitir namazı kılmadı.” diye sorulduğunda, “Muaviye âlim bir zattır.” buyurmuşlardır.⁹⁹

Abdullah bin Mübarek’in (ra), Hız. Muaviye hakkındaki görüşleri:

Abdullah bin Mübarek şöyle buyuruyor:

93 Merviyatü Muaviye, s. 23

94 Sahihi Süneni Tirmizi li’l Albani, 3/236

95 Mevaridü’z Zaman, 7/249

96 Buhari, 2924 no’lu hadis

97 Mühelleb bin Ahmed el-Endülüsî, Sahihi Buhari’ye şerh yazmış bir zattır, hicri 435’de vefat etmiştir.

98 Ferhu’l Bârî, 6/120

99 Age, 7/130

“Muaviye bizim için bir imtihandır. Kim ona göz ucuyla (art niyetle) bakarsa o kimseyi sahabeye düşmanlıkla itham ederiz.”¹⁰⁰

Ahmed bin Hanbel’in (ra) övgüleri:

Ahmed bin Hanbel’e, “Muaviye için, ‘Vahiy kâtibi değildir, Müslümanların hamisi de sayılmaz. Halifeliği zorla almıştır.’ diyenlere, niye ‘Allah rahmet eylesin’ demiyorsun?” diye sorulduğunda Ahmed bin Hanbel şöyle cevap vermiştir: “Çünkü böyle söyleyenler kötü ve adi insanlardır. Onlarla düşüp kalkmayın. Onlarla dostluk etmeyin. Biz böyle adi adamları insanlar tanısınlar diye. (Hz. Muaviye’ye hakaret edenler öldüğünde Allah rahmet eylesin demiyor ve cenazelerini de kılmıyoruz.)”¹⁰¹

Kadı İbni Arabi (ra)’ın Hz. Muaviye’ye methiyeleri:

İbni Arabi, Hz. Muaviye’nin birçok meziyetinden bahsetmiştir. Bazılarını burada yer veriyoruz:

“Hz. Muaviye, İranlılara karşı mücadele etti, asayişini sağladı, İslam ordusunu kuvvetlendirdi. İslam düşmanlarına galip geldi. İnsanları güzelce idare etti.” Muhibbiddin el-Hatîp, ilave olarak şunları söylemiştir: “Hz. Muaviye’nin başarıları ve faziletleri hakkında birçok şey duydum. Hz. Muaviye, Hz. Ali’ye karşı Sıffin Savaşı’nın hazırlığı yaparken bir yandan da büyük bir ordu ile üzerine gelmekte olan Bizans imparatoruna tehdit içerikli bir mektup göndermiştir.”¹⁰²

İbni Kesir’in rivayeti ise şöyle:

“Bizans imparatoru Muaviye’ye karşı yenilmişti ve bu nedenle de ondan çekiniyordu. Muaviye’nin Hz. Ali ile savaşmak üzere olduğunu haber alan imparator, büyük bir ordu ile İslam toprakları üzerine gelmiştir. Hatta Hz. Muaviye’nin zayıf düşeceği veya yenilgiye uğrayacağı ümidine kapılarak bazı vilayetleri işgal etmiştir. Bunun üzerine Hz. Muaviye, imparatora şu mektubu göndermiştir: ‘Ey melun! Eğer bu yaptıklarından vazgeçip geri dönmezsen ben ve amca oğlum Ali sana karşı ittifak edeceğiz ve seni kendi topraklarından da çıkarıp atacağız. Sana yeryüzünü dar ederim.’ Bu mektubu okuyan imparator korkuya kapılıp elçi göndererek ateşkes talebinde bulundu.”¹⁰³

İbni Teymiyye’nin iltifatı:

İbni Teymiyye, Hz. Muaviye hakkında şunları kaydetmiştir:

“Tevatür ile sabittir ki Allah Resûlü (s.a.v), Muaviye’yi vali ve bazen de komu-

100 Merviyatü Muaviye, s. 28

101 Age

102 Age, s. 31

103 El-Bidaye ve’n Nihaye, 8/119

tan olarak görevlendirmiştir. Muaviye, Efendimiz ile savaşa katılma şerefine de nail olmuş ve bizzat vahiy kâtipliği yapmış yani Allah'ın kitabının nazil olmasına şahitlik etmiş biri idi. İnsanları iyi tanıyan Hz. Ömer bin Hattab (ra), Hz. Muaviye'yi vali olarak görevlendirmiştir. Allah Teâlâ, Muaviye'nin diline ve kalbine doğruluk ihsan eyledi. Kimse yönetimi konusunda onu itham edemez."¹⁰⁴

İbni Kesir'in düşünceleri:

İbni Kesir de Hz. Muaviye hakkında şunları naklediyor:

"Herkes hicri 41 senesinde Hz. Muaviye'ye biat etmiştir. Ölünceye kadar halifelik görevini yapmış ve bu görevde olduğu sürece kimse kendisine itiraz etmemiştir. Halifeliği boyunca hep düşmana karşı cihad etmiş, ila-i kelimetullah için gayret göstermiştir. Yeryüzünün her tarafından kendisine ganimetler geliyordu. Müslümanlar onun halifeliği zamanında huzur ve adalet içinde yaşadılar. Hilim sahibi, vakur, tam bir lider ve insanlar arasında saygın birisi idi. Sözü dinletir, insanları idare etmesini bilirdi. Cömert ve adil idi. Cesaret ve basiret sahibi birisiydi."¹⁰⁵

İbni Kesir devamla, Hz. Muaviye'nin iyi ahlaklı, örnek bir hayat tarzına sahip, aşırılığı sevmeyen, affedici ve kusurları görmezlikten gelebilen bir zat olduğunu ifade ediyor.¹⁰⁶

Hz. Muaviye'nin Hadis Rivayetindeki Yeri

Hz. Muaviye (ra), hadis rivayeti şerefine nail olmuş zatlardandır. Bu durum Mekke'nin fethinden sonra Efendimiz'in vahiy kâtibisi olması ile alakalıdır. Aynı zamanda Efendimiz'in hısmı (kayınbiraderi. Çev.) idi. Hz. Muaviye, Efendimiz'den (s.a.v) 163 hadisi şerif nakletmiştir. Bu hadisi şeriflerden dört tanesine hem Buhari hem de Müslim (ra) ittifak ile, dört hadise şerifi sadece Buhari beş tanesine de sadece Müslim sahihinde yer vermiştir.¹⁰⁷

Hz. Muaviye, halka karşı da iyilikle muamelede bulunmuş, bu yüzden insanlar tarafından da sevilmiş ve böylece en hayırlı yöneticilerden olmuştur. Zira Efendimiz (s.a.v) bir hadisi şeriflerinden şöyle buyuruyorlar:

"Yöneticileriniz en hayırlı olanı, sizi seven, sizin de kendisini sevdiğiniz, size dua eden, sizin de kendisine dua ettiğiniz kimselerdir. İdarecilerin en şerlisi ise sizin sevmediğiniz, sizi de sevmeyen, size beddua eden ve sizin de kendisine lanet okuduğunuz kimselerdir."¹⁰⁸

104 Fetava, 4/472; Siyeri alâ min Nubela, 3/129

105 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/118

106 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/126

107 Merviyatü Muaviye, s. 23

108 Müslim, Kitabu'l İmare, 56 no'lu hadis

Hiz. Ali (ra)'ın Hiz. Muaviye'nin İdareciliği Hakkındaki Düşünceleri

Süfyan bin Leyl şunları rivayet ediyor:

“Kûfe'den ayrılıp Medine'ye geldiğimiz zaman Hiz. Hasan'a dedim ki: 'Ey mü'minleri rezil eden adam!' O da bana, 'Böyle söyleme. Ben babam Ali'nin şöyle söylediğini işittim: **'Muaviye kral olmadan günler ve geceler tükenmez.'** Ben de anladım ki Allah'ın takdiri elbet bir gün gerçekleşecektir. Bunun üzerine Müslümanların kanlarının akmasına gerek olmadığını düşündüm. Muaviye'nin halifelğine itiraz etmeyin. Zira o da aranızdan giderse ayakta duran ama içi boş kimselerin size yöneticilik ettiğini görürsünüz.”¹⁰⁹

Her ne kadar bu barış projesinin mimarı Hiz. Hasan idiyse de, Hiz. Muaviye'nin, Hiz. Hasan'a karşı olan uzlaşmacı ve adil tutumu da sulhun gerçekleşmesinde önemli rol oynamıştır. Şu da var ki, Hiz. Muaviye ilim sahibi ve hoşgörülü idi. Hiz. Muaviye Ehlibeyt'e saygı ve ikramda bulunur, Ehlibeyt'i her zaman faziletle anar ve Hiz. Hasan'a karşı da edep ve saygı ile muamele ederdi. Bu durumun da barışa katkıları büyüktür. Bütün bu anlatılanlar, gerek Hiz. Muaviye gerekse Hiz. Hasan'ın her ne kadar mücadele içinde olsalar da, hakikatten saptadıklarına, birbirlerine karşı daima saygı ve edeple muamele ettiklerine, düşmanlıkta aşırı gitmediklerine delalet etmektedir. İki sahabe hiçbir zaman birbirlerinin aleyhlerinden konuşmamışlar ve kendi davaları uğruna diğerinin şahsiyetini ihlal etmemişlerdir.

Ahmed bin Hanbel'in *Müsned* adlı eserinde yer verdiği şu rivayet çok manidardır. Rivayete göre Hiz. Muaviye, Hiz. Hasan hakkında şu iltifatlarda bulunmuştur:

“Ben Allah Resûlü (s.a.v)'i Hiz. Hasan'ın ağzını ve dudaklarını öperken gördüm. Allah Resûlü'nün öpmüş olduğu dile Allah (cc) azap etmez. (Bu ağızdan insanlar aleyhine kötü bir şey çıkmaz.)”¹¹⁰

Hiz. Muaviye açık sözlü ve kendi hatalarını görebilen bir zattı. Çok istiğfar eder, Allah'tan çokça rahmet niyaz ederdi. İbni Şihâb (Ez-Zührî, Çev.); Urve tarikiiyle şu rivayete yer veriyor:

“Misver'in bana anlattığına göre bir defasında Misver, Hiz. Muaviye'nin huzuruna çıkmış. Muaviye ona, 'Ey Misver! Ümmetin liderleri hakkında niye ileri geri konuşuyorsun?' diye sorduğunda Misver de, 'Oldu bir kere. Büyüklük sende kalsın. Affet bizi.' diye cevap verdi. Hiz. Muaviye de, 'Peki ya bana karşı söylediklerin ne olacak?' diye sordu.

Misver de, 'Senin hakkında söylediklerimin hepsini sana anlattım.' dedi. Hiz.

¹⁰⁹ Age

¹¹⁰ Müsned, 16848 no'lu hadis

Muaviye, ‘Ben günahsız olduğumu iddia etmiyorum. Ancak sen bizim ümmetin menfaati için yaptığımız sulhtan değil de hep günahlarımızdan bahsediyorsun. İyiliklerimizi görmezden geliyorsun.’ dedi. Misver, ‘Haklısın’ deyince Hz. Muaviye şöyle buyurdu: ‘Vallahi biz günahlarımızı biliyoruz. Ya sen kendi günahlarını biliyor musun?’

Misver cevap verdi: ‘Vallahi biliyorum. Allah ikimizi de affetsin. Ben de en az senin kadar uzlaşma olsun istiyorum. Ben Allah’ın hakkı ile kulların hakkını birbirinden ayırmıyorum. (Biri için diğerini ihmal etmiyorum.) Ancak şu da var ki Allah’ın hakkı kulların hakkından önce gelir. (Kulun gönülü olsun diye Allah’ın emirlerini terk edemem.) Bizim dinimiz her güzel ameli kabul eder ve bütün iyiliklerin karşılığını verir.” Misver devamla şunları rivayet etmiştir: “Anladım ki Muaviye bana çok gücenmiş.”

Urve ise şunları ilave ediyor:

“Ben bundan sonra Misver’in Muaviye hakkında hiç kötü konuştuğuna şahit olmadım. Her ne vakit Muaviye’nin ismi geçse Misver ona dua ederdi.”¹¹¹

Hz. Muaviye’nin rivayet ettiği hadisin ayrıntıları, Mevla nasip ederse Emevi Devleti hakkında bilgi verirken ele alınacaktır. İleride bu hadisi özel olarak ele alacak olsak da, burada Hz. Muaviye’nin Allah’tan ne derece korktuğuna işaret olması açısından kısaca bu kıssaya değinmek istiyoruz:

Hz. Muaviye’ye bir toplantı esnasında Ebu Hureyre’den şu hadis rivayet edildi:

“Resûlullah (s.a.v), kıyamet gününde ümmet-i Muhammed’den cehenneme ilk girecek olanları anlatırken şöyle buyurmuşlardır:

‘Gösteriş için Kur’an okuyan, gösteriş için sadaka veya zekât veren, gösteriş için cihad eden...’

Resûlullah Efendimiz devamla, ‘Ebu Hureyre’ye (ra), şunları ifade ettiler: **‘Ya Eba Hureyre! İşte bu üç kimse mahlukat içersinde ateşte ilk yanacak olanlardır.’**¹¹²

Hz. Muaviye bu hadisi şerifi dinleyince, ‘Bu gördüğünüz adam var ya; bunların hepsini yapmıştır. Daha kimi arıyorsunuz.’ demiştir.”

Ravi devamla şunları söylüyor:

“Muaviye o anda o kadar çok ağladı ki başına bir şey gelmesinden korktuk. Sonra kendisini topladı, yüzünü sildi, sonra da, ‘Allah ne de güzel söylemiştir.’ diyerek, **‘Kim, (yalnız) dünya hayatını ve zinetini istemekte ise, işlerinin karşılığını orada onlara tam olarak veririz ve orada onlar hiçbir zarara uğratılmazlar. İşte on-**

111 Siyeri alâ min Nubela, 3/392

112 Tirmizi; Hâkim ve Elbani rivayet etmişlerdir.

lar, ahirette kendileri için ateşten başka hiçbir şeyleri olmayan kimselerdir, (dünyada) yaptıkları da boşa gitmiştir, yapmakta oldukları şeyler (zaten) batıldır.’ ayetini okudu.” (Hud, 15-16)¹¹³

7- Iraklıların ve Irak Ordusunun İsyanı

Hz. Ali'nin ordusunun zayıf düşmesinde Haricîlerin isyanının çok büyük bir etkisi vardır. Cemel, Siffin, Nehrevan gibi savaşlar, Iraklıların savaşta neler yaptıklarına ve savaştan nasıl kaçtıklarına dair birçok örnekle doludur. Özellikle de Şamlılarla yapılan Siffin Savaşı. Bu savaş, Iraklıların hayal edemeyecekleri çetin bir savaştı. Allah göstermesin bu savaş birçok kadın ve çocuğun katledilmesine bile sebep olabilirdi. Şayet sulh ve hakem olayı gerçekleşmese idi, İslam âlemini etkileri asla silinmeyecek felaketler bekliyordu. Hakem olayı aslında Iraklıların çoğunun istediği bir şeydi. Hz. Ali haklı bile olsa, Iraklılar, Hz. Ali'nin yanında savaşmaktansa, savaş katılmamayı tercih ediyorlardı.¹¹⁴

Hz. Ali'yi zayıf düşüren bir başka sebep de, Hz. Ali'yi aşırı derecede yücelten ve haşa onu ilahlık derecesine yücelten bir fırkanın ortaya çıkmasıdır. Bu kimselerin ortaya çıkma bahaneleri, Haricîlerin, Hz. Ali'yi küçümseme ve tekfir etmeleri olmuştur. Ancak aslında bunlar art niyetli kimselerdi. (Hz. Ali'ye ilahlık izafe eden bu kimselerin) asıl niyeti sadece Hz. Ali'yi yenilgiye uğratmak değil, İslam'ın saf inancına batıl ve yıkıcı akideler sokarak İslam dinini ortadan kaldırmak ve Müslümanları mağlup etmektir.¹¹⁵ Ancak Hz. Ali Efendimiz, bu kimselerin üzerine gitmiş ve onlara karşı sert bir mücadeleye girişmiştir. Bütün bu fitneler ve Haricîlerle savaş, Hz. Ali ordusunu çok zayıf düşürmüştür.

Hz. Ali'nin dışarı olduğu fitneler bununla kalmadı. Asıl adı Hâris bin Raşit olan, ancak kendisine “Hâris” yerine “Harîr” (fitneci) ismi takılan bir adam ortaya çıkarak Hz. Ali'nin azledilmesi gerektiğini dile getirdi. Hâris, Hz. Ali'nin Ehvâz valisi idi ve Nâciye kabilesindendi. Birçok insan Hâris'in etrafında toplandı. Harit, kendine tabi olmayan şehirleri işgale ve mallarını yağmaya başladı. Hz. Ali Efendimiz, Hâris'in üzerine Ma'kil bin Kays komutasında bir ordu gönderdi. Ma'kil, Hâris'in ordusunu yenilgiye uğrattı ve Hâris'i de katletti.¹¹⁶

Hz. Ali'nin idaresi altında olan ve haraç ödeyenler, bu kargaşadan istifade ederek haraç ödemez oldular. Ehvazlılar da¹¹⁷ Hz. Ali'ye karşı ayaklandılar. Bu yüzden Hz. Ali bazı askerî ve ekonomik sıkıntılara muhatap oldu. Şâ'bî'den bu konuda şu rivayet gelmiştir:

113 En-Nihaye fi'l Fiten, El-Melahim, 2/52

114 Abdulhamid Ali, Hilafetü Ali bin Ebi Talib, s. 345

115 Age, s. 350

116 Taberi, 6/26-47

117 Zerdüşterler (çev.)

“Hz. Ali, Nehrevan Savaşı’na girdiğinde birçok kişi isyan etti. Kendi adamları Hz. Ali’ye karşı çıktılar. Özellikle Nâciye kabilesi birçok fitne çıkardı. İbni Hadrami, Basra’ya geldi. Ehvazlılar, isyan ettiler. Haraç ehli, haraç vermez oldular. Hz. Ali’nin İran’daki vergi memuru Sehl bin Hanif’i İran’dan kovdular.¹¹⁸ Hz. Hasan, halifeliği devraldığında Irak ordusu isyan hâlinde idi; Kûfeliler iki yüzlülük yapmaya devam ediyorlardı.”

İbni Düreyd’in *Müctebâ* adlı eserinde gelen bir rivayete göre, Hz. Hasan babası Ali (ra)’ın vefatından sonra insanlara hitaben şu konuşmayı yapmıştır:

‘Şam’dan bize gelen iltifatlar bizi şüpheye ve pişmanlığa düşürmekten başka bir şey değildir. Biz onlarla sabırlar ve huzur için savaşacağız. Ancak biz, kendi aramızda düşman olduk. Sabrımız, korkaklığa mağlup oldu. Siz Sıffin Savaşı’nda dini dünyaya tercih ettiniz. Dünya hayatı size dinden daha sevimli geldi. Biz sözümüzdeyiz. Dün size karşı ne isek bugün de oyuz. Ancak siz bize, dünkü gibi değilsiniz. Siz iki savaşa takılıp kaldınız. Hâlâ Sıffin için ağlıyor, Nehrevan Savaşı’nın intikamı hayaliyle uğraşıyorsunuz. Geriye avarelik kaldı. İntikam hayali ise sadece ağlamakla kaldı. Muaviye bize pek de onurlu olmayan bir davette bulundu. Eğer siz ölümü istiyorsanız ben ona karşı savaşırım. Yok, siz hayatı tercih ediyorsanız ben bugün Muaviye’nin teklifini kabul ederim.’ Her taraftan, ‘Eman, eman’ sesleri yükseldi. Kûfelilerin kendisini yalnız bıraktığını gören Hz. Hasan da sulha yöneldi.¹¹⁹

Ben (Sallâbi) her ne kadar bu konuşmanın gerçek olmadığı kanaatinde isem de aslında bu rivayet, Kûfelerin hâlini tasvir etmesi ve Hz. Hasan’ın bir an önce Hz. Muaviye ile arasındaki savaşa son verip uzlaşma düşüncesinde olduğunu ifade etmesi açısından önemlidir.

Hz. Hasan (ra), Iraklıların ihanet ve kötülüklerini açıkça dile getirmiş ve şunları söylemiştir:

“Vallahi bence Muaviye, benim taraftarım olduklarını iddia eden şu adamlardan daha hayırlıdır. Bunlar beni öldürmek istediler. Mallarımı yağmaladılar. Muaviye’den eman alarak kendi hayatımı ve ailemin hayatını garantiye almak, ailemin ve Ehlibeyt’in kanınının akmasından daha iyidir. Şayet ben Muaviye ile savaşa kalkışırsam bu adamlar beni esir alıp kendilerini kurtarmak için Muaviye’ye satarlar. Vallahi şerefimle sulh yapmak esir olarak ölmekten daha iyidir.”¹²⁰

Yine Hz. Hasan’ın şu sözlerine şahit oluyoruz:

“Ben Iraklıları denedim ve anladım ki bunlar fesatçıdırlar, bana bir faydaları

118 Age, 6/53

119 Siyeri alâ min Nubela, 3/269

120 Eş-Şi’a ve Ehli Beyt, s. 379

dokunmaz. Bunlarda vefa yoktur. Sözlerine ve yaptıklarına güvenilmez. Söyledikleri ile yaptıkları birbirini tutmaz. Bize, ‘Kalplerimiz seninle’ diyorlar ama kılıçları bizim üzerimizde parlıyor.”¹²¹

Hz. Hasan, Kûfelilere, babasına taptıklarından dolayı asla güvenmiyordu. Zira aynı şekilde Kûfeliler, kendisine de saldırmış ve mallarını yağma etmişler. Hz. Hasan bir konuşmasında bunu da dile getirmiştir:

“Ey Iraklılar. Ben üç şeyden dolayı kendimi sizden üstün görüyorum. Babamı öldürdünüz. Atımı yaraladınız. Mallarımı gasbettiniz.”

Bir başka rivayette, “Üzerimdeki elbisemi aldınız.”¹²²

Hz. Hasan’a, “Seni Muaviye ile anlaşmaya iten sebep neydi?” diye sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

“Ben dünyadan nefret ettim. Kûfelilere güven olmayacağını, onların sadece güçlünden yana olduklarını gördüm. İki Kûfelinin aynı görüşte olduğunu göremezsin. Birinin dediği diğerini tutmaz. Tutarlı ve kararlı değillerdir. Hayır ve şer onlar için fark etmez. Babam onlardan çok çekti. Ben saçlarımı benden sonrakiler huzur içinde olsunlar diye ağarttım.”¹²³

Tabi burada bütün Iraklıların aynı olduğunu söylemek doğru olmaz. Hz. Hasan’ın yanında Kays bin Sa’d el-Hazrecî gibi daha birçok komutan ve asker, Hz. Hasan’ın her zaman arkasındaydı. Bunlardan daha önce bahsetmiştik.

8- Hz. Muaviye’nin Güçlü Bir Orduya Sahip Olması

Hz. Muaviye, ta Hz. Ali (ra) zamanında beri Irak ordusunu zayıf düşürecek faaliyetlere girişmiş ve kendi ordusu içindeki ayrılıklara son vermiştir. Hz. Muaviye, Amr bin Âs (ra)’ı Mısır üzerine göndermiş ve Mısır’ı da ele geçirmiştir. Buna zemin hazırlayan bazı sebepleri şöylece zikredebiliriz:

-Hz. Ali (ra)’ın Haricî galesi ile meşgul olması,

-Hz. Ali’nin Mısır valisi olan Muhammed bin Ebubekir’in selefi Kays bin Sa’d bin Ubâde gibi siyaset sahibi biri olmaması ve Hz. Osman’ın kan davasını güdenlerle meşgul olması. Neticede Muhammed bin Ebubekir, bu kimselere karşı başarılı bir siyaset yürütememiş ve mağlup olmuştur.

-Hz. Muaviye’nin, Hz. Osman’ın kan davasını güdenlerle anlaşması ve onlardan Mısır’ın ele geçirilmesinde yardım alması,

121 Age, s. 376

122 Tabakat, 1/324

123 El-Kâmil fi’l Tarih, 2/448

-Mısır'ın Halife Hz. Ali'den uzak oluşu ve Şam'a olan yakınlığı,

-Mısır'ın coğrafi konumu: Mısır, Sina Yarımadası vasıtasıyla Şam'a bitişiktir ve Şam'ın doğal bir uzantısı görünümündedir. Mısır'ın ele geçirilmesi, Hz. Muaviye'yi hem ekonomik hem de askerî yönden güçlendirmiştir. Bu nedenle Halife Hz. Ali, Mısır'da onlara karşı koymak için adamlar göndermiştir.¹²⁴

Hz. Muaviye, Hz. Ali'nin valilerini, aşiret şeyhlerini kendi tarafına çekmek için uğraştı. Özellikle Hz. Ali'nin Mısır valisi olan Kays bin Sa'd'ı (ra) elde etmek için uğraştı. Her ne kadar Kays'ı elde etmeyi başaramadıysa da Kays hakkında Hz. Ali'nin yanındaki adamların aklına şüphe düşürdü. Böylece Kays görevden alındı. Muaviye kısmen de olsa amacına ulaştı.¹²⁵

Yine Hz. Ali'nin İran valisi olan Zeyd bin Ebih'i kendi safına geçirmek için planlar yapan Hz. Muaviye, bunu başaramadı.¹²⁶ Hz. Muaviye, bazı kabile liderlerini ve ileri gelenleri çeşitli vaatlerle kendi safına çekmeyi başardı. Hz. Ali, işin vahametinin farkındaydı. Hz. Ali bir konuşmasında şunları söylemiştir:

“Muaviye tarafından bir sıkıntı zuhur etmiştir. Ben bazı Arap kabilelerinin size karşı hak olmayan bir dava üzerine birleşeceğini, sizi haktan ayıracaklarını görüyorum. Onlar (Şamlıların) liderlerine itaat edecek, sizin liderinize karşı çıkacaklardır. Size ihanet edecekler ve onların tarafında olacaklardır. Ben falanı vali yaptım öldürüldü ve bütün ganimetler Muaviye'ye gitti. Filanı vali yaptım, bana ihanet etti ve bütün mal ve ganimet yine Muaviye tarafına geçti. Ben kime azıcık güvensen arkamdan bir dolap çevirmesinden korkuyorum. Ya Rabbî! Ben onlara buğzettim. Onlar da bana buğzettiler. Ya Rabbî! Beni onlardan uzaklaştır. Onları da benden uzak tut.”¹²⁷

ANLAŞMA ŞARTLARI

Tarih kitaplarında, hangi şartların öne sürüldüğünden ve hangi şartlar üzerinde anlaşılarak bir uzlaşmaya varıldığından söz edilir. Kitaplarda bu konularda birbirinden farklı rivayetlere yer verilir. Bazı âlimler, bu rivayetleri tetkik etmiş ve bu maddeleri sıralamaya çalışmıştır. Ben de elimden geldiği kadar bu maddeleri tek tek ele alıp, anlaşmanın hangi şartlarda yapıldığı konusunda sahih rivayetleri ortaya koymaya çalışacağım.

124 Tarihi Halife, s. 198

125 El-İsti'ab, 2/525, 526

126 Vülatü Mısır, s. 45, 46

127 Buhari, Tarihi Buhari, 1/125

1- Allah'ın Kitabı ve Sünnet-i Nebi İle Amel ve Raşit Halifelerin Yolundan Gitme Şartı

Hız. Hasan (ra), Hız. Muaviye'nin elçilerinden (Abdurrahman bin Semura ve Abdullah bin Amir) bütün şartlarını kabul edeceklerine dair söz aldığı zaman onlara, (Hız. Muaviye'nin) Allah'ın emirlerine, sünnete ve kendisinden önceki halifelerin siyasetine uygun olarak hükmedeceğine, aksi hâlde uzlaşma olmayacağına dair söz vermelerini istedi. Bu durumda Muaviye de Allah'ın kitabı ve sünnet ile hükmedeceğine, Raşit Halifelerin izinden gideceğine söz vermek zorunda kaldı. Bazı âlimlerin özellikle de benim hocam olan Prof. Dr. Muhammed Bitâyene'nin, zayıf bazı rivayetleri dikkate alarak Hız. Muaviye'nin bu şartları kabul etmediği ve bu şartlara uymadığı iddialarını kabul etmiyoruz. Zira bu şart, iki taraf arasındaki anlaşmada zikredilmiş bir şarttır.¹²⁸

Birçok âlim bu şartın öne sürüldüğünden bahsetmiş. Mesela İbni Hacer el-Heysemi bu anlaşmanın bir nüshasını bize nakletmiştir. Orada şu ifadelere yer veriyor:

“Hız. Hasan, Allah'ın kitabı ve Resûlullah'ın sünneti ile amel etme, kendinden önceki halifelerin yolundan gitme şartıyla halifeliği Muaviye'ye bırakmayı kabul etti.”

Hatta bazı Şiâ kitapları da bu şarttan bahsetmektedir. Şu hâlde Hız. Hasan bin Ali, Muaviye bin Ebu Süfyan'a ilk şart olarak, Hız. Ebubekir, Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali (ra)'ın yolundan giderek, insanlara; Kur'an'a, sünnete ve Raşit Halifelerin içtihatlarına uygun olarak hükmetmeyi şart koşmuştur.¹²⁹ Bu şart Muaviye'ye devlet idaresinde bir düstur olmuştur.

Bu şartın öne sürülmesinden şu hükümler çıkarılabilir:

a- Raşit Halifeler Zamanında Kanun Koyma ve Yönetimin Kaynakları

i- Kur'an-ı Kerim

Allah Teâlâ, Nisa suresi 105. ayeti kerimede şöyle buyuruyor:

“Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana kitabı hak ile indirdik; hainlerden taraf olma!”

Bu ayetten, Kur'an'ın insan hayatının her alanında uyulması gereken ilk kanun olduğunu öğreniyoruz. Kur'an, hayatın bütün alanlarında uyulması gereken bir rehberdir. Müslümanların ihtiyaç duydukları bütün hüküm ve emirler Kur'an-ı Kerim'de mevcuttur.

128 Dirasetün fi Tarihî'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 68

129 Eş-Şi'a ve Ehli Beyt, s. 54

ii- Efendimiz (s.a.v)'in Sünneti

Sünnet ve hadis, edille-i şer'iyyenin ikinci kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim'in pratikte nasıl uygulanacağı hadisi şerifler ile öğrenilir. Allah (cc), Âli İmran suresi 32. ayeti kerimede sünnete tabi olunmasını emretmiştir:

“De ki: ‘Allah’a ve elçisine itaat edin.’ Eğer yüz çevirirlerse şüphesiz Allah, kâfirleri sevmez.”

Nur suresi 63. ayette, sünnet ile amel etmeyenler, hadisi şerife karşı gelenler hakkında şu tehdide şahit oluyoruz:

“(Ey inananlar!) Peygamber’in (sizi) çağırmasını aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. İçinizden biri birlerini siper ederek sıvışıp gidenleri Allah gerçekten bilir. Artık onun emrine muhalefet edenler, başlarına bir belânın gelmesinden veya elem dolu bir azaba uğramaktan sakınsınlar.”

Resûlullah'ın (s.a.v) hüküm verdiği yerde mü'minlerin tercih şanslarının olmadığı Ahzab suresi 36. ayette ifade edilmektedir:

“Bununla beraber Allah ve Resûlü bir işe hükmettiği zaman, gerek mü'min bir erkek ve gerekse mü'min bir kadın için, o işlerinde başka bir tercih hakkı yoktur. Her kim de Allah ve Resûlüne asi olursa açık bir sapıklık etmiş olur.”

Yüce Mevlamız, Nisa suresi 59. ayeti kerimeye göre, anlaşmazlık durumunda sünnete başvurulması gerektiğini ifade buyuruyor:

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Peygamber’e de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir ve sonuç bakımından da daha güzeldir.”

Bu ayeti kerimeye göre anlaşmazlık ve ihtilaf hâlinde sünnete başvurulmasının, imanın bir gereği olduğu vurgulanmaktadır.

Şu hâlde, sünnetin, Hulefa-i Raşidin döneminde kanun koymanın kaynaklarından biri olması normaldir.

Hulefa-i Raşidin döneminde devlet, tamamen şeriatın kontrolündeydi. Şeriat o zamanlar her türlü kanunun ve geleneğin üzerindedir. Şu hâlde Hulefa-i Raşidin döneminde İslam devletinin tam bir şeriat devleti olduğunu, bütün otoritelerin şeriate tabi bulunduğunu görüyoruz. Bütün yetkiler değişmez bir otorite ile yani şeriat kanunları ile sınırlıydı.¹³⁰

Hulefa-i Raşidin ve sahabe döneminde şeriat her şeyin üstünde tutuluyordu.

130 Nizamu'l Hüküm fi'l İslam, s. 227

Yöneten ile yönetilen, hâkim ile mahkûm hepsi şeriatı tabi idi. İşte bu yüzden Hz. Ebubekir es-Sıddık insanlara şöyle hitap etmiştir:

“Allah ve Resûlünün izinden gittiğim sürece bana itaat etmek zorundasınız. Eğer ki ben Allah ve Resûlüne isyan eder ve onların sözünden çıkarsam, o zaman bana itaat etmeyin.”¹³¹

b- Hulefa-i Raşidin Zamanında Sünnete Verilen Ehemmiyet

Hz. Hüseyin (ra), Hulefa-i Raşidin dönemini çok önemli görür ve onların peşinden giderek Sıddık (Hz. Ebubekir), Faruk (Hz. Ömer), Zinnureyn (Hz. Osman) ve babası Ali (ra)'ın hayatlarını örnek alır, onlardan çok büyük dersler ve ibretler alınacağını düşünürdü. Zira Raşit Halifeler zamanında hem sahabe çoktu ve bu halifeler sahabelerle istişare hâlindeydi hem de bu halifelerin hepsi Allah'ın Resûlü'nün terbiyesi altında büyümüşlerdi. Dini hem biliyorlar hem manasını idrak ediyorlar hem de yaşıyorlardı. O nedenle Hz. Hasan, Hulefa-i Raşidin dönemindeki uygulamalara sıkı sıkıya bağlıydı. Aynı zamandan Hulefa-i Raşidin döneminde, yeni karşılaşılan problemler ve ortaya çıkan yeni meselelere göre birtakım yeni uygulamalar ve içtihatlar da ortaya konmuştu. Günün şartları gereği bu yeni uygulamalar hem birer çözüm hem de birer örnek teşkil ediyorlardı. Aynı zamanda bu içtihatlar ve yenilikler istişare ile oluştuğu için ümmetin bunlara çok ihtiyacı vardı. Zira Allah Resûlü, **“Benim sünnetime ve benden sonraki raşit ve yol gösterici halifelerin sünnetine uyun”**¹³² diye emir buyurmuşlardı. Müslümanlar için bu emir en kıymetli mirastı. Bir başka hadisi şerifte ise şöyle buyurulmuştur: **“Benden sorma Ebubekir ve Ömer'e itaat edin.”**¹³³

c- Raşit Halifeler Dönemindeki Halifeliğin Diğer Zamanlara Üstünlüğü

-Raşit Halifeler, Müslümanları idare ederken, hüküm verirken, devleti idare ederken, problemlere çözüm bulurken ya bizzat İslam'ın emirlerini uyguluyorlar veya o mesele hakkında İslam'da hükmü yok ise o zaman dine uygun içtihatlar yapıyorlar veya istişare ediyorlardı.

-Onlardan hiçbirisi devlet yönetimini kendi arzu ve talebi ile almamış, kendisinden öncekilerden de halifeliği kendisine bırakmasını talep etmemişlerdir. Hz. Ebubekir'den Hz. Ali'ye kadar bütün halifeler Şûra ve istişare yoluyla göreve gelmişlerdir. Ancak burada yapılan istişareler usul bakımından birbirinden farklıdır. Bu durum İslam'ın halife seçimi için herhangi bir usulü şart koşmadığını seçim usulünün Müslümanların inisiyatifine bırakıldığını göstermektedir.

131 El-Bidaye ve'n Nihaye, 6/306

132 Süneni Ebi Davud, 4/201; Tirmizi, 5, 44 no'lu hadis

133 Elbani, Sahihü Süneni Tirmizi, 3/200

-Şûra yoluyla halife belirlendikten sonra herkes aleni olarak bizzat halifeye biat ederdi. Raşit Halifeler döneminde biatten kaçından aykırı bir ses hiç olmamış herkes seçilen halifeye biat etmiştir. Bu dönemde biat etmedeki ölçü, çoğunluğun düşüncesi ve itidal olmuştur. Zira bu dönemde biatin sadece küfrü ispat edilmiş kimseye yapılmayacağı kanaati vardı.

-Bütün ümmetin, halifelerin yaptığı için İslam'a uygun olup olmadığını kontrol etme sorumluluğu vardı. Mali işlerden başlamak üzere siyasi kararlara hatta vali atamalarına kadar halifelerin bütün icraatları denetlenirdi. Ancak bu denetlemede tek ölçü İslam'ın koyduğu şartlardı. Bütün bu denetimi, ilim ve içtihat ehli olan "Ehl-i Hâl ve'l Akd" adı verilen bir istişare heyeti yürütürdü. Ümmetin kendi başına hareket etmesi ve her önüne gelenin yönetime karışması caiz olmaz. Zira bunun sonucu Hz. Osman döneminde olduğu gibi anarşi ve fitneye dönüşür. Yöneticinin denetimi ve ümmetin sözlü veya fiilî olarak müdahale hakkı olmasına delil Hz. Ebubekir'in yaptığı şu konuşmadır:

"Eğer doğru işler yaparsam bana yardımcı olun. Eğer hata edersem beni düzeltin."¹³⁴ Hz.Ömer ise şöyle buyurmuştur:

"Bana göre insanların en sevimlisi, bana kusurlarımı iletenlerdir."

Yine Hz. Ömer, "En büyük korkum ben hata ettiğimde, benden korktuğunuz için beni ikaz etmemenizdir." demiştir.

Hz. Osman'ın konuşması ise şöyledir:

"Eğer şeriatta ayağıma pranga vurmanız gerektiği yazıyorsa, ayağıma pranga vurun."

Ali (ra) ise şu konuşmayı irat etmiştir:

"Bu halifelik ancak sizin müsaade etmenizle yapılacak bir iştir. Ben size danışmaksızın hiçbir iş yapma hakkına sahip değilim."¹³⁵

Raşit Halifeler döneminde, ümmetin idarecileri denetim hakkı teslim edilmiştir. Kimse de bu hakka itiraz etmemiştir. Bu konuda icma vardır. Aynı şekilde sahabe; idareci olsun, yönetilen olsun, Kur'an'ı doğru anlaması üzerinde ittifak etmişlerdir. Sahabe için güzel amelin yolu sünnete uymaktan geçmektedir.

-Kur'an ve sünnette olmayan meselelerde Raşit Halifelerin, mesalih-i mürsele ve Şûra'ya göre içtihat etmeleridir. Buna örnek olarak Hz. Ebubekir'in Kur'an'ı cem etmesi ve yine Hz. Ömer'in Sevad arazisi hakkında (İran toprakları), farklı bir uygulamaya gitmesi gibi. Yine Hz. Ömer'in divan ve askerî teşkilatı kurması, Hz. Osman'ın Kur'an'ı çoğaltarak çeşitli vilayetlere yollaması da örnek verilebilir.

134 El-Bidaye ve'n Nihaye, 6/305

135 Taberi, 5/449, 457

-Ümmetin âlimlerinin ve önde gelenlerinin ihtilafı normaldir; ancak, kardeşlik ve karşılıklı iyi niyet duyguları içersinde, ümmetin maslahatı için olan ihtilaflar normaldir. Zira ne kadar çok akıl devreye girerse, o kadar çok fikir ortaya çıkar ve meselenin bütün yönleri görülebilir. Benî Saide avlusunda (Hz. Ebubekir'in halife seçilişinde), Ridde Savaşlarında ve Kur'an'ın cem edilmesinden olduğu gibi. Bu örneklerde olduğu gibi ihtilaf, ümmetin arasında ayrılıklar ve çatışmalar çıkmasına sebep olmamalıdır. Zira ayrılık başarısızlığı ve mağlubiyeti getirir. Şüphesiz ayrılıklar konusunda da hakem sünnet olmalı ve son söz Allah ve Resûlünün olmalıdır.¹³⁶

-Raşit Halifeler döneminin, şeriata tabi bir hukuk devleti, kitap ile sünnete dayanan semavi görünümüne daha sonraki dönemlerde şahit olamıyoruz. O zamanlar yöneticiler, faziletli ve her türlü işi idare edebilen geniş ufuklu kimselerdi. İdareci aynı zamanda bir işçi gibi hizmet ederdi. Hazine, idarecinin değil ümmetin hizmetindeydi. İstişareye önem verilirdi. Toplum ile idareci arasında güzel bir ilişki vardı, kopukluk yoktu. Bütün ümmet, yönetime katılır ve her türlü iş istişare ve yardımlaşma ile görülürdü.

Raşit Halifeler dönemindeki sosyal hayata gelince, bu dönemde hiçbir dönemde görülmeyen bir canlılık, hayatın her alanına ve toplumun bütün fertlerine sirayet etmiş bir iman vardı. Toplumsal şuur en üst düzeydeydi. Bencillik ve ırkçılıktan hiçbir eser yoktu. Her alanda ideal Müslüman örneğine rastlamak mümkündü. Herkes birbirinin hakkına saygılıydı. İnsanlar birbirlerinin haklarını gözetirlerdi. Ümmet hem maddi olarak birdi hem de müminler arasında gönül birliği vardı. Yöneten de yönetilen de medeni bir bilinç ve kültüre sahipti. İşte burada daha sonraki bütün çağların özlemine duyduğu örnek bir sosyal hayat ve mükemmel bir İslam devletine şahit oluyoruz. Bu nedenle Müslümanlar, bu dönemi diğer bütün dönemlerden ve diğer yönetim biçimlerinden ayırmak için bu asra, "Raşit Halifeler Dönemi" ismini vermişlerdir.¹³⁷

İşte bu nedenle Hz. Hasan (ra), halifeliği Hz. Muaviye'ye (ra) devrederken Kur'an ve sünnet ile amel etmenin yanında "Raşit Halifelerin yolundan gitme" şartını koymuştur.

2- Mallar

İmam Buhari (ra) *Sahih*'inde Hz. Hasan'ın, Muaviye'nin kendisine gönderdiği elçilere, Abdurrahman bin Semura ve Abdulah bin Amir bin Kerîz'e, "Biz Abdulluttaliboğullarıyız. Bu mallar da bizim hakkımız. Bu mallara dokunacak mısınız?" diye sorduğunu, elçilerin de cevap olarak, "Biz kefiliz. Mallarınıza dokunulmayacak." diye cevap verdiklerini zikreder.¹³⁸

136 Sallabi, Ali bin Ebi Talib, 1/345

137 Kasım Muhammed, ez-Zakire et-Tarihyye li'l Ümme, s. 71

138 Buhari, Kitabu's Sulh, 2704 no'lu hadis

Hız. Hasan, Abdulmuttaliboğullarının elinde olan malların onların hakkı olduğu ve Muaviye'nin bu malları kendilerinden talep etmeyeceğine dair söz vermesi gerektiğinden bahsetmiştir. Hız. Hasan'ın bunun haricinde Hız. Muaviye'den başka mallar talep ettiğine dair bir kayda rastlamıyoruz.¹³⁹

İbni E'sam, Hız. Hasan'ın şunları söylediğini rivayet eder:

“Muaviye'nin bana ait olan malları ganimet olarak almaya hakkı yoktur.”¹⁴⁰

Ebu Cafer et-Taberî, Avâne bin Hakem'den şu rivayette bulunmuştur:

“Basralılar, Hız. Hasan'ın Daru Ebcurd'un haracını toplamasına mani oldular ve bu haracın kendi ganimetleri olduğunu iddia ettiler.”¹⁴¹

Bilindiği gibi, haraç toplama hakkı devlete aittir ve normalde Hız. Hasan ile Basralılar arasında böyle bir münakaşa yersizdir. Ancak rivayetlerden anladığımızı göre Daru Ebcurd'dan toplanan vergiler Hız. Hasan'ın elinden alınmıştır.¹⁴²

Bir rivayete göre Hız. Hasan'ın Muaviye'ye şunları iletğine şahit oluyoruz: “(Babam) Ali'nin borçları ve ödemeleri vardı. Beytülmal'den 400.000 veya daha fazla (dirhemi) bunun için harcadı.”

İbni Asâkir'in aktardığına göre Hız. Hasan Beytülmal'i yani devlet hazinesini Muaviye'ye teslim ederken, borçlarını ve ödemesi gereken diğer giderleri bu hazineden karşılamıştır. Yine babasının ailesi ve diğer Ehlibeyt'in geçimi için gerekli malı da ayırmıştır.¹⁴³ Bazı tarihçilerin rivayetine göre, Hız. Hasan beş milyon dirhemlik bu hazineden kendi haklarını ve Ehlibeyt'in hakkını ayırmış, borçları ödemiş, artanını da askerlere ve diğer adamlarına dağıtmıştır. Hız. Hasan, muhtemelen adamlarının gönlünü almak ve onları anlaştırmaya razı etmek için böyle bir icraatta bulunmuştur.

Benim tercihim Buhari'nin rivayet ettiği vakıadır. Yani Hız. Hasan, Beytülmal'den kendisine, ileriki zamanlarda ailesinin geçimine yetecek kadar pay ayırmıştır.¹⁴⁴

Bazıları ise her sene Muaviye'nin Hız. Hasan'a bir milyon, Hız. Hüseyin'e de iki milyon dirhem hazineden yardımda bulunduğunu, yine atıyyelerde ve okunan hutbelerde yapılan dualarda, Haşimoğullarını Abdişemsoğullarından üstün tuttuğunu iddia etmektedir. Bu iddialara göre güya Hız. Hasan, halifeliliği Muaviye'ye satmıştır.

139 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 64

140 El-Fütuh, 3/293

141 Taberî, 5/165

142 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 64

143 Tarihi Dımeşk, 14/90

144 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 64

Bu rivayetler asılsız ve mesnetsiz, araştırmadan uzak ve güvenilemeyecek rivayetlerdir. Zira bu rivayetler, Hz. Hasan'ın kendi şahsi menfaatini ümmetin menfaatinden üstün tuttuğunu ima etmektedir.¹⁴⁵

Ancak şu da var ki Hz. Hasan diğer insanlar gibi değildir ve atıyyelerde herkesden daha fazla hak sahibidir. Yine de Hz. Hasan'ın atıyyelerden ve Beytülmal'den aldığı pay, rivayetlerde zikredilen rakamların yüzde birine bile ulaşmaz.¹⁴⁶

3- Kanlar

Bu barış anlaşması; kimsenin kanının dökülmemesi ve kimsenin cezalandırılmaması, bütün insanların emniyet içinde olması şartını da içermektedir. Buhari'den gelen bir rivayete göre Hz. Hasan, Hz. Muaviye'nin elçilerine, “Ümmetten akan kan yeter artık.” diye sitemde bulunmuş, elçiler de bütün insanların güvende olacağına ve hiç kimsenin cezalandırılmayacağına kefil olduklarını ifade etmişlerdir.¹⁴⁷

Zührî'den gelen bir rivayete göre Hz. Hasan'ın komutanlarından biri olan Ubeydullah bin Abbas, Hz. Hasan'ın Muaviye'den talep ettiği şartları haber alınca Muaviye'ye bir elçi göndererek eman diledi ve şahsi mallarına el konulmamasını talep etti. Sonra da bir gece gizlice gelip Muaviye'nin saflarına katıldı. Onun ardından Kays bin Sa'd da savaş sürerken Muaviye'den Hz. Ali'nin taraftarı olan kimselerin de mal ve canlarına dokunulmamasını talep etti.¹⁴⁸

Müsteşrik Felhozen, aynı iftirayı Hz. Abdullah bin Abbas'a da atmak istemiştir. Felhozen, Taberi'nin bazı nüshalarında Ubeydullah yerine Abdullah isminin yazıldığını iddia ederek, bu esnada ordunun başında Ubeydullah değil Abdullah bin Abbas'ın olduğunu öne sürdü. Felhozen'e göre Taberi'nin nüshaları arasındaki bu ihtilafın sebebini de şu şekilde açıkladı: “Aslında Taberi'de geçen kayıt komutanın Abdullah bin Abbas olduğu yönündeydi. Ancak daha sonraki tarihçiler, Abdullah bin Abbas'ın Abbasi Devleti'nin kurucuları olan Abbasilerin atası olduğu için, Hz. Abbas'ı bu töhmetten kurtarmak için güya yazım hatası yapılmış gibi gösterip Abdullah'ın kardeşi Ubeydullah bin Abbas'a iftira etmişlerdir.”

Oysa hakikat burada anlatılanların tamamen aksinedir. Zira asıl ordu komutanı Hz. Hasan bin Ali'dir. Öncü birliklerin kumandanı ise Kays bin Sa'd'dır. Burada Ebu Hanife ed-Dineverî'nin aktardığı zayıf ve mesnetsiz bir rivayet haricinde, ne Abdullah bin Abbas'ın ne de kardeşi Ubeydullah bin Abbas'ın adı hiçbir şekilde zikredilmemektedir.¹⁴⁹

145 Age

146 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 63

147 Buhari, Kitabu'Sulh, 2/963

148 Taberi, 5/163-164

149 Taberi, 5/159-160

İbni Hacer ve İbni E'sam da bu zayıf rivayete eserlerinden yer vermişlerdir.¹⁵⁰ Benim araştırmalarıma göre, orduyu komuta eden iki kişi vardı: Hz. Hasan ve Hz. Kays bin Sa'd. Ubeydullah veya Abdullah bin Abbas'ın komutanlık yaptığına dair sahih bir rivayet söz konusu değildir.¹⁵¹

Felhezon'un bahsi geçen komutanın Ubeydullah değil Abdullah bin Abbas olduğuna dair burgusu ve getirmiş olduğu deliller, Ziyad bin Abdullah el-Bükâi'nin Avâne bin Hakem'den aktarmış olduğu şu rivayet ile tezat arz etmektedir:

Ubeydullah bin Abbas, Hz. Ali'nin Yemen valisi idi. Bısr bin Ertae'nin üzerine geldiği haberini alınca, yerine Ubeydullah bin Abdulmedain el-Hâris'i bırakarak hicri 40 senesinde Hz. Ali'ye sığındı. Hz. Ali de bunun üzerine, Yemen'e Bısr'ın ordusunu cezalandırmak için bir ordu gönderdi. Aynı yıl Ali (ra) şehit edildi."¹⁵²

Avâne bin Hakem, Abbasiler ile yakın ilişkiler içinde olmak ve Abbasiler lehine tarihî hakikatleri çarpıtmak gibi bir suçla itham edilemeyeceğine göre, bu kayıta Ubeydullah'ın sadece Yemen'i terk ettiğine dair bir kayıt söz konusudur.

Burada bahsi geçen kumandan ister Ubeydullah bin Abbas olsun isterse Abdullah bin Abbas, Hz. Hasan'ın kumandanlarından herhangi birinin Hz. Muaviye ile gizlice irtibat kurup aman istemesi (bir nevi ihanet içinde olması), vaki olmuş bir şey değildir. Buhari'nin de zikrettiği gibi Hz. Hasan güçlü bir orduya sahipti. Hz. Hasan ve komutanları arasında tam bir bağlılık söz konusuydu. Hz. Hasan yetki sahibi ve liderdi. Hz. Muaviye'nin elçileri ile görüşen, onlarla anlaşma yapan, kan akıtılmaması şartını öne süren, adamları için eman dileyen, Ehlibeyt ve Abbasiler için hatta bütün Abdulmuttaliboğullarının mallarına dokunulmasını talep eden bizzat Hz. Hasan idi. Hz. Hasan, komutanlarına Muaviye ile anlaşmasını ve halifeliği Muaviye'ye bıraktığını bildirdi. Ve onlara, cemaatten ayrılmamalarını, Hz. Muaviye'ye biat etmelerini emretti. Kays ve adamları da, Hz. Hasan'a biatlerinin gereği olarak isyanı bırakmak ve Muaviye'ye biat etmek durumunda olduklarını anladılar. Böylece onlar da cemaate dâhil oldular.¹⁵³ Ancak Zührî'den nakledilen rivayette hiç gerek yokken Hz. Hasan haricinde bütün Abbasilere ve Kays'a övgüler varittir.

Hz. Hasan, Hz. Muaviye'ye; Medine, Hicaz ve Irak halkından herhangi bir şey talep etmeme şartını koştu. Tarihçilerin beyan ettiğine göre buradaki kasıt Hz. Osman'ın kan davasının güdülmemesiydi. Sonunda Hz. Ali döneminde olan olayların unutulması ve bu olaylar sonucunda hiç kimsenin hesaba çekilmemesi üzerinde ittifak edildi. Bu ittifak, geçmişin izlerini silmek ve böylece vuku bulan fitnelere son

150 İbni Hacer, El-Metalibül Âliye, 4/318-319; İbni E'sam, El-Fütuh, 3/289

151 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 66

152 Taberi, 5/139-140

153 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 67

vermek için gösterilen eşsiz bir gayreti ifade eder. Artık geçmişle uğraşmak yerine, yarınlar için güzel planlar yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece dinin gerekleri yerine getirilmiş, af ve kardeşlik üzerine bir uzlaşma bina edilmiş ve iki taraf arasındaki meseleler halledilmiştir. Bundan sonra Muaviye de eskiye dair hiçbir dava gütmemiş, geçmişte olan şeylerden dolayı kimseye hesap sormamıştır. Böylece uzlaşma da amacına ulaşmış ve gerçekleşmiş oluyordu. Sonuçta ümmetin yeniden birliği tesis edildi. Gönüller arasında yeniden köprüler kuruldu. Hem de zorla değil gönül rızasıyla. İşte bu Hz. Hasan'ın gerçekleştirmiş olduğu muazzam bir başarıdır. Hz. Hasan, ümmetin yeniden birlik olmasını sağlamış, akan kanlar durmuş ve Hz. Muaviye gibi bir zata siyasi ve diğer alanlarda İslam'a büyük hizmetler verme fırsatı tanımıştır.

4- Velihtlık ve Halifeliğin Şûra'ya Bırakılması Meselesi

Halifeliğin Hz. Muaviye'den sonra Hz. Hasan'a geçmesi konusunda her iki tarafın da ittifak edildiği ve Muaviye'nin başına bir iş gelmesi hâlinde eğer Hz. Hasan sağ ise, yerine Hz. Hasan'ı bırakacağını vaat ettiği söylenir.¹⁵⁴ Hâlbuki İbni E'sem, Hz. Hasan'ın şu sözlerini nakleder:

“Ben Muaviye'den sonra halifeliğin bana kalmasını istemiyorum. Şayet bunu istesem, o zaman Muaviye'ye bırakmazdım.”¹⁵⁵

İbni Hacer el-Heysemî'nin naklettiği anlaşma metninde şu ibarelere yer verildiğini görüyoruz:

“Halifelik, Muaviye'den sonra Müslümanların istişaresine bırakılacaktır.”

Hz. Hasan'ın, Muaviye (ra)'ın vefatından sonra halifeliğin kendisine bırakılması hakkında bir şart öne sürmesi iyice araştırıldığı zaman, Hz. Hasan'ın büyüklük ve cömertliğine yakışmamaktadır. Hz. Hasan, bir taraftan Allah rızası için makamı terk ettiğini ve akan Müslüman kanının durmasını istediğini söylerken, diğer taraftan nasıl dünyalık peşinde koşmuş olabilir? Hz. Hasan, hilafet boyunduruğunu bir daha boynuna geçirir miydi acaba? Cebir bin Nedîr'in aktardıkları durumun zannedilenin aksine olduğunu gösteriyor:

“Hasan bin Ali'ye, ‘İnsanlar senin halifelik sevdasında olduğunu söylüyorlar.’ dediğimde bana şöyle cevap verdi: ‘Arap liderler benimle beraberdi. İsteddiğimle harbeder istediğimle savaşılabildim. Ne yapsam Araplar peşimden gelirdi. Ancak ben halifeliği Allah'ın rızası gereği kendi irademle bıraktım.’”¹⁵⁶

Bu rivayetlerden anlaşılıyor ki ne sahabe (ra) ne de sahabe çocukları, Yezid'in

154 Fethu'l Bârî, 13/70

155 El-Fütuh, 3/299

156 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/206

halifeliği boyunca böyle bir şeyden bahsetmiş değillerdir. Şayet iddia edildiği gibi, Hz. Muaviye kendisinden sonra Hz. Hasan'ı veliaht olarak göstereceğine dair bir vaatte bulunmuş olsaydı en azından Hz. Hüseyin (ra) bunu dile getirirdi. Biz bu gibi rivayetlerin asılsız olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca Hz. Muaviye, yerine veliaht olarak Hz. Hasan'ı tayin etme sözü vermiş olsa, Hz. Hasan'ı kendisine yakın bir görev getirmeli veya bir bölgenin valiliğine atmalıydı. Bu durumda Hz. Hasan, Medine'ye çekilip devlet işlerinden uzakta yaşamayı tercih etmiş olmazdı. Sonuç olarak, o dönemdeki olayların bize yansıttığı mana, halifeliğin Hz. Muaviye'den sonra ümmetin istişaresine bırakılması şartında anlaşma yapılmış olduğu yönündedir ki bizce doğru olan da budur.

Hz. Hasan ile Hz. Muaviye Arasında, Hz. Ali'ye Hakaret Edilmesi Meselesi

Tarih kitaplarındaki kayıtlara göre, Hz. Hasan, Hz. Muaviye'ye babası Hz. Ali'ye yönelik hakaretlere müsaade etmemesi şartını koşmuştur. Benim hocam olan Muhammed Bitayene ise Hz. Hasan ile Hz. Muaviye arasında böyle bir konunun mevzubahis olmadığı görüşündedir. İmamiyye Şiası da Hz. Muaviye'yi insanları ve özellikle de imamları hutbelerde Hz. Ali'ye küfürler ve hakaretler etmeye zorlamakla itham etmişlerdir. Bu asılsız bir iddiadır.

Araştırmacılar da düşünüp taşınmadan bu gibi iddiaları olduğu gibi nakletmişlerdir. Hatta sonraki dönemlerde bu iddia, tartışmasız bir kabul olarak görülmüştür. Hâlbuki bu hususta sağlam bir rivayet gelmiş değildir. Hatta Demiri, Yakubi ve Ebu'l Ferec el-İsfehani'nin eserlerinde bu iddianın aksini ispat eden, Hz. Muaviye'nin Ehlibeyt'e olan muhabbet ve hürmetini ispat eden rivayetler varittir. Hz. Muaviye'nin hutbelerde Hz. Ali'ye beddua ve hakaretler ettirdiği ithamı, ne Hz. Hasan ve Hz. Muaviye'nin mücadele usulüne uyuyor ne de olayların cereyan ediş mantığı ile. Emeviler zamanından yazılan hiçbir tarih kitabında da bu konuya işaret eden herhangi bir kayıt mevcut değildir. Aksine bu rivayetler Abbasiler zamanında yazılan kitaplarda görülmeye başlanmıştır. Maksat Abbasileri haklı çıkarmak ve Emevileri Müslümanların nazarında kötü göstermektir. Bu konuyu ilk defa, Şia'nın Rafizîye mezhebinden olan Mesudî, Mürûcû'z Zeheb adlı eserinde dile getirmiştir. Başka Şii ve Rafizî kitaplarında da benzeri kayıtlar mevcuttur. Ben Ehlisünnet âlimleri tarafından kaleme alınmış tarihî eserlerde bu konuyu araştırdım ancak sahih bir rivayete rastlamış değilim. Bu konunun iyice araştırılması, rivayetlerin gözden geçirilmesi hem rivayet senedinin hem de rivayet metinlerinin iyice tahkik ve cerh edilmesi gerekirdi. Zira araştırmacı olmanın gereği budur. Hz. Muaviye'nin dindarlığı, örnek hayatı, faziletli kişiliği, sahabenin kendinse yapmış olduğu bunca övgü ortada olduğu hâlde, Rafizîlerin, Onun hakkında daha başka bir sürü ithamlarda bulunduğu şahit oluyoruz. Hâlbuki Tabiin'in büyükleri de Hz. Muaviye'nin ilmin-

den, dindarlığından, hilim ve adaletinden bahsetmişler ve Hz. Muaviye'yi daima hayırla yâd etmişlerdir.

-Rivayet edildiğine göre Ömer bin Hattab (ra), Hz. Muaviye'yi Şam'a vali yapmış ve "Muaviye'yi sadece hayırla anın" diye emir buyurmuştur.¹⁵⁷

-Hz. Ali (ra)'ın Sıffin Savaşı dönüşünden şu sözleri dile getirdiği rivayet edilmiştir: "Muaviye halife olursa ondan nefret etmeyin. Zira Muaviye giderse, başınıza içi boş adamların idareci olduğunu göreceksiniz."¹⁵⁸

-Abdullah bin Ömer (ra) ise, Hz. Muaviye hakkında, "Ben Resûlullah (s.a.v)'den sonra Muaviye gibi bir siyasetçi görmedim." buyurmuştur. Kendisine, "Ya babanız (Ömer)?" diye sorulduğunda, "Babam Ömer, Muaviye'den daha faziletli ve daha dindar idi. Muaviye de babamdan daha iyi bir siyasetçi ve idarecidir." demiştir.

-Abdullah bin Abbas (ra) da şu ifadelerde bulunmuştur: "Hükümdarlığa Muaviye'den daha layık birini görmedim. Muaviye hükümdar olmak için yaratılmıştır."

İmam Buhari'nin *Sahih*'inde ise şu rivayete yer verilmiştir:

"Abdullah bin Abbas'a, 'Halife Muaviye hakkında ne dersin? O ömründe hiç vitir kılmamıştır.' denildiği vakit, 'O âlim bir zattır.' buyurmuştur.¹⁵⁹ Yine bir defasında Abdullah bin Abbas, Hz. Muaviye'den söz ederek, "Hind'in oğlu (Hz. Muaviye) ne güzel ve ne kudretli biridir. O hiçbir konuşmasında bize hakaret etmemiştir. Bize ait bir karış toprağa el sürmüş de değildir."¹⁶⁰ diye konulmamıştır.

-Abdullah bin Zübeyr (ra) ise Hz. Muaviye hakkında şu iltifatlarda bulunmuştur:

"Dürr bin Hind yani Muaviye'den hepimiz çekinirdik. Ondan daha cesur birini görmüş değiliz. Biz onu kandırmaya çalıştık ama gördük ki ondan dahi kimse yok. Taşlar dağların tepesinde durduğu sürece ben ondan istifade etmek taraftarıyım." Bunu söylerken Ebu Kubeys dağına işaret etmiştir.

-İmam Zührî, düşüncelerini şu şekilde edile getirmiştir:

"Muaviye, yıllarca Hz. Ömer'in izinden gitmiştir. Hem de en ufak taviz vermeden. Sahabe ve Tabiin'den gelen rivayetler bu şekildedir. Bizim anlattıklarımız onun yaptıklarının çok cüzi bir kısmıdır."

Daha birçok tarihçi ve âlim de Muaviye'den övgü ile bahsetmişlerdir. Hatta münekkit âlimler bile. Bunlardan da birkaç örnek verebiliriz:

157 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/25

158 Age, 8/134

159 Buhari, 3765

160 Tarihî Dimeşk, 62/128, 129

-İbni Teymiyye, Hz. Muaviye'den şu iltifatlarla bahseder:

“Ümmetin âlimleri, Hz. Muaviye'nin, Müslümanlara krallık yapmış (Hulefa-i Raşidin hariç) kimselerin en üstünü olduğuna ittifak etmişlerdir. Resûlullah (s.a.v)'den sonra dört halife vardı. Daha sonra krallık başlamıştır. İlk kral başlamıştır. O gerçek bir hükümdardı. Onun hükümdarlığı ümmetin üzerine bir rahmet idi.”¹⁶¹

“Muaviye diğer bütün Müslüman hükümdarlardan ve zamanının bütün krallarından üstündür.”¹⁶²

-İbni Kesir, Hz. Muaviye'yi şu şekilde anlatıyor:

“Hicri 41 senesinde istisnasız bütün Müslümanlar Muaviye'ye biat ettiler. Ölümüne kadar da kimse onun emrinden çıkmamış ve ona karşı gelmemiştir. Düşmana karşı cihad başlamıştır. Onun zamanından İslam, diğer dinlere üstünlük sağlamıştır. Dünyanın her tarafından ganimetler ve vergiler Müslümanlara akıyordu. Onun hükümdarlığı döneminde Müslümanlar huzur, adalet ve saadete eriştiler.”¹⁶³

-İbni Ebu İzz el-Hanefî'nin düşünceleri:

“Müslümanların ilk hükümdarı Muaviye'dir. Muaviye aynı zamanda Müslüman hükümdarların en hayırlısıdır.”

-Zehebî'ye göre Hz. Muaviye, “Mü'minlerin emîri ve İslam'ın hükümdarıdır. Müslüman hükümdarların içersinde adaleti zulmüne galebe çalan hükümdarlardan biridir.”¹⁶⁴

Bütün bu anlatılanlardan sonra, Hz. Muaviye'nin şahsına yapılan ithamlardan ne kadar uzak olduğu ortaya çıkmış oluyor. Bunca âlim ve selef-i salihin'in büyükleri Hz. Muaviye'nin faziletlerinden bahsederken, onun hutbelerde Hz. Ali'ye hakaretler ettirdiği nasıl düşünülebilir? Bu iddianın sahipleri, Hz. Muaviye'ye hakaret etmekle çirkin bir iş yapmış oldular. O nedenle Hz. Muaviye'ye iftirada bulunan bu adamların doğru yolda olduğunu söyleyemeyiz. Bunca âlim ve Tabiin büyüklerinin Hz. Muaviye'nin fazileti, adaleti, hilmî, hoşgörüsü, halka karşı güzellikle muamele etmesi, siyasi dehası gibi daha birçok alanda yapmış olduğu övgüler, Hz. Muaviye hakkındaki bu gibi kötü düşüncelerin büyük bir yalan ve iftiradan başka bir şey olmadığını ortaya koyuyor. Hz. Muaviye (ra), kendisinden sonraki nesillere örnek gösterilebilecek derecede yumuşak huylu biriydi. Burada Hz. Muaviye'nin hilm ve hoşgörüsü ile alakalı birkaç misali, siz kıymetli okuyucuların dikkatlerine sunuyoruz:

161 Mecmuu'l Fetava, 4/478

162 Minhâcu's Sünne, 6/232

163 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/122

164 Siyeri A'lamı Nubela, 3/120-371

-Abdûlmelik bin Mervan (Abbasi halifesidir), Hz. Muaviye'nin adının geçtiği bir mecliste şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ben onun gibi, anlayışlı, tahammüllü, hoşgörülü ve iyilik sever birini görmüş değilim.”¹⁶⁵

-Kubeyse bin Cabir'in iltifatı ise şöyledir:

“Ben Muaviye'den daha hilm sahibi, ondan daha uzlaştırıcı ve yapıcı birini görmedim. O insanların kin tutmaktan en uzağı, meseleleri çözmekte en adili ve insanlara karşı en iyi muamele edeniydi.”¹⁶⁶

-İbni Kesir'in aktardığına göre, Hz. Muaviye bir adamın kendisine karşı kötü sözler sarf ettiğini işitmiş. Hz. Muaviye'ye, “Niye o adamı cezalandırmadın?” denildiği zaman Muaviye (ra) şöyle cevap vermiş:

“Ben emrim altımdaki insanlardan birinin günahı için hilmimden taviz vermekten Allah'a sığınırım.”¹⁶⁷

-Hz. Muaviye'ye bir defasında bir adam, “Senden daha rezil birini görmedim.” diye hakaretler etmiş. Hz. Muaviye'de adama, “Ne edersin. İnsanlık hâli...” diyerek adamı geçiştirmiştir.¹⁶⁸

Hz. Muaviye'nin yumuşak huyluluğu hakkında bunları işittikten sonra, cahil insanların onun hakkındaki ithamlarına inanmak mümkün olur mu? Bir kere, Hz. Muaviye bir halifedir. Mü'minlerin lideridir. Onun hakkında böyle basit düşüncelere kapılmak bir mü'mine yakışmaz. Hz. Muaviye gibi bir halifenin, Raşit Halifelerden olan Hz. Ali'ye beddua okuması ve ona hakaretler etmesi, valilerine de bu konuda talimat vermesi nasıl düşünülebilir? Bu iftirayı atanlar, Emevi halifelerinin Hz. Ali'ye lanet okumaları âdetinin ta Ömer bin Abdulaziz zamanına kadar sürdüğünü iddia ediyorlar. Yorumu akıl ve insaf sahibi okuyuculara bırakıyoruz.

İmamiyye'nin Müslim'in *Sahih*'inden getirdikleri delile gelince, Amir bin Sa'd bin Ebu Vakkas, babası Sa'd bin Ebu Vakkas'tan rivayet ediyor:

“Muaviye bin Ebu Süyfan Hz. Sa'd'a haber gönderdi ve ona dedi ki: ‘Ebu Türab'a yani Hz. Ali'ye hakaret etmekten seni alıkoyan nedir?’ Hz. Sa'd bin Ebu Vakkas şöyle cevap vermiştir: ‘Ben, Resûlullah (s.a.v)'in bu konuda üç şey söylediğini işittim. Bu nedenle Hz. Ali'ye hakaret edemem. Resûlullah'ın söylediği bu şeyler benim için kırmızı develerden ve bütün makamlardan daha değerlidir.’”¹⁶⁹

165 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/138

166 Age

167 Age

168 Age

169 Müslim, Kitabu Fezaili's Sahabe, 4/1871

İmam Nevevî (ra) diyor ki:

“Hz. Muaviye’nin Sa’d bin Ebu Vakkas’a sorduğu bu sual, onun Hz. Ali’ye hakaret ettiği manasına gelmez. Hz. Muaviye sadece Hz. Sa’d’a, Hz. Ali hakkında konuşmaktan niye kaçındığını sormuştur. Zira Sa’d (ra) sıradan biri değildi. Hz. Muaviye, ondan Ali (ra) hakkında bilgi almak istemiş olabilir veya Hz. Sa’d, Hz. Ali’ye hakaret eden insanlarla birlikte olabilir ve belki de yanındakilerin Hz. Ali’ye hakaretlerine mani olmuştur. Bu durumda Hz. Muaviye’nin bunun sebebini merak etmiş olması normaldir.

Müslim’in bu rivayetini şu şekilde yorumlayanlar da olmuştur: Bu yoruma göre, burada Hz. Muaviye Hz. Sa’d’a, ‘Niçin benden yana değil de Ali’den yanasın? İnsanlara niye benim haklı olduğumu anlatmıyorsun? Çünkü insanlar benim haksız olduğumu düşünüyorlar.’ demek istemiştir.”¹⁷⁰

Ebu’l Abbas el-Kurtubî’nin rivayet ettiğine göre, Dırar es-Sudâî, Hz. Muaviye’nin huzurunda Hz. Ali’yi anlatmış ve Hz. Ali’den övgü ile bahsetmiş, Muaviye (ra) da Dırar’a hak vermiş ve ağlamıştır. Bu rivayet, Hz. Muaviye için Hz. Ali’nin ne kadar değerli olduğu ve Hz. Ali’ye karşı saygı duyduğuna delalet ediyor. Şu hâlde Muaviye (ra), Hz. Ali’ye lanet okumaktan çok uzaktır. Şu hâlde Muaviye’nin akıllı, dindar, ahlaklı ve hilim sahibi olduğuna dair bir sürü rivayet varken, onun Hz. Ali’ye lanet okuttuğuna dair iddialar birer yalandan ibarettir. Hz. Muaviye’nin Sa’d bin Ebu Vakkas’a yönelttiği, “Sen niye Ali’ye hakaret etmiyorsun?” suali ya Sa’d (ra)’ta gördüğü bir hareketten dolayı veya hakikati öğrenme amacıyla sorulmuş bir sualdir. Nitekim Hz. Muaviye, Sa’d (ra)’tan gereken cevabı aldıktan sonra susmuş ve bu Hz. Ali’nin haklı ve faziletli olduğunu kabul etmiştir. Doktor İbrahim er-Rahîlî, bu konuda güzel bir eser kaleme almıştır. Bu eserde şu açıklamalara rastlıyoruz:

“Benim kanaatime göre, Hz. Muaviye, Sa’d bin Ebu Vakkas’ın ağzından laf almak ve Hz. Ali’nin faziletlerini öğrenmek için böyle bir soru yöneltmiştir. Gerçeği en iyi Allah bilir. Muaviye zeki bir adamdı. İnsanlara çeşitli sorular sorarak onların ağzından laf almak ve onların gerçek düşüncelerini ortaya çıkarmayı severdi. Sa’d bin Ebu Vakkas’ın bildiklerini öğrenmek için böyle etkili bir uslupla soru sormuştur. Hz. Muaviye benzeri tarzda bir soruyu Abdullah bin Abbas’a yönelterek, “Sen Ali’nin dini üzere misin?” diye sormuş, İbni Abbas da, “Osman’ın dini üzere de değilim. Ben Muhammed (s.a.v)’in dini üzereyim.” demiştir. (Muaviye burada Hz. Abdullah’ın kimin tarafında olduğunu öğrenmek istemiştir.) Sa’d bin Ebu Vakkas’a sorulan soru da aynı maksatlardır. İmamiyye’nin iddialarına gelince, Hz. Muaviye’den böyle bir amelin sâdır olduğunu söylemekten Allah’a sığınırım. Hz. Muaviye’nin böyle bir şey yapmasının imkânsız olduğuna dair bir sürü delil gösterilebilir. Bazıları şunlardır:

-Hz. Muaviye, Hz. Ali'ye bırakın hakaret etmeyi, aksine her fırsatta Hz. Ali'den övgü ve saygı ile bahsetmiş, onun İslam'a olan hizmetlerini dile getirmiştir. Misal olarak Hz. Muaviye'nin bazı konuşmalarını burada veriyoruz.

İbni Kesir'in senetsiz olarak verdiği bir rivayete göre, Ebu Müslim el-Havlânî yanında bazı adamlar olduğu hâlde Hz. Muaviye'nin huzuruna gelmiş ve ona, "Ali ile kendini bir gördüğün için mi ondan hilafeti istedin?" diye sorduklarında Hz. Muaviye, "Vallahi ben onun benden daha hayırlı ve daha üstün biri olduğunu inkâr etmiyorum." diye cevap vermiştir.¹⁷¹

İbni Kesir'in, Cerir bin Abdulhamid tarikiyle Muğire'den rivayet ettiğine göre, Hz. Ali'nin öldürüldüğü haberi geldiği zaman Muaviye oturup ağlamıştır. Karısı ona, "Yazıklar olsun sana. Hem onunla savaştın hem de şimdi arkasından mı ağlıyorsun?" dediğinde Hz. Muaviye şöyle cevap vermiştir: "Asıl sana yazıklar olsun. Sen insanların nasıl bir fazileti ve ilmi kaybettiğini bilmiyorsun."¹⁷²

Hâl böyleyken Muaviye'nin Hz. Ali'ye hakaretler ettiğini düşünmek hem akli hem de dinî olarak mümkün mü? Ya bu iddialara inanmak!

-Hz. Muaviye'nin Hz. Ali hayattayken ve hatta savaşlar esnasında Hz. Ali'ye hakaret ettiği veya sövdüğüne dair sağlam bir rivayet mevcut değildir. Şu hâlde Hz. Ali vefat ettikten sonra Muaviye (ra), ondan zaten kurtulduğuna göre daha niye arkasından lanetler okusun. Hz. Ali'ye karşı savaşırken bile arkasından konuşmayan Hz. Muaviye'nin, vefatından sonra Hz. Ali'nin arkasından kötü sözler sarfettiğine ve insanlara da bu çirkin işi emrettiğine ancak ahmaklar inanır.

-Hz. Muaviye'nin deha derecesinden akıllı biri olduğunu biliyoruz. Sa'd bin Ebu Vakkas'ın asla fitneye karışmayacağı da biliniyor. Şu hâlde, Hz. Muaviye eğer insanlardan Hz. Ali'ye hakaretler etmesini istese bunu Sa'd bin Ebu Vakkas'dan değil başkalarından isterdi. Ancak bir ahmak, bir sahabenin arkasından kötü sözler söylemesini yine cennetle müjdelenmiş bir sahabeden isteyebilir.

-Hz. Hasan, halifeliği terk ettikten sonra, bu makam tamamen Hz. Muaviye'ye kalmış ve herkes Hz. Muaviye'ye biat etmiştir. Bütün şehirler de Hz. Muaviye'ye teslim olmuştur. Şu hâlde, Hz. Muaviye, Hz. Ali'ye hakaret etmekle ne elde edecektir? Aksine siyaset gereği bunun aksinin yapılması gerekir. Zira zaten son bulmuş fitneleri yeniden alevlendirmek akıl işi değildir. Şu hâlde siyaseti iyi bilen Hz. Muaviye'nin de böyle bir şey yapmanın nasıl kötü sonuçlar doğuracağını bilmesi gerekir.

-Hz. Muaviye tek başına halife olduktan sonra, Hz. Ali'nin çocukları ile iyi

171 El-İttisal bi's Sahib ve'l Âl, 8/374

172 Age, 8/133

hatta dostane ilişkiler içine girmiştir. Tarih ve siyer kitaplarından Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Hz. Muaviye'nin huzuruna geldiler. Hz. Muaviye de onlara yüz bin dirhem verdi ve "Benden önce kimse size böyle bir hediye vermedi." demiş. Hz. Hüseyin de, "Sen de bizden önce böyle faziletli birine böyle bir hediye vermiş değilsin." diye cevap vermiştir.

Bir defasında da Hz. Hasan, Hz. Muaviye'nin yanına gelmiş, Hz. Muaviye ona üç yüz bin dirhem hediye etmiş ve "Resûlullah Efendimiz'in kızının oğluna selam olsun." diye selamlamıştır.¹⁷³

Bütün bu rivayetler Hz. Muaviye'ye hakkındaki bu çirkin iddiaların yalan olduğunu kati surette ispata yeterlidir. Hz. Muaviye'nin insanları Hz. Ali'ye hakaret etmeye zorlamak şöyle dursun tam aksine, Hz. Ali'nin evlatları ile arasındaki sevgi ve muhabbet, durumun iddia edilenin tam aksine olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Asrı saadet insanları, şeriata sıkı sıkıya bağlı ve şer'i hükümleri uygulamaya hırslı idiler. Bu nedenle onları töhmet altında bırakmak ve kötü söz söylemek gibi çirkin işlerle itham etmek zordur. Abdullah bin Mesud (ra)'tan merfu olarak zikredilen bir hadisi şerife göre, "Mü'min insanlara saldıran, lanet okuyan, kötü söz söyleyen, söven kimse değildir."¹⁷⁴

Resûlullah (s.a.v), müşriklerin bile ölülerine sövülmesini yasak etmiştir. O hâlde bu insanların Allah'ın salih kullarının arkasından konuştuıkları nasıl söylenebilir. Hz. Aişe'nin merfu olarak rivayet ettiği bir hadisi şerifte şöyle buyuruluyor:

"Ölülere sövmeyin. Onlar yaptıklarının karşılıklarını almışlardır."¹⁷⁵

Hz. Hasan'ın halifeliği bırakmasından sonra verilen sözler yerine getirilmiş, böylelikle ihtilaflar halledilmiş, ümmetin yeniden birliği tesis edilmiş, Muaviye hicri 40 senesinde ittifak ile halife seçilmiştir. İbni İshak, Vâkıdî, Halife bin Hayyât ise Hz. Muaviye'nin halifeliğe gelişinin 41 hicri yılında olduğunu söylemiştir. Yine halife seçilme olayı bazılarına göre Rebiülevvel bazılarına göre ise Rebiülahir ayında gerçekleşmiştir. Cemaziyevvel veya cemaziyelahir ayında olduğunu da söyleyenler de olmuştur.¹⁷⁶ Hz. Muaviye, fitnelere müsaade etmeden ümmetin yönetimini sürdürmüştür.¹⁷⁷

5- Hz. Muaviye'nin, Hz. Osman'ın Katilleri Karşısındaki Tutumu

Burada, Hz. Muaviye'nin hilafete geldikten sonra Hz. Osman'ı şehit edenlere

173 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/139, 140

174 İbni Hibban, Sahih, 47

175 Buhari, 6516

176 Dirasetün fi Tarihi'l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 69

177 Age

yönelik bir şey yapıp yapmadığı sorulabilir. İbni Kuteybe, *Uyûnu'l Ehbâr* adlı eserinde bu konu ile alakalı şu ifadelere yer vermektedir:

“Hz. Muaviye bin Ebu Süfyan, Cemaat Yılı adı verilen hicri 41 senesinde halifeliği devraldıktan sonra Hz. Osman’ın evine gelir. Hz. Osman’ın kızı Aişe bağırıp çağırdı, ağladı, babasına ağıtlar yaktı. Bunun üzerine Hz. Muaviye şunları söyledi: ‘Ey yeğenim, insanlar bize itaat ettiler. Biz de öfkemizi sinemize çektik ve onlara yumuşak yüzümüzü gösterdik. Bu durumda biz rezil olduk, ancak kinimizi de tuttuk. Herkesin elinde bir kılıç var ve herkes kendi dostlarını tutuyor. Biz anlaşmayı bozarsak onlar da bozarlar. Biz mi kazanırız yoksa onlar mı bilemiyorum. Senin Hz. Osman’ın kızı olman yerine ümmetin kadınların herhangi biri olman daha hayırlıdır.’¹⁷⁸

İbni Kuteybe’nin rivayetinden anlaşıldığına göre, her ne kadar Hz. Hasan ile Hz. Muaviye arasında bir anlaşma yapılmış, sulh gerçekleşmiş, akan kanlar durmuş ve harp sona ermiş, kimseye dokunulmayacağı sözü verilmiş ise de ve yine Cemel, Suffin, Nehrevan, Mısır ve diğer savaşlara katılan beş kadının adı Hz. Osman’ın katli meselesinde geçiyor olsa da, öyle görülüyor ki, Hz. Osman’ın öldürülmesi meselesi gerek Emevi halifelerinin gerekse diğer Emevi ileri gelenlerinin bilinçaltında hep bir yer işgal etmiştir.

Emevilerin, Hz. Osman’ın kan davasını güttüklerinde şüphe yoktur.¹⁷⁹

Sahabenin hepsi Hz. Muaviye’ye biat etmiş ve Emevilerin Hz. Ali’ye lanet ve hakaretler etmelerine mani olmuşlardır. Yine Emeviler emr-i bil’maruf ve’n nehy-i ani’lmünker (iyiliği emir, kötülüğü yasak etme) vazifesini yerine getirmişlerdir. Ev-zâî, Emevileri destekleyen bu isimleri şöylece sıralamıştır:

“Hz. Muaviye’nin halifeliğini sahabeden birçokları desteklemiştir Sa’d (bin Ebu Vakkas), Üsame (bin Zeyd), Cabir (bin Abdullah), (Abdullah) bin Ömer, Zeyd bin Sabit, Müslime bin Muhalled, Ebu Said el-Hudrî, Rafi bin Hadî, Ebu Ümâme, Enes bin Malik ve daha birçok sahabe. Bunlar ümmetin önderleri, ilim hazinesi, Kur’an’ın nüzulüne şahit olmuş, dini bizzat Efendimiz (s.a.v)’den öğrenmiş ve Peygamber (s.a.v) terbiyesinde büyümüş kimselerdi. Tabiin’den de ilim ihlas sahibi birçok zat cemaate tabi olmuş ve ümmetin birliği için Emevilere destek olmuşlardır: Abdurrahman ibni’l Esved bin Abdi Yeğûs, Said bin Müseyyeb, Urve ibnü’z Zübeyr, Abdullah bin Muhayriz gibi.”¹⁸⁰

178 Dirasetün fi Tarihi’l Hulefa el-Ümeviyyin, s. 70

179 Age

180 El-Bidaye ve’n Nihaye, 8/33

HZ. HASAN İLE HZ. MUAVİYE ARASINDA YAPILAN SULHUN SONUÇLARI

1- Ümmetin Tek Bir Yönetim Altında Toplanması

Bu seneye “Cemaat Yılı” adı verilmiş ve bu olay asırlar boyunca ümmet için bir övünç kaynağı olmuştur. Ümmet, Hz. Muaviye’nin liderliği ile tanışmış ve onun yöneticiliğine gönül hoşluğu ile tabi olmuştur. Ümmeti paramparça eden fitnelerden sonra gelen bu olay, ümmetin ileri gelenlerini çok mutlu etmiştir. Tabii ki bütün bunlar Allah’ın inayeti ile olmuştur. Bu başarının mimarı, Hz. Hasan bin Ali (ra)’tır. Cemaat Yılı’ndan sonra Efendimiz (s.a.v)’in bir mucizesi daha gerçekleşmiş ve Hz. Hasan’ın ümmet nazarındaki fazileti daha da artmıştır.

Hicri 41 senesine Cemaat Yılı adını verenleri tenkit eden Akkâd’a iltifat etmiyoruz. Akkâd’ın iddiasına göre, hicri 41 senesine Cemaat Yılı adını verenlerden daha cahil ve daha sapık kimse yoktur. Zira bu yılda Muaviye, halifeliği zorla almıştır ve kimse de onu desteklememiştir ve Muaviye’nin halifeliğe gelişi ile eski husumetler yeniden filizlenmiş, buna isyan edenler olmuş ve bu yüzden birbirine düşman olan fırkaların arasındaki mesafe daha da artmış ve sonuçta bir sürü fırka/mezhep ortaya çıkmıştır.”¹⁸¹

Akkâd, bu hatalı yorumu yapan tek kimse değildir. Kendisinden önce birçok Şii tarihçi de benzeri yanlış telakkilerde bulunmuşlardır. Hz. Muaviye’ye fazilet olarak, zamanında yaşayan bütün sahabe-i kiramın biat etmesi yeterlidir. Günahlarının affedildiği ayeti kerime ile bildirilmiş olan bu seçkin cemaatten o vakitte yaşayan herkes kendisine tabi olmuştur. İbni Hazm şunları naklediyor:

“Hz. Muaviye’ye önce biat edildi sonra da halifelik ona devredildi. Hz. Muaviye’ye ilk biat edenler, sahabe-i kiramdır. İstisnasız bütün sahabe biat etmiş ve Hz. Muaviye’nin halifeliğine razı olmuşlardır.”¹⁸²

Hz. Hasan’ın bu davranışından ve sahabe-i kiram’ın tutumundan, onların ihtilafı yasaklayan ayeti kerimenin manasını nasıl da idrak ettiklerini öğreniyoruz. Enam suresi 153. ayeti kerimede Yüce Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

181 Akkad, Muaviye bin Ebi Süfyan, s. 125

182 Fasl, 5/6

“Şüphesiz bu, benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun. (Başka) yollara uymayın. Zira o yollar sizi Allah’ın yolundan ayırır. İşte sakınmanız için Allah size bunları emretti.”

Burada kastedilen “Sırat-ı Müstekîm” den kasıt Kur’an-ı Kerim ve İslam dini ve Allah’ın insanların içinde yaratmış olduğu fitrattır. “Değişik yollar” dan kasıt ise, insanların kendi arzu ve istekleri, bozuk fırkalar ve bidatlerdir. Mücahid, “Başka yollar uymayın” ayeti kerimesini, “Bu ayet, bidatlere, şüphelere ve sapıklıklara yaklaşmayın manasındadır.” diye yorumlamıştır.¹⁸³

Allah Teâlâ, ümmet-i Muhammed’i daha önceki dinlerin gittiği yanlış yola gitmemeleri ve Allah’ın ayetleri kendilerine ulaştıktan sonra ayrılığa düşmemeleri konusunda ikaz etmiştir. Bu konuda Âli İmran suresi 105. ayeti kerimesi nazil olmuştur:

“Kendilerine apaçık belgeler geldikten sonra, parçalanıp ayrılan ve anlaşmazlığa düşenler gibi olmayın. İşte onlar için büyük bir azap vardır.”

Rum suresi ayeti 30 ila 32. ayetlerde Müslümanlara müşriklerin yaptıkları gibi yapılmaması ve ayrılığa düşürüp gruplara bölünmeme emredilmektedir. **“(Resûlüm!) Sen yüzünü hanif olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler. Hepiniz O’na yönelerek O’na karşı gelmekten sakının, namazı kılın, müşriklerden olmayın. Dinlerini parçalayan ve bölük bölük olanlardan (olmayın. Bunlardan) her fırka, kendilerinde olan ile böbürlenmektedir.”**

Enam suresi 159. ayeti kerimede, Allah Resûlü (s.a.v)’in, dinde ayrılığa düşenlerden ve Müslümanların arasını ayıranlardan uzak olduğunu Cenab-ı Hak şöyle ifade buyuruyor:

“Dinlerini parça parça edip gruplara ayrılanlar var ya, senin onlarla hiçbir ilişkin yoktur. Onların işi ancak Allah’a kalmıştır. Sonra Allah onlara yaptıklarını bildirecektir.”

Yine Allah Teâlâ, **“Allah’ın kitabına hep birlikte sıkıca sarılın ve sakın ayrılığa düşmeyin.”** buyurmaktadır.

Allah Teâlâ’nın inayeti ve Hz. Hasan’ın gayretleri ile İslam’ın en büyük gayelerinden biri olan ümmetin birliği yeniden tesis edilmiş ve böylece dinin korunması için gerekli olan en büyük işlerden biri başarılmıştır. Allah, bize birbirimize tavsiyede bulunmayı mü’minlere sabrı ve hakkı anlatmayı emretmektedir. Şu hâlde bütün Müslümanların ve İslam’a inanan herkesin, bütün âlimlerin ve liderlerin birlikte ve beraberce İslam için çalışmaları ve Müslümanların aralarındaki meseleleri halletme-

leri gerekmektedir. Zira fitne, İslam'ın uygulanmasını zorlaştırır ve toplum hayatını altüst eder, Müslümanların işini bozar. Abdurrahman es-Sadî, Müslümanların aralarındaki ihtilafları gidermenin de cihad olduğundan ve ümmetin birliğini sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunmanın farz olduğundan bahseder ve bu konuda bazı ayeti kerime ve hadisi şerifi zikreder. Üstat şöyle diyor:

“Cihadın en faziletliyelerinden birisi de mü'minlerin aralarındaki husumeti gidermek ve Müslümanları barıştırmaktır. Müslümanların dinî ve dünyevi maslahatlarını gözetmek ve bir tek dava üzerinden birleşmelerini sağlamak gerekir.”¹⁸⁴ Zira Müslümanların güçlü, devletlerinin sağlam ve uzun ömürlü olması için birlik şarttır. Devlet ise şer'i hükümlerin uygulanması ve öğretilmesi için gereklidir. Raşit Halifelerin yolu da budur. İşte bütün bu hakikatlerin farkında olan Hz. Hasan (ra), ümmetin Allah rızasını umarak halifelikten çekildi ve en büyük cihadlardan birisi olan ümmetin birliğini tesis etmek için gayret göstermiştir.

2- Fetihlerin Yeniden Başlaması

İnsanları İslam'a davet etmek, İslam dinin en büyük aslı gayelerinden birisidir. Raşit Halifeler döneminden üzerinde en fazla durulan mesele de budur. Hz. Osman'ın şehit edilişi meselesi, Hz. Ebubekir döneminde vuku bulan Ridde (bazı kabilelerin dinden dönmesi ve bunlarla yapılan savaşlar) olaylarından sonra İslam'ın tebliğ edilmesine en büyük darbeyi vuran olaydır. Zira Hz. Osman'ın şehadeti ile cihad faaliyetleri durmuş, Müslümanlar kendi aralarında bir savaşa tutuşmuşlardır. Şayet Allah Teâlâ'nın lütfu ile Hz. Hasan ve Hz. Muaviye arasında bir anlaşma olmasa az daha İslam âlemi çözümlüp kaybolacaktı. Kaynaklar, bu fitnelerin cihadı nasıl olumsuz etkilediği ile ilgili rivayetlerle doludur.¹⁸⁵ Bu rivayetlerden bazılarını dikkatlerinize sunuyoruz:

-Hasan bin Ali, şöyle buyuruyor:

“Medine'ye sığınmayı ve oraya yerleşmeyi, her şeyi Muaviye'ye bırakmayı arzuluyorum. Zira bu fitne çok uzadı. Bu yüzden asayiş bozuldu, kanlar aktı, ümmetin huzuru kayboldu. Çok insan öldü. Büyük bir otorite boşluğu doğdu.”¹⁸⁶

-Ebu Zür'a ed-Dımeşkî'nin Hz. Hasan'dan aktardığı rivayet şöyledir:

“Osman'ın ölümünden Muaviye'nin halifeliği ele aldığı zamana kadar Müslümanlar arasında cihad eden tek bir kimse bulunmamaktadır.”¹⁸⁷

-Ebubekir el-Mâlikî ise şu ifadeleri kullanıyor:

184 Abdurrahman es-Sadî, Vücubü't Teavün beyne'l Müslimin, s. 5

185 Merviyatü Hilafeti Muaviye, s. 309

186 Tabakat, 3/331

187 Merviyatü Hilafeti Muaviye, s. 310

Fitne, Osman'ın şehadeti ile başladı. Hz. Ali halife oldu ancak Afrika yine aynı kaldı. Ne zaman ki Muaviye halife oldu, durum değişti (yani fetihler devam etti).¹⁸⁸

Sulhun yapılması ise cihad faaliyetleri yeniden başladı ve Hz. Muaviye zamanında üç yönlü olarak cihad faaliyetlerine devam edildi:

1- Bizans Cephesi

Bu cephe en önemli ve en hayati cephedir. Zira Bizans güçlü bir imparatorluktu ve Müslümanların sınır komşusudur. Buna ilaveten Bizans büyük ve tecrübeli bir kara ordusunda ayrıca güçlü bir donanmaya sahipti. Bu durum Müslümanları hem kara hem de deniz savaşı yapmaya mecbur etmiştir.

2- Mağrib (Batı Afrika) Cephesi

Bu cephe, Bizans cephesiyle bağlantılıdır. Zira bu bölge Bizans sömürge ve valilikleri ile doludur ve cihadın ilerlemesi için önemlidir.

3- Sicistan, Horasan ve Maveraünnehir Cephesi

Hz. Osman'ın (ra) şehadetinden sonra İslam topraklarına katılan ilk bölgelerin Sicistan ve Horasan olduğu kabul ediliyor. Halife bin Hayyât Tarihî'nde Hz. Muaviye'nin cihad siyasetinden övgüyle bahsetmiştir:

Bizans Siyaseti

Hz. Muaviye'nin vasiyetlerinden birisi de Bizans'ın boynuna geçirilen ipin daha da sıkılmasıydı. Hz. Muaviye şöyle vasiyet etmiştir:

“Siz böyle yapmakla diğer insanları onların şerrinden korumuş oluyorsunuz.”¹⁸⁹

Hz. Muaviye bu siyasetini hayata geçirmek için birçok faaliyete girişmiştir:

1- Ordunun yaz ve kış mevsimlerini geçireceği değişik yerler teşkil edilmesine ağırlık vermek. Hz. Muaviye'nin bu gayretlerinin birçok hedefi vardı:

-Bizans kuvvetlerini zayıf düşürmek,

-Bizans topraklarını ele geçirmek ve onları savunma konumuna düşürmek,

-Bizans'ı kuvvetlerini dağıtmaya mecbur etmek ve böylece tek bir kuvvet hâlinde Müslümanların üzerine saldırılarını engellemek,

2- Bizans'a kendi topraklarında saldırmak ve Bizans'ın başkentini (İstanbul) kuşatmak. Hz. Muaviye bu faaliyetlerle, Bizans'a gelen yardımı zayıflatmayı ve Bizanslıların kalplerine korku düşürmeyi amaçlıyordu.

188 Riyadü'n Nüfus, 1/27

189 Tarihî Halife, s. 230

3- Bizans'a Şam'ın devamı olan deniz (Akdeniz) yoluyla saldırmak ve Bizans komutanlarını yenilgiye uğratmak.

Hz. Muaviye'nin Mağrip Siyaseti

1- Hz. Muaviye, Mağrip cephesine özel bir ehemmiyet göstermektedir. Buraya şahsi bir ilgisi vardı. Bu ilginin doğrudan sebebi olarak, bu cephenin Mısır valisine (Amr bin Âs) bağlanması gösterilebilir.

2- Hz. Muaviye, bu bölgeyi İslam'ın daha da güç kazanması için cihadın önemli bir ayağı olarak görmüş ve Mağrib'in iç bölgelerini İslam'a katmak için birçok faaliyete girişmiştir. Bu faaliyetlerden en önemlisi Kayrevân şehrinin inşâ ettirilmesi.¹⁹⁰

Hz. Muaviye'nin Sicistan, Horasan ve Maveraünnehir Siyaseti

1- Hz. Osman zamanından beri Hz. Muaviye'nin Sicistan ve Horasan fatihi Abdullah bin Âmir'i desteklemesi ve halife olduktan sonra onu bu fetihleri devam ettirmekle görevlendirmesi.

2- Bu bölgelerde İslam'ın varlığını sağlamlaştırmak ve İslam davetini daha ilerilere taşımak için beş bin Arap'ı aileleri ile birlikte bu bölgeye yerleştirmek.

Allah Teâlâ'nın inayeti ile eğer Hz. Hasan, halifeliği Hz. Muaviye'ye bırakmış olmasaydı bu fetihler gerçekleşmeyecekti. Sulhun sonuçlarından birisi de İslam'ın önem verdiği fetih ve tebliğ maksadının gerçekleşmesidir. Müslümanların tek bir çatı altında Allah'ın kitabı ve sünnet ışığında toplanmaları, dünyada da meyvesini vermiştir.

Eğer Müslümanlar, tek bir yönetim altında ve özellikle de bu yüce maksat yani cihad için toplanmamış olsalardı, bu durumda Müslümanlar için de hayat çok zor olacaktı.

3- Haricîlerin Kontrol Altına Alınması

Sulhun neticelerinden birisi de Haricîlerin, İslam devletinin kontrolüne girmeleridir. Hz. Muaviye, Haricîlerin azim ve kuvvetlerini kırmış, Ferve bin Nevfel el-Eşcaî, Müstevrid bin Ulf et-Teymî ve Hayyân bin Zıbyân es-Sülemî'nin ayaklanmasına engel olmuştur. Bütün bu ayaklanmalar Kûfe'de cereyan etmiştir.¹⁹¹ Basra'da ise Yezid el-Bâhilî, Sehm el-Hüceymî, Gurayb el-Ezdî, Zühâf et-Tâî ve daha birçok ayaklanmalar meydana gelmiştir.¹⁹²

190 Merviyatü Hilafeti Muaviye, s. 363

191 Age, s. 179-196

192 Age, s. 197-208

Biz burada, İslam devleti ile Haricîler arasında cereyan eden çatışmaların ayrıntılarından bahsedecek değiliz. Sadece sulhun en güzel sonuçlarından birisinin de Haricîlerin itaat altına alınması olduğuna değinmek istiyoruz. Haricîlere yönelik Hz. Muaviye'nin mücadele ve tedbirleri, Haricîleri başıboş, düzensiz ve hırçın davranmaya itti. Bu da Haricîlerin topluca intihar etmesi oldu. Zira Haricîler birbirinden bağımsız küçük gruplar hâlinde, kendilerini sevk ve idare edecek bir liderden yoksun, amaçsızca hareket etmeye başladılar. Haricîler, her yenilgiden sonra tekrar isyan ettiler. Ancak hiçbir ayaklanma, kendisinden önceki ayaklanmadan ders almadı. Haricîler konuşma ve tartışma adabını da bilmiyorlardı. Buna ilaveten onların her şeye isyan etmeyi savunmaları, cahiliye asabiyetini tekrar gündeme getirmeleri, birbirlerine karşı olan tutumları gibi daha birçok sebepten dolayı, Müslümanlar Haricîlikten nefret etmeye başladılar. Böylece Haricîlerin sayısı azaldı ve Haricîler ümmetten tecrit edildi. Haricîliğe meyli olanlardan bazıları da Müslümanlara karşı savaşmak yerine kâfirlere karşı savaşmanın daha makul olduğu kanaatine vardılar. Aslında kâfirlere karşı cihad etmekteki amaçlarından birisi de ideolojilerini yayacak yeni yerler arama arzusuuydu. Zira Haricîlik sadece Kûfe ve Basra'da yayılmıştı ve diğer Müslüman bölgeler Haricîliğe itibar etmiyordu.¹⁹³ Sonuç olarak, sulhun sonuçlarından birisi de Haricî hareketin büyük darbe almasıdır.

4- Raşit Halifeler Döneminin Sona Ermesi

Hz. Hasan'ın halifelikten çekilmesi ile Raşit Halifeler dönemi de sona ermiştir. Resûlullah (s.a.v) şöyle buyuruyor: *“Peygamberlik Allah Teâlâ'nın müsaade ettiği kadar sürer. Allah dilediği zaman peygamberliğe son verir. Peygamberlerin yolundan giden halifeler dönemi de Allah'ın izin verdiği kadar devam eder. Sonra Allah (cc) dilediği zaman buna da son verir. Bundan sonra da zalim dönemi gelir. Bu da Allah Teâlâ'nın müsaade ettiği kadar sürer. Daha sonra Cenab-ı Hak dilediği zaman buna da son verir. Daha sonra zorla iktidara gelen krallar dönemi gelir. Allah Teâlâ buna da bir süre müsaade ettikten sonra buna da son verir. Sonra yine Peygamber'in yolundan giden halifeler dönemi gelir. Sonra bu da son bulur.”*¹⁹⁴ Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu konuya şu şekilde açıklık getirmiştir:

*“Peygamber'in izinden giden halifeler dönemi otuz senedir. Bundan sonra krallık gelir veya Allah (cc) dilediğini hükümdar yapar.”*¹⁹⁵

Bir başka hadisi şerifte ise şöyle buyuruluyor:

*“Benden sonra ümmetimde halifelik otuz yıldır. Sonrasında hükümdarlık gelir.”*¹⁹⁶ Hz. Hasan'ın halifelikten çekilmesi ile bu otuz yıl tamamlanmış olur. Zira

193 Age, 209-210

194 İmam Ahmed, Müsned, 272-371

195 Ebu Davud, Sünen, 12/259

196 Sünenü Tirmizi, 6/395-397

Efendimiz (s.a.v), Hicret'in 11. senesi Rebiülevvel ayında vefat etmiştir. Hz. Hasan ise hicri 41 yılının Rebiülevvel ayında halifelikten çekilmiştir. Bu da peygamber Efendimiz (s.a.v)'in mucizelerindendir. Hz. Hasan (ra), hicri 41 senesi Rebiülevvel ayında halifelikten çekilince Raşit Halifeler dönemi de sona ermiş olmaktadır. Hadisi şerifler burada bize bir kronoloji vermektedir:

- 1- Peygamber (as) dönemi,
- 2- Raşit Halifeler dönemi,
- 3- Zalim krallar dönemi,
- 4- Zorla göreve gelen hükümdarlar dönemi,
- 5- Peygamberlerin yolundan giden halifeler dönemi.

Peygamber Efendimiz, sünnete tabi olan halifelerin ve onların rahmet oluşundan bahseder. Daha sonra krallığın Allah'ın izni ile geleceğinden bahsedilir. Raşit Halifelerden sonra gelenler, Buhari ve Müslim'de rivayet edilen hadise göre Raşit Halifeler değil kral da olsalar bunlara halife demek caizdir. Ebu Hureyre'den (ra) gelen bu hadisi şerifte şöyle buyuruluyor:

“Yahudilere peygamberler idarecilik yapardı. Bir peygamberin vefat etmesiyle başka bir peygamber onun yerine geçerdi. Sonra da bir sürü halife geldi.” Saha-be sual etti: “Bize ne emrediyorsun (Ya Resûlullah)?” Efendimiz (s.a.v) cevap verdiler: ***“Onlardan ilkinde biat edin. Onlara itaat edin ve haklarını teslim edin. Onların hesabı Allah'a aittir.”***¹⁹⁷

“Onlar çokturlar” ifadesi, bu yöneticilerin çoğunluk olmayacağına, “İlkinde itaat edin” ifadesi birden fazla halife olacağına ve bunların amellerinin birbirinden farklı olacağına -ki Raşit Halifeler birbirlerine muhalefet etmemişlerdir-, “Onların haklarına riayet edin, Allah, onları yönetimlerinden hesaba çekecektir” ifadesi, Eh-lisünnet'in halife ve krallara mal ve ganimetten paylarının verilmesine dair görüşüne delil teşkil eder.¹⁹⁸

Hz. Muaviye, Raşit Halifelerin hemen ardından gelir ve Müslüman hükümdarların en faziletlisidir. Onun hilafeti krallık ile olmuştur. Ancak bu yönetim, Müslümanlara faydalı ve hoş görülmesi bir rahmet yönetimi olmuştur. Hz. Muaviye, dört halife mertebesinde olmasa da adil, müttaki ve âlim bir zat idi. Nasıl ki meleklerin hepsi aynı derecede değil ise Allah dostlarının da hepsinin bir ve aynı mertebede aynı fazilette olması gerekmez. Sahabe onun halifeliğinde icma etmişler, Hz. Hasan da halifeliği bizzat ona teslim etmiştir. Ancak yine de Hz. Muaviye'nin tam ola-

197 Buhari, 3455

198 El-Fetava, 35/15

rak Raşit Halifelerin izinden gittiği söylenemez. Zira Hz. Muaviye Raşit Halifelerin uzak durduğu birçok (şüpheli) şeyi mübah görmüştür. Oysa Raşit Halifeler, ibadetler ve muamelat konusunda şüpheli olmayan ve açık işleri tercih etmişlerdir. İbni Haldun, zaman içerisinde meydana gelen değişiklikleri incelemiş ve bu değişiklikleri tek tek sıralamış, sonra da her ne kadar halifelik krallığa dönüşse de asıl ruhun -bazı istisnalar olsa da- bozulmadan devam ettiği kararına varmıştır. Zira hükümdarlıkla, halifelik kralların elinde bir iş olmuş ve yönetim şekline eski asabiyet âdetleri sırayet etmil ve yönetim kılıçla elde edilir olmuştur. Oysa Raşit Halifeler döneminde halifelik halifenin elinde değil Şûra'ya tabi idi. Yönetim biçiminin Şûra ile değil de tayin ve güç ile olması, halifelik ruhunun değiştiği manasına gelmez. Bu halifeler kral da olsalar, uygulamaları ve amaçları, Raşit Halifelerinkinden farklı değildir. Zira halife-krallar da İslami hükümleri ve farzları uygulamış, adaleti tesis etmiş, şer'i hükümleri tatbik etmiş ve İslam'ın amaçladığı gayeleri kendilerine hedef edinmişlerdir. Şu hâlde saltanat döneminde de yönetim "şer'i ve İslami" olmaya devam etmiştir.

İbni Haldun, halifeliğin geçirdiği aşamaları şu şekilde özetlemiştir:

"Başlangıçta krallık yoktu. Sadece halifelik vardı. Sonra halifelik saltanat ile karıştı. Sonra tam manada saltanat geldi ve halifelik asabiyete yani güçle elde edilen bir hâlde dönüştü. Takdir Allah'ındır."¹⁹⁹

Burada işaret edilen ilk devir, Hulefa-i Raşidin dönemidir. Bu dönem saf ve hakiki manada bir halifeliktir. İkinci dönem Emevi ve Abbasi dönemidir. Osmanlı da böyledir. Bu dönem halifeliğin saltanat ile veya saltanatın halifelik ile karışık ve birlikte olduğu dönemdir. Bu dönemde halifelik, saltanata dönüşmüş olmakla beraber halifeliğin maksat ve sorumlulukları yerine getiriliyordu. Üçüncü dönem ise halifeliğin maksat ve sorumluluklarının unutulduğu sadece dünyevi amaçların güdüldüğü, halifeliğin asli ve dinî manasının unutulduğu dönemdir. İbni Haldun halifeliğin geçirdiği tarihî süreç ile ilgili verdiği bilgilerin yorumu bu şekildedir.

Şu hâlde hakiki manada saf halifelik otuz sene sürmüştür. Bu da Raşit Halifeler dönemidir. Sonra halifelik saltanata dönüşmüştür. Yalnız bu dönemde halifelik tamamen kaybolmamış sadece halifeliğin şekli esasları değişmiştir. Yoksa bu dönemde halifeliğin manasının değiştiğini söylemek mümkün değildir. O hâlde cüzi bir değişiklik söz konusudur. Raşit Halifeler dönemi tam manada ideal bir dönemdi. Oysa saltanata dönüşmüş halifelik dönemi bazı yönleriyle örnek bir dönem olma özelliğini kaybetmiştir. Bu dönemde halifeliğin manası büyük ölçüde varlığını korumuştur. Bu döneme "halifeliğin asgari şekli" veya "saltanat ile karışmış halifeler dönemi" diyoruz. İslam tam manada ideal olana değer verir ki bu da Raşit Halifeler

yani Peygamber (s.a.v)'in izinden giden halifeler dönemidir. Bu dönemde halifelik istişareye ve bir tür seçime dayalı idi. Zaman içersinde siyasi ve sosyal birtakım şartların değişmesi ile zorunlu olarak biçim değiştirdi. Ancak değişiklikler, kendilerini mecbur kılan sebeplerin devam etmesi ile sınırlıdır. Değişikliğe mücbir olan sebep ortadan kalkınca zaruret de sona erer ve mesele aslına döner. Ancak her ne kadar zaruri ve geçici durumlar olsa da asıl amaç ve ideal asli olandır. İslami kitapların hepsi bu geçici ara dönemi örnek olarak değil, asli olan Raşit Halifeler dönemini dikkate alarak halifelik konusunu ele almışlardır. Asıl gaye ve asıl örnek geçici değil ilk ve asıl olandır. Müslümanlar daima, gerçek halifelik ile ufak da olsa değişikliğe uğrayan halifelik çeşitlerini birbirinden ayırmışlardır.²⁰⁰

İbni Teymiyye şu ifadelere yer vermektedir:

Halifeliğin veya valiliğin ya da diğer yönetim birimlerinin saltanata dönüşmesi, sadece halifelerin veya yöneticilerin değil aynı zamanda yönetilenlerin ve tüm insanların vebalidir. Zira Allah Teâlâ, Enam suresi 129. ayeti kerimede:

“İşte böylece işledikleri günahlardan ötürü zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmının peşine takarız.” buyuruyor. Âlimler, diğer ileri gelenler ve sahabe meydana gelen değişiklikler, Raşit Halifeler döneminde de birtakım farklılaşmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Zira halifeliğin krallığa dönüştüğü bu dönemde Bedir ashabından çok az kimse hayattaydı. Tabiin'den olan kimselerden, Zübeyr ve Abdülmelik döneminde az kimse kalmıştı. Aynı şekilde Emevilerin son dönemi ile Abbasilerin ilk döneminde Etba-u Tabiin'den az kimse hayattaydı.²⁰¹

Hz. Muaviye On İki Halifeler Döneminin İlk Halkası Kabul Edilebilir mi?

Cabir bin Semura (ra) şöyle rivayet etmiştir:

“Babamla birlikte Resûlullah (s.a.v)'in huzuruna girdik. Resûlullah Efendimiz, **“On iki halife gelmeden kıyamet kopmaz.”** buyurdular. Sonra da gizlice babamın kulağına bir şeyler söyledi ben de babama Resûlullah Efendimiz'in ne söylediğini sordum. Babam, “Bu halifelerin hepsi de Kureyş'tenmiş.” dedi.²⁰²

Cabir'in (ra) rivayet ettiği bir başka hadisi şerif de şöyledir:

“İslam on iki halife süresince aziz olacaktır. Ve bu halifelerin hepsi de Kureyş'tendir.”²⁰³

Başka bir rivayette ise Efendimiz (s.a.v), “İslam, on iki halifeler zamanında erişilmez bir üstünlüğe sahip olacaktır. Hepsi de Kureyşlidir.” buyurdu.²⁰⁴

200 Age, 196-197

201 El-Fetava, 35/15, 10/207

202 Nevevi, Şerhu Sahihi Müslim, 12/502

203 Age

204 vi, Şerhu Sahihi Müslim, 12/203

Ebu Davud'un aynı senetle rivayetine göre Hz. Cabir şöyle anlatır:

"Daha sonra eve döndüm ve Kureyşliler geldi, 'Sonra ne olacak?' diye sordular. Ben de, 'Daha sonrası fitne ve savaşlardır.' diye cevap verdim."²⁰⁵

İbni Kesir bu hadisin şerhinde şu ifadelerle yer veriyor:

"Bu hadisi şerif, on iki tane salih, dinî hükümleri uygulayan ve adaletle hükmeden halifenin müjdesini vermektedir. Bu on iki halifenin peş peşe gelmesi zaruri değildir. Bu on iki halifeyi şu şekilde sayabiliriz: Dört halife, yani Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali (ra), Ömer bin Abdulaziz ve bazı Abbasi halifeleri. Bu halifeler gelmedikçe kıyamet kopmaz. Hadislerde müjdelenen Mehdi'nin de bu on iki halifeden olması gerekiyor. Buradaki Mehdi'den kasıt Rafizîlerin, Bağdat yakınlarında Sâmirâ şehrine inmesini beklediği Mehdi Muntazar değildir. Zira Rafizîlerin bu beklentilerinin bir dayanağı yoktur. Onların iddiaları akıl ve mantıkla uyuşmamaktadır. Bu onların kuruntularından başka bir şey değildir. Buradaki on iki halife, Rafizîlerin uydurdıkları 'On İki İmam' anlayışına da delalet etmez."²⁰⁶

İbni Kesir'in yukarıda zikrettiği beş halifeye ilaveten Hz. Hasan bin Ali'yi de zikretmek gerekir. "On İki İmam" ve "On İki Halife" meselesi, "El-Mehdi'l Muntazar (Beklenen Gayb İmam)" başlığı altında Ehlişünnet ve Şia arasında devamlı münakaşa konusu olmuştur. "*El-Metâlib fî Sireti Emîri'l Mü'minin Ali bin Ebu Talib Şahsiyyetühü ve Âsaruhu*" isimli kitabımızda bu konuya yer verdik. Daha fazla bilgi edinmek isteyenler bu kitabımıza müracat edebilirler. Bu on iki halife Allah'ın bu ümmete bir rahmetidir. On iki halife, Hz. Ebubekir (ra)'tan başlayarak ahir zamana kadar birbiri ardınca veya zaman zaman gelecektir.²⁰⁷

İbni Kesir, bu on iki halife arasında Ömer bin Abdulaziz'i de zikrettiğine ve Hz. Muaviye, Ömer bin Abdulaziz'den daha hayırlı olduğuna göre, şu hâlde, Hz. Muaviye de bu on iki halifeden birisidir. Daha önce Hz. Muaviye'nin faziletleri hakkında ayrıntılı bilgi vermiştik. Doğrusunu en iyi Allah bilir.

Hasan bin Ali, Halifeliği Hz. Muaviye'ye Güçlü İken mi Yoksa Zayıf İken mi Devretmiştir?

Hz. Hasan güç sahibi iken Halifeliği Hz. Muaviye'ye devretmiştir. Buna işaret eden birkaç delil zikredebiliriz.

1- Hz. Hasan'ın Meşru Halife Oluşu

Hz. Hasan'a hicri 40 senesi Ramazan ayında biat edildi. Yani Hz. Ali'den son-

205 Süneni Ebu Davud, 11/249

206 Tefsir, 2/34

207 Merviyatü Hilafeti Muaviye, s. 165

ra Hz. Hasan istişare halife seçilmiştir. Hicaz, Yemen ve Irak'ın hâkimi olarak meşru halife oldu. Bütün bu vilayetler aynı zamanda babasının da hâkimiyeti altında olan yerlerdi. Altı ay halifelik yaptı. Bu altı aylık hilafet süresi, Efendimiz'in (s.a.v) zikrettiği Raşit Halifeler dönemine dâhildir. Zira Raşit Halifeler dönemi otuz senedir ve daha sonra saltanat gelecektir. Tirmizî'nin rivayetine göre Efendimiz, "**Halifelik benden sonra ümmetimde otuz senedir. Daha sonra saltanat gelecektir.**" buyurmaktadır.²⁰⁸

İbni Kesir, bu hadise şerh düşerek şunları söylemiştir. Otuz sene, Hz. Hasan bin Ali'nin halifelikten çekilmesi ile tamamlandı. Çünkü Resûlullah Efendimiz, hicri 11 senesinin Rebiülevvel ayında vefat etti. Hz. Hasan da hicri 41 yılı Rebiülevvel ayında halifelikten çekilmiştir. Bu da Peygamber Efendimiz'in mucizelerinden birisidir. Şu hâlde Hz. Hasan da Raşit Halifelerin beşincisi oluyor.

Hz. Hasan'ın halifeliğinin meşru olduğunu, Ebubekir ibni'l Arabi, Kadı İyaz, İbni Kesir, Tahaviye Şarihi, Münâvî ve İb Hacer el-Heysemî gibi birçok âlim dile getirmiştir.²⁰⁹

Eğer Hz. Hasan, Hz. Muaviye'yi halifeliğine tabi kılmak istese bunu başarabilirdi. Zira meşru halife kendisiydi ve bunu kullanarak Muaviye'nin adamlarından bazılarını yani Şamlıları kendi safına çekebilirdi. En azından meşru halife oluşunu kullanarak Hz. Muaviye'nin halifeliğine gölge düşürebilirdi. Buna ilaveten Hz. Hasan, insanları etkileyen manevi bir şahsiyete sahipti. Bütün bunlara ilaveten Resûlullah'ın torunu oluşu, onun insanlar nezdinde meşru halife olduğu kanaati uyanmasına yeterliydi.

2- Hz. Hasan'ın Konumunu ve Askerî Gücünü Sağlamaştırması

Bildiğimiz kadarıyla Nüfeyr ibni'l Hadrami Hz. Hasan'a, "İnsanlar senin halifelik peşinde koştuğunu iddia ediyor." dediğinde, Hz. Hasan şöyle cevap vermiştir:

"Arapların önde gelenleri benim emrim altındadır. Onlar her konuda beni desteklerler. Sulhta da savaşta da... Ancak ben Allah rızası için halifelikten vazgeçtim."²¹⁰

Bu diyalog, Hz. Hasan'ın kuvvetli bir konumda olduğuna, Arapların onu desteklediğine ve istediğini elde edebilecek imkâna sahip olduğuna işaret ediyor. Buna ilaveten Hz. Hasan, insanları etkileyen edebî bir konuşma kabiliyetine, ikna edici tatlı bir dile sahipti. Resûlullah Efendimiz'in ona olan muhabbeti de büyük bir avantaj idi.

208 Süneni Tirmizi, 6/395-397

209 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/134; Gabzu'l Gadir, 4099; El-Savaigu'l Muharrefe, 3/397

210 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/206

Hz. Hasan'ın ikna edici bir konuşma tarzına sahip olduğuna şu olayı delil olarak gösterebiliriz:

Kûfe halkı Hz. Ali ile beraber (Hz. Muaviye'ye karşı) savaşa çıkmayı reddettiği zaman, Hz. Ali, Kûfelilere Resûlullah Efendimiz'in fitneye ortak olunmaması gerektiğine dair emrini hatırlattı. Hz. Ali, Muhammed bin Ebubekir'i ve Muhammed bin Cafer'i elçi olarak gönderdi. Ancak bu elçiler vazifelerini yerine getiremediler. Daha sonra Hz. Ali, Haşim bin Utbe bin Ebu Vakkas'ı elçi olarak gönderdi. Ancak o da başarısız oldu. Zira Ebu Musa el-Eşari Kûfelileri (fitneye bulaşmamaları ve bu savaşa katılmamaları yönünde) olumsuz etkilemişti. Daha sonra Abudullah bin Abbas elçi olarak geldi ama onu da haife aldılar. Son olarak Ammâr bin Yâsir ve Hz. Hasan elçi olarak Kûfelilere gönderildi. Hz. Hasan insanlara şöyle hitap etti:

“Ey insanlar! Haydi, kalkın. Halifenize ve liderinize itaat edin. Kardeşlerinizin saflarına katılın. Biliyorum içinizde bu davete hoş bakmayan kimseler var. Ancak akıl sahipleri bu davete cevap verir. Hadi bizimle gelin ve başımıza gelen bu işlere karşı bizimle olun. Kûfelilerin çoğu bizimle beraberler.” Böylece Hz. Hasan ve Ammar, Kûfelilerinden beş veya altı bin kişiyi yanlarına alarak Hz. Ali'ye katıldılar.²¹¹

Hz. Ebu Musa el-Eşari, Hz. Ömer'in Irak valilerinden idi ve insanlar tarafından sevilirdi. İlim sahibi idi. Bütün bunlara rağmen Hz. Hasan, Kûfelileri kendi safına çekmeyi başarmış ve onlarla beraber savaşa katılmıştır.

3- Hz. Hasan'ın Safında Güçlü Komutanların Bulunması

Kardeşi Hüseyin (ra), amca oğlu Abdullah bin Cafer, Kays bin Sa'd bin Ubâde -ki Arap dâhilerinden kabul edilir-, Adiy bin Hâtim ve daha birçokları. Eğer o halifelik istese bir savaşa girer ve bunu elde ederdi. İsteseydi en azından kendine tabi olan bölgelerde halifeliğini sürdürürdü.

4- Iraklılarla Olan Özel İlişkisi ve Iraklıları İyi Tanıması

Hz. Hasan, Kûfelilere verdiği atıyeleri halifeliğinin ilk günlerinden itibaren arttırmıştır. Zira Kûfelileri, Hz. Muaviye ile anlaşmaya ikna etmenin savaşa ikna etmekten daha zor olduğunu biliyordu. Bütün bunlara rağmen yine de Kûfeliler birçok problem çıkardılar. Hz. Hasan'ın canına kastettiler. Birçokları da bu sulha karşı isyan etti. Ancak neticede Hz. Hasan, onları razı etti ve hedeflerini gerçekleştirdi. Ümmetin birliğini sağladı ve fetihlerin yeniden başlamasına imkân sağladı. Bu da onun yöneticilik ve komutanlık kabiliyetini gösteriyor.

5- Amr bin Âs ve Muaviye'nin

Hız. Hasan'ın Kuvvetinden Haberdar Olmaları

Buhari'de geçen bir rivayet şöyledir:

"Hız. Hasan, Hız. Muaviye'ye dağlar gibi ordular gönderdi. Bunun üzerine Amr bin Âs, Hız. Muaviye'ye dedi ki: 'Bence elebaşlarını öldürmedikçe bu adamları itaat altına almak mümkün değil.' Bunun üzerine Hız. Muaviye, Amr bin Âs'a -ikisi de ümmetin en faziletlielerindendir- şöyle cevap verdi: 'Ey Amr, ben bu adamları öldürürsem, bunları kim idare edecek. Bunların kadınlarına ve çocuklarına kim bakacak.' Sonra da Kureyşli iki adamı -Benî Şems kabilesinden Abdurrahman bin Semura ve Abdullah bin Amir bin Keriz'i- elçi olarak Hız. Hasan'a gönderdi. Elçilere de şu emirleri verdi: 'Hasan'a gidin. Ona durumu arz edin. İsteklerini sorun ve anlayın.'"²¹²

-Amr bin Âs meşhur bi siyasetçi ve ordu komutanıydı. Aynı zamanda tecrübeliydi. Savaşın uzun süreceğini bildiği için, "Bu adamlar öldürülmedikçe itaat altına alınmaz." demiştir.

-Hız. Muaviye Hız. Hasan'ın askerî gücünü biliyor ve iki tarafın da bu savaşta çok ağır kayıplar vereceğini, zafere ulaşmanın öyle kolay olmadığını biliyordu. Hız. Muaviye bu savaşın Müslümanlara pahalıya mal olacağını, arkada birçok yetim ve dul kalacağını, Müslümanların birçok değerli adamının kaybedileceğini çok iyi biliyordu. Bu durum, ümmet için tafisi zor sosyal, siyasi, ekonomik ve ahlaki birçok olumsuz sonuç doğuracaktı.

-Bu nedenle Hız. Muaviye, Efendimiz (s.a.v)'in ashabından iki büyük şahsiyeti elçi olarak görevlendirdi. Bu iki zat Müslümanlar içersinden nüfuz sahibi kimselerdi. Bu iki zat, Hız. Hasan'la da iyi ilişkileri içersinde idiler ve Kureyşli idiler.

Abdurrahman bin Semura, bin Habib bin Rebia bin Abdi Şems bin Abdi Menaf. Ebu Said el-Kureyşî el-Abşemi el-Emîr. Abdurrahman iler gelen bir zat idi ve Mekke'nin fethi günü Müslüman oldu. Basra'ya yerleşti. Sicistan gazalarına katıldı.²¹³ Bu nedenle Resûlullah Efendimiz kendisine, "***Ya Abdurrahman, sakın ha idareciliği isteme. Eğer sen onu istemeden sana verilirse, Allah sana yardım eder. Eğer makam talep eder de sana idarecilik verilirse sana yardımcı olunmaz.***" buyurmuşlardır.²¹⁴

Bakî bin Muhalled, müsnedinde Abdurrahman'dan 14 hadis zikreder. İbni Abbas, Said bin Müseyyeb, Abdurrahman bin Ebu Leyla, Hayyân bin Amir, İbni Sirin,

212 Buhari, Kitabu's Sulh, 2704

213 Siyeru alâ min Nubela, 2/571

214 Müslim, Kitabu'l İman, 1652

Hasan, Said bin Ebu'l Hasan, Hamid bin Hilal gibi birçok kimse kendisinden hadis rivayet etmiştir. İsmi'nin İbni Kelal olduğu da söylenir. Resûlullah Efendimiz ismini Abdurrahman diye değiştirmiştir.²¹⁵ Hicri 40 senesinde Basra'da vefat etmiştir. 41 senesinde vefat ettiğini söyleyenler de vardır. Hz. Abdurrahman bin Semura kıymetli ve mücahit bir sahabeydi. Birçok fethe katılmıştır. Hz. Osman zamanında fethe gönderilen orduların komutanlığına getirilmiştir. Daha sonra da Sicistan bölgesi komutanı olarak görevlendirildi. Sicistan'ı sulh yolu ile teslim aldı ve bu bölgede fetihlere devam etti. Kabil ve Zabilistan'a ilerledi buraları da fethetti. Ganimetleri de İbni Amir'e gönderdi.²¹⁶

Abdullah bin Amir bin Kerîz bin Rebia bin Abdi şems bin Abdi Menaf bin Kusay el-Kureyşî, El-Abşemi. Resûlullah zamanında Hicret'in dördüncü senesinde doğdu. Resûlullah (s.a.v), hicri 7 senesinde kaza umresini icra etmek için Mekke'ye gelince Abdullah, Efendimiz'in huzuruna getirildi. Efendimiz de ağzına mübarek tükürüklerinden koymuş ve ona dua etmiştir. Bu sahabenin hayat hikâyesine Hz. Osman ile alakalı kitabımızın, "Hz. Osman döneminde valilik müessesesi" bölümünde yer verdik.²¹⁷ Hilm sahibi, cesur, cömert, iyiliksever olan bu zat, Arapların önde gelenlerinden ve insanlar üzerindeki nüfuzu inkâr edilemez. Cemel ve Sıffin savaşlarına katılmayı reddetmiştir.

Hz. Muaviye'nin bu iki zatı tercih etmesi, sulha ne kadar istekli olduğunu göstermektedir. Hz. Hasan, askerî yönü kuvvetli olan bir zattı. Buna dair gerek Buhari'de gerekse başka kaynaklarda birçok rivayet mevcuttur. Kendi adamlarının isyanları ve kendisini öldürmek istemeleri gibi fitneler, savaşın getirdiği olumsuz şartlardan ve Hz. Hasan'ın sulha yönelmesinden kaynaklanmaktadır. Zaten Hz. Hasan'a saldıran adam da diğer insanlar tarafından katledilmiştir. Aykırı sesler bastırıldıktan sonra Hz. Hasan, Hz. Muaviye ile ittifak etmiştir. Bu da Hz. Hasan'ın kuvvetli olduğuna delildir. Şayet Hz. Hasan tarafı zayıf olsa idi, Hz. Muaviye Hz. Hasan'ın şartlarını kabul etme zahmetine girmez, doğrudan Kûfe'yi işgal ederdi. Özetle Hz. Hasan, Hz. Muaviye'ye karşı savaşıcak güçteydi. Yeterli adamı ve yeterli sayıda yardımcıları vardı. Ancak Hz. Hasan ahlaklı birisi idi. Müslümanlara kanat gerer fitneyi hiç sevmezdi. Ayrılığa sebep olmaktan çekinirdi. Böylece Efendimiz (s.a.v)'in, "**Bu benim evladım seyittir. İnşallah, Allah Teâlâ, onun vesilesi ile ümmetinden iki büyük firkanın arasını bulacaktır.**" hadisi şerifleri tecelli etmiş olmaktadır.²¹⁸

Hz. Hasan ve Makamdan Vazgeçebilme

Hz. Hasan, dünya malı ve makamı terk edip ahireti ve Allah rızasını gözetme

215 Siyeru alâ min Nubela, 2/572

216 Tarihi Dimeşk, 26/289, 290

217 Sallabi, Osman bin Affan, s. 302

218 Dirasat fi Tarihi'l Hulefai'l Ümeviyyin, s. 61; Buhari, 7109

hususunda Müslümanlar için güzel bir örnektir. İnsan nefesine zor gelen en büyük şeylerden birisi de taht ve makamı terk etmektir. Çoğu zaman dostlar, akrabalar hatta kardeşler makam için birbirleriyle kavga etmekte hatta savaşmaktadır. Tarihe bakıldığında bununla alakalı birçok örnek görülebilir. Makamı terk edebilme fazileti yeryüzünde çok az insanda var olan bir meziyettir. Nice insan vardır bu dünyada, maldan veya kadından vazgeçebilen. Ancak makam ve şöhrete gelince, insanlar bunun karşısında mağlup oluyorlar. Âlimlerden duyduğumuza göre, insan nefsinden en son çıkacak olan şehvet makamı hırslıdır. *(Bununla yaşlanınca diğer şehvetlerin kaybolduğu ancak makam ve şöhret hırslının kaybolmayacağı kastediliyor. Çev.)* Süfyan es-Sevrî'nin bu konudaki düşünceleri şöyledir:

“İnsanların vazgeçmekte zorlandığı liderlik hırslarında daha büyük bir şey yoktur. Yemekten içmekten, maldan ve elbiseden vazgeçebilen nice adam görürsün. Liderlik sevdasından sakının. Zira onun sevgisi altın ve gümüş sevgisinden daha tehlikelidir. Bu arkasındakini ancak müttaki âlimlerin fark edebileceği kapalı bir kapıdır. Liderlik hırsları insanın ölüm kendisine gelinceye kadar arzulamaya devam ettiği bir şeydir.”²¹⁹

Hasan bin Ali (ra), Müslümanların menfaati veya akan kanların durması söz konusu olduğunda veyahut da ihtilaflara son vermek gerektiğinde makamdaki vazgeçilebileceğini öğretmektedir bize. Hz. Hasan'ın yüzüğünde yazan şu beytler bize, dünya hayatının geçiciliği, ölüm ve kabir ziyareti hakkında çok şey anlatmaktadır.

*“Elinden geldiğince takva için gayret et,
Arzular, seni küçük düşürür unutma ey genç.
Gerçeğe kör olacak kadar çok sevinçli olma,
Gönülün kabirlerde olsun, belaları düşün hep.”*²²⁰

Hz. Hasan, kendi zamanında dünyevi hırslardan en uzak olan kimse idi. Dünyayı ve ona dair her şeyi Allah rızası için terk etti. İnsanlar katında itibarlı olmayı sevmeyen bir tabiatı vardı. Ancak bu fazileti nedeniyle Allah Teâlâ, ona insanların kalplerinde bir yer ve şeref nasip etmiştir. Hz. Hasan, insanların sevgisinin kendisini Allah sevgisinden ve hakikatten ayırmasından çok korkardı. Allah Teâlâ, Meryem suresi 96. ayeti kerimede şöyle buyuruyor:

“İman edip de iyi davranışlarda bulunanlara gelince, onlar için çok merhametli olan Allah, (gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır.” Yani insanların kalbinde ona karşı bir muhabbet oluşacaktır.

Bir hadisi şerifte şöyle buyuruyor:

219 Hilyetü'l Evliya, 3/376

220 Tarihi Dimeşk, 14/86

“Allah Teâlâ bir kulu sevdi mi Cebrail (as)’a, ‘Ya Cebrail, ben falanı sevdim sen de onu sev.’ diye nida eder. Bunun üzerine Cebrail (as), o kulu sever. Sonra semadaki bütün varlıklar da onu sever. Yeryüzü de bu sevgiyi kabul eder. (Yani yeryüzünden yaşayanlar da bu kulu severler.)”²²¹

Ebu'l Feth el-Büstî ne güzel söylemiştir:

*“İki şey vardır ki sen onları göremezsin,
Onlar beraberdirler sen ayrı zannedersin.
Fani olanı değil de baki olanı seçersen,
Liderlik isteyerek ahireti de elde edersin.”*²²²

Birçok insan makam, şan ve şöhret uğruna mallarını ve bütün gayretlerini harcarken, insanlar makamı elde etmek için nice nice hilelere başvururken Hz. Hasan, kendi arzusuyla liderlikten çekilmiş ve dünyevi makamların en büyüğünü terk etmiştir. Hz. Hasan şehvetlerin nasıl terk edileceğini, ahiretin nasıl tercih edileceğini bize öğreten bir öğretmendir. Gelecek nesiller için Hz. Hasan bir övünç kaynağıdır.

İnsanların Makam Sevgisini Mal Sevgisinden Üstün Tutmalarının Bazı Sebepleri Vardır

1- Makam ile mal elde etmek, mal ile makam elde etmekten daha kolaydır. Eğer bir âlim ya da başka biri makam sahibi olduğunda mal elde etmeyi talep etse, insanlar kendisine istediği kadar mal verir veya bu makamı kullanarak istediğini elde edebilir.

2- Mal, mülk ve diğer menfaatler geçicidir ve tükenir. Şan ve şöhrete gelince, bunlar geçici şeyler değildir. İnsanların kalplerinde veya düşüncelerinde bir değişiklik olmadığı sürece şan, şöhret, itibar ve makam gibi şeyler geçici değildir.

3- İnsanların kalbine hükmetmek kolaydır. İnsanlar nezdinde itibarını arttırmak için yorulmaya veya başka şeyleri tüketmeye lüzum yoktur. İnsanlar bir adamı sevip de ondan bahsetmeye başladılar mı o adamın şanı her tarafa yayılır, şöhreti artar.

Burada mal ve makam şehvetleri arasında çok sıkı bir ilişkinin olduğu görülüyor. Bu ilişki, birçok ruhi hastalığın kaynağıdır. Gösteriş, kibir, büyüklük taslama, kendini beğenme, övülmeyi sevme, bencillik, kin, kıskançlık, öfke, rezillik ve daha birçok şey. Bunlar insan kalbi için bir yıkım olan ve aynı zamanda yasaklanmış işlerdir. Bu hastalıkların tedavisi için Kur'an ve sünnette belirlenen usulleri tatbik ederek çokça gayret göstermek gerekir.

221 Müslim, 2637

222 Emradu'n Nefs, 77

Şayet bir insan liderlik hırsına veya makam sevgisine kapılırsa, bütün gayretini bu konuya sarfeder hatta gerekirse dininden ve şahsiyetinden bile taviz verir. Bu konuda İbni Teymiyye, şu ifadelerle yer veriyor:

“Makamı talep eden kimsenin kalbi çok şeye maruz kalır. Böyle bir adam zahiren insanlara hükmediyor gibi görünse de aslında o bir köledir. Efendi değil. Kendi arzularının kölesi.”²²³

Bunlar, bir yöneticinin faziletlerini kaybetmesine sebep olacak, onu insanları razı etme uğruna ahlakından taviz vermeye itecek tehlikeli şeylerdir. Eğer bir insanın arzuları Allah rızasına boyun eğmez ise ve de gayesi dinî hükümleri uygulamak olmazsa bir yöneticinin sonu böyle hazin olacaktır. İşte Hz. Hasan, etrafındaki birtakım insanların ve kendi adamlarının arzularına teslim olmamış, onları razı etmek uğruna hakikatten taviz vermemiş, kendi adamlarını arzu ettiği hedeflerine razı etmiş ve sonuçta kendi taraftarlarını Hz. Muaviye ile anlaşmaya ikna etmiştir. Onlara bu sulhun ümmetin menfaatine olduğunu ve böylece akan kanların duracağını, Muaviye’ye teslim olmanın hayırlı sonuçlarını beyan etmiş, asabi ve kabileci eski cahili âdetlere meydan bırakmamış, sonuçta bütün engellere rağmen projesini hayata geçirmiştir. İşte bu kendilerini Allah’a adanmış yöneticilerin hâlidir.

Hz. Hasan, gönül rızası ile gücenmeden, kimseye kırılmadan Hz. Muaviye ile anlaşmış ve halifeliği ona devretmiştir. Onun bu yaptıklarından daha sonraları pişman olduğuna dair bir bilgi elimizde yoktur. Aksine bu anlaşma, Hz. Hasan’ı daima memnun etmiş ve sevindirmiştir.²²⁴ Süfyan bin Leyl kendisine, “Sen, mü’minleri küçük düşüren adam!” diye hitap etmiş, Hz. Hasan da ona, “Ey Ebu Amir! Böyle söyleme. Ben Müslümanları rezil etmiş değilim. Aksine ben saltanat uğruna Müslümanların ölümüne sebep olmak istemiyorum.” diye cevap vermiştir.”

Yine bir defasında kendisine bu yaptığının hata olduğunu söyleyenlere, “Size rezil olmak, cehenneme gitmekten iyidir.” diye karşılık vermiştir.²²⁵ Hz. Hasan’ın, “Dünyada rezil olmak, cehennemden iyidir.” sözü, Onun Allah’ın huzurunda hesap vereceğini hep aklında tuttuğunu, bütün işlerinde bu düşünce ile hareket ettiğini ve bu nedenle birçok işten vazgeçtiğini anlıyoruz.

HZ. HASAN’IN SULH SONRASI MEDİNE’DEKİ HAYATI

Hz. Hasan, halifeliği Hz. Muaviye’ye devrettikten sonra Kûfe’yi terk ederek adamlarıyla ve Haşimoğullarıyla birlikte Medine’ye yerleşti. Haşimoğullarına Hz. Muaviye daima hürmet etmiş, onların gönlünü daima hoş tutmayı arzu etmiştir.

223 İbni Teymiyye, Ubudiyye, s. 48, 49

224 El-Bidaye ve’n Nihaye, 12/131

225 Age, 12/204

Haşimoğullarının liderliğini Hz. Hasan yapmaktaydı. Ayrıca Medine’de o zamanlar sahabeden pek çok âlim zat ikamet etmekteydi. Yine Tabiin’den birçok zevat Medine’de bu sahabelerin talebeleri olarak yaşamaktaydılar. Ensar, Muhacir ve daha bir sürü Müslüman, Hz. Hasan’ın yolundan gittiler ve onun etrafında toplandılar. Medineliler ibadet etmekle ve ilimle meşgul oluyorlardı. Hadis rivayetinde Medinelilerin çok özel bir yeri vardır. Bunlar fitnelere bulaşmazlar, cemaatten de ayrılmazlardı. Bu âlim ve zahit zevat arasında Abdullah bin Amr (bin Âs), Abdullah bin Abbas (bin Abdulmuttalib), Ebu Hureyre (ra), Ebu Sâîd el-Hudrî ve Cabir bin Abdullah gibi nice zatlar vardı.²²⁶ Medine, ilme çok elverişli bir yerdi. Hadis, tefsir, fıkıh ve daha birçok ilmi öğrenmek isteyenler Medine’ye gelirlerdi. Bu nedenle Medine’de sakin bir hayat hüküm sümekteydi.

1- Sulthan Sonra Hz. Hasan İle Hz. Muaviye Arasındaki İlişkiler

Hz. Hasan halifelîği Hz. Muaviye’ye devrettikten sonra birçok kez Hz. Muaviye’yi ziyaret etmiş, Hz. Muaviye de kendisine, “Senden önce kimseye vermediğim ve senden başka da kimseye vermeyeceğim hediyeleri sana vermek istiyorum.” diye iltifatlarda bulunmuş ve dört yüz bin dirhem hediye etmiş Hz. Hasan da bu hediyeleri kabul etmiştir.²²⁷

Bir rivayete göre, Hz. Hasan her sene Muaviye’ye elçiler gönderir, Muaviye de ona yüz bin dirhem gönderirdi. Bir sene Hz. Muaviye’ye elçi göndermedi. Hz. Muaviye de ona hediyelerini göndermedi. Hz. Hasan kalem kâğıt istedi ve Hz. Muaviye’ye mektup yazmak istedi. Ancak mektubu yazamadan uykuya daldı. Rüyasında Efendimiz’i (s.a.v) gördü. Efendimiz kendisine, “*Ey Hasan, her şeyi yaratan Allah’ı bırakıp da Allah’ın yarattığı bir kuldun mı rızık istiyorsun?*” buyurdular. Bunun üzerine Hz. Hasan Efendimiz, “Ey Allah’ın Resûlü ne yapayım? Borcum çoğaldı.” diye cevap verdi. Bunun üzerine peygamberimiz (s.a.v), “*Şöyle dua et: ‘Allah’ım! Elimden gelmeyen her işte senden yardım istiyorum. Aklıma gelmeyen şeyleri de senden istiyorum. Benden önceki kulların, Muhacirlerin, daha sonra gelen mü’minlerin elde ettiği ama benim ağzımın söylemediği şeylerde de senden yardım istiyorum. Sen, erhame’r rahîminsin.*” Hz. Hasan devamla diyor ki: “Uykudan uyandıgımda dua ezberimdeydi. Bu duayı etmeye başladım. Çok geçmeden Hz. Muaviye beni hatırladı. Ona, “Bu sene Hasan’a bir şey göndermedin.” demişler. Bunun üzerine bana iki yüz bin dirhem gönderdi.”²²⁸

Bir başka rivayete göre Resûlullah Efendimiz’in, Hz. Hasan’a öğrettiği dua şöyledir:

226 Taberi, 6/80

227 Siyerü alâ min Nübüvve, 3/269

228 Tarihî Dımeşk, 14/8

“Allah’ım! Kalbime her şeyi senden ümit etme melekesi ihsan et. Senden başka kimseden bir şey beklememeyi bana nasip et. Benden öncekilere ihsan ettiğin ama benim bilmediğim, aklıma gelmeyen şeyleri bana nasip et.” Hz. Hasan devamla, “Bir hafta bu duaya ısrarla devam ettim ki bir de ne göreyim. Bir buçuk milyon dirhem gönderdi. Ben de, ‘Kulunu unutmayan ve kuluna kendisini hatırlatan Allah’a hamd olsun.’ diye dua ettim. Sonra yine rüyamda Efendimiz’i (s.a.v) gördüm. Bana, *“Nasılsın?”* diye sordu. Ben de, “Elhamdülillah, iyiyim.” diye cevap verdim. Bunun üzerin şöyle buyurdular:

*“Oğulcuğum, Allah’ın işi böyledir. Sakın ha mahlukattan bir şey bekleme.”*²²⁹

2- Hz. Muaviye’nin, Hz. Hasan’ı, Hz. Hüseyin’i ve Hz. Abdullah bin Zübeyr’i (ra) Hayırla Yâd Etmesi

Hz. Muaviye, Hz. Hasan’a (senelik) yüz bin dirhem verilmesini emretti. Hz. Hasan da yanındakilere, “Kim isterse alsın.” dedi.

Hz. Hüseyin’e de yüz bin dirhem gönderildi. Paralar geldiğinde yanında on kişi vardı. Onar bin onar bin onlara dağıttı. Hz. Muaviye, Abdullah bin Cafer’e de yüz bin dirhem verilmesini (senelik) emretmiştir.²³⁰

Hz. Muviye, Hz. Hasan ile her karşılaştığında, “Resûlullah’ın kızının oğluna selam!” olsun derdi. Abdullah bin Zübeyr ile karşılaştığında ise, “Selam sana, ey Resûlullah’ın amcasının oğlu!” diye mukâbelede bulunurdu.

Bir başka rivayette Hz. Hasan’a senelik üç yüz bin, Hz. Abdullah bin Zübeyr’e de yüz bin dirhem maaş bağlandığı kaydı vardır. Yine bazı kaynaklarda, Hz. Muaviye’nin Hz. Hasan ile daima irtibat hâlinde olduğu, ihtiyaçlarını sorduğu ve bütün ihtiyaçlarını karşıladığı rivayet ediliyor. Şia bile, Hz. Muaviye’nin; Hz. Hasan, Hüseyin ve Abdullah bin Zübeyr’e atıye bağladığını kabul etmektedir.²³¹

Öyle görülüyor ki, Hz. Hüseyin, Hz. Muaviye’yi hep hayırla yâd etmiş, iki taraf arasında iyi ilişkiler süregelmişlerdir hep. Medine’ye yerleştikten sonra bile Hz. Hasan ve Hüseyin ile Hz. Muaviye arasındaki irtibat kopmamıştır. İki taraf arasındaki irtibatlar Kûfeliler eliyle gönderilen mektuplarla sürdürülmüştür. Bu mektuplar, iki taraf arasında hukukun devam ettiğini ve sürekli olarak Hz. Hasan’ın Hz. Muaviye’nin halifeliğe layık olduğunu teyit ettiğini gösteriyor. Yine rivayetler, Hz. Hasan’ın Kûfe’de yaşamak istemediğine işaret ediyor. Zira Kûfe bir şer ve fitne yuvasıydı. Kûfeliler daima ümmetin birliğine karşı çıkmış ve mevcut yönetime isyan etmişlerdir.

229 Age

230 Tarihî Dimeşk, 62/133

231 Age

Yeid bin Esam'ın rivayetine göre, Hz. Hasan'a Kûfelilerden mektuplar gelmiş, o da bunları açık okumadan su ile yıkayıp imha etmiştir. Yezid diyor ki:

“Hz. Hasan'a, ‘Ey Ebu Muhammed (Hz. Hasan'ın künyesi) bu mektuplar kimden?’ diye sordum. ‘İraklılardan. Bu adamlar asla hakkı istemezler. Batıl olan hiçbir işten geri durmazlar. Ben onlardan kendim için değil de (Hz. Hüseyin'i göstererek) bunun için endişe ediyorum.’ diye cevap verdi.”²³²

Hz. Hasan vefat ettiği zaman Kûfeliler, Süleyman bin Sard'ın evinde toplanarak Hz. Hüseyin'e bir taziye mektubu yazmaya karar verdiler. Mektupta şu ifadeler yer veriliyor:

“Allah sana öncekilerden (Hz. Hasan'ı kastederek) daha büyük bir ahlak ihsan eylemiştir. Biz sana tabiyiz. Senin üzüntün bizim üzüntümüzdür. Senin başına gelen bizim başımıza gelmiş sayılır. Senin mutlu olman bizim mutlu olmamız demektir. Emirlerini bekliyoruz.”²³³ Hz. Hüseyin de onlara şu cevabı gönderdi:

“Ben kardeşimin sulh anlaşmasına tabiyim. Ancak kardeşim gibi zulümle mücadele etme taraftarıyım. Siz şimdi bu düşüncülerinizi gizleyin. Sabredin. Niyetlerinizi kalbinize gömün. Hind'in oğlu sağ iken ben bir şey yapmam. Ama o (Muaviye) ölür de ben sağ olursam, işte o zaman size emirlerimi bildireceğim.”²³⁴

Hz. Hüseyin, hiç şüphesiz Hz. Hasan'ın vefatından sonra Müslümanlar nezdinde önemli bir konuma sahip olmuştur. İnsanlar arasında Hz. Muaviye'nin vefatından sonra tek halife adayının Hz. Hüseyin bin Ali (ra)'ın olduğu şeklinde bir görüş birliğine varılmıştı. Hicaz ve Kûfe halkının ileri gelenleri Hz. Hüseyin'in, Hz. Muaviye'den sonra halife olacağından emindiler ve sık sık kendisini ziyarete gelirlerdi.²³⁵ Kûfelilerin Hz. Hüseyin'den talepleri bunlarla da sınırlı kalmadı. Muhammed ibni'l Hanefiyye'nin de Kûfe'ye gelmesini istediler. Muhammed bin Hanefiyye, Hz. Hüseyin'i Kûfelilerin vaatlerine kanmamaya, onların peşinden gitmemeye iknaya çalıştı. Hz. Hüseyin'e söylediği şu söz meşhurdur:

“Bu adamlar bizim etimizi yemek kanımızı da içmek istiyorlar.”²³⁶

Kûfeliler ile Hz. Hüseyin arasındaki bu mektuplaşmalar Medine'deki Ümeyye-oğullarını korkutmaya başladı. Ve durumu hemen Hz. Muaviye'ye iletiler. Hz. Muaviye, onlara kesinlikle Hz. Hüseyin'e müdahale etmemelerini emretti.²³⁷ Hz. Muaviye'nin bu mektuplardan ve Hz. Hüseyin ile Kûfeliler arasındaki yakın ilişki-

232 El-Ma'rife ve't Tarih, 2/756

233 Ensabu'l Eşraf, 3/152

234 Age

235 Age, 3/152

236 İbni Sad, Tabakat, 5/356

237 Ensabu'l Eşraf, 3/152

lerden habersiz olması mümkün değildir. İşte bu nedenle Hz. Muaviye, Hz. Hüseyin'den Allah'tan korkmasını, mü'minlerin işlerini zora sokmamasını emretmiş ve ona Allah'ın Müslümanlar hakkındaki emirlerini hatırlatmıştır.²³⁸ Gerek Hasan (ra) gerekse Hüseyin (ra), anlaşmaya sadıktılar ve Hz. Muaviye'ye biat etmişlerdi. Ancak Hz. Hüseyin bu anlaşmanın Hz. Muaviye veya Hz. Hasan'ı vefatı ile sona ereceği kanaatinde idi.

3- Hz. Muaviye'nin Hz. Hasan bin Ali'yi Zehirlediği Doğru mudur?

Bazı rivayetlerde Hz. Hasan'ın yemeğine koyulan bir zehrin tesiri ile vefat ettiğine yer verilir ve bu ithamlar Hz. Hasan'ın eşi olan Kinde Emîri Eş'as bin Kays'ın kızı Ca'de binti'l Eş'as üzerinde yoğunlaşır. Ümmü Musa'nın iddiasına göre Ca'de, Hz. Hasan'ın yemeğine zehir katmak suretiyle Hz. Hasan'ı zehirlemiştir. Kırk gün sonra da Hz. Hasan vefat etmiştir.²³⁹ Bu rivayetin senedi sahih değildir. Zayıf bir rivayettir.²⁴⁰ Bazı raviler, Yezid'e (veliaht olarak) biat edilmesi ile Hz. Hasan'ın vefatı arasında bir bağlantı kurmaya çalışırlar. Bu ravilere göre, Yezid, Ca'de'den Hz. Hasan'ı zehirlemesini eğer bunu yaparsa kendisi ile evleneceğini talep eder. Ca'de de bunu yapar. Daha sonra da Yezid'e haber göndererek sözünde durmasını ister. Yezid ona şunları söylemiştir:

“Vallahi biz seni ona bile layık görmemişken kendimize mi layık görelim?”²⁴¹ Bu rivayetin senedinde yezid bin İyad ve İbni Ca'diyye vardır. İmam Malik ve birçok hadis âlimi bu rivayeti kabul etmemiş, uydurma olduğunu söylemişlerdir.

Yine, Ahmed bin Abdullah bin Ammar'ın rivayet ettiği benzeri bir rivayete yer verilir ki bu zat önde gelen bir Şiidir. İsa bin Mihrân'ın rivayetine gelince bu adam da Rafizilerdendir. Hatta Hatîp bu adam için, “Rafizîlerin şeytanlarından biriydi.” diye bahseder.²⁴² Belâzurî de Heysem bin Adiy'den şu rivayeti aktarır.

“Hz. Muaviye'nin yüz bin dinar gönderdiği kadın, Hz. Hasan'ın hanımı Hind binti Süheyl bin Amr idi.”²⁴³

Heysem yalancının biri idi.²⁴⁴ Bu rivayetler birçok hadis kitabında kaynağı araştırılmadan rivayet edilmiştir. Hâlbuki bu dikkatlice incelendiğinde bu rivayetlerin zayıf hatta asılsız olduğu görülecektir.²⁴⁵

238 Age, s. 180

239 İbni Sad, Tabakat, 1/338

240 Age

241 Tehzibü'l Kemal, 6/453

242 Lisanu'l Mizan, 4/406

243 Esbabu'l Eşraf, 3/59

244 Mevakıfu'l Muarada, s. 122

245 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, s. 393

İmamiyye Şiasî'na göre Hz. Hasan'ı kesinlikle Hz. Muaviye zehirlettirmiştir. Bu rivayetlerin sağlam dayanakları olduğu söylenemez. Hz. Muaviye hakkındaki bu iddiaların sahibi olan zatların hepsinin yalancı ve Şii oldukları malumdur. O hâlde bunların sahabeyi özellikle de Hz. Muaviye'yi itham etmelerine nasıl itibar edilebilir? Bazı âlimlerin bu iddialar hakkındaki görüşleri şöyledir:

İbni'l Arabî'nin bu konudaki yorumları şöyledir:

“Denilirse ki, ‘Hz. Hasan zehirlenmiştir.’ Biz buna cevaben diyoruz ki, bu, iki sebepten dolayı bu muhaldir. Birincisi, Hz. Muaviye Hz. Hasan'dan korkmuyordu zira zaten halifeliği kendisine devretmişti. İkincisi de böyle bir şey olsa da bunu Allah'tan başka kimsenin bilmesi mümkün değildir. İnsanlar hiçbir delil olmadan nasıl bir halife hakkında böyle iddialarda bulunuyorlar. Aradan çok uzun yıllar geçmiştir ve bu olayı nakleden hiç kimseyi tanımıyoruz. Bu olayı nakleden hevasına düşkün bir gruptan başkası değildir. Bu adamlar fitneden başka bir amaçları olmayan, mutaassıp, sahabeyle iğrenç iftiralar atan birtakım kimselerdir. Bu iddialara ancak akılsız veya cahil olanlar inanır. İnsaf sahibi samimi bir mü'min bu iddialara kulak asmaz.”

İbni Teymiyye, “Bazı insanlar tarafından zikredildiği gibi, Muaviye'nin Hz. Hasan'ı zehirlediği rivayetine gelince, bu rivayet şer'i akli bir delil ile ispat edilememiştir. Yani biz bu konuda kesin bir şey söylemiyoruz. Zira bu durum bilinmesi mümkün olmayan bir husustur. Bununla ilgili bütün sözler, herhangi bir bilgiye dayanan sözler değildir.” der.

İbni Teymiyye, Muaviye'nin Hz. Hüseyin'i zehirlediği suçlamasını ve Muaviye'nin Eş'as bin Kays'a, Hz. Hasan'ın eşi olan kızına bu suçu işletmesini emrettiği hususunu reddetmektedir. Tarihî rivayetler İbni Teymiyye'nin ilmî bakımdan haklı olduğuna delalet etmektedir. Ona göre, eğer, “Muaviye, Hz. Hasan'ın eşinin babasına bu suçu kızına işletmesini emretti.” denilirse bu sadece zandan ibaret kalır. Oysa Hucurat suresi 12. ayeti kerimede, **“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır.”** buyruluyor. Ayrıca, Es'as İbni Kays hicri 40 yılında öldü. Eğer 41 yılında öldü denilirse, bu durumda “Cemaat Yılı” diye isimlendirilen hicri 41 senesinde Hasan bin Ali ile Muaviye arasında gerçekleşen barıştan söz edilemez. Eş'as, Hz. Hasan'ın kayınpederi idi. Eğer bu konuda herhangi bir şahit arayacak olsak bu adam Eş'as'dan başkası olamazdı. Ancak Eş'as, Hz. Hasan'dan yaklaşık olarak on sene daha önce öldüğüne göre bu durumda Eş'as kızına bu suçu işlemesini nasıl emretmiş olabilir?²⁴⁶

Zehebî, “İslam tarihi hakkında biraz malumat sahibi olan bir kimse bu iddiaların doğru olmadığını farkına varacaktır.”²⁴⁷

246 Minhâcu's Sünne, 1/469

247 Tarihü'l İslam, 40

İbni Kesir bu konuda şöyle demiştir:

“Bazı iddialara göre, Yezid bin Muaviye, Eş’as’ın kızına elçi göndererek ona, ‘Eğer Hz. Hasan zehirlersen ondan sonra ben seninle evleneceğim.’ demiştir. Kadın da bu günahı işlemiştir. Daha sonra da Yezid’e haber göndererek sözünde durmasını ister. Yezid ona şunları söylemiştir:

“Vallahi biz seni ona bile layık görmemişken kendimize mi layık görelim?”²⁴⁸

Benim kanaatimce, ne Yezid ne de Yezid’in babası Muaviye (ra) hakkındaki bu tür ithamlar doğru değildir.²⁴⁹

İbni Haldûn bu konuda şöyle demiştir:

“Muaviye’nin, Hz. Hasan’ın eşi vasıtasıyla zehiri gizlice verdiği konusunda rivayet yoktur. Bu tür haberler Şia’nın iddialarındandır ve Hz. Muaviye’nin bu suçlularla alakası yoktur.”

Doktor Cemil el-Mısıri’nin Görüşleri

Olayın vaki olduğu zamanda bu tür iddiaların dile getirildiğine şahit olmuyoruz. Ne Hz. Hüseyin ne de başka biri böyle bir şeyden bahsetmemiştir. Eğer böyle bir şey olsa, Hz. Hüseyin, Yezid’e karşı giriştiği harekette bunu bir koz olarak kullanırdı. Hz. Hüseyin, Hz. Muaviye’ye de böyle bir suçlama yöneltmiş değildir.

Doktor Halid el-Gays, “*Merviyyati Muaviyyeti fi Tarihi Taberî*” adlı kitabında Hz. Hasan’ın vefatı hakkında olan rivayetlerin tıbbi tarafını ve özellikle meselenin tıbbi tarafı ile ilgili delilleri ele almıştır. Doktor Halid, İbni Sa’d’ın şu rivayetine yer verir:

“Hz. Hasan (ra.) tuvalete girdi sonra çıktı ve şöyle dedi: ‘Vallahi şimdi içimden bir kısım zehir dışarı attım. Şimdiye kadar defalarca zehirlenmiştim ama bunun gibi hiç zehirlenmemiştim.’²⁵⁰

İbni Sa’d devam eder:

“Hz. Hasan (ra), “Birçok kez zehir içmiştim ancak bunun gibisini hiç içmedim.’ demiştir.”

Her seferinde ondan kurtulmuştu. Ta ki en son içtiği zehire kadar ki bu onun ölümüne sebep olmuştur. Bu zehir onun ciğerlerini parçalamıştı.

248 Tehzibü'l Kemal, 6/453

249 El-Bidaye ve'n Nihaye, 8/43

250 ???

Konunun Tıbbi Yönü Dikkate Alınarak Şu İtirazlar Yöneltilmiştir Dr. Kemalüddin Hüseyin et-Tahir'in İtirazları

“Hasta (yani Hz. Hasan) herhangi bir kan kaybından şikâyet etmemiştir.²⁵¹ Zira bazı kimyevi maddeler veya zehrin verilmesi kanın pıhtılaşmasını engeller ve kan kaybına sebep olur. Karaciğerin herhangi bir zehirden zarar görmesi durumunda kan kaybının yaşanması gerekir. Yani bir vücuda zehir verilmesi ve karaciğerin bundan zarar görmesi durumda zehirlenen kimsenin bazı bölgelerinde mesela göz, burun, ağız, mide veya bağırsak gibi yerlerde kanama meydana gelmesi gerekir. Böyle bir iç kanamada makattan da dışkı ile karışık, katı veya sıvı kan gelmesi ihtimali çok yüksektir. Kısaca karaciğere zarar veren tarzda bir zehrin vücuda alınması hâlinde hastanın her hangi bir yerinde kanama yaşanması gerekmektedir.”²⁵²

Doktor Kemalettin Hüseyin, tıbbi delilleri göz önünde bulundurarak açıklamalarını şu şekilde sürdürür:

“Kanser ve verem gibi hastalıklar, kan kaybına sebep olmadan karaciğere veya bağırsaklarda birtakım hastalıklara sebep olabilmektedir. Bu durumda iç organlardan veya makattan veyahut da başka yerlerden pıhtı hâlinde, katı veya karışık kan gelmesi mümkündür. Bütün bu deliller nazarı itibara alındığında Hz. Hasan; bir tür bağırsak, mide veya ciğer kanserine veyahut ta vereme yakalanmış olabilir.”²⁵³

Lakin bu tıbbi delillerin dayanağı zayıf rivayetlerdir biz Hz. Hasan'ın zehirlendiğini inkâr etmiyoruz. Eğer Hz. Hasan zehirlenerek vefat etmiş ise bu durum onun şehit olduğuna ve kerametine delildir.²⁵⁴

Muaviye ve onun kızının bu mesele ile suçlanmasına gelince daha öncede geçtiği gibi bu durum delil ve dayanak bakımından ispat edilmiş değildir. Eş'as bin Kays'ın kızı Ca'de şeref ve mal bakımından herhangi bir şeye muhtaç mıdır ki, Yezid'in bu isteğini uygulasin ve daha sonra da onunla evlensin? Ca'de bütün Kinde Kabilesi'nin lideri olan Eş'as bin Kays'ın kızı değil miydi zaten? Sonra onun eşi olan Hasan bin Ali tartışmasız olarak şeref ve mertebe bakımından insanların en faziletlisi değil miydi? Annesi Hz. Fatıma ve dedesi Resûlullah (s.a.v), zira bu onur sahibi olmak için yeter, babası Müslümanların dördüncü halifesi ve Aşere-i Mübeşşere'den olan Hz. Ali değil miydi? Öyleyse Ca'de'nin elde etmeye çalışacağı daha ne vardır ki ona bu önemli işi yaptırın? Hiç kuşkusuz birçok İslam düşmanları vardır. Nasıl ki onun hayatta olmasından ve ümmet için bir güven kaynağı olmasından razı olan insanlar var idiyse, birçoğu da Hz. Hasan'ın icraatlarına karşı kin ve nefret duyarlardı.

251 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihi Taberi, s. 396

252 Age

253 Age, s. 397

254 Minhâcu's Sünne, 4/42

Hz. Hasan'dan ve Hz. Muaviye'den rahatsız olanlar ve dinden dönenler, Hz. Hasan'ın tavsiye edilmesini ve Hz. Muaviye'nin de bu durumdan mesul tutulmasını planlamış olabilirler. Zira Kûfelilerin yüzlercesi de Abdullah İbni Sebe'yi takip ediyorlardı. Hz. Hasan'ın Muaviye ile anlaşması Haricîlerin ve Şia'nın mücadelesini zorlaştırıyordu. Nitekim Kûfeliler, Hz. Hasan'ı birçok kez öldürmeye kalkışmamışlar mıydı? Hz. Hasan'ı yaralamamışlar mıydı? Hz. Ali'yi de Haricîler şehit etmemişler miydi? Haricîlerin Nehrevan Savaşı'nda katledilen yandaşlarının intikamını almak istekleri de gözardı edilmemesi gereken bir durumdur.²⁵⁵

4- Hz. Hasan'ın Rüyası ve Ölümünün Yaklaştığını Hissetmesi

İmran bin Abdullah bin Talha'nın rivayeti şöyledir:

“Hz. Hasan (ra) rüyasında iki gözü arasında, ‘*De ki Allah birdir*’ ayeti kerimesinin (İhlas suresi 1. ayeti kerime) yazılı olduğunu görmüş ve bu müjdeyi ailesine ve Ehlibeyt'e iletmiştir. Ailesi de bu rüyayı Said bin Müseyyeb'e anlatmışlar Said de, ‘Eğer rüyan doğruysa çok az belki de birkaç gün ömrün kaldı.’ tabirinde bulunmuştur.”²⁵⁶

5- Hz. Hasan (ra)'ın Son Günleri

Medine'de ikamet ettiği sürece birçok kez zehirlenmiştir. Son zehirlendiği zaman doktor gelip, “Maalesef zehir bağırsaklarını (iç organlarını) parçalamış.” teşhisini koydu.²⁵⁷

Umeyr bin İshak şunları anlatıyor:

“Kureyşli birini yanıma alarak Hz. Hasan'ı ziyarete gittim. Biz geldiğimiz zaman o da kalktı tuvalete girdi. Tuvaletten çıkıp geldiği zaman, ‘Ciğerlerim parçalanmış. Vücudumdan kan pıhtıları geliyor. Birçok defa zehir içtim ama hiçbirisi bu kadar kötü etmemiştii beni.’ dedi. Hz. Hasan, yanımdaki Kureyşliye, ‘Ben sormadan sen ne soracaksan sor.’ buyurdu. Kureyşli adam, ‘Bir şey soracak değilim.’ diye cevap verdi. Sonra biz çıktık.

Ertesi gün tekrar geldiğimizde Hz. Hasan ölüm döşeğindeydi. Son anlarını yaşıyordu. Kardeşi Hüseyin Efendimiz geldi. Hz. Hasan'ın başucuna oturdu ve ‘Kardeşime bunu kim yaptı?’ diye sordu. Hz. Hasan da, ‘Bunu yapanı öldürmek mi istiyorsun?’ diye sual buyurdular. Hz. Hüseyin, ‘Evet’ cevabını verince, Hz. Hasan şunları söyledi:

‘Eğer tahmin ettiğimi kimse ise, Allah ondan intikamını alır. Allah'ın intikamı

255 Mevakıfu'l Muarada fı Hilafeti Yezid bin Muaviye, s. 124

256 Tabakat, 1/334

257 Age, 1/335

seninkinden daha iyidir. Yok, eğer bu sadece benim zannımsa, masum biri öldürmeni istemem.”²⁵⁸

Hz. Hasan'ın, Hz. Hüseyin'e Vasiyeti

İbni Abdulber rivayet ediyor:

“Hz. Hasan ölüm döşeğindeyken kardeşi Hüseyin'e şu tavsiyelerde bulundu: ‘Kardeşim, babamız Ali, Resûlullah Efendimiz’in vefat etmesiyle halifeliğin kendisine kalacağını ümit etmişti. Zira onun yakını ve dostu idi. Ancak Ebubekir halife oldu. Ebubekir vefat edince babam yine ümitlendi. Ebubekir de yerine Ömer (ra)’ı halife bıraktı. Hz. Ömer ölüm döşeğindeyken bir istişare heyeti tekil etti. Babam da onlardandı. Bu defa işin kendisine verileceğinden emindi. Ancak yine halifelik ondan alındı ve Osman’a verildi. Osman (ra) vefat edince babama biat ettiler. Ancak fitne çıktı ve savaşlar oldu, kılıçlar çekildi. Benim kanaatime göre Allah Teâlâ hem peygamberliği hem de halifeliği Ehlibeyt’e aynı anda nasip etmez. Kûfelilerin seni küçük düşürmelerinden ve sonra da seni yalnız bırakmalarından hatta seni sürgün etmelerinden endişe ediyorum.”²⁵⁹

İbni Abdulber bu rivayetin senedini vermemiştir. Ayrıca bu rivayete göre, Hz. Ali, Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer’in halifeliğine sıcak bakmamıştır. Bu konu ile alakalı izahlara Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer ile alakalı kitaplarımda yer verdim.

Hz. Hasan'ın Ahiret ve Diğer Gayb Meseleleri Hakkında Tefekküre Dalması, Kendini Hesaba Çekmesi

Hz. Hasan, ölüm vakti yaklaştığı zaman, “Beni avluya çıkarın, göklere bakayım da Allah’ın ayetlerini düşüneyim.” buyurdular. Kendisini avluya çıkardılar. Başını semaya kaldırdı ve “Allah’ım kendimi senin katında hesaba çekiyorum.” dedi.²⁶⁰

Bir rivayete göre, “Ya Rabbî, kendimi senin karşında hesaba çekiyorum. Ben Resûlullah’tan sonra semavat gibi başka bir ayet görmedim.” buyurmuştur.

Hz. Hasan, dünyadan ayrılırken bile dünyadaki ve göklerdeki ayetleri tefekkür edip, kendisini Allah katında hesaba çekiyordu. Zira Cenab-ı Hak, “*Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün art arda gelişinde temiz akıl sahipleri için gerçekten ibretler vardır.*” (Âli İmran, 190) buyurmamış mıydı?

Sonra da kendisine baktı. Resûlullah’tan sonra en yüce beden mübarek zatlarıydı. Kendi zatına bakarken şu ayeti kerimeyi tefekkür ettiler: “*Kendi nefislerinizde de öyle (nice ibretler var). Görmüyor musunuz?*” (Zariyat, 21)

²⁵⁸ Age

²⁵⁹ El-İstiab, 1/391

²⁶⁰ El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/762

İnsanın gökler ve kendi nefsi hakkında tefekkürde bulunması, imanı sağlamlaştıran en büyük davranıştır. Zira Allah'ın yaratması ve kudretinin en açık delilleri gözle görülen bu varlıklardadır. Hz. Hasan, kendi zatı ve semavatta, tefekkür ettiği bu delillerle, Allah Teâlâ'nın azameti, rahmet, hikmeti ve daha birçok sıfatı hakkında tefekkür etti. O'nun rahmet ve kudretine sığındı. İmanın özü ve samimi dindarlık budur.

Mahlukatı düşündüğümüzde, bunların aciz ve geçici olduğunu, yaratılmış her şeyin muhakkak bir yaratıcıya muhtaç olduğunu idrak ederiz. Ayrıca mahlukat hakkında tefekkür etmek, yaratılmış olan her şeyin Allah'a itaat ettiğini, bütün varlıkların huşu içerisinde Allah'ın emirlerini eksiksiz yerine getirdiğini bizlere ilham eder. Yine, tevekkülü, her şeyi Allah'tan beklemek gerektiğini, Allah'ın her şeyi idare ettiğini, Allah'ın düzeninde bir değişme olmadığını ve Yüce Rabbimizin bütün vaatlerini yerine getirdiğini bu tefekkürden öğreniyoruz.

Hz. Hasan da, bir ibadet ve dua olan tefekkürü, ömrünün son anlarında dahi en güzel şekilde ifa etmiş, ibadet ve duanın hayatın her anında olması gerektiğini ve yine ibadetin hayatımız için ne anlam ifade ettiğini bize öğretmiştir. Bütün mahlukatı tefekkür ederek, kendi nefsinin ve kendi hayatını gözden geçirmiştir. Sahabenin kendini hesaba çekmekten anlamış olduğu mana budur. Nitekim Muâz (bin Cebel) kendisine, "Nasıl Kur'an okuyorsun?" diye soran, Ebu Musa el-Eşari'ye, "Gecenin ilk kısmını uyku ile geçiriyorum. Sonra uyanıp Allah'ın kitabını okuyorum. Uykumda olduğu gibi ayaktayken de nefis muhasebesi yapıyorum."²⁶¹ demiştir.

İnsanın yemesi ve ailesi ile ilişkisi dahi isterse, Allah için olabilir. Eğer kişi Allah'ı hatırlar, onun emrine uyar, onun rızasını talep ederek bir işe niyet ederse, bu işin sonunda ecir ve sevabını alır. Nitekim Hz. Hasan da, bütün sıkıntılı hâllerinde olduğu gibi, Allah'ı anmış ve her şeyde Allah rızasını gözetmiştir. Nitekim Allah Teâlâ, şöyle buyurmuştur:

"De ki: Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi Âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim." (En'am, 162-163)

"Ey kardeşim! Ben Allah'ın daha önce hiç girmedığım emrine giriyorum. Mahlukattan daha önce hiç görmediğim yaratılmışları görüyorum."²⁶²

Ebu Nuaym şöyle rivayet etmektedir:²⁶³

"Hz. Hasan'ın acısı artınca, bir adam yanına gelerek, 'Ey Ebu Muhammed! Bu

261 Buahri, Kitabu'l Meğazi, 4342

262 El-Bidaye ve'n Nihaye, 11/210

263 Tarihî Dimeşk, 14/109

ne acıdır? Sadece ruhun cesedinden ayrılıyor o kadar. Baban Ali, annen Fatıma, deden Resûlullah (s.a.v)’in de başına aynı şeyler geldi. Hatice (ra) da aynı şeyi yaşadı. Amcan Hazma ve Cafer de öldüler. Kardeşlerin Kasım, Muhammed, Tayyip, teyzelerin Rukiyye, Ümmü Gülsüm, Zeyneb... Hepsi öldüler.’ diye sordu.”

Ebu Nuaym devamla, “Hz. Hasan bundan sonra rahatladı.” diyor.

Bir başka rivayete göre, bunu Hz. Hasan’a söyleyen Hz. Hüseyin idi. Bunun üzerine Hz. Hasan da kendisine bunları söyleyene şöyle cevap verdi:

“Daha önce hiç gitmediğim bir yere gidiyorum ve daha önce görmediğim bir âlemi görüyorum.” Devamla ravi, Hz. Hüseyin’in ağladığını rivayet ediyor.²⁶⁴

Bir başka rivayete göre Hz. Hasan, şöyle cevap vermektedir:

“Ben daha önce gitmediğim büyük ve ürpertici bir yere gidiyorum.”²⁶⁵

Ayeti kerime ve hadisi şeriflerde, insanın ruhu bedenden ayrıldığı esnada kişi cennetlikse cennetteki yerini, cehennemlikse cehennemdeki yerini görmektedir. Bu nedenle selefi salihin, son anlarının kötü geçmesinden korkarlardı. Zira kimse son anının nasıl olacağını bilemezdi. Mü’min ölüm esnasında kötü ameller yapmaktan veya kötü sözler sarfetmekten, böylece kötü bir son ile dünyadan ayrılmaktan korkan kimsedir. Nitekim ayeti kerimede, “**Ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlar;**” (Mü’minun, 60) buyurulmaktadır.

Ayrıca mü’minler, ölüm sekerâtından, ruhun kabz edilmesinden ve sonunun nasıl olacağından, cennete mi yoksa cehenneme mi gideceğinden endişe ederler. Efendimiz (s.a.v) şöyle buyuruyorlar:

“Ya Rabbî! Ölüm esnasında işimizi kolaylaştır.”²⁶⁶

Yine Ölüm meleği de korkulan şeylerdendir. Kurtubî diyor ki:

“Ölüm meleğini görmenin korkusu ve bu korkudan kalpte hâsıl olan endişeyi tarif etmek mümkün değildir. Bunu ancak bu olaya şahit olan yani ölen kimse anlatabilir.”²⁶⁷ Acaba, ölüm esnasında meleklerin, “**Şüphesiz, Rabbimiz Allah’tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara, ‘Korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin!’ derler.**” (Fussilet, 30) dediği kimselerden mi, yoksa kendilerine, “**Melekler yüzlerine ve arkalarına vurarak ve ‘Tadın yakıcı cehennem azabını’ (diyerek) o kâfirlerin canlarını alırken onları bir görseydin!**” (Enfal, 50) diye hitap edilen kimselerden mi olacağız? Bunun korkusunu yaşamalıyız.

264 Age

265 Tehzibü’l Kemal, 6/254

266 Tirmizi, Kitabu’l Cenaiz, 978

267 Tezkira, 1 /113

Hadisi şerifte, *“Allah’a kavuşmayı arzulayana Allah da kavuşmayı arzular. Kim Allah’a kavuşmak istemezse Allah da ona kavuşmak istemez,”* buyurulmaktadır. Hz. Aişe bunun üzerine, *“Ancak biz ölümü pek sevmiyoruz.”* dedi. Efendimiz (s.a.v) şöyle cevap verdiler: *“Ben bunu kastetmiyorum. (ölümden herkes korkar). Lakin ölüm gelip çattığı zaman mü’mine cennetteki nimetler gösterilir. Daha önce bu kadar güzel bir şey görmediği için bir an önce Rabbine kavuşmak ister. Allah da ona kavuşmayı diler. Kâfire ise ölüm anında azap ve cehennem gösterilir. Bu gördüğü en korkunç şeydir. Bu nedenle kâfir Allah’a kavuşmak istemez. Allah da ona kavuşmak istemez.”*²⁶⁸

Ebu Hureyre (ra) rivayet ediyor:

Resûlullah Efendimiz buyurdular ki:

“Mü’minin ruhu kabz edilince iki melek onu alıp semaya kaldırır. Sema ehli, ‘Yeryüzünden temiz ve güzel bir ruh geldi, Allah ona rahmet etsin. Yaşadığın cesede döneceksin.’ derler ve onu Rabbine götürürler. Allah Teâlâ da, ‘Onu en yüce makama götürün.’ diye nida eder. Kâfir öldüğü zaman kokusu her iğrenç olur. Sema ehli, ‘Yeryüzünden pis bir ruh geldi. Onu da yerine götürün.’ denilir.” (Yani kâfir ruh Rabbinin katına çıkarılmaz.)²⁶⁹

Kabir de kimsenin kurtulamayacağı bir darlık vardır. Nitekim Efendimiz (s.a.v), *“Kabirde öyle bir darlık (ve sıkışma) vardır ki (yani kabir ölüyü sıkar), eğer ondan kurtulan olsaydı Sa’d bin Muâz kurtulurdu.”* buyurmuşlardır.²⁷⁰

Yine hadisi şerifte, kabrin, *“ya cehennem çukurlarından bir çukur veya cennet bahçelerinden bir bahçe”* olduğu ifade ediliyor.²⁷¹

Haşir, Kıyamet ve Kıyametin Kopması

Hac suresi 1. ayeti kerimenin meali şerifi şöyledir:

“Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Çünkü kıyamet vaktinin depremi müthiş bir şeydir!”

“Öyle bir gün ki, insanlar o günde Âlemlerin Rabbi’nin huzurunda divan duracaklardır.” (Mutaffifin, 6)

“İşte bunda, ahiret azabından korkanlar için elbette bir ibret vardır. O gün bütün insanların bir araya toplandığı bir gündür ve o gün (bütün mahlukatın) hazır bulunduğu bir gündür.” (Hud, 103)

268 Buhari, 6507

269 Müslim, 504

270 İmam Ahmed, Müsned, 6/55

271 Sünenü Tirmizi, 2578

“Ama yeryüzü parça parça döküldüğü, Rabbin (in emri) geldiği ve melekler saf saf dizildiği zaman (her şey ortaya çıkacaktır). O gün cehennem getirilir, insan yaptıklarını birer birer hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ne faydası var! (İşte o zaman insan:) ‘Keşke bu hayatım için bir şeyler yapıp gönderseydim!’ der.” (Fecr, 21-24)

Peygamber Efendimiz (s.a.v), buyurdular ki:

*“Kıyamet günü cehennem, yetmiş bin yuları olduğu hâlde getirilir. Her yuları yetmiş melek tutmaktadır.”*²⁷²

“Cehennemi gören her kalbe korku düşer.”

İşte bu nedenle Hz. Hasan, “Utanmak, ateşten hayırlıdır.” demiş ve temiz olan nefsinden dolayı Allah’a nasıl hesap vereceğini düşünmüştür. Zira Efendimiz (s.a.v), *“Kıyamet gününden hesabı ilk görülecek şey kandır.”* buyurmuştur.

Şu hadisi şerif kıyamet gününün dehşetini ifade etmesi açısından mühimdir:

*“Maktul, kıyamet gününde alnından, başından ve ellerinden kan aktığı hâlde gelir. Kan dolup taşmıştır. ‘Ya Rabbî, beni öldüren bunun hesabını sor.’ der. Bu hâlde Allah’ın tahtına kadar yaklaşır.”*²⁷³

Cennetteki gençlerin efendisi olan Hz. Hasan bile kendi nefsinden korkarken bizim gibi insanların, Allah’tan rahmet ve mağfiret dilemekten başka çaresi var mıdır?

6- Bakî Mezarlığına Defnedilmesi

Hz. Hasan, ölüm döşeğindeyken Hz. Hasan’a şu vasiyette bulundu:

“Beni babamın yani Nebi (s.a.v)’in yanına gömün. Eğer itiraz eden olursa benim için fitne çıkarıp kan dökmeyin. Bu durumda beni herhangi bir mezarlığa defnedersiniz.”

Hz. Hasan vefat edince, Hz. Hüseyin hazırlandı, silahını kuşandı, adamlarını aldı. Ebu Hureyre ona dedi ki:

“Kardeşinin bu vasiyetini yerine getirmen zor. Allah yardımcın olsun. Zira kardeşine kan davası güdenler var.”

Mervan bin Hakem, Hz. Hasan’ın, Resûlullah’ın yanına defnedilmesine müsaade etmedi, “Ebu Hureyre, Cabir bin Abdullah, İbni Ömer, Abdullah bin Cafer, Nisver bin Mihrime sizi desteklerken Hasan’ı buraya gömemezsiniz.” dedi. Bunun üzerine geri döndüler ve Baki mezarlığının arka taraflarından Annesi Fatıma Zehra Betül’ün yanına defnettiler.

272 Müslim, 8001

273 Müslim, 8031

Bu konuda bir sürü zayıf vardır. Hatta bazıları bu işi birçok mübarek zata iftiralar atmaya kadar götürdüler. Hz. Aişe'nin, "Bu benim evim idi. Onu Resûlullah'a ben verdim." diyerek Hz. Hasan'ın, Resûlullah Efendimiz'in yanına gömülmesine izin vermediğini ve Resûlullah, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'in yanına dördüncü bir kimsenin gömülmesine karşı çıktığını iddia edenler de vardır. Bunlar isnadı sahih olmayan zayıf rivayetlerdir.²⁷⁴

İbni Teymiye, Hz. Aişe validemizin izin verdiğini ancak birçok kimsenin buna karşı çıktığını ifade etmiş ve Hz. Osman'ın gömülmediği yere bir başkasının gömülmesi hâlinde fitne çıkmasından korkulduğu için Hz. Hasan'ın Baki'ye defnedildiğini söylemiştir.²⁷⁵

Hz. Osman'ın oğlu İbhan'ın, "Ne acayip bir durum! Osman'ın katilinin oğlu Resûlullah'ın yanına defnediliyor da mazlum ve şehit Halife Osman, Bakî'nin ücra bir köşesinde yatıyor." şeklinde itiraz ettiğini rivayet eden rivayetler, hiçbir dayanağı olmayan münker rivayetlerdir.²⁷⁶

Mervan bin Hakem'in, Hz. Hasan'ın, Peygamber Efendimiz'in yanına gömülmesine karşı çıktığı rivayetlerine gelince, bu rivayetler zayıf senetlere dayanmaktadır. Prof. Dr. Muhammed Sâmil es-Sülemî'nin *Tabakat*'a yaptığı tahkikte bunu aktarmaktadır. Ancak bu konuda Ebu Hâzim'in şu rivayeti daha açıklayıcıdır:

"Hz. Hasan, ölüm döşegindeyken, 'Kimse itiraz etmezse beni dedemin yanına gömün. Kan akmasından korkarsanız beni Müslümanların yanına defnedin.' diye vasiyet etmiştir. Hz. Hasan vefat edince, Hz. Hüseyin hazırlandı, silahını kuşandı, adamlarını aldı. Ebu Hureyre ona dedi ki:

'Kardeşinin bu vasiyetini yerine getirmen zor. Allah yardımcın olsun. Zira kardeşine kan davası güdenler var.'

Ancak karşı çıkanlar oldu. Bunun üzerine geri dönüp onu Baki'ye defnettiler.

Ebu Hureyre dedi ki:

'Musa'nın oğlu babasının yanına gömülmeyi istese ancak buna müsaade edilme bu zulüm olmaz mı?' Oradakiler, 'Evet' diye cevap verdiler. Bunun üzerine Ebu Hureyre, 'Bu da Allah Resûlü'nün evladıdır. Dedesinin yanına gömülmek için gelmiştir.' dedi."²⁷⁷

Hz. Hasan'ın namazını Sa'd bin Âs, ağlayarak kıldırdı. Ölümüne sebep olan hastalığı kırk gün sürmüştü. Hz. Hüseyin, Hz. Hasan'ın namazını kıldırmasını rica

274 Siyeru alâ min Nubela, 3/276

275 Fetava, 27/222

276 Tabakat, 1/355

277 Age

etmek için Sa'd'ın yanına geldi. Zira Sa'd, Hz. Muaviye'nin Medine valisi idi. Hz. Hasan fitneyi terk etmiş ve halifeliği Muaviye'ye devretmiştir. Hz. Osman'ın Kûfe valisi idi. Ferizdek, onun hakkında şunları söylüyor:

*“Ümmet iki büyük fitne ile çalkalanırken,
Kureyş'ten bir asil efendi görürsün,
Said'e baktığın zaman ayaktayken,
Sanki bir hilal gördün sanırsın.”*²⁷⁸

Sa'd bin Âs, Hz. Osman'ın “Mushaf-ı Şerif”i çoğaltmasında kâtiplik yapmış fasih konuşan bir zat idi. İnsanlar onun konuşmasını Resûlullah Efendimiz'in konuşmasına benzetirlerdi.²⁷⁹

Hz. Ebu Hureyre, Hz. Hasan'ın cenazesi esnasında Mescid-i Nebevi'nin kapısında durup ağladı. Bir yandan da avazı çıktığı kadar bağıırıyordu:

*“Ey insanlar! Bugün Allah Resûlü'nün göz bebeği ölmüştür. Ağlayın!”*²⁸⁰

Cenazesinde bir sürü insan toplanmıştı. Baki mezarlığı, cemaati almıyordu. İş-ne atsan yere düşmeyecek bir kalabalık vardı.²⁸¹

Hz. Hasan, halim, müttaki ve fazıl bir zattı, zahitti. Halifeliği ve tüm dünyevi makamları Allah rızası için terk etmişti. Zehebî, Hz. Hasan'ı şöyle tasvir etmektedir:

*“Hz. Hasan, âlim, fazıl, seyit, akıllı, adil, değerli, muhterem ve yüce bir önderdi.”*²⁸² Allah bizi onunla beraber, nebiler ve sıddıklarla beraber, salih kimseler ile haş-reylesin.” Hz. Hasan'da ibret alan için nice ibretler, düşünenler için nice dersler vardı. Muhammed İkbâl (ra) ne güzel söylemiştir:

*“Fatıma'nın ravzasında iki filiz doğdu,
Nurdan kimse bakamaz onlara.
Birliğin ve cihadın önderleri onlar oldu,
Hasan'dır onun adı, yoksulu o korudu.
O kurtardı ümmeti dağılmaktan,
Terk eyledi hilafeti sonra da dünyayı hep,
İmam Hasan'dır o, imamlarla buluştu.”*

7- Hz. Hasan'ın Vefat Ettiği Yıl ve Kaç Yaşında Olduğu

Çoğunluğun görüşüne göre Hz. Hasan hicri 49 senesinden vefat etmiştir.²⁸³ 50

278 Siyeru alâ min Nubela, 3/445

279 Age, 3/448-449

280 El-Bidaye ve'n Nihaye, 12/211

281 Age; Tabakat, 1/351

282 Siyeru alâ min Nubela, 3/253

283 Tehzibü'l Kemal, 6/256; Ensabu'l Eşraf, 3/64

senesinde vefat ettiği görüşünde olanlar da vardır.²⁸⁴ Kimileri ise hicri 51 yılında vefat ettiğini kabul ediyor.²⁸⁵ Halid ibni'l Ğays, hicri 51 senesinde vefat ettiği rivayetini tercih eder ki İmam Buhari'nin görüşü de budur.²⁸⁶ Ben de bu görüşü tercih ediyorum. Zira Ca'fer es-Sâdık, Hz. Hasan'ın 47 sene yaşadığını ifade eder.²⁸⁷

Zehebî, bir başka rivayette Ca'der es-Sâdık'ın Hz. Hasan'ın 58 sene yaşadığını söylediğini rivayet eder.²⁸⁸ Prof. Halid, Hz. Hasan'ın 48 yaşında iken vefat ettiğini ifade eder.²⁸⁹ İbni Abdulber, Hz. Hasan'ın hicri 3 yılında Ramazan ayı ortalarında doğduğunu nakleder. Kanaatimce en doğru rivayet budur.²⁹⁰ İbni Hacer de bu görüşü teyit etmiştir.²⁹¹ Şu hâlde Hz. Hasan, hicri 51 senesinde 48 yaşında iken vefat etmiştir, Allahu a'lem.²⁹²

İşte böylece Hz. Hasan hainlerin elinde şehit olarak terk-i dünya eylemiştir. Hz. Hasan, vazifesini hakkı ile ifa eylemiş, büyük işler başarmıştır. Hz. Hasan sayesinde ümmet birliğine kavuşmuş, kanlar durmuş, fitneler son bulmuş, İslam güçlenmiş, fetihler yeniden başlamıştır. Hz. Hasan'ın bu örnek davranışı ve başardığı büyük işler tarih boyunca Müslümanların hafızlarında yer etmiş, Müslümanlar kendisini daima şükran ve minnetle yâd etmişlerdir.

İşbu kitabı 21 Safer 1425/11 Nisan 2004 senesinde saat gece 9.45'te (21.45) tamamladım.

Başarı Allah'tandır. O; evveldir, ahirdir. Yüce Allah'tan bu naçiz eseri kabul etmesini, Müslümanlar için bu eserin faydalı olmasını niyaz ediyor, Mevla'nın fazl-ı keremine sığınıyorum. Yüce Rabbimiz, **“Allah, insanlara rahmetinden neyi açarsa artık onu tutacak, kısacak olan yoktur. Her neyi de tutar kısarsa, onu da, ondan sonra salacak yoktur. O; çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.”** (Fatır, 2) buyurmuştur.

Şayet Yüce Mevla'dan samimi olarak niyaz etmese idim bu kitabı bu şekilde tamamlayamazdım. Yüce Mevla'nın fazl-ı keremini, ihsan ve nimetlerini inkâr etmekten Allah'a sığınırım. Ben en güzel isim ve en yüce sıfatları ile Allah Teâlâ'dan bu amelimi halis bir niyet üzre, hayırlı bir ibadet olarak kabul etmesini temenni

284 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, s. 402

285 Age

286 Siyeru alâ min Nubela, 3/277

287 Age

288 Age

289 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, s. 402

290 El-İstiab, 1/384

291 El-İsabe, 2/68

292 Merviyatü Hilafeti Muaviye fi Tarihî Taberi, s. 402

ediyorum. İnşallah Mevlam, yazdıklarımın her harfine bir sevap ihsan eder ve bu amelimi amel terazimin iyilikler kefesine koyar. Bu mütevazı eserimin tamamlanmasında ellerinden gelen gayreti esirgemeyen kardeşlerim için de Yüce Rabbimiz'den ecir ve mükâfat niyaz etmekteyim. Ya Rabbî! Bu fakir, aciz, duana, aff-ı mağfiretine muhtaç kulunu unutma.

Mevla şöyle buyurmuyor mu?:

“Ya Rabbî”, dedi, ‘Beni nefsim öyle hâkim kıl ki gerek bana, gerek ebeveynime ihsan ettiğin nimetlere şükredeyim, seni razı edecek güzel ve makbul işler yapabileyim. Bir de lütfedip beni salih kulların arasına dâhil eyle!’ (Neml, 19)

Ya Rabbî! Sen her türlü eksiklikten ve acizlikten uzaksın. Hamdü senaya layık tek sensin. Senden başka ilah olmadığını ikrar ederim. Yalnız senden aff-ı mağfiret dilerim.

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME	5
-----------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞUMUNDAN HALİFELİĞİNE KADAR

HASAN BİN ALİ BİN EBU TALİB (RA)	15
HZ. PEYGAMBER (s.a.v) DÖNEMİNDE HZ. HASAN (ra)	17
Adı, Soyü ve Künyesi	17
Doğumu, İsim Konması ve Künyesi	17
Resûlullah (s.a.v)'in Hz. Hasan'ın Kulağına Ezan Okuması	21
Tahnîk (Bebeğın Damağına Hurma ve Benzeri Tatlı Bir Şey Sürmek)	23
Hz. Hasan (ra)'ın Saçlarının Kesilmesi	25
Hz. Hasan'ın Akika Kurbanı	25
Hz. Hasan'ın Sünnet Edilmesi	27
Hasan bin Ali'nin Ümmü'l Fadl Tarafından Emzirilmesi	28
Ümmü'l Fadl Kimdir?	29
Hz. Hasan'ın Evlenmesi, Çok Evlenmesi ve Bunun İçin İleri Geri Söylenenler	30
HZ. HASAN'IN ÇOCUKLARI	39
Hz. Hasan'ın Bazı Çocuklarının Hayat Hikâyeleri	39
1-Zeyd bin Hasan bin Ali (ra)	39
2- Hasan bin Hasan bin Ali	40
Erkek ve Kız Kardeşleri	42
1-Hüseyin bin Ali (ra)	42
2- Muhassen bin Ali	43
3- Ümmü Gülsüm binti Ali (ra)	44
4- Zeyneb binti Ali	44
Baba Tarafından Olan En Tanınmış Kardeşleri	45
5- Muhammed bin Hanefiye	45
Amca ve Halaları	45
1-Talib bin Ebi Talib	45
2- Akil bin Ebi Talib	46
3- Cafer bin Ebi Talib	46
4- Ebu Talib'in Kızı Ümmühani	46
5- Ebu Talib Kızı Cumane	47
Hz. Hasan'ın Dayıları ve Teyzeleri	47
1- Resûlullah (s.a.v)'in Kızı Zeyneb	48
Hz. Zeyneb'in Kocasına Karşı Vefakârlığı	49
Ebu'l Âs'ın Müslüman Olması ve Güvenilirliği	49

Hız. Zeyneb'in Ölümi ve Çocukları	52
2- Resûlullah (s.a.v)'in Kızı Rukayye (ra)	53
3- Resûlullah'ın Kızı Ümmü Gülsüm	55
Ümmü Gülsüm'ün Evlilikleri	55
Ümmü Gülsüm'ün Ölümi	56
Ümmü Gülsüm'ün Çocukları	56
Hız. HASAN'IN ANNESİ SEYYİDE FATİMATÜ'Z ZEHRA (RA)	58
Hız. Fatıma'nın Mihri ve Çeyizi	58
Hız. Fatıma'nın Gelin Olması	59
Velime-Düğün Yemeği	60
Hız. Ali ile Hız. Fatıma'nın Geçimleri	60
Hız. Fatıma'nın Hâli ve Sabrı	62
Hız. Peygamber'in Hız. Fatıma'ya Olan Sevgisi ve Ona Düşkünlüğü	63
Güzel ve Doğru Konuşması, Lehçesinin Düzgünlüğü	65
Hız. Fatıma'nın Hem Dünya ve Hem Ahirette Seyide Olması	65
Hız. Ebubekir Sıddık, Hız. Fatıma ve Hız. Peygamber'in Mirası Meselesi	66
Hız. Fatıma ile Hız. Ebubekir'in Karşılıklı Müsamahaları	67
Hız. HASAN'IN, Hız. PEYGAMBER (s.a.v)'İN YANINDAKİ YERİ	73
Allah Resûlü Tarafından Sevilmesi ve Resûlullah'ın Kendisiyle Oyun Oynaması	73
a- Çocuklarla İlk İletişim Öncelikle Öpücük Yoluyla, Onları Sevmek, Şefkatle Bağrıma Basarak Sağlanır	76
b- İkinci Temel Prensiptir, Çocuklarla Oyun Oynamaktır	77
c- Üçüncü Temel Prensiptir, Çocuklara Hediye Sunmaktır	77
d- Dördüncü Temel Prensiptir, Çocukların Başlarının Okşanmasıdır	77
e- Beşinci Temel Prensiptir Çocukları Güzel Bir Şekilde Karşılaktır	77
f- Altıncı Temel Prensiptir, Çocuklarla İlgilenip Onların Durumlarını Sorup Öğrenmektir	78
g- Yedinci Temel Prensiptir, Büyüklerin Küçüklerle ve Çocuklarla Oyun Oynamalarıdır	79
Hız. HASAN'IN Hız. PEYGAMBER'E BENZERLİĞİ	80
CENNETİN İKİ SEYİDİ HASAN VE HÜSEYİN	82
O İki Benim Dünyadaki Reyhanlarımdır	83
Dünyada ve Ahirette Seyit Olması	84
Her Türlü Şeytandan, Rahatsızlık Veren Her Tür Zehirli Canlıdan ve Kınayıcı Her Türlü Nazardan Sana Sığınırım	86
Hız. Hasan Tarafından Rivayet Olunan Hadisler	87
Adil Olmaları	87
Zapt Yönü	88
Çok Fetva Verenler	96
Fetva Vermede Orta Derecede Olanlar	96
Çok Az Fetva Vermiş Olanlar	96

Hz. Hasan'ın Anlattığına Göre Resûlullah'ın Vasfı	96
TEMİZLENME (Tathir) AYETİ VE GİYİNME (Kısa) HADİSİ	99
ŞİA'NIN TATHİR AYETİNİ HÜCCET SAYMALARI VE TENKİDİ	101
“Ricsi Gidermek” İsmet Manasında Değildir	104
Ricsten Temizlemek Demek, Birinin Masumiyetin Ortaya Koymak Değildir	105
Ayette Yer Alan “İrade” İfadesi, Şer’i-Dinî Manada Olan Bir İrade Demektir	106
Hz. Peygamber’in Duası Problemi Kesin Çözmektedir	107
Ayetin İmamet ve Masumiyeti Göstermediğinin Delilleri	108
MÜBAHELE AYETİ VE NECRAN HEYETİ	108
HZ. HASAN’IN AİLEDEN ALDIĞI EĞİTİM	110
Sorumluluk Bilinci Taşıyan Bir Babada Aranılan Şartlar	110
Sosyal Gerçeklerin Hz. Hasan’ın Yetişmesindeki Tesiri	112
RAŞİT HALİFELER DÖNEMİNDE HZ. HASAN (Radiyahallahu Anh)	113
Hz. Ebubekir (ra) Döneminde Hz. Hasan (ra)’ın Yeri ve Konumu	113
Resûlullah’ın Ölüm Acısı ve Ebubekir’in Halk Üzerindeki Etkisi	113
Benî Saide Sakifesi Meselesi	116
Sıddık Döneminde Birtakım Hikmet İşaretleri	121
Hz. Ali’nin Hz. Ebubekir’e Biat Etmesi	123
Usame Ordusunun Harekete Geçirilmesi	127
Hz. Hasan ve Ehl-i Bey’ten Çıkarılacak Dersler	129
RİDDET OLAYLARI(DİNDEN DÖNENLERLE SAVAŞ)	134
HZ. ÖMER (RA)	136
Sen Ömer’in Oğlundan da Öte İzne Layıksın	136
Vallahi Sizin Elbiseniz Yok, Beni Tebrike Değmez	136
Hasan ile Hüseyin ve Haşimoğullarına Yardımda Öncelik	137
Resûlullah’ın Vefatından Sonra Hz. Ömer’in Hz. Fatıma’ya Karşı Tutumu	137
Hz. Ömer’in Ümmü Gülsüm İle Evlenmesi	139
Medain’den Elde Edilen Ganimetler	140
Hz. Hasan (ra)’ın Hz. Ömer’in İlminden Etkilenmesi	140
Bu Elbiseyi Bana Kardeşim ve Dostum Giydirdi	141
Hz. Ömer’in Şehit Düşmesinden Sonra Hz. Ali’nin Onun İçin Söyledikleri	142
Hz. Ömer Oraya İnmekten Hoşlanmazdı, Nitekim Ben de Hoşlanmıyorum	142
Ehlibeyt Ömer’i Severdi	142
Abdullah bin Hasan bin Hasan bin Ali’nin Hz. Ömer Hakkındaki Görüşü	143
Hz. Osman (ra)’ın Hilafeti Döneminde Hz. Hasan (ra)	144
Hz. Hasan’ın Hz. Ömer’den Öğrendiği İhtilaf Fıkhı	146
a- Şûra Ehlinin Sayısı ve İsimleri	147
b- Halifenin Seçiminde İzlenilen Yol	148
c- Seçim ve İstişare Müddeti	148
d- Halifeyi Seçmek İçin Yeterli Olan Oy	148
e- İhtilaf Hâlinde Hakem’in Devreye Girmesi	149
f- Seçimin Güvenliğinin Sağlanması	149

g- Daha Faziletli Varken Daha Az Faziletli Olanının Seçilmesinin Caizliği	150
h- Hz. Ömer (ra) Halife Tayin Etmek İle Etmemeyi Birleştirdi	150
i- Siyasette En Üst Kurul Şûra Üyeleri	150
ABDURRAHMAN BİN AVF'IN ŞÛRA HEYETİNİ İDARE ETMEDE TAKİP ETTİĞİ YOL	152
a- Şûra Heyetinin Derhâl Toplanması	152
b- Abdurrahman bin Avf'ın Adayların Sayısını Azaltması	152
c- Abdurrahman bin Avf'ın Şûra Toplantılarını İdare Etmesi	153
d- Hz. Osman'a Biat Hususunda İttifak Olması	153
e- Abdurrahman bin Avf Şûra Heyetinin Çalışmalarını Zekâsının Üstünlüğüyle Tasarlayıp Uyguladı	154
Emevi ve Haşimî Grubu	157
HZ. HASAN'IN BABASINA NİSPET EDİLEN YALAN VE İFTİRALAR	158
HZ. HASAN'IN, HZ. OSMAN'IN HALİFELİĞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	159
AFRİKA'NIN FETHİNDE HZ. HASAN (ra)	159
HZ. OSMAN'IN ŞEHADETİ ESNASINDA HZ. ALİ'NİN KONUMU	161
FİTNENİN BAŞLANGICINDA HZ. ALİ'NİN DURUŞU	162
Hz. Hasan (ra) ve Babasının Kuşatma Esnasındaki Davranışları	165
HZ. HASAN, BABASININ HALİFELİĞİ DÖNEMİNDE	170
MÜMİNLERİN EMİRİ HZ. ALİ (RA)'IN KÜFE'YE GELİŞİ	172
Hz. Hasan (ra)'ın Babasına Nasihat Etmesi	173
Küfe Halkının Savaşa Katılmalarında Hz. Hasan (ra)'ın Etkisi	175
Sulh Görüşmeleri	176
CEMEL SAVAŞI'NIN ÇIKMASINDA SEBEİYYE'NİN ROLÜ	177
Cemel'de Öldürülenlerin Sayısı	179
Savaştan Sonra Mü'minlerin Emiri Hz. Ali'nin Nidası	180
Hz. Ali (ra)'ın Ölüler Arasında Dolaşması ve Onlar İçin Dua Etmesi	180
Hz. Talha (ra)'ın Öldürülmesine Üzülmesi	180
Zübeyr Bin Avvam'ın Katiline Karşı Davranışı	180
Mü'minlerin Emiri Hz. Ali (ra)'ın Hz. Aişe (ra)'yi İzzet ve İkrarla Kalacağı Yere Göndermesi	181
Olaylara Pişmanlık Duymaları	182
SIFFİN SAVAŞI	184
Hz. Muaviye'nin Hz. Ali'ye Karşı Çıkışı Dünya Tamahı Sebebiyle miydi?	187
Mü'minlerin Emîri Hz. Ali (ra), Siffin Savaşı'ndan Sonra	
Hz. Muaviye ve Şam Halkına Lanet Edilmesini Yasaklamıştır	191
Ammar bin Yasir'in Siffin'de Şehit Edilmesi ve Bu Olayın Müslümanlar Üzerindeki Etkisi	192
“Seni Azgın Bir Kavim Öldürecek” Hadisinden Âlimlerin Anladığı	195
Hz. Hasan'ın Bu Savaştaki Duruşu	197

Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin Şehit Edilmesi	199
Hz. Ali'nin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e Vasiyeti	201
Mü'minlerin Emîri Hz. Ali'nin Kendi Katiline Müsle Yapılmasını Menetmesi	201
Babasının Vefatından Sonra Hz. Hasan'ın Verdiği Hutbe	203
Muaviye'nin Hz. Ali'nin Öldürülmesini Karşılması	204

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. HASAN'A BİAT EDİLİŞİ, ÖNEMLİ VASIFLARI, SOSYAL HAYATA DAİR BAZI TUTUMLARI, ÜMMETİN VAHDETİNE YÖNELİK ISLAH PROJESİ	207
HZ. HASAN'A BİAT EDİLİŞİ	209
Hz. Hasan'ın Hilafetine Dair Nas Olduğu İddiasında Bulunanların İddasının Batıl Oluşu	210
Şiiilerin On İki İmam Meselesinde Sünni Kitaplardan Delil Getirmeleri	218
Mü'minlerin Emîri Hz. Hasan'ın Hilafet Müddeti ve Ehlisünnet'in Onun Hilafetine Bakışı	220
Hz. Hasan'ın Babasının Öldürülmesinden Sonra Yaptığı İddia Edilen Asılsız Konuşmalar	222
1- Kitabul Eġânî	223
2- Nehcu'l Belâġa	228
ÖNEMLİ VASIFLARI VE TOPLUM İÇİNDEKİ YAŞAYIŞI	232
Önemli Vasıfları	232
1- İlim	232
Hz. Hasan'ın Allah'a, Kâinata, Hayata, Cennete ve Cehenneme Bakışı	233
2- İbadeti	244
3- Zühdü	250
Hz. Hasan Kur'an ve Sünnet Üzere Terbiye Olunmuştu; Bu Sebeple Bize Bu Hususta En Güzel Örnekleri Sunmuştur	251
4- İnfakı ve Cömertliği	253
5- Hilmi	258
6- Tevazuu	259
7- Seyitliği	260
8- Yaratılış Güzelliği	262
Hz. Hasan'ın Toplum İçindeki Yaşayışı	262
1- Ricat İncancını Çürütmesi	262
2- İnsanların İhtiyaçlarını Karşılması	265
3- Hz. Hasan'ın Talha bin Ubeydullah'ın Kızıyla Evlenmesi	266
4- Havle binti Manzur İle Evlenmesi	267
5- Mü'minlerin Analarını Görmezdi	267
6- Nebvi Nesebin Şanını Korumadaki Gayreti	267
7- Eş'as bin Kays'ın Namazını Kıldırması	268
8- Kendisine Kötülük Edenlere Karşı Muamelesi	269

9- Meclislerdeki Edebi	269
10- İnsanlara Karşı Güzel Ahlakı	269
11- Misketle Kuyu Oyunu Oynaması	269
12- Fuzuli Söz Söylemekten Uzak Oluşu	270
13- Hz. Hasan'ın Üsâme bin Zeyd (ra)'a İkrâmı	271
14- Hz. Hasan ve Fakir Yahudi	271
15- Hz. İbni Abbas'ın Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i Takdir Etmesi	272
16- Abdullah bin Zübeyr'in Hz. Hasan'ı Övmesi	273
17- Hz. Hasan İle Hz. Hüseyin Arasında Geçen Bir Hadise	273
18- Ana-Babası, Dedesi-Ninesi, Dayısı-Teyzesi ve Amcası-Halası Cihetiyle İnsanların En Üstünü	273
19- İnsanların Hz. Hasan'a ve Kardeşi Hz. Hüseyin'e Karşı Muhabbeti, Beytullah'ta Yaşadıkları İzdihâm	273
Sözleri, Hutbeleri ve Vaazları	274
Kibir Hastalığı ve Hz. Hasan'ın, 'Kibir dini helak eder, şeytan bu sebeple lanetlenmiştir.' Sözü	274
Kibrin Alametleri	274
Bu Hastalıktan Korunma Yolları	274
Hırs ve Hz. Hasan'ın, "Hırs, nefsin düşmanıdır Âdem bu sebeple cennetten çıkarılmıştır." Sözü	276
Mala Karşı Hâris Olan Kişinin Hâli	276
Hırs Hastalığının İlacı	280
Haset ve Hz. Hasan'ın söylediği "Hased de kötülüğün başıdır. Kabil bu sebeple kardeşi Habil'i öldürmüştür." Sözü	280
Haset Hastalığının İlacı	282
Hz. Hasan ile Hz. Ebuzer'in Rıza Hakkındaki Görüşleri	282
Rıza Nasıl Gerçekleşir?	285
Hz. Hasan'ın, "Onu benim gözümde büyüten şey dünyayı küçük görmesiydi." Sözü	287
Hz. Hasan'ın, "Midesinin esiri değildi. Bulamadığı şeyi canı çekmez, bulduğunda da oburluk etmezdi." Sözü	288
Hz. Hasan'ın, "Uçkuruna da sahipti. Bu hususta aklını yitirmiyordu." Sözü	290
Kadınlarla Erkeklerin Bir Araya Gelmesinin Yasaklanması ve Kadına Örtünün Emredilmesi	293
Şehvetin Teskini İçin Oruç Teşviki	294
Hz. Hasan'ın, "Âlimlerle bir araya geldiğinde konuşmaktan daha çok dinlemeyi tercih ederdi." Sözü	294
Hz. Hasan'ın, "Onun zamanı çoğunlukla suskun geçiyordu. Konuştuğunda güzel konuşurdu. İddia sahibi değildi. Gösterişe düşkün değildi." Sözü	295
Hz. Hasan'ın, "Hangisinin hakka daha yakın olduğunu bilmediği iki şey arasında muhayyer olsa hevasına bakardı. Hevası hangisini istiyorsa zıddını yapardı." Sözü . . .	296

Hz. Hasan'ın, "Kötü olarak bilinen kişiye suizanda bulunmak caizdir. Ancak sadece zanna dayanarak böyle bir şey caiz olmaz. Zira zannın birçoğu yalandır." Sözü	298
Hz. Hasan'ın, "Allah'a andolsun ki hangi topluluk onunla istişare etmişse o onları buldukları hâlden daha iyiye sevk etmiştir." Sözü	299
Hz. Hasan Hutbelerinden Birinde Müslümanlara Şöyle Demektedir	300
a- "Ey Âdemoğlu, Allah'ın haramlarından sakın ki abit olasın." Sözü	301
b- "Allah'ın taksimatına razı ol ki zengin olasın." Sözü	301
c- "Sana komşu olanlara iyilik et ki Müslüman olasın." Sözü	304
d- "İnsanların sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara öyle davran ki adil olasın." Sözü	306
e- Hz. Hasan'ın, Takva Hakkındaki Sözü	309

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HZ. HASAN (RA)'IN HİLAFETİ DÖNEMİNDEKİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER	317
HASAN (RA)'IN HALİFELİĞİ DÖNEMİNDEKİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER	319
Kays b. Sa'd b. Ubade (ra)	320
Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın (ra) Seyfu'l Bahr'e Yaptığı Sefer	321
Mekke'nin Fethinde	323
Hz. Ebubekir Sıddık Dönemi	324
Hz. Ali Döneminde	326
Muaviye'nin Kays'a Mektubu	329
Kays'ın Onun Gibi Yapmayı Temenni Ettiği Adamın Hâli	332
En Eli Açık ve İkrâm Sahibi Kimdir?	332
Kays'a Nisbet Edilen, Doğrulanmayan Haberler	334
Kays Seferlerinde İnsanları (Orduyu) Doyururdu	335
Kays bin Sa'd ile Muaviye Arasında Geçtiği Rivayet Edilen Doğru Olmayan Bir Haber	336
Kays'ın Vefatı	336
UBEYDULLAH BİN ABBAS BİN ABDULMUT'TALİB	
EL-HAŞİMİ EBU MUHAMMED	336
Evlatları ve Hanımları	336
Hayatı ve Resûlullah'ı Görmesi (Resûlullah'a Yakınlığı)	337
RESÛLULLAH; ABBAS'IN OĞULLARI ABDULLAH, UBEYDULLAH VE KESİR'İ SAF YAPARDI	337
Ubeydullah, Abbas'a Kusam'den Daha Sevimli İdi	338
Mü'minlerin Emîri Ali (ra) Ubeydullah'ı Yemen'e Gönderdi	338
Buser bin Ertae'nin Ubeydullah'ın Oğullarını Öldürmesi Hadisesinin Hakikati	338
Ubeydullah'ın Sözü: "Vallahi o bizden daha cömerttir."	340
Abdullah bin Cafer, Hasan bin Ali ve Ubeydullah bin Abbas Arasında	341
Ubeydullah'ın Evine Davetsiz Gelen Misafirler	341
Evine Musallat Olan Kadın	341
Dünya ve Ahiretin Hayırlarının Kapısı Abbas bin Abdulmuttalib'in Evidir	342

Güçlüklerin Hâkimi - Fıtratın Dalgası	342
Cömertliği Hakkında Söylenilenler	342
Arefe Günü Orucu	342
Yaşlı Kadın ve Üç Çocuğuna İhsanı	343
Vefatı	343
Abdullah Bin Cafer (ra)	343
Çocukları ve Hanımları	344
Cafer bin Ebu Talib'in Habeşistan'dan Medine'ye Gidişi	345
Siz Gemi Ehli, Sizin İki Hicretiniz Var	345
Cafer bin Ebu Talib'in Mute'de Şehit Oluşu	346
Ey Kardeşim, Bugünden Sonra Ağlamayın	346
Nebi (s.a.v)'in Onu Kendi Bineğinde Taşması	346
Nebi (s.a.v)'in Abdullah'a Duası	347
Nebi (s.a.v)'e Biat Etmesi	347
Resûlullah (s.a.v)'in Cafer'in Oğullarını Sorması	347
Devenin Resûlullah (s.a.v)'e Şikâyeti	347
İbni Ömer'in Abdullah bin Cafer'e Selamı	348
Kerem ve Cömertliğinden Haberler	348
Abdullah bin Cafer'in Cömertliğine Ait Bazı Haberler	349
Ona Zeval Bulanı ve Sonu Olanı Vermedik mi	350
Bundan Daha Enteresan Bir Şey Duymadım	351
Allah İsrâf Edenleri Sevmez	351
Satılmayan Malın Akibeti	352
Bir Bedevinin Abdullah bin Cafer'e Duası	352
Onun Malına Bütün İnsanlar da Ortaktır	352
Abdullah bin Cafer'in Muaviye ile Alakalı Haberleri	352
Abdullah bin Cafer'in Müzik Dinlediği İddiaları	353
Vefatı	353

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HASAN BİN ALİ (RA)'IN MUAVİYE (RA) İLE ANLAŞMASI	355
HZ. HASAN BİN ALİ (RA)'IN MUAVİYE İLE ANLAŞMASI	357
SULHUN BELLİ BAŞLI DÖNEMLERİ	359
İlk Dönem	359
İkinci Dönem	360
Üçüncü Dönem	361
Dördüncü Dönem	362
Beşinci Dönem	363
Altıncı Dönem	364
Yedinci Dönem	367
Hız. Hasan'ın Oyuna Geldiği Bir Başka Olay	367
1- "Hamîs Muhafızı" Diye Bilinen Kays bin Sa'd bin Ubâde'nin Anlaşmaya Varılmasındaki Rolü	369

2- Hz. Ali'nin Yakın Adamlarının Uzlaşmaya Katkıları	371
Sekizinci Dönem	372
Bir Uzlaşmaya Varılmasını Mecbur Kılan Sebepler	374
1- Hz. Hasan'ın Allah Katında Olanı Tercih Ederek Bu Sulhu Arzulaması	374
a- Islahın Emredilmesi	375
b- Islah İçin Çalışanlara Vaat Edilen Mükâfat	376
c- Islaha Yapılan Vurgu	377
2- "Bu benim oğlum seyittir. İnşallah, Allah Teâlâ, onun vesilesi ile ümmetinden (birbirine düşman) iki grubun arasını düzelterecektir." Hadisi Şerifi	379
3- Akan Müslüman Kanları	379
4- Hz. Hasan'ın Ümmetinin Birliğine Olan Düşkünlüğü	381
5- Halife Hz. Ali'nin Öldürülmesi	386
6- Muaviye (ra)'ın Şahsiyeti	386
Kur'an-ı Kerim'den Deliller	386
Sünnet-i Seniyyeden Deliller	387
Âlimlerin, Hz. Muaviye Hakkındaki Düşünceleri	387
Hz. Muaviye'nin Hadis Rivayetindeki Yeri	389
Hz. Ali (ra)'ın Hz. Muaviye'nin İdareciliği Hakkındaki Düşünceleri	390
7- Iraklıların ve Irak Ordusunun İsyanı	392
8- Hz. Muaviye'nin Güçlü Bir Orduya Sahip Olması	394
ANLAŞMA ŞARTLARI	395
1- Allah'ın Kitabı ve Sünnet-i Nebi İle Amel ve Raşit Halifelerin Yolundan Gitme Şartı	396
a- Raşit Halifeler Zamanında Kanun Koyma ve Yönetimin Kaynakları	396
i- Kur'an-ı Kerim	396
ii- Efendimiz (s.a.v)'in Sünneti	397
b- Hulefa-i Raşidin Zamanında Sünnete Verilen Ehemmiyet	398
c- Raşit Halifeler Dönemindeki Halifelüğün Diğer Zamanlara Üstünlüğü	398
2- Mallar	400
3- Kanlar	402
4- Velihtlik ve Halifelüğün Şûra'ya Bırakılması Meselesi	404
Hz. Hasan ile Hz. Muaviye Arasında, Hz. Ali'ye Hakaret Edilmesi Meselesi	405
5- Hz. Muaviye'nin, Hz. Osman'ın Katilleri Karşısındaki Tutumu	411
HZ. HASAN İLE HZ. MUAVİYE ARASINDA YAPILAN	
SULHUN SONUÇLARI	413
1- Ümmetin Tek Bir Yönetim Altında Toplanması	413
2- Fetihlerin Yeniden Başlaması	415
1- Bizans Cephesi	416
2- Mağrib (Batı Afrika) Cephesi	416
3- Sicistan, Horasan ve Maveraünnehir Cephesi	416
Bizans Siyaseti	416
Hz. Muaviye'nin Mağrip Siyaseti	417

Hız. Muaviye'nin Sicistan, Horasan ve Maveraünnehir Siyaseti	417
3- Haricilerin Kontrol Altına Alınması	417
4- Raşit Halifeler Döneminin Sona Ermesi	418
Hız. Muaviye On İki Halifeler Döneminin İlk Halkası Kabul Edilebilir mi?	421
Hasan bin Ali, Halifeliğı Hız. Muaviye'ye Güçlü İken mi Yoksa Zayıf İken mi Devretmiştir?	422
1- Hız. Hasan'ın Meşru Halife Oluşu	422
2- Hız. Hasan'ın Konumunu ve Askerî Gücünü Sağlamlaştırması	423
3- Hız. Hasan'ın Safında Güçlü Komutanların Bulunması	424
4- Iraklılarla Olan Özel İlişkisi ve Iraklıları İyi Tanınması	424
5- Amr bin Âs ve Muaviye'nin Hız. Hasan'ın Kuvvetinden Haberdar Olmaları	425
Hız. Hasan ve Makamdan Vazgeçebilme	426
İnsanların Makam Sevgisini Mal Sevgisinden Üstün Tutmalarının Bazı Sebepleri Vardır	428
Hız. HASAN'IN SULH SONRASI MEDİNE'DEKİ HAYATI	429
1- Sulhtan Sonra Hız. Hasan İle Hız. Muaviye Arasındaki İlişkiler	430
2- Hız. Muaviye'nin, Hız. Hasan'ı, Hız. Hüseyin'i ve Hız. Abdullah bin Zübeyr'i (ra) Hayırla Yâd Etmesi	431
3- Hız. Muaviye'nin Hız. Hasan bin Ali'yi Zehirlettiğı Doğru mudur?	433
Doktor Cemil el-Mısıri'nin Görüşleri	435
Konunun Tıbbi Yönü Dikkate Alınarak Şu İtirazlar Yöneltilmiştir Dr. Kemalüddin Hüseyin et-Tahir'in İtirazları	436
4- Hız. Hasan'ın Rüyası ve Ölümünün Yaklaştığını Hissetmesi	437
5- Hız. Hasan (ra)'ın Son Günleri	437
Hız. Hasan'ın, Hız. Hüseyin'e Vasiyeti	438
Hız. Hasan'ın Ahiret ve Diğer Gayb Meseleleri Hakkında Tefekküre Dalması, Kendini Hesaba Çekmesi	438
Haşir, Kıyamet ve Kıyametin Kopması	441
6- Bakî Mezarlığına Defnedilmesi	442
7- Hız. Hasan'ın Vefat Ettiğı Yıl ve Kaç Yaşında Olduğı	444